Moreau Méd. Paris.

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS LIBRI VNDECIM, THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

PARISIIS
APVD SIMONEM COLINAEVM.
1 5 3 0.

ILLVSTRISSIMO VIRO, DOMINO IOANNI AB HANGESTO, EPISCOPO ET COMITI NOVIODVNENSI, PAtricioque Franciæ, Ioannes Sturmius S. P. D.

Aepenumero eorum admiratus ſum induſtriam, qui ſtudioſorum cauſas eò noſtris temporibus, in ſumma omnium deſperatione, reduxerunt, vt nunc ferè priſtino loco videantur eſſe reſtitutæ. Diuturnum enim his & difficile bellum aduerſus odioſiſſimam Barbarorum turbam hactenus extitit. Conflictatum vtrinq; neq; raro neq; leuiter eſt, diuq; in ancipiti ſtetit belli fortuna: hinc ſcilicet prudentia feliciter quidem, ſed non ſine magna ſuorum iactura propugnante: illinc tumultuante multitudine, ſolicitantibus diuitijs, & vndiq; inuidia grauiter cum calumnia vrgente. Sed enim iuuit Deus partes meliores, & hominum acerbitates reſpexit, ſuperiorumq; ætatum damna præſenti rerum felicitate penſauit. Magnam laudem retulerunt literarum proceres: quos in hoc deus eſſe voluit, vt ſaniore iudicio tractaretur Chriſtianorũ ſtatus. Horum iam pars mortua, Chriſto viuit, & cæleſti fruitur hoſpitio: pars adhuc ſuperſtes, & recreatur anteactis, & expectatione futurorum, optatiſſimæ mortis deſiderio tenetur. Satis nunc ferè debilitatæ ſunt Barbarorum copiæ: & ſi quid reliquũ eſt, propter præſentẽ tamen hominum perſuaſionẽ deſinet eſſe moleſtũ: qui nobis libenter cedũt, quod ipſe rerum exitus oſtendat q̃ neceſſarius ſit artiũ atq; linguarum vſus. Silent igitur canes, & ſe cohibent in locis alienis, fortaſſe ſæuituri rurſus, ſi quid veteris potẽtiæ, ſi qua occaſio cõtingat. Etenim ne nunc quidem prorſus euanuit hæc peſtis: adhuc ſe ſpe tẽpeſtatis aduerſæ fouet, ſi quãdo ſuo more hominum res vaſtare poſſit. Veruntamen eò nunc noſtra felicitas redijt, vt ſæpe in doctorum congreſſu oriatur temporum collatio, dubitentq; an poſt Ciceronis ſeculum fuerit vnquam vllum doctius. Quamobrem & mihi talia conſideranti, videtur hæc ætas magnam ſuo prouentu ſtudijs ſpem dare ſyncerę eloquentiæ, iucundiſſimæ tranquillitatis, ſummæq; prudentiæ. Sunt enim magna adiumenta cum è librorũ copia, quam nobis res typographica ſuppeditat: tum ex doctiſſimorũ ingeniorũ admiranda fœtura. At nihil ex omni parte beatum eſt, neq; vllus tam felix, quem nõ aliquãdo perturbet fortunæ mutabilitas. Video magno ſuo periculo bona ſtudia laborare, dum quidã laudis ambitione, aut auaritię ſtimulis moti, multa inepte ſcribunt, quidam etiã exemplo vitæ, magno ſunt dehoneſtamẽto humanitatis cœtui. Hic inuectiuis ſtomachatur inutiliter, ille apologijs impotenter repugnat. eſt alius qui in auditorũ corona clamat ridicule, nulla demulcẽs auditores vtilitate. itẽ alius (quod omniũ eſt pernicioſiſſimũ) apud viros principes, quibus cordi eſſent literæ, ſermone ſtulto & geſticulationibus ineptis ſe turpiter dat, & magnũ ſtultitiæ documentum præbet. Perditur his literarum authoritas: & paucorum vitio fit, vt earum amor in alijs refrigeſcat, in alijs non accendatur. Si hic ambitionis & auaritiæ affectus apud homines ſtultos deſineret, meliora eſſent quæ hodie eduntur in vulgus, & principes haberemus magis fauentes: qui vt tum fouerent ſtudia, ita etiam in rebus adminiſtrandis eorum qui hæc prudenter ſecuti eſſent, vterentur prudẽtia. Sed rebus ſuis prudentiſſime Chriſtianiſſimus Franciæ Rex cõſuluit, cuius iam aula plena doctorum virorum eſt, & qui ſtudijs magnam excitauit

expectationem, olim optimarum artium & disciplinarum domicilio promisso, nunc autē viris doctissimis in hoc delectis & ordinatis, vt ne quid dubij possit esse reliquum. Faxit Christus vt nobis hic vir quamdiutissime seruetur incolumis, q̄ iampridem pacis cōmoditate vniuersum orbem mirabili gaudio perfudit, & hoc instituto suum imperiū tranquillum præclarum & beatum reddet, reliquasq; nationes impensissime iuuabit: omnibus ad hæc principibus ornamēto erit, & exemplo. Repeto hæc apud te vir clarissime, non q̄ tibi inaudita & incognita putē, sed quod te scio maximopere promouere bonorum studia, & mirifice delectari si huiusmodi identidem tibi cōmemorentur. Facis autem melius q̄ Athenienses in Harmodij decantata passim cantilena. Nam hæc illis Tyrannicidarū mortis memoriā non sine cōmiseratione renouabat: te vero rei pulcherrimę & vtilissimæ cōsideratio, summa cum voluptate lenit exhilaratq;. Prædicāt de te plerīq; tātum illū erga studiosos amorē: & tuo iure omnium laudes mereris. Volui huius rei indiciū publice edere, vnde etiā tu intelligas quāta sit bonorū de te æstimatio, quāq; ignotis sis admirationi, qui ex aliorum prædicatione tuas laudes silentio præterire non possunt. Cape igitur, o vir amplissime, excellētissimi medici opus vtilissimū, summaq; cura meditatū: & tuo patrocinio nitatur. Bonā operā nauauit Theodoricus Gerardus in vertēdis his Galeni libris: atq; vtinam neq; hæc diligētia ipsi desijsset esse salutaris. Vix enim his primū celeriter versis, mors præuenit, ipsumq; magno literarū dāno continuò occupat. Quanquam nō eò translati erāt, vt ederentur, (nō enim tātū sibi tribuebat) sed vt suis priuatim studijs cōsuleret. Habuit autē eum morē, vt si quem græcæ facūdiæ bonæ notæ scriptorē legeret, eodem labore latine etiam interpretaretur. Etenim prudēter sibi persuadebat, nō satis diligenter legi, quod non recte intelligeretur: nec se posse intelligere, quod vix vertendo assequeretur. Quàm velim vt hoc exemplū studiosi imitarētur. nā hoc modo & circūspectiores fierent, & minor esset pessimorū librorū copia. Transtulit præterea in sermonē latinū & alia multa huius authoris, quæ ipse moriēs amicorū fidei cōmendauit, quæ vel antè versa nō erant: vel si erant versa, at certe infeliciter & barbare. Porrò tametsi tantū nobis in hoc amici opere restituēdo effectū sit, quantū scilicet licuit in imperfecto, & in lectione propter occupationes subsultanti, consiliū tamē erat, haudquaquam sinere hominis diligētissimi labores interire, atq; id curare, ne quid pereat publicæ vtilitati: quandoquidem & optima fide versum est, & latine, quod hactenus inter manus fuit barbarissimū. Sunt autē necessariē omnino hę tralationes huic seculo, q̄ quidā senes ad græcam linguā accedūt, quidam infeliciter operā impendūt, atq; his adiumētis opus habent. Antiqui interpretes etiā hoc nomine cōmendandi sunt, q̄ scripta illis erant exēplaria, & multa habuerūt bene, quæ nunc typographorū imperitia & negligentia sunt corrupta, vt ex illis etiā in integrum authorē restituere liceat. Nisi hæ causæ essent, malim in vniuersum interijsse interpretationes, atq; nullam indoctis occasionē contemnēdi optima relinqui, qui vana dictitāt Græcorum studia, quod omnia latina facta habeant. Sed valeāt tam inepta iudicia, neq; bonorum vtilitates interrumpi sinamus, & pro se quisq; nitatur esse commodo mortalibus. Tu vero perge vt cœpisti, vir illustrissime, rei vt honestæ, sic etiam vtili esse fautor & adiutor. Vale.

Lutetiæ Cal. Sept. Anno 1530.

SIMPLICIVM MEDICAMĒTORŪ his libris à Galeno traditorū index alphabeticus. Prior numerus paginā indicat, secūdus versū.

A

Abrotonum 126 29
Absinthium 139 17
Acacia 131 32
Acalephe 131 42
Acantha ægyptia 132 22
Acantha leuce 132 16
Acanthion 132 13
Acanthos 132 9
Acetum 181 14
Achrades 137 4
Acinorū vuæ nuclei 143 19
Aconitum 132 35
Aconitum 132 39
Acorum 132 29
Acte 132 42
Adarcion 263 20
Adeps, & pinguedo 249 39
Adiantum 131 3
Ægilops 131 16
Ægyrus 131 24
Aezoon 131 10
Æra 131 19
Æs vstum 226 1
Æris & ferri squamma 220 26
Æris flos 226 6
Ærugo 219 1
Agarici radix 130 32
Agerantum 131 1
Ageratus 214 5
Agnos 128 42
Agrostis 129 35
Agrostis esculenta 129 40
Alabastrites 215 2
Alcyonia 263 27
Alectorides 260 40
Alga 200 8
Alga 143 3
Allium 192 14
Alisma 145 1
Alysson 133 25
Aloë 133 7
Alsine 133 32
Althea 146 33
Altercum 198 33
Amygdala 134 40
Ami 133 41
Ambrosia 133 49
Amarantum 134 1
Amaracon 133 36
Alumen fissile, rotundum, & humidum 224 17
Amomum 135 15
Ammoniacum 135 11
Amorge 134 6
Ampelos agria 134 23
Ampelos hemeros 134 27
Ampelos leuce 134 29
Ampelos melæna 134 37
Ampeloprason 134 14
Amurca 134 6
Anagallis 135 18
Anagyrus 135 24
Anatome viuorum si à regibus fiat in hominibus morti condemnatis, nihil graue committi. 229 5
Anchusa 130 5
Anchusæ ibidem 15
Andrachne 135 39
Androsaces 135 36
Androsæmum 135 30
Anemone 136 6
Anethum 136 11
Anisum 136 32
Anthemis 136 28
Anthillis 136 23
Antirinum 136 36
Antispodium 223 38
Aparine 139 40
Aphace 139 33
Aphrolitrum 217 16
Aphroselinus 213 3
Apium 190 1
Apocynum 137 7
Aquis in salsis prouenientia 263 16
Arabius 215 1
Arbutus 164 36
Arceuthus 137 30
Arctium 137 33
Argemone 137 12
Arrhenicum 217 11
Arisarum 137 14
Aristolochia 137 16
Arnoglossum 137 43
Artemisia 138 22
Arum 138 16
Armeniacum 216 43
Asarum 138 27
Asclepias 138 30
Aspalathos 138 32
Asparagus 138 37
Asphalton 264 39
Asphodelus 139 15
Assius 214 10
Astaphis 139 10
Asplenum 138 43
Aster atticus 139 6
Astragalos 139 1
Attalus rex 228 35
Atractilis 139 19
Atramentum scriptorium 221 19
Atramentum sutorium 224 38
Atraphaxys 139 22
Atriplex 139 22
Auellana 158 44
Auena 131 16
Auricula muris 133 32 & 178 11
Auripigmentum 217 11

B

Balanos 140 3
Balaustium 140 29
Balsamum 140 24
Batrachium 141 10
Batus 140 41
Bdellium 141 20
Bechium 141 31
Beta 195 40
Betonica 161 21
Bitumen 264 29
Bitumē proueniens in mari mortuo 264 44
Blitum 141 39
Bolbos emeticos 142 3
Brassica 167 4
Brassica agrestis 167 18
Brassica marina 167 26
Brathy 142 21
Bretanica 142 38
Bryon, aut splanchnon 143 6
Bryon thalattion 143 3
Bromus 142 43
Bubonium 142 5
Buccina, & purpuræ 255 33
Buglossum 142 10
Bulbus satiuus 141 42
Bulbus vomitorius 142 3
Bunium 142 14
Buphthalmum 142 17
Buprestis 261 40
Butyrum 234 37

C

Cacalia 157 1
Cadmia 119 15
Calamintha 155 34
Calamus odoratus 156 26
Calamus phragnites 156 35
Calx 224 23
Canabis 157 6
Cancanus 157 1
Cancri vsti 259 15
Canna 156 35
Cantharides 261 28
Capparis 157 18
Capnios 157 10
Caput leporum 252 29
Caput menidum 252 25
Caput saurarum 252 31
Carcini vsti 259 15
Cardamomum 158 12
Cardamum 159 4
Caries lignorum 189 34
Carya 158 27
Carnis consideratio 246 in pre-

æmio,&, 248. 39
Caro viperæ 246. 17.
Caron. 158. 18.
Carpesium. 159. 4.
Caseus. 234 4.
Casia. 158. 21.
Castorium 253.30.
Caucalis. 159. 1.
Cauda equina. 153 20
Cecis. 161 29.
Cedrus. 159 20.
Cenchrum. 159. 13.
Centaurium maius 160 9
Centaurium minus. ibidem 25.
Cepa. 168. 44.
Cera. 162. 11.
Cerasus. 161. 1.
Ceratonia. 161. 1.
Cerebrum leporis. 252. 34.
Ceruleus. 220. 22.
Cerussa. 226. 23.
Cestrum. 161. 21.
Chalbane. 200. 15.
Chalcanthos. 224. 38.
Chalcitis. 225. 36.
Chalcos cecaumenus. 226. 1.
Chalcu anthos. 226. 6.
Chamæcissos. 200. 23.
Chamædaphne. 145. 29.
Chamædrys. 200 18.
Chamælea. 200. 25.
Chamæleon. 200. 30.
Chamæleuce. 200. 28
Chamæmelum. 136. 28.
Chamæpitys. 200. 38
Chamæsyce. 201. 1.
Chelidones vstæ. 260. 14.
Chelidonium. 201. 6.
Chole 235. 29.
Chondrus. 201. 17.
Chondrilla. 201. 14.
Chrysocome. 201. 27.
Chrysocolla. 226. 10.
Chrysocolla medicamẽtum ex vrina pueri. 238. 37.
Cyamos. 169. 8.
Cyanos 220. 22.
Cicadæ. 260. 19.
Cicer. 149. 25
Cici. 162 9.
Cichorium 190. 5.
Cicuta. 170. 36.
Cimices. 261. 24
Cinnabari 220. 1.
Cinamomum. 162. 14.
Cinis. 196. 4
Cynocrambe. 137. 7.
Cyparissus. 170. 5.
Cyperus 170. 21.
Circæa. 162. 19.
Cypros. 170. 27.
Ciseris, pumex. 212. 12.
Ciseris. 220. 3.
Cissos. 163 14.
Cisthus. 162. 23. & 37.
Citrago. 175. 36.
Cyminum. 169. 42.
Cynosbatus. 170. 1.
Cytisus. 170. 34.
Clematis. 163. 33.
Clinopodium. 163. 29.
Cnicus. 163. 45
Coagulum. 235. 12.
Coagulum phocæ. 235. 25.
Coclearum caro 249 20
Coccymelea 164 10
Coccos baphicos 164 5
Coccum cnidium 164 3
Colla, aut gluten 164 23
Colocynte 164 26
Colocynthis 164 31
Comarus 164 36
Commi 164 39
Conia 164 43
Conia 220 15
Coneon 170 36
Coniza 165 3
Conos 170 36
Copros 239 42
κοπροφάγος ignominiosius vocabulum q̃ vel fellator, vel cinædus 228 14
Coriandrum 165 13
Coriannon 165 13
Coria vetera 255 20
Corydos 260 24
Corion 165 13
Coronopus 166 23
Cornua cerui, & capræ 252 39
Cornus 166 43
in Corpore prouenientia 239 33
Costus 166 25
Cotyledon 166 36
Crambe 167 4 & 18
Crambe thalattia 167 26
Crania 166 43
Crateogonos 167 31
Crethmon 167 32
Crimnon 167 44
Crinos 168 3
Crithe 167 35
Crocus 168 36
Crocodilium 168 30
Cucumis 190 39
Cucumis agrestis 191 3
Cucurbita 164 26
Cupressus 170 5
Cuminum 169 42

D

Damasonium 145 1
Daphne arbor 145 20
Daphne herba 145 25
Daucus 145 7
Dauci semen 145 14
Diasmyrnon collyrium 230 27
Dictamnum 145 32
Dioscoridis Thyites 213 11
Diphriges 217 39
Dipsacos 145 35
Dorycnidium 145 37
Draco marinus 262 12
Dracuntium 145 41
Dracunculus 145 41
Dryopteris 146 11
Drys 146 15
Dulcis radix 144 1

E

Ebenus 146 42
Ebiscus 146 33
Ebulus 132 42
Echinus combustus 258 41
Echinus herba 150 30
Elæa 147 2
Elaphoboscus 148 20
Elatine 148 18
Elleborus. quære helleborus
Elelisphacos 148 32
Elenium 148 23
Elymus 149 5
Elæon 147 6
Elxine 148 39 & 149 3
Empetron 149 9
Enula campana 148 23
Ephemerum 150 22
Epimedium 149 16
Epimelis 149 20
Epithymum 149 13
Equorum lichenes 255 15
Erebinthus 149 25
Erebinthus agrestis 145 35
Erice 149 38
Erinaceus combustus 258 41
Erinacei terrestris caro 249 10
Erpylus 149 41
Erysimum 149 44
Erythrodanum 150 7
Eruangina 181 42
Eruum 181 38
Eupatorium 150 15
Euphorbium 150 19

F

Faba 169 8
Fel 235 29
Fenum grecum. 196. 32
Fera regia. 228. 30
Fermentum. 151. 16
Ferri & æris squamma. 220. 16

Ferula. 179. 30
Ficus. 194. 4
Ficus arbor. 194. 20
Filicula. 146. 11
Filix. 187. 8
Flos æris. 226. 6
Fœniculum. 174. 33
Folium malabathri. 200 13
Fuligo. 172. 35
Fumus. 157. 10
Fungus. 178. 4

G

Gagates. 214. 21
Galbanum. 200. 15
Galla. 161. 29
Galactites. 215. 9
Gale. 261. 1
Galenus in his libris nihil fere scri bit quod nõ sit expertus. 227. 22
Galeni mundities. 228. 11. ac religio ibidem 42. & pag. seq.
Galerita. 260. 24
Gallinæ. 260. 40
Gallium. 143. 11
Garus. 265. 21
Genista. 193. 8
Gentiana. 143. 16
Gigarta. 143. 19
Gingidium. 143. 24
Gypsum. 217. 27
Gypsum κεκαυμένον, hoc est denstum. 217. 36
Gladiolus. 180. 24
Glaux. 143. 34
Glaucium. 143. 29
Glichon. 143. 37
Glycyriza. 144. 1
Glycysida. 144. 12
Glæos. 143. 43
Gnaphalium. 144. 39
Gongilis. 144. 43
Gramen. 129. 35
Granum gnidium. 164. 3
Granum tinctorium. 164. 5
Grossi. 180. 35
Gummi. 164. 39

H

Hæma nycteridos. 230. 39
Hæma peristeras. 230. 9
Hæmatites. 215. 9
Hales. 216. 33
Halme. 265. 24
Halos achne. 264. 35
Halos anthos. 264. 31
Hedera. 163. 14
Hediosmos. 151. 22
Hedysarum. 151. 35
Hælurorum caro. 249. 16
Helleborus. 148. 33
Hemerocalles. 151. 35
Hemionitis. 151. 43
Herigeron. 152. 1
Heryngium. 152. 3
Herpylus. quere erpylus.
Hidros. 237. 13
Hios. quere Ios.
Hippocampus. 261. 10
Hippomarathrum. 153. 30
Hippuris. 153. 20
Hirundines vstæ 260. 14
Hominis ex partibus medele. 228. 5
Hordeum. 167. 35
Hyacinthus. 198. 19
Hyænæ. 262. 28
Hydnon. 198. 25
Hydropeperi. 198. 28
Hydrargyros. 224. 32.
Hyoscyamus. 198. 33
Hypecoon. 199. 1
Hypericum. 198. 40
Hypoglosson. 199. 3
Hyssopum. 199. 6
Humanarũ carnium esus. 229. 30

I

Iaspis viridis. 212. 35
Idea radix. 153. 5
Iecur lupinũ. 253. 26
Iecur canis rabidi. 253. 5
Iecur caprinum. 253. 11
Iecur lacertæ. 253. 17
Ios. 153. 16
Ios. 219. 1
Intestina terræ. 261. 18
Isatis. 153. 32
Isopyron. 154. 1
Itea. 154. 7
Iudaicus lapis. 213. 19
Iuglans. 158. 44
Iuncus lenis. 195. 23
Iuncus quadratus. 170. 21
Iuniperus. 137. 30
Ixos. 153. 9

L

Lactis consideratio. 232. 18
Lactuca. 152. 38
Lampsane. 171. 9
Lana hyssopera, hoc est succida. 256. 43.
Lagopus. 171. 2
Lapathum. 171. 12
Lappa minor. 137. 33
Lapidum consideratio. 211. 20
Lapides qui in spongijs reperiuntur. 212. 18
Laserpitium. 191. 15
Lathyris. 171. 4
Laurus. 145. 20
Lichen. 171. 22
Lemonium. 171. 18
Lemniũ sigillũ quomodo fiat. 204 45. ac ibidem pag. seq. Galeni sedulitas in rei veritate perquirenda.
Lentes 199. 8
Lenticula palustris 199 13
Lentiscus 195 5
Lentisci flos 195 15
Leontopetalon 171 31
Lepidium 171 34
Lepis 220 26
Letalium medicamentorum non esse tradendam peritiã 228 43
Leucacanthon 171 40
Leucas 171 37
Leuce 172 14
Leucoion 171 44
Libanotides 172 28
Libysticum 173 4
Librorum horum de simplicibus velut quidam epilogus 227. 8. & deinceps.
Lychnis 173 38
Lycion 173 20
Lycoctonum 132 39
Ligнys 172 35
Lilium 168 3
Lini semen 173 7
Linospermon 173 7
Linozostis 173 11
Lysimachios 173 33
Lithargyros 220 39
Litrum 264 29
Lixiuium 164 43
Lixiuium ex cinere 220 15
Lolium 131. 19
Lonchiris 173 15
Lotos 173 40
Lotos 174 2
Lumbrici 261 18
Lupinus 152 14
Lupinus agrestis 152 30

M

Macer 174 11
Magnes 214 42
Maiorana 133 36
Malache 174 21
Malabathrum 194 19
Malua 174 21
Malus 176 38
Malus armenica 177 13
Malus persica 177 8
Malum granatum, siue punicum. 188 39
Malus medica 177 16
Mandragoras 174 27
Marathrum 174 33

in Mari prouenientia 263 16
Marsi viperas venantes 247 34
Marrubium 186 30
Mastiche 174 44
Mecon 176 7
Mecon ceratitis 176 27
Mecon heraclia 176 35
Medicaméta multa à multis medicis tradi vel impossibilia, vel possibilia quidem, sed vitæ hominum noxia 229 2
Medicamentorum perniciosorum ac letalium exhibitio non tam mala quàm per literarum monumenta in posteros traductio 229 18
Medicamentorum adstringentium facultas qualis sit, in proœmio IX libri 202
Medulla 252 4
Medion 176 2
Meiurana 189 31
Melanthium 175 8
Melan graphicum 221 19
Melanteria 221 16
Melea 176 38
Melea armenice 177 13
Melea medice 177 16
Melea persice 177 8
Melitites 215 9
Mel 175 25
Meline 149 5
Melilotum 175 22
Melissophyllon 175 36
Menta 151 22
Mercurialis 173 11
Mespilum 175 41
Metallica medicamenta 216 10
Meum 177 26
Milax læa 177 34
Milax trachea 177 31
Milium 159 13
Misy 221 22
Molibdena 222 14
Molibdos 222 25
Moly 178 40
Morea 177 36
Morus 177 36
Mustela 261 1
Mustelæ caro 249 14
Mutulorum caro 249 17
Muscus 143 6
Myagros 178 2
Myelos 252 4
Myle 178 8
Myos otis 178 11
Myrrha 192 24
Myrrha beotia 192 34
Myrrhine 178 30
Myrrhis 178 26
Myriophyllon 178 24
Myrice 178 13
Myrtus 178 30

N

Napy 179 35
Narce 262 4
Narcissus 179 36
Nardu stachys 179 16
Nardus celtica 179 23
Nardus orea 179 27
Narthex 179 30
Nasturtium 158 4
Nepita 155 34
Nerium 180 5
Neuras 180 1
Nymphea 180 9
Nitrum 221 7
Nitrum 264 29
Noctuæ sanguis 230 32
Nucleiacinorum vuæ 143 19
Nuces 158 27

O

Ocimoides 201 41
Ocimon 201 37
Oë 180 27
Oenos 180 31
Olea 147 2
Oleum 147 6
Olynthi 180 35
Osyra 180 40
Olostium 180 38
Onagron 180 43
Onobrychis 181 4
Onωnis 181 8
Onosma 181 1
Opercula purpurarum 256 40
Ophites 212 31
Opus, siue succus 181 26
Orchis 182 1
Orchis serapias 182 9
Origanus 181 33
Orobanche 181 42
Orobos 181 38
Oryza 181 44
Ossa 255 3
Osiris 182 15
Ostracites 212 24
Ostracon 223 24
Ostrea 255 44
Ostrea 255 28
Ouorum facultas 257 10
Oxyacanthos 181 19
Oxos 181 14

P

Pæonia 144 12
Paliurus 182 22
Palma 199 31
Panaces asclepium 183 2
Panax chironium 183 5
Panax heraclium 182 34
Panicum 149 5
Pancratium 182 18
Papauer 176 7
Papauer cornutum 176 27
Papauer herculeum 176 35
Papyrus 182 28
Pardalianches 132 35
Paronychia 183 7
Pastinaca 193 11
Peganon 184 25
Pellis ouina 255 11
Pentaphyllum 183 13
Peperi 183 24
Peplium 183 20
Peplos 183 17
Periclymenos 183 34
Peristereon 183 43
Persea 183 31
Petasites 184 1
Petroselinum 184 4
Peucedanum 184 11
Phaci 199 8
Phacos 199 13
Phalangites 199 19
Phaleris 199 16
Phasiolon 154 1
Phycos 200 8
Phycos 224 36
Phyllitis 200 11
Phyllon malathrus 200 13
Phlomus 199 22
Phocæ coagulum 235 25
Phœnix 199 31
Phorbion 200 1
Phrygius 213 41
Phu. 200 5
Pili vsti 257 7
Picea 185 10
Pycnocomum 187 14
Pinguedo & adeps. 249 39
Piper 183 24
Pira siluestria 137 4
Pyrethron 187 21
Pyrites 213 25
Pyros 187 25
Pirus 136 43
Pissa 184 33
Pisselæum 184 44
Pistacium 185 1
Pytia 235 12
Pityides 185 5
Pitys 185 10
Pityocampe 261 44
Pityusa 185 19
Pix 184 33
Plantago 137 43
Platanus 185 22
Plumbago 222 14

Plumbum 222 25
Polemonium 186 9
Polygalon 186 1
Polygonatum 186 4
Polygonon 185 32
Polypodium 186 27
Polium 186 13
Polium minus 186 18
Pompholyx 223 28
Populus alba 172 14
Portulaca 135 39
Potamogeton 186 24
Poterium 180 1
Prasium 186 30
Propolis 186 38
Prouenientia in corpore 239 33
Prunus 164 10
Pseudodictamnum 201 32
Psychrotrophum 161 21
Psyllium 201 34
Psimythium 226 23
Psoricum 226 31
Ptarmice 186 42
Ptelea 187 1
Pteris 187 8
Pulegium 143 37
Pulmo agninus, & porcinus. 253 2
Pumex 220 3

Q

Quercus. 146 15

R

Radicula 187 38
Radix rhodia 188 32
Ranæ vstæ 261 7
Rapum 144 43
Renes scincorum 254 38
Resinæ 188 8
Rha 187 42
Rhamnus 187 34
Rhaphanis 87 38
Rhetinæ 188 8
Rheum 187 42
Rhypos 245 3
Rhypos 189 9
Rhodia rhiza 188 32
Rhodos 188 26
Rhododaphne 180 5
Rhododaphne 188 35
Rhœa 188 39
Rhus 189 3
Robur 146 15
Rosa 188 26
Rosacei vsus in capite perforato 230 23
Rubia passiua 150 7
Rubus 140 41
Ruta 184 25

S

Sabucus 132 42
Sabina 142 21
Salamandra 262 1
Sal. 263 44
Sal vstus 264 24
Salis flos 264 31
Sales 216 33
Salina 239 11
Salix 154 7
Saluia 148 31
Salsugo 265 24
Sampsychon 189 31
Sandarace 224 1
Sandix 224 4
Sanguis 229 20
Sanguis columbæ 230 9
Sanguis crocodili 232 9
Sanguis humanus 229 40
Sanguis noctuæ 230 32
Sanguis suillus 229 27
Sanguis vespertilionis 230 39
Sanguis viridium ranarum 232 2
Sagapenum 189 22
Sapphyrus 213 1
Saprotes ξύλων 185 34
Sarcocolla 189 37
Satyrium 189 41
Scandix 191 38
Schinos 195 5
Schœnos lea 195 23
Scilla 191 42
Schinu anthos 195 15
Schistos 215 31
Scolymos 192 1
Scordium 192 7
Scoria 224 6
Scorodum 192 14
Scorodoprasson 192 17
Scorpioides 192 20
Selinon 190 1
Seminalis 185 32
Semper viuum 131 10
Senecta serpentis 255 9
Sentis canis 170 1
Sepia 256 29
Serum lactis 233 6
Seriphum 190 11
Seris 190 5
Serpyllus 149 41
Sesamoides 190 25
Sesamoides album 190 29
Sesamon 190 21
Seseli 190 18
Syca 194 4
Syce 194 20
Sicyos 190 39
Sicyos agrios 191 3
Sideritis 190 32
Sielon 239 11
Silphium 191 15
Similium vsus 230 12
Symphyton magnum 194 39
Symphytum petræum 194 20
Sion 191 24
Sisaron 191 27
Sisymbrium 191 30 & 34
Sison 191 21
Smilax 192 22
Smiris 215 5
Smyrna 192 24
Smyrna boice 192 34
Smyrnium 192 36
Solanum 197 43
Sonchus 192 44
Sorbus 180 27
Sordes 189 9
Sordes hominum 245 3
Sparganium 193 6
Spartum 193 8
Spica nardi 179 16
Spina alba 132 16
Spina vulgaris 132 9
Splanchnon 143 6
Spodium 223 28
Spondylon 194 44
Spongia 265 4
Sponte nascentium medicamentorum quæ combusta sunt, calidiora arbitrari oporteat, an frigidiora. in procemio IX libri 202
Spuma salis 264 35
Squamma æris & ferri 220 26
Stachys 193 16
Staphilinus 145 7
Staphilinus 193 11
Stercus 239 42
Stercus anserum & ciconiarum 244 1
Stercus bubulum 242 34
Stercus caninum 240 7
Stercus caprinum 241 38
Stercus columbinum 243 14
Stercus crocodilorum terrestrium 244 39
Stercus gallinaceum 243 25
Stercus hominis 228 9
Stercus humanum 240 26
Stercus lupinum 241 9
Stercus murium 244 29
Stercus ouillum 243 5
Stimmi 224 13
Stypteria, & strongile, & hygra. 224 17
Styrax 193 44
Stœbe 193 19
Stœchas 193 27
Stratiotes 193 35

Strig menta balneorum 143 43
Struthion 193 39
Succus 181 26
Sulfur 218 32

T

Tamarix 178 13
Tela aranei 255 18
Telephium 196 27
Tellinæ salsæ 261 15
Telis 196 32
Tephra 196 4
Terminthos 195 33
Terra Samia 207 26
Terræ differentiæ 203 30, & 204 29
Terræ lotio 207 16
Terebinthus 195 33
Testa 223 24
Testiculus canis 182 1
Tettiges 260 19
Teucrium 196 1
Teutlon 195 40
Thalietrum 152 6
Thapsia 152 9
Thelypteris 187 8
Theion 218 32
Theriaca 248 1 & deinceps.
Thermus 152 14
Thermos agrios 152 30
Thlaspi 152 33
Thymum 153 1
Thridax 152 38
Titanos 224 23
Tithymalli 196 36
Torpedo 262 4
Tragacantha 197 15
Tragion 197 18
Tragoriganum 197 25
Tribolos 197 27
Trychnon 197 43
Trichomanes 197 41
Trifolium odoratum 176 2
Trigle 262 12
Triticum 187 25
Triphyllon 189 41
Triphyllum 197 35
Tripolium 197 33
Tuber terræ 198 25
Tussilago 141 31

V

Venter mergi 253 20
Veratrum 148 33
Verbascum 199 22
Vinum 180 31
Viola 153 16
Viperæ caro 246 17
Viperæ dipsades 247 32
Viscum 153 9
Vitex 128 41
Vitis agrestis 134 23
Vitis alba 134 29
Vitis nigra 134 37
Vitis satiua & culta 134 27
Vlmus 187 1
Vmbilicus veneris 166 36
Vngues caprarum, & asinorum 254 42
Volucrum maius 183 34
Vrina 238 7
Vrina humana 238 12
Vrtica 131 42
Vua 139 10
Vulpes 262 28

X

Xanthium 180 18
Xiphion 180 24
Xyris 180 20
Xenocratis medici immundities 228 per totum

Z

Zeia 150 33
Zyme 151 16
Zingiber 150 36
Zythus 151 12

In libros simplicium medicamentorum galeni

Circa tria potissimum versatur medicus nempe circa corpora signa et causas atque sub his medicamenta tum simplicia tum composita intelligere debemus Causae etiam sunt aut salubres aut insalubres sicut et alimenta Simplicia vocat gale. ea medicamenta quae talia remanent qualia natura producta sunt nec arte variata aut composita sunt aut adventitio aliquo adulterata Neque statim talia sunt dicenda a facultate simplici sed ut nunc dictum est. Sumuntur haec ex tribus maxime capitibus. Plantis seu stirpibus, animalibus mineralibus, et iis quae ad finem undecimi simpl. medic. scribit galenus [ì terrisque corporibus]

Plantarum seu stirpium Aliae arbores, Aliae frutices, Aliae herbae Theophrastus addit suffrutices, quod et dioscorides probare approbat Ruellius Plantarum partes quaedam similares sunt quaedam dissimilares. Similares sunt quatuor. Humor, Nervus, Vena, Caro. Humor [succus] quidem, aliis est liquor quibusdam aqua nonnullis lachryma Caro in plantis est id lignosum quod divisibile est in omnem dimensionem. Nervus in stirpe longitudine Vena longior est nervo copiosioremque humorem habet Et haec duo sunt velut fibrae quaedam. Plantarum partes dissimilares quaedam primae quaedam secundae vocantur Primae sunt Radix. Caulis, truncus in arbore dicitur Ramus et surculus qui est velut germen tenerum quotannis renascens. Secundae sunt haec Cortex, Lignum et matrix sive alio nomine Cor aut medulla in medio plantae habemus dictae sunt plantarum partes quae verae partes sunt. Aliae sunt quae non sunt verae partes sed velut partes, nempe in stirpe folium, pediculus, flores, Capreoli, muscus, semen. fructus sive foetus non sunt verae partes sed ita vulgo dicuntur

Animalia aut tota sumuntur Aut partes (et hae aut similares aut dissimilares) aut excrementa sub quibus comprehende quae ceu excrementa vocantur qualia sunt ova et lac mel et cera

Mineralium nomine et terrena corpora intelliguntur. terrae multiplices, ut samia, bolus armena Lapides et Metalla et eorum partes

Quae ad finem undecimi scribuntur mixtima sunt terrae tamen substantiae cuiusmodi sunt sales et eorum partes adarce, spongia, Nitrum, Alcyonium, Asphaltus etc.

Ex demum tractantur simplicia a galeno quatenus venire ~~possent~~ in usus hominum et alterare naturam possunt id quod fieri nequit sine actionibus sed neque hae sunt, sine facultatibus et item hae sine temperamentis de quibus duobus disserit abunde galenus Porro facultas est causa quaedam agens aut faciens aliquid faciens facultates quaedam Primae calfactrix. frig. humec. siccatrix Aliae secundae quae nascuntur ex primis ut ex calida attenuans, rarefaciens, attrahens, aperiens, emolliens. frigida vero Repercutiens, condensans et in reliquis simili modo. Aliae tertiae quae ex secundis enascuntur et primis ut sarcoticorum facultates, et conglutinatium et epuloticorum Praeter has sunt et aliae quae occultae proprietates vocantur experientia sola cognitae et methodo non agentes et hae a tota substantia agere dicuntur ut quod polypodium purgrum educat atram bilem: Rhabarbarum, flavam: agaricus pituitam. Adde quod fac. primae certos quosdam ordines (gradus appellant) aut limites habent. primum. secundum. tertium, et quartum

Medicamenta aut simplicia sunt aut composita. Simplicia vero aut sunt tantum medicamenta aut medicamenta alimentosa sive alimenta medicamentosa ut ex textu galeni de temper. deprehendi potest

Medicamentorum aliud temperatum est Aliud intemperatum Temperatum est velut statera quaedam ad neutrum declinans partem cui tamen si aliud admisceas ad alteram partem deflectet Atque illud est quod neque excessive calfacit humectat aut siccat. Quae ab hoc recedunt intemperata sunt vero et haec aut in 1° 2° 3° aut 4° gradu calfa. refrig. humectant vel siccant. Praeterea Simplicium quaedam sunt quae ingesta in corpus non alterantur sed corrumpunt illud Quaedam vero alterantur quidem et corrumpuntur sed tum alterantur non tamen corrumpunt et haec duo venenosa sunt Quaedam sunt benigna, alia magis alia minus quae alterant

Cum facultas se habeat sicut causa efficiens ad effectum et ut potentia ad actum, singula autem sit potentia quae nunquam reducatur ad actum nisi effectus non ut ipsa fiat in subiecto, agnoscendum cognoscendum est utique subiectum in quo explorari debeant facultates. Subiectum autem est homo multiplex sane et varius. Primum ergo si fieri possit explorentur facultates in temperatis corporibus et deinde secundo in mentibus · secundo in aegris. Itaque cum duo sint cognoscenda medicamentum et subiectum, quaerendus est iudex et arbiter qui exploret vires agentis in passum et obstruet, litemque dirimat. Sed quisnam futurus est ille iudex et arbiter? Certe non alius quam sensus. Nam cum ille intellectus esse non possit aut speculativa intellectiva aut Ratio (quae duo intellectui debentur) sensus iudex erit ut ad quem experientia pertinet et refertur quae sicut et sensus singularium est. Adhuc unusquisque optimus est iudex eorum quae novit sensus, sensibilium ut intellectus intelligibilium. Sed sensus ne omnis erit arbiter? Non sane sed solum tactus. Nec adhuc quivis tactus sed gustus praesertim qui tactus est aliqua ex parte. Est igitur sensus primus iudex. Verum rogabit aliquis. Est ne intellectus superfluus in explorandis facultatibus? Minime. Plurima enim potest sed ut accessorius iudex aliquis. At quo modo primus illum iudicium diriget et firmabit? Nimirum ratiocinando et distinguendo inter ea quae vel per se vel a casu et per accidens agunt. Dividendo propria ab improprijs et distincta ab ijs quae naturaliter insunt. Ceterum ne nihil omittamus quod ad iudicium de medicamentis simplicibus pertinet, Quo tandem approbatore ut lapide ~~[illegible]~~ lydio utetur sensus adiutus intellectu in perfecte inquirendis et agnoscendis facultatibus? Similiter per omnia effecta; Si enim medicamentum humano corpori applicatum perpetuo idem simile ac unum efficit, inde tale iudicandum erit, sin minus, contra. Verum quae avertunt iudicem a recto iudicando, sunt acquisititia et ~~[illegible]~~ quae adveniunt medicamento. Credet enim sensus inesse medicamento per naturam aut proprie, quae adventitia tamen insunt et improprie. Hec praedicta omnia distinguens sensus intellectu adiutus recte de simpl. medic. facultatibus iudicabit. Scopus librorum de fac. simpl. medic.

Quinque prioribus libris docet Galenus quo modo in universali oporteat explorare omnes omnium medicamentorum facultates. primas, secundas, tertias item et quartas. Sexto vero et 7° et 8° docet explorandas facul. in particulari; potissimum in ijs quae sumuntur ex plantis. 9° ~~et decimo usque ad finem undecimi fere~~, De mineralibus et reliquis corporibus agit.+ In postremo autem de ijs quae neque animalia neque plantae neque mineralia sunt. disseruitque et ea plane pauca sunt. Aquatilia a plerisque dicuntur quae in mari, paludibus, aut omnino in aquis nascuntur. Adde quod in his libris Galenus ordinem resolutorium secutus est quia scilicet ab universalibus ad particularia procedit.

+ Decimo et fere usque ad finem undecimi de metallis et animalibus atque excrementis

περὶ κράσεων τῶν ἁπλῶν φαρμάκων De simplicium medicamentorum temperamentis

CLAVDII GALENI

PERGAMENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS LIBER PRIMVS,

Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Quid dicatur medicamentum, & quid facultas: & quomodo hæc quidem actu, illa vero potentia exiſtat.

Caput I.

Vantum conferat ſimplicium medicamentorum exacte facultates cognoſcere, quamq; neceſſariū ſit tum ad variorum cōpoſitionem, tum ad inuētorum opportunum vſum, non habeo nūc oſtēdere. Nam id partim in opere de medicamentorum compoſitione, partim in curandi methodo mōſtrabitur. Verum quod deinceps ad temperamentorum ſequitur tractationem, id in præſentia dicetur, vbi videlicet prius vocabulorum quibus in hoc vtemur libro, ſignificata definierimus. Medicamentū, omne id dicimus quod naturam alterare poteſt: ſicuti (puto) nutrimentum, quicquid ſubſtantiam augere. Refertur enim vtrunq; ad aliquid. Porro medicamentū ſimplex & ipſum per oppoſitionem ad compoſitum nuncupatum eſt. Eſt autem id, quod ſecundum naturam ſuam ſyncerum eſt. At facultas, cauſa quædam eſt effectrix. Eaq; partim actu ſiue energia eſt, alia in futuro tempore. Actu quidem, vt calefaciendi in igne, refrigerandi in glacie. In futuro autem, vt calefaciendi in pyrethro, & caſtorio, & ſimilibus: refrigerādi, in ſterco, mādragora, & id genus. Sanè quandam eſſe facultatem, in purgatorijs quidem medicinis purgatoriam, vomitorijs vomitoriam, ſternutatorijs ſternutatoriam, bechicis (hoc eſt quę tuſſim vel ſedant vel cient) bechicam, & vnoquoq; in opere peragendo, quæ denominetur ab eo quod ipſa efficit, ferè non eſt qui ambigat. At quæ ſit huius facultatis eſſentia, quidam certe non poſſe cognoſci exiſtimarunt: quales ſunt Sceptici philoſophi, & qui inter medicos vocati ſunt Empirici. Sed & qui noſci poſſe arbitrantur, inter ſeſe diſſident. Quidam enim ad magnitudines & figuras corpuſculorum ac meatuū, quos ὄγκους καὶ πόρους appellitant, referunt. Alij ad caliditatem, frigiditatem, humiditatem, ac ſiccitatem, pro ſua videlicet vtriq; prima elementorum conſtitutione. Siquidem & nos in libro de elementis ſecundum Hippocratem, ex calido, frigido, ſicco, & humido, cum aliorum omnium corpora, tum animantium conſtare oſtendimus. Has effectricium facultatum eſſentias tum in alijs omnibus, tum in medicamentis ſtatuimus. Sic enim in tertio de Temperamentis demonſtratum eſt. Ac qui volet quæ nunc dicenda ſunt aſſequi, in eo tractatu ſe prius exerceat oportet: quippe quum illic quæ vniuerſim ac in genere de medicamentis nouiſſe cōueniat, expoſita ſint: nec hic toto vtiq; in genere quicquam noui dicemus: verum quæ illic generatim ſunt ſcripta, ea hic ſpeciatim elaborabimus.

Quo pacto quamq; iudicare facultatem oporteat. Cap. II.

N primis quidem ac maxime sumendū est iudicandæ facultatis experimentū ab ea re ad quam dicitur. Siquidem nō protinus si hominē refrigeret cicuta, & sturnū refrigerabit. aut si sturnū nutriat, nutriet & hominē. Eadem ratione neq; si hominem purget veratrū, cōtinuò purgabit & coturnices. neq; etiam si hos nutrire valeat, consequēs statim est vt & homines. Proximū est vt quod ex accidenti est, distinguatur ab eo quod primario ac per se. Nam aqua frigida calorem quādoq; reuocat, cutē refrigerādo, cōtrahendoq;, ac cōdensando. Ad id enim caloris cōsequitur reuocatio: velut in tertio de Temperamētis ostēdimus. Rursum calida quoq; ipsa sæpenumero refrigerat, excalfacientē nimirū humore digerendo. Nam si his adamussim distinctis, ad inquirēdæ facultatis explorationem accesseris, haud facilè, mea quidem sententia, falli queas. Cæterū à nullo alio desumi iudicium, quàm ab eo ad quod dicitur, id quidem perfacile est: nō videlicet an insecta animalia oleum interimat, neq; an pingue aut lentū aut læue sit consyderātes, quum calfacere aut frigefacere, aut humectare aut siccare corpus humanum valeat, inquiritur: eundē in modū neq; an colore sit rubro rosa, neq; an albo cerussa: siquidem necessarium non est, quicquid rubrū sit, esse calidum: neq; quicquid albū, esse frigidum: sed an admota corporibus nostris primario ac per se excalfaciant, ac non interueniente quopiam, neq; ex accidente. Ac si ita quidem, facultate esse calida, vt si refrigerēt, frigida. Nam, per deos immortales, vndénam dicere possumus an calidū sit facultate album piper, granum cnidium, cnicus, calx, & veratrū album? aut vnde quòd frigidus sit samius aster, terra selinusia, cerussa, nix, & lac, quum omnia ea coloris sint cādidi, & viribus vel maxime pugnent? Atqui pugnantiam, sensus diiudicat. Siquidem niuem applicatā protinus ac primo statim occursu frigidam percipimus: & quoad tangatur, magis semper magisq; frigefacere sentimus. Videmus porro ipsam neq; durare neque seruari posse si vel leuis calor occupet. At calx neque primo occursu refrigerare percipitur, & vsq; dum applicata manet, perspicuò magis ac magis excalfacit. Ex quo constat, ex eo quòd semper vnum idémq; efficiat quoad nos contingit medicamen, propriam eius iudicandam esse facultatem.

Quo pacto discernatur quod ex accidente quid faciat, ab eo quod propria facultate. Cap. III.

Tenim quod ab initio ad finem vsq; dum applicatum est, magis semper calfacit: id non ex accidente, sed ex sua natura est tale. Sic etiam quod à principio ad finem vsq; refrigerat, ex sua facultate est frigidum, non ex accidente. At sanè si nihil moratus, atque ex posteriore ac post ablationem, facultatem eius expendere voles, sæpenumero falléris. Ac forte nonnunquam aquam frigidam, nō frigidam modo, sed & calidam possidere facultatem dices: vbi videlicet frigefacere semper dum nos cōtigerit apparebit, frigidam: vbi vero calorem reuocabit, calidā. Quare hęc indiscriminata relinquēda nō sunt, dandaq; insuper opera vt quodcunq; medicamentum in iudicium vocare velis, (id quod in libris de Temperaturis monuimus) omnis sit expers alienæ tum frigiditatis, tum caliditatis: ne videlicet natiuam eius facultatem adscititia qualitas adulteret. Ad hæc, quæ & ipsa præcepimus,

nutrimentum à medicamento diſtinguito, atq; ea vtraq; ad aliquid dici memento: tum circa eandem ſæpe ſubſtantiam conſiſtere, velut & id quoq; moſtrauimus: nec ſecius, quod quædam tota ſubſtantia in ſeſe mutuo & agant, & patiantur: quædam vero vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Super hæc, alia itidem eſſe tenuia, ſiue tenuium partium, (Græci λεπτομερῆ vocant) alia craſſa, ſiue craſſarum partium, (παχυμερῆ Græci nominant). Tenuia quidem, quæ facile in tenues cõminui partes poſſint: craſſa, quę contra. Atq; vt ſemel dicam, omnium meminiſſe diſtinctionum oportet, quas in tertio de Temperamentis poſuimus, vt ſecundum illas, medicamentorum ſpeciei facultas explorari valeat.

De aquæ facultate. Cap. IIII.

Sto ſane prima nobis in cõtéplationem propoſita aqua, quòd nimirum ea & cõmuniſſima hominibus omnibus ſit tum ſanis, tum ægrotis: & ad vitam maxime neceſſaria. Primumq; eucrato ſiue temperato corpori applicator ipſa neq; frigida inſigniter, neq; calida. Deinde ijs qui natura ſunt intéperati. Tertio qui affectu aliquo tenentur. Nam hoc pacto exacte in omnibus propriã eius facultatem perpenderis. Igitur temperato admota pluſculo tẽpore, ipſum omnino refrigerabit. Intéperato vero, citius quidem refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius vero quod calidius. Semper autem omnia refrigerabit, etiamſi non multis deinceps diebus, ſed vel vna quis hora, aut pluribus ea vtatur. Nec enim talis in vllo omniũ calorem reuocare poterit. Nam quæ ſumme frigida eſt, ſi quadrato ac iuuenili corporis naturæ pauculo tẽpore adhibeatur, caloris molietur reuocationem. Sin aliter vtaris, ſemper refrigerabit. Quinetiã ſi ijs quoq; qui ſimplici laborant morbo, eiuſmodi admoueatur aqua, hos etiã manifeſto refrigerabit. Nam ſimplex ſit affectio oportet, quemadmodum vtiq; in tertio de Temperamentis definitum eſt: quò videlicet quæ adhibetur, ex ſua natura refrigeret, non ex accidente quopiam: quippe quum frequenter vbi compoſitus fuerit affectus, aliud primario medicamẽtum efficiat, aliud ex accidente eueniat: velut in phlegmone. Eſt enim ea affectio calidæ copioſæq; fluxionis ſoboles. At quę modice excalfaciunt pharmaca, quum ſuperfluitatẽ euacuant, protinus, opinor, & quod affectum eſt, frigidius efficiunt: verum quum ſimplex vnaq; fuerit affectio, quod ex accidente ſit, in ea prouenire non poteſt. Ergo ſi hac ratione expendas, aqua potabilis vtrobiq; videbitur frigida. Non eſt tamen eadem aliarum aquarum, quæ ſulfur, bitumen, aut nitrũ qualitatibus ſuis referunt, facultas. Siquidem earum omnino nulla vbi alienæ tum caliditatis tum frigiditatis expers adhibita fuerit, frigefacere cõſpicitur. Quinimò nec marinam ipſam prius quàm adſcititium frigus ſummũ acceperit, admodum refrigerare apparet. Nam ſi quis in potabili aqua totum diem innatet, vt etiam non admodum ſit frigida, ſed velut ex ſole tepẽs, neceſſario tamẽ refrigerabitur. At mare complures iuuenum interdum pertulere non per diem modo totã, ſed etiã adiũcta nocte. Ex quo liquet aquã, potabilem certe, & dulcem, ſecũdum naturã ſuã ſemper eſſe frigidam: mare vero nõ æque. Quòd ſi nõ ſemper in ſermone adijciã potabilẽ, ſed dicã ſimpliciter quantum ex ſe eſt aquã eſſe frigidam, haud calumniari oportebit, tanquã inſufficiẽter & indiſtincte loquutum. Nam quæ exacte ac ſyncere aqua eſt, omnis alterius ſubſtantiæ miſtione vacans, ea ex neceſſitate ex ſua facultate eſt

frigida. Siqua vero per bituminosa, sulfurosa, nitrosa, aut aluminosa loca distillans, substantiæ eius aliquid absterserit, secumq́ traxerit, mista iam ea est, non autẽ exacte aqua: velut si ipse quoq; volueris aut salem aut alumen aut aliud id genus affatim aquæ miscere potabili: sicut sane sæpenumero facere cogimur in marinæ inopia, quando muriam facere volumus. Tunc enim salem aquæ indimus: ac tantum ipsa facultate iam dissidet, vt si aqua dulcis, videlicet quæ neq; insigniter aut calida aut frigida sit, sed velut ex sole tepida, erysipelati perfundatur, noxam omnino nullam hominis corpori sit allatura. At si marinam aquam, aut muriã, aut id genus aquã mistam, bituminosam videlicet aut sulfurosam admoueas, vsq; adeo hominẽ offenderis, vt partem ipsam sis adusturus. Aqua igitur ipsa ex sese frigida est facultate. Porro si extraneã caliditatẽ adeptam corpori humano perfundas, putabis forsan simplex quoddam & naturale adhibitũ medicamen; at ea quodã vtiq; modo composita est, aut igneæ essentiæ partem aliquam nacta, aut certe omnino ipsam qualitatẽ. Vt enim si salem illi miscueris, ex cõfesso fuerit cõposita: sic multo magis si igneam aut essentiam aut qualitatẽ adieceris, compositã quodammodo effeceris. Est porro etiam aqua limosa quadantenus composita, velut est aqua Nili, & quæ in Aegypto est. Sed ea per fictilia vasa percolata, planè pura efficitur. Oportet autem non semel aut bis terve percolare, quando ne sic quidem forsan adamussim puram queas efficere: verum quando qui aquæ infertur limus, omnem effugerit sensum, satis tunc est vt queas dicere, tales, vt ad vsus eiusmodi, puras esse aquas.

Quo pacto iudicemus aquam puram. Cap. V.

IVdicatur autẽ hæc tribus sensibus, nempe gustu, visu, & odoratu. Gustu pura est, si nullam offerat qualitatẽ, sed ad vnguem qualitatis expers appareat. Visu, quum syncera fuerit, ac planè perlucida. Sic nec odoratu vllam præ se ferre qualitatem debet, vt sunt quædam extremæ prauitatis, quæ aut aciditatẽ aut acrimoniam aut salsedinem aut putredinem aut aliud indicibile aliquod vitium præferunt. Igitur aqua quæ absq; his est omnibus, vt ad naturã certe, ne ipsa quidem adamussim syncera fuerit, sicut nec aliud vllum elementorũ sensibiliũ: sed vt ad sensum & visum syncera est. Talis ergo, vt est propositũ, secundum suã naturã frigida est. Quippe si valde excalfactam non modo aquam, sed vel mandragoram vel altercum vel cicutam vel meconium admoueris, non solum excalfeceris, sed etiã vsseris corpus humanum. Omnia itaq; quæ examinãda veniẽt medicamina, omnis extraneæ valentisq; tum caliditatis tum frigiditatis aliena sunto, nedum aqua.

Demonstratio qua ostenditur aquam frigefacere ex cerati quod ex ea conficitur, effectu. Cap. VI.

POrro quòd aqua omnis dulcis perspicuo frigefaciat, hinc quoque didiceris. Ceratũ humidum si ex aqua frigida subactũ accurateq; madefactũ calido affectui imponas, protinus ipsum frigefacies. Oportet autẽ quàm plurimum admiscere ipsius aquæ: mixtioq; hoc maxime modo optime perficitur. Ceram quantum fieri maxime potest purissimam, oleo liquãtes, humidum facere ceratum oportet: deinde refrigeratum, ac despumatum, sordibusq; purgatum, in mortario

manibus subigere, aquam affundendo frigidam, quãtum nimirũ ceratum accipere valet, ac nõdum aqua supernatat. Id refrigerat & eos qui in febre vtuntur, si hypochondrijs superponatur: & omnem phlegmonen: similiter herpetes quoq;, & carbunculos, tum erysipelata, & phygethla, ac breuiter omnes morbos calidos. Ergo si non aquam dulcẽ sed marinam aut muriam illi admiscẽs in vno prædictorũ quouis vti volueris, non paruã continuò differentiam conspicies: quippe quum id medicamentum adeò nullam propositarum affectionum amplius refrigerabit, vt insuper accendat potius. Adeò multa est diuersitas potabiliũ aquarum, & muriæ, siue quæcunq; aut nitrum aut chalcanthum aut misy aut chalcitin, aut vt simpliciter dicam, quæ calidorum natura medicamentorũ gustu aliquod referunt. Inimicæ enim sunt omnes calidis corporum nostrorum affectibus. Ex quo claret has omnes facultatibus esse calidas, solam vero aquam potabilem frigidam.

Quòd aqua potabilis humida sit. Cap. VII.

Aeterum quòd hæc quoq; propositarum omnium aquarũ sola sit humida, planè ex eadem disces methodo. Nam vlcera quæ supra modum squalida siccaq; sunt, si hac irriges, statim admodum humida molliaq; reddes, cum aliæ aquæ vniuersæ vlcera deficcent. Tum piscatorũ vlcera adeò videtur sicca, ac si forẽt salita. Contrà eorum qui in balneis versantur, humida apparẽt, ac mollia. Quin si imbutum linamentũ vlceribus imponere libeat, humida quidem à potabili, sicca vero à muria marinaq; reddi cõperies. Aquæ quinetiam aluminosæ, quales sunt in Italia vocatæ Albulæ, cum alijs vlceribus idoneæ sunt, tum vero quæcunq; fluxionibus tentantur, ea perfacilè desiccant. Sic nec cæterarum aquarum vlla humectare potest, quòd videlicet non sint exactè aqua, sed mista & adulterata, accepto nimirũ aut alumine, aut chalcite, aut sale, aut id genus aliquo. Quocirca earum nonnullæ vlcera quoq; exasperant, nempe quæ acres admodum sunt & mordaces. Quinetiã sitienti dulcis aqua remedio est, cæteræ vero acerbiorem etiam sitim relinquũt. Tum aqua inter cutem laborantibus aduersissimum est & poculum & lauacrum aquæ dulcis: salsarũ vero ac nitrosarum & sulfurosarũ bituminosarumq; omniũ sanè perutile. Imitari autem potes sicut marinam, sic aliarum quamlibet, substantia videlicet admista quæ in quaq; vincere conspicitur. Nam sulfure in aquam dulcem indito, sulfurosam effeceris: alumine, aluminosam: ac eodem modo aliarum vnamquanq;.

Quòd aqua aduentitium calorem nacta, semper quidem humectet, non autem semper calfaciat: verum in ipso quidem perfusionis tẽpore calfacere, postea vero frigefacere consueuerit. Cap. VIII.

Aec ergo propria aquæ natura humida est & frigida. Porrò aliũde calorẽ adepta, excalfacit quidem & humectat quibus est admota: verum haud similiter ambo simul præstare potest. Summe nanq; humectat seu tepida sit, seu tẽperata, seu etiã calidior. Sũme autẽ non calfacit, nisi quæ extreme ferueat. Quod dico, in tẽperata primum exploremus natura. Igitur si huic aquam afferas temperate calidam, eaq; vel laues, vel partẽ aliquam identidem perfundas: in ipso quidem perfusionis tẽpore calidiorem simul & humidiorẽ efficies. quòd si deinde quiesces, nec

corpus frigidæ vsu postea cōtrahes, constipabis ac densabis, paulopost seipso frigidius relinqui conspicies: quippe cum corpus rarefactū transpirante immoderatius calore natiuo, frigidius efficiatur. Non tamen sicut frigidius postea calidę vsus corpus destituit, ita & siccius. Quāquā profectò videri id possit, tum ob spiramentorū raritatē, tum ob corporis mollitiem, tum ob substantiæ fusionē. plusculū siquidem in ijs affectibus euaporetur necesse est. Atqui vapor humor est extenuatus. Verum non ita habet rei veritas. Nam mollities quam calidæ aquæ lotionibus acquirunt corpora, solius humiditatis propriū ac inseparabile signū est, in animantis videlicet corpore: velut in opere de Temperamētis est demonstratū. Sanè indicio esse potest vlceratarū partiū caro, quæ id ipsum perspicuò ostēdit, vt quę in istis ex aqua calida perfusionibus mollis atq; algæ ritu fluida efficitur. Quāquā sanè corpus illiusmodi affectionibus inanitur, vt minus tunc in sese habeat humoris quàm antea. Videriq; venia digni possunt, qui per calidas lotiones, atq; aquæ moderate calidę perfusiones siccari corpus existimāt. Nam similis horum est error, atq; illorū qui credunt senes adolescētibus esse humidiores. Pluribus nanq; senes excremētis redundant, sed genuinæ (quæ πεφυκότα μόρια nuncupant) organicæq; partes adolescentibus magis sunt humidæ: vti in secundo de Temperamētis monstrauimus. Perinde se res habet in perfusionibus, ac lauacris, omniq; adeò ex aqua calida irrigatione. Siquidem humores qui in vasis alijsq; cōmunibus spatijs sūt, exhauriūtur omnes: at ipsa vasorū corpora, & vniuersum genus carnosum seipso fit humidius. Atq; hanc solam facultatem nunquā aqua deponit. Neq; enim quum feruēs corpora exurit, quæ vsta sunt redduntur sicca, vti quæ ab igne sunt assa. Rursum nec quum summā adepta frigiditatem per diem totum aut etiam lōgiori tēpore parti cuipiam perfunditur, eam sicciorem efficit, tametsi rugosa atq; admodum exilis relinquitur. Verum hæc eueniunt quòd qui in vasis alijsq; spatijs est humor, exhaustus sit: at partes genuinæ solidæq; nulla sui parte sicciores euadunt. Huiusque semper meminisse oportet. tum toto sermone perpetuò obseruādum, ex euidenter apparētibus colligēdam cuiusq; medicamenti facultatem, ac semper ad quod quid dicitur calidum, frigidum, humidum, aut siccum, ad id esse æstimandum.

Si à rebus exteris de medicinarum facultate colligi quid oporteat, ex ignis cum illis cōmercio faciendum esse iudicium. Cap. IX.

Porrò si quis velit ex superabundanti à rebus externis ꝓbationes ducere, ne id quidem prohibeo: verum animum diligēter aduertat consulo. Nam admodum lubrica res est, nec paucos obtinet fallendi modos. Sed hās in consequentibus edisseram. Cæterum quod solum quis sumpserit, vt id quod iudicium subit medicamentum, aut excalfacere, aut refrigerare probet: id in ignis commercio contactuq; conspicitur. Neq; enim vsque adeo absurdum est, quod facilè in ignē vertitur, id calidum facultate putare. Memoria enim, opinor, tenemus omnia huius vocis facultate significata, quæ in tertio de Temperamentis definiuimus. Vnū igitur ex ijs erat, quod ex propria eius quod diceretur, materia foret, tale esse facultate: vt si quid facilè in ignem vertitur, id facultate esse ignem, non actu scilicet. Nam hoc facultate, ex aduerso diuiditur huic, actu. Alterum vero, per se, huic ex accidente. Hanc ergo iudicij rationem consyderare ac distinguere conuenit.

Quot & quæ prædefiniri oporteat vt liceat ex alicuius affectione quæ ad ignē est, quo pacto aduersum nos id ipsum afficiatur, colligere. Cap. X.

AT quibus consiliū est tutò à rebus extraneis ad corpora trāsire animaliū, videre primum debēt an tenuis sit essentiæ, an crassæ, quod explorādum venit. Secūdo an sibi continuū, densumq́; ac solidum, an interuallis interceptum, ac rarū. Quocirca his immorādum prolixius est. Videtur enim id quoddā esse principium ac velut elementum multam consyderationem postulans.

Quod quæ subtiliorū sunt partiū, promptius propriā exerant actionē, quàm quæ crassiorum, tametsi eandē cum illis facultatē obtineāt. Cap. XI.

IGitur eorū quę in cōfesso est facultate esse calida, nullum omnino apparet nos excalfacere prius q̄ in tenuia sit cōminutum. Nam si quis piper solidum cuti inspergat, nullam plane caliditatē percipiat. eadem ratione si quis vel linguæ imponat, aut deglutiat, aut alio pacto vtatur integro, haudquaquā diligenter trito, & cribrato, ac nō adeò cōminuto vt pollinē tenuitate referat. Nam quod pollinis instar cuti inspergitur, excalfacit, ac maxime si affricueris. præterea quod linguæ admotū fuerit, aut in vētrē deuoratū. At quod solidū integrūq́; imponitur, nec cutē calfacit, & linguæ ventriq́; exiguū duntaxat caliditatis sensum mouet. Itaq́; quum tenuium esse partium dicatur quæ facilè in tenues partes cōminuuntur, solidarum crassarumq́; partium quæ contrà: tum dura viscosaq́; ægre ac difficulter aut omnino in tenues cōminui non possint: fragilia vero, & quæ citra viscositatē mollia sunt, prompte in tenues soluūtur: hinc constare arbitror, multa esse facultate calida, ac facilè accendi, verum nos haud facilè excalfacere. Nam ignis, vt qui omniū est tenuissimus, simulq́; calidissimus: & in profundum facilè penetrat, & cōminuit, extenuatq́;, atq́; in suā deniq́; naturā conuertit, vndequaq́; scilicet cōtingens, & quod cōtigit exuperans. At nostra caliditas supra quàm q́ crassæ sit essentiæ, & halituosa, insuper infirma est, vt non facilè mutet quod cōtigit. Ostensum est autem in tertio de Temperaturis (quo sine, quæ hic dicūtur, assequi est impossibile) nullum eorum quæ nos excalfacere apparent, perinde vt ignē posse calfacere, verum vt materiam accendi facilem. Siquidem mutationis principium à nostra caliditate accipiētia, vt calami aridi ab igne, nos contra recalfaciunt, & velut partes fiunt quædam caloris natiui, sicut illi ignis. Nam quod prius erat calamus, id nunc fit ignis, vt mutantis ipsum ignis essentiam adaugeat. Monstrauimus autē quædam vbi vel leuem fuerint mutationem adepta, secūdum naturam deinde suam ad plurimā mutationem procedere. Quamobrem mirandum non est si quædam medicamenta primæ quidem mutationis principium à nostro calore nacta, inde iam pergāt eum quoq; qui mutabat superare. Nam cum corporis cuiusq; proprietas alia habilis sit ad suscipiendum calorem, alia inhabilis, fit vt paria principia nō sequatur par incremētum. Quinetiam q́ corpus admodū exile facilius alteratur, mutaturq́; ab eo cui admotū est: quod autē grandius est, nō nisi tēporis spatio, ac vix tādem etiā sensibilē alterationem sustinet: id cum nō modo à physicis naturā scrutātibus sit demonstratū, sed cuiuis etiā homini rei ipsius experientia notū: satis magnum affert testimonium ijs quæ modo dicebamus. Quippe si piperis particulæ à nobis accipere debent mutationem, eoq́; accipiāt facilius, quo fuerint minutiores: mirādum non est si eas tanto citius excalfacere experiamur, quanto accuratius in minimas fuerint cōminutæ.

Medicamẽta parẽ etiã ſortita tum facultatẽ,tum conſiſtentiã,quãto rarioribus applicentur corporibus,tãto ocyus actionẽ ſuam exercere. Cap. XII.

Vin etiam quod extima cutis ſuperficies calloſa ſit duraq; & frigida,tum quod ſub ea eſt,quanto profundius ſubeas,tãto ſit calidius,nemo ambigit. Huic ſanè rationi ſi duo etiam principia in alijs à nobis tractationibus demonſtrata adiecero,ita denique vniuerſum poſſis colligere. Alterum quidem ad demonſtrationem principiorum,ſiue lemmatum,ſiue axiomatum,ſiue propoſitionum,ſiue vtcunq; nuncupare libebit,in commentarijs de Temperamentis demonſtratum eſt,cutem videlicet omnem in primo ſtatim ortu ſibi eſſe continuã, at temporis ſpatio perforari,ac plurima nanciſci ſpiramenta,ritu cribrorũ. Altera vtiliũ ad ratiocinationẽ propoſitionũ eſt,corpus vniuerſum expirabile eſſe,ac inſpirabile,vt inquit Hippocrates. Fuſius autẽ de hac dictum eſt in libro de vſu pulſuũ, vbi demonſtrauimus arterias vbi ſe dilatantes vndiquaq;, & per omnes meatus attrahunt,non aërem modo halitumq; attrahere:ſed quicquid etiam trahi facile,ac tenue ſit,ad ſpiritalis eſſentiæ motum impetumq; expedite conſequi. Quibus ſic ſe habentibus,multæ venæ arteriæq; mutuis in ſeſe oſculis aperiuntur. Tum ad cutis meatus,eiuſq; ſuperficiem,ac meatuum perforationes haud pauca pertingere venarum arteriarumq; oſcula exiſtimandum eſt: nihiloq; ſecius ad extimã ſuperficiem peruenire oſculis. Tum quicquid piperis ad exactiſſimum redactum fuerit pollinem,ſimul cum ambiente aëre ab arterijs attrahi,ipſumq; protinus à calore natiuo alterari,idq; tum ob paruitatem,tum ob ingenitã vt à calore alteretur aptitudinem. Siquidem haud aliud illi erat facultate eſſe calido,quàm facilè poſſe incaleſcere. Quod ſi ſemel id illi inſit,mirum nõ eſt,per omne corpus tempore perlatũ, ipſum recalfacere:ac proinde primum maximeq; ab id genus medicamentis incaleſcere partes quas primũ contigerint,deinde quæ his ſunt proximæ & continẽtes: ac ſic deinceps tertio quartoq; loco,pro ſitus videlicet vicinitate,cum ea quæ primo incaluerat,incaleſcere. Hæc ſcientifica conſtant demõſtratione,non tamen ijs ſatis credibili,qui in primis non fuerint exercitati. Oportet enim in ijs quæ de Elemẽtis ſunt ratiocinationibus eſſe verſatum,atq; in cõmentarijs de Temperamẽtis,& vſu pulſuum:& ante hæc omnia in demonſtrãdi methodis peritũ. Sanè paucis datum eſt omnia percurrere. Verum his quidem ſuffecerit (mea ſententia) in euidentibus duntaxat verſari,paucis attactis cõmunibus rationibus ſiue epilogiſmis. Itaq; cauſam quamobrẽ non excalfaciũt corpora humana ea quæ craſſa adhibentur,etiamſi natura ſint calida,ijs duntaxat qui aſſequi valeant,dictam eſſe reputent,ſibiq; ſatis eſſe perſuadeant,quod euidenter ſenſibus apparet. Apparet autẽ euidenter craſſorum omniũ nullum prius quàm ad vnguem cõminuatur extenuetúrq;,neq; ipſum à corpore noſtro quicquam perpeti,neq; rurſum in nos poſſe agere. Nec enim ſolũ in pipere,napy,canchry,cæteriſq; omnibus quæ nos excalfaciunt,ita ſe res habet, ſed æque item in facultate frigidis. Nam ſi quis radicis mandragoræ corticẽ in magnas partes cõfractam cuti imponat aut illinat,plane nihil efficiet. at ſi admodum ſit cõminuta,refrigerare poteſt. Sic etiã papaueris ſemen,& cicutæ (tametſi hoc ſit omniũ refrigerantium valentiſſimum) antequam exacte cõminuantur cuti noſtræ impoſita,planè ſunt imbecilla. Ne te ergo magna teneat admiratio quod calami aridi,piliq;,tametſi accendi promptiſſimi ſunt,non tamen nos cõtactu excalfaciãt:

κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν / à prima generatione

quippe qui planè à noſtro calore mutari nequeant, vt ſic recalfaciant: quòd videlicet pollinis ritu cõminui non valeant: quandoquidem calamus indicus, quem & odoratum appellitāt, quum tundi, cribrari, ac planè magis quàm qui apud nos naſcitur cõminui valeat, clare nos excalfacere conſpicitur: ſicut vno ore omnes qui ætate nobis maiores ſunt medici confitentur.

Quòd corpora rariora citius ab igne accẽdũtur, q̃ quæ ſunt ſpiſſiora. Cap. XIII.

Porrò cõſiderandum eſt (quemadmodum propoſui) non ſolum craſſarum ſit partium an tenuium, explorandorum medicaminũ ſubſtantia: verum etiam rara nean ſpiſſa denſa'ue. Voco ſanè raram, cuius partes ſpatijs inanibus interceptæ ſunt. Intelligẽtibus videlicet nobis ac ſemper recordantibus quo pacto dicatur ſpatium inane ab ijs qui vnitam eſſe dicũt ſubſtantiam: non quemadmodum Epicuro & Aſclepiadi eſt viſum. Imò aëre plenũ eſt in raris corporibus ſpatium inane. Vbi ergo eiuſmodi ſpatijs multis corpus fuerit diſtinctum, facilius quàm ſpiſſum accenditur, etiamſi quod ad caliditatis frigiditatiſq; attinet temperiem, ſimiliter illi ſit affectum. Nam qui in ijs ſpatijs continetur aër, cum ſit ad patiendum promptiſſimus, primo ſtatim ignis occurſu accenditur atq; inflammatur: vnà vero ſecum corpus vniuerſum accendit, vnamquamq; eius partem nimirum occupans. Ergo ſi parua corpora, cingente ea circũquaq; flamma, prompte accenduntur, (nam id clare conſpicimus) non ſine ratione corpus rarum celeriter accẽditur, vtpote quũ profundas eius partes omnes, flamma contingat. Sic itaq; calamos aridos ignis celeriter exurit, tametſi minus ſint alia ſubſtantia calidi: idque ob meatuũ multitudinem, quos aër quidem prius occupabat: vbi vero ignis contigit, flamma depaſcitur. Aër enim accenſus, flamma eſt: terra vero, carbo. Porro quòd aëris plenos meatus multos aridus calamus obtineat, ſummum argumentũ eſt ipſius leuitas. Nam ſiccum natura corpus leue eſſe alioqui nequeat. Eundem in modum pumex, & ſpõgia ſicca, atq; omnia adeo quæcũq; fiſtuloſa ſunt, multumq; vacui obtinẽt, põdere ſunt leuia. Sic ſanè & calamus non eò duntaxat quòd ſiccus eſt, ſed quòd plurimi aëris eſt particeps, prompte accenditur. At à noſtro corpore ægre proinde calfieri poteſt, quòd eſſentiæ ſit craſſæ. Quando igitur medicamenti cuiuſpiam ex ignis commercio temperiem colligentes, ſcrutari ſtatuimus an aduerſum nos eodem modo ſe gerat, ſubſtantiæ eius reſpiciẽda conſtitutio eſt. Nam ſi tenuis quidem ſit, ſed continua: eandem & in nos naturã oſtendet, quam prius in ignem. Sinautẽ rara ſit & craſſa, fieri poteſt vt ab igne quidem perfacilè alteretur, non tamen à calore noſtro, ac proinde nec nos recalfaciat.

Aquã tenuium eſſe partiũ, nec vnquã nos ex ſua natura excalfacere. Cap. XIIII.

Poſteaquam igitur hæc eum in modum definita ſunt, rurſum ad ſermonẽ de aqua redeamus. Nam quòd tenuis ſit eſſentiæ, argumento eſt, q; promptiſſime per pilos & veſtimẽta perfluat. Nam propter humiditatẽ, mollitiemq; quæ nihil habeat adiũctũ viſcoſitatis, diuiſiles partes obtinet, & quæ facilè in minimas poſſint diſtrahi. Talis quum ſit, tamẽ neq; nos ex ſua natura calfacit, neq; proprium eſt ignis nutrimentum, imò omnino contrà aduerſatur, & diſſidet, atq;

extinguit, vt quod illi ſit aduerſiſſimum. Nec mirum eſt ſi cum igne, natura tum calidiſſimo, tum ſicciſſimo, pugnet aqua, quę frigida eſt & humida. Cõiectura quidem igitur ex ignis ſumitur cõmercio quo pacto quodcą medicamẽtum in calore frigoreq; ſe habeat: non tamen protinus exiſtimandum tale ad nos videri, niſi tenuium ſit partium, & ſpiſſum. Sic oleum tametſi facile in flammam vertitur, non tamen admodum celeriter neq; manifeſte nos excalfacit, nimirũ lenta craſſaq; ſubſtantia ſua tenaciter ijs inhærens quę primùm cõtigit: proindeq; longiſſimè omnibus perdurat quibus fuerit illitum, ſcilicet nec ab ambiente facilè aut extenuari aut digeri potens, nec intrò in corpus prompte trãſſumi. Aqua vero econtrario & celerrime in halitum ſoluitur, atq; expedite digeritur. Proinde etiam ſi in idem vas coniectam aquam oleumq; decoquas, prior tamen aqua abſumitur. Sic item ſi lithargyro, aut ceruſſa, aut id genus aliquo cum aqua diligenter commiſto ſimul ambo decoquere voles, priorem digeri aquam experiere.

Non ſimpliciter quod citius ab igne accenditur, id ad nos quoq; apparere calidius. Cap XV.

NOn ergo ſimpliciter quod citius accenditur, protinus ad nos apparet calidius. Siquidem ante oſtenſum eſt, vt calefacientiũ aliud ſimpliciter erat calidum, vt ignis: aliud exuperãtia calidum, velut qui in nobis eſt calor; ſic eorũ quæ facultate ſunt calida, aliud eſſe eiuſmodi, vt ad id quod primo & abſolute eſt calidum: aliud vero vt ad id quod per exuperantiã dicitur. Quamobrem non abſolute ab ea quę aduerſus ignem eſt in iudicium venientium medicaminum diſpoſitione, ad nos tranſire expedit, ſed adiecta limitatione propoſita.

Non quod citius à frigore congelaſcit, eo quod tardius, abſolute frigidius exiſtimare licere, ſed inter ea quæ parem ſortita ſunt conſiſtentiam. Cap XVI.

EAdem hæc limitatio itidem neceſſaria eſt quãdo ex eo q̃ quid facilè conglaciatur, frigidum eſſe colligimus. Nam in ijs quæ eandẽ habent aut tenuitatem aut craſſitudinẽ cõſiſtentiæ, quod ocyus à frigore congelatur, temperamenti eſt frigidioris. Nam ſi alterũ ſit tenuius, puta exempli cauſa vinum: alterum craſſius, vt oleũ: non eſt neceſſe aut citius aut magis cõcreſcere quod eſt frigidius. Verum ſi quanto alterum eſt frigidius, tanto alterum quoque craſſius ſit, ſimiliter ambo concreſcent. Cæterum magis concretum videatur, ipſa videlicet cõſiſtentiæ duritia, quod fuerit eſſentiæ craſſioris. Nam rationabile eſt, reor, ſimiliter congelatorum quod craſſioris fuerit eſſentiæ, itidem fieri durius. At ſi vel alterum plus ſit frigidius quàm reliquum eſſentiæ craſſioris, aut contrà non frigidius quidem alterum, ſed alterum craſſioris eſſentiæ: haud etiam pari tempore hæc congelaſcere eſt poſſibile: verum quod plus eſt frigidius quàm alterum eſſentiæ craſſioris, minori temporis ſpatio: quod vero minus eſt frigidius quàm reliquum eſſentiæ craſſioris, maiori. Sic magis minuſque alterum videri durius, id pro exceſſus portione euenire eſt neceſſe.

Quo differat congelatio à refrigeratione Cap. XVII.

Aec ergo memoriæ mandare oportet: tum quod non idem sint cōgelari & refrigerari, & quod illud maxime à refrigeratione proueniat. Nam refrigerari est frigidam accipere qualitatem. At cōgelari est durescere præ frigore. Ergo quęcūq; corpora tenuis sunt essentiæ, quum facile perpetiantur, prompte tum incalescūt, tum refrigerantur: at non æque prompte congelantur: vt aër, & ignis. Nam hic plane non congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrum, vt pix, vt cera, resina, bitumen: tametsi bitumen sit vel calidissimum: verum essentiæ eius crassities ac terrenitas, ad congelationis celeritatem adiuuat. ac si tetigeris calidum etiamnum, plane tamen congelatum reperias: sicut (puto) & plumbum & stannum non aliter concreta sunt etiamnū feruentia. Sic aquam Hippocrates quæ celeriter & incalesceret & refrigeraretur, semper esse leuissimam retulit. Nam quāto tenuior fuerit, tanto pati promptior est. Atqui quę tenuior est, minimum habet limi terrestris. Non ergo absolute nec temere ex materię passionibus ad ignē, conijcere eius ad nos facultatem oportet, verum adiunctis limitationibus suprapositis. Quare nec æque securum est hoc iudiciū quàm id quo ad nostrum corpus quid examinamus. At qui hoc etiam vlterius transeunt, plane in multis errorū periculis versantur. Quanquam id faciunt medicorum cōplures, alij omne quod viscosum est, calidum asserentes, alij quicquid adstringit, nonulli quicquid est dulce, quidam vero etiam quod austerum acerbumve est Sunt autem qui singulis illorū contraria defendant. Sed qui in istis errores committantur, postea narrabo. Nunc autē præsentē sermonem consiliū est absoluere, nempe vt si quis ex ignis cōmercio materiā iudicare volet, nō absolute, neq; citra limitationē id faciēdū, neq; perinde ad ignem & hominem habere quicquid iudicatur, putandum. Nam aqua igni aduersissima est, vt quæ facultatem sortita sit frigidam & humidam. Muria vero, marina bituminosaq; & sulfurosa aqua, non æque: quippe quum id genus omnes ab aqua ad calidius recesserint. Verum de sponte natis aquis (græci αὐτοφυῆ vocant) vel hæc sufficiant. Siquidem vbi medicaminum vniuscuiusq; quorum qualitates accipere aquam ostēsum est, sermonem sigillatim tractabimus, si nunc aut obscurius quippiam aut imperfectius sit dictum, id tunc adijcietur. Sed ad reliqua nunc liquidorū medicaminum transibimus: inter quæ vel maxima est controuersia de aceto, alijs frigidum, alijs contra calidum adstruētibus: nonnullis calorem quidem quendam illi concedentibus, sed quendam etiam auferentibus, velut qui acetum vinum esse mortuum asserunt. Nam hi propriam vini caliditatem perdidisse quidem, verum ex putredine assumpsisse aliam quandam contendunt. Atq; ego sane non multum abest quin illorum laudem sententiam, in eamq; prompte accedam, proq; hac assertione atq; opinione pericula omnia subeam, si quam machinam aut artem inuenire queam sicut in lacte contrariarū partium separationis, ita hic quoq;. Nunc autē quod lac vniuersum nō sit homœomeres & similare, neq; vndequaq; sibi idē, clare mōstrat coagulatio, excogitata videlicet multis hominibus ratione qua partes caseosæ à serosis separari possint. Atqui neq; tale quid repertū est, neq; manifesto demōstrare possis quòd quantum eius est tenue, atq; exacte humidū, refrigeret: quod vero secundum fecis substantiam in eo defertur, velut in vinis, calefaciat. Nam ea solùm ratione aperte quis probauerit ex contrarijs ipsum partibus cōsistere, sicut

lac. Sanè in omnibus liquoribus quos exprimẽdis fructibus cõficiunt, crassum defertur quippiã, quod tẽporis spatio subsidit. Fex vocat in vino, in oleo autẽ amurca. Sed & in omnibus alijs inest quod illis proportione respondet, tametsi propriũ nomẽ sortitũ non sit, quod velut fex est in illis. Vtiq; & in aceto est eiusmodi quippiam: & forsan ipsum est quod caloris est particeps. quod vero frigoris, id quod tenue est. Fortassis vero & in ipso tenui exiguũ quiddam defertur multo tempore præparatũ, alterius naturę quàm ipsum sit totũ. Nam quod maiori parte frigidius sit quàm calidius, liquidò ijs apparere arbitror qui verè facultatẽ eius expẽderint.

Perperam multos cauterij instar acetũ pronunciasse calidum. Cap. XVIII.

Nec satis mirari queo, qua ratione ducti quidam, vsq; adeò calidũ esse acetum pronunciarint, vt cauterio ipsum assimilarent. Nam hac, inquiunt, ratione sanguinis eruptiones (αἱμοῤῥαγίας græci vocant) reprimit. Primùm enim tãta caliditas sensum nostrum non fugeret: deinde ad illorum calidorum imaginem omnino vtique crustam efficeret, calidis medicinis similiter. Nam id planè conspicimus, vbi per ea sanguinem sistere statutum est, crustam relinqui haud exiguã. Siquidem nisi crustam effeceris, sanguinẽ haud represseris. Nam ea velut operculum fit corporibus sanguinẽm profundẽtibus. Proinde sanè etiam cauteria planè candentia illis applicare cõsueuimus, cõpertum nimirum habentes, quæ non sunt eiusmodi, pręterquam quòd nihil proficiant, insuper lędere, ac sanguinis profluuiũ iritare. Nec sanè ignis ex sua ratione, aut quòd calfaciat, ipsum sistere potest: verũ idcirco, quia cum vrit quę contigerit, quod ex vstione reliquum est, operculum subiectis partibus relinquat, id quod græcis appellari consueuit ἐσχάρα [latini autem crustam vocant] At acetum haud perinde vt crustam facientia medicamenta, sed potius vt adstringentia citra crustam, sanguinis fluores cohibet. Itaq; hac quidem ratione non excalfacere, sed refrigerare putetur. Præstat tamẽ, vt & supra monuimus, à talibus coniecturis recedere, vtpote quę iudicium ad sensum haud referant, neq; ex propè positis aut vicinis, sed è lõginquo & lõgis lẽmatis siue sumptionibus rationẽ colligunt. Aperiam autẽ copiosius illarũ absurditatẽ in libris sequẽtibus.

Qua methodo cognoscere liceat an calidum sit acetum. Cap. XIX.

Nos autem secundum methodum siue rationẽ ab initio positam vim eius experiemur, primum in ijs quibus inculpata constat sanitas: mox in intemperatis: deinde & in ægrotantibus. Itaque spongiam aut lanam aceto madentem cuiuis sani corporis parti superponemus: deinde, vt ante est positũ, protinus rogabimus, idiotas scilicet, atq; ex plebe aliquem (nam illorum in istiusmodi incorruptum est iudicium, quia nulli videlicet dogmati seruiliter sunt addicti) nũquid calorẽ, an frigus percipiant. Id verò satis constat, quòd illud nec summe frigidum nec calidum admouebimus. Nam & de hoc suprà verba fecimus. Sanè si tale fuerit quod applicatur acetũ, potissimum si non admodũm inueteratũ, neq; extreme acre, manifestum principiò frigus percipient, itidem & post vnam, duas, tresve horas: postea vero, post sublationem scilicet, sensim nascentis in parte caloris phãtasiam ac opinionem habebunt. Porrò si vehementer acre acetum extiterit, & hoc

etiam refrigerari ſe principio dicent, celeriter tamen recurrentem calorem ſentient, non autē longo poſt tēpore, velut in recentiore ac non valde acri aceto. Ex quibus cōſtat omnino frigidum quidem eſſe acetū, ſed quendam etiam obtinere calorem, qui acrimoniæ ratione per accidens ſpatio temporis mediocriter corpora excalfaciat: tametſi id non vbiqꝫ, ſed in quibuſdam dūtaxat poſſit efficere. nā laxis ac doloris expertibus tumoribus neqꝫ protinus neqꝫ poſtea caloris ſenſum aceti vſus cōmouet: mordicatio tamen in illis quædam percipitur, ob quam ſæpenumero iјs qui diutiſſime vtuntur, tenuis quidam recurrit rubor. Itaqꝫ neqꝫ primario neqꝫ proprio ordine excalfacere videri poſſit, ſed acrimonię morſu irritare. Porro quādoquidem à ſanis corporibus ad affectus ſemel delapſi ſumus, ſuggeramus quę in calidiſſimis & frigidiſſimis affectibus efficere queat. Ergo ſi quis ab illita thapſia vratur, ardor aceto reſtinguitur. Id quod, cui libitum eſt, experientia diſcere licet: velut nos profectò fecimus in nobis ipſis, quò accurate medicamēti potētiam experiremur. Illitis ergo multis in locis tibijs, vbi poſt quatuor quinqueve horas inflāmari cœpiſſent, huic quidem parti acetū, illi aquam inſperſimus, alij vero oleū, alij roſaceum inunximus, & alijs atqꝫ alijs alia atqꝫ alia, quæ aut acrimoniam hebetare, aut calorē refrigerare creduntur: ſed eorum omnium acetum compertum eſt efficaciſſimum. Quòcirca manifeſtum eſt, non eo quòd acrimoniā ac mordacitatē obtundat, ſicut oleū & roſaceū (nam id præſtare hæc poſſunt) ſed quia refrigeret, tale eſſe. Quippe ſi excitatas à thapſia phlegmonas aliter ſanare non liceat, niſi aut refrigerando, aut morſum ſiue acrimoniam obtundendo, nec alterum præſtare valeat, conſequitur vtique neceſſario reliquā vim ſanaſſe. Alias porro calidas paſſiones omneis, phlegmonas puta, herpetes, phygethla, eryſipelata, carbunculos, aliàs plus, aliàs minus refrigerare conſueuit. Quapropter niſi vehementia illi atqꝫ aſperitas facultatis moleſta ineſſet, haud alio ſanè vtendum ad refrigerandum foret.

διακαίεσθαι καὶ φλεγμαίνειν / ardendi et inflammari

Quibus rationibus ſint vſi tum iј qui ſumme calidū, tum iј qui ſumme frigidum eſſe acetum pronunciarunt. Cap. XX.

Ametſi quidam reperiantur qui maximum id caliditatis eius argumentum conſtituunt. Non enim, inquiunt, neqꝫ acre neqꝫ mordax neqꝫ aſperum neqꝫ erodens foret, niſi affatim illi ineſſet caliditas. Nam ſicut frigidi eſt contrahere ac refrigerare, ita calidi ſecare atqꝫ diuidere: id quod in primis efficere acetum valet: quippe quod ſecet atqꝫ erodat non modo animantium corpora, ſed & grumos, callos, lapides, fictile, æs, ferrū, plumbum: ac tantum non velut ignis cuncta peruadat ac penetret, nec vlla poſſit ſubſtantia penetrationis eius vehemētiam aut ſuſtinere, aut illi reluctari ac reſiſtere. Nam ſubtile haud ſecus eſſe atque ignem, nō leui teſtimonio illi tactū eſſe: quin & guſtantibus ita videri: & per ſubtiliſſima veſtimenta promptius aqua perfluere: omniaqꝫ exedere: vti paulo ſuprà diximus. Et quidnā obſecro aliud ipſum his verbis quàm ignē pronunciant? Non aliter quàm qui frigore grumos ipſum ſoluere contendunt, premendo videlicet, denſando, ac omnia vndequaque ſtringendo, ac ſi quis digitis cōpreſſerit. Nam hi rurſum adeo excedunt, vt & niue frigidius ipſum adſtruant. Sed vtrorūqꝫ caſtigāda immoderatio eſt. Neqꝫ enim vt frigidum ſit, iam niue frigidius pronunciandū eſt. Siquidem niſi iuxta medium foret, ac longe ab extremorum vtroqꝫ diſſitum,

non tanta incidisset de facultate eius controuersia. Nam de cicutę aut mandragoræ viribus nemo ambigit, neq; de nasturtij, & canchryos: verum illa omnibus medicis in confesso est esse frigida, hæc vero calida. Eundem in modum altercū & meconiū frigida, piper & napy calida. ad hæc innumera sunt alia quæ aut esse calida, aut frigida, vno ore medici omnes fatentur.

Quòd acetum neutrum esse dicimus vt ad summe calida, & summe frigida, quia neutrius extremorum est particeps. Cap. XXI.

CAeterum acetū, sicut vtiq; & rosaceum, neq; esse summe calidum, neq; rursum summe frigidum, vel ex ipsa dubitatione satis constat. Neutrum enim horū sit necesse est. Siquidem quum neutra tripliciter dicantur, vti diuisit Herophilus, partim amborū extremorum participatione, partim neutrius, partim nunc illius, nunc huius: omnino & hæc aut aliquo significatorum, aut aliquibus, ex neutrorum natura fuerint. Mihi sanè magis videtur vtriusq; extremorum participatione, & quòd nunc sensibiliter calfacere videatur, nunc rursum refrigerare. Sic ergo neutra dici possint acetum & rosaceum. Quòd si quis ea neutra ostendere conetur, quia neutrum participent: ne illi quidem etiam forte probabiles quædam rationes deerunt, sed non erunt demonstratoriæ ac scientificæ. Id me exacte compertum habere confido, & maxime de aceto. Nam quòd suæ vtrisq; sint rationes probabiles, tum ijs qui frigidissimum demonstrant, tum ijs qui calidissimum, non paruum indicium est ipsum vtriusq; esse particeps. Admodum tamen difficile est rationi, contrariorum participationē concedere: cum non liceat substantiam eius aut soluere, aut scindere, velut in lacte facimus, & alijs cōpluribus, quæ omnia sermonis progressus aperiet. Proinde euidentius magisq; periculo vacans principiū optamus assequi. Porrò vt mihi quidem videtur, indagādum illud principium est ex naturæ tum tenuitate, tum crassitie: de qua dictū quidem suprà est; verum nunc quoq; copiosius de illa differere expedit: quādoquidem & Plato de principijs longum haberi sermonem oportere prodidit.

Quo pacto aërem dicamus tenuium esse partium, & nec omnē ignem esse tenuiū partiū: nec quicquid tenuiū est partium, esse ignē. Cap. XXII.

IGitur nemo aërem nō dicit esse tenuem, quòd videlicet in tenues facilè partes comminuatur, quòdq; per corpora densissima expedite penetret: aut si ex alia re quapiam tenuitatis vocabulum illi attribuāt, clare nos doceant. Nec enim ex corpusculis exilibus tenuibusq;, vt alterius sectæ principes asserunt, & nos quoq; aërem constitui fatebimur. Nam continuus est, totusq; vnus, nihil vsquā in se vacui continens. Porrò in eiusmodi corporis natura tenuitas intelligitur ex sola in tenuia diuisionis celeritate. Verum si ea ratione ignis est tenuis, haud omnis ignis tenuis iudicabitur: quippe cum æs, ferrum, lapis, lignum, atq; adeò quicquid in carbonem verti potest, sit ignis, non tamen quàm antea tenuius. Flammæ tamē, cum aliud sint ignis genus, re vera tenues sunt. Quocirca nō omnis ignis est tenuis: neq; quicquid tenue, protinus & ignis fuerit. Siquidem & pruna ignis quidem est, sed non tenuis: & aër tenuis, verum non ignis. Quid ergo tam in promptu habent

haſce propoſitiones tum medici tum philoſophi paulominus omnes, omnẽ ignẽ eſſe tenuem, & quicquid tenue ſit, eſſe igneum? Nam ſi acrius quis attenderit, animumq; diligenter aduertat, haudquaquam dixerit prunam aëre tenuiorem. Memoria nanq; repetamus ambientis nos aëris puritatem in vehementi frigore & boreali conſtitutione, ipſamq; cum ferro componamus ignito. manifeſtò enim ex illiuſmodi exemplis cognoſcemus frigidum quid eſſe quod ſit exacte tenue, & calidum quod ſit craſſum.

Non omne quod mordax eſt, tenue eſſe, aut calidum. Cap. XXIII.

Vocirca haud concedendum arbitror quibuſdam qui acetũ ex tenuitate ſua mordacitateq; calidum eſſe colligunt. Nec enim quicquid tenue fuerit, id & calidũ eſt. forte vero nec quicquid mordax fuerit, & tenue. Verum in præſens id illis detur: tametſi adferre liceret niuẽ, boreã, aquam frigidam, nõ oculis duntaxat, ſed & vlceribus & raris corporibus omnibus mordaces: vti Hippocrates inquit, Vlceribus frigidum mordax. Verum etiam ſi quis & illud vt dixi concedat, quicquid mordax fuerit, eſſe tenue: non ſtatim & calidum cõceſſerit. Itaq; acetum non proinde quòd mordax ſit, calidum fuerit, ſed tenue, vti aër borealis: non tamen calidum.

Quomodo acetum obſcure videatur calfacere. Cap. XXIIII.

Ndenam igitur quibuſdam obſcurę cuiuſdam caliditatis ſenſus oboritur? Fortaſſis, vt ante dixi, ex cõtrarijs facultatibus cõpoſitum eſt, perinde vt lac. Forte vero caloris ipſius reuocatione. Poſſit autẽ, quum aſperum moleſtumq; habeat tranſitũ, dolorẽ inde ciere, atq; eum in locũ calidam elicere fluxionẽ. Siquidem id palàm eſt, partibus dolẽtibus quippiam influere. Verũ multũ influere nequeat: quãdoquidem acetum frigidũ eſt, & proinde id quod accurrit, repellens. At quod planè tenue eſt, id medicamẽti anſas effugiens, pręterlabitur, atq; in parte figitur: haud etiam retrorſum, ſicut id quod craſſum eſt, repulſum. Sanè ad vnguẽ tenuis quidã effloreſcere rubor in partibus ab aceto irritatis cõſpicitur. Forte vero alia eſt cauſa, quæ cõprehendi nequeat. Nam ob id ipſum procul ordiẽdam facultatis explorationẽ prohibuimus, quia in naturalia incidere ꝓblemata neceſſe eſt, eaq; non leuibus ambiguitatibus perplexa. Atqui nobis nunc haud ſtatutũ eſt, ſicut ijs qui naturã rerũ ſcrutãtur, omnes omniũ rerũ cauſas exquirere, verũ medicaminũ facultates cognoſcere, quò & illis dextre vti, & boni compoſitorũ euadere artifices poſſimus. Nam ꝙ ſit impoſſibile aut probe ipſum medicamẽtum cõponere, aut eo quod ab alio cõpoſitum eſt, idonee vti ante ꝗ̃ ſimplicium medicaminũ facultates pernoueris, abunde in libris tum de curandi ratione, tum de medicamինum compoſitione conſcriptis oſtenditur. Quum ergo is nobis in hac tractatione propoſitus ſit ſcopus: vbi primũ quod ab illis vtile eſt inuenerimus, à phyſicis problematis recedendum eſt, quæ innumeris dubitationibus ſunt intricata. quippe quum in qua in vniuerſum temperatura aciditas, dulcedo, amaritudo, ſalſedo, auſteritas, acrimonia, & aliarum qualitatum ſingulæ prouenire ſunt natæ, phyſici viri ſcrutari nituntur, hæſitationes tum plurimæ tum maximæ in oratione exiſtere aſ-

solent. Has ego non secus vitandas censeo, quàm quędam præcipitia: cum præsertim ad manũ sit via regia qua medicamenta iudicare liceat. Primumq́, quod paulo ante præcepi, perpendendum, nullam in ambiguo esse facultatem eorum quæ vehementer aut excalfaciũt, aut frigefaciunt: verũ de quibus ambigitur, neutra esse. Deinde pleraque vt ad sensum simplicia ex pugnantibus constare facultatibus. Non enim solum lac, sed etiam sulfurosæ, bituminosæ, nitrosæ, & quæcunq; eius sunt generis sponte prouenientium aquarum, ex pugnantium facultatum mistura nascũtur. Siquidem aqua ex sua natura frigida est & humida: bitumen autẽ, sulfur, misy, chalcitis, & eius generis alia, calida. Meminisse verò etiam oportet calidorum haud pauca crassæ esse essentiæ: nec pauciora frigidorũ, tenuis: ac secundum hæc principia tutò de medicaminũ viribus pronũciare. Sat enim fuerit, tenue, refrigeratoriũ, exiccatoriumq; acetũ dixisse, omissis super illis, rationibus nimis physicis, quæq; magis ad naturam rerum scrutantes attinent. Nam ex illorum scientia, quo pacto alijs medicamentis misceri ipsum liceat, cognoueris.

Veteres medicos perperam indefinitam reliquisse facultatis eiusdem generis medicamentorum qualitatem. Cap. XXV.

Vocirca non possum eos non culpare qui de viribus eius prolixa quędã nugantur & garriunt: magis etiam, paulo minus medicos omnes quibus curę non fuit simplicium omniũ medicamentorũ in maioris minorisque ratione vires discernere, satisq; fuit, hæc quidem, verbi causa, calfacere dixisse, illa vero refrigerare: tũ hæc humectare, ista exiccare. Nec enim absolute sic nouisse expedit, sed quatenus psyllium refrigeret, quatenus solanum, aut scandix, aut cerussa, aut portulaca, aut lactuca. Tum quatenus excalfaciat casia, quatenus cinamomum, aut amomum, aut cardamomum, aut maiorana. Sic & in humectantibus & exiccantibus pharmacis non sat est generale solum nouisse, verum quid primum recesserit à symmetro & medio cõtrariorũ facultatibus. deinde quid illi proximũ. tum tertiũ, quartũ, quintumq́, si fieri potest, recessum siue ordinem planis limitibus discernẽtem definire oportet: quãdoquidẽ in tali facultatum notitia tũ artificialis simpliciũ vsus cõstitutus est, tum à ratione proficiscens ac methodo cõpositio. Facitq; pręter hæc, vt quę cõposita iam sunt, rite vsui accõmodare possis. Sanè id quidem difficultatis atq; laboris plenissimũ est, multamq; poscẽs tum diligentiã, tum vsum. Nam ab experiẽtia auspicari in id genus omnibus necesse est: velut iam propositũ est: tũ tutò ac diligenter colligere, ab ambiguis quæstionibus cauendo. Eoq; mirari quispiam possit eos qui talia exquirunt, quum illos implicantes sese quæstionibus scriptisq; animaduertat: quemadmodum consueuit Herodotus.

Perperam superioris seculi homines à cõpositis medicamẽtis orsos eorũ quæ in illa ingrederẽtur simpliciũ pharmacorũ iudicasse facultates. Cap. XXVI.

Iquidem ab omni vetustissima compositorum medicaminum historia orsi, ad expendenda quę in illis sunt simplicia transeunt. Ac quoniam his, exempli causã, calfacientibus medicamẽtis admistum inuenitur acetum, proinde & ipsum esse calidum contendunt. Neq; enim an rectè admistum fuerit, constare potest

prius q̃ eius seorsum vim perspexeris. Neq; si id detur, etiã nota est cõponendorũ medicaminũ ratio, per quã indicãtes inueniemus qua ratiõe multis excalfaciẽtibus medicamẽtis vnũ admistũ sit frigidũ, aut certe refrigerãtibus quod calfaciat. Porro vbi etiã latẽtes affectus memorãt ad quos cõgruere videãtur, ac deinde dogmaticis opinionibus paralogismos cõnectũt, ex quærẽdis quærenda, ex obscuris obscura inuicẽ colligentes: tum profecto vel maxime alijs suas produnt ineptias ac nugas.

Quod & Empiricis cõtradicẽdi præbeat occasionẽ qui citra iudiciũ ac discrimen & simpliciter cõpositis omnibus facultatibus fidẽ habẽt. Cap. XXVII.

NAm quod ex æquo cõpositis facultatibus omnibus fidẽ habeant, tanquã fieri non posset vt pars magna earũ errore nõ vacaret, perperamq; esset cõposita: talia iactãdo, Empiricis reprehẽsionis locum ipsi exhibẽt. Dicent enim, arbitror, sicut sane dicunt, frustra nos primas effectricesq; cuiusq; medicaminis facultates exquirere: quum ab experientia inuẽta iam antea sint tum cõpositorum tum simpliciũ medicamentorũ innumera: quibus & ipsi fidẽ habent qui frustra primas facultates exquirũt. Quippe si particulares eorũ vsus omnes cõperti sint, eosq; vnanimiter omnes prædicẽt, cæterũ de causis ob quas agũt, nondũ conueniãt: liquet non ex primarũ facultatũ notitia, medicamentorũ tum vsum tum cõpositionẽ esse inuenta, sed ea cõposuisse experiẽtiã: at rationẽ nihil aliud q̃ probabilitatẽ cõsequi. Hęc atq; eiusmodi alia multa, qui experiẽtiã ac vsum profitẽtur medici, rite in illos dicere videbũtur, qui omnibus quomodocũq; cõscriptis pharmacis fidẽ habere nõ verẽtur, causas tamen interim titulis viriũ ac promissis eorũ aptare nitũtur. At ego nec illud quoq; in illos addere grauabor, Herodotũ alias sectas omnes prauas reputantẽ præter eã quæ spiritibus omnia tribuit (πνευματικὴν Græci vocãt) Metrodorũ omnes præter Asclepiadeã, & Zenonẽ præterquã quæ ab Herophilo inuẽta est, & Hermogenẽ præter eã quæ Erasistratum authorẽ habet, & aliũ atq; aliũ omnes damnantẽ extra suã: de cõpositis tamen medicamẽtis citra iudiciũ atq; experimẽtum scriptis omnibus fidẽ tribuere, siue à sectæ suæ hominibus sint scripta, siue diuersæ, siue etiã à quopiã ex plebe. quin vero etiã causas subinde reddere conãtur ꝓbabiles medicamentorũ pessima ratione compositorũ, & (quod hoc est mirabilius) etiã si nullũ eorũ quæ laudant, fecerint periculũ, sed alijs duntaxat credant: quemadmodũ quũ quidã nuper mirificas multasq; podagrici medicamenti laudes iactasset, atq; eo etiamnũ loquẽte forte fortuna aduenisset podagricus quidã, qui tã mediocriter laborabat, vt incedere etiã posset, nosq; iussissemus in illo primũ præberet experimẽtum: ille acquiescẽs pedi pharmacũ imposuit. At vir ille noctẽ totã insomnẽ egit, ac postero die tãtũ abest vt cõmode sicut antea incederet, vt ne gestari quidem posset. Adeo citra vllã explorationẽ ac temere tum alijs quidẽ fidẽ habẽt, tum alios alij sciẽtes ac spõte fallere gaudẽt. Porro etiãsi omnes medicamentorũ quæ memorant, cõpositiones ꝓbe essent cõparatę, verũtamen speculationis eorũ vsum ijs quę factitãt euertũt. Aiũt enim ad præparãda medicamẽta cõposita, eaq; rite vtenda, simpliciũ facultates inspici ac cõsyderari: inq; eorũ testimoniũ tantũ nõ omnes veterũ citant, Erasistratũ, Herophilũ, Philotimũ, Dioclẽ, Praxagorã, & ipsum etiã Hippocratẽ. Porro vbi ad explorãda ea accedũt, ita nobiscũ agũt, ac si omnes perspectas iam haberemus facultates cõpositas. Atqui, inquiet, opinor, ad eos quispiã, Quo pacto nõ frustra simpliciũ quæratis facultates, si omnes cõpositorũ iam noscitis? nam si cuius

gratia simpliciū facultates inquiritis, id iā nouistis, superuacaneū est illas exquirere. Cęterū si vel hoc quoq; quis illis cōcedat, saltē id quod & supra positū est, quo pacto perferat, quū pugnātia cū rebus apparētibus, plixis rationibus adstruere conantur?

Sensus haud contemnendos esse tanquā ad explorandas simpliciū medicaminum facultates sint insufficientes. Cap. XXVIII.

SIquidem in quendā etiā iam incidi tātę stupiditatis hominē, vt cōtemnendos esse sensus existimaret. Quem cum rogasset quis num ipsi piper albū videretur calidū, itaq;, vt par erat, annuisset, rursumq; alter percontaretur vnde id sciret, ac ille respōderet tale apparere: merito ab ijs qui præsentes erāt ridebatur, qui quod diceret, nō intelligeret. Ipsum enim hoc apparere, fidē haberi ab illo sensui indicabat, quem paulo ante tanquam fallacē contempserat. Nam, per deos, vnde ignē scimus calidū? aut quo syllogismo docti, aut qua demōstratione persuasi? Tum, vnde glaciem frigidā esse didicimus, q̄ ex sensu? Ac postea reperiatur qui hoc neglecto physicis pblematis libros impleat. An nō illo ex genere est, quā ob causam acetū terram fermētat? Licet enim nobis dicere q; nos lateat, sicut taliū problematū pleraq;. Si vero quis prompte dicat quia aut calidum sit aut frigidū, (vtrunq; enim dicunt) in ambiguas obscurasq; rationes seipsum conijciet.

Vtrum in oxycrati potu acetum admistum sit duntaxat vt aquam deducat, an etiam vt ipsum quoq; refrigeret. Cap. XXIX.

MEcum certe probe actū putem si quæ sensui apparentibus vicina sunt, atq; in propinquo posita, exacte inuenire possim, discernēs in eis ac separās quod ex se est, ab eo quod ex accidente prouenit: velut æstiuo tēpore oxycrati potu quidā plane refrigerantur, atq; expertes sitis permanent. sed nondū cōstat an id aceti gratia eueniat. pauculū siquidē eius copiosæ aquæ mistū, nō calidū, sed q̄ fieri potest maxime frigidū ebibūt. nā dixerit forte quispiā, quia tardiuscula sit aqua, & plurimū tēporis moretur in hypochondrijs, nec deorsum cōcedens, nec in corpus se diffundēs, idcirco illi acetū misceri tāquā in omnē partem ferendę futurū vehiculū. Sic etiā si cū vino bibatur aqua, sitim efficacius extingui, q̄ si sola, scilicet vino ipsam ad distributionē promouēte. Itaq; refrigerationē, sitisq; sanationē ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ naturę sit & humidæ: cæterū adminiculo esse, ac velut alas illi ad omnes corporis partes permeādas addere tum vinū, tum acetū, quæ ipsa nequaquā frigida sunt & humida. Siquidē præstare, sic sola exhiberi potius, q̄ cum aqua: quādo ea facile præ tenuitate in corpus digerātur, & ab hypochondrijs recedant. Porro quoniā semel in hūc sermonē deuenimus, nihil obstat quo minus omnē exacte perficiamus. Nam q; fieri possit vt & aquā acetū deducat, nec tamen ipsummet refrigeret, & nō deducat solū, sed etiā refrigeret, certo certius est. Verum vtrū cum veritate coniunctū sit, id cōsyderationem postulat. Distingui autē id possit, si cui exhibeas acetū & vinū vtrunq; seorsum & per se. Apparet enim a vino homini semper sitim increscere: ab aceto vero epoto interim quidem augeri, interim vero sedari.

Quæ sit sitis causa. Cap. XXX.

QVippe cum & sitis duplici ratione prouenire soleat, partim humoris inopia, partim caloris copia. Quamobrē mirū videri nō debet si priorem quidem sanare nequeat, alteram possit. Siquidem humectare nequit: at refrigerat nō instrenue. Quapropter neq; a sicca dispositione prouenie-

tem sitim, neq; à calida & sicca, vnquam sanare queat epotum acetũ. At siquãdo in vnum coëant humiditas atq; caliditas, eiusce quidem sitis optima medela acetũ est. Rara sanè eiusmodi affectio est, in aquæ inter cutẽ affusionibus (παρεγχύσεις Græci vocant) nonnunquã proueniẽs, cõgesta nimirũ in ventre salsi humoris copia. tum etiã si quibus pituita salsa vẽtri illita inhæserit. At qui aliter siti premũtur, puta in febribus ardentibus, & adustis omnibus, quiq; æstate laborant, ac in graui æstu, cõposita ijs est affectio, ex caliditate videlicet & siccitate: quare non iniuria cõposita illis medela est acetũ, vt quod strenue refrigeret, & quouis expedite permeet: & aqua, quæ supra q̃ quod refrigeret, omniũ sit vel humidissima. nihil est enim aqua humidius.

Medicamentum quod in iudicium venit, non mistum, sed simplex esse oportere. Cap. XXXI.

Quemadmodum ergo haud satis secura est procul à sensu ducta de explorãdo medicamẽto ratiocinatio, ita nec ipsius alteri cuipiam permisti vsus. Siquidem ipsum per se solum quod iudicandum venit, expendere oportet tum in sanis corporibus, ijsq; tẽperatis & intẽperatis, tum in morbo alicui obnoxijs. In tẽperatis quidẽ, velut supra positum est. In intẽperatis, sicut dixit Hippocrates, naturis picrocholis, hoc est quæ amaræ bilis succo abundant, vtilissimũ esse acetũ. qui vero tẽperaturam fortiti fuerint melãcholicam, aduersissimũ. Porrò in morbo aliquo affectis, si simplex fuerit, in simplici exploretur affectu. Sin mistũ alicui, necesse est quod cõmiscetur, temperatura sit medium, sicut in aqua & cerato superius declaratum est. Rationabile quippe arbitror, quod nulli diuersi temperamenti sit mistum, sed q̃ fieri queat medio coniunctũ, ipsum eorũ quæ perficiuntur, causam existere. Nam simplici cerato quod neq; calfaciebat neq; refrigerabat, aqua admista frigida, refrigerauit: quippe quæ tẽperiem habebat frigidã. Quòd si excalfacientiũ quippiã eiusmodi cerato cõmiscuisses, profectò calidũ id medicamẽtum euasisset: quemadmodum in affectibus cõpluribus sæpenumero euphorbium aut castorium temperauimus. Sic si acetũ simplici adamussim cerato cõmisceas, cerato ipso longè frigidius medicamen effeceris, tanquã nimirum quod admistum est, sit frigidum. Eritq; tibi id remedium vel optimũ ad erysipelata, phlegmonas, herpetes, carbunculos. Sin autẽ quod mistũ est, tanquã simplex expendas, (nam id etiã moliuntur) longe maxime hallucinaberis. Nam vlcerũ glutinatorium nõ acetũ sed oxycratum dicẽdum est, aliam multo naturã ab aceto obtinẽs. Siquidem quemadmodũ carnẽ producere nequit ærugo, sed ceratũ exiguum quiddam habẽs æruginis: ad eundem modum neq; acetũ conglutinat, sed aqua aceti pauxillum accipiẽs. Ipsum vero per se ac syncerũ acetũ vlcera quæ glutinationẽ desyderãt, mirum in modum exasperat, vtpote tenuitate erodens, ac dolorem excitans. Quamobrem haud merito nec cõuenienter talia dictitant, nec melius item faciunt quum ignotis ignota cõnectunt.

Quod neq; adstrictoria omnia conglutinent, neq; conglutinatoria item omnia adstringant. Cap. XXXII.

Quippe quum nihil seorsum de glutinãdis, aut carne implendis, aut cicatrice obducẽdis vlceribus demonstrarint, ex inductionẽ tamen colligũt, adstringẽtia omnia dicẽtes glutinatoria. Oportet autẽ non ex inductione, sed per demonstrationẽ in genere talia accipere, quemadmodũ nos

facturi sumus in curãdi rationis cõmentarijs. Imo absolute quiduis tale dictũ, non modo indemonstratũ est, sed etiã falsum. Neq; enim chalcitis, neq; galla, neq; malorum punicorũ putamina, neq; omphaciũ, neq; alumen, multoq; minus æs vstũ, neq; æris squama, neq; misy, vlcera glutinare possunt: aliaq; innumera sunt inter adstringentia, quæ glutinare nequeãt. Porrò si quis nõ hoc, sed glutinatoria omnia adstringentia dixerit, proferẽtur & hic quoq; nõ pauca quæ citra adstrictionẽ conglutinẽt. Neutra igitur vera oratio est si simpliciter atq; indiscrete efferatur, tum ea quum dicunt adstringentia omnia vlceris glutinatoria: tum ea quum aiunt, quæcunq; glutinantur, adstringentiũ beneficio glutinari. Porrò multo sane etiã magis tum absurda, tum falsa de sensu afferũt, quum mordacia, acria, amara, salsa, ad hęc quę mollissimas, iucũdissimasq; sortita sunt qualitates, adstringere dictitãt: tanquã gustus nõ ad sensorium pertineat quod adstringit, sed ex illorũ impositione atq; arbitrio debeat accipi. Malum enim granatũ, & malũ verbi causa mespilum, & pirorũ quædam genera, & myrta, & sorba, vinumq; tum amynæũ, tum marsum, euidẽter nos adstringunt. At triticum, & zea, & milium, Herodotum forsan adstringebãt, aliorũ autem omniũ neminẽ. Sexcentos enim quandoq; super his sum percontatus, & in primis super amylo. nam & ipsum adstringere ait Herodotus, sicut & piper, quod nec ipsum vllum omnino aliorũ hominũ qui syncere & incorrupte qualitates expendunt, adstringit. At Herodotus cuncta cõfundere nõ est veritus, aitq; & quę acerrima sunt facultate, & quæ summe rodũt, & quę mollissima sunt ac mitissima, omnia adstringere. tãquã in hoc, vt quosdã sensu defraudet, victoriã statueret. Verũ nõ ita se res habet, quum ea vel maxima futura sit prauitatis dictorum eius probatio.

Quòd non omnia adstringentia refrigerent. Cap. XXXIII.

Quin vero & Asclepiades Metrodorus, tãquã illũ etiã superare contẽderet adferẽdis de sensu mẽdacijs, cũ alia, tum resinã & bitumen calfacere nos denegat, atq; adstringẽtia omnia refrigerare dictitat: quum si nihil aliud, saltẽ chalcitis, chalcãthos, & misy, quæ valẽter adstringũt, tãtam assecuta sint caliditatẽ, vt nos etiã exurãt. Nihil est ergo mirãdum si prolixa quædã nugẽtur, seipsosq; nõnulli fallant, quum de manifesto apparẽtibus verũ fateri non audeant.

Perperam Herodotũ ac Dioscoridem quæcunq; aut profluuijs aut dysenterijs medentur, adstringentia censuisse. Cap. XXXIIII.

Tamen ex eis quidam, puta Herodotus & Dioscorides, ex medicamentis quæcunq; profluuijs aut dysenterijs medentur, ea adstringere colligũt: quãquã ne minimũ quidem habeãt adstrictionis, imo prorsum cõtra, rarefacientia nimirũ sint & laxãtia: quum alioqui quę adstringunt, corpora cõtrahant, cõdensent, cõstipent, atq; constringãt. Nam semel sensibus pro nihilo habitis atq; contemptis, euerterunt confuderuntq; omnia: eaque, quæ sensu cognoscere erat, prauis adducti rationibus credere maluerũt. Nam adeps caprinus omnibus quę aut gustu aut facultate sunt adstringẽtia, aduersissimus est, velut etiã farina triticea, & amylũ, & innumera eorũ quæ vim habẽt, tum emplasticã, hoc est illinẽdi, tum mitigatoriã, atq; acrimonias hebetãdi, eaq; ratione ijs qui acria mordaciaq; per aluũ excernunt, auxiliatur. Sane esto & oleum ex adstringentiũ numero, quoniã sæpius ijs qui grauiter mordicabãtur, infusum profuit. Esto vero etiam & cera, & adeps suillus, tum

gallinaceus, & anserinus, chondri tragicq; succus. Nam hęc quoq; infundimus, & ceratum quãdoq; ijs qui mordicãtur, sicuti & adipem caprinum. Verum efficacius auxilium affert caprinus, quia scilicet facilius & cõcrescit, & intestinis inungitur, plurimóque tempore inhæret. Porrò siue ob crassitiem siue aliam ob causam celeriter concrescat, non est opus in præsentia inquirere, re ipsa euidenter apparẽte. Verum quemadmodum quòd ocyssime concrescat, atq; intestinorũ morsus obtundat, ex rei euidentia credibilius est: sic sanè etiam q nulla insit aut frigiditas, aut adstrictio. Atq; hi quidem ex obscuris ratiocinãtur de apparentibus: imò autem si verum fatendum est, seipsos potius decipiunt. At nos tãto decet magis ad sensum accedere, tantoq; diligentius perpetuò illi attendere, quanto plura in eo peccent sophistæ omnes, falsaq; de eo asserãt. Rursum ergo, vbi prius memorauerimus quæ idiotas non fugiunt, ipsisq; haud ignota erant cum nondum cõtendendi libidine in sensus peruenissent contemptum, postea autẽ per superuacaneam sapientiam amiserunt: ad id quod continuum orationi est, transibimus.

De proprijs sensus cuiusq; sensorijs. Cap. XXXV.

VNaquæq; sensilium natura priuatim subiecta est, tactui quidem caliditas ac frigiditas, durities & mollities: albedo vero, nigredo, flauedo, rubor, atq; vt summatim dicã, vniuersum colorũ genus, visui: amaritas, dulcedo, austeritas, acerbitas, aciditas, salsedo, acrimonia, gustui: planeq; demẽs videatur, si quis gustu colores iudicare tentet, aut sapores visu. Eodem modo de tactu cognoscẽdum est, reliquisq; sensibus. Siquidem tactu iudicãdæ sunt differẽtiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Quæ cum sic sese habeãt, audiamus quæso Platonem gustabiles differẽtias exponẽtem. Haud tamen animus ipsius physiologiæ attẽdendus est. Nec enim nũc tẽpestiue eius meminero, neq; in hoc viri testimoniũ cito, sed tantũ vt dicã qua de re quodq; nomen efferre Græcis mos est. Ausculta ergo disserentẽ Platonem. Tenduntur à lingua venulæ ad cor, saporũ nunciæ: in quas siqua ita inciderint, vt rariorem molliorémq; carnis partẽ penetrantia, terrestri sua natura liquefacta, venulas cõtrahant atq; desiccent, si quidem asperiora sint, acerba: sin minus, aspera austeraq; nuncupãtur. Cæterum, quæ eas abstergunt, totamq; linguam abluunt, si quidem id supra modum efficiãt, simulq; aliquid absumant, vt de natura aliquid colliquent, (qualis est nitrorum facultas) amara omnia appellantur. At quæ nitri virtute inferiora sunt, ac moderata vtuntur abstersione, salsa citra asperam amaritudinem, & grata nobis magis apparent. Quæ vbi oris caliditati applicata, ab eoq; mollita & feruefacta, ipsum vicissim recalfaciunt atq; accendunt, præq; leuitate ad capitis ferũtur sensus, ac quæq; obuia incidunt: talia omnia has ob vires acria nuncupata sunt. Eademverò ista interdum à putredine attenuata, & angustos ingrediẽtia meatus, partes inibi tam terrenas quàm quodammodo aërias, mutuo incursu misceri cõpellunt: cõmistas vero circunlabi alias, & alias ingredi, ingressuq; suo penetratas concauas circuntensásq; efficere, easq; humore circunfuso concauo, interim terreno, interim liquido vascula aëris ex aqua concaua rotundaq; effici. Ac quæ ex puro constant, perlucida sunt, & vocantur ampullæ: quæ vero ex terrestri agitato elatoq;, ebullitio fermentatioq; nuncupantur. Harum affectionum causa acidum cognominatur. Omnibus vero quæ de istis dicũtur, affectio cõtraria ab oc-

» caſione naſcitur contraria. Porrò vbi ingredientium conſtitutio in humidis fami-
» liaris linguæ habitui exiſtit:quæ exaſperata quidem fuerint,lenit:quæ verò præter
» naturam aut coierint conſtiterintq́,aut fuſa laxaq́ fuerint,partim cõtrahit,partim
» laxat:omniaq́ quàm maxime ad naturæ ſtatum reducit.quicquid eiuſmodi eſt,iu-
» cundum ſuaueq́ & cognatũ eſt omnibus,violẽtarumq́ paſſionũ remedium ac me-
» dela:nominaturq́ dulce. His verbis Plato,quæ nos vocare ſolemus auſtera,quæ acerba,quæ ſalſa & nitroſa,quæ amara,quæ acria,quæ acida,quæ dulcia,expoſuit. Id videlicet quod à nobis στύφον ſiue adſtringẽs dicitur,ipſe auſterũ nuncupãs. Nam ſic à vetuſtioribus Græcis appellari ſolet. Non tamen omnia in vnũ confundit,ſicut ij faciunt qui & piper adſtringere dictitant,quum ex acrium ſit natura:& acetũ,quod ex acidis eſt:nec ſanè etiã veriti dulciſſimorũ quædam,adſtringẽtium numero adſcribere. Ex quo fit,quum omnia confundant,vt protinus nec facultates inuenire omnino valeãt. Omnis enim inuẽtionis demonſtrationiſq́ principia ſunt quę ſenſui atq́ intellectui euidentia ſunt. At iſti hæc ambo perturbãt,atq́ omnes in vnum cõfundunt cum ſenſuum actus & paſſiones,tum multo etiam magis intellectus ac rationis:nimirum haudquaquã in ſpeculatione logica verſati. Itaq́ operæpretiũ eſt nugacẽ illorũ loquacitatẽ omnibus modis effugere,ne quid nobis quoq́ affricetur vitij ex tam prolixa illorũ futiliq́ nugacitate. Porrò haud leue negotiũ eſt dedocere ac tranſmutare eos qui ab illis vſque adeo peruerſi ſunt,vt & ſenſum contemnãt,& nequaquã in ſpeculatione logica ſe exercuerint,planeq́ rudes ſint rationũ quas de natura philoſophi conſyderant. Omnino enim ſaltem vel id didiciſſent,quæ in illis ſunt ambiguitates,fugiẽdas eſſe,cauteq́ obſeruãdas:tum ſenſibus magis ſuper ſimplicium medicaminũ facultatibus,q̃ rationibus haud ſatis integris confidendum.

De proprijs linguæ ſenſorijs. Cap. XXXVI.

Erum tales dedocere ac velut transformare eſt impoſſibile. At aliorũ tamen gratia,nimirũ quos conatus noſter iuuare poterit, reſumenda eſt diligenterq́ definienda tota de pprijs linguæ ſenſorijs oratio. Nuncupatur igitur tum à Theophraſto tum ab Ariſtotele tum à Mneſitheo medico guſtãdi facultãs græce χυμὸς (nos saporẽ dicimus)ſecũda ſyllaba ab μ litera incipiẽte. At ex humido ſiccoq́ conſiſtẽtia,eorũ videlicet quæ à calore cõcocta ſunt,χυλὸς (nos ſuccũ dicere poſſumus)à litera λ ſecũda incipiẽte ſyllaba. Tãetſi ab ætate illis maioribus nõ modo Athenieñſibus ſed & Ionibus vtrũq́ per μ literã ſcribi cõſueuerit. Siquidẽ & apud Platonem & apud Hippocratẽ vetereſq́ comicos ſic ſcriptum reperitur. Vocetur autẽ in præſenti quidem opere,clarioris doctrinæ gratia,guſtatoria facultas,ſiue qualitas,ſiue vtcunq́ cuiq́ appellare libet,per literam μ,χυμὸς,(nos ſaporem nominabimus). Humor autẽ incraſſatus tũ in animãtibus,tũ in plãtis,χυλὸς,ſecũda ſyllaba à litera λ incipiẽte.(nos,vt diximus,ſuccũ vertemus). Sciendũ ergo ſapores qui tum in vnoquoq́ animali ac plãta,tum in terra inueniũtur,plurimos eſſe,nec facilè ſpecierũ numero cõprehẽſibiles: cæterum differẽtias guſtabiles alijs octo viſas, alijs numero ſeptẽ,nonnullis autem & his quoq́ pauciores. At Plato in Timæo in ſuprapoſita dictione primũ duos ſapores memorat eiuſdem ſpeciei,ſed in ratione maioris ac minoris differẽtes. Eorum alterũ auſterũ,alterũ acerbũ nominat. Fuerit autẽ auſterus,quẽ nos στύφοντα(adſtringentẽ voco)nũcupamus. Porrò acerbus,huius

intentione prouenit: velut & ipse Plato significauit. Atq; hos sanè pro vna specie numerabimus. Altera est eorũ quæ illis opposita sunt, nitrosorũ videlicet, salsorũ, & amarorũ. Et in his quoq; amarus ex nitrosi prouenit intentione. Salsus vero, aut nitroso imbecillior, aut adstrictionis quoq; assumẽs aliquid. Deinde à Platone acris expositus est, mox acidus, postremo dulcis. At à Theophrasto additus est vnctuosus, siue pinguis, à Platone quidem in sermone de proprijs linguæ sensorijs præteritus, verum paulo ante plantarũ succis ascriptus, vbi vinosum ab oleoso & melleo discernebat. Porrò in illo sermone vnũ adiecit succi genus vna appellatione cõprehensum, ὀπὸς nominans. vbi autẽ ad gustus sensoria transijt, protinus dulcem memorauit. Nihil enim retulerit dulce an melleũ dicas, velut nec pingue an oleosum. Omisit autem pinguem, vt qui ad gustum nihil attineret.

Qua differat adstringens ab austero & acerbo. Cap. XXXVII.

Exponere quidem hęc exacte est impossibile, quandoquidẽ nec aliã vllam sensoriam passionẽ: verum ei qui eodem sensu cõmunicat, licet suggerere. Ergo si quis aut cydonia aut mala aut mespila aut myrta gustauerit, pculdubio cognoscet aliũ nobis ab his in lingua moueri sensum, aliũ ab adstringẽtibus corporibus. Nam quæ adstringunt aut refrigerãt, introrsum pellere contactã nostri partem ex omni parte apparet, idq; æquabiliter, velut pellentia, ac stipantia, cõtrahentiaq;. At austera in pfundũ etiã subire videtur, atq; asperũ quendã inæquabilemq; mouere sensum, tanquã resiccantia, & humorẽ omnẽ corporũ sensiliũ depascẽtia. Ex quo fit vt alia sit passionũ proprietas, quæq; haud facile lucideq; explicari possit, tum ab adstringẽtibus nos corporibus, tum ab austeris saporibus. Sed quiuis tamen facilè quod dico cõprehenderit. Porrò quãdo quod linguæ nostræ admotũ fuerit corpus, valide desiccat, contrahit, & in multã profunditatẽ vsq; illã exasperat, sicut pira syluestria immatura, & corna: eiusmodi omne acerbũ appellatur, ab austeris intẽtione duntaxat diuersum. At quod nos adstringẽs vocitamus, haud temere à Theophrasto dictum reperias. Videtur autẽ idem significare quod austerũ, aut certe cõmune esse genus tum huius, tum etiã acerbi. Quæcunq; vero linguã dum contingunt non contrahũt, neq; constipãt, velut adstringẽtia, imò cõtra planè agere apparet, nempe detergẽtia & abluentia: etiã si adstringentiũ quippiam adiunctũ sit, hæc omnia salsa cognominamus. At quæ his etiã magis detergunt, adeò vt etiã moleste exasperent, amara nominãtur. Porrò quæ mordicãt roduntq;, idq; cum valida quadã caliditate, acria vocãtur. sin hæc absit, acida. cæterũ hæc fermẽtandi quoq; vim obtinẽt. At quę velut inungũt atq; implent, ac in statũ suum restituunt exasperatas ac veluti erosas linguæ particulas, hęc si cũ voluptate manifesta cõtingãt, dulcia: sin hac sine, pinguia vocitãtur. Atq; hoc quidem pacto, quãtum in me fuit, res explicatu longe difficillimas verbis exponere sum annisus. Miror autẽ qui tam prõpte omnia adstringẽtia nominent, siue acria sint, siue amara, siue dulcia, siue pinguia, siue acida, quum iam olim rebus ipsis imposita sint nomina, atq; affectuũ sensibiliũ non exigua in nobis differẽtia sit. Præstitisset fortassis, si quidem naturales scrutari rationes voluerunt, apparentia non euertere, nec appellationes cõfundere. Verum inquirere cuius temperamenti, aut dispositionis, aut corporis cõstitutionis, aut quomodocunq; nominare velint, soboles sit adstrictio, cuius salsedò, amaritas, aciditas, acrimonia, dulce-

do,pinguitudo,quæ Plato, Ariſtoteles,ac Theophraſtus conati ſunt definire. Clarũ quippe eſt,ſi ex calido,frigido,humido,ſiccoq́; coëuntibus omnia ſunt miſta,etiam dictarum quamq; qualitatũ ex horũ cõſtare miſtura. Itaq; ſi quemadmodũ dictorũ ſaporũ quiſq; pueniat,exponere conarẽtur,lubẽs equidem auſcultarem,gratiamq́; haberẽ non exiguã. At ſi neq; hoc efficiat,imò inſuper ſenſorias omnes differentias in vnũ confundant,vt parũ abſit quin corpora omnia adſtringẽtia nuncupent,ſane audire illos nolim,imò obſecrarem vt inanem contentionem relinquant.

Non ad totã rerum naturã iudicãdas medicamentorũ facultates,ſicut naturales philoſophi faciũt,ſed ad noſtram naturam. Cap. XXXVIII.

T nos equidem in conſequẽtibus oſtẽdere conabimur cuius nam temperamẽti ſaporũ quiſq; ſit ſoboles. In pręſenti autẽ diſcipulos ad experiẽtiã acceſſuros id modo aſſueſcere velim,vt quod ad artẽ eſt vtile,ſeligãt,vbi iudicare velint quo pacto vnũquodq; nos medicamentorũ afficiat. Quippe nõ quale ex ſe ſit,& ad totã naturã, cõſyderamus. Nam hoc pacto neq; acetũ neq; marinã aquã nos exſiccare poſſe, aut ſicca eſſe facultate dici manifeſtũ eſt. Siquidẽ vtrũq; illorũ actu eſt humidum. Verum ſi nos exiccare appareant,ſicca dicẽtur,ad nos videlicet & noſtrã naturã parẽ ſiccãdi poteſtatẽ obtinentia. Quinetiam & calida & frigida & humida eodem dicentur modo,vbi nos ſcilicet calfaciãt,refrigerent,atq; humectent,eaq; ad nos,nõ ad totã naturã,nec ex ſe. Atqui ſi huius duntaxat meminerimus,certiſſima omniũ erit iudicatrix experiẽtia. Quam qui relinquunt,atq; aliunde ratiocinãtur, non ſolũ falſa pro veris ducũt,ſed etiã tractationis vtilitatẽ deſtruunt. Proinde nobis propoſitũ nõ eſt,quale ex ſua natura quodq; ſit medicamentũ exquirere,verum quid in nobis efficere poſſit. Atq; hic primi libri finis eſto. At in ſecundo deinceps,oleo ac roſaceo in ſermone exẽplorum vice poſitis,prauas & inibi ratiocinãdi vias mõſtrabimus. Quibus quum medicorũ complures vtãtur,in primis quidem ſeipſos decipiũt,ſecumq́; alios multos in errorẽ pertrahunt. Porrò vbi id erit abſolutum,ad tertiũ cõmentariorum trãſiens,quæſtiones logicas quæ vniuerſam de ſimplicibus medicamẽtis enarrationem antecedunt,explicare conabor:vt videlicet in quarto ipſas iam facultates omniũ definire liceat:quas ptinus à principio fuiſſem aggreſſus,niſi plena paralogiſmis atq; erroribus omniũ propè iuniorũ eſſent volumina. Quos prius extergere,atq; ex animis diſcẽtiũ delere oportet,ne quid veritati obſiſtat. Nam vt Hippocrates inquit,ſic etiã ait Plato,Non ſolũ impura corpora quãto plus nutrias,tãto magis lædas:verum etiã impuris animis ſi nutriẽtes ſermones offeras,nõ modo nihil profis,verum etiã magnopere obſueris. Itaq; his de cauſis,tum etiã quia amicorũ pleriſq; viſum eſt vt iuniorũ medicorũ argueremus errores nõ tantum in congreſſibus quos quotidie cum illis habemus,ſed etiã hiſce cõmentarijs:neceſſe mihi fuit diutius prioribus iſtis duobus immorari,quò videlicet in tertio purũ animi auditorẽ nactus,quiq; veras aſſequi rationes poſſit,tum ea exponã quæ de huius ſpeculatiõis principijs nouiſſe oportet:tum deinceps omnes medicamẽti cuiuſq; facultates enarrem. Id autem fiet in vniuerſum,vt reor, libris vndecim,ea ferme magnitudine conſtãtibus,cuius eſt hic,qui eſt omnium primus. Qui quum conuenientẽ nunc nactus ſit modum,finẽ per hanc dictionẽ accipiat.

Finis primi libri.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber ſecundus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Quod ſophiſtæ qui fidem ſenſibus abrogant, demonſtrationis principia incertiora quàm quæ demonſtrantur efficiant. Cap. I.

PRolixa nobis vt ſit de ſimplicium medicaminũ facultatibus oratio, limites ſuos excedẽtes ſophiſtę efficiunt. Nam quum procul principia ducant, ſenſumq́; pro nihilo habeant, ſeſeq́; in illa conijciant quæ philoſophis etiam ambigua ſunt, ſimul & ea quę ipſi ignorant, & ea quæ aperte cognoſcuntur, ſubuertunt. Eaq́; pleriq; eorum faciunt non modo naturalis ſpeculationis, ſed etiam logicarum methodorum imperitia, quibus vtatur neceſſe eſt quiſquis demõſtrare quid aggreditur. Itaq; quum neſciant tum ea quæ bene à phyſicis ſunt inuẽta, tum etiam ea de quibus non iniuria illi dubitarunt: vtriſque tamen contraria aſſerere ſæpenumero non dubitant. Sed, deum immortalem, age obſecro, ſi nunc ego ſic orſus dicere, quòd cum quatuor ſint elementa, aër, terra, aqua, & ignis, nulli tamen cõgenita ſit albedo ac ſplendidus color extra ſplẽdorem & ignem: ac deinde citato Empedoclis ac nonnullorum phyſicorum aliorum teſtimonio, ſplendida corpora omnia plurimum in ſe ignis habere dicam, haud curans aut niuem, aut ceruſſam, aut glaciem, aut alia innumera tum ſplendidiſſima tum frigidiſſima inſpicere, ac mox ſuggerente quopiam procedentem à ſenſu confutationẽ tergiuerſatus, ad rationem accedi iubeam, ac per eam de rerum natura conſyderandum, haudquaquã ſenſibus irrationalibus vniuerſum committẽdum cenſeam: nunquid mentem habentibus inſanire videar, haud intelligens vnde rationis deſumpſiſſem initium? Nam mea quidem ſententia, ex ſenſu & per ſenſum omnia id genus ſumuntur axiomata, nempe ſolem eſſe ſplendidum, flammas ſubflauas, carbones pleroſque flauos. Ergo ſi à ſenſibus recedendum eſt, nulla ſuppetet demonſtratio neq; nobis eorum quæ modo diximus, neque Empedocli quum ait,

Vndique ſplendentem ſolem, calidumq́; videre.

Quæ ſi vera ſunt, perſpicuum eſt multo ante illa fidem habendam ſenſibus. Imò, inquiunt, mortales quum ſimus, à ſenſibus auſpicemur neceſſe eſt: verum illis haudquaquam perpetuò immorandum, ſed ad partem diuiniorem accedendum, nempe rationem. Nam ſenſum & animantibus rationis expertibus ineſſe, rationẽ ſolam hominibus eſſe cum dijs communem. Atq; hi in longum orationem extendunt. Quinetiam ex illis quidam & Anaxagoram in teſtimoniũ euocant, qui niuẽ pronunciarit non eſſe albam. Hic, inquiunt, vir phyſicus excelſior ac ſupra ſenſum extitit, atq; eius contemnit phantaſmata. Ad rationem ire pergit, eaq́; duce rerum naturã ſcrutatur. At ſi me quod in mẽtem venit fari oportet, qui liber ſim ſcilicet, & in tota adeò vita extra veritatem ſtuduerim nihil: ad inſaniæ extremum & vltra perueniſſe illos arbitror, quos talia nugari nõ diſpudet. Nam ſi quæ per ſenſus euidenter apparent, euertant: vnde ſumant demõſtrationum principia, non habebũt. Sin autẽ ab ijs tanquam à fide dignis exordiãtur, quo iure ijſdem poſtea diffident? Nam demõſtrationum principia certiora ſunt quàm ea quæ per illa demonſtrãtur.

quippe quum ista aliũde fidem mutuẽtur: demõstrationũ verò principia nõ solum ipsa per sese, verum etiã ad quærendorũ inuentionẽ quibus credatur idonea sint.

Quòd abunde sufficiat iudicandis medicamentorum facultatibus, quæ per sensum accipitur experiẽtia, iunctis duntaxat paucis epilogismis siue rationibus cõmunibus. Et quo pacto rationem experientiæ subscribere oporteat. Cap. II.

Quidem optarim nullas non res clare sub sensus nostros cadere, nec quicquam esse quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil dubium, nihil ambiguum aut anceps vsquam foret. Verum quoniã illos quædam effugiunt, rationem illis superinducere conandum est, sic tamen, vt non procul, vt illi factitant, nec cõfusa & infinita colligamus: verum ante omnia nominum significata diligenter definiamus, ne quis postea per æquiuocationẽ falli possit. Deinde, quod ex se quid agit, ab eo quod per accidens, separetur. De quibus supra accurate disseruimus: significataq; eorũ quę facultate aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida, aut quiduis aliud dicuntur, discreuimus. Tum quò pacto propriã cuiusq; medicamenti facultatẽ ab ijs quæ ex accidenti sunt segregans inuenire quis possit, generatim quidem in tertio de temperamentis expositum est, atq; in hoc tractatu membratim enarrabimus, ceu in primo iam libro cœpimus: vtq; ibi in aceto & aqua, ita hic in oleo & rosaceo facturi sumus, si modo prius ostenderimus quantum delinquant medicorum nõnulli qui longe demonstrationũ ducunt principia. Nam quid oportuit olei aut rosæ respexisse colorem, quãdo rebus ipsis varie vti liceat, nec in sanis solum corporibus, sed & ægrotantibus? quippe cũ ipsas per se rosas, aut succũ earũ expressum corpori tum sano, tum simplici affecto morbo, vt supra diximus, liceat imponere: atq; oleo miscentes, corporibus aut valenter refrigeratis, aut excalfactis applicare, siue affricando, siue perfundendo, ac irrigando: tum in corpus quoq; assumere, idq; aut superne per os, aut inferne per sedem: ac sic tandem quid ad vnũquemq; vsum proueniat, inspicere. Nam hoc sanè nomine medicamẽtorũ omniũ vires contemplamur, vt sit quo vti liceat, hypochondrijs aut capite mordicatione afflictis, aut refrigeratis, aut exulceratis, aut phlegmone occupatis, aut id genus aliud perpessis, tum ipsis, tũ alijs omnibus corporis partibus. Ergo quum tam perspicua simul ac compendiosa adsit via ad ea quæ inquirimus, etiam ne colores æstimabimus, aut odores, aut consistentias, aut formas medicamenti cuiusq;? perinde factitantes, atq; ij qui ex imagine aut ficta aut picta cognoscere quempiam volunt, quum ipsum aspicere non denegetur quem agnoscere cupiunt.

Quòd neq; à colore, neq; ab odore, neq; à cõsistentia, aut cõglaciatione, neq; à duritate, neq; à leuitate ratiocinari de medicinarũ facultate oporteat. Cap. III.

Tque hac vtique parte non leuiter peccare mihi videntur: multo etiã magis cum inconclusa atq; indemonstrata nugantur, demonstrãdi rationis planè imperiti. Nam donemus ignem aut flauum aut rubrũ esse, aut vtcunq; voluerint: nec enim refert: quid ergo id facit ad hoc vt omne rubrum sit calidum? Nam omnis ignis, verbi causa, ruber dicẽdus est: at omne rubrum ignem dicere, ridiculum

ἀπέραντα καὶ ἀναπόδεικτα φλυαροῦσιν

est, multoq; etiam plus si omne rubrũ calidũ quis dixerit. Nam si principio assumptũ esset in oratione, omne calidum esse rubrũ, licuisset fortassis mutua axiomatis cõuersione rubrũ omne calidum cõcludere, licet non obscure & illic peccetur. Nam quæ mutuò conuertuntur (quod ἀντιστρέφειν vocant) orationes, vere de se mutuò dicuntur. Veruntamen propinqua ea fuerit deceptio. Atqui quoniam nec illud orationis initio assumptum erat, nempe omne calidum esse rubrum: haud licet mutua cõuersione omne rubrũ calidũ esse colligere. Tribus ergo modis in sermone peccat, qui aiunt rosas temperatura calidas, quod sint rubræ. Primum, quòd non demonstratæ hac propositione, omnis ignis rubet, cõuertere ex hac aliam, videlicet, omne rubrum est ignis, tanquam veram, conantur. Secundo, quòd nesciunt propositiones quæ ex mutuò veris conuertuntur (λόγους ἀντιστρέφοντας vocant) non autẽ simpliciter conuertentes (ἀντιστρέφοντας nominant) esse veras. Tertio, q; etiam si mutuò conuerterentur, non tamen omne quod colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa cõuersione sequatur, sed alia eiusmodi, rubrũ omne esse ignem. Porro quòd talia in rẽ præsentem non modo sint inutilia, sed etiam palam falsa, cuiuis notũ est. debemus enim non an omne rubrum sit ignis, sed quòd calidum sit, ostendere. Nam si quicquid rubet, ignis fuerit: erit nimirum & rosa nobis ignis. Cæterum logicas methodos ignorãtes medici primum in hoc maxime peccant, quòd proprijs finibus excedant: nimirum quum sufficiens sit experientia, iunctis saltem paucis quibusdam epilogismis, medicaminum vires exquirere. Deinde tam fœde in rationibus hallucinantur, ac pueri modò speculationem logicam ingressi. Eisdem erroribus tenẽtur qui ex odoribus medicaminum facultates conijciunt. Nec enim quicquid bene redolet, calidum est: (quod quidam dictitant, haud intelligentes quo pacto inaudire oporteat quę ab Aristotele & Theophrasto super hac re sunt prodita, ea quę nos in quarto harum commentationum definiemus) neq; quicquid calidum est, bene olet. Quinetiam neq; si quid graue olens est, calidum etiam fuerit: neq; si calidum, etiam graue olẽs. Sic nec si quis quicquid grauiter oleat, frigidum dicat: nec si quicquid frigidũ sit, grauiter olere: verum dixerit. Siquidem calidorũ innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter olentia, partim neutra. similiter quoq; frigidorum. Quanquã quid calida dico ac frigida? cum debeam dicere calfaciẽtia nos, ac refrigerãtia, quæ vtiq; inquirimus. Nec enim quod absolute calidum est, aut quod ad hoc expenditur, nunc consyderare propositum est: sed quod corpus humanum excalfaciat. Nec sanè etiam quod absolute frigidum, sed quod hominẽ refrigeret. Denuo ergo hic hallucinantur in homonymia, haud distinctis nominum significatis: tanquam si quis de cane terrestri disserens, ad marinum se oratione transferat, existimans vt animantis vtriusq; nomen, ita & naturã quoq; vnam esse. At nobis demonstratum aperte est in commentarijs de temperatura, (quos & hancce antecedere tractationem protinus in initio commonefecimus) aliud esse facultate calidum, aliud actu: & huius quod actu videlicet calidum est, aliud absolute dici calidum, aliud per exuperantiam, aliud ad symmetrum sui generis, aliud ad quiduis obuium collatum. Quin & hominem non absolute calidum, vt ignem, sed exuperantia calidum diximus. Siquidem maiorem in eo calidi portionem inesse, quàm frigidi. Ergo & quæcunq; ad hunc dicuntur calida potestate, illum excalfacere dicuntur: facileq; de illis initur iudicium, & per experientiam expenditur, paucis indigens (vt suprà commonui) epilogismis. Quos cum sophistæ excedant, & tem-

Ab Aristotele lib. de sensu et sensili
a Theophrasto lib 6. de caus. plant.

pus adulescentulorum frustra terrent, & sophismatis cavillisq; homines seducẽtes eorum solvẽdorum imperitos, falsis eos dogmatis opinionibusq; implent. Debebant enim neq; colores memorare, neq; odores, imò neq; consistentiam, neq; levitatem, aut asperitatem, aut eius generis quodcunq;. Nam quid refert oleum an lentũ sit, aut læve, aut splendens, aut liquidum, aut pallidum, aut pingue, aut lubricum, ægreq; corporibus illitum exsiccari possit? Quippe quum ex nullo omnium eiusmodi colligere possis ipsum esse facultate aut calidũ, aut frigidum, aut humidum, aut siccum. Siquidem ex genere splendentium, levium q; & lentorum, partim sunt quæ planè nos calfaciant, partim quæ refrigerẽt, tũ alia quæ exsiccent, alia item quæ humectent, non tantũ in oleo, sed & in alijs omnibus. Neq; in ullis adeò accidẽtium reperire est quicquam quod solidum perpetuumq; sit, ut in eo generalem cõstituere propositionem liceat.

Quod sophistæ rationibus haud usi sint scientificis ad ea lemmata sive sumptiones ex quibus perperam de medicinarũ facultatibus colligũt, sed aut ex inductionibus, aut ex exemplis. Cap. IIII.

NAm omitto quod non scientificis in omnibus id genus sint usi rationibus sophistæ ad invenienda lemmata, sed ex inductione: &, quod omnium pessimũ est, quod nec quæ sit inductionis natura, unquam inspexerint. Quo si quis eos provocet, neque sequi audent: & si de demonstratione quis quid agat, increpant. Imò, quod etiam deterius est, non ex inductione solum ratiocinari assueverunt, sed nonnunquam etiam ab exemplis, tanquam rhetores. Nam qui frigidum esse oleum asserit proinde, quod lentum sit ut pituita: is per exẽplum cõcludit, par robur præbens demõstrationis, atq; is qui ipsum calidum cõtendit, quia lẽtum sit ut viscũ. Nec secus is qui calidum dicit, quoniam facilè in flammã vertatur uti bitumẽ: atq; is qui frigidum probat, quòd facilè cogatur ac concrescat ut aqua. Nam differt, ex exemplo aut exẽplis quid suadeas: an ex inductione. Siquidem qui ex exẽplis fidem facit, unũ aut duo generis eiusdem adfert, aut certe planè paucula, plerisq; scilicet preteritis. Qui verò ex inductione, omnia cõprehendere nititur quę per experientiam sunt cognita: nec quicquã præterire, quoad eius fieri potest, quod apertum vulgò ac perspicuum sit, studet, nisi quod occultum est, & paucis cõprehensum. Quamobrem violẽta est, & vehementer persuadet quæ ab omnibus quæ experiẽtia sunt cognita, ducitur inductio: solisq; ijs mẽdaciũ perspici potest, qui in demõstratorijs methodis sunt exercitati. Quare nos de ea copiosius in demõstrationis libris disseruimus, ac forte etiam seorsum de ea librum componemus.

De oleo ad Archidamum. Cap. V.

PAlàm autem fiet nihilo secius & nunc quoq; inductionis natura, multoq; magis & exẽpli. Nam omnia in summa percurrere statutũ est quæ de olei facultate à medicis sunt prodita, eaq; probabiliter quidem, quòd ita viderẽtur: at non verè. ac primum illud quod à Diocle in Archidamo scriptũ est, quòd Archidamus durescere utriq; cutem ijs qui eo fricarẽtur existimarit: quapropter etiam siccã frictionem prætulit. Oleum enim accendi atq; exurere quum à frictio-

ne incalesceret, putabat, ac propterea admodum humorem exhaurire atq; siccare, non secus atq; ea assorum quæ vngi solent. Nam & ipsa magis durescere quàm si citra oleum assaueris. Præstat autẽ totam adscribere dictionem Dioclis. Habet autẽ ea hunc in modum. At cum oleo fricare nõ perinde probabat. Primnm enim inæqualem fieri eiusmodi frictionem putabat, quòd manus laberentur scilicet, nec æque carnem apprehendere propter pinguitudinem possent. Præterea dnrescere atq; aduri cutem in illis magis qui sic fricarentur existimabat, quàm qui sicca vterentur frictione. oleum quippe accendi & vrere à frictione incalescẽs, quemadmodum in assis quæ vncta sunt, magis quàm non vncta; vbi oleo accẽso incalescunt, & valde exsiccantur, indurescuntq;. Similiter quæ in oleo coquuntur, dura exustaq; effici eandem ob causam. Ad hæc, quemadmodum ligna & coria & alia complura quæ ex oleo fricantur, oleum intrò imbibunt, ita putabat & corpora. Quod quum fieret, multa quæ solita essent cum spiritu effluere, ac foras prorũpere, tunc concludi arbitrabatur: ceu cum cribris, linteis, lanæ, omnibusque adeò per quæ percolari quid assolet, perfunditur ac inungitur, non æque liquores fluere per ea valent. Porrò vbi ea excretio intercepta est, quædam intrò recurrere, quædam aceruata inuicemq; implicita meatus opplere, retẽta scilicet ab oleo, quod visco quid simile habeat: sicut in alijs omnibus apparet quod pingue est, pulueres ac festucas omniaq; eiusmodi consectari. Deniq; vbi obstructi iam meatus fuerint, perpetuò ac sensim omnia deterius perfici esse necesse, quàm in ijs quæ pro consueto geruntur naturæ modo. Putauit quoq; oleo inesse mordacitatem, cuius vi oculi illachrymarent, & guttur in tussim cieretur (quod κέρχνειν vocant) tum aluus raderetur, excrementaq; redderentur sanguinolenta eo bibito. proinde qui citra frictionẽ vngerentur, nihil affligi. infirmiorẽ enim esse mordicationem, quàm quæ sensum mouere posset. At si per frictionẽ carnẽ subintret, mordicationẽ moliri maligniorẽ: velut multa medicamentorũ vbi illinũtur, minus valent: at cõpressa introq; subeuntia magis agunt: sicut sanè si vrticis & alijs multis sensim quępiam contingas, nihil læseris. sin ferias aut premas, vtiq; offenderis. Hæc ergo sunt quę Diocles in Archidamo prodidit, quorũ simul tũ probabilitatẽ tum prauitatẽ cõspicere est. Siquidem q; quicquid in oleo coquitur, propriã amittat humiditatẽ, ac friabile duruq; celeriter reddatur, cũ alioqui nihil in aqua tale perpetiatur: ipsa nos docuit experientia. Quamobrẽ hac vtiq; parte nihil Archidamus mẽtitus est: debebat tamẽ, sicut Aristoteles & Theophrastus alijq; nõ pauci philosophi, eiusmodi problemata in physicis quæstionibus & proponũt & soluũt, ipse quoq;, si quidem omniũ rerũ causas scrutari voluit, perinde vt illi, vti ꝓponere, sic quoq; soluere. At cũ id minus facere appareat, in hoc vel maximè mihi delinquere videtur. Nam quod apparet euidenter, id semper primũ ponendum est: ac deinde, si cui libeat, causam eius inspicere debet, physica problemata hunc in modum componens. Cur oleum quę in ipso coquuntur, sicca & friabilia efficiat: aqua verò, humida & mollia. aut, Quamobrem in oleo cocta siccescant: at quæ aliter in eo madidata sunt, magis propriam seruẽt humiditatẽ, quàm si omnino non essent madidata. Qua ratione scillæ & vrticæ morsus sanet. Qua de causa his medeatur, cũ ipsum oculos mordicet. Qui fiat vt reliquũ corpus vniuersum nõ mordicet, sed oculos dũtaxat. Quare guttur exasperet, vlcera verò leniat. Quo pacto vẽtrem subducat. Quo modo lassitudines sanet. Quamobrẽ inunctos tueatur à frigore. Quare animalia insecta interficiat. Cur lora & coria emolliat,

at quæ in ipso coquuntur, duriora omnia efficiat. Atq; hoc vnum est problematum genus ad physicum duntaxat attinens. Alterum vero, quod commune quoq; eorũ est qui artẽ quanuis exercent, est tale. Quam ob causam carnes piscesq; assantes coci oleo prius illinant. Quid sit quod athletas oleo fricent gymnastæ. Quid etiam quod pueros pædotribæ. Nam cuiusq; talium problematum ab experientia profectam causam assignare liceat, cocis nimirum responsuris propterea se pisces ac carnes oblinere, quod siccæ adustæq; extimæ eorum reddãtur partes si citra pinguedinem assentur. Athletas vero se ex oleo fricare dicturis gymnastis, tum quod quę ante inerant lassitudines ipsum exoluat, & quæ futuræ sunt mitiget, tum quod frictionen æqualem & mitem plane efficiat, corpusq; ad motus futuros præparet. Eas ob res ipsi quoq; pædotribæ pueros se & ante & post exercitia inungere dicẽt. Cur autẽ oleum lassitudini medeatur, haud etiam nouit nec gymnastes, nec pædotriba, nec medicus experientia curans: nec tamen quia id nesciant, ab euidenter apparentibus recedent. Siquidem tametsi ignorant quamobrem veratrum album sursum purget, nigrum deorsum detrahat: neq; cõpertum habentes quare cnicus pituitam ducat, atram vero bilem epithymum: tamen medicamẽtis ad ea vtuntur ad quæ vtenda docuit experientia, & eos quibus est opus curant, & euidẽter apparentibus fidem habent, eosq; qui contraria rationi adstruunt, derident.

Quod præterquam quod pugnantia de olei facultate Archidamus afferat, insuper improprijs vtatur exemplis. Cap. VI.

T Archidamus supra quàm quod in multis, quę perspicuò apparent cõtemnit, insuper & hac quoq; parte taxandus mihi iure videtur, quod dicat meliorẽ esse frictionem siccam, quàm quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius ijs qui vnguntur, efficiatur: mollius autẽ ijs qui fricantur sicci. Dicit porrò nihilo secius & in illa ipsa dictione paulum progressus, ligna, pelles, aliaq; quæ ex oleo fricantur, ipsum in profundum transmittere, idq; maximum esse testimonium quòd in corporibus nostris intrò subiens meatus oblinat, ac humidorum prohibeat effluxus. [quod si fit,] haudquaquam siccum dicẽdum foret: ac proinde frustra id tãquam desiccans in frictionibus repudiat. Falli præterea in hoc mihi videtur, quod similiter affici putet tum ea quæ in illo coquũtur, tum ea quæ fricãtur. Nec enim eadem agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatum, tepidum, aut feruens: sicut nec aquam ipsam. Apparet enim & ipsam, si frigida applicetur, cõdensare, cõstipare, cõtrahere, cõstringereq; quod excernitur: sicut si extreme feruida, adurere. At si tẽperata abhibeatur & moderate calida, laxare, rarefacere, fũdere, digerere. Porrò si nec insigniter calida nec frigida admoueatur, sed velut quę fõtana dicitur, tunc propositorũ nihil efficiet: verum propriã sui facultatẽ exeret. Sic si quis oleum expendere volet, ab omni prius liberũ alieno tum calore tum frigore ipsum efficiat, atq; ita demũ ad explorãdum accedat. quippe quod summe frigidũ fuerit, non ex sua dũtaxat facultate, sed ex alienæ qualitatis excessu nonnihil in cõtactis operabitur. Ita quoq; quod magnopere calidum. At si vtroq; ipsum liberãs, sic demũ examinare voles, hoc duntaxat pacto propriam olei vim inueneris. Quapropter quum quis ex more oleo fricatur, sicut gymnastici omnes, in solo fricatur oleo, quod nimirum absq; omni sit aliena qualitate. at si admodum excalfacto aut

ſumme vtatur refrigerato, iam cōpoſitam edi actionē neceſſe eſt, nempe ex propria olei facultate, & aliena qualitate. Sæpe vero propriā cuiuſq; medicamenti facultatē obſcurari neceſſe eſt vbi valētem aliunde qualitatem accinerit. Itaq; qui ſimile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantiū corpora fricare? Maxime ſiquidem, vti ſupra oſtendimus, extrinſecus ductas probationes fugere oportet, cum liceat nimirum propriam cuiq; adhibere experientiam. Quòd ſiquando tamen id quiſpiam facere volet, certe ſimilia comparare conabitur, ſicut in corijs faciebat & loris. Nec enim quiſpiā oleo in igne præcalfacto, neq; in niue refrigerato, ſed obuio quoq; accepto corium ac lora confricat. Ita pnto & pędotribæ factitant, obuio oleo pueros fricantes, neutiquam aut in igne excalfacto, aut in niue refrigerato Alioqui ſanè & nos non raro caput ardore grauatum olei admodum frigidi perfuſione refrigerauimus. Porrò ſi ſalis nihil oleo ſit inditū, tanto magis refrigerabit. Sin etiā omotribes, hoc eſt crudum fuerit, multo profecto etiam amplius.

Quomodo frigidum paremus oleum. Cap. VII.

Porrò præparare illud ſolemus non aliter atq; aquam: nēpe prius excalfaciētes, ac deinde aqua mergentes ſumme frigida: at ſi etiā fons in ipſum cum ſtrepitu decidat, vaſculo nimirū cui ineſt oleū, ante diligenter occluſo, magis quoq; ac magis ita reddetur frigidum. Multum item frigefeceris ſi præcalfactum in puteū ita demittas, vt aquam contingat. quanquam quod aquam nondum tangit, frigidum item euaſerit, ſed non perinde. Atq; hoc pacto præparādo frigidū reddimus oleum: contrà, calidū. Quo ſanè modo etiam vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittētes quibus pars quæpiam obſtupuit, aut tremuli ſunt, aut conuulſione tentantur, aut motu ſenſuve priuantur, aut etiā ægre ſentire poſſunt, aut eiuſmodi quippiā perpeſſos. Ergo ſi quis ex vniuerſo vſu de medicaminum facultate pronūciet: nunquid excalfacere & refrigerare, tum exſiccare & humectare nos oleum, velut Diodis Archidamus, ſi quidem pugnantias conſyderare animaduerteretq; neſciat, putabit? Nam cum exſiccari, & fragilia effici quæ in oleo coquuntur, dicit: exſiccantem & digerentē eius facultatem oſtendit. At vbi intrò in coria ſubire, poroſq; noſtros oblinere, ac naturales humorum effluxus prohibere: rurſum ſanè quodammodo cōtrariam eius facultatem demonſtrat tum digerentibus, tum exſiccantibus. Atque in iſtis vel adhuc quæ apparent proferens, de illis non recte ratiocinatur. At vbi de mordicatione agitur, non ea omnia cōmemorat. Nam quòd oculos mordicet, quòd guttur exaſperet, ſiue ad tuſſim prouocet, quòd ventrem radat, atq; ſeceſſus ſanguinolentos efficiat, abunde magna teſtimonia ſunt mordacem illi ineſſe facultatem. At quòd vlcera dolore liberet, & ventris mordicationes aut irrigatum aut infuſum omnino ſanet, quicq; morſu iritatur mitiget, cum & ipſa non parua ſint cōtrariæ ipſius facultatis indicia, planè omiſſa ſunt. Cæterum ſi vtriſq; propoſitis quis ratiocinari volet, duorum alterū eueniet: aut enim id faciet vt Empiricus, qui experientiæ omnia tribuit: dicetq; ſe in collatione ad aliquid cuiuſq; medicamēti facultatē per experientiam cognoſcere, ipſius autem per ſe propriam ignorare naturam. Aut vt rationalis, contrarias ineſſe medicamento facultates, mordicantem, & lenientem. ac deinde ingenti tenebitur anxietate cauſam dicturus cur interim altera earum agat ſenſibiliter, interim altera,

reliqua aut perdita, aut non clare apparente. Quarum omnium dubitationũ solutiones, si quidem vt physica proponãtur problemata, sanè quàm difficiles sunt, sin vt ad vsum referantur artis, multam requirunt experientiam, epilogismos autẽ nõ ita multos, sed exactos ac definitos. Nam primum, an omne oleum oculis mordax sit, ne'c ne, experientia definire præstat, haudquaquam ex tempore in vtranq; partẽ rhetorum more disserere. tum, an omne æque guttur exasperet, aut ventrem subducat aut radat, vt nõnunquam cruentas moueat excretiones: an oleorum hoc quidem hæc faciat, illud vero non: & aliud magis, aliud minus. Olei differentias nunc recenseo, ne quis heterogeneis siue alterius generis existimet, sicut Cicini, Rhaphanini, Caryini, Balanini, ac similium. Nam & horum vires medicus noscat oportet, sed in præsentia eas enumerare non expedit. Satis est enim, mea quidem sententia, principio proprijssimũ & quod maxime ab omnibus hominibus vocatur oleũ cõsyderasse: quãdo & ipse fructus ex quo fit oleum, solus ex omnibus oliua nuncupetur, & arbor olea, (græce vtrunq; ἐλαία vocatur, & ipsum oleũ ἔλαιον) ipsumq; simpliciter primario oleum dicitur, at reliqua omnia per translationem & abusum.

De differentijs proprie vocati olei. Cap. VIII.

HVius sanè quod proprie oleum appellitant, de quo omnis in præsenti sermo habetur, plures dico esse differẽtias. Secundum ætatem quidem, quum aut recens est, & velut mustum: aut ætate vigente, aut vetus. Secũdum præparandi modũ, quum aut simplex solumq; & impermixtũ fuerit, aut cum sale præparatum. Secundum fructus ipsius diuersitatẽ, quum is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secũdum inductam arte alterationẽ, quum aut quomodo ab initio præparatum fuit, ita seruatur, aut candidum efficitur. Scriptum vero est de albificatione eius & ab alijs non paucis, & nos quoq; in sequentibus de illo nonnihil trademus. Horum omnium oleorum facultates ipse equidem experiri studui: quid autem in quoq; deprehenderim, postea exponam. At nunc absoluere statui primũ quod erat in manibus. Perperam enim mihi videntur medicorũ pleriq; tum experiri medicamenta, tum de viribus eorum ratiocinari.

Quomodo cuiusq; medicamẽti facultatẽ experiri oporteat. Cap. IX.

QVippe quum experiri solũ oporteat quæ impermista sunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eaq; primũ in optima corporis constitutione, deinde in intemperatis, demũ in morbis simplicibus: sicut in libro hunc antecedente, & in tertio de Temperamentis definitum est. Ratiocinari vero, id quod ex accidente est, semper ab eo quod per se est, distinguentem.

Quòd non solum in explorandis medicamentis medici hallucinentur, sed etiam in opinionibus quas habent de affectibus. Cap. X.

AT nonnulli medicorum non in istis modo hallucinantur, verum etiam in opinionibns quas habẽt de affectibus. Nam oleum quòd lassitndinibus remedio sit, omnes propemodũ fatentur: cæterum quis affectus sit lassitudo, non consentiunt. Hic enim articulorum esse ait siccitatem, ex motionibus desiccatorum. Alter & muscu-

lorum adijcit. Alius porrò contrà quàm hi, humiditatē multā & tensionē, & caliditatem: fluxione nimirū partibus vehemēter agitatis affusa. Alius nō humorū multitudinē, sed qualitatē solā causatur, puenire inquiens in motionibus immoderatis pinguedinis carnisq; teneræ colliquationes quasdam, quarum pars foras trāspiret, reliquū retineatur in corpore: & hoc cum acre mordaxq; sit, affectionē efficere vlcerosam. Itaq; etiāsi in hoc cōueniatur q lassitudines sanet oleū, attamen ob ancipitē atq; ambiguū corporis affectū nihil queat certi de olei facultate colligi. Atq; id sanè nō tantū in lassitudine vsu venit, verū etiā vbi doloris causa, aut mordicationis aut phlegmones gratia bibēdū oleū exhibemus, aut per sedē infundimus, aut identidē perfundimus. Siquidem vlceribus phlegmone affectis non solum, sed & cum aqua moderate calida perfundimus, vt in lassitudinibus cum lauacro aquæ dulcis. sed nec quæ sit in phlegmone affectio, cōsentiunt. Porrò vbi per sedē ipsum ingerimus, aut bibendum offerimus, ne tūc quidem cognoscimus euidenter cui'nā corpori ipsum applicamus, an pituitæ, an bilis, an aliorū aliquorū recremētorū pleno. Cōstat enim nō perinde hominē affecturū vbi pituitæ viscosæ intestinū omne simul cum ventre plenum offendet, atq; vbi biliosis excrementis refertū, aut alijs quibusdam acribus humoribus, aut stercore multo, aut horū quidem nullo, sed incidat in ventrem intestinaq; vndiquaq; pura: aut præterquam quòd pura, etiam exasperata reperiat.

Quòd vt quis probe de olei facultate ratiocinetur, debeat etiam affectionem hominis æstimare, & de ipso oleo quale sit præfinire. Cap. XI.

Itaq; neglīgēter admodum & segniter de his omnibus medicorū pleriq; ratiocināntur, haud indicātes nec quo pacto affecto homini oleū exhibēt, nec qualenā ipsum. Ac mox tamē dicūt, alij mordicare & radere prorsum partes corporis internas, alij vero etiam si præfuerit mordicatio, & huic mederi. Nec enim parū interest an inijciatur in ventrē pituita scatentē oleū expers salis (Græci ἄναλον vocant) & quod re vera oleū est: an quod plurimū accepit salis, in ventrem purum. Vtrunq; enim aluū subducit, diuersis tamē facultatibus. Nempe illud quod sale vacabat, in pituitoso ventre per lubricitatē, similiter maluis, blitis, moris. Quod vero salē habet, in puro per acrimoniā, perinde vt muria, & marina aqua. & sanè hoc quidem radet, alterū non radet. Ergo nec absolute oleum quoduis interna omnino raderedixerimus, aut deiectiones moliri cruentas, neq; mordicationes lenire: verùm id cui sal est inditus, in puro ventre radere: cui autem non, in pituitoso non radere.

Quòd salsuginosa & acria ex accidente quandoq; morsui medeātur, nempe secū quod mordicat educētia. Dulcia vero & epiceraſtica contrà morsum etiā aliquando ex accidente exasperant, nimirum quum vnà corrumpantur, & foueant alantq; cacochymian. Cap. XII.

Onnūquam verò mordicationes ex accidēte quod salsuginosum est, sanauerit, velut melicratum, salsugo, serū lactis. Educūt enim secū hæc nonnunquā succū mordicationē facientē, ac mordacitatis reddūtur medela, perinde vt cætera omnia quæ abluunt & abstergūt. Sed non statim vbi immissa sunt hoc genus medicamēta, morsum sanāt, quin potius tunc etiam exasperāt. Siquidem euacuationis haud mistionis ratione sanationē moliūtur. Quippe ceratū ex rosaceo &

adipe aut pinguedine infusum sæpenumero morsibus continuò succurrit, idq; mistionis ac tẽperationis ratione. Sed & oleũ ipsum solũ, sed dulcissimũ, id frequenter præstitit: sicut certe etiã adeps hirci, aut succus chõdri, aut ceratũ ex oleo dulci. Nos autẽ sæpenumero quibus ex frigore interna dolore torquebãtur, ingesto oleo calido dolore liberauimus: ac si maius esse frigus conijciebamus, addidimus & anethũ, oleũ excalfaciẽtes. si vero adhuc etiã maius, rutã quoq; & bitumen. Atq; talia omnia medicorũ pleriq; nesciũt: nec norunt dolorẽ ab intemperãtia natũ, ab eo qui ex cacochymia oritur, distinguere: nec q medicamentorũ quæ doloris gratia inijciũtur, alia excalfaciẽdo partem refrigeratã sanant, alia humorẽ mordicantem euacuando, alia miscẽdo. Sed & subinde mistæ existũt affectiones, ex intẽperie videlicet, & mordicatione. In quibus nos cõsueuimus anethinũ aut rutæ oleum infundere, an serino in eo liquato adipe. is si nõ adsit, saltẽ gallinaceo. si nec is quoq;, vel aliorũ aliquo. quòd si horum nullus ad manũ fuerit, cerã miscemus mordacitatis expertẽ (voco autẽ sic eã quæ lota est) aut certe oleũ ipsum quod effectũ est candidũ, infundimus. Nam id ceræ mordacitatis experti ꝓportionale est. Temeraria itaq; ꝓnũciatio est atq; indefinita tum eorũ qui oleũ omne omni tẽpore mordicãs adstruũt, tum eorũ qui leniẽs. Nam quod salẽ accepit, mordax est. quod autẽ eo caret, & dulce est: quod quidẽ ex se est, lenire potest. Nam videri possit & ipsum quandoq; pro affectibus quibus applicatur, haud etiã esse eiusmodi. Vnumquodq; enim tẽperantiũ medicamẽtorum (Græci ἐπικεράστικα siue ἐπικεραστικὰ nuncupãt) vbi valẽtius euasit humoribus mordicãtibus, morsum eorũ retũdit. Verũ si aut valẽtioribus facultatibus, aut multis paucum mistũ fuerit, vnà & ipsũ corrũpitur, alitq; cacochymian, siue succi malignitatẽ. Quamobrem protinus euacuandi sunt qui ab ijs quę tẽperandi naturam habẽt, iritantur atq; exasperãtur: vtpote qui multa nec facilè mobili corruptione sint repleti.

De lacte. Cap. XIII.

Sic sanè lac frequenter simul atq; sumptũ fuerit, alijs acescit, alijs in nidorem vertitur prius quàm probe concoctum corruptionem temperet. In quibus vtiq; primũ maxima cacochymiæ pars euacuari debet, atq; inde sumẽdus chondrus, & ptisana, & lac, & alia quæ vbi probe fuerint cocta, conferunt ad euchymiã, hoc est succi in corpore bonitatem. Non tamen quod ad hoc attinet, omnia existimare oportet aut deteriores aut contrarias in sese obtinere facultates, neq; in sermone sciẽtem eorum quæ eueniunt partem alteram omittere: id quod fecit Archidamus in oleo. Siquidem memorabat oculos ab eo mordicari, guttur ad tussim excitari, & ventrem radi: cæterũ quòd stomachum sæpe cum valenter morderetur, oleum protinus dulcissimum sanauit, & iniectum totius ventris mordicationes lenijt, & à thapsia vrtica & scilla excitatas sedauit, eorum mentionem non fecit. Ego vero nõ ambigo, neq; fidem non habeo ijs qui aiunt rebus propemodum omnibus multas ac diuersas inesse facultates: quin ostensurũ me id ipsum polliceor in libro sequẽti. Attamen nõ proinde adstruo eã quæ in quoq; exuperat, nõ posse cognosci. Verùm si quod ex accidente est, ab eo quod per sese, distinxeris: omnia clare cognosces. Contemplator enim vtrunq; in exẽplis, propositis videlicet exẽpli causa duobus hominibus, quibus similiter os ventris mordicetur, & qui pariter aut succum ptisanæ aut chondrum aut panem lotũ sumpserint: deinde alteri mordicationem restinctam, alteri vero inauctã ponito. obsecro, nũquid succus ptisanę aut chondrus

aut panis cum ex ſe mordax ſit, per accidens in altero hominũ morſum non modo non inauxit, ſed mitigauit: an quod ex ſe quidem erat, mitigauit, per accidens vero in altero iritauit? Ego ſane ex ſua natura epiceraſticum eſſe dico ſuccum ptiſanæ, & chondrum, & panem, & per Ioue lac quoq́;, cæterum in altero homine morſum auxiſſe, quod properaſſet à corruptione ſuperari. Atq; ea vtiq; eſt, (certo ſcio) veterũ omnium ſententia: ſed & recentiorũ optimi quiq; ita ſapiunt. Verum ſi quis fuerit quem ego neſciã, (nec enim quicquã eſt quod nõ audeant iuniorũ medicorũ quidã) qui contendat ex ſua natura corruptiones augere chondrum, panem, aut ptiſanam, cæterum in quibuſdam ex accidenti nimirũ mitigare: is inquam qui talia iactabit, nullam aſſertionis ſuæ demonſtrationem afferre poterit. At nos dicimus quod ſi ptiſana foret cacochymos, mali've ſucci, haud vnquam mordicationem mitigaret. Atqui conſpicitur frequenter tum ſuperne ſumpta, tum per ſedẽ iniecta mitigare. Ex quo patet per ſuam quidem naturam boni eſſe ſucci, verum interdum vnà cum ijs ſuccis qui mordicationes excitant, corrumpi, & ipſum augere ſymptoma.

Quomodo diſcernendum ſit, à cacochymis'ne mordicatio ſanata ſit, an ab epiceraſticis, hoc eſt temperantibus. Cap. XIIII.

FOrte igitur nos roget quiſpiã, an nullum vnquã cacochymorum mordicationem curauerit? Equidem id non raro factum cognoui: verum ea dico nõ temperãdo, verũ id quod mordicabat educendo, mordicationes ſanaſſe. Ac proinde & ſtatim, & vſq; dũ euacuẽtur, hominẽ mordicare, & inſuper euacuata aſperũ relinquere ſenſum in partibus, aliud medicamen requirentẽ. Quod non faciunt quæ boni ſunt ſucci & dulcis (Græci εὔχυμα καὶ γλυκύχυμα nominant). Etenim & protinus mitigant, & abſq; vt euacuationẽ efficiãt, tum ſenſum aſperũ nullũ inducũt, quin potius ipſa contra ſenſuũ medentur aſperitati. Itaq; chondrũ, lac, ptiſanã in eiuſmodi affectibus & edenda præbemus, & per ſedẽ inijcimus, vbi videlicet melle aut quopiam eiuſmodi quod infeſtabat exterſerimus. quo tẽpore opportunus eſt & adeps, & ceratum dulce, & oleũ dulce. Porrò & in præſenti & in ſequẽti deinceps ſermone omnia me dulcia dicere exiſtimato tum ea quæ ſalem nõ ſunt experta, tum ea quæ ſunt elota. Quatuor itaq; indicijs ac notis cum poſſis quod per ſe eſt diſtinguere ab eo quod per accidẽs, facile cuiuſq; taliũ medicamentorũ facultatẽ inuenies. Primũ indiciũ eſt, an ſtatim mitiget, an nõ. [Secundum, an intus maneat ſanãdo, an non.] Tertium, an aſperitatẽ quãdam in corporibus relinquat, an nõ. & quartũ, an nõ ita affectis vtile & cõmodum videatur. Nam cum nec protinus mordicationẽ ſanat, verum maiore cum vehemẽtia excernitur, neq; intus medendo remanet, & moleſtã corporibus aſperitatẽ relinquit, quam, ſi denuo offeratur, exaſperat: argumentũ eſt rodentis ac mordicãtis eſſe naturæ, cæterũ ex accidente quãdoq; morſus ſanare. At quod & cõtinuò mitigat, & nullã excretionẽ prouocat, ſed nec exaſperat dum intus manet, imò exaſperatorũ medela exiſtit: ipſum quidẽ natura bonũ eſt, verũ interdũ à cacochymia quæ ipſum alterat corrumpitq́;, mordax efficitur. Atq; hæc ita à me dicta ſunt, vt ſimul vtriuſq; medicamentorum generis & tempus & vtẽdi modum ſimulq; facultatis inueniendæ rationẽ docuerit oratio, demonſtraueritq́; & ptiſanæ ſuccũ & chondrum & tragum & lac & panem elotũ, ex genere eſſe euchymorũ: quin & pinguedinem & adipem & oleum dulce & cerã dulcẽ ex mitigãtium eſſe natura.

Fuerit autem cera dulcis, quæ & natura eſt talis (nam quædam guſtantibus amaræ ſunt) & præterquam quod eſt talis, in aqua bona elota eſt.

De ratione abluendi & candida faciendi medicamenta. Cap. XV.

propolis.

LAuanda porrò eſt non tantummodo cera, ſed & pix & reſina & oleum, & quicquid aliud aquæ miſceri non patitur. Primumque modice concalfactum, mox in vas lati oris ac magnum, cuiq; inſit aquæ copia puriſſimæ ſimul & omnis qualitatis expertis, infundito. Nam in ea quicquid id ſit quod abluitur, acrimoniam ſuam exuit. Deinde conterito, tundito, frangito, manibuſq; impenſe ſubigito, vt vnaquæq; videlicet abluendi medicaminis particula aquam poſſit contingere. Deniq; effuſa priore aqua, rurſum quod lauatur excalfaciens, in aliã aquam æque ſynceram inijcito, rurſumq; diutiſſime cõtundito donec qualitatem ſuam in aquam deponat. Id autem guſtu datur cognoſcere. Mox vero & tertio & quarto & ſæpius deinceps idem faciendum, donec aqua nullam etiam ex abluto medicamento qualitatem recipiat. Atq; hũc in modum omnia quæ excalfieri & fundi ſuſtinent, lauabis. At ſiqua ſint lapidoſa & dura, velut cadmia, & æris ſquama, & æs vſtum, ea exacte in tenuia cõminuẽtem, plurimũ in aqua terere fontali puriſſimaq; oportet, ſubinde priore effuſa, quoad nihil in aqua innatet, maneatq; aqua prorſum à cõtriti medicaminis qualitate immunis. Nam quãdiu aut qualitatis eius quippiã in guſtu appareat, aut aliquid innatet, tãdiu terendum atq; effundendum eſt. Nam ſi hoc pacto quiduis eorũ quę lauari poſſunt, abluas, mordacitatis expers euadet. Et ſanè oleũ non tantũ mordacitatẽ exuit, ſed etiã candidius interea efficitur. Oportet vero ipſum non perinde vehementer verberare vt picem aut ceram aut reſinam, ne videlicet adeò aquę miſceatur, vt ægre poſtea ſeparari poſſit: ſed ita, vt vbi quieſcere pauliſper ſiueris, facilè poſſis innatans detrahere. Sunt & alij modi quibus oleũ efficere poſſis candidum, quos ſcriptos inuenies apud eos qui præparationum libros cõſcripſere, & qui de materia prodidere: vt & apud Dioſcoridem in primo. Verum pleriq; eorũ conſumẽtes quod in oleo aqueũ ac ruffum eſt, reliquũ candidũ efficiũt. At hic abluendo, veluti ipſum abſtergendo ac detergendo, candidum efficit.

Quòd non colligatur oleum ex eò quòd ad tuſſim quendam cieat impetũ, proinde eſſe mordax. neq; enim omne quod ad tuſſiendum impetum ciet, mordax eſt: neq; ſolum quod mordax eſt, ad tuſſim impetum mouet, ſed & quæ pinguia ſunt. Cap. XVI.

DE medicaminum quæ lauari candidaq; effici ſolent, diſpoſitione, alias dicetur. nunc ad propoſitum reuertor. Oleum quod non ſit omphacium vocatum, hoc eſt, crudum, (id enim adſtringit) neq; cum ſale præparatum, neq; recens, ac velut etiamnum feruens, ad hæc omnia accurate lotum: id neq; epotum neq; infuſum mordicationem exercebit. Quòd ſi guttur ad tuſſis impetum prouocet, non idcirco mordax dicendum erit. Nam quicquid mordax eſt & acre, ad tuſſim impetum prouocat: non tamen quicquid impetum ad tuſſim prouocat, mordax eſt & acre. hoc enim duntaxat pacto mordax eſſe oleum conuiceris, ſi quicquid ad tuſſim impetum mouet, mordax eſſe confeſſum fuerit. Occurrit itaque denuo hic

error non leuis, sed perniciosus, in conclusi conuersione cõmissus. Confessum enim est omne mordax impetum ad tussim mouere, & confessum est oleum omne ad tussim mouere impetum: verum his suppositis non conficitur oleum esse mordax, neque si categoricas, neque si hypotheticas efficiamus propositiones, quod scilicet ex duabus vniuersalibus affirmatiuis nihil concludi in secunda figura possit, neque conclusio ex necessitate sit vera. Fient autem in syllogismo categorico duæ propositiones istæ: Omne mordax ad tussim impetum ciet: [& omne oleum ad tussim impetum ciet.] quibus confessis nihil cõcludi poterit. Hypotheticam vero propositionem, quam Chrysippus ἀξίωμα συνημμένον nuncupat, veram accipere non licet neque ex sensu, neque ex consequentia rationali. Non enim aut per sensum, aut ex sensu, aut vtcunque nominare placebit, id genus ἀξιώματα desumpta sunt: nempe, Omne mordax ad tussim impetum ciet. &, Si quid mordax est, itidem & ad tussim impetum ciet. &, Non si omne mordax ad tussim ciet impetum, protinus quicquid ad tussim ciet impetũ, mordax erit: neque omnino ad hoc, Si quid mordax est, hoc & ad tussim impetum ciet: sequitur in vniuersum istud, si quid ad tussim impetum ciet, ipsum & mordax esse. sed id quidem, si non cieat ad tussim impetum, haudquaquã mordax esse, id inquam verum est: quippe quum mutuo conuertãtur. Non tamen si quid ad tussim impetum ciet, continuo & mordax est. Demonstratum autem in methodis logicis est, quę ex mutuo veris conuertuntur orationes, ipsas quoque veras esse: at quæ simpliciter conuertuntur, non perpetuo esse veras. Illas quidem ἀντιστρέφοντα vocãt, has vero ἀναστρέφοντα. Igitur si non ex necessitate verum est, si quid ad tussim impetum mouet, idem mordax esse: neque sane oleum proinde quod ad tussim impetum moueat, mordax esse concludi poterit. Hoc enim duntaxat pacto, nempe si in confesso esset, omne quod ad tussim impetum moueat, itidem mordax esse: vere talem confici conclusionem inueniretur: Si ad tussim impetum mouet oleum, vtique & mordax est. quo videlicet ad hanc sequatur orationem, facta tali assumptione: Atqui ad tussim mouet impetum oleum: sequitur ergo iuxta primam orationem indemonstratam, mordax igitur oleum est. Verumenimuero non hoc pacto colligendum illis fuerat, quod si quid mordax esset, continuo & ad tussim moueret: sed quod sola mordacia ad tussim impetum prouocant. ita enim concluderetur, quicquid ad tussim moueret impetum, esse mordax. At hoc ipsum, sola videlicet mordacia ad tussim impetum ciere videri, & aliene a sensu dicitur, (quippe quum & pinguia mouere ad tussim impetum appareant) & quod quæritur, prompte assumptum est, neque ex sensu, neque ex demonstratione. Præterea hominum id est ignorantium quænam sit ad tussim impetum mouendi affectio, quam fortassis ipsis exponere præstiterit.

Quomodo & per quæ ad tussim impetum cieri contingat. Cap. XVII.

Ontingit autẽ ad tussim impetum cieri inæqualitate quadam in gutture præter naturam proueniente: quippe quum spiritus per puram læuemque ferri viam consuetus, si quãdo in eminentia quæpiam impingat, tumultũ quẽdam ac velut inæqualem concussionẽ in gutture efficit, atque ita ad tussim animal prouocat. nam vt alias quoque multas natura hominibus salutis gratia ingenitas indidit passiones, ad eũdem modum & sternutationem, & tussim. Sternutationẽ quidem,

vti ea quæ in naribus infeſta moleſtáque ſunt, propellerent. Tuſſim vero, vt quæ in gutture. Porrò duplex ea affectio eſt, aut reſiccata exaſperatáve quæ in arteria eſt membrana, aut inæquali in ea corpore delato, ſiue id liquidum ſit, ſiue ſolidum. Hinc ſeu panis micula, aut alterius cuiuſpiam edulij, nobis inuitis in ſpiritus meatum decidat, tuſſire adigimur: ſeu ſi bibentibus affatim ipſius potus quippiam eò influat, ſimiliter iritamur, atq; ad tuſſim compellimur. Percolatur enim perpetuò per aſperam arteriam in pulmonem ipſius potus tam exile quippiam, vt protinus ab inſtrumentis raptum perfacilè quocunq; diſtribuatur, nec tamen vſpiam aceruatim in ſpiritus ſemita conſiſtat, neque animal ad tuſſim iritet. At vbi vel id ipſum pluſculum, vel aliud quodpiam ſeu liquidum ſeu ſolidum corpus in aſpera defertur arteria, iam inde tuſſire neceſſe eſt, donec à ſpiritus vehementia quod moleſtat propulſatum eijciatur. Proportionale quippiam huic accidit vbi in membranam ipſam arteriæ exaſperatam ſpiritus impingit, niſi quòd hæc affectio alia à iam dicta ſit. Hæc enim ab arteriæ membrana aufert abraditq; quippiam, intus vero adhæret aliquid in priore affectu. Porrò vtrique communis eſt ſpiritalis viæ inæqualitas. De quibus fuſius in cauſis ſymptomatum diſſeruimus. Cæterum in præſentiarum cognouiſſe ſufficit quòd mordacia gutturis exaſperatione, oleoſa vero & pinguia illitu inæqualitatem & ad tuſſim impetum efficiant. Quicquid enim extra naturam in arteriæ incidit tunicam, tenaciterque illi inhæret, tum organis ipſis, & qui per ea defertur ſpiritui inſolens eſt, tum animanti quoque moleſtum. Nec id nunc dico quin pleraque ex oleis mordicantia ſint. Nam & quæ admiſtum habent ſalem, & prorſus recentia ſunt, ea omnino mordacia quoque ſunt: non propria ſui eſſentia, ſed quoniam omnibus plantarum ſuccis geminum inſit excrementum (quod abunde indicauit Theophraſtus, & nos poſtea cõmonſtrabimus) alterum craſſius, ac velut terreſtrius, alterum tenuius & aquoſius. Sanè & oleo ambo hæc inſunt, ad concoctionem & diſpoſitionem tempus poſtulantia. Porrò tempore quidem alterum reſidet, alterum verò conſumitur, ac primum quidem, quod videlicet & terreſtre eſt & craſſum, ſubſidit, amurca nuncupatum: alterum vero tenuius ac velut aquoſius quodammodo & ipſum compoſitum eſt, ex aëria ſcilicet eſſentia, & tenui ſeroſa.

Quot modis aqueum & tenue excrementum ab oleo ſeparari queat. Cap. XVIII.

Aeterùm, ſeroſum iſtud ruffi coloris eſt, à craſſo illo terreſtriq; ſubſidente ſcilicet qualitate abſterſa. At oleum ipſum tum minime mordax, tum cãdidum ſua natura exiſtit. Quapropter vbi tenue hoc excrementum ſeparatum fuerit, candidius etiam dulciuſq; efficitur. Separatur verò multis modis. Aut enim in ſole feruẽte lati oris vaſculo olei pleno depoſito, conchis in altũ ſublatis, ſubinde cum ſtrepitu deſuper conturbant: aut calidos vaſculis oleum continentibus cineres ſubijciunt, ſolarẽ quàm fieri poſſit maxime calorem imitati, (maiorẽ enim idcirco vitant, quòd ipſum in qualitate alteret, prompteq; fumũ excitet) aut nucleos oliuarum, aut frumentum circumcirca apponunt, aut medicamenta vaſis ipſis inijciunt. In ſumma, quod aqueum eſt, exigunt atq; conſumunt, reliquum autem ſeruant. Itaq; ſi tam dulci candidoq; accepto oleo, cuiq; nec ab initio ſal inditus

eſt,ipſum inſuper vt ante poſitum eſt laues,id tibi medicamẽtorum omnium minime mordax erit. Ac nos quidem perſæpe oleum eiuſmodi bibendum nonnullis exhibuimus,noſq; ipſi experimẽti gratia ſumpſimus:prorſumq; nullam inteſtinis mordacitatem attulit,gutturiq; minime ad tuſſim impetum cõmouit:cumq; oculis eſſet infuſum,ſenſum mouit exiguum,ipſa potius nouitate atq; inſolẽtia quàm acrimonia moleſtum. Atq; eiuſmodi ſanè oleum,ad vnguem oleum exiſtẽs,cunćta tum humećtat,tum emollit,vbi nec ſumme(vt monuimus)frigidum nec calidum applicetur. Porrò cui iniećtus ſal eſt,nonnulla quoque ineſt neceſſariò mordacitas: verum mirer ſanè ſi quis tantum indat ſalis,vt oleoſam pinguemq; ſubſtantiã exuperet,vtq; Archidamum ſcilicet referat,qui ait cutem aduri ijs qui in oleo fricãtur, quandoquidem & id ſæpenumero fačtum vidi,cum aliorum nonnullorum gratia, tum arthritidis. fricant enim partes affečtas trito in pauculo oleo ſale multo,idq; per intermiſſiones,haudquaquam in paroxyſmis,tum vt ſuperfluum omne exſiccent atq; diſcutiant,tum vt partibus infirmis bonam comparent habitudinem ac robur. Atq; in hoc quidem ſal exuperat, in oleo vero ſuperatur:potiuſque eorum quæ in oleo rigata ſunt,facienda cõparatio eſt,quàm quæ in eo decočta:vtpote qui hominem feruenti nequaquam oleo decočturi ſumus,verum temperato vnčturi. Præſtat enim,id quod aliquoties ſupra monuimus,ipſum rei euentum ſenſu perceptibilem & exačte manifeſtum inſpicere. Neque enim ſanè extrinſecus quæſitis opus exemplis eſt,in rebus nimirũ quæ tam clare cognoſci poſſunt. Quin ſiquando forte obſcurum ſit quod quæritur,adeo vt ex alijs ſibi fidem poſcat,neque illic ſanè remotiſſima diſſimillimaque,propinquis præteritis,accerſenda ſunt quærendæ facultatis teſtimonia. Sanè euidens luceque clarius omnibus eſt,quòd frićtio ex oleo magis quàm ſicca laſſitudinem aufert,corporaq; emollit,cohibens occludenſque quicquid è nobis foras effluere eſt natum,haudquaquam digerens & exſiccans. Idipſum & Diocles confeſſus eſt,vt qui oblinere poros oleũ dixerit,quæq; effluunt cohibere,tum coria emollire. Quòd ſi rerum euidentia illi nõ ſufficiebat,ac proinde extrinſecus adducere conie&cturas potius illi viſum eſt:ea quæ in oleo frigido rigantur,memorare,non quæ in feruenti decoquuntur afferre debebat.

Quòd perperam Archidamus inæquale ex oleo frićtionẽ aſſeruit. Cap. XIX.

Vemadmodum in talibus,rerum trangreſſus eſt euidentiam,ita illic quoq;,dum ait inæqualem eſſe ex oleo frićtionem,manibus videlicet lubricè labentibus. Nam contrarium omnes manifeſtò percipimus,nimirũ quum quæ ex oleo fit frićtio,æqualis exiſtat: inæqualis vero ſicca. Cutem enim in frićtionibus ſiccis manus coadducũt,ac velut duplãt,firmiterq; ac pręter naturã complicãt. Dein vbi non amplius prior velut duplatio labentes ſequi manus poteſt,ipſa quidem recurrit,atq; ad continuum reuellitur:manus vero ſemel ac vno impetu in alteram cutis partem tranſeunt,inferiorẽ tranſgreſſæ duplationis partem:ac proinde inæqualem,duram,laborioſam talem ſentimus frićtionẽ. Duram quidem,quoniã cutis violenter & tenditur & concutitur. eiſdem de cauſis & laborioſam. porrò inæqualem,quandoquidem non in omnes cutis partes fricantes incidunt manus,verum infernam duplationis partẽ perpetuò tranſiliunt. id quod fit tum ob naturales cutis aſperitates,idq; potiſſimum in natu grãdioribus:tum quòd laxa eſt cum alijs

propè omnibus cutis, tum gracilibus maxime, & senibus. Quippe si læuis æquabiliter tota, & tensa exacte cutis foret, haud facilè plicari posset, nec inæquales in se manuum efficere decursus, verum facile reor antrorsum percurrerent, à primis ad reliqua delabentes: nimirum quum nullam secum cutis partem ducerent. Atqui quum laxa sit & aspera, externo quopiam medicamẽto indiget, quod & rugas eius impleat, & fricantibus manibus lubricitatem præbeat: quas ad res oleo nihil aptius inuenias. mirerisq; profecto Archidamum, qui nec rei sit reueritus euidentiam, nec quæ eius sit causa inuenerit, sed in vtrisq; pronunciarit contraria: quippe quum inæqualis sicca appareat frictio, æqualis vero quæ administratur cum oleo. nec minime ea testimonio suo adstruit ratio, quæ causam exponit.

Redarguit prauã medicamentorũ facultates inueniendi rationẽ. Cap. XX.

VErum de Archidamo & Diocle satis in præsentia. Volo enim, quandoquidem semel aggressus sum prauã facultatis inueniẽdæ viam ostẽdere, oleo pro exemplo vsus, omnẽ celerrime orationẽ absoluere. Igitur quum philosophi calidum esse oleũ asseuerant, non paruo (vt putant) argumento, ꝙ celeriter scilicet in flammã vertatur: contradicentes quidam, id illi accidere aiunt, quoniam tenue est, & aërium. Cæterum, frigiditatem eius inde adeò monstrari, quòd hyeme ocyssime concrescat. Nec enim vino solum acetoq;, sed etiam aqua ipsa promptius à frigore deuinci. Ad ea rursus obijcientes alij, quòd aërium quidem sit non negant, idq; ex leuitate perspicuò apparere dicunt: non tamen frigidũ esse fatentur: quippe quum aër omnis sit natura calidus, vti generatio quoque eius indicio est: nimirum quum ex tenuata solutaq; calore aqua, aër efficiatur. Constatq; iam inde maximam eos ingredi quæstionem clarissimis philosophis dubitatã. Siquidem Aristoteles, quiq; eum sectantur, calidum esse aëra existimant: at Stoici frigidum. Porro ad celerem olei congelationem, quod visum est illis qui frigidum ipsum asserunt, ij qui calidum contra contendunt, non tam valide concrescere vt aquã contra opponunt. neq; enim congelationem in eo esse aiunt, si quis recte expendat, sed velut consistentiam & incrassationem, quia videlicet crassum est & viscosum, non quia frigidum. Itaq; rursum vtrinq; in ambiguum oratio perducitur. Illis quidem ex eo ꝙ celerius à frigore vincatur oleum, quàm aqua: his verò ex eo ꝙ aqua oleo plus congeletur, cõtraria adstruentibus. Ad hoc itaq;, quod de his addubitent, neq; quod aërium sit, omnibus cõfessum est. Etenim leuitas quidem, inquiunt, huius indicium foret: at crassities non paruam adfert coniecturã ipsum esse terreum. Porrò quidam ambo componentes, aërium simul & terrosum constituunt. Sunt qui hos deridentes, id quod cum primis oleo inest, nempe humiditatem, adimere ipsos oratione dicant. Ad hæc, nonnulli ex eo quod viscosum sit, frigidum esse contendunt, alij vero calidum, nonnulli siccũ, postremo quidam etiã humidum. Etenim nisi contractæ compactæq; partes eius forent, & inuicem exacte adhæreret, viscosum haud fore: atqui illos omnes frigiditatis esse effectus. Nam fundere, extenuare, soluere, partes à se inuicem separare, eam verò esse calidi naturam. At alij contra, viscosum nihil fieri pronũciant citra calidi victoriam, veluti in succorũ omnium patet decoctione, tum eorũ qui ex herbis exprimũtur, tum qui ex fructibus: quippe qui quum aquei principio sint, ac cõsistentia tenui liquidaq;: vbi decocti fuerint, crassi viscosiq; euadant.

Quin & ex particularibus vtrique exemplis contraria probabiliter adstruunt, alij viscum, mel, picem liquidam, resinā, & alia id genus quæ in professo & viscosa sunt & calida, proponentes: alij cicutæ, psyllij, atriplicis, blitiq; succum memorantes, & ad hæc veluti colophonem quendam orationi pituitam proferentes. liquidò enim ipsis ea & viscosa esse & frigida videtur. Quin & ex eo quòd quibus venæ sectione sanguis detrahitur, oleum instillatū fluidum reddat sanguinem, vtrosq; cōtraria adstruere videre est. Alij enim tanquam calore fundens, alij vero tanquam frigore lubricitatē præbens, non secus ac glaciem fluxibilitatē ipsum facere asserunt. Atq; inde aliò versi, de lubricorum omnium natura disceptant, ad extremam vsque garrulitatem oratione promonentes. Porro horum errorem contemnentes quidam, vt ipsi aiunt, pinguitudinem proponunt, quæ proxime ad olei naturam accedit, & euidenter deprehendi potest cuius sit temperamenti: quippe quę in nobismetipsis consistat, nec fallere nos queat. Nam in sanis, inquiunt, & bene curatis corporibus multa prouenit pinguitudo, quę ne insanus quidem frigida dixerit. talia enim fieri robusta natura, quam omnes naturales philosophi calidam esse rem confitentur. Sed his ediuerso quidam in frigidis temperaturis pinguitudinem prouenire aiunt: velut fœminæ indicant, quiq; otiosam vitam transigunt. Iam vero & inter gentes vbi frigus quidem superat, pingues: vbi vero calor, graciles prouenire homines asserunt: proferūtq; exempla Gallos, Thraces, Bithynos, Ponticos, Galatas, sicut frigidę regionis incolas, ita quoq; in vniuersum pingues. Arabes vero, Libyos, Aegyptios, Aethiopes, quiq; terram inhabitāt calidam, graciles & aridos omnes. Nonnulli vero citra particularia exempla, vniuersali inter sese ratione contendunt, partim pinguem in nobis succum prouenire non posse nisi probe à natura cibi conficiantur, asserentes, partim in cibis quidem contineri cōfitentes, à nostro tamen calore cōsumi, velut à flamma oleum: qui vbi infirmior est redditus, in corpore aceruari. Sunt qui animantia quoq; in medium afferant, vt quæ natura frigidiora sunt, pinguiora omnia reperiantur, vt vrsi, oues, sues: quæ calidiora, itidem & sicciora, graciliora q; & pinguitudine vacātia, vt leones, pardales, canes. Præterea inde adeò, quòd madefactę oleo apes, muscæ, vespæ, formicæq; intereāt: alij quidem calidum, alij frigidum cōprobare ipsum tentant: ac rursum alij humidum, atq; alij siccum. Etenim quum iam dictæ animantes exangues sint, ac proinde frigidæ: quidam eas celeriter refrigerari aiunt, atq; ita mori: quidam contrà dum excalfiunt, haud posse in contrarium mutationem proferre. Quin & quòd immoderate exsiccantur, alij: quippe quum natura iam antea exsiccata sint, immoderationis ratione offēdi. Alij vero quòd humectentur, idq; naturæ contrarietate. Atq; quòd in insectis animātibus contraria inuicem colligant, mirum fortassis videri non debet: sed quòd ex ijs quę nobismetipsis accidūt, in vtranq; partem disserunt, id vero admiratione dignū est. Quippe alij plus, alij minus sudare nos inquiūt, si quis in balneo vngatur. Nec tamen ij qui plus asserunt, de facultate eius vniuersali inter sese conueniunt, neq; ij qui minus: verum ex ijs qui plus nos sudare asserunt, quidam calori acceptum referunt, quidam vero viscositati: priores quidem calidum sudores prouocare natū dicentes: viscōsum vero, alteri. Quippe venandi & aceruandi eorum quę hactenus celeriter defluebant, proindeq; sensum fallebant, facultatem obtinens, manifestam ita sudorum copiam efficere. Porrò qui minus sudare volunt eos, qui aut in balneis aut exercitijs vnguntur, alij quidem illinendi facultatem, alij vero refrigerandi vim

illi attribuunt. Quinetiam ex apparentibus, alij reficcare, alij humectare ipsum dicunt. humectare quidem, quotquot plus sudare inunctos censent: reficcare vero, alij. Quinimo & quod à frigore tueatur inunctos, alij quidem crassitudine viscositateq́; instar vestimenti ac munimenti frigus arcere: alij vero per calorē naturalem cōtacta excalfacere referunt. Porrò etiam ex eo quòd quę in libris atramēto cōscripta sunt, nihil vitiet aut deleat, haud aliter quàm arena cinisq́;, cum reliqua liquida omnia deleant: quidam siccam & velut exuccam eius naturam adstruunt: quidam vero partium crassiorū, ac minus elaboratarum. Sic & quòd alijs non cōmiscetur, hoc alij quidem læuitati, partiumq́; tenuitati: alij vero crassitudini viscositatiq́; adscribunt: quum succis sui similibus misceatur, vt maluæ decocto. Eadem asserunt & de hoc quòd terra non probe oleo irrigetur, tametsi alijs liquoribus madescat, vt vino, aqua, aceto. Ac nonnulli quidem hic essentiæ causantur siccitatem, alij tenuitatem: sunt qui crassitudinem. Etenim qui tenuitatem pro causa afferunt, intactos transire meatus aiunt. At qui crassitudinem, omnino ne ingredi quidem illos asserunt. Neutros verò arguere queas, quum vtraq; de causa quadam ne propinquis commisceantur prohiberi possint. Siquidem physicorum nonnullis meatuum cōmoderatio, mistionis esse causa videtur. Atq; ego nunc sane illa, in summa tātū relatis solis ratiocinationū occasionibus, cōmemoro. Quòd si quis singillatim vnūquodq; extēdere velit, atq; hincinde in vtranq; partem differere: non vnum ille volumen, sed etiam complura meo iudicio explebit. Licet enim vel iam nunc prospicere quàm nō lōgus solùm orationis hic euasurus sit error, (nec enim tolerari posset) verum quòd summā etiam interim attinget physiologiā, sic vt diiudicari nonnunquā nequiret. Porro si cui constaret omnino inutilem esse medicis, lōge etiam magis eam rationum viam arbitror effugeret. Non enim absolute an calidum, frigidum, humidum, siccumve vnumquodq; medicamentorum sit, inquirimus: neq; an formicas, apes, vespas, aut aliud animalium humectare valeat, aut reficcare: calfacere, aut frigefacere: sed quomodo ad corpus se habeat humanum. Cum liceat igitur in hominibus experimentum capere, non recte ad alia vertuntur.

Quæ sit recta experiundæ olei facultatis ratio. Cap. XXI.

T recta experiundi ratio, in primis quidem ea est quæ in corporibus habetur temperatis: deinde ea quæ in intemperatis: mox, vt sæpenumero antea monuimus, quæ in calidis, frigidis, humidis, ac siccis morbis. Vbi animum aduertere iussimus, vt quod per sese quid ageret, ab eo quod ex accidēti, distingueretur. Id quod futurū est, primū quidem si q̄ simplicissimū affectibus admoueas: deinde si an protinus ab initio quod sensu possit percipi, suam vim exerat, cōsyderes, an post tēporis aliquantū, aut deniq; vbi ablatū fuerit, velut aqua frigida, quæ caloris efficit repercussum. ad hæc alienæ qualitatis misturæ expers vt sit, danda quàm maxime opera est. Quomodo ergo oleum quis tale efficiat, suprà positū est: verū quomodo simplici morbo applicari queat, nunc dicemus: id modo prius cōmemorantes, quòd in morborū differētijs ostēsum est corpora quædam ad calidius versa videri citra aut malum succum, aut pectoris viscerisve inflāmationem: velut in ingentibus exustionibus euenire assolet. Quædam verò ad frigidius, vt in vocatis iam passim cōsueto nomine perfrictionibus (ψυγμὰς Greci vocant.) In talibus vtiq;

affectionibus si oleum adhibeas, manifestò cōperies refrigerare nos an calfacere sit natum. Sed illud tamen constet, vt omni prorsum aliena vacet qualitate vehemēti. Id enim perpetuò in omni medicamento memoria tenere oportet. Atq; hæc quidem summa est rationis. At opus ipsum quod perficitur, experientia cōmonstrat. Nam qui ardore tenētur, tanū abest vt à calore liberentur, vt etiam magis exęstuēt, & procedēte tēpore calidiores euadant. At algentibus, ex olei inunctione perspicua nulla aut noxa aut vtilitas affertur. Ex quo liquet vt calfacere sit natum, certe nō admodū id posse nec euidenter, sicuti resina, pix, bitumē. Inaudienda est nunc pix non sicca, itidem nec resina, nec bitumen siccum. nec enim ipsis inungi quis possit, neq; item quæ sol liquarit. Quippe hæc nec simplicia nec sponte nata sunt medicamēta, verum resina, quæ græce αὐτόῤῥυτος à spōtaneo fluxu dicitur, aut terebinthina, aut lētiscina, quæ liquida etiamnū ac recens sit, aut ex pinea, quæ in fictilibus superne olei ritu innatat: pix autē liquida, aut potius quod oleosum in ea superne fluitat, quod vtiq; πίσσανθον, hoc est, picis florē nuncupāt, est enim reuera tanquā picis flos. Sic bitumen adhuc liquidū, quod ex Medæa importatur, omnia enim hæc pinguia sunt, plurimumq; oleosæ naturę possident: veluti myrrha, stacte, & picinum, iuniperinū, cedrinū, laurinumq; oleum, & alia huiusmodi clarissime refrigeratos recalfaciunt, exæstuātes vero summe excruciant. Atq; hęc quidem vtrisq; excalfacere cōfessum est: at oleū neutris admodum, neq; refrigeratos scilicet excalfacere, nec excalfactos offendere. non tamen obscure ijs qui ex ardore febricitant, fastidij cuiusdam causa est, caloremq; augere apparet, quemadmodū in exquisitis erysipelatis: quippe quæ biliosę sunt fluxiones. manifestò enim in his calorē adauget etiam si applicetur vel frigidissimū. Etenim in ardoribus si salis sit expers, & alioqui etiā candidū, nōnullū sanè solatiū, si modo frigidū perfūdatur, affert. In erysipelatis autē, quātūuis sit frigidū, nihil iuuerit. cęterū lędere omnes quę ex pura bile sunt fluxiones, vel maxime est natū: at quę ex sanguine cōstant illi permisto, has quidem minus, non tamē vulgariter. Porrò istis etiam minus, sed tamen perspicuò affligit inflāmationes etiānum feruentes. Ex quibus omnibus cōiecturam ducenti visum est tādem calorem parē eis quibus applicatur accēdere. Apparet enim corporibus mediocriter calidis admotum, moderate illa excalfacere: quæ vero valide, validum accendere calorem.

Quòd oleum ex eorū sit numero quæ ex æquo nos excalfaciunt. Cap. XXII.

Dictum est igitur in tertio de Temperamētis, venitq; nunc iterum dicēdum, q vnumquodq; medicamentorū quæ corpori applicantur, quæ quidem calida esse facultatibus diximus, caloris sui principiū à nobis accipiens, partim similiter nos recalfacit, partim valentius. Atq; ex ijs quæ nos æqualiter recalfaciūt, oleum mihi esse visum est, particulares eius vires inspiciēti. cōperi enim perpetuò calorē efficere tepidum in ijs quæ mediocriter essent calida, feruentē in feruētibus. proindeq; mihi est visum neq; cōuulsiones, neq; tremores, neq; sensum tum difficilem tum deperditū magnopere aut iuuare, aut lędere. Quippe iuuare nequibat, cū valēter excalfacere nō posset: nec lędere item valebat, quū omnino nō refrigeraret. At vbi adscititium cōparasset calorēm vehementē, multum prodesse: nempe vbi in alueolos olei calidi in quo radices quędā aut herbæ excalfaciendi facultate pollētes incoctæ erant, ita affectos demisissemus. Vnde merito velut materia quędam

cæterorum fuerit medicaminum. Nam si frigida illi cõmisceas, frigidum efficietur quod mistum erit. sin calida, calidum: (quippe quod ex media temperie est, vtrisq; summis inseruit) vtpote quod si calido cõmisceatur, id quod ex ambobus mistum erit, frigidum efficere non valeat, nempe quum ipsum nõ sit frigidũ: neq; si frigido, calidũ: quippe quum ipsum non sit calidũ. Itaq; non immerito alij calfacere ipsum aiunt, alij vero negant. Calfacere enim videatur, quum ad parem calfaciẽti corpori calorẽ peruenit. hac enim ratione recalfacere rursum potest. Quod vero quam acceperat augere caliditatem non potest, haudquaquam calfacere videatur: quippe quum non quam acceperit, seruare, sed augere, calfacientis sit opus.

Quænam sint principia tantæ de medicamẽtorum facultatibus ambiguitatis. Cap. XXIII.

Eiusmodi porro ambiguitatum tria sunt principia. Quod nõ distinxerint genera eorũ quæ nos excalfacere dicuntur: & φ homonymijs siue æquiuocationibus vtantur confuse: & quod nihil relinquant medium. Itaq; calfacere nos dicũtur & quæ energia siue actu sunt calida, vt ignis: & quæ potestate. Tum quæ potestate sunt calida, partim alimenta sunt, partim medicamenta, partim tegumẽta. Porro calidũ quoq; ipsum & quod actu est, ita nominare consueuimus, & quod potestate: velut subinde ante monuimus. Sed & calidum actu est & quod simpliciter est calidum, vt ignis: & quod per exuperantiã, vt animal, & quod ad sui generis symmetrum cõparatur, & quod ad quiduis obuiũ. At quod potestate dicitur, primũ quidem distinguitur cõtra id quod est ex accidẽte: deinde totidem habet significationũ differentias, quot actu calidũ. Etenim quum sit velut apta quędã materia ei quod est actu calidũ, partim ad ea quæ absolute calida nuncupãtur, partim ad ea quæ per excellentiã quãdam, tum ad quiddam sui generis, aut speciei, deniq; & ad obuium quiduis collatũ, propria vtiq; fuerit materia. Quocirca quum ea cõsyderemus quæ referũtur ad hominem: vt alia prorsum omittãtur, æquũ existimamus. In istis ergo omnibus peccare solent qui de medicaminũ viribus cõsyderant, & præterea φ mediocritatẽ tum in naturalibus nostris temperaturis, (vt in opere de temperaturis ostendimus) tum in medicamẽtis expendẽdis prætereant. Siquidem tanq̃ necessario id cuius perpenditur facultas, medicamẽtum aut calidũ aut frigidũ, aut humidum aut siccũ esse debeat, ita verba ipsi faciunt: ac si non fieri posset vt in calfacientiũ nos ac refrigerantium medio quiddam cõsistat, atq; aliud rursus inter exsiccantia & humectãtia. Adeo inuenire est quosdam stupidos, vt ne vbi audierint quidem veritatem, assequi possint. Itaque quosdam etiam noui, qui contra contendere adstruereq; conarentur nihil temperamento esse medium.

Quod cõpluribus nos modis calfacere oleũ appareat: nempe vt alimentum: vt medicamẽtum: vt tegumẽtum: & quod excalfacientium nos ac refrigerantium medium quodammodo obtineat. Cap. XXIIII.

Verum hos in libris de temperamentis iustis cõfutauimus rationibus: nihilo secius idem in sequẽtibus facturi. Huic autem libro finem imponere studens, ad oleum reuertor. Accidit enim illi vt fortassis tanq̃ alimentum nos excalfaciat, vbi scilicet intro in corpus assumitur. pro-

batis enim quibusdã tum medicis tum philosophis, sicut ex cibis, ita ex oleo corpori fieri appositione visum est. Accidit vero illi vt tanquã medicamen mediũ sit nos calfacientium & refrigerantium: tum etiã velut tegmen nos excalfacit: naturæq; eius vel maxime propria esse imago videtur eiusmodi. Namq; quemadmodum vestimẽta à nobis ipsis excalfacta, rursum nos recalfacere cõsueuerunt, ita & oleũ. Sed quemadmodũ illa excalfaciẽte corpore calidiora non euadũt, ita quoq; nec oleum. Recte autẽ perpendas rem totam, non ad præsens modo, sed & ad futura omnia vtilem, si aëris nos ambientis memineris: qui interim eo qui in nobis est calore vsqueadeo redditur frigidior, vt munimentis quibusdã aduersus eum tegminibusq; sit opus: interdum vero vsqueadeo rursum calidior euadit, vt ferre nequeas, fugiasq; sub tectum aliquod vel vmbram. Est autẽ etiam quãdo tanta est moderatione præditus vt neq; tepefacientia, neq; refrigerãtia exposcas: sed citra omnẽ molestiam sensumq; in eo verseris. Tertiam hãc temperiem quam modo dicebam, symmetrã moderatamq;, atq; aliarũ mediam esse statuo: ac corpus nostrum neq; excalfacere neq; refrigerare: quum aliarũ duarũ altera nos excalfaciat, altera vero refrigeret. Similemq; esse dico mediæ aëris nos ambientis tẽperaturæ, tum qui à vestimẽtis, tum qui ab oleo prouenit calorẽ. Porrò si ne sic quidem etiam clarũ euasit quod indicare volo: at illo saltẽ modo apertius opinor intelliges. Duos mihi animo intelligito homines corpore similiter tẽperatos, mutuo sese cõtingentes vel pectore & ventre solis, vel manibus & cruribus. Quòd si eandem duobus istis hominibus nactus sit tẽperiẽ aër illos ambiens, vt in tribus ijs corporibus par insit calor: neuter ab altero tunc excalferi dici queat. Nam quæ similia vndiquaq; corpora sunt, à sese mutuo nullam accipiunt mutationẽ. At si frigidus sit ambiens, mutuo se calfacere ij homines dicentur, tametsi haudquaquã excalfaciãt, sed frigus modo arceãt. Vulgo itaq; assueti abuti vocibus, id quod frigus arcet, excalfacere aiunt: haud sanè rectè. Atqui permittẽdum ipsis est vt prout velint appellent: cæterum per calfaciendi verbum in vtraq; dictione idem significari, id vero neutiquã concedendũ: haud enim idem est an ex se quid cuipiam calorẽ præbeat, an frigus prohibeat. Quibus sic se habẽtibus quæcunq; foris nobis iniecta eandem corpori caliditatem obtinẽt, siue à sese ipsis, siue ab alijs, siue à nobismetipsis eam nacta fuerint, exacta loquẽdi ratione neq; calfacere, neq; refrigerare dicendum. At si cui abuti libeat, non repugnandũ: modo in dictione significationũ differentiã cõmemoret. Siquidem alio modo calfacere nos dicitur aër calidus, atq; alio modo qui sit moderatus. Respondet autẽ proportione aëri calidiori pyrethrũ, napy, piper: moderato autẽ, pinguitudo, & oleũ. actu enim aëres sunt calidi: potẽtia vero medicinæ. Aëra enim calidũ haud ipsi efficimus, sed quoniã in eo versando talem ipsum experimur, ita nuncupamus. At medicamẽta, sicuti in tertio de Temperamentis demonstratum est, principium excalfactionis à nobis accipiẽtia partim æque nos recalfacere sunt nata, partim plus, partim minus. Ex genere autẽ eorũ quæ æque nos recalfaciunt, oleum est. cui eidem quoq; à viscositate, acq; difficulter item defluat, tum quod meatus infarciat, obstruatq;, duplici ratione vt excalfacere videatur euenit: tum inde adeo quod instar vestimenti aut munimẽti illinatur: tum quod meatus infarciat, prohibeatq; foras effluere magnã vaporosi intus caloris partem. Eadem ratione nec vt resiccẽtur corpora nostra permittit, nisi sanè applicetur calidum, idq; plusculo tẽpore. Has itaq; vires eius quũ homines omnes experientia compertas habeant: quos largius sudare volunt, siue

à balneo, siue balnei expertes, iis non protinus ab initio oleũ admouent; verum in in iis qui morbo laborarunt, vbi sudare inceperint, tum excalfactum perfundunt. In iis vero qui etiamnum laborant, vbi abunde iam satis sudarint. Porro in sanis, si quidem ex lõgo itinere, aut exercitatione, aliòve quouis pacto corpus ipsis exhaustum est: eis inungi & ante sudorem permittũt. verum quibus cruditas est, aut corpus habent plenum, quod πληθωρικὸν vocant, his neq; in balneo inungi concedunt.

Quòd mediũ sit oleum inter humectãtia nos, & exsiccantia. Cap. XXV.

Atque hic quoq; mihi videtur oleũ esse medium inter humectantia nos, & resiccantia: velut inter excalfacientia & refrigerãtia mediũ consistere suprà demonstrauimus. humectat enim aqua: exsiccat vero tum laurinũ, tum cedrinum oleũ. At quod simpliciter sic admouetur citra vllã videlicet ex arte conciliatã à nobis aut caliditatẽ aut frigiditatẽ: (huius enim vsq; meminisse oportet) talem seruat nostram temperiẽ, qualem scilicet accepit: q̃ fieri possit maxime vaporosas omnes corporis expirationes prohibens. Porrò si plusculũ membra frices oleo, calorem ex frictione adscititium cõparabis. Atq; hac interim ratione lassos non parũ iuuabis: partim q; in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, & quæ indurata sunt emolliat: partim quòd humiditatem acrem ac subtilem quæ in lassitudine ex colliquatione proueniens sub cute latebat, per halitum digerat. Conspiciuntur enim exercentibus tum foras effluere sudores: tum intus in ventrẽ non pauca defluere excrementa, quæ velut liquamina sunt. Ex hisce autem colligendum est complura toto in corpore eiusmodi relinqui, quæ euacuationẽ deposcant. Quippe duplex in lassitudinibus affectio nascitur, sicut alibi ostẽdimus. Nam similares quidem animãtis partes resiccantur, humectãtur verò vacua spatiola, non vtili & naturali humore: (nam sic foret plethora, siue repletio) sed tenui & acri, mordaciq;: proindeq; remediis indigent duplicibus: tum iis quæ siccitatẽ irrigent, tum iis quæ humorẽ acrem euacuent. Itaq; ad hæc aptissima sunt dulciũ aquarum lauacra, nimirum quę humiditate sua instrumentorũ corrigant siccitatẽ, & caliditate tenuem atq; acrem humorem eliciant. At si corporibus inhærere posset aqua, nec facilè deflueret, ipsa quidem per se sufficeret. Atqui quum ea quę foris cõtingit, facilè defluat: & quæ in poros ingressa corporis nullã habens ansam prõpte effluat: in hoc sanè ipsum vtiliter miscetur oleũ, maximeq; iuuat si ex vtroq; quis diutius fricetur: id quod veteres græci χυτλᾶσθαι nominabãt: cui oppositũ imposuerunt vocabulũ ξηραλοιφεῖν, quod est sicca vti frictione. Est sanè & hoc quoq; quodãmodo lassitudinem sanare potẽs, sed multum relinquitur ab eo quod χυτλᾶσθαι nuncupant. Nam vt reliqua taceam: vbi cum oleo aqua contunditur teriturq;, haud facile solubili mistione coit: vt quibus ita corporibus inungatur oleum, necesse sit & plusculum inhærere aquam. Quare hic item velut materia est quædam oleum, humectantium exsiccantiumq;: sicut ante ostensum est excalfaciẽtium & refrigerantium. Quippe quod si exsiccanti commisceas, totum effeceris exsiccans: sin humectanti, & ipsum humectans reddideris. Sæpeq; quod ex ambobus constat, maiorem adipiscitur humectandi facultatem, quàm id quod primario est humectans: quod in aqua accidit. Nam ea primario madefacit. Verum quum haud ita diu inhęreat, nec actionem obtineat diutinã, leuiter vtiq; prodest. Cum ergo illi velut vinculũ fiat oleum, cogatq; plurimum

quibus auxilio eius opus eſt, inhærere: longe omnium optimũ redditur remedium exſiccatis ſqualidiſq; corporibus. Sic ſi exſiccãs oleo medicamen commiſceas, puta chalcitin, pyrethrum, gallam, ſtruthion, ſiccans erit quod ex vtroq; cõmiſtum fuerit. Itaque quum omnibus quæ ſibi commiſcentur, ſubſeruiat, recta ratione velut omnium exiſtit materia: tametſi vtique neceſſario propriam eorum actionem retundit quidem ac minuit, non tamen vtilitatem: imò eſt vbi eam quoq; adaugeat. Haud eſt enim idem quod forte quis autumet actionem augere cuiuſpiam, & vtilitatem: quippe quum actio ſecundum propriam cuiuſq; facultatem, vtilitas vero nonnunquam ex accidenti proueniat. Diſſeremus autem poſtea vberius de vtilitate quę per accidens euenit: & nunc quoq; hactenus de ea dicetur, quatenus in præſenti eſt commodum. Quippe contuſa cum oleo aqua, quod hydrelæum vocant, magis auxilio eſt laſſitudinibus, quam ſi eſſet ſola: non quidem quod ſuæ vires intendantur, ſed quod quibus opus eſt, diutius inhæreat.

Actio
Vtilitas

Quod materiæ rationẽ obtinet, in miſtis mediam tenere temperiem debere: alioquin enim futurũ vt miſtorũ ſibi aduerſetur actioni. Cap. XXVI.

Vod autẽ niſi mediam habeat temperiem id quod ea quæ primario quibus opus eſt auxiliatur, velut deuinciet, ſæpenumero ipſorum repugnabit actionibus: ex ipſa medicaminum natura generatim addiſcere liceat, ſpeciatim autẽ ex medicamentorũ hiſtoria. Generatim quidem, quoniam id quod miſcetur, ſi in contrariũ retrahat, admiſti ſibi facultatẽ medicamẽti vincere interim poterit, & in alteram planè ſpeciem quod ex ambobus miſcetur trãſferre. Siquidem quod materiæ rationem in miſtura præſtabit, nullam inſignem neq; ſpeciem neque facultatem exerat oportet. In particularibus vero experiundis hoc maxime pacto addiſces non debere id quod materię rationem obtinebit, aut excalfacere aut frigefacere aut humectare aut reſiccare, ſi primum quidem in memoriam reuoces quæ ſupra de reſina, & pice liquida, myrrha, bitumine, tum cedrino, & laurino, ceteriſq; quæ excalfaciunt, commemorauimus. Hæc enim omnia in aqua trita ad modum olei, calfaciunt magis quàm refrigerant, deſiccant plus quàm humectant. quam ob rem laſſitudinis ſenſus non admodũ ſoluere valent. haud enim eandem cum aqua vim obtinẽt, quò ſcilicet auxilio magis ſint, quàm aduerſentur: neq; mediam inter extrema naturam ſortita ſunt: vt videlicet tanquã materia quædam inſeruiant primario agẽti. deſiccant enim & excalfaciũt potius, non humectãt ac refrigerãt, velut aqua. Si vero excalfacientium admodum reſiccantiumq; cuipiam aquam commiſceas: non modo nihil eorũ quæ agere nata eſt, fieri videbis, ſed prorſum obſcuratam, tanquam omnino admiſta non eſſet. Siquidem chalcitis, ſandarache, miſy, cæteraq; quæ nos vehementer tum excalfaciunt tum reſiccant, validas etiamnum ſuas vires etiam aquæ permiſta obtinent. Omnino ergo conſtat mediam obtinere temperaturam debere quod vtriſq; extremis tanquam materia inſeruiet. quem in ordinẽ oleũ ſi ſtatuas, nihil vtiq; peccaueris: quippe quum omnia ſingillatim opera tibi cõſentiant. Et accuſabis prolixitatis, nõ nos vtiq;, ſed qui recta via præterita prauam prolixamq; ſectantur: quorum ſanè cauſa hunc nos ſermonem extendere ſumus coacti. Ipſa enim veritas celerrimam inuentionem obtinet: vt quæ ab euidenter apparentibus exoriatur. Haudquaquam tamen eouſq; orationem prolon-

Veritas

gaui, quousq; licuerat omnia quæ praue ab ipsis prodita erant scripturum, causasq; errorum edocturũ pollicito. Sanè causas dixisse necesse fortassis fuerit: nempe quò qui ex ipsis proueniunt paralogismos in tota particularium medicamentorũ iudicandi ratione cauere possis, veramq; doctrinã cum maiori scientia percipere. Crescit enim nobis de rebus fides, vbi non solùm ipsam veritatem cognorimus, sed etiam paralogismorum omnium causas edidicerimus.

De rosaceo. Cap. XXVII.

Vod sanè in sequentibus efficiemus. Nunc autẽ vbi pauca de rosaceo ad ea quæ ab initio sunt dicta adiecerimus, orationem hoc in loco sistemus. Igitur dictum est quòd neq; odoribus, neq; coloribus, neq; alij omnino accidentium animũ adhibere in expendendis facultatibus rationabile sit: sed ijs quæ perspicuò apparent tum in sanis corporibus, tum in ægris. Ostensum etiam est oleũ vbi salis expers purumq; ad vnguem fuerit, ex media esse materia. Conficiendum itaq; rosaceum quod exactum simul ac simplex, neq; vera rosaceũ erit, ex hoc videlicet oleo: dandaq; opera ne quid in se medicaminosius contineat, vti apparare solent vnguentarij, quò videlicet tum magis duret, tum odoratius euadat, oleum videlicet prius quàm rosas inijciant, odoramẽtis præcõdientes. Ac præstiterit fortassis ipsis etiam nominibus ea distinguere: quod veteres fecisse cõstat. Oleum etenim rosaceum nominare assolent, quod absq; odoramentis præparatum est: cui autem & horum aliquid inditum fuerit, non id etiam oleum, sed vnguentum cognominant. Itaq; quum oleum velut materia quædam sit excalfacientium refrigerantiumq; medicaminum, ex media videlicet temperatura, cõstetq; ex oleo & rosis rosaceum: est vtiq; & ipsum talis temperaturæ, qualis est rosarũ succus. Sanè vero facillimum fuerit non modo rosarum succi per se, sed oleo quoq; rosaceo confecto, in sanis pariter atq; ægrotis (vt iam frequenter monuimus) virium eius periculum facere. Experieris ergo eos qui adustione tentantur, ab eo refrigerari, protinusq; vtilitatem aliquam percipere: qui vero refrigerati sunt, omnes lædi: vti facilè ex vtroq; intelligas vires eius refrigerare magis quàm excalfacere. Non tamẽ valida à rosaceo apparebit refrigeratio, sed quæ proxima videatur temperiei mediæ. Voco autem id genus medicamẽta, lucidioris doctrinæ gratia, ex prima natura ordineq; refrigerantium: sicut rursum quæ paululum à media temperie ad calidiorem declinarunt, ex primo recessu & ordine excalfacientium. Atq; hæc quidem in præsentiarum de rosaceo nouisse oportet. Necesse enim erit & in sequẽti libro ipsius medicamenti meminisse, & quæ reliqua sunt dictis adijcere.

Libri secundi finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber tertius, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Vod equidem nihil, nisi quod vtile curandis morbis foret, hoc tractatu describere decreuerim, primo potissimumq; deos huius rei testes habeo, deinde & amicos meos, qui me, tum vt hoc opus aggrederer, tum vt quæ ab alijs perperā de medicamentorū facultatibus sunt prodita, quoad liceat cōmemorarem, assidue hortari nō destiterūt. At si quis erit qui orationis nimia grauetur prolixitate, non id mihi iure imputauerit, sed ijs medicis quibus pro veris probabilia potius scribere studiū fuit. Nam & ego nūc quidem etiā magnopere vereor ne quia nimis paucis illos cōfutauimus, sophismata quædam cōuersantes cum illis adolescētulos à recta opinione deijciāt: quādoquidem si in dialecticis methodis exercitati, aut captionū soluēdarū periti ad libros legēdos accederēt, tum sane & ab ijs qui falsis demōstrationibus vtūtur, magis sibi cauerēt: & nos qui veritatē compendio tradimus, rectius intelligerent. Quoniā vero vel ipsorū medicorū pleriq; nequaquā in istis sunt exercitati, tum inter illos quoq; nōnulli reperiūtur ingenio natura tardiusculo: ij nisi nostris suppetijs qui sophismata arguimus, iuuētur, nō ægre persuasi in sophistarū sententiā perducentur. Itaq; quod ad istos attinet, deesse huic etiā operi quippiā videatur. Verūenimuero quando ad omnes mihi orationē accōmodare nō licet, quum tāta sit eorū qui hæc legēt, nō modo naturarū, sed etiā ætatis & habituū diuersitas: quod vtiq; visum est fore maximæ parti vtilissimum orationis genus, id superioribus duobus cōmētarijs sequuti sumus. In quorū priore quidem de aquæ acetiq; viribus contēplati sumus. In secūdo maximā partē de oleo peregimus, pauculis postea de rosaceo adiectis. At in hoc tertio libro eiusmodi vtemur oratione, qualem ab initio protinus habere institueramus, idq; definitis primū vocis cuiusq; significatis. Deinde tractatus huius velut elemēta traditūri, mox ad syllabas accedemus: ex quibus operis finis, ad quem contendimus, prompte sequetur.

Quot modis dicatur calidum, humidum, frigidum, siccum. Cap. I.

Aeterum, vocū definitio nihil accuratius edocebit, quàm quæ in tertio de Temperamentis, simulq; in primo cōmentariorū istorū sunt prodita. repetā tamen eā nihilo secius & in præsentiarum. Corporū vnumquodq; aut calidū, aut frigidū, aut humidum, aut siccū & dicitur, & apparet, interim quidem ex sua natura, interim autem aduētitia qualitate assumpta. Consueuimus autē quod ex sua natura est, primario, & secūdum se, & per se potētia tale & esse & videri dicere. quod vero adscititiā acquisierit qualitatem, ex accidēti quopiam esse videriq; eiusmodi. Porro eorum quæ propria sua natura, aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida dicūtur: quædā actu seu energæa talia existūt, alia potētia: differētē quidē hoc potētiæ modo, quem nunc dicebamus, ab eo quem paulo ante diximus. Illic enim ex aduerso diuidebatur ei quod ex accidenti dicitur, hic vero ei quod actu. Sed & eorū quæ actu dicūtur, aliud quidem absolute est calidū, frigidū, siccū, aut humidū, velut elemēta: aliud excessu, vt homo, equus, bos, canis, & vniuersa animalia. Aliud ad symmetrū seu generis sui seu speciei, vt, verbi causa, leo cum homine cōparatus,

homo autē ætate florens cum puero. Aliud ad quiduis obuiū, vt Dion ad Theonē. Quin & corpora quæ potētia talia aut talia dicūtur, vnumquodq; vt ad id quod est actu relatū dici necessario monuimus. Id quidem quod facile accēditur, ad id quod actu est absolute calidum: hoc vero quod alia calfacit, ad id quod per exuperātiam. Sic quod hominē calfacit, esse vt ad hominē potentia calidum: quod vero bouē aut equum, vt ad bouem & equū. Similiter hoc huic, verbi causa homini: illud vero illi calidum, frigidum, siccum, aut humidum est, illius vnius naturæ comparatum.

Ad quid, & quæ nominum distinxisse significata conduxerit. Cap. II.

EX hac nominum discretione & ad assequēdam iudicij cognitionē nō parū sumus adiuti. Siquidem si ad hominē quid dicatur calidū, à cęteris omnibus recedendū, & in ipso duntaxat homine periculū sumendū explorandumq; censuimus. Si vero quid ad equū, bouē, ceruum, aut aliorū animalium quoduis, in ipso rursum periculū faciendum erit. Interim vero & illos quoq; castigauimus, qui ex cōsistentia, colore, odore, sapore, grauitate, leuitateq; cuiusq; medicamēti existentē in singulis facultatē inuenire tentarūt. Atq; hæc vtiq; rectæ nominū distinctioni cōsentanea videntur. At quæ velut elemēta huius esse tractationis proposuimus, in primarum consistere qualitatū cognitione ostēdimus. Quas quidem in libro de elemētis secūdum Hippocratem, humiditatē, siccitatē, caliditatē, frigiditatemq; esse demonstrauimus: propeq; harum quoq; inuentionē assequebamur ex significatis nominum recte distinguēdis. Etenim quum medicamētū ab alimēto discerneremus, quod medicamentū [illegible] qualitate alteraret, alimentum vero substātiæ corporis assimilaretur, recte hinc ad alterantium nos qualitatū inuentionem perducti sumus.

Quod cum duplicia sint genere quæ alterāt, alia specifica, alia minime: in specificorum genere consistant medicamentorum facultates. Cap. III.

POrro quum duplices sint in genere alterationes, aliæ specificæ, quæ proprie sanè & primario dicūtur alterationes: aliæ vero quæ contundunt & contrahunt corporis nostri particulas, quas vtiq; potius per abusionem q̃ proprie alterationes cognominãt: in primo genere medicamētorum contineri facultates censemus. Nec enim quicq̃ ex specie in speciē mutari queat citra excalfactionē, refrigerationem, humectationē, & resiccationē. Dico autē ex specie in speciē, velut cum ex pane, ptisana, lente, sanguis, pituita, bilis tum flaua, tū atra, atq; ex his iterū adeps, os, neruus, caro, arteria, vena, atq; adeo cæterarum animãtis partiū vnaquæq; gignitur. At si secādo nos quippiā, velut vitrum & ensis: aut cōtundēdo, vt lapis & plumbū: aut segregata coarctādo, vt vinculum, quadantenus partes alteret: ea haud pharmaca fuerint: quippe quum eiusmodi alteratione nullę rerū omniū ex propria recedant natura. Etenim siue minutim panē frangas concidasq;, siue minutim concisum colligas, nō tamen propriā ideo formā exuet, neq; caro ex pane fiet per cōtusionem, neq; os exēpli gratia per coarctationē. Verum dum in vētre venisq; concoquitur, in sanguinē pituitamq; abit: atq; inde ex istis in os, carnem, & alias corporis partes tota sua substātia alteratur, veteremq; naturā exuit, in aliā transiēs speciem. Nec tamen ab alio quopiam q̃ calore, frigore, humiditate, siccitateq; eas quæ fiūt in aliā essentiæ speciē alterationes mutationesq;, singuli corporis affectus accipiunt: vt demonstratū est. Atq; hac ratione primas & elemētarias specificas qualitates quatuor esse diximus, humiditatē, siccitatē, caliditatē, & frigiditatē: quarumq; quam

harũ medicamẽtum vnumquodq; in mistura pollentẽ possideat. Atq; protinus in hoc primũ pleriq; eas inquirentiũ lapsi videntur, q̃ videlicet pollentẽ absolute tanq̃ naturales quidã philosophi consyderarent. Præterea cõplures quoq; eorũ decipi videntur, quòd sine certa methodo Aristotelis Theophrastiq; libros perlegant.

Quòd solis philosophis conuenit de calido, frigido, humido, & sicco, vt ad totã naturam distinguere, medicis vero vt ad homines. Cap. IIII.

Iquidem permagni refert an totius naturæ respectu, an hominũ duntaxat, de calido, frigido, humido, siccoq; definiamus. Nam totius naturæ respectu bifariã horum vnumquodq; dicitur, partim absolute, partim per exuperantiã. Absolute quidem vnũquodq; elementorũ: homo vero, equus, & bos, per exuperantiã. Iam autẽ quũ ad aliquid respiciẽdo exploratio fiat, illud modò cõsyderãdũ erit, quodnam sit illud ad quod dicitur. Nos vero medici nõ id quærimus, an in aqua marina humidi simpliciter plus sit q̃ sicci, (id enim clare cõspicimus) sed si ad hominem cõferendo. neq; tamẽ rursum ad hũc simpliciter, ac si leonẽ illi cõpares: quippe quum sic homine humidior marina fuerit. Quonam igitur pacto scrutabimur an sicca sit facultate marina? Quonam alio, obsecro, q̃ an corpus humanũ in æqualitate quadam resiccare valeat? Itaq; in hoc vnũ modò cæteris relictis intẽdendum. Atqui contra faciunt medicorũ pleriq;. Nam ad quiduis potius respiciunt q̃ ad hoc. Quomodo ergo ad hoc solũ conuersi, reliquis prætermissis, quanã in hoc agẽdi facultate polleat marina, cognoscemus? An videlicet corpori applicãtes, sicq; eius periculum sumẽtes, lauãdo, rigãdo, fouẽdoq;, tũ subinde lanã aut spongiã marina madentẽ partibus applicãdo, ad hæc emplastris ceratisq; miscẽdo, atq; in his õnibus, ab eo quod ex accidenti quãdoq; euenit, id quod à propria medicamenti vi proficiscitur, distinguẽdo? Nã in hoc omnis inuẽtionis summa cõsistit, quã vix quisquã illorũ attingit. Sed eos philosophorum verba decipiunt, haud potentes homonymiam percipere.

Quod per exuperãtiam dici, bifariam apud philosophos accipiatur, nempe vbi aut mole quid exuperat, aut qualitate. Cap. V.

Am non solũ, vt modo diximus, aliud simpliciter, aliud per exuperantiam ab ipsis dicitur: (simpliciter enim ignis calidus est, per exuperantiã homo:) verum quod per exuperantiã dicitur, bifariã quoq; dici autumãt: partim secũdum substãtiæ molem, (velut & nos quoq; in Temperamentorum cõmentarijs diuisimus) vt si cados duos aquæ summe feruentis vni cado aquæ maxime algentis infuderis: partim vero secũdum qualitatũ effectum. Atq; hoc ita dicunt, tanquã ex dogmatis consequentia, non ex ijs quæ euidenter apparẽt, accipiẽtes. Nam proponentes frigidũ omne cõtrahere, constipareq;, & substantiã reddere immobilem, calidum vero rarefacere, fundere, coquere, mouere: rationabiliter in plantis omnibus vincere calidũ pronunciãt. siquidem haud aliter neq; nutrimẽti ex terra digestionẽ prolixissimam, neq; alterationẽ eiusdem, neq; concoctionẽ, quin nec incrementum prorsum plantarũ, neq; germinationẽ, neq; fructuum generationẽ perfici posse, nisi calidum superaret. atq; ita rursum inter plãtas, alias calidiores, alias frigidiores cõstituunt. Ex eadem istã hypothesi pẽdet ea ratio qua rosas esse calidas cõtenderũt.

Siquidem in illis, si in alijs vllis plantis, plurimum vincit caliditas. Ex altera rursum hypothesi dependet quod de oleo & adipe adstruunt. Nam quod ocyssime inflammentur, idcirco calida esse ea facultate iudicãt. Et alio rursum modo quæcunq; dulcia sunt, calida esse dicũt. siquidem ꝙ familiarissima sint simillimaq; naturis nostris quæ calidæ sunt, ideo & ipsa quoq; calida esse volunt. Atq; philosophis quidem, vt puta qui de tota natura scrutãtur, recte talia & quæruntur, & dicuntur. At medicis quibus alius est scopus propositus, haud perinde recte, quippe quum in rosarũ effectibus calidũ nõ vincat: neq; sane quoduis aliud plantæ genus, eo ꝙ plãtæ est, calidũ dici debet: quoniã nos haud ita calidũ quærimus, sed vt ad hominẽ. siquidem si quia in actionibus superat caliditas, propterea calidũ quid dices: planta vnaquæq; calida erit, multoq; magis animalia omnia. Dicãt igitur, si lubet, papauer, mandragorã, cicutam, salamandram esse calida. verum nemo id dicit, sed velut vno ore omnes esse frigida pronunciãt. Atqui animal est salamãdra, quod & nutritur, & crescit, & mouetur, quæ sane calido in mistura vincẽte prouenire asserũt. Quid ergo in istis quidem ad hominẽ respiciunt, in alijs vero ad totã naturam, aut primarum qualitatum actiones? At ego nõ salamandram modo aut cicutã vt ad hominem frigidã esse dici oportere censeo, sed alia omnia ad eũdem modũ iudicãda. Siquidem cicuta sturnos non modo nõ refrigerat, & enecat vti nos, sed & alit quoq;, & nimirum etiã calfacit. Quicquid enim substãtiam alit calidam, calorẽ eius quadãtenus & auget & tuetur. Atqui corporis sturnorũ calida est substantia, non modo quà animalia sunt, sed etiã quà sanguine prædita. Sane subinde in alijs tractatibus demonstratum à nobis est amicitias quasdã pugnantiasq; qualitatum omnibus rebus inesse: ac quod familiare est, expedite assimilari. quod vero contrariũ, ad internecionẽ ducere tum animãtia, tum plantas. Præterea familiaritates illas à totius substantiæ proprietate oriri. Id quod sæpenumero à me & dictum est, & ostẽsum. At isti quum ægre id capere possint, segniter & falsè de complurium medicaminum viribus pronunciãt. Vna enim duntaxat illorũ examinandorũ regula est, nempe ea quæ ad hominẽ fit exploratio: id quod secũdum accidẽs, ab eo quod est per se, semper distinguẽdo. Cui si quis animum intẽdat, is nec acetum nec rosaceum calidum vnquam dixerit: quippe quum vtrunq; nos primario & per se refrigeret, acetum quidem valide, leuiter autem rosaceum. Porrò quid nam hoc sit leuiter, ego exponam. Vnà enim cum eo tota medij temperamenti medicamentorum omnium ratio conspicietur: cuius & in præcedente libro mentionem fecimus, vbi de oleo disserebatur.

Quomodo iudicãda sint quæ ex media sunt temperie, nempe si mediæ temperaturæ similem ipsa temperaturam obtineant. Cap. VI.

SIquippiam est ex applicatis nobis seu corporibus seu medicamentis, quod actu sic calidum sit vt nos, aut ex contactu similiter calidum euadat: id ex media est temperie, cum nobis nimirum collatum. siquidem secundum se queat per exuperãtiam dici calidum, velut & nos quoq;. At si quid nondum adeo calidum est vt nos, neq; admotum tale redditur: id temperie humana frigidius est, quantumcunq; in eo caliditas exuperet. Etenim admotum, calorem qui in nobis præerat, auferet detrahetq;. quippe si datis duabus aquis calidis, quarũ altera plus, altera minus caleat, misceas minus calentẽ magis caleti: huius certe feruorem

extinxeris. Sic si in caliditatem rosacei quæ tepida est ad temperiem humanam, caliditatem indideris humanam, prorsum ab hac quid detrahes, & refrigerabis.

Quod sæpenumero pro corporis nostri dispositione, quod per se calidum erat, refrigerare est visum: quodq; per se erat frigidum, excalfacere. Cap. VII.

NOn ergo stupenda magnopere res est, si quicquam eorũ quæ proprie & per se sunt calida, cum calidiore cõmistum, frigidius efficere ipsum queat. Ea est enim cõmunis alterabilium corporum omnium natura, vti in se & agant & patiantur admota: quódque minus est calidum, à magis calido calidius euadit: quod vero magis calidum, à minus calido contrà afficitur. Nam id vel ex ipso tactu clarissime discas. Etenim eadem subinde illi tum calida tum frigida esse videntur. calidiori quidem facto, frigida: frigidiori vero, calida. Proposuit autem mihi dudum quispiam, quamobrem in balneis frigidum meiamus, foris vero calidum: haud intelligẽs in balneis vrinam quidem perinde ac foris tepidam esse, verum nos nõ æque extrinseca corporis superficie, & dum lauamur, & ante, affectos esse. Nam in balneo ipso calidior ea nobis est quàm vrina, extra autem frigidior. Quare & vrina non abs re illi calida extra balneum apparet, in balneo autem frigida. Quod enim minus quàm ipsa, calidum sentitur, velut refrigerans habet: quod autem magis calidum, tanquam excalfaciens. Liceat vero tibi, periculi faciundi causa, postquam abunde lauando incalueris, pelui aquæ modice tepidæ intro iussu tuo allata, in eam manum aut pedem immittere. apparebit enim aqua non tepida, sed admodum frigida. At si protinus balneum ingressus, aquam peluis tetigeris, minus videbitur frigida. perpetuò enim quanto plus fueris præcalfactus, tanto apparebit frigidior. Nec mirum videri debet si putealium aquarum plereq; quę videlicet fontes profundos admodum habeãt, contactæ hyeme videãtur tepidæ. At si à balneo manibus cõtingas calidis, multoq; magis si etiamnum in lauacro consistens, haud profecto apparebit tepida. Itaq; tactũ, calidi frigidiq; dignoscẽdi normam ponentes, ac eius dispositioni iudiciũ omne tribuentes, merito sane crebro fallimur, vt qui quod haud ex se est frigidum, id frigidum esse dicamus: quod vero calidũ ex se non est, id esse calidum pronũciemus. Hinc fit vt dum lauamur, frigidã esse vrinã credamus: contraq; frigore rigẽtes, aquã è puteis haustã calidam existimemus. At si affectionũ in quibus eramus dum vtranq; contingeremus, obliuiscamur, ac solius eius qui in nobis factus est sensus meminerimus: periculũ est ne forte aquã aliquãdo absolute dicamus calidam, vrinã vero absolute frigidã. Atqui neutra absolute aut calida aut frigida est, sed vt ad nos. Nec vt ad nos rursum absolute, verum hoc videlicet pacto affectos. Absolute autem vtraq; qualis ad nos est, dici possit, ad mediam, eandemq; optimã nostri tẽperiem collata: vt si ad hominẽ absolute expendatur, omnino sane ad temperatum & eucratum expendi oporteat. Sane & hæc quoq; peccata omnia à nominum definitione dependent, quam paulo minus omnes habent contemptui. Etenim cum calidum & frigidũ partim absolute dicatur, partim per exuperãtiam, partim vt ad symmetrum sui generis comparatum, partim vt ad quiduis obuium collatũ: iure optimo in homonymijs identidẽ fallimur, nescij quidem quo nã horũ modorum quid calidum iudicemus, ad alterũ tamen trãseuntes. Verum sexcenties nunc dictum est, diceturq;, quod in quarto & vltimo eorũ quæ modo recensuimus

significatorum, de medicamentorum viribus consyderare oporteat.

Quòd experientia cognoscere iudicareq; medicaminum facultates oporteat. Cap. VIII.

On enim an absolute vnumquodq; calidum sit, vt ignis, (nam id omnino etiam foret impossibile) aut an per exuperātiam, vt sanguis, cōsyderare propositum est, neq; an vt ad symmetrum sui generis aut speciei dicatur calidum, vt leo in animantibus, & quod florentis ætatis est, ad ætate prouectum: sed an ad hominem sit calidum, frigidum, humidum, aut siccum medicamentorum vnumquodq;, id vero inquirere statutum est. Neq; rursum ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud cōparatur: sed si facultate, hoc est, si admotum ipsi, eam partem quam tetigerit reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut sicciorem. Itaq; in experientia & iudicandi & dignoscendi consistet ratio. Licet reperiantur medicorum pleriq;, qui experientia posthabita, an rubra sit rosa, an bene olens, consyderant, negligentes vbi caput ipsis exæstuat, coronis ex rosa cōtextis, capitiq; impositis, aut succo eius aut oleo rosaceo, sic vel ipsa experiētia id quod res est discere. Nam si excalfiant, magis etiam calida fuerit. sin refrigerentur, frigida. [at si neque excalfiant, neq; refrigerentur,] ex æquo cum natura humana refrigerandi pollebūt facultate. Nam id perpetuò memoria tenere oportet, quod tametsi sexcēties dicere nō grauatus sim, tamen multi ne sic quidem id capiūt: atq; ignoscendū sane illis est, vt quos sophistæ prolixis suis nugis peruerterunt. Et profecto experiētiæ quidem ratio tam facilis est cum in rosis, tum in cæteris medicamentis omnibus. Nam rosis aut coronari liceat, aut eis cōtritis hominis æstuantis ventriculum illinere, aut succū earum expressum ebibere, aut oleo aquæ've mistis aliquam corporis partem confricare. Sed quid hæc multis commemoro, quum nonnulli mistum opobalsamo rosarum succum sub Canis ardoribus refrigerij causa corporibus inungant, vsu videlicet ipso docti eas abunde refrigerare? At Herodotus medicus, præ eximia videlicet sapientia, ne mistum quidem aceto rosaceum, quod proprie oxyrhodinon vocat, refrigerare nos concesserit. Postea memor illo se vti in principijs morborum phreniticorum, nec ignorans quantam sibi contradicentium turbam inde cieret, (quippe omnibus propè medicis confessum est, adeo vt vel Thessali sequaces, hominis impudentissimi, negare non audeant repellendum refrigerandumq; in principijs esse potius quàm calfaciendum aut laxandum) non refrigerare ipsum inquit, sed adstringere. Atqui difficile sane illi neutiquā fuisset, siquando æstu nimio affligebatur (nam & homo erat, opinor, eisdem obnoxius passionibus quibus & nos) caput oxyrhodino perfundere, sicq; experiētia medicamenti effectum cognoscere. Imo facilius puto fuerat refrigeratum eo vti, caput perfundendo, auribusq; instillādo, ac naribus infundendo, totámque adeò frontem perfricando, quemadmodum amaricino, irino, cæterisq; eius generis vnguentis calidis vti assueuimus: quum non mediocriter quidem secundum eum calfaciat oxyrhodinon, ex duobus calidissimis scilicet confectum medicamentis. Cæterum, si Herodotus eo vti ausus non est, æquum arbitror vt qui nunc viuunt, eius in sese periculum faciant vbi aut algēt, aut æstu laborant: velut nos sæpe in nobismetipsis experti sumus, aliorumq; complurium æstuantium caput perfudimus. Præstat enim ipsos prius in sese quæ proferunt expertos, ita denique ea nobis consulere, ac literis posteritati prodere.

De roſis, &, quod ex eis conficitur, roſaceo, tum chamæmelo, & lini ſemine. Cap. IX.

Erum enimuero tametſi contradicere nemini ſtatueram, tamen neſcio quo pacto huc illorum me impudentia adegerit. Rurſum itaq; redeo ad id quod ab initio propoſueram, nempe, experiētia iudicandas medicamentorum potentias: idq; tum in iis qui inculpata ſanitate fruuntur, illis vtēdo: tum in iis qui, quoad fieri licet, quàm maxime ſimplicibus tenētur ægritudinibus, aut calidis aut frigidis, aut humidis aut ſiccis. Ita enim ſi iudicaueris, oleum neq; calidum neq; frigidum vt ad hominem temperatum inuenies: roſaceum vero aliquatenus iam eo frigidius, non autem vehementer frigidum: verum, vt ego nominare cōſueui, in primo ordine ſeu limite refrigerantium. Nam vt aqua, verbi cauſa, alia ad vnguem temperata eſt, alia aut calidior, aut frigidior, non adeo tamen vt poſſis extreme frigidam aut calidā dicere: ita in medicamentis quoq; oleum quidem ex media exiſtit temperie: at roſarum ſuccus ex frigidiore quidem, ſed nō ita multo: verum caloris eſt, vt diximus, tepidi. Eiuſdem eum illo ordinis eſt, quod ad calorem tepidum attinet, linoſpermon quod vocant: verum eſſentiæ ſuæ craſſitudine non paruo diſcrimine ab illius natura recedit: quum roſarum ſuccus exquiſite tenuis ſit eſſentiæ: cui rei indicio eſt, quòd celerrime areſcat, nec quicquam obtineat viſcoſitatis, tum cæterorum vnguentorum odores exoluat ac obſcuret. Neq; enim alia re efficere id videtur, quàm quòd odoratus meatus opplere præoccupet. Nam quum tranſire ac penetrare illa cunctatur, ante ipſe præoccupat, atq; illos implet. Eſt & chamæmelū tenuitate quidem roſæ perſimile, calore vero ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum tēperatas: quapropter laſſitudini, vt ſi quid aliud, cum primis cōfert, doloreſq; ſedat mitigatq;, præterea tēſa remittit & laxat: quæq; mediocriter dura ſunt, emollit: quæq; conſtipata, rarefacit. Ad hæc, febres quæ citra viſceris alicuius inflammationem infeſtant, diſcutit diſſoluitq;, ac præſertim quæ ex humoribus biliosis aut cutis denſitate proueniunt. Qua de re & ab Aegyptiorum ſapientiſſimis Soli cōſecratum eſt, febriumq; omnium vnicū putatur remedium. Verum hac quidem in re à veritate aberrāt. Solas enim quas dixi febres ſanare poteſt, eaſq; percoctas: licet ſane pulchre etiam reliquas omnes adiuuet, quæ melancholicæ ſunt aut pituitoſæ, aut ex viſceris inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium chamæmelum eſt vel ſtrenuiſſimum, vbi cōcoctis adhibetur ſcilicet: quapropter & hypochondriis, vt ſi quid aliud, gratum exiſtit. Quin & tale quoq; eſſe lini ſemen vetus ſermo prædicat. Nam & ipſum quoq; re vera quæ circa hypochondria ſunt viſceribus gratum eſt, minus tamen chamæmelo: quippe quum & minus calidum ſit, vt eſt dictum, & præterea eſſentiæ craſſæ. Verum roſa illis nequaquā his in rebus propinqua eſt, tametſi quod ad caloris tepiditatem & eſſentiæ tenuitatem attinet, perquàm ſane & ipſa inflammationibus in hypochondriis conſiſtētibus vtilis eſſe poſſit, niſi adſtrictio (quæ vna quoq; illi ineſt) multifariam læderet, quæ maxime iis obeſt in quibus chamæmelum præcellit, nempe condenſata corpora rarefaciens, indurata molliens, tenſa relaxans. Nam iis omnibus inimica adſtrictio eſt. Attamen ad aſcenſus augmentaq; inflammationum, ac potiſſimum earum quæ in exterioribus membris extant, chamæmelo roſaceum præfertur: quippe quum hæ tepida caliditate cum leui adſtrictione indigeant. In principio enim quæ refrigerant atque

adſtringunt, per incrementa vero tepida, & mediocriter cõſtringentia. At in vigore ac ſtatu inflammationum, quæcunque tum moderate calfacere, tum valenter diſcutere valent, magis competunt. Ac de iſtis omnibus fuſius in libris de medendi methodo tractabimus. Nunc ad propoſitum conuertor.

Quod pro diuerſis corporum affectibus aliàs aliter agere ſunt nata tum quæ mediæ temperaturæ medicamẽta ſunt, tum quæ paulum in alterutram partem declinant. Cap. X.

Tenim quæ mediæ ſunt temperaturæ, & quæ vtranuis in partem leuiter declinant medicamenta, interim calfacere videbuntur, rurſumq; refrigerare: interim vero neq; excalfacere, neq; refrigerare: ſed ſicuti corpora acceperunt, ita ea ſeruare. Nec id illis ab re accidit. Siquidem aqua tepida & vrina in balneis quidem frigidæ, algentibus vero calidæ nobis apparent. Quum ergo ex eo ꝙ affecta corpora varijs ſubinde modis diſponantur, ipſum quod afficit, varie quoque agere contingat: liquet ex hoc, non roſam, non oleum, non chamæmelum, non lini ſemen, ſed neq; anethum, neq; farinam aut fœnigræci, aut triticeam, neq; alia ſexcenta, quæ partim adamuſſim mediam temperiem ſortiũtur, partim paulum ab ea recedunt, eandem vbiq; editura eſſe actionem: quando nec ſani eandem omnes tẽperaturam obtinemus, nec eiſdem morbis affligimur ægroti. Iam roſaceum mediam inter oleum & roſarum ſuccum temperiem poſſidens, (illo enim minus eſt calidum, hoc autem magis) refrigerat quidem exuſtos, idq; caliditatis ſuæ tepore: algentes vero paulum etiam calfacit, quod videlicet is quoq; effectus caloris ſit tepidi: quemadmodum balneæ rigentes quidem excalfaciunt, æſtuantes vero frigefaciunt.

Quod ex æquo, & quod curatur, & quod curat, à medio diſſidere debeat, idq; vtroq; in contraria recedente. Cap. XI.

Vocirca ſi aut refrigerãtibus medicamentis, aut excalfacientibus roſaceum indideris: ſicut nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida nec eſt ſufficiens quæ refrigerata ſunt lædere, nec eadem curare potẽs. Etenim quicquid curari debet, tanquam quod ab immoderatione ſeu ametria ad cõmoderationem ſeu ſymmetriã reducitur, nõ id quod bene temperatum ſit requirit, verum id quod cõtrariam habeat intemperaturam. Siquidem ſi aquam frigidam temperatam efficere ſtudes, temperatam ei miſceri non oportet (ſic enim tepidum euadet quod ex vtriſq; cõmiſtum erit) ſed feruens petenda eſt, eaq; frigidæ miſcenda. Hactenuſque moderata calidior eſſe debet ea qua frigidam temperare voles, quatenus videlicet & frigida ipſa ſymmetrã frigiditate exuperat. Nam ſicut quæ leuiter tantum ſymmetra frigidior eſt, ab ea quæ multo eſt calidior, mediam nõ recipiet tẽperiem: ſic nec quæ longe frigidior, ab ea quæ paulo calidior. Verum ſi quod curationem poſtulat, multo eſt frigidius: neceſſe eſt, quod ipſum curabit, multo quoq; calidius exiſtat. Sin paulo frigidius, paulo etiam quod curabit, calidius erit. Vt autem vno verbo exprimã, tanto abeſſe à medio quod medebitur, quãto ipſum cui medela adhibetur, oportet: nimirum quum in cõtrarium vtriuſq; vergat exceſſus. Nam quod eandem in partẽ cum corpore curãdo, idq; æquo tem-

peramento recessit: id quidem idoneum nõ est quod alterationem vllam inuehat: quare affectum neque lædet, neq; iuuabit. At quod minus est, iuuabit quidem, non tamen persanabit. Ergo si affectio quidem frigida sit, at calor medicamẽti tepidus, omnino necesse est affectum iuuet quidem, verum haudquaquam ad naturalem symmetriam reducere poterit: quare nec persanabit. Rursum si affectio quidem sit parua, nempe vt à symmetra naturæ caliditate ad tepiditatem declinet, sitq; medicamẽ frigidum: omnino refrigerari affectum, lędiq; à frigore necesse erit. Eodem quoque modo si calidior sit moderato affectus, à similibus ipsius medicamentis in eodem statu seruabitur: lædetur autem à calidioribus. Porro iuuabitur quidem ab iis quæ se sunt minus calida, non tamen penitus persanabitur. Sanè & hic quoq; rursum homonymia in totam extẽsa vitam, crebroq; nos fallens, occurrit. Etenim quod mediocriter est calidum, id subinde calidum appellamus, sicut balneũ quod est eiusmodi, ac poculum. tum id quod ab hoc multum etiam deficit: ad hæc quoq; & quicquid calidius est. At si exquisita nominum vteremur appellatione: quod symmetrum est, non calidum, sed eucratum, hoc est temperatum nuncuparemus. Quod autem ab huius excederet modo, si ad calidius quidem immoderatione sua accederet, tum plus tum minus calidum. sin ad frigidius, plus minusq; frigidum. Sic opinor in medicamentis si exquisite loqueremur, quiddam vocaremus eucratum & medium, velut oleum. Si quid autem eo esset calidius, calidum, vt fœnum græcum. sin frigidius, frigidum, vt rosam. Cæterum huiusmodi nominum abusus causa extitit quòd non omnia corpora ab id genus medicamẽtis refrigerẽtur, quale est videlicet rosaceum. Nam cum alia perequè illi frigida sint, alia etiam frigidiora: illa quidem prorsum ne alterat quidem, hæc vero etiam calfacit. saneq; absurdum videri possit, si, quum quid excalfacere fateamur, tamen frigidum vocitemus, ac si quis aquam putealem, quæ hyeme manibus refrigeratis tepida videtur, frigidam appellitet. His ergo occasionibus perturbatus confususq; nominum vsus, rerum quoq; vnà confudit notitiam. Similiter vero & de sicco & humido, confusis ipsorũ nominibus, rerum quoq; notitia confusa est. Ac tametsi exile videatur nominum significata probe distinguere, attamen maximum habere momentum & facultatẽ ad rerum cognitionem deprehenditur. Sed de humido & sicco paulo post dicetur, vbi videlicet omnem de calido & frigido sermonẽ perfecerimus. Nam non multũ etiam reliquum esse videtur, vbi videlicet iam semel apparuit nihil miri esse ab eodem medicamento corpora diuersa alia quidem excalfieri, alia vero refrigerari, alia autem neutrum omnino perpeti. Etenim in eo quod ad aliquid, facillimum est ad particularia accedentem dicere quòd eiusmodi corpori admotum rosaceũ, in qua ipsum temperie nactum est, in ea seruare potest: alteri vero illiusmodi applicatũ, excalfacere: alii autem, refrigerare. At in vniuersum de facultate eius pronunciare, id vero difficile est absq; vt nomina distinguas, atq; de iis conuenias. Fuerit autem tum distinctio tum cõuentio talis. Quandoquidem corpora humana tum iis quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum iis quas ex ætate postea acquirunt, tum iis quæ ex vitæ cõsuetudine adueniunt, plurimum inter se differunt: ab eisdem ea medicamẽtis varie alterentur necesse est. Quippe si iuuenem natura calidum, ex vitæ instituto artificium exercẽtem, vetulæ mulierculæ eidemq; natura frigidæ cõpares, non minus illum excellere comperies, quàm si valide calfacientium medicamentorum quippiam cum refrigerantibus componas.

Quod generales medicamentorum facultates, ad mediam referentes temperiem, expendere oporteat. Cap. XII.

Edium ergo horum mihi quępiam intelligas, qui & natura sit eucratus, hoc est temperatus, & moribus ac cõsuetudine cõuenienti hanc tueatur eucrasian. dein tres hosce tanquã tẽperaturæ scopos animo commendes, ac circũspicias, quod in genere calidum est & frigidum, & siccum & humidum, cuius ex ipsis temperiei respectu tale appellare sit optimum. Nonne ad temperatissimam, quæ vnica est, pariterq; reliquarum media? an ad immoderatas & intemperatas, atq; indefinitas, ac propemodum numero infinitas? Sanè mihi ne conferenda quidem distinctio videtur, neq; vlla propè consyderatione indigere, sed homini vel paulũ etiã ingenij habẽti perspicuum esse, corpus omnibus numeris absolutum & decorum, simplexque & vnum, velut regulam quandam & scopum proponendum, ac ad ipsum alia omnia dirigenda esse. Esto ergo nobis corpus hoc medicamẽtorum facultatis regula: quodq; similem illius temperiei caliditatem accendit, vocetur temperatum, etiamsi vel maxime excalfacere senem refrigeratum videatur. Quod vero calfacit aut refrigerat corpus eiusmodi, illud quidem calidum, hoc vero vocetur frigidum. Esto autem, quò hæc dilucidius tradantur, ipsorum excessuum ordo, ad frigidũ quidem primus, cuius esse dicas rosaceũ: secũdus, cuius sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nẽpe cicutã, succum papaueris, mandragorã, hyoscyamum. Rursum ad calidum, anethum quidem, & fœnumgræcum, prima. Secũda vero deinceps, quæcunq; videantur secũda, tertiaq; & quarta, donec ad exurẽtia peruentum sit. Ad eundem modum in medicamẽtis humectãtibus rursus à symmetro exorsi, ordines deinceps ad summa vsq; constituamus. Nam huius notitiæ ad medendi methodũ non paruus est vsus: imò nisi quis hoc pacto definiat, officiet magis legẽtibus quàm proderit. Siquidem medici, qui nunc quidem simplicium medicamentorum vires exponunt, præter alia multa quę delinquunt, hoc maxime noxium est cernere, nempe quòd in calidis verbi gratia anethum, & fœnumgræcum, & mysi, & calcem, indifferenter numerent: in frigidis rosaceum, mandragoram, & cicutam: tanquam scilicet propinquum sit calci fœnumgræcum, aut cicutæ rosaceum, ac non multis mediantium medicamentorũ ordinibus disiuncta. Verum nos pro viribus rem tam immensam tamq; operosam in ordinẽ redigere tẽtemus, exponamusq; quæ viribus propinqua sunt, quæq; longe dissita. Atq; id quidem efficiamus, non probabiles sermones, sed certã ac definitam experiẽtiam pro iudice sumentes: velut & id quoq; superius sæpenumero admonuimus. Enimuero eiusmodi iudicium vt tutissimum quidem erit, ita prolixum quoq;, ac plenum laboris, dum propositi finem consequamur. Eos tamẽ qui hæc relegere volent, hoc vnicũ ac solum efformare atq; artificiosos reddere poterit, ac velut oculum quo veritatem agnoscant, præbere. Ergo quæ adhuc reliqua sunt ad totam velut elementarem constitutionem: postquam ea hoc libro confecerimus, in quarto de saporum viribus differemus: quandoquidem & hoc quoq; ita visum amicis est: in quinto autem de omnibus in genere simplicium medicaminũ secũdis quidem ac compositis facultatibus: atq; ita ad particularia in iis qui dehinc sequentur libris transibimus.

Natura eucrasis et optime temperatis/solus regula est omnium aliorum [illegible]

Omnia ad certe media[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

4° et 5° lib. Argumenta

Quod quæ sensu simplicia videntur medicamina, persæpe compositas obtineāt vires, imò vero etiā nōnunquam cōtrarias. Cap. XIII.

Eliquum autem est id, cuius subinde iam antè necessario mentionem quidem fecimus, verum absolute nōdum exposuimus. Est autē istud, nempe omnia propemodum medicamenta, licet sensu simplicia appareāt, natura tamē esse cōposita: quin & subinde quoq; diuersissimas in sese cōtinere facultates, nēpe excernēdi & sistendi, incrassandi & extenuādi, rarefaciēdi & cōdensandi, illinēdi atq; abstergendi, tēdendi & laxādi, cęteras'q; oppositiones vniuersas: vt in sequēti hūc libro patebit. At mirū hoc videri minime debet in id genus facultatibus, cū vni & eidē medicamento vim calfaciendi & refrigerādi inesse appareat, aut exsiccandi & humectādi, aut tenuiū partium & crassarum. Quippe nisi primæ efficacissimæq; virtutes hoc pacto cōplicarentur, haud sane quæ ex illis sequūntur, similiter cōplicatæ forent. Quin si nos ipsi rhu succū, verbi gratia, melli cōmisceamus: quod ex ambobus mistis cōfectum est, non modò adstringendi, sed etiā abstergēdi possidere facultatem concedemus: nec cohibendi solum ventris, sed & euacuandi. At in lacte duas cōtineri facultates, nempe excernendi, ac ventrem sistendi, haud itidem cōcedimus, tametsi id perfacile in serum ac caseū segregetur, confessumq; sit omnibus, illud quidem ventrem subducere, hunc verò eundem cohibere.

Quod & brassica duas, eas'q; cōtrarias, in sese facultates obtineat. Cap. XIIII.

Vod vero & brassica duas eas'q; contrarias in sese facultates obtineat, neq; id quidem etiā facilè cōcedimus. Nam si succum eius expressum aut solū aut cū melle hauserimus, expurgare ipsum cernimus: attamē quoniā quod reliquū est, edere nequeamus, adstrictoriū esse diffidimus. sed si totam cōcoquas, primamq; eius aquā in quam succū deposuit effundas, iterumq; eam alteri aquæ puræ inijcias, rursumq; concoctam eximas: succum quidem purgare offendes, brassicam vero ipsam ventrē adstringere: multoq; magis si non bis duntaxat, sed ter aut quater aquā effuderis. Nam quāto exquisitius in aquā succū suum deposuerit, tanto & illi quidem maiorē purgandi vim adijciet, & reliquam sui substantiā, quæ velut holeris ipsius caro est, restringentē efficiet. Eadem est ratio in beta, atq; adeò in omnibus fermè quibus sapor aut acris aut nitrosus aut salsus inest. Quippe & lenticula ipsa, tametsi satis magnā adstringendi potentiā gustu referat, tamē eiusmodi quid fortita est. Nam & huius decoctum, ventris soluendi vim obtinet. Verum hic succus etiā, si degustes, perspicuam misturam repræsentat, tanquam si nitroso austerū quid cōmisceas. Sed & conchularum maris, cæterorumq; ostreorum succus planè tum salsus est, tum ventrem soluendi vim obtinet, quanuis eorum caro ventrē reprimat. Verum quod dico deprehēdes, si ea quoq; quo modo brassicā censuimus, præparare non graueris. Nam & gallorum veterum ius ventrē ducit, tametsi caro eundem sistere potest. In æris autē squama sicut duplex qualitas, ita gemina quoq; facultas inest. nam & adstringit, & mordicat: quare adstrictione quidem siccatas vlceratarum carnium cicatrice obducit, mordicatione vero præhumidas colliquat. Quod si intro in corpus sumatur, purgat quidem vētrem, verū non cohibet. Vincitur enim ea adstringendi facultas ab acri purgatoriaq; potētia, tanquam si rhu suc-

cum ſcamoneæ commiſceas. Nam quod ex ambobus miſtum erit, ſoluet ventrem, haud ſiſtet, licet guſtu auſteritas exuperet. Sic autem nō pauca purgantium medicamentorum cum carne mali cydonij exhibita, guſtu quidem fallunt, at effectu ſolo quid valeant cōmonſtrant. Dantur vero quædam cum palmulæ carne, alia autem cum myrtis, alia cum maſtiche chia, aut alio quopiam eorum quæ tum grata ſunt ſtomacho, tum adſtringunt: quó ſcilicet guſtum fallant, ſimulq; ſtomachum minus euertāt. Verum tametſi ea quæ guſtu percipitur qualitate, expurgantia ab adſtringentibus vincantur, alia tamen facultate ipſa vincunt. perſæpe enim lingua à materiæ victa eſt copia, cæterum actio pro facultatis viribus ac robore perficitur. Itaq; quum ſubſtantia exigua quidem, ſed validis prædita viribus, miſta alteri ſubſtātiæ plurimæ, eidemq; imbecillæ, in corpus intró peruenit: guſtū quidem fallit, attamen effectū quám illa efficaciorem exhibet. Sané permultos huius rei admiratio detinet, remq; rationis expertē abſurdamq; exiſtimant, ſi corpus quodpiam adſtringens purgare queat, velut aloë, & æris ſquamma, atq; æs vſtum. Nam contrarium potius oportebat, nempe vētrem reprimere, haudquaquam ciere. Cæterum quod malum verbi cauſa cui indita eſt ſcamonea, adſtringens purgat, nemo miratur: tametſi hinc orſis facilius erat, & in aloë miſtam ineſſe facultatē colligere. Ac ſi quod ex ea purgat, ab eo quod nón purgat, ſegregari poſſet, non etiam admiratione afficeret: quanquam id ſané quodāmodo præſtari queat. Nam ſi aloë accurate lauetur, aut debiliter aut planè nihil ventrem ſubducit. Idem vſuuenit æris ſquammæ, ærisq; vſto: quippe quæ nos diligenter elota obſcurā modo purgandi vim retinuiſſe ſumus experti. Quinimó ipſius quoque qualitatis medicaminoſus ſapor primo ſtatim guſtu facultatis miſtionem demonſtrat. Nam ſi vnica ſemper qualitas vnicuiq; guſtu adſtringētium medicaminū ineſſet, haud ſané inter ipſa, alia eſui apta, alia medicaminoſa forent, ſed tantum in plus ac minus adſtringendó, differrent. At nō ita ſe res habet. Nam hæc quidem adſtrictio mitis ac ſuauis apparet, alia moleſta, ingrataq;, & medicamentoſa: velut piri quidem, mali, & mali punici, ſuauis: ſquammæ vero æris, & aloës, ingrata, atq; medicamentoſa: tametſi malo cydonio æris ſquamma minus adſtringat: quam ob rem nec adſtrictionis vehementia eam qualitatis abſurditatem inuehit: quādo innumera propé alia eorum quæ eſui ſunt, aloë, æris ſquāma, & ipſo etiam ære vſto plus adſtringant. Atq; in hiſce vtiq; ſubſtantiæ miſtura clare perſpicitur. At in alijs etiamſi non appareat, tamē eam ratione colligere oportet, ac nō putare aliud in aloë adſtrictionem moliri, aliud in malo. Vnum enim in omnibus efficere pro ſua natura nō adſtrictionē modo, ſed & aliarū qualitatum vnamquāque, rationi conſentaneū eſt. Cæterum quia nullum omnino ab alijs qualitatibus ſyncerū reperitur, idcirco diuerſi effectus ab alijs atq; alijs adſtringentium edi cōſpiciūtur. Nam alius eſt effectus meſpili, alius æris, alius aloës, alius mororū, exempli gratia, aut gallæ, aut corticis mali granati, aut aluminis, aut rhu. præſtitiſſetq; forſitan, qui de adſtringentium medicaminū viribus pronūciare ſunt auſi, in genere de ipſa potius adſtrictione, haudquaquam de adſtringentibus dixiſſe. Nam quod adſtringit, non adſtringit modó, ſed & præter adſtrictionē acre eſt, aut pingue, aut dulce, aut amarum, aut ſalſum, aut acidum. At adſtrictio vnum id ſolū perpetuó eſt quod eſt, vti & ſalſitas, & dulcor, & aliarum qualitatū vnaquælibet. Quód ſi vt adſtrictio, ita adſtringens vnū eſſet, ſanè vnum quoq; perenniter eius eſſet opus. Verum quum præter adſtrictionē inſuper alias qualitates recipiat

non paucas, semper quidem omnibus illis aget, sed euidentius alias per aliam, nẽpe vincẽtem: idq; vt ad corporis scilicet cui admotum est, affectionem: quippe quum & lac, & lens, & brassica, horum interim citare aluum, illorum vero sistere cernũtur. Et causam quidem quamobrem non perpetuò euidẽter agat in corpore vnoquoq; vnica duntaxat qualitas, visq; medicamenti: eam quidem iam mox in sequenti sermone edisseram: in præsentiarũ vero id quod res habet cõmemorare solummodo proposui, ne quis plerisq; medicamẽtis cõtrarias tum qualitates tum facultates inesse diffidat. Sed & id quoq; multam cõsyderationem & distinctiones non paucas requirit: tametsi omnibus perfacile videatur cõtrarias inuicẽ & qualitates & facultates inuenire. Ergo citra cõtrouersiam omnes propemodũ adstringens cõtrarium ei quod purgat, esse statuunt. Verum neq; illud huic contrarium est: quod nos procedente sermone declarabimus. At in præsentia ex superabundanti illud quoque monstrauimus, etiamsi ea quis esse cõtraria ponat, nihil inde sequi absurdũ: quum fieri possit vt in vnam substantiã conueniant vel maxime cõtrariæ tum qualitates, tum facultates: quippe quum supra ostenderimus in succis aliud esse quod grauissimum est, aliud quod leuissimum, aliud tertium, toti succo permistum. Nec miri quicquam est si & in rosæ succo aliud quidem est grauissimum, amurcæ & feci proportionale: aliud leuissimum, & ipsum proportione respõdens flori in quoq; succo supernatanti: aliud tertium, quale est quod in musto feruet: ad hæc quartum, ipsum videlicet purissimum ac synceriſsimũ, cuius hæc tria excrementa existunt. Euenit autem alios quidem succos aut acescere, aut corruptos putrescere: sola vero oleum mel & vinum, in longum temporis spatium perdurãt. Itaq; neq; per ebullitionem, neque per secretionem in alijs succis has excrementorum differẽtias inuenire perspicuò licet: verum protinus ab initio coctione quadam illis est opus, aut saltem alicuius perdurantis succi mistura. Nam sic rosæ succum melli miscentes, aut oleo incoquentes, aut totas rosas ei immergentes reponimus. Cæterum quòd & in his quoque probabile sit quatuor illa inesse genera, proprium ipsius succi videlicet, & tria excrementa, intellectu clarum est, ac potissimum quia qualitas earum non simplex est, imò adstrictionem quoq; quandam obtinere, si rosam dentibus mandere voles, videtur. Habet autẽ & dulcedinem, & amaritudinem, quasiq; mordicationẽ quandam leuem. Verum satis erat, etiamsi horum nihil gustantibus deprehendi posset, tamen ex eo quòd non extreme adstringat, aliorum quoq; saporum mixturam intelligere. Etenim si solus sit austerus, summus itidem fuerit. At si non summus, sequitur quod neq; etiã solus. Quam enim proposui adstrictionis generationem, eam si solam citra alias inesse cogites, summa hæc sit necesse est: quomodo si sola corpori cuipiam caliditas summe inesset, id ignis vtiq; foret. Nam contrariorum misturæ, summitates ipsas frangunt.

Quam ob rem lingua, tangentibus ipsam dissimilaribus corporibus, ac per diuersas eius partes simul agentibus, non quam in omnes illa parteis inferunt, percipit affectionẽ, sed ea ex parte primo affecta in totã ipsius diffunditur substantiam. Cap. XV.

Atque in similaribus quidem partibus, calor, frigiditas, siccitas, humiditas, particulares differẽtias efficiũt: in dissimilaribus vero, acrimoniæ, siccitates, austeritates, acerbitates, dulcedines, amaritates, salsitates, aquo-

sitates,& vnctuositates. Itaq; vnũquodq; similariũ in partibus ipsis non multas sed vnã qualitatẽ obtinet. quod vero totum est dissimilare, cõplures. Nam si mille, exẽpli gratia, hoc in cyatho huius succi corpora cõtineantur dissimilaria, fieri potest vt centum adstringant, sexaginta mordicent, sexcenta sint dulcia, ducenta amara, quadraginta salsa, sicq; mutua mistione temperata, vt partem nullam accipere sit quãtumuis paruam, quæ non sit omnium particeps, vt in linguæ contactu omnes quidem agant, diuersa tamẽ vnaquæq; earum parte, nempe cui ipsam appropinquare contigerit: ipsa vero affectio, ex eo quod primo affectum est, in totam eam diffundatur: veluti si in frigore ingenti digitum in aquam gelidam repẽte immittas, tota interim manũ horrebis, sæpenumero vero & corpore toto. Nam velox est ex eo quod primo affectum est in corporibus sensilibus, in totum animal diffusio: vt videlicet cum calfacto vnà concalescat: refrigerato, simul refrigescat: siccato, pariter siccescat: humectato, cohumescat: atq; adeo frequenter etiam cõtraria vno tempore perpetiatur. Quo autem id facilius quod dicitur intelligas, alteri etiam exemplo adhibere animum præstiterit. Vidisti opinor quandoq; cõiecto in aquam quietam lapide, ex hoc quidem moueri aquam incipientem, in orbem autem motum extendentem, tanquam centrum sit id quod percussit. Quum ergo vno tẽpore in diuersas placidæ tranquillæq; aquæ partes duo lapides coniecti duos effecerint circulos qui per sese inuicem ferantur, contrarios conspicies in quauis aquæ particula motus. Quæ res viris etiam naturæ studiosis dubitationem non paruam attulit, num aliæ partes ab vtroq; motuum, an eædem ab vtroq; mouerentur. Nam quòd circulus circulum non sistit, nec vltra prorsumq; ferri prohibeat, id manifestissime cernitur. Idipsum item mihi intellige quum eodem tẽpore pedes quidem in calidã, manus vero in frigidã indideris. In totũ enim corpus vtriusq; affectionis motus peruadit, contrariisq; inuicem occurrũt: referatq; forsan nihil, etiamsi cõtraria non incedãt semita, sed vnus ab vno, alter ab altero pede proficiscatur. Tunc enim nec nihil pati corpus, nec ab altero duntaxat dicere queas. nã & manifesto patitur, & ab ambobus patitur, incalescẽs, ac frigescẽs. Quod vtiq; & in febribus leipyriis & hepialis euenire autumo, extra q̃ quod in illis non extrinsecus, sed ex ipso corpore caliditatis frigiditatisq; affectus exoritur. Quòd si quis dicta assequi nequeat, certe ex eo quod iam dicetur, facillime periculũ facere possit. Etenim non longe ab iis quæ inquirimus abest, sed ex linguę affectuũ numero existit. Nam si parem absinthii portionẽ melli exquisite cõmistam, linguæ imponas, γλυκύπικρον, (quemadmodũ poëtæ amorem cognominant) hoc est, ex amaro dulce, quod ex ambobus mistum fuerit, videbitur: nimirũ quum haud alio tẽpore mellis saporem lingua sentiat, alio verò absinthii, neq; alterum solum, verum perpetuò ex vtrisque insolentem quandam mistionem permistam. Tale quid euenit quum in vnum succum coierint austera & nitrosa facultas, siue id natura miscuerit, siue à medico fuerit cõpositum. Nam eodem tempore lingua vtriusq; succi qualitatem percipit: ac si percipit, nimirũ & afficitur, idq; pro familiaribus illorum viribus. Necesseq; est quãq; aliarũ corporis partium similiter affici, etiamsi qualitates ipsas non sentiat. Neq; enim in patiẽdo aut non patiendo, ab aliis linguam differre putandum: verum eo quòd ipsam nihil familiariũ affectuum ob exquisitã sentiendi facultatem latere possit. Quòd si ad id nonnihil faciat ipsius raritas, (quippe succi facilius in profundũ penetrantes, atq; in molliculas partes actionem exercẽtes, tum validam quidem affectionem, tum verò

ſenſum eius imprimunt euidentiorem : veruntamen maior vis in ſenſu accurato potius quàm in affectionis robore conſiſtit: cum affectionis robur nihilo ſecius & in exulceratis partibus fiat : ſed quia exacta ſentiendi vi carent, idcirco ſuccorum qualitates non percipiunt. Liceat vero cum in illis, tum etiam ante illas, nondum videlicet cute exulcerata, miſtam ex contrarijs facultatibus actionem ſimul in corpore fieri colligere. Etenim ſi parti inflammatæ ſolani ſuccum imponas, denſari eam conſtipariq;, & cohiberi tranſpiratus conſpicies. Itaque ſi pluſculo idipſum tempore facias, nõ rubram ſeruabis particulam, ſed aut liuidam aut atram efficies: id quod aſſidue in eryſipelatis à medicis pleriſq; fieri videre eſt. nam & ea tempore dura atraq; immodice refrigerando efficiunt. Quòd ſi ergo non ſolanum, ſed anthemida, hoc eſt chamæmelum parti inflammatæ impoſueris, eam prorſum contrà affici videbis: quippe quæ rara, fuſa, mollis, tepidaq; euadet, etiamſi vel pluribus deinceps diebus chamæmelo vtaris. Fundere enim hoc ac digerere per halitum poteſt, haudquaquam contrahere, cõdenſareve, aut tranſpiratus prohibere. Quod ergo ſolano chamæmelum contrarium ſit, illinc liquet. Quòd vero etiamſi vtrunq; commiſceas, euidenter tamen vtriuſq; vires perſpicies, ego ſane expertus ediſſerã: quanquam te quoq; malim ipſa re experiunda euentum cognoſcere, quàm narranti mihi fidem habere. id quod ſcio efficiet quiſquis veritatis amore tenetur. Oportet vero vt in re iam patenti orationem abſoluere. Si enim ſimul impoſitis ſolano & anthemide, neq; ita denſa, dura, tẽſa, liuidaq; reddatur, atq; ſi ſolo vſus ſolano eſſes: neq; adeo rara, mollis, tepida, rubenſq;, ac ſi chamæmelo ſolo vſus fores: ſed dictorũ mediam accipere affectionem particula conſpicitur: cõſentaneum eſt vtrunq; medicamẽtum ſecundum ſuam operatum eſſe facultatẽ. Nam ſi neutrum quicquam egiſſet, ſed quieuiſſet vtrunq;: quam ab initio affectionem particula habebat, eam haud dubie ſeruaſſet, non ſecus ac ſi omnino nihil impoſitum foret. Sin autẽ alterũ quidem eorum operatum fuiſſet, alterum vero penitus deuictum: non mediam affectionẽ, ſed extremarum alteram perpeſſa particula eſſet. At ſi vtrunq; agit, eaq; contraria facultatibus fuere: contraria vtique eodem tempore corpus perpeſſum eſt. nec enim partitis inter ſe agendi vicibus operabantur, tãquam ſi vtriſq; exempli cauſa totum diem impoſitis, ſex horis prioribus medicamẽtorum alterum, reliquis vero ſex alterum ſuo viciſſim munere fungeretur. nugax enim hæc eſt hypotheſis, nec ſolũm demõſtratione, ſed probabilitate quoq; omni deſtituta. Quanquam profecto nec ita quidem fundi contrahiq; ſubiectam contingit ſubſtantiam, velut in ijs qui in balneis lauantur, poſteaq; ingrediuntur frigidam: ſed potius ita vt ſi lauanti frigidam aquam adſpergas. Sic enim nõ diuerſis tẽporibus, ſed eodem contraria perpetietur. Igitur quemadmodum in medicamentis cõpoſitis mirum non eſt, ſi cõtrarij ſimul affectus corporibus infligãtur: ita neq; in ſimplicibus, quũ & ipſa ſenſu quidem omni atque cognitione ſimplicia appareant, verum natura ſint cõpoſita. Quinetiam quemadmodum in ijs quæ nos componimus ac commiſcemus, interim, ſi ita viſum eſt, plus adſtringentis ſucci indimus, interim plus dulcis aut amari, aut ſalſi, aut acris, aut alterius cuiuſpiam cõtrariorum, nonnunq; vero vtroſq; partibus paribus: ita quoq; naturã in arboribus, fruticibus, animalibus, & in ipſa quoq; terra contrarios tẽperare ſuccos paribus aut portionibus aut viribus alienum non eſt. Poteſt etiam quandoq; alterum vincentem efficere. Itaq; actiones eorum in miſturis paribus ſimiles euadent, in imparibus autem diuerſæ. Ne quis

ergo putet, quod & supra monuimus, nihil referre, adstringentem succum dicas, an adstrictionem. Nam adstrictio vna res intelligitur, adstringens vero duplex: sicut & calfaciens partim simplex & summum, vt ignis: partim per exuperantiam caloris, vt sanguis. Sic adstringens quoq; aliud summum est, vt, exempli causa, alumen, & melanteria, siue atramentum sutorium, & galla, & rhus: Aliud quia adstrictionis cuiusdam est particeps, velut pirum, vinum, malum, rosa. nam minimum omnino est in rosa quod adstringit, multis numeris eo quod non est eiusmodi superante. Quapropter non abs re exigui quoq; adstrictionis effectus sunt, tanti scilicet, dum a relaxandi facultate quæ rosæ inest, corporum illi admotorum robur non exoluatur. Itaq; mirandum non est medelam esse eam inflammationum, ac potissimum dum increscunt adhuc atq; augentur, plusq; etiam dum incipiunt.

Quod rosaceum, vtpote olei rosæq; mediam ad vnguem naturã obtinens, inflammationum optimum in augmẽto remedium sit. Cap. XVI.

Rosaceum vero (vtpote cuius natura olei rosæq; in medio est) in inflãmationum augmentis optimum est remedium. At oleum cõmodum est vbi inflãmationes maxime vigent. id quod experimenta docent. causam autẽ nos in tractationibus de medendi ratione exponemus. Porro rosaceum, quia in medio eorum ex quibus confectum est consistit, vtiq; & in medio tempore vtilitatem ostendit. Nam per initia repellere, comprimereq; influxus oportet: in vigore autẽ ita per halitum digerere, vt morsus absit: at in incrementis repellere simul ac digerere. Id quod si quis nudum, citraq; iam dictas ratiocinationes audiat, fortassis fidem non habebit. Nunc autẽ mirer si quis adeo sit stupidus, vt rationi nondum acquiescat. Nam semel vnoq; impetu ab adstringẽtibus cõtrahentibusq; substantiam, ad laxantia fundentiaq; transire, plane absurdum est: sicuti sane æquum est in intermedio principij statusq; spatio, dum videlicet morbi adhuc increscunt, nec plane repellere sicut in principijs, nec itidem digerere sicut in vigore: sed perinde vt morbi conditio media est inter contraria, ita medicinam quoq; mediam esse oportet, quę videlicet nõ vt in principijs adstringat, nec vt in vigore digerat. Atqui medium omne ex cõtrarijs mistum est, ijsq; totis per tota temperatis, aut per exiguas particulas sensum effugientes eorum quibus apponuntur. Porro hoc an illo modo rosaceũ mistum esse velis, mea quidem certe nihil refert. nam vtroq; modo propositum demõstrari potest. Satis autẽ certo scio, si ratiocinationes omnes tum quas Theophrastus memoriæ prodidit, tum quas nos toto hoc tractatu cõplectimur, multũ animo versaueris, secundum mistionis modum reperturum. Quin & in profundum penetrare & corpora arentia magis q̃ oleum humectare rosaceũ potest: arbitrorq; subinde rosaceo te prędensas coriaceas tunicas teri vidisse: quoniam neq; oleũ neq; hydrelæum (quod ex aqua & oleo mistis constat) eas probe mollire ac madefacere possit, quia videlicet crassiorum sunt partium, quàm vt penitus imbibi ac penetrare queant: rosaceo vero præter cætera quæ potest, paucula quædam inest adstrictio, haud parum huic rei conferens. Nam quę magnopere austera acerbaq; sunt, primo statim contactu superficiem cõdensantia, humorem ingredi imbibiq; prohibent. at quæ paulũ quidem adstringunt, cæterum plurimum in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ: tantum abest vt præ adstrictione ingredi

altius corpora admota prohibeantur, vt etiam ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autem penitus tenuia calidaque sunt, magis digerunt discutiuntq; humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. Porrò quæ frigida sunt, & crassioris essentiæ, omnino nullum introducere humorẽ queũt. In quibus vero humiditas inest tenuis pariter & tepida, hæc per essentiæ quidem tenuitatem & tepiditatem prompte mobilia, corporum quæ contingunt, meatus subire nihil prohibet. Quòd vero non admodum calfaciant, ex eo liquet, quòd existentem in illis humiditatem nõn digerãt. Si vero præterquam quod sint eiusmodi, insuper exiguam adstrictionem possideant, quæ tenues particulas meatum iam ingressas in profundum propellere valeat, ipsamq; extrinsecus superficiem quadantenus constringere ac condensare: ea inter omnia humectantia efficacissime humectant. Adstrictionis enim natura est, vt meatus occludere præoccupans, vicinamq; substantiam ad se contrahens, constipansque, ijs quæ humectare valent, impedimento existat. At quæ adeò infirma est, vt in rosaceo, quæ ipsa vincatur potius quàm vincat, tenues rosacei particulas preuertere quidem nequit: sed vbi illæ altius penetrauerint, in ipsam iam tum superficiem agere incipit, pro viribus constipando, contrahendo, ac condensando. Ex quo necessario sequitur, vt quæ ingredi meatus anteuerterint exigua corpuscula, intro propellantur, ac meatibus præclusis foras regredi inhibeantur.

Quòd quæ frigiditate interimunt deleterijs, ex mutationis celeritate vti corrumpant euenit, ac proinde alienam requirant caliditatem, quæ velut manu in totum deducat corpus. Cap. XVII.

Ane ad opera eiusmodi non mediocriter confert innata corporibus nostris caliditas: quippe quæ intro ad sese attrahat, & comminuendo extenuet. Hinc est quòd & quæ natura frigida sunt medicamenta, nempe quæ deleteria nuncupantur, vtputa cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & quæ eius sunt generis, citius magisq; in calidis naturis vim suam exerant. cuius & tu, tametsi vnum ex ambiguorum difficiliumq; problematum numero habitum id fuerit, haud difficulter, modo non segniter ijs quæ dicimus aduerteris animum, solutionem inueneris. Etenim quum sit impossibile vt talia interficiant, nisi prius cor refrigerent: sane intro cõminuta extenuataq; ingrediantur necesse est. Id quod ex sua natura præstare nequeunt. Quippe quæ crassarum sunt partium, nec facile moueri possunt, nec vt minutim concidantur, prorsumq; ferantur ex sua natura obtinent: verum adscititiam caliditatem requirunt, quæ in minuta secet, extenuet, atque cõminuat, quæq; velut manu ducat, atq; in subtiles partium omnium meatus deducat. Itaq; siquando ea absit, cunctantur tardantq; in maioribus meatibus hærentia, & venis atque arterijs velut innatantia, ac temporis spatio interim per longos errores ac multas iactationes ab humoribus quæ in eis sunt vicissim nonnihil perpetiũtur. Ostensum est enim iam sæpenumero in sese mutuo qualitates omnes quadantenus agere. Nam & lapis ab assiduo aquæ stillicidio excauatur, gladiusque ceram secando hebetatur. Monstratum etiam est actiones à solidis animantium partibus perfici, quæ quum nondum à refrigerantibus medicamentis refrixerint, animas superstit necesse est. Porrò refrigerari nequeunt prius quàm illa in proprios

istorum meatus subierint, atqui ex sua id natura crassioribus frigidisq; medicamentis datum non est, nisi succurrat quod velut deducat. Deducit porro, vt causa primaria, arteriarum attractio (ostendimus enim ipsas inter dilatandum vicinum omne attrahere) vt secundaria vero & materialis, essentiæ tenuitas: quam cum ex natura sua non obtineant frigidiora crassiorumq; partium medicamenta, ijs vtiq; opus habent quæ præbeant. Corpora itaque quæcunque temperaturæ sunt frigidioris, ea arteriarum tractum imbecilliorem possident (id quod etiam demonstratum est) atque in minutas particulas medicamentorum substantiam redigere nequeunt. Proinde medicamentum & ipsum cunctando tardandoq; temporis spatio aliquid perpetiatur par est. Itaq; interim accidit vt concoquatur, velut lactucæ succus. Nam & is tempore concoquitur. At si integer ad cor pergere properaret, non secus atque cicuta hominem interficeret. euenit autem id ipsum alijs quoque omnibus admodum refrigerantibus succis. Nam nisi celeriter interimere possint, sane ex hoc omnino nullius effectus redduntur. At quæ aut erosione aut putredine enecant, ijs vt tempore inualescant accidit. Siquidem temporis spatio putrescunt omnia, eoque magis quo fuerit humidior calidiorq; locus. Merito ergo fit, vt quæ frigore suo noxã inferunt, ijs actionis celeritas ad perniciem proficiat: quippe quæ alioqui spatio excalfacta, vim per quam agebant, deperdant. At quibus actio consistit in putredine, ijs tempus actionem adauget, quoniam scilicet & putredinem. Nec enim animal vllum interire potest quin cor ab agẽdi munere cesset. fieri porro vt cesset nequit citra maximam intemperiem. Siquidem non simpliciter quam par est aut calidius aut frigidius moueri desinet. Eodem modo si modice siccum aut humidum euadat. Minus enim suo fungetur ob hasce quidem intẽperies munere, cæterum motu non vacabit prius quam immensam aut caliditatem aut frigiditatem, aut reliquarum qualitatum aliquam acceperit. Porro medicamentis quæ frigore occidunt, vbi ad cor pergere cunctantur, simile quid accidit, quod lignis humidis viridibus frequẽter euenit. Hæc siquidem si multa aceruatim in ignem conijciantur, eum celerrime extinguunt. sin vndiquaque in orbem composita prius siccẽtur, ac incalescant, & deinde sensim inijciantur: tantum abest vt extinguant, vt etiam alimento illi efficiatur. Sic hominem quidem cicuta necat tum ob meatuum amplitudinem, calorisq; multitudinem, tum ob attractionis arteriarum robur validum etiamnum ad cor pertingens. Sturnos vero ob causas contrarias haud enecat, vtputa quum & retineatur & cunctetur, ac sese temporis tractu concoqui præparariq; a corde tanquam a foco incalescens finat, non secus ac ligna extrinsecus. Quare nec id quidem mirum dubiumq; relinquitur, sed est quale lactucis accidit, quippe quæ moderato esu hominem nutriant. At si quispiam expressum earum succum largiter hauserit, non secus profecto morietur, quam qui aut cicutam aut papauer sumpserint. Sic lactuca si cor refrigerauerit, interimit: sin concoquatur, alimentum animali efficitur. Ad eundem arbitror modum cicuta hominẽ quidem celeritate distributionis interficit, sturnos vero tarditate ipsa nutrit. Si vero exiguũ quiddam sumatur, mortẽ homini nequaquã inferet. Id quod anus Atheniensis experimẽto docuit, cuius apud omnes percelebris memoria est. Etenim ea ab exigua cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiam, principio enim paucum exiguitate ipsa deuictũ est: at cõsuetudo naturale reddidit. Nec enim nunc locus est vt cur plurimum possit consuetudo, curq; velut altera ac

adscititia natura sit, vti a veteribus proditum est, causam reddam. Nam ita maius euaderet operis accessorium, quàm ipsum opus: vt omittã quod separatim de hoc tractauimus. Verum connectendus est perficiendusq; præsens sermo.

Quod medicamentorum quæ frigiditate sua interimunt, nullum prorsus genere letale sit, ac deleterium, sed sola quantitate. Cap. XVIII.

EOrum ergo medicaminum quæ frigore interimunt, nullum genere lætale est, sed sola quantitate. At in erodentibus putrefacientibus atque excalfacientibus haud ita se res habet, sed de his paulò post dicetur. Quæcunque autem frigiditate occidunt, ea exigua quantitate sumpta mortem non adferent, non magis quàm si copiosæ flammæ pauxillum aquæ instilles, aut lignum inijcias humidum ac viride. Quemadmodum itaque nisi calorem habeant abundantem, qui tum cõminuat, tum ad cor vsque perducat, interficere non poterũt: sic si quod cominuit ac deducit, multo valentius fuerit, prorsum deuincet, mutabitq;, ac alimẽto vt sibi sit medicamentum, efficiet.

Quod medicamenta quæ natura sunt frigida, iure a veteribus potestate frigida appellentur. Cap. XIX.

QVamobrem eius quoq; nunc protinus meminisse oportet, veteres medicamenta natura frigida, potestate dixisse frigida. Nam ea quoque quadantenus refrigerandi potentiam à nobis accipiunt, sicut excalfaciendi calida. Quod si alio modo illa, alio vero ista, nihil vtiq; refert. generale enim idem cõmuneq; vtrisq; est, nempe alterationis principium ex passuro corpore in acturum medicamentum procedens. Nam quæ potestate quidem sunt calida, alterantur eo duntaxat, quod incalescant à nobis: at quæ natura frigida, tum quod cõminuantur, tum quod adscititium accipiat motum. Quum itaq; ipsis tanquam frigidis agere absq; corporis patientis auxilio non licet, iure potestate frigida dicuntur. Nam vt actu nos calfaciant, non prorsum ex sese obtinent, verum à nobis prius perpetiantur vt refrigerent oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentitium motum accipere, affectus sunt medicaminum. Attamen si cui libeat ea actu frigida nominare, haud equidem repugnem, modo omnis in verbo dissensio sit, res autem vtrisq; confessa. Siquidem (quod paulo supra monuimus) id genus omnia calidum corpus quo agere possint postulant. Eapropter meconium, hoc est succus papaueris, & cicuta si vino mista bibantur, ocyus necant, licet non quouis temperata modo. Si enim ipsa paucissima plurimo misceantur, prorsum deuinci possint. Si vero pauculo multa, deducuntur quidem ad cor, vinci autem nequeunt. Si quis vero papaueris succum qui interficere potest hauserit, ac etiamnum tamẽ superfit, recta ratione & hunc quoque sanabit epotum vinum vetus, magisq; etiam si generosum fuerit. nam id quoque magis calefacit. Quod vero cor nondum admodum refrixerit liquet, quandoquidem adhuc homo viuit. Tum autem digestionis in corpus tarditate quadantenus mutatum iam à corpore esse medicamẽtum, sicuti lignum viride vbi proxime ignem aliquãdiu iacuerit: nec id quidem obscurum est. Calidum itaq;

id temporis vinum ebibitum præſentiſſimum eſt remedium, noſque etiam quendam extreme iam refrigeratum vini leſbij potione ſeruauimus. poteſtq; idem falernum, ſurretinum, ariuſium, tmolites auſterum: ac quotquot calida ſimul exquiſite vinoſa fuerint vina, eundem cum leſbio, præſtare valent effectum. In ſumma quod tenui perlucidaque ſubſtantia eſt, colore vermiculo aut flauo, odore gratum, quodq; multam aquæ miſturam expoſcit, id tum admodum excalfacere eſt natum, tum facile vndique per corpus vniuerſum deferri. Tale ergo natura vinum, ætate vetus, meracius miſtum, eos etiam qui refrigerati iam ſunt, perſanat, nec ſolum à papaueris ſucco, aut alio quopiam refrigerātium medicaminum, verum etiā qui in morbis aut ex ſtomachi aut ex cordis dolore animi patiuntur deliquium. At quod cum refrigerantibus medicamentis, quo celeriorem mortem afferāt, bibitur: id nec multum eſt, nec generoſum, ſed quod cōminuere ea, ac diſtributionis ſui impetu in cor perducere modo valeat. Atq; de his quidem hæc ſufficiant.

De actione medicamentorum quæ putrefactione & eroſione nos necant. Cap. XX.

Voniam autem de ijs etiam medicamentis quæ eroſione ac putredine interimere ſunt nata, dicturum me, quod tempore perniciosiora reddantur, & ipſo genere naturam noſtram corrumpere poſſunt, non modo multitudine, velut refrigerantia, ſum pollicitus: tempus nunc eſt promiſſis ſatiſfacere. Coniuncta eſt enim quadantenus quæ de his habetur oratio, ijs quę de medicamentis poteſtate calidis dicuntur. Veriſimile ſiquidem eſt pleraque eorum etiam actu eſſe calida, ſed idcirco nos fugere, quoniam aut ipſi plurimum habeamus caloris, aut craſſa eorū eſſentia ſit. Redigamus enim eadē rurſum in memoriā, nempe quod in balneo frigida videatur vrina: itidemq; memoria repetamus quod cum in ſolium calidum deſcendere non valeremus, aliud prius minus calidū ingreſſi, nullo negotio quod antea intolerandum videbatur, poſtea pertulerimus. Quin & aqua fontium tempore hyberno quibus manus algent, tepida apparet, quum alijs minime videatur eiuſmodi. In ſumma enim (id quod antea quoq; diximus) pro ſuo vnumquodque affectu corpora admota ſentire conſueuit. Sic ergo ſi manum habens frigidam, eam in tritici aceruum immiſeris, luculenter calorem percipies, ſin calidam, nequaquam. At ſi ſtercori columbino accumulato, potiſſimum ſylueſtriū columbarum, manum inferas, etiamſi calidam, manifeſtam tamen ſenties caliditatem. Sic miſy, ſory, chalcitis, ærugo, calx, aliaq; id genus innumera, ſi illis aceruatis manum altius inijcias, protinus videbuntur eſſe calida. Cæterum ſi bolum ex eis vnum acceperis, cuius extrinſeca ſuperficies ab ambiente extrinſecus aëre ſit refrigerata, merito nullum percipies calorem: quippe qui refrigeratas tantum eius partes contingas, idq; antequam in minutas redactæ ſint. Ad eundem modum hyeme ſæpenumero tum putealis, tum fontalis, calida tangentibus eſt viſa: verum ſi quis calfactis prius manibus contigerit, frigida videbitur: memorariq; ſane poſſint alia id genus infinita quibus facile adduci quiuis poſſit vt credat medicamenta poteſtate vt ad nos calida, alteri animantium generi actu eſſe calida.

Quòd rectè quæ erodendo putrefaciendoq; interimunt medicamẽta, genere non qualitate deleteria sunt dicta: & quòd quanto in corpore morantur diutius, tanto & magis agere sunt nata. Cap. XXI.

Tq; hæc quidem obiter dicta sunto. Cæterum quæ nos contactu iut per putredinem aut per erosionem interficiunt, (nam de his habebatur oratio) ea rectà quidem ratione humanæ naturæ deleteria toto genere existimata sunt, non vt frigefacientia, duntaxat quantitate. hæc enim interdum vincuntur, & nutrimentum animali redduntur. putrefacientia autem etiam si quãtitate minima sumãtur, omnino tamen corrumpunt, quia videlicet quæ putredini obnoxia sunt, calore humiditateque putrescere solent. Atqui calidus humidusque sanguis est. Itaque putrescere nunquam cessare possunt, simulq; vicissim putrefacere, quæ σηπτικὰ à putrefactione vocantur medicamina. proinde longo etiam post tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimum quæ crassa terrenaq; essentia sunt. Hæc enim corporibus nostris inhærentia insidentiaq;, dein temporis spatio putrescentia erodunt corrumpuntq; vicinas corporis partes.

Qua causa putrefacientia medicamina licet genere letalia sint, non tamen perpetuò occidant. Cap. XXII.

T quæ tenuiora sunt, etiã excerni interim cum excremẽtis possint: fereq; accidit vt duas ob causas istas quãdoq; medicamenta putredine erosioneve necantia, non interficiant: vnam videlicet, quam modo admodum dicere desij, nempe quum vnà cum excrementis excernuntur prius quàm iniuria corpus afficiant. Alteram si cui accipienti bona faueat fortuna, videlicet aut cibis, aut quæ alioqui conferunt, vtenti, aut medicum qui curando præsit, nacto. Nam vbi grauis ab ijs noxa illata est, malum neq; victus ratione neq; generosorum medicaminũ medicíq; auxiliãtis ope sisti potest. Quòd si prorsum exile sit deleterium, nihil repugnat quo minus illud quoq; nihil perficiat, propterea quòd cum recrementis excerni possit, aut idonea victus ratione superari: vtputa si cantharidis sit cẽtesima drachmæ particula. nam id prius quàm noxã animali inferat, vnà cum vrinis excernatur. Sanè cantharides vrinã cientibus medicinis miscẽtur, sicut pleraq; alia letalia alexipharmacis, hoc est amuletis. Atq; id genus medicamenta cõposita si aptè tẽperata fuerint, omnino efficacissima sunt: quoniam admodum quod ex cantharide cõficitur, vrinæ mouendæ accõmodum est. Feruntur enim alioqui spõte sua cantharides per vrinam ad vesicã, atq; sic rodendo eam exulcerãt. verum vbi paucum ex illis, multis miscetur bonis atq; vtilibus, illa quidem velut manu ducũt, rodere tamen nequeũt. Opus est enim vt quicquid agat, etiam si sit valentissimum, aliquantam tamen magnitudinem habeat: quando nimirum & ignis ipse si prorsum minimus sit, præter quàm quod non vret, ne calfaciet quidem: quippe quum & centesima scintillæ portiuncula sensu à nobis sit imperceptibilis. Ex quibus patet quæcunque frigiditate interimunt, si paucula sumãtur, nutrire corpus posse, velut lactucæ succum: at quæ putrefaciendo erodendoq;, ea nũquam nutrire, ne si præ paruitate quidem innoxiæ

corpus permeent. genere nanque talia humanæ aduersantur naturæ.

Quod in medicamentis dissimilaris substantiæ reperiatur mistura: ac proinde vbi fine suo purgantia frustrantur, interim quidem extreme lædimur, interim nequaquam: quippe vbi deleteriam in se vim permistam obtinent, ad corrumpendum conuertuntur. Si vero vim non habeant deleteriam, concoquuntur, talémque generant succum qualem trahere nata erant. Cap. XXIII.

Vemadmodum in saporibus ante monuimus nullum propè eorum alienæ esse qualitatis expertem, verum siue in arboribus, siue in herbis, siue in fructibus, mistos semper alterius generis esse saporibus: ita in medicamentis intelligere oportet multas diuersi generis mistas esse substantias. id quod inuenias si consyderes granum cnidium hoc à cnico differre, quòd plurimum habeat caliditatis. Nam similitudinem vtriusque substantiæ tactu visúque cognoscere liceat: prætereáque ea tertium est, quòd ambo pituitam detrahant. Ostensum est siquidem nobis in commentarijs de naturalibus facultatibus, quòd qualitatum quæ in substantijs sunt proprietatibus attractiones perficiantur. At tamen grano cnidio multum permistum caloris est, qua re à cnico distat. Idcirco purgantium medicamentorum, vbi forte purgatione frustrantur, quædam extra quàm quòd noxam corpori nullam afferunt, etiam alimentum homini præbent. alia vero in corruptionē ac tanquam in venenum vertuntur. prorsum enim medicamentum expurgans vel cum vno saltem humorum qui in corpore sunt nostro, similitudinem obtinet, non autem perpetuò permista est vis venenosa: quamobrem nec perpetuò licet nō purget, iniuria afficiet, verum concoctionem accipiet, talemque producet humorem, qualem trahere natum erat.

Quamobrem, quum qualitatum proprietate attractiones perficiantur, purgantia medicamenta quidem perpetuò humores attrahant familiares, nec tamen vnquam à familiaribus attrahātur? An quòd efficaciora sunt purgantia medicamina, sic vt attrahere potius quàm attrahi sint idonea? Cap. XXIIII.

On autem me fugit, qui in naturalium facultatum cōmentarijs exercitatus ante non sit, hasce ratiocinationes non satis consequi posse. Demonstratum enim ibi est plerasque perfici attractiones qualitatis familiaritate: proinde quamque singillatim animātis particulam familiare sibi nutrimentū attrahere. Ad quam sententiā seu dogma sequitur medicamenta purgantia esse quidem detrahendis humoribus familiaria: verum quæ attrahunt, quodammodo esse efficaciora valentioráque, sicuti magnes lapis ferro: quippe qui ad ferri naturā accedat, inque ferri metallis reperiatur, eique magnopere specie persimilis sit: verum fortior est quodam modo, vt attrahere sit aptior, quàm attrahi. Quin nec cnicū quoque à pituitæ natura alienum esse diffidendum est, vti colore suo præ se fert. sed tamen calore ipso quàm pituita valentior est, vt trahere quàm trahi magis par sit. Ad eundem modum granum

cnidium ſiquãdo forte à corpore noſtro vincatur,(id quod aſſidue cnico vſuuenit, rarius autē grano cnidio,nimirum ob robur)vice purgationis alimētum efficitur: velut veratrū ſemper coturnicibus. Volo autē,quandoquidem in hunc ſermonem deſcendimus,logici cuiuſpiam meminiſſe theorematis,quod & in cōmentarijs de demonſtratione mōſtrauimus,cæterum in rem præſentē haud inutilis. Eſt autem theorema eiuſmodi. Demonſtrationū aliæ, quòd ex neceſſitate hoc ſit, eò concludunt. Aliæ,quòd eſſe poſſibile eſt. Harum ipſarum quædam in id quod ex neceſſitate eſt recidunt,quando videlicet ex neceſſarijs conſequuntur principijs,velut in hoc ipſo quod modo monſtrauimus. Siquidem in grano & cnico pituitoſum inesse ſuccum euidenter monſtrare non eſt:tamen poſſe eſſe,ac probabile veriſimileq́ eſſe, ratione colligitur. Poſteaquam attractiones ſubſtantiarum fieri ſimilitudine oſtendimus,(demonſtratum enim ſubinde eſt,in purgationibus attractionem eſſe eorum quæ purgantibus medicamentis ſimilia ſunt,haud vero omniū ſimul ſuccorum alterationem)ſimilitudinem ineſſe quãdam vtriſq́ ſubſtātijs,& eius videlicet quod purgat,& eius quod purgatur,neceſſe eſt. Porrò quum quod purgatur,pituita eſt:quod trahit,pituitoſum ſit oportet. Pituitoſum autē eſſe oportere quod trahit diximus,non autem planè pituitam. Etenim ſimilitudinem ineſſe ſubſtantijs diximus,nō identitatē. contrarium enim cernimus. Nam neq́ ferrum attrahit ferrum,neq́ caro carnem,ſed lapis ſideritis ferrum,caro ſanguinē. Differunt enim mea quidem ſententia idem & ſimile. Quippe pituitæ pituita eadem eſt,& cnicum cnico,ſimilis autem pituitæ cnicus,non tamen idem. Neq́ enim quæcunq́ aut biliosa aut pituitoſa dicimus,perinde tanquã bilem aut pituitam contineri ſic nuncupamus. Huius enim opinionis abſurditatem deteximus cum in naturalium facultatum cōmentarijs,tum multis alibi locis.

Quòd in purgantibus medicinis duplex inſit familiaritas,nempe quædam actu,& quædam potentia. Cap. XXV.

QVapropter prætereūda ſunt omnia huiuſmodi. Illud vero rurſus repetendum eſt,quòd purgātium medicaminum quædam iam etiam poſſident idoneam ad attractionem ſimilitudinem:quædam non perfecte quidem eam obtinent,verum in animantis corpore accipiunt,nō ſecus atq́ vrentia medicamenta,quæ cauſtica Græci vocant. Itaque duplex quoq́ in his ſimilitudo eſt,vna actu,altera potentia,velut & in alijs omnibus.quin & permiſtæ ſunt ſimilibus in vnoquoq́ ſuccis alij diſſimiles,qui partim quidem medicamino ſi ſunt,partim non. Quare vbi purgationem haud aſſequuntur quædam purgātium, malum corporibus noſtris inferunt,quædam vero alimentum exhibent.

De ſuperpurgationibus,quas ὑπερκαθάρσεις Græci vocant. Cap. XXVI.

POrrò quoniam ſemel ſermonem de purgantibus medicamentis attigimus,præſtiterit fortaſſis nonnihil quoque dicere de nimijs purgationibus,quas ὑπερκαθάρσεις Græci vocant,quaſi ſuperpurgationes dicas. Euenire igitur eæ ſolent quum purgans medicamen vſque adeo inualuit,vt in vaſorum ad vētrem pertinentiū oſculis mordicationem apertionemq́ multam relinquat,aſſidueq́ irritās conuellenſq́ corpora,quæ in vaſis ſunt vires diſſoluat atque deijciat. Nam quod in

ventre euenire conspicimus vbi vires eius in extremã inciderunt infirmitatẽ,idem in venis accidere putãdum. Quid porrò est quod in ventre euenit? vomitus totius eius quod deglutijt, vbi videlicet superiores eius partes debilitas occupauit: intestinorum vero leuitas, vbi inferiores. Ostensum est autem & de hisce latius in tractatu de vacuandorũ causis. Huiusmodi affectum existere in venis existimandum est in superpurgationibus. Cum autẽ per initia modica etiamnum sit & apertio, & imbecillitas, tũc quod & tenuissimũ est, minimeq́ naturæ familiare, excernitur: sed vbi vtraq; adaucta est, iam tum etiã crassa, & quę naturę familiarissima sunt, euacuãtur: quamobrem flaua bilis primo, pituita secundo loco, tertio loco atra bilis, post hæc postremus omnium in superpurgationibus effunditur sanguis, vtpote qui naturæ succus sit familiarissimus. Ante hunc vero primus quidem qui tenuissimus, postremus qui crassissimus. Disseruit autem & Hippocrates in opusculo quod de natura humana inscribitur, de ordine qui in istis euacuandis seruari solet: ac nunc quoq;, ne quid huic sermoni desit, dicẽdum est. Etenim si quod pituitã ducat medicamentum exhibeas, prima quidem in superpurgationibus flaua, mox atra, tertio loco sanguis eijcitur. At si quod flauam bilem detrahat: pituita consequetur, tertia atra, quartus demum reddetur sanguis. Quin & si atram bilem purgare sit natum, eam quidem primã euacuabit: post quam, flauam deinde pituitam: omniumq́ postremus sequetur sanguis, tanquã ex inanimis iam vasculis effluẽs, vt quæ summa iam debilitas occupet, quæq; ad extremã osculorũ apertionẽ peruenerint. Ex quibus manifestum est postremũ in superpurgationibus vacuari humorẽ qui idem & familiarissimus est: aliorum autem vnumquemq; prout aut crassus est aut tenuis.

Qua causa in superpurgationibus humores minime purgãti medicamento familiares itidem euacuentur, nempe propter vasorũ infirmitatẽ, propter osculorũ laxitatem, propter purgantis mordacitatẽ. Cap. XXVII.

Aeterum causæ quamobrem omnino & qui alieni sunt à purgante medicamento succi, vnà excernantur, in hisce tribus consistunt, vasculorum scilicet imbecillitate, osculorũ laxitate, & purgantis mordicatione. Quum enim vascula nõ amplius in sese cõtinere succos possunt, & oscula eorum reclusa fuerint, nec iritare medicamentũ desinat, possitq; non amplius familiarem trahere succum, necesse omnino est reliquos quoq; quo diximus ordine excerni. Satis enim erat vnica mordicatio quæ organa ad excretionẽ excitare posset. quãto ergo magis id fiet vbi & apertio & imbecillitas vasorum coïerit. fit autem, vt supra diximus, apertio ob medicamenti potentiã: ob quam videlicet mordicatio item prouenit. Vasorum autẽ imbecillitas, tum ob ingentem defatigationẽ, (quam scilicet dum à purgante medicamento mordicarentur, ac veluti emulgerentur, afficiebantur) tum ob intẽperantiam, quę in superpurgationibus occupat. Quemcunq; enim humorũ penitus euacuaueris, intẽperantia consequatur necesse est. Itaq; quòd à purgante & alieni quoq; vacuentur succi, eas habeto causas. porrò quòd supradicto ordine, vacuandorum humorũ tum tenuitas, tum crassitudo in causa est, & ad hæc prout magis & minus animantium constitutioni succus quilibet familiaris est.

Libri tertij finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber quartus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Vo pacto igitur dicatur frigidum, calidum, humidū, siccumq; facultate medicamentum: tum qua ratione id explorare oporteat, supra definitum est. Porro quoniā nōnulla emollientia dicuntur, relaxantia, rarefacientia, condēsantia, emplastica, ac digerētia, multaq; his similia alia, præstiterit & de his disserere: vna vero cum istis, aut etiā ante ea, de saporum omnium & essentia, & facultate, de qua & in fine primi horum commentariorum verba fecimus, quando scilicet Platonis ex Timæo dictionē adscripsimus. Verum ibi quidem gratia passionum sensibilium, quas lingua in quoq; eorum perpeti est nata: at hic de essentia & facultate sermo habebitur: quandoquidem & aliæ animantis partes similiter vt lingua perpetiuntur, sed passionū sensum non exacte percipiunt. At lingua præterquā quod perpetiatur, sensus etiam perfectionem possidens, earum omnium naturas dignoscere potest. Nec enim hoc dicendum est, calidum, frigidum, humidum, siccumq; linguam calfacere, frigefacere, siccare, aut humectare posse, aliarum vero quamuis non posse: imo vti hanc, ita & alias omnes singula afficiunt & alterant, tantū diuersitate in ipsis existente pro minoris maiorisq; ratione: haudquaquā in ipso, vt sic dicam, affici, aut nō affici. Quippe quod lingua non secus atq; alia quæuis animantis partium, calidum, frigidum, siccum, humidumq; dignoscere corpus valeat, cuiuis clarum est: amaritatem vero, dulcedinem, salsitatem, aciditatem, austeritatem, acerbitatem, acrimoniam hæc sola discernere creditur: tametsi passionum similitudinem inuenire est cum in alijs partibus omnibus, tum in vlceratis. Nam cutis duritas densitasq; excludit, resistit, prohibetq; quo minus foris incidentiū facultates intro in carnē ipsam penetrent.

Quonam modo frigidū corporibus nostris mordax appareat: & quā differat ab ijs quæ caliditate mordicant: nempe quod continuum diuellat: cuius rei causa est, quod & tenues humores compressu exprimantur, & vacua spatia relinquantur, & mollis substantia in arctiorem locum cōtrahatur: at calidum, quia substantiæ cōtinuitatem erodat. Cap. I.

Ic enim & illud ab Hippocrate dictum est, Vlceribus frigidum mordax. tametsi cuti prius q̄ vlceraretur, mordax nequaquam esset. Est vero & oculis & naribus & ori, externis partibus animalis, frigidum mordax: nec minus internis, vētri, & intestinis: vt difficile sit nonnunquam discernere an à frigore quis, an ab humorum mordicetur acrimonia. Eueniūt autē hæc non abs re. Siquidem quum frigidum quæcunq; contingit, eorum & contrahat substantiam & condenset constringatq;, primum tenues tum excernantur humiditates necesse est, sicut ex oculis lachryma, ex naribus mucus: postea vero etiam mordax appareat, licet alia ratione quàm in calido. Nec enim erodendo quod continuum est, sed

diuellendo molestum ac mordax est frigidum. Quare nec duris corporibus tale apparet. Nam dum mollia contrahuntur cōprimunturq;, humidum exprimi contingit, simulq; partes diuelli: humidum quidem, sicut in spongia á manibus nostris contracta cōpressaq;, diuelli autem, sicut in ijs quæ distrahuntur diuelluntúrq;, siue á nostris manibus, siue aliunde. Tale quid rara molliaq; corpora á frigido perpetiã tur necesse est, raritate frigus prōpte intrō recipiente, multoq; etiã promptius partibus in ea mollibus, quæ in profundo sunt, á frigore cōcrescentibus. Frigidũ itaq; spiramenta cũcta in raris corporibus subiens, qualia sunt vulnerata omnia, oculiq; & nares, ac os, venterq;, omnes refrigerandorum corporum partes arripit, & quodãmodo multis circunquaq; ansis eas contrahens atq; condensans, á continuis auellit. Quæ dum patiuntur, multa fieri spatia inania necesse est, non tantum quia tenues exprimantur humiditates, verum etiam quia substantia mollis in arctum contrahatur. Atqui spatium inane in sibi cōtinuis corporibus, seruata etiamnum continuitate fieri non potest. Ergo si fieri id constet, clarũ est illam deperdi, ac corpus continuũ distrahi, ex quo molesta mordaxq; sensus exoritur affectio. Tametsi non eadem vtrisq; qualitas est, tum ijs quæ frigore mordicant, tum ijs quæ calore: sed in illis protinus & cōtractionis cōdensationisq; sensus percipitur, in his dissolutionis & fusionis. Quin nec par est vtriusq; affectus celeritas, verũ in refrigerantibus quodãmodo tardior & cunctantior est mordacitas, at in excalfacientibus celerrime penetrat. Quando igitur abũde definitũ est tum ipsa rerũ natura, tum etiã qui in nobis fit sensu, clareq; expositũ est quo pacto calidũ, quoq; frigidũ mordax appareat: colligere quemq; apud sese oportet vel antequã á nobis id audiat, mordicantiũ medicaminũ alia calida facultate, alia frigida, necessario esse: á nobis autẽ distinctiones eorũ exacte addiscere licebit, vbi prius cōmonefecerimus poculum & balneum cum tẽperata sunt, calida á nobis dici nōnunquam appellationis abusu: quãdoquidem eucrata siue tẽperata dici debebãt, ac symmetra potius quàm calida. Ergo quæ sic calida sunt, grata amicaq; sunt. funditur enim quod in corporibus nostris constiterat, atq; concretum fuerat: quo maxime affectu voluptas animantibus cōstat. At si moram etiam trahant, sensim quoq; & ipsa molesta euadũt. Ad tantã enim fusionis immoderationẽ sic recidunt, vt substantiã nostram etiã digerant, dissoluãt, atq; dispergãt. Verum nec sic quidem mordicatione infestãt, sed animi afferunt deliquiũ, viresq; deijciunt, vt mors quoq; tandem sequatur. At quæ his magis sunt calida, secant, distrahũt, diuiduntq; substãtiam: quare necessario mordacia vidẽtur, velut aqua feruens, ac ipse ignis. Eundẽ in modum frigida quæ [cōtrahunt,] nondum tamen contacti corporis continuitatem diuellunt, frigida duntaxat sunt, haud etiam mordacia. At quæ supra quàm quòd contrahunt, etiam conuellunt (ea vtiq; omnia violenta cōdensatione vtuntur) mordacia apparent. Igitur subiectam materiam contrahere & cōdensare, frigidi semper proprium est: fundere autẽ atq; liquare, calidi: vtriusq; vero immoderatius aucti, cōmunis est mordicatio. Etenim quæ summe frigida calidaq; fuerint, præter omnes alias quas modo memorabam raras mollesq; partes, cutem etiam nostram inuadunt. Memini me quandoq; per niuem iter fecisse tam altã & copiosam, vt nulla terræ pars nuda cōspiceretur. Aer exactissime purus erat, spirabatq; á terra ventus adeo frigidus, vt nō oculos modo & nares & totam adeo faciem mordicaret, verum etiam si quis forte manum protulisset, similiter illam afficeret. At quæ á summa frigiditate aut caliditate absunt,

cutem non mordicant. Frigida quidem, quoniam continuitatem eius ob duritiem distrahere nequeant, nec in profundũ subire præ superficiei densitate valeant. Calida autem, tum quòd non erodant, sed duntaxat fundant, tum quòd interdum meatus prompte penetrẽt. Plurimum autẽ ad id genus passiones facit essentię medicamentorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidem frigida quę tenuium partiũ sunt, quum magis in profundum transeant, vehemẽtius etiã proinde mordicant. Calida vero quæ crassarum sunt partium, quoniam plus vlcerant, violentius iccirco etiam affligunt. Tenuiorum itaq; partium aër est, crassiorum terra: medium eorũ tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma, terra autẽ pruna. at aqua vehementem sanè caliditatẽ accipit, sed nec flamma nec pruna propter innatam humiditatẽ efficitur. Siquidem flamma & pruna, ignis sunt genera. Ignis autẽ omnis calidus est & siccus. At aqua sicca vt sit, fieri nequit: proindeq; ipsius ignis exacte qualitatẽ sicut aër & terra nõ accipit. Nullum est itaq; æque calidum pharmacum, vt aut flamma, aut pruna, aut feruens aqua: imò vt sit vel calidissimũ, omnino tamẽ plurimum ab illis vincitur. Procedit autem ad vstionem vsque medicamentorum caliditas, vbi videlicet in crassa consistit essentia. Quæ vero subtilium partium sunt calida, nonnunquam omnino non mordicant, sed calfaciunt duntaxat. Est autem vbi & mordicent, non tamen vrant.

Quæ vocemus tenuium partium, & quæ crassarum. Cap. II.

SEd quid tenuium partium, quidve crassarum esse intelligamus, cõmemorare oportet. Nempe quæ celeriter in tenuia soluuntur, tenuium appellantur partium. At quæ id perpeti nequeũt, crassarum. Quòd ergo ea soluãtur, calor qui est in animãtis corpore cui vnumquodq; applicari contingit, in causa est. Quòd autem in tenues crassasve partes cõminuantur, id à suã ipsorum natura obtinent. Quocirca refrigerantium medicaminum ea quæ crassarum sunt partiũ, mordicare nequeũt, vtpote quæ extimam cutis superficiem penetrare non valeãt. At quæ tenuium sunt partium, & perfacilè penetrare possunt, & in profundũ subeuntia molles animantis partes mordicant. Mordicant etiam magis quæ cum tenuium sint partium, insuper inæquabilem obtinent temperiem. Sed supra demõstratum est inæquabilia esse propemodum omnia. Quippe aut impossibile est aut perdifficile vllam inuenire substantiam quæ ad amussim similarium sit partium. Vinum nanq; diximus vnũ quidem habere in se recrementũ crassarum partiũ: vnde, dum temporis spatio secernitur, ferturq; deorsum, fex cõsistit. aliud vero quod florem nũcupant: quod dum vinum feruet supernatat, sed postea ad feces subsidit. tertium, aqueum, quod toti vino permistum est. hoc primario potissimumq; feruet. quartum præter hæc est ipsum reuera vinum. Ostensum vero etiam est quod tum in oleo, tum in lacte, tum in alijs omnibus succis eadem sit recremẽtorum natura, multoq; magis in totis plantis, metallicisq; omnibus. Quæ memoria tenẽtes nunc tempestiuũ est de medicamentis omnibus consyderare. Ac primum omniũ cauendum est ne nobis quoq; quod plerisq; omnibus qui talia scrutantur, accidat. Nam quasi omnia similarium forent partiũ, ita disserunt, nec concedunt neq; vinũ neq; oleum neq; reliquorũ vllum ex diuersis facultate partibus cõsistere: imò multo magis mirantur si de aceto audeamus dicere ipsum ingenitam vini caliditatem

perdidisse, cæterum ex putredine aliam adeptum: cuius sanè sententiæ est tum Aristoteles, tum Theophrastus. Nam vinosæ vini partes, dum ipsum in acetum trãsit, refrigerantur: at aqueum recrementũ putrescens adscititiam qualitatẽ obtinet, velut cætera omnia quæ putrescunt: fitq; acetum quiddam ex cõtrariæ facultatis partibus compositum, partim refrigerantibus, partim calidis, sicuti vstorum lignorũ omnes cineres. Etenim in illis aliquid velut fomes quidã igneus per partes dispersum est, quod & valde calidum est. reliquũ omne tum terreum est, tum frigidum. Idcirco quum cinis aqua maceratur, ac per rariuscula quædam corpora modice colatur, fit vt calidæ acresq; partes vnà ferantur: reliquum quod est, frigidum est, nẽpe quod igneas suas particulas in aquam deposuerit. Vocant eam aquam homines græce κονίαν, latine lixiuiũ: idq; proportione quadam aquæ marinę & muriæ, dispositionis generationis & facultatis ergo respondet. illa enim ex aqua saleq; cõstant: at a qua quæ cinerẽ abluit, tum ex ipsa, tum ex partibus quas secum rapuit, composita, hoc pacto effecit nominatã κονίαν, id est lixiuium: quod nisi antea scias ex aqua ac fuliginosis cineris partibus effectum, forsitan simplex & incõpositum esse corpus existimes. Eiusmodi quiddam in aceto nobis euenit. Nam cum nequeamus sensu cernere ipsius generationem, rationi diffidimus. Cæterum si nihil aliud, saltẽ consyderantes omphacis cum eo differentiam, æquum esse credere sciemus, quòd non acidus modo, sed & acris quidam alius ei permistus sit sapor: quamobrẽ perfecte omphacis succus refrigerat. Hinc est quod summe ardoribus prosit, siue ori ventris impositum, siue totis hypochondrijs, siue cuilibet alij quod refrigerare libeat. Secus vero habet acetũ. nec enim ad vnguem vnũ est, neq; tãtum acidum, sed & acre. Itaq; quod tãtum est acidũ, quicquid id fuerit, plane frigidum est, siue pirũ, siue malum: siue rhus, siue rubi, siue ipsius mori, siue rhœas fructus, hoc est mala punica: siue quiuis alius tum fructus, tum succus: tum planta, vt oxylapathum, & oxalis, quam eandem oxyda quoq; nominant. Quippe si gustanti vehemens atque manifesta illi inesse aciditas appareat, nec quicquã præ se ferat acrimoniæ, omnino hunc succum refrigerantem reperies: quin cõfidenter vtitor, siue ad ardores vti cõsilium est, hypochondrijs imposito, siue ad erysipelas, siue ad alium affectũ calidũ. Similiter quoq; frigidos affectus ab eo omnes palam ledi cõperies. Porrò vbi mista tibi qualitas appareat cum acrimonia, cõijciendum est caliditatẽ quoq; inesse. Sin iuncta sit adstrictio, aliud est frigiditatis genus. nam acida frigiditas tenuium est partium: at adstringens crassarum.

Quomodo exerceri oporteat in agnoscenda cuiusq; saporis facultate. Cap. III.

SEd horum paulo pòst probationes afferemus in medium. At quod prius consilium dari oportet ijs qui talia absq; sophistica arrogantia, imò vnius veritatis gratia scrutantur, id nunc tempestiuum est expromere, nempe quòd non sola ratione exerceri per eas methodos logicas ad quas nunquã hortari desino, quásq; in demonstrationum commentarijs tradidi, sed etiam gustandi exercere sensum in saporibus oporteat, principióq; in ijs exquirendis solicitos esse quæ vnam quampiam habeãt qualitatem manifestissimam: vt si acrimoniã cogitatione complecti clare velis, id in allio, cepis, & quæ ipsis similia sunt, efficies assidue gustando, plurimumq; dentibus mandendo, tum ita longo vsu passionis existentis

ſenſum memoriæ diligenter mandando atq; infigendo. Sin adſtrictionem, in galla, rho, & ſimilibus. Si vero amaritatem, nitri felliſq; guſtu. Si autẽ dulcedinem, guſtu ſiræi & mellis. Ad hæc ſiue ἄποιον, hoc eſt quod qualitatis ſit expers, ſiue qualitate quod ad ſenſum attineat, medium voles comprehendere, aquam guſtare iubeo, ac diligenter memoriæ commendare, eamq; potiſſimum quæ nullam dictarum præferat qualitatum, neq; dulcedinem, neq; amaritatem, neq; acrimoniam, neq; aciditatem: præter hæc quæ neq; ſupra modum ſit aut calida, aut frigida. Nam hinc exorſus promptius & ad aliorum obſcurorum omnium ſaporum agnitionem peruenies, & ad eorum quos ego quidem dulces, alij vero aqueos appellitant, qualis vtiq; eſt calamorum viridium, & graminis, (agroſten græci vocant) ad hæc tritici, hordei, zeæ, aliorumq; multorum quę Theophraſtus recenſet, inquirens an plures ſint ponendæ dulcium ſaporum ſpecies, an vero in maioris tãtum ac minoris inter ſe differre ratione exiſtimandi ſint. Sed de his alibi definiam.

Quod pharmacorũ emplaſtica vocata, cum media ſint in caliditate ac frigiditate, terreſtria quoq; eſſe, ac ſine mordicationẽ ſiccare oporteat. Cap. IIII.

Porro ſi qualem præbet ſenſum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re ſicca inuenias: ea nimirum extra omnem eſt inſignem tum caliditatẽ, tum frigiditatẽ, mediam quoad fieri queat conſtitutionẽ obtinens, aut certe paulum ad frigidius declinans. At ſi talis cum ſit in caloris frigoriſq; differentia, inſuper conſiſtentiam nacta ſit ſiccam: terreſtris ſit, ac citra morſum deſiccet, neceſſe eſt. Appellitant eius generis medicamenta omnia medici emplaſtica: velut pleraq; quę exacte lota ſunt, Amylum, Pompholyx, Ceruſſa, Calx, Cadmeia, Terra Cretenſis, Cimolia, Chondrus, Samius aſter, & fullonum terra, ex emplaſticis ſunt pharmacis. Sunt vero ex eis nõnulla non terrena ſolũ, ſed aquea natura. Quinetiã quedã nõ parũ in ſe aëris cõtinent, omnia quidem glutinoſa, ac proinde emplaſtica.

Quod duplex eſt emplaſticorũ medicaminum natura. Nam partim terrena ſunt, atq; exacte ſicca: partim plane viſcoſa ac lenta, ſed miſta aqua terraq;, atq; vt plurimum etiam aëre: cõmuniter vero omnia mordicatione vacant. Cap. V.

Dvplex ſiquidem eſt emplaſticorum natura, altera exacte terrea & ſicca, altera viſcoſa quidem omnino, ſed ex aqua & terra & plerũq; etiam aëre miſta, ſicut oleum dulce. Poſitum autem retro eſt quid dulce vocitem. Ergo hoc ex aëroſa terrea aqueaq; eſſentia temperatum eſt. At oui albumen ex iiſdem quodãmodo, ſed magis tamen terrenum oleo eſt. Quin & quod lactis eſt caſeoſum, emplaſticum quoq; eſt: & ſuillus adeps. Nam tauri ſanè & hirci pinguedo acrimoniam & multam & igneam poſſidet: bouis item ouiſq; adeps acris eſt. Nam talium animantiũ pingue ob craſſitiem adeps appellatur. Sunt enim non calidiores tantum, ſed & magis terrenę ſuibus. Porro anſeris & gallinacei calidior eſt pinguedo & ſiccior, quàm ſuum: quin & ſubtiliorum partium, & minimũ terreſtris, ſicut & auium omniũ, quandoquidem & corporis ipſarum ſubſtãtia non parum habet aëris. Sed de his alibi tractabitur. Quæcunq; ergo pinguedines nõdum vllam nactę ſunt acri-

moniam, emplasticam & illinēdi poros facultatem obtinent, eamq; tanto efficaciorem, quanto ficciores magisq; terrenę fuerint. Huiusmodi est cera elota. deponit siquidem & ipsa quam habebat à melle acrimoniam. Satis vero constat hæc à me nō dicta esse de cera quæ natura sua amara est, qualis est pontica. Ex absinthio nanque ea amaritudinem obtinet: ac si vel sexcenties eam laueris, prorsum tamen omnem amaritatem haud elueris. Fugienda vero etiam illa cera est quæ ex acri & thimoso melle conficitur, cum plane ab omni mordacitate alienum præparare voles medicamentum. Quocirca ad lauandum idonea est quæ ex melle facta est tum aquosiore, tum minime mordaci.

Quod adstringentia medicamēta acidaq; licet vtraq; qualitate sint frigida, inde tamen diuersa sunt, quòd adstringentia terrena sint, crassæq; essentiæ, acida vero tenuis. Cap. VI.

Atque emplastica quidem medicamēta eiusmodi sunt. sed ad acida adstringētiaq; reuertor. Adstringētia certe terrena sunt & crassa corporis cōsistentia, qualitate vero frigida. Acida autē tenuitate pollent corporis, sed perinde vt adstringētia refrigerāt. Vtriq; gemina probatio est, nempe ex sensu, quæ ab inductione est: & ex ratione, quæ ex substantia eorum colligitur. Dictum est autē probationē priorem vulgo quidem esse apertiorem, cæterum ad scientificam demonstrationem minus habere virium. Arborum fructus quotquot nobis vbi maturuerint dulces apparēt, nuper enati, acerbi siccīq; sunt cōsistentia, pro sui nimirū parentis quisq; natura (ceu quodam ait loco Theophrastus) oliuæ, vuæ, mala, mala punica, mora, palmulæ, pira: at progressu temporis humidiores reddūtur, acquiruntq; ad acerbitatem aciditatem, quam sensim exuentes, postea dum maturescūt ac perficiuntur, dulces euadunt. Sunt qui nō in arboribus, sed postea cum decerpti conditiq; aliquandiu fuerint, dulcedinem accipiunt. Alij sunt qui non interueniēte aciditate, sed palam ab acerbitate in dulcedinem transeunt, sicut oliuæ. Quin quòd calido maturescūt coquunturq; omnes, clarum est: tum quòd id ipsum duplex sit: alterum proprium, & cuiq; ingenitum: alterum externū, à sole videlicet, sed tamen naturæ ipsorum conueniens ac familiare: si quidem meminimus quæ nobis perpetuò proposita sunt elementa, & ipsum vtiq; clare cognorimus. Porrò si cum initio acerbi essent, tempore maturescentes dulcescunt, sequitur ex calore ipsis prouenire dulcedinē, acerbitatē verò aciditatemq; constitisse ex frigore. Quoniam autē principio lignosi cū sint, (vt & Theophrastus dixit) sicci quoq; sunt, simulq; acerbi, verū affluētis postea humoris copia acidos efficiat: palam est saporē acerbū magis esse terrenū, acidū autē magis humidum. Itaq; & Plato rectè definijt dicens. Quęcunq; partes eiusmodi in succis deferūtur terrestres, eæ liquefactæ cōtrahunt atq; exsiccat linguę sensibiles partes, ac si exasperāt, acerbę: sin minus id faciāt, austerę apparent. Rectè autē & nos pręter hęc dicemus frigidū esse temperie saporē eiusmodi. Nam si terrenus fuisset dūtaxat, emplasticus, nō acerbus foret. Iamq; oratio quodāmodo ad essentiam ipsam transgressa saporum, demonstrationem attingit scientificam. Quippe si ab acerbo sapore manifeste linguam cōtrahi, siccari, asperariq; cōtingit, ostensumq; superioribus libris est, ab vnico frigido contrahi, constringi, densariq; corpora: liquet plane frigidū esse saporē acerbum. Quoniam porrò inæquabiliter

desiccat,(id est enim quod exasperat)fuerit sanè omnino etiā terrenus. Siquidem aqueus omnia æquabiliter penetrat atq; peruadit,eiq; inseparabile est ac perpetuū, etiamsi diuulsa sit,vt rursum vniatur.at terreno corpori quod in saporibus defertur,iam antea inest diuulsio,simulq; vt nūquam deinceps facilè coëat. Quin si eius recorderis quod vtriusq; singulatim passionis est proprium,iisdem ipsum subscribet ac testificabitur. Velox siquidem acidorum saporum transitus in sentientibus partibus fieri conspicitur,acerborū autē tardus. Tum acida quidem in alto magis agere apparent,in superficie autem acerba. Hæc itaq; omnia crassarum esse partiū acerba indicant,acida vero tenuium. Multum inter se hæc conueniunt,tum ea quæ à rerū dicta sunt essentia,tum ea quę per inductionem eorū quæ sensu sunt inuenta. Porrò nihilo deterius fuerit,mentionē rursum de nominū vsu facientes,hæc quoq; adiicere,nempe quod vtraq; adstringere dicatur,tum quæ acerba sunt,tum quæ austera:sed in maioris minorisq; ratione differant. Tum quod multæ insunt medicamētis qualitates,nō diuersæ tantū,sed & pugnantes,atq; interim etiā subcontrariæ. Id quod retro satis ostensum est:cæterū ab eo nunc rursus ordiri necesse est. Nam si gustāti tibi idem acerbū & mordax appareat, id missum facias medicamētū iubeo: atque illud quæras,quod absq; mordacitate adstringat. Ac si neq; acidum appareat, neq; dulce,neq; amarum,sed quàm fieri maximè possit vnam possideat qualitatē à mistione alienam,nempe adstrictionē:ita deniq; experiētia examinabis:quomodo sæpenumero faciēdum antè proposui. Sin adstringit simul ac mordicat,aut aliam quāuis qualitatem seu facultatem adstrictioni iunctam habeat,frustra est ac superuacaneū, vbi adstrictionis actionē explorare cōsilium est,ad experimētum tale ducere pharmacum. Incertum est enim num ob adstrictionem,an ob aliam quāpiam admistarum illi qualitatū,an ob vtrasq; sic in corpore illi applicato egerit. Etenim chalcitis, mysi, chalcanthos, sori, æris squamma,cum simul adstringant & mordicent,secūdum vtrasq; qualitates in quouis admotorum corporum actionem exerunt: nec tamen docere nos aperte queunt an ab adstrictione vrendi vim habeant, an ab acrimonia. Mittere itaq; illa præstiterit,& multa deinceps alia gustare,syncēram seorsum adstrictionem intuentem,ac quoad fieri possit per sese existentem: ac vbi tandem talem quampiā repereris,ita deniq; medicamentum iudicare iis methodis quas supra à me frequenter audiuisti: vtpote si gustanti tibi balaustium,aut galla,aut citinus,aut hypocystis,aut solanū,aut glaucium,aut acacia,aut succus rhu, aut id genus aliud exactè quidem esse appareat acerbum,nec vllā manifestam habens aliam qualitatem:in hoc iam expendere ac diligenter explorare adstrictionis actionē oportet. Porrò exploratio ipsa fieri(vt sæpe diximus)debet tum in optima corporum cōstitutione ad vnguem sanorum,tum in simplicibus affectibus seu calidis,seu frigidis,seu humidis,seu siccis. Nam si corpus sanum manifestò refrigerare cernatur,& calidis prosit affectibus,& euidentem quoq; laboranti ipsi frigidam afferat qualitatē, audendum erit de adstrictione quòd refrigeret pronūciare. Sin contrà appareat,sanaq; ab eo corpora incalescant, & calidi affectus exasperentur,frigidiq; iuuentur:non refrigerare,sed excalfacere medicamentum eiusmodi putandum est. Eodem modo de acribus sumendum experimentum in cepis,allio, pipere,pyrethro,zingibere,struthio,helenio,calce. Etenim quemadmodū qui solani succum piperi miscuit,neutrū satis explorare potest: sic nec quæ à natura sunt mista. Eundem in modum contemplandum de acida qualitate,de amara,de dulci

censeo, vehementes nimirum, & quæ quantum licet solæ sint in explorationem legendo, & experientia vires eorũ scrutando. Quippe quiduis te quod modò sit aut acerbum, aut austerum, aut amarum, in experimentum ducere, tãquam in eo acerbitatis, austeritatis, vel amaritatis facturum periculum, planè absurdum arbitror. Nam si vnam duntaxat qualitatem possideat, idem erit medicamẽti ipsius & qualitatis experimẽtum. sin multas, ex omnibus nimirũ mistam medicaminũ actionẽ edet: ex quo vnius adhuc eius quæ in iudicium veniebat actio obscura & incerta permanet. Itaq; si vt propositum est iudicare oporteat, nõ rectè senserunt qui nihil prorsum pronunciari posse de saporũ facultatibus existimarunt, quiq; aliter iudicium ineundũ censent. Siquidem & de ipsis aliquid asseri potest, nec iudiciũ aliter quàm nunc est propositum iniri cõuenit. Sanè si id modo dixissent, planè opus nõ esse saporum consyderatione, quum vires medicamentorum expendimus, (nam absq; his medicaminum vires experientia inuenire licet) laude illos potius quàm vituperatione dignos putarem. Verum vbi tanquam de re necessaria quidem illa sed incõprehensibili disserunt, bis reprehendendos iudico, tum quòd rem non necessariam habeat pro necessaria, tum quòd cõsequi eam posse desperant. Nam facultatis medicamenti cuiusuis iudicium, abundè citra saporum dignotionem sola reperitur experientia, eum in modum habita, quem sexcenties iam antea posui. Atq; ego sanè nunc, non quasi aliter inueniri quod inuestigatur non posset, ad sermonem de saporibus descẽdi: sed partim propter eam quæ ad principia est sequelam, vt videlicet ostenderem omnia ad elementorum rationes consequi, nec quicquam vsquam inueniri pugnãs: partim verò etiã vt illos coarguerẽ, qui adstringẽtia omnia excalfacere contendunt. Quinimo fuerit etiam nonnullus eius ad præsens negotium vsus. sed hæc postea monstrare conabor. At nunc ad rem propositã reuertor, moneoq; & hortor qui veritatis sunt amatores, vt ipsimet adstringentia omnia degustent, vti nos fecimus: ac vbi inuenerint aliquo in corpore perfectam adstrictionẽ, quoad liceat ab aliarum qualitatũ mistione alienam, tum deniq; experientia expendere tentent frigidum sit an calidum, humidum an siccũ corpus eiusmodi. Sed hoc quisquis sapiet, seorsum ipse faciet. Ego vero vt aliquid de mea afferam pronunciemq; experiẽtia fortassis necessariũ fuerit, atq; in hoc quidem libro in genere, membratim autem in cõmentarijs sequentibus. Fuerit autem generalis de omnibus sermo eiusmodi. Corpus omne adstringẽs, ab alijs, quod sensu animaduerti posset, qualitatibus syncerum, perpetuò cõperi experiendo frigidũ: quinetiam nonnulla ex ijs quæ qualitatibus mista erant, nempe quæ modicè dulcia, aut amara, aut acria, apertè quoq; refrigerantia reperi, scilicet quum in eis adstringẽdi refrigerãdiq; facultas ita vincerent, vt alias obscurarent. Eadem ratione acida vniuersa, tum ea quæ simpliciter acida essent, sicut oxalida, & oxylapathũ: tum mistis quoq; alijs qualitatibus quædã siue dulcibus, siue acribus, siue amaris, nihilo secius refrigerantia expertus sum, qualia sunt mala punica, mala, pruna, vuæ, mora, ficus, cerasia, ipsumq; adeo acetum. sed huic, vt supra positum est, permista est quædam acrimonia: fructibus autẽ ijs quos ὀπώρας græci vocãt, dulcedines quædam & acerbitates: quibusdam vero etiam amaritates quædam obscuræ ac leues. Tum item quæ adstringũt pariter, atq; acida sunt, ea omnia quoq; manifestò refrigerare experientia cognoui. Sola vero dulcia omnia pro dulcedinis modo protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodum dulcia sunt, nullum omnino est

frigidum. Fuerint tamen quædā modice dulcia, itidem frigida, scilicet quando plurima corporis ipsius substantia aquea extiterit: sed non adeo tamen frigida, vt id quod valde acerbum est, aut acidum, sed sicut alicubi retro diximus de illis quæ tepidum calorem possident. Porrò amara omnia calida sunt, vt bilis, nitrū, vina valde vetusta, ac numerosa seminū copia. Nam & semen rutæ, potissimum syluestris, & tordyli & spondyli melanthijq; & lupini, magisq; agrestes, orobi, & inter hos potius agrestes, quiq; à securé pelecinus nuncupatus est, reperitur autem in tritico, amygdalæ quædam, quæ ob id ipsum amaræ vocitantur, & cucumerū quædam semina, & semen mali medici, & ad hæc infinita alia amara apparent gustantibus.

Quod per acerbi saporis exolutionem nascatur & austerus sapor & acidus & dulcis ac pinguis. Soluitur autem acerbus sapor, cum frigidus sit & terrenus, aut excalfactione, aut humectatione, aut simul vtraque. Cap. VII.

SEd infra copiosius de amaris agemus. Nunc rursum resumpto de adstringentibus atque acidis sermone, cōuenientem ei finem imponamus. Ergo austerum quòd sit acerbum exolutū, sensum ad memoriam reuocare oportet. At quæ sit eius generatio, nunc dicam. Quandoquidem corpus acerbū terreum est ac frigidum, tripliciter necessario exoluitur, aut incalescens, aut humescens, aut vtrunque simul perpetiens. Itaque si calescat duntaxat, nec fit aut humidius aut mollius, sed durum, solā acquiret dulcedinē, velut robusteæ glandes, ac potissimū quæ vocantur castaneæ. Sin tantum humescat, si quidem ea crassarum sit partium, & aquea humiditas, austerum euadet. (cuiusque enim saporis vires aquea retundit ac hebetat humiditas) Si vero aëria, acescet. Ostensum nanq; est frigidum subtile acidam efficere qualitatē. At si pariter & humescat & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aëria vero transibit in pinguedinem. Perspicuum ergo hinc iam euasit quo pacto fructus principio acerbi cum sint, processu temporis quidam plane dulcescant, quidam acescant, nonnulli fiant austeri, aliqui etiam acerbi permaneant, tum quidam etiam pingues reddantur. Et sane secūdum propositarum qualitatum misturas variam sortiuntur mutationem. Acerbus ad extremum perseuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, corni. siquidem frigidus siccusque qualis erat ab initio, permanet, tantummodo mole increscens, nulla præterea magna accedente alteratione. Nam & arbores ipsæ tum densissimæ sunt, tum siccissimæ, ac frigidissimæ. Acerbus simul & dulcis myrti fructus est, & piri agrestis, ac roboris. Magis tamen dulcis q̄ acerbus fructus castaneæ quem nominant. Tantum acerbus vitis amineæ tum fructus, tum vinum, ac quotquot his similia sunt. Austerus vnaque dulcis fructus palmæ, & inter vina surrentinum, sabinum, albates, vt vocant, & quæ eius sunt generis. Solummodo dulce theræum, & scybeliticum, & syræum, & alia quæcunq; cum istis conueniunt. Pinguis exacte tum fructus tum succus oleæ, tum etiam alij omnes ex quibus oleum conficitur, sicut rhicini, raphanidis, & ipsa sesama, nucesque, & amygdala. Nam id genus omnia vetustate prorsum efficiūtur pinguia, quippe in quibus aquea quidem excrementitiaque humiditas digeritur, propria vero à calore natiuo elaboratur atq; exacte concoquitur.

Quod amara ab immodico nascantur calore,& immodice sint calida:dulcia vero omnia calida sint miti caliditate,quæq; non supra modum nostram exuperet caliditatem. Cap. VIII.

Vicunque ergo fructus oleosi sunt solummodo,edendo ij sunt & dulces.quibus vero alterascentibus amaror aduenit,ij edi nõ possunt.Quippe amarum omne edi nequit:taléque efficitur à caloris excessu,sicuti postea docebimus.Verum dulce omne calidum est,nec immodice calorẽ nostrum exuperat:imò sicut aqua calida cuius contactus voluptati est, maxime vbi frixerimus, hactenus videlicet nos excalfaciens,dum concretas frigore in nobis particulas fundat,non tamen soluat aut secet distrahátve continuum,ea inquam vt summa afficit voluptate,ac vtilissima est:sic omne edulium dulce,calidum sane omnino est,sed nõ tantum calore excedit,vt is lædat,ac molestus sit,sed inter limites se continet fundentis,leuigantis,ac mollientis. Rursum mihi hic memoria repete quæ sæpe ante posui,quædam esse quæ vna,quædam quæ duabus in sese qualitatibus & agunt & patiuntur,quædam vero etiam totis substantijs suis:quorum in numero & medicamenta non pauca posui,& nutrimenta vniuersa.Horum duplex esse genus appa ret,prout significauit & Theophrastus. Nam quædam sunt pinguia,velut pinguedo:quædam dulcia magis minúsve,velut fructus omnes quibus vescimur,& carnes,tum herbæ item multæ,ac radices,floresq;,& germina.Nam tametsi sunt inter ea quædam acerba,sicut pira syluestria & corna,omnino tamen dulcedine participant,nisi summe sint acerba,velut galla,rhus:verum ob hæc iam pro medicamentis ijs magis quàm pro cibis vtimur.Apparent enim quæ citta laborant mulieres, quiq; impleti sunt,& quibus exolutus est stomachus,ea appetere degustare:alioqui si esuriant,contra respuere potius tum acerba,tum acida. expetunt autẽ ac sumunt quæ dulcia sunt & pinguia,hisq; expleri desiderant.

Quod pinguia,atque adeo quæcunq; nutriunt,ex dulcium sunt genere. Cap. IX.

Ane vero fortassis & pingue ipsum dulce est:& quicquid nutrit, ex genere est dulcium. Euenit autem id illis non abs re,sed secũdum ipsam quantum fieri potest nutrimenti substantiã. quippe nutritio est euacuati repletio. Atqui quod euacuatum est,familiare erat:quamobrem & quod nutrit,familiare sit necesse est. Porrò si familiare & iucũdum amicumq; fuerit, protinus etiam vt ad id quod nutritur,modice calidum. Sed in hoc non parua est maioris minorisq; ratio:quando nimirum nec ad cibos accedimus plane secundum naturam affecti. Solum enim corpus eorum qui cibum desiderãt,inanitum sit oportet si exacti futuri sint familiaris ipsorum qualitatis cognitores. Nam si præter id calidiores quàm conueniat aut frigidiores euaserint seu toto corpore,seu pertinentibus ad linguam ac ventrem locis,non solum quæ nutriant,verum etiam quæ refrigerẽt aut excalfaciant postulabunt.Proinde sane cibi quoq; illis aliàs alij videntur iucundiores. Nam cum duplex sit genere iucundum,alterum quod impleat id quod euacuatum est,cuiusmodi est nutrimentum:alterum quod medeatur ei quod alteratũ

est, id quod iam medicamentum est: euenit vtique cibis, vbi non modo vacuatis exhibetur corporibus, sed etiam qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectent, vt cibi scilicet, & vt medicinæ. Sed vt medicamēta quidem, refrigerando quædam & excalfaciendo, & exsiccando & humectādo ex ratione iuuabunt & proderunt. Vt nutrimenta vero, sola ea quæ cognata sunt & familiaria totis nutriēdorum substantijs. Protinus vero istis adest vt conuenienter scilicet sint, ad ea quæ nutriuntur, calida. Quamobrem nec eduliorum nec medicamentorum vna est animantibus omnibus species. Siquidem pro sua vnaquæq; familiari substantia simul & affectione, tum delectantur, tum iuuantur ab vtrisq;. Sed si hæc sic habēt, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoq; erit calidum. quod dulcius, tanto nimirum erit calidius, quanto videlicet dulcius. Sin ad immodicum recidat calorem, nec eius modi dulce erit, sed iam amarum apparebit, velut mel vetustum atque decoctum, itidemq; aliorum dulcium vnumquodq;.

Quod amara dulciaque partim adscititio calore fiant, partim proprio & ingenito. Cap. X.

Tenim vt à moderato calore bifariam cuique corpori dulcedo prouenit, partim enim sunt proprio & insito calore dulcia, partim vero adscititio: ad eundem modum amara. Alia enim sunt quæ suapte natura excalfiunt per eas quæ temporis spatio eueniūt mutationes: alijs autē id accidit ab acquisititio calore accessis. At de amaris post dicetur. Cæterum dulcia calore proxime accedunt ad ea quibus apparent dulcia: fiunt autem talia (vt ante dictum est) bifariam. Quædam proprio calore, vt mel: quædam adscititio, vt sunt omnia quæ ab igne præparantur: ac proinde dum calida sunt, suauiora ijs quibus nutritione est opus apparent. Porrò mustū non suo modo, sed & acquisititio calore dulce esse videtur. Multum etiam ceu ardoris (Græci ἐμπύρευμα vocant) vt Aristoteles & Theophrastus cēsuere, ex solari calore tum acinis tum alijs inest fructibus, à quo id quod illis aqueum, ac velut etiamnum semicoctum reliquum est, ad concoctionem ducitur conficiturque, ac transmutanti simile redditur. Nam ex quibuscunque pomis si succum exprimas, eum protinus non secus atque mustum feruere deprehendes, tanto tamen feruoris discrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. Sed vbi iam quod aquosum ac semicoctum erat, transmutatum fuerit, atque confectum, & is qui feruorem concitabat calor euanuerit: iam tum denique quæ propriæ sunt succorum proprietates syncerae conspiciuntur. Itaque tunc quæ propria vinorum natura sit agnoscimus. Qua in re animum diligenter aduerte vt austera sensim austeritatem deponant. Semper enim quæ inueterantur, acredinem quandam & dulcedinem adsciscunt: quę vero prius inerat illis adstrictio, eam tempore abijciunt. Est autem in quibusdam, postquam efferbuerint, dulcedo quædam syncera, suauis & propria ipsius succi naturæ: non qualis ante erat, mista scilicet ex proprio, atque eo qui circa semicoctum aquosumq; excrementum erat feruore. Igitur si confessum est vina omnia vetustate fieri calidiora, austera vero primum quidem tempore dulcedinem quandam atque acrimoniam deposita adstrictione

acquirere: ac deinde increſcẽte acrimonia ſenſim dulcedinem deponere, ac ſubinde rurſum maiori tempore acria admodum euadere, aſſidueq́ amareſcere, ac denique vbi craſſeſcere incipiunt, penitus fieri amara, ſanè cõſtat dulce auſtero eſſe calidius, ac dulci amarum. Atqui ſi verum eſt dulcedinem à moderatione prouenire caloris, patet adſtrictionem à frigido vincente perfici.

Quod & acidi ſucci ex frigore proueniant. Cap. XI.

Porrò quòd & aciditas frigoris vi eueniat, & antea oſtendimus. Veruntamen, quandoquidem in præſenti diſputatione de naturali vinorum quæ temporis ſpatio fiat alteratione docuimus, nonnihil quoq́ & de non naturali dicamus. Itaq́ vt vinum acerbum, tempore dulcius primum, mox acrius amariuſq́ efficitur, deniq́ plane etiam amarum redditur: ad eundem modum quod velut rigorem perpeſſum eſt, acidius protinus redditur: ac ſi prorſum refrigeretur, penitus aceſcit. Itemque quod, in fructuum collectione, vindemiaque per aſſiduam pluuiam humido madore impletum fuerit, quódque alio quouis modo humiditatem accepit, leui occaſione ea omnia prompte aceſcunt: cõtrà euenit iis quæ igni admouentur. Nam & protinus ſtatim, & temporis progreſſu poſtea ſemper dulciora euadunt. Quòd ſi multo etiam tẽpore durauerint, & ipſa nihilo minus quàm cætera amareſcunt: videturq́ id ſibi quodammodo ſecũdum naturalem conſentaneum eſſe rationem. Nam ſi omphax acida eſt, vua vero dulcis, ac fructibus omnibus maturatio à ſolari prouenit calore: planum eſt imperfectius & frigidius eſſe quod acidum, perfectius vero & calidius quod dulce fuerit. Quum ergo vinũ perfrictione rurſum aceſcat: manifeſtum eſt in eum illud humorem conuerti, ex quo prouenerat. Diuerſis tamen hactenus viribus omphacis acetiq́ ſuccus conſtant, quòd aceto accedat ex putrido calore acrimonia quædã. proinde Ariſtoteles recte dixit acetum proprio quidem vini calore eſſe frigidum, adſcititio calidum. At omphacis ſuccus calorem nõ habet, ac proinde neq́ acrimoniam. Accedit vero & in ſubſtantiæ tenuitate diuerſitas. Siquidem omphacis ſucco acetum tenuius eſt: cui rei & ſenſus adſtipulatur. Excellit enim quæ ab aceto infligitur frigiditas, eam quæ ab omphacis ſucco, vehementia & miſtione. imbecillior enim eſt quæ ab omphace fit refrigeratio: quum etiam alienæ in ſe caliditatis ne minimum quidem contineat. At quæ ab aceto proficiſcitur, tanto eſt validior, quanto & tenuior. ineſt vero illi & acrimonia quædam excalfaciẽs: quæ tamen ſatis non ſit ad ſuperandam ab aciditate prouenientem frigiditatem: verum quæ tranſitus modo celeritatem promoueat. Nam quanto calidũ frigido facilius penetrat, tanto acris ſuccus aptior eſt qui ſenſibilium corporum meatus tranſeat, quàm acidus. Itaque ille velut præcedens viam ſternit: hic vero haud ita tarde inſequitur, quo tempore ſenſus perficitur miſtus, & qui ægre exponi queat, vtpote qui nec plane frigidum eſſe acetum denunciet, quippe quum in eo ignea quædam percipiatur acrimonia: nec plane calidum. Nam perpetuò quæ ex præcedente fit acrimonia calfactionem frigus ab inſequente aciditate occupans, obſcurat, protinuſq́ extinguit: quo fit vt maior multo

ex frigore percipiatur sensus, quàm ex calore. Porrò si plurimo melli, aceti paulum admisceas, statim & calorem & frigus manifeste percipies. Nam si paulum mellis aceto permisceas, magis frigidum, quod fuerit mistum, quàm calidum videbitur. Sin multo melli pauxillum misceas aceti, plus calfacere quàm refrigerare cōspicietur: & si pari mole vtraque miscueris, acetum tamen etiam viribus superare cōperies. Quod si, vt est dictum, plus sit multo mellis quàm aceti, æqualia rursum frigus ac calorem in ea mistura conspicies. Multis enim numeris acetum plus ab ijs quæ moderate sunt calida ad frigiditatem recessit, quàm mel ad caliditatem. Proinde & supra demonstrauimus fieri non posse vt vehemens coëat cum dulcedine caliditas: vetusq́ illud verbum pulchre dictum est, Vera inter sese omnia consentanea esse, ac conuenire. Etenim ad hypochondria ardentia præstatior est succus omphacis, quàm aceti: quod nec violentam ac ferientem habeat frigiditatem, nec eam mordaci admistam caliditati. Debent enim qui sic laborant, sine violentia mitigari, vt est dictum: nec foris vllam adsciscere mordacem aut caliditatem aut acrimoniam. Atque hæc quidem iam curandi attingunt methodum, quæ multis in locis huic tractationi communis est. Quare ijs denuo relictis ad propositum reuertamur. Itaque omphacis succus non acidus modo est, sed & acerbus. Nam, vt supra propositum est, omnes prope arborum fructus, ortus sui principio, testimonio etiam Theophrasti, gustantibus acerbi sunt: dein vbi humore implentur, accedit quidem aciditas, decedit vero acerbitas: haud tamen & quod accedit, & quod amittitur, par est in fructibus omnibus, neq; si speciē, neq; si genus respicias. Etenim inter omphacas aliæ plus acerbitatis, aliæ aciditatis minus obtinent. Sunt & quæ pari portione ambas fortitæ sunt. omnes tamen ad refrigerandos ardores non abs re conueniunt: quippe quum non solum quod acidum est, frigidum sit, sed & quod acerbum: velut & ante à nobis dictum est. Recedit sane & hic rursum oratio ad curandi methodum: quare & rursum ad propositum illam reuocemus. Porrò propositum, vt reor, ab initio fuerat, de saporibus omnibus differere: ac nūc quidem fere de omnibus verba fecimus: interim tamen orationis affinitate & alia attingere coacti. Nec enim de acerbo modo & austero & acido iam diximus, sed & persæpe de dulci, & amaro, & acri: reliqua tamen, quo tota oratio perfecta euadat, adijcienda sunt. Atque in adstringentibus haud ita multum etiam reliquum est quod non ex iam dictis clarum euadat.

Vnde arbitrati sunt quidam à calore acidum prouenire saporem: Ex eo q; vina nequaquam fortia, vere æstateq; mutentur. Cap. XII.

AT in acidis deesse fortassis etiamnum videatur: quod eximios quosdam medicos fefellit. Nam eo quod vina inualida vere atq; æstate alterentur atq; acescant, hyeme vero suas seruent qualitates: hinc adeo quibusdam à calore aciditatem nasci visum est. Quorū auget opinionem & quod vehementius motum est, & quod longius aduectū. Talia enim omnia, quum infirma fuerint, celerrime acescūt. Quinetiam quidā qui de re rustica scripsere, dolia in ædibus ad Aquilonē expositis defodienda censent: tāquam frigus scilicet qualitatem eorum seruet, mutet autem caliditas. Sane vero & id sæpenumero ipsa experientia comprobatum constat.

Acescunt enim vina quædam prompte, vbi in meridianis & soli expositis locis reposita fuerint. Videorque dictorum hinc iam orsus solutionem. Etenim quod non omnia caliditate acescant, sed quæ initio tantum frigidiora sunt: nec id veteri alicui accidat: id nobis ad veritatem viam inueniet.

Qua de causa ab externo calore vinum natura frigidum infirmumque corrumpitur? Quia scilicet res quælibet in propria natura proprio seruatur calore: corrumpitur vero ab extrinseca immoderatione, atq; extinguitur. Cap. XIII.

Vippe causam sermo scrutabitur propter quam vinum natura frigidum atq; inualidum ab extrinseco arguatur calore. Quanquam per verbum arguatur iam dictum omnes prius dictæ ambiguitates dissoluantur. persimile enim quid vinis accidit quæ natura frigidiora aquosioraq; sunt, quale flammis exiguis & imbecillis: quippe si eas ad solẽ feruidũ exponas, aut prorsus obscurari, aut deniq; etiam extingui cõspicies. Sic quoq; si ardentem lucernam aut iuxta flammam vehemẽtem magnamq; deponas, aut ad solem feruidũ exponas, marcescere vtiq; ac dissipari protinus videbis. Quinetiã si validum vẽtum facias infirmæ paruæq; flammæ, citius eam extinxeris quam inauxeris. Natura enim infirma, validum neq; motum neq; calorem sustinet: verum ab ijs dissipatur potius quam augetur & crescit. Quanquam ex industria multis in locis vina & cõmouent & transportant: sicuti sane & in solem efferunt, atq; excalfaciunt: vt etiã quædam insuauia fiant, fumi contrahentia qualitatem. Apud nos sane in Asia in tecta ædium æstate omne prope in lagenas transfusum imponunt, postea in edita cubicula sub quibus inferne multa flamma luceat, trãsportant. In summa autem ad meridiem solemq; cellas obuertunt: in quibus & citius ea maturescant, & potui idonea euadant. Nam quod multo tempore alijs, hoc ijs quę sic excalfacta sunt, breuissimo aduenit. porro nihil mirum est qui de colendis agris memoriæ prodiderunt, ob eam quam de sua regione habebant experientiam, audacius atque inconsyderantius de vinis omnibus definiuisse. At Theophrastus atque Aristoteles experientiam etiam vlteriorẽ nacti, & in perscrutandis naturæ rationibus exercitatiores, ac diligẽtius omnia distinguentes, cum multa huiusmodi, tum vero de vinis nos docuerunt, quod simile quid illis atq; corporibus nostris accidat. An non enim & ipsa quoq; prout aut robusta sunt aut infirma, ab ijsdẽ tum iuuari, tum lædi conspicimus? Etenim vt exercitia valida, & sol, calida atq; robusta corpora etiam validiora efficiunt: mutant autem & digerunt refrigerantq; quæ non sunt eiuscemodi: sic vina natura calida motus velut ventilans, sol excalfaciens, flammæq; iuxta ardentes, celerius concoquunt. Quæ vero frigidiora sunt & humidiora, eorum arguunt omnia id genus imbecillitatem, celeriusq; perpeti cogunt quæ alioqui post passura essent: quippe quum ita comparatum sit, vt res quęlibet in propria seruetur natura calore proprio, corrumpatur autẽ ab immoderatione extrinseca, nempe caloris humidi aut frigoris abundantia. Atq; quod ab vtroq; efficitur, vnũ est, non tamen vnus generationis modus: quare non æque ab idiotis omnibus facilis cognitu est hæc corruptionis ratio. Etenim vbi quid verũ calidarum à frigore deuictum est, ne vulgo quidem ignotũ est.

At vbi à circunſiſtẽte foris calore validiore digeſtum ac diſſipatum eſt, eos ſane qui circa naturam exercitati non ſunt latet, ignorantes caliditatẽ mediocrem omnibus eſſe vtilem: immoderatam vero non minus frigiditate noxiam.

Quòd in ſaporibus aciditas prouenit calore ipſos quidem incipiente cõcoquere: non autem perfectam mutationem atq; alterationem afferre potente. Cap. XIIII.

Aeterum in genere hoc noſſe pulchrum eſt, q̃ aciditas in ſaporibus naſci potiſſimum videtur, dum à calido quidem mutatur, vt tamen non ſuperet: id quod ex acidis ructibus vel maxime cõijcias. Nam hi haudquaquã vbi nulla prorſum facta in ventre eſt ciborũ alteratio, prouenire ſolent: quemadmodũ nec vbi optime concocti, ſed tantũ vbi ſemicocti, vt ita dixerim, fuerint. Voco autem ſemicoctos qui à ventriculi calore alteratione perpeſſi, non etiã perfecte ab eo ſuperati fuerint. Sic lac, ptiſſanæ ſuccus, & quæcunq; eius ſunt generis, tẽpore æſtiuo citius aceſcũt quàm hyeme, poſtulantq; ædes frigidas, vt in ijs repoſita pluſculo tempore perdurent. Ex quibus omnibus patet quòd à calore mutãte quidem, non tamen prorſum vincẽte aciditatis generetur qualitas: atq; ob id pleriſq; ineſt fructibus prius q̃ maturuerint. Idq; etiam ijs quæ ab initio de ſaporibus acidis diximus, conſentaneũ videtur. Etenim ſi ſimile quid illis vſuuenit quod Borealibus conſtitutionibus accidit, vt tenuis ſcilicet eſſentiæ ſint, ſimulq; frigidi, naſci eos haud ſine calore ſatis conſtat, ſicut nec illum ipſum aërem. Proinde quoque quæ ſumme nos refrigerant ac interimunt, veluti cicuta, papaueris ſuccus, hyoſcyamus, mandragora, minime omniũ acida ſunt: quippe licet frigidi ſint ſapores acidi omnes, haud tamen eouſq; refrigerãt, vt interficiant. nõ enim ſubtilis forent eſſentiæ, ſi extreme eſſent frigidi. Itaq; non modo iam quòd frigidus ſit ſapor acidus, ſed & quatenus, iam apparuit. Exploranda porrò eius natura eſt in oxylapatho & oxalide, quam etiã oxyda nũcupant. eſt autẽ hæc holus ſylueſtre. in iſtis enim maxime mihi ſyncerus eſt viſus ac ſimplex, nullius particeps acerbitatis, vt ſolent arborum fructus. perſpicuò enim hi cum acerbitate quadam admiſtã habẽt aciditatẽ, ſicut cum acrimonia acetũ. Itaq; quod proprie in ſaporibus appellatur acidum, à ſola lingua percipi poteſt: ſicut & acre. cæterum quod vtriq; cõmune eſt, nempe mordacitas, etiã à tactu ſentitur. vtraq; vero lingua agnoſcere nata eſt: nam quæ cõmunia ſunt, ſicut & reliqua corpora ſenſilia: quæ vero propria, tanquã guſtus organũ percipit: idq; mihi videtur illi eximiũ ac peculiare eſſe iuxta aliarũ ſubſtantiarũ tum proprietatẽ, tum, vt ita dicã, alienitatem. Dictum autẽ demonſtratumq; ſæpenumero eſt, nec ſecius aliàs quoq; repetam, quid ſit ſecundum totã ſubſtãtiam agere, aut pati: imò vero & hactenus eius nunc meminero, quod in rem præſentẽ ſatis ſit, hinc ſumpto initio. Ex quatuor elemẽtis, particulatim corporibus omnibus cõſtant generationes impares miſtura, ac diuerſæ. Siquidem quædam ignis, aliorum'ue elementorum in ſe plus cõtinent: quędam aquæ: ſicut alia, ſi fors ita tulit, terræ: nonnulla aëris. Ex eiuſmodi itaq; imparitate proprietates corporum particularium ſunt perfectæ: ex elementis quidem, plantarũ: ex his autem, animalium: ſicut in libris de Elementis demonſtratum eſt. Porrò tranſeunt quædã quidem protinus in ſeſe mutuo: nonnulla vero mediãtibus alijs: velut terra in triticum, hordeũ, & alia id genus: rurſum horũ

vnumquodq; in carnẽ humanã:quum tamen ipſa terra caro vt fiat,ſit impoſſibile; eam videlicet,quæ in medio eſt,mutationem tranſiliẽdo. Attamen eorũ quę in ſeſe mutuo tranſeunt,quædam promptam celeremq́;,quædam diuturnã alterationem obtinent:ac quæ ſimilitudinibus propinqua ſunt,celerẽ: quæ vero remotiora,tardiorem. Oportebat itaq;,meo quidem iudicio,innaſci animãtibus organum,quod naturæ ſimilitudines ac diſſimilitudines diſcernẽdi poteſtate polleret:quod agnoſcens rerũ naturas,familiaria quidem eligeret,aliena vero refugeret. Eiuſmodi ergo lingua eſt:quæ exuberãti ſenſu,nõ calida modo frigidaq́;,humida atq; ſicca,ſed etiã quæ familiaria,quæq; non familiaria ſunt agnoſcit. in hanc enim duntaxat particulam cõplures inſeruntur nerui:quum aliæ omnes aut vnius tantũ aut duorum ſint participes:nec ita magnorũ tamen. Porrò quum quædam naturæ noſtrę magis ſint familiaria,quædam minus:ac partim in hac coniugatione,partim in illa:neceſſario plures guſtus qualitates extiterũt. Cæterum omniũ quę nutriunt,cõmunis dulcedo eſt. Nam quicquid nutrit,aut plus aut minus eſt dulce. His vero quæ nõ nutriunt, cõmune eſt id quod per negationem aut priuationem ſic dicitur,velut non dulce,& ſalſum. Particulares autẽ differentiæ cõplures merito euaſerunt:quia id quod cuiq; rerum familiare eſt,vnum eſt:nempe quia & natura eius familiaris,vna:aliena vero plurima:partim plus,partim minus à ſubſtãtia eius diſſidentia. Quæ itaq; ſumme acida ſunt,acerba,aut amara,aut ſimpliciter aliã quamuis qualitatẽ præter dulcem ſortita ſunt,ea omnia nutrire nequeũt:ſicut quæ ſolum dulcia ſunt,omnia nutriũt: inter ea autẽ quæ miſta ſunt,quotquot dulcia ſimul & acerba ſunt,& craſſioris ſunt eſſentiæ,& tẽperaturæ frigidæ:velut paulo ante oſtẽdimus. Quotquot vero acida ſimul ac dulcia,tenuiora quidem ſunt,quàm acerba:ſed & ipſa tamen refrigerant. Quinetiam amara quidem calida ſunt,ſed acria his etiã calidiora. Nutriũt ergo hęc omnia ſi iunctã habeant dulcedinẽ. Cæterum per ſe dictorũ nullum vt nutriat ſatis eſt. Porrò duplici ratione miſta eſſe aſſolent,nempe vt diſſimilaria ſint,& diuerſas habeãt qualitates in diuerſis partibus:aut ſimplicia & ſimilaria:ſed quæ in mutua eorũ quæ multũ diſſident,alteratione conſiſtãt. neq; enim mel extẽplo fit amarum: ſed aut multa coctione aut vetuſtate amaritudinẽ induit:nec id tamen illi niſi pedetentim accidit:neq; quotquot ex fructibus dulces euadunt,ſicut quædam ficus & melopepones,& ipſi repente ſemelq́; ab initio qualitatem abijciunt. Nam ijs quæ à natura mutãtur,ſenſim fiunt mutationes:potiſſimũ vbi in multum diſſidentes aut planè contrarias qualitates alteratio ſiue tranſitus perficitur. Sicut ergo quod eſt ſumme dulce,aptum eſui eſt:quod vero ſolùm ac ſyncere amarũ,eſui ineptum: ſic quæ in medio ſunt eorũ,nutriunt quidem etiã,verum minus quàm dulce. Eadem ratio eſt in alijs qualitatibus. Nam nutrire præter dulcẽ nullæ omnino poſſunt. At elemẽta multo ſanè etiã minus nutriunt,nullamq́; guſtui qualitatẽ offerũt:proinde & terra,& aqua,(ſunt enim ambo guſtui inſipida) minime nutrire idonea ſunt,ſicut nec aẽr,nec ignis. Itaq; pro horũ interim admiſtione,dulciũ ſæpe qualitas exoluitur,aquea ferè eſſentia in pumilium (ἐπίγεια Græci vocant) fructibus ſuperante: (nam triticum,hordeũ,fabæ,cicer,& quæ eius ſunt generis,quum propter humiditatem principiò qualitatũ propè expertia ſint,tẽporis ſucceſſu maturata ac ſiccata dulciora euadunt.) terreſtri vero & ſicca in paleis,fœno,gramine,& harundinibus ſiccis,& lignis: quorũ tamen quædã prius quàm aruerint,dulcia nobis ſunt,nutrimentumq́; interdum corpori exhibẽt,velut palmæ cerebrum,(ſic enim nominant

summã eius particulam) & gramen, & molles maluarum radices, maxime quæ in Aegypto proueniunt: ad hæc plerarunq; arborũ germina. Siquidem quod nutrit, a similitudine quæ illi est ad id quod nutritur, dulce apparet: a dissimilitudine vero, nõ dulce. Porro multæ quum sint dissimilitudines, multas proinde necesse est qualitates esse non dulces: quas verbis quidem efferri est impossibile: attamen memoriam earum mouere suggerereque quodammodo licet, quum omnes homines certissime norint, alium fieri in lingua sensum atque affectum ab acerbis, alium ab acidis, & alium a salsis, aliumque ab amaris.

Qua de causa quę igni admouentur, alia suauiora, alia insuauiora efficiatur. Et qua de causa edulia quædam quum per sese edi non possint, suauitatẽ tamen ijs præbeant quæ per ipsa præparantur. Cap. XV.

Itaque quemadmodum edulia quæcunq; nutriendorum naturæ simillima sunt, ea & dulcedinem præ se ferũt, nec vllã præparationem postulant: sic quæ temperaturam nacta sunt remotiorẽ, alia cõdimentis, alia coctione, alia vtroq; indigent. Nec vero mirum est, quum condimentorum nullum edendo sit, suauitatem tamẽ ijs augere quæ per ipsa præparantur: quippe quum fieri possit vt immoderatis duobus coëuntibus, id quod ex ambobus mistum fit, cõmoderatum euadat, ac proinde quoq; dulce appareat: quũ immoderata minime sint talia: postea vero quàm & per elixationẽ & per assationem, & omnino per calidum quiddam præparatio fiat ciborum, nihil etiam absurdum est aut ambiguum, quæ prius non erant suauia, tunc fieri suauissima. Apparet enim calidi natura quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atq; in aliam speciem mutare. Quocirca nec id quoq; dubiũ est, quædam suauiora, quædam vero insuauiora effici igni applicata: tum quædam tempore minimo, quædam plurimo coqui debere. Etenim quæ nutriẽdorum corporum temperaturis simillima sunt, ea vel citra coctionem aut præparationẽ iam dulcia apparent. Quæ vero dissimilia sunt, omnia insuauia sunt antequam præparentur. Porro quæ nimisquam calida sunt, frigido corrigi debẽt: quæ vero multum frigida, calidorum mistura ciborũ, & igni: ad eundẽ modũ humiditate, quæ terrea sunt & sicca: siccitate, quę plus q̃ conueniat aquea sunt & humida. Siccitates ergo, humidorum admistio: humiditates vero, siccorũ mistura ignisq; emendant. Maximam rei dictæ fidem affert quæ in ore fit mutatio. Nam qui pluscul ũ sustinuerũt ieiunium, ijs saliua salsa redditur: qui vero plurimũ, non salsa modo, sed & amara. Sic etiam corpus vniuersum, biliosum habitũ cõtrahit, ac si perinde vt lingua sensu polleret, salsedinem quoq; quæ in ipso est, atq; amaritudinem perfacile, reor, perciperet, ad hæc etiã ipsam dulcedinem quæ naturaliter inest sanguini. At nunc vbi vase quopiam aut rupto aut aperto affatim calidus sanguis in linguam effunditur, dulcissimus apparet: vtiq; si secundũ naturam habuerit. Nam morbidus, amarus, aut salsus est, aliamve eius generis qualitatẽ præ se fert. At qui in toto est corpore, nos fugit, non aliter q̃ aut bilis, aut pituita. Quanquam bilis quidem flaua vel minima quapiã parte linguam cõtingens, perpetuo amara appareat: atra vero acida. Porro vbi pituita linguã attingit, partim quidem dulcis, partim acida, partim salsa sæpe est manifesto visa, cum & ipsa in toto animali incognita sit.

Qua de causa mel à caliditate validiorem amaritudinem contrahit: lac vero frequenter etiam dulcius efficitur: quum tamen vtraq; gustui sint dulcia? An quia mel quum summe sit dulce, nec quicquã addi possit ad dulcedinẽ, in consequentem recidit qualitatem: lac vero minus dulce quum sit, quod reliquum est à calore accipit?

Cap. XVI.

Ihil mirum igitur neq; cur rerum omniũ dulcissimum mel, succum generet amarissimum: neq; cur id maxime ætate florentibus, & calidis natura, & febriẽtibus accidat. Nam vt foris quum plusculum igni admouetur, amarum efficitur: ad eundem modum & in animantium corporibus, vbi syncerum validumq; nactum calorẽ fuerit, biliosum succum procreat. At in temperaturis frigidioribus, siue propter ætatem, siue propter naturã corporis, siue etiam ob morbum facile in bonum & moderatum sanguinem cõuertitur: quippe quum neque nimium in iis corporibus aut excalfiat, aut alteretur, verum ei quod modice coctum fuerit, simile quiddam perpetiatur: plane illis adsimilatur, prorsumq; seruat dulcedinem. Et quid obsecro miri si à valẽtiore animantis calore, aut longiore coctione veterem mel dulcedinem exuat? tum etiam citra hæc per suum ipsius calorem spatio temporis amarum euadat? Nam in mutationis duntaxat celeritate, haudquaquã quod aliam perpetiatur passionem ab alia causa, differentia consistit: quippe & passio est eadem, & causa quæ mutat. Passio quidem amaritudo: causa vero caliditas immodica. Porrò immodicum, quod ad alterationem ducit, duplex est. aut enim in admoti cõsistit robore, aut in temporis diuturnitate. alterum ex nobis & igni, alterũ ex seipso mel accipit. Et merito sane tempore maiore id fit ex ipso. siquidem quod mutat, imbecillius est. Ergo quod à minore, longiori fit tempore, quid mirum est à maiore in breuiori perfici? Cæterum lac etsi gustui sit dulce, tamen ex sese nunquã amarum efficitur. Vincitur enim in eo à frigore magis caliditas, quàm ipsa vincat: proinde etiam repositum acescit. Ex tribus enim substãtiis qualitate dissidẽtibus (velut supra quoq; dictum est) constat. Prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: altera pingui, ex qua butyrũ: & tertia aquea, quod serum nũcupamus. Verum ex hisce pinguis quidem vel maxime temperata est, crassa vero paulum ab ea declinat: at excrementum illud serosum, & frigidum & humidum est. Quare lac vniuersum à modicæ caliditatis corpore longo interuallo relinquitur: quapropter ex se acescit potius quàm amarescit. Ac si gustari posset, vbi in vẽtre & per venas cõcoctũ est, ipso etiam melle dulcius inueniretur. Nam quod foris & ex sese mel obtinet, id dum coquitur, lac accipit. Et quum admodũ ingens in animãte calor extiterit, tãtam acquirit lac dulcedinẽ, quantam mel deperdit. Rectaq; id ratione euenit. etenim quod summe dulce est, ac proinde etiam nihil apponi ad eius dulcedinem possit, id vt in consequentem verti pergat qualitatẽ necesse est. At cui quid deest, id per cõcoctionẽ acquirit. Proinde sane lac vbi cruditatẽ in vẽtre perpetitur, duplicẽ suscipit alterationẽ. In frigidiore nanq; ventre acescit: in calidiore nidorosum amarumq; efficitur. Non tamen mel coquendo, vnquam aciditatem admittit: quippe quum calidius sit q̃ vt vbi non superetur acescat. Porrò vtraq; linguam mordicant, tum quod acidum est, tum quod amarũ, non tamen id tanquam proprium linguæ sensus possidet. Quippe si in aliam quãuis carnem cute spoliatam ipsa inieceris, & illam sane etiam mordebit. Ex quo constat mordacitatem à tactu proprie, non à

gustu sentiri. Quin & quæ acria appellantur, velut pyrethrum, alliũ, cepa, non linguam modo mordicant, sed & omnem reliquam nostram carnem: cõmunisq; est mordicatio tribus istis saporibus, acido, amaro, acri. Verum acido quidem vt frigido simul & subtili, (nam & id sæpe monstratũ est) amaro vero & acri vt calidis.

Quòd sapores acres omnium sunt calidissimi. Cap. XVII.

Vod itaq; sapor amarus calidus sit, modo ostẽdimus. At de acri vocato, principio ne demonstratione quidem est opus: præuertit enim sensus euidẽtia, rationis fidẽ: quare nec quisquã de ipso addubitauit: imò & Plato de eo tanquam omnium calidissimo pronũciat, tum Aristoteles quoq;, & Theophrastus. Atq; adeo nec veterũ nec recentiorum quisquã est qui secus sentiat, quippe quum excalfactio ex essentiæ eius sit ratione. Itaq; si vel ex plebe quempiã roges quid vocet edulium acre, dixerit sanè, puto, quod fortiter dum gustatur excalfacit, velut piper, pyrethrũ, nasturtium, allium, cepa, & id genus omnia: videturq; id adeo saporũ genus, quum appellatione careret propria, cõmuni per excellentiã vsum. Nam quũ & sapor amarus, & sapor acidus, ambo etiam acres sint, in quocunq; tamen corpore vehementem comperimus acrimoniam, tametsi neq; amarum sit, neque acidum, acre appellare consueuimus: quanquam multa in specie sint corpora eiusmodi. alia enim edi possunt, alia esui sunt inepta. Ea igitur quæ idonea sunt esui, dulcem quãdam saltem obscuram admistam habeant qualitatem necesse est. proinde multis ipsorum pro opsonio vtimur, multis vero vt cõdimentis tantum: at vt cibo, ipsorum omnino nullo, idq; ob virium vehementiam. Porrò eorum quæ non eduntur alia mortifera sunt: alia simpliciter medicamenta: omnia saltem cuti nostræ imposita vlcus celeriter moliuntur. Quin & horum quoq; nonnulla qualitatem quandã amaram præferunt, quemadmodum esculentorum quædam dulcem: non tamen vocantur amara: quandoquidem hæc in eis leuis est & infirma, valida autẽ vis acrimoniæ. Sunt & quæ ne gustare quidem audeas, cuiusmodi est thapsia, cantharides, & ea quæ erosione aut putrefactione interimunt. Sed & horum gustum esse acrem ex ijs conijcere licet quæ in toto agunt corpore. Multa vero etiã ipso statim odore aliena sunt, planeq; pugnantiam cum homine indicant, velut & hæc ipsa quæ nunc dicta sunt, & cicutæ, papaueris, mandragoræ, & hyoscyami succus. Quin & nuper quoq; herbam quandam conspeximus, quam Centurio quidam ex barbarica circa Aegyptum regione comportauerat, odore adeo graui, adeoq; inamœno, vt ne gustare quidem auderem, sed letalem esse conijcerem: vtebatur autem ad vrgentes articulorum dolores: atq; ipsis etiã laborantibus refrigerãdi pollere facultate est visa. Est autem colore subflauo, odore tam graui, quàm cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatũ odoris adferat gratiam. Nomẽ herbæ ex qua succus hic exprimitur, lycopersium esse dicebat. Verum de facultatibus deleterijs alibi tractabitur. Scire autem oportet acres sapores omnes, (nam de istis agebatur,) summe esse calidos, ac deinceps post illos esse amaros, deinde vero dulces. Cum vero in omnibus ampla sit latitudo: is qui magis aut acris aut amarus aut dulcis est, magis quoq; est calidus: qui vero minus, tantũ amittit caloris, quantum abest ab exacta gustus qualitate. Terminus autem seu finis saporis amari est abstergere: acris vero, vrere: at dulcis, nutrire: vbi videlicet in sua quisq; natura absolutus fuerit: hoc est vbi quoad

fieri poſſit, minime alienis permiſti ſint qualitatibus: velut amarus prorſum quidem eſt calidus: verũ qui modo admodum ex dulci mutatione natus eſt, & minus amarus eſt, & minus calidus. At qui diutiſſime mutatus eſt, ſumme amarus eſt, & proxime ad acrem pertingit: vt nõ abſtergat ſolum, ſed etiam exedat & mordicet: velut ariſtolochia quidem, iris, & panax, id modo poſſunt, nempe vlcera abſtergere, atq; expurgare. At vitis agreſtis, quæ græce ſtaphis agria dicitur, nihilo ab iſtis amaritudine vincitur: niſi vel ipſa quoq; vincat. eſt enim iam etiã acris, idq; valde: tum multũ quoq; calida: vt nõ ſordem vlceribus auferat modo, ſed & ipſam quoq; carnem colliquare poſſit. Porro quod in vlceribus nati ſunt præſtare amari ſapores, id ipſum in corpus aſſumpti efficere valent. abſtergunt enim, expurgantq;, & quæ in venis eſt craſſitiem incidunt: quamobrem menſes mouent: educendoq; ex pectore pulmoneq; puri auxiliãtur. Et in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam contineatur eiuſmodi, expurgant: eaq; ratione & comitiali morbo competunt, quicunq; certe naturam non habẽt deleteriam ac venenoſam. Illi enim toto genere præter naturam ſunt. Sic & ijs qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt: quippe quum iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidentia diuidentiaq; expoſcant. Atq; hæc quidem iam quadantenus curandi attingunt methodum.

Quã differunt amarus acriſq; ſapor? Quod amarus præterquam quod calidus ſit, etiam eſt ſiccus: at acris, vtiq; qui non exactus eſt, vberẽ quãdam humiditatem obtinet. Cap. XVIII.

Oſtea vero quam de ſaporibus amaris definiuimus, diximuſq; quod incidẽdi vim habeant & extenuandi, tum abſtergẽdi, ac nimirum etiam calfaciendi, hactenus tamẽ, vt non vrant: ruſum ad acres orationẽ vertamus. Ac primũ exacte ipſos calidos dicimus: deinde exedentes, vrentes, cruſtam molientes, ac deniq; etiã colliquãtes: eoſq; vel cuti impoſitos eſſe huiuſmodi. Sin intro in corpus ſumãtur, ſi quidem tota ſubſtantia animanti cuipiã ſumme aduerſentur, putrefacientes, eiuſq; generis animantium deleterios. Sin caloris duntaxat immoderatione: ſi craſſæ ſint eſſentiæ terreæq;, interiora exulcerandi pollere facultate: ſin tenuis, vrinam mouendi, ſudoreſq; ciendi vim habere: in ſumma autem, incidendi, & digerendi per halitum. Ex quo genere quidam tum exſpuitionibus ex thorace, tum menſium motibus auxiliantur. Cæterum quando ſit, quo modo, & qua methodo vtendum, non eſt præſentis tractationis exponere. de omnibus ſiquidem eiuſmodi in curandi methodo diſſeretur: quare de acrium ſaporum natura plura ſcribere ſuperſedebo. ſat enim fuerit diſtinctiones adijcere exactiores quibus ab amaris differunt. Nec enim ſola caliditate vehementi ab illis diuerſi eſſe conſueuerunt: ſed quod amari omnes non modo calidam habeant facultatem, ſed & ſiccam, cineri (vti eos quis optime comparet) adſimiles. Acres autem, quicunq; vtiq; amari non ſunt, multam interim humiditatem admiſtam habent, proindeq; corporum eiuſmodi non pauca à nobis eſitantur. Porro quod non calidus modo ſed & ſiccus eſt omnis ſapor amarus, in primis nos maximeq; diſcreta docet experiẽtia, de qua ſæpenumero verba ſupra fecimus. Iis vero qui præter experientiam per rationem etiam ſcrutantur, ſimiliter accidit. Admodum itaq; excalfactis dulcibus, ſiue id ab igne, ſiue à calore ingenito, amarorum corporum conſtare generationem

indicauimus: quæ protinus consistentia quoq; ficciore apparent: tum vero quoniã absumatur semper ac defluat ab eis humor in vaporem à calore solutus, necesse est reliquum terrenius sicciusq; effici: quippe quum dulce præterquam quòd calidum sit, siue plus, siue minus, necessario sanè & humidum plus minusve existat. Si autẽ corporis nostri naturæ maxime est simile, ipsa vero sit tẽperate tum calida, tum humida: id quod ex dulci superassato prouenit, perinde vt calx cinisq; calidum siccũq; necessariò efficitur: proindè abstergere quoq;, cõminuere, secare crassos viscososq; humores, sicut cinis & nitrum, est natũ. Nec enim aëria est neq; tenuis neq; aquea eorũ cõsistentia: sed, vt paulo ante dictũ est, terrena, exactè à calore elaborata, ac velut superassata ipsorum essentia. In cõparatione ergo adstringentium quidem, non parũ ijs tenuiora sunt medicamenta amara: vt ad acria vero, crassiora: quamobrem neq; facilè crassos viscososq; humores pertrãseunt: velut ea quæ sunt tenuiore essentia, nec incidere perinde vt crassiora nequeunt. In medio autẽ vtriusq; excessus sint oportet quæ incisura sunt: nẽpe vt neq; prompte penetrẽt perinde vt flamma, neq; dum cunctantur tardantq;, dissecare non possint. Verum de istis in sequenti libro qui ex ordine est quintus, tractabitur. Nunc autem tantũ nouisse suffecerit, q̃ qualitas omnis amara calidis simul siccisq; substantijs accidit, & præter hæc tenuibus & terrenis. Inaudiendum est autem totum quod dicitur, coniunctim, haudquaquã vtrunq; separatim legendum. Nam sic pugnare cum terreno videatur tenue. Verũ non simpliciter tenue, sed vt in terrena consistentia tale esse amarum assero, velut calx & cinis, & quicquid exactè perassatum fuerit, cinisq; redditum. forte autẽ verius adsimiles fuligini, ac ipsius flammæ fauillæ, quippe quæ gustantibus apparet amara. Ergo crassum & terrenum est corpus, ferrum, ac lapis: fauilla autem & cinis tenue. Ignita itaq; ferrum lapisq;, calce cinereq; sunt crassiora, multóq; magis q̃ fauilla: ad hæc quoq; & calidiora. Sed ferro lapidiq; ignito, ea quæ per erosionem interimunt medicamenta, similia sunt: quæ à corporis nimirum calore huc perducũtur: velut chalcitis, mysi, sori: ad hęc arsenicum, hydrargyros, lithargyros, & alia innumera. crassarum enim sunt partium id genus omnia, ac potestate calida, ac proinde temporis spatio accensa per eam quæ est in animante mutationem, non aliter quàm lapis ferrumq; ignitum vẽtrem tum exulcerant, tum exurunt, quum scilicet in corpus distribui præ grauitate haud possint. Istis autem subtiliora sunt, tametsi & ipsa terrenæ sunt consistentiæ, calx, cantharis, lepus marinus: quorum quædam vsq; ad iecoris pertingunt regionẽ, quædam vero vsq; ad vesicam & pectus, in tãto interim itineris spatio igneam acquirentia naturam. Porrò aristolochia & iris his etiam subtiliores sunt: quippe quæ tum humidæ essentiæ, tum aëriæ plus quam illa obtinent: quod hinc constat, quòd neq; adeo sint sicca duraq;, neq; adeo grauia: quapropter & deleterium effugere genus. Sanè vero & cãtharis parce interim sumpta, quibusque oportet admista, præterquamquod vesicam nihil offendat, etiam renes expurgat. imò & quæ efficaciora conficiuntur ad vrinas mouendas medicamenta, nonnihil habent cantharidis. Sed de hisce alias habebitur sermo.

Vide similia apud Aristotelem sect. 3ª probl. 1º

Lithargyros non est in latino exemplari nec in eodem graeco [illegible] appares

Quod sapor amarus insit corporibus temperamento siccis: & si planè amarus sit, esculentus non sit. Cap. XIX.

AT amarus sapor quòd siccis tẽperie corporibus insit, hinc colligere licet, quòd & minimè omniũ amara putrescant, minimeq; vermes aliaq; nonnulla animalcula, qualia in radicibus herbisq; ac fructibus putrescenti-

bus prouenire solent, procreet. Maxime nanq; videmus in humidis nasci corporibus vermes, ac putrilaginem. At quæ exacte amara sunt, (voco autẽ ita quæ nulla sensu notabili alia participant qualitate) omnibus propè animantibus nedum hominibus esui inepta sunt: quippe quum animal omne plus minúsq; sit humidum: amara autem sicca, haud aliter quàm cinis & puluis. Itaq; neq; cinerem neq; puluerem neq; fauillam neq; calcem animal vllum esitat, neq; eorũ quæ planè amara sunt quicquam. Absinthium enim non solum amarũ est, sed & adstringit: marina vero aqua salsa potius est q̃ amara, plurimum in se habens aquæ potabilis: id quod & ab Aristotele olim satis est demonstratum. At aqua quæ est in lacu Syriæ Palestinæ, quem alij quidem mare vocant mortuum, alij stagnum bituminosum, gustãtibus non salsa modo, sed & amara est. Salem vero etiam habet ex sese natum, perinde amarum: primoq; statim aspectu vnà cum vniuerso mari tum candidior tum crassior apparet, salsugini meræ similis: in quam si sale iniicias, ne liquari quidem etiã possit. plurimũ enim eius in se habet: ac si quis in eã se mergat, cõtinuò sale tenuissimo velut conspersus vndiq; emergere conspicitur. Quapropter etiam aqua illa q̃ cætera marina grauior est, idq; tanto pondere, quanto fluuiali marina. Itaq; ne si coneris quidem, insiliens in profundum deferri possis: ita attollit eleuatq; aqua: non sanè quia natura leuis sit: quod quidam veterum sophistarũ prodidit: sed, vt cẽsuit Aristoteles, propter grauitatem instar luti quę leuiora sunt gestans. Proinde si hominem ligatis manibus pedibúsq; in stagni illius aquam cõieceris, deorsum haud feretur: quin vero sicut naues in mari onera plura quàm in fluuijs citra submersionem portare valent, eundem in modum in stagno mortuo multo plura quàm in mari. Tanto enim est quæ in illo est aqua, marina grauior: quanto marina lacustri aut fluuiali. Inest enim ei salis substãtia, quę terrea grauisq; est. Ipsiq; tibi marinã, si lubet, efficere licet, sale in aqua fluuiali colliquato: cognoscereq; quãto grauior reddatur aqua eiusmodi q̃ sit dulcis. Quin & modũ iam inuenerũt moderatam ad saliendum cõficiendi salsuginem, si ouum in ea videatur natare. Nam vbi etiamnũ sidit, ac nondum super salsuginis superficiẽ innatat, aquosa magis est & dulcis. grauiter vero salsa est, vbi tanta est salis copia indita, vt amplius liquari qui postea adijcitur nequeat. Quam aquam si pendere nõ grauaberis, omniũ aquarum cõperies grauissimam. Itaq; ego quãdoq; inanem esse diuitis cuiusdam ambitionẽ ostendi, qui tantam in Italiam maris mortui aquam deuexit, quę cisternam implere posset. Nam id ipsum ego expedite præstiti sale plurimo in aquam potabilem coniecto. Longe etiam grauiorẽ eiusmodi effeceris aquam, si quamplurimum salis liquatũ sub Canis exortum, vbi potissimum æstus iam fuerit valentissimus, torreri sieueris: haud aliter quàm in stagno bituminoso. sic enim hæc aqua perinde vt illa grauis efficietur: ac si ligatum hominem aut aliud animal in ipsam conieceris, instar nauis super aquam feretur. Quin vero & amarior protinus quoque eiusmodi erit aqua si decoquere ipsam in igne lubeat. Nam quicquid salsum plusculum excalfeceris, amarum tibi euadet. Sic & ipsius bituminosi lacus aqua in caua calidaq; regione cõtenta dum sole torretur, amara efficitur: proindeq; æstate quàm hyeme amarior est. Ac si quid eius haustum in vase cauo regioneq; aprica, (quemadmodum nos effecimus) æstiuo tempore deponas, cõtinuò amarior sese reddita videbitur. Verũ hæc omnia ijs quæ paulo superius de amari generatione diximus, abunde subscribunt. Cæterum cuius gratia oratio ad bituminosum digressa est stagnũ, id nõdum

omne expositum est. nullum enim in eo neq; animal neq; planta inesse conspicitur: imo quum duo in eum fluuij confluant longe maximi, piscium'q; copia scatentes, maxime qui prope Ierichontem fluit, quem Iordanem nominant, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit: ac si captos quis in lacum inijciat, celeriter mori conspicit. adeo est omnibus tum hominibus tum plantis inimicum quod exacte amarum est, & quod squalidum pariter & siccum est, atque natura velut fuliginem ab exassatione referens. Quanquam ne illius quidem stagni aqua exacte amara sit: quippe quum nec ipse sal. Vocant autẽ eum Sodomenũ, à circumiacentibus stagnũ montibus, quos Sodoma appellitant: multiq; ipsum accolæ ad omnia ad quæ nos alio vtimur sale, accõmodant. Vis eius non modo plus quàm cuiusuis alterius salis exsiccatoria est, sed & extenuare nata: quia scilicet plus quàm alius exassatus est. Omni enim sali obscura quædam adstringendi vis inest, qua eas quę cõdiuntur carnes constringit, densat'q;: potissimum vbi durus & minime fragilis extiterit. Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis: minus autem illo marinus: tum qui multis in locis aquis leuiter salsis arescentibus prouenit, tertiũ locũ obtinet, abstergere magis q̃ adstringere contrahereq; potens. proximas his vires habet Sodomiticus, æque atq; marinus, durus: cæterum ob admistam amaritudinem, facultatem valentius abstergentẽ ac digerentem quàm marinus possidet. Sic & nitrum ipsum, & ipsius spuma; & quod composita appellatione vocatur aphrolitrũ, cæteris magis extergere possunt, nempe quia minime adstringunt, & exacte sunt amara.

Quod sapor salsus calidus sit & terrestris, eaq; ratione quadãtenus sapori amaro similis. Cap. XX.

Tenim propinquus est sapor salsus amaro: quippe terreni ambo sunt, & calidi: non obscura tamẽ diuersitate dissident, quod videlicet amarus à calore arido plus sit extenuatus & elaboratus. Sic in genere salis, qui durior est & densior, terrestrior'q;, qualis ferè est vniuersus fossilis, minus calidus est, subtiliũ'mq; minus partium. qui vero rumpi facilis, laxus'q;, tenuior simul & calidior est: in quo genere est & qui subamarus est, mediam quodãmodo naturam inter salem durum & aphronitrum obtinens. Sane & inter aphronitra, quædam sunt duræ crassæq; essentiæ, quæq; nec facile liquari in aqua queant. Verũ de prauis non est in hoc loco nobis sermo, sed de ijs quæ iuxta nominis rationem essentiam habent spumosam, qualis vtiq; est ipsa nitri spuma. Est enim ea omnium modo dictorũ tenuissima: velut & Asiæ petræ flos. multum enim & hic quoq; tenuis est, sed Aphrolitro minus calidus. Quare vtiq; carnium excrescentiam minore cruciatu colliquat: mordicat autem eas nitri spuma: mordicat vero & aphronitrum: nec secius quoq; & ipsum nitrũ, tametsi illis sit minus calidum. Verum supra monuimus essentiã crassam plus erodere, vbi nimirum calorem quendam nacta fuerit. Nulla enim eius pars sine cruciatu celeriterq; transit, sicut eius quæ subtilis est: verum retẽta & immorans ac tardans, plusculoq; tempore vni corporis nostri particulæ inhærẽs, haud immerito molesta redditur, instar pali carni infixi.

Quod odorata omnia calida. Cap. XXI.

CAeterum vbi de saporibus omnibus, quæ conuenire visum est, exposuimus, reliquum fuerit de odoribus disserere: quippe quum huius sensibilium generis gratia, odoris sensum natura crearit. Sane pleriq; similiter

ſaporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia,& ante iſta ipſum adeò acetū ſimiliter odoratū guſtumq; mouet:tum acria quoq;,velut allia,cepæ,& ipſa nō minus q̃ guſtum,odoratum quoq; offendūt,mordicātq;. Sic in alijs ſingulatim ſimilis propemodum eſt odoris ſenſus ſenſui guſtus. Itaq; quorundam corporum,etiam non guſtātes,qualitatem cognoſcimus,veluti fimi:proinde omnino ne guſtare quidem aggredimur:quia ſcilicet admodū fides habeatur odoratui. Quinetiam ſiqua boni odoris edulia putrilagine corrupta,odore nos ſuo offendūt,protinus ea abijcimus, haud guſtare dignati: fereq; in omnibus mutuo conſentiunt odoratus & guſtus: attamen in odore ſuauiſſimis, velut roſa,plurimum differunt diſſidentq;. tantum enim abeſt vt guſtantibus ſuauia ſint,vt amaritudinem non paucam præ ſe ferant, tametſi amarum nunquam odoratum,eſt neq; vt medicamen nobis ſuaue,neq; vt cibus. Quænam igitur huius ſit diſſonantiæ cauſa,licet Theophraſtus quæſiuerit, tamen præſtiterit & quæ nos de ea cognoſcimus exponere. Amari ſaporis generationem ex dulcibus à calore extenuatis prouenire iam clare docuimus: apparuitq; calidiora ſimul & tenuiora temperie eſſe amara, quàm dulcia. ſed & odoris ſenſus in ipſis cerebri eſt ventriculis:velut & id quoq; alibi à nobis demonſtratum eſt:& odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia. Ea enim quæ à corporibus defluūt,ambiēti permiſta,ac deinde per narium inſpirationem in cerebrum delata,ſenſum mouēt. Recta ergo ratione,quæcunq; odorata,eadem & calida ſunt:quippe quum vaporū copia à calore proueniat: non tamen protinus quicquid odoratum eſt,ſuaue eſſe colligitur. Siquidem non omne id ſpiritui in cerebri ventriculis cōtento familiare eſt. Etenim quemadmodum qui linguæ obueniunt ſapores,ij qui familiariſſimi, ijdem & dulces erant: qui vero non familiares, cōplures habebant differentias:ita odores qui familiares ſunt cerebri ſpiritui, ijdem & grati ſunt & ſuaues:qui vero non familiares,multis differentijs à ſeſe mutuo diſſident. Cæterum non omnibus impoſita ſunt nomina perinde vt ſaporibus. Dicimus enim quippiā acidū acreq; habere odorē:ſed auſterum,acerbū,ſalſum,aut amarū haud etiā dicimus. Verum in haſce duas appellationes odorabiliū pleraq; reducimus, beneolētia, & graueolētia appellātes:beneolentia quidem proportione quadā ad ea quæ linguæ ſunt dulcia:graueolentia vero ad ea quæ nō dulcia. vno enim nomine totū hoc in ſaporibus genus appellari nequit:videtur autē à corporibus nō odoratis aut omnino paucū defluere,aut quod pro mole ſua non ſit moderatū,ſicut in ijs quæ exactè tum ſalſa tum acerba ſunt. Exactè autē quum tale aut tale quid dicimus,ſyncerū,& quātum fieri poſſit,alterius qualitatis expers dicimus. Siquidem craſſa vtriſq; eſſentia eſt, & ad hoc acerborum etiā frigida. quare veriſimile eſt,quod ab ijs defluit,paucū eſſe & craſſum,& mole ſua terreū,ac proinde per inſpirationē in cerebrū non incidere.

Quòd neq; ex odore neq; ex colore certò quid definiri de medicaminum temperie poſſit. Cap. XXII.

Taque haud ſolida res eſt ex odore de ſenſibilium temperatura conijcere perinde vt ex guſtu. Nam quæ odore carent, craſſam quidem eſſentiam obtinent:cæterum quę ſit eorum in calore frigoreq; natura,id vero nondum conſtat. At quæ odorata ſunt, tenuia vtique ſunt quadantenus & calida. Verum eius tenuitatis caliditatiſq; quantitas haud etiam indicatur. Porro maxima pō-

tissimaq; causa quamobrem in odoratis nihil euidens de tẽperatura iudicari queat, inæqualitas est substãtiæ, de qua sæpenumero verba mihi iam habita sunt, vbi demonstrabam corpora pleraq; dissimilari esse subsistentia. Ac nunc quoq; etiam claritatis gratia vnum proponã exemplum, nempe rosam, quæ non ea modo ratione dissimilaris est, qua pars quidem eius continet, pars vero cõtinetur. Continens quidem, durum & terreum: quod continetur, succus est humidus. imò & succi ipsius tria sunt excrementa, quemadmodum suprà necessarium esse demonstratum est: vnum terreum, quale est in vinis fex: alterum aërium, quod ipsum quoq; vini flori proportione respondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem efficere corruptionemq; diximus, vbi nimirum neq; deuictum neq; planè alteratũ ebullitionis tempore fuerit. Sanè huius excremẽti gratia quidam succos non nisi coctos reponunt, alij in sole feruenti præsiccatos. nam terrei aërijq; gratia non admodum corrumpendos metuunt: quum ea & separari videãt, ægreq; corruptibilem sortita substantiam: quandoquidem temperamẽtum nacta sunt siccum. Sed de istis supra abunde disseruimus. Cæterum in rosæ natura aliud gustantibus acerbum est: quod terreum vt sit & crassum frigidumq;, necesse est: aliud vero amarum, quod tenue est & calidum: & tertium in his aqueum, necessario quidem frigidum, sed in tenuitatis crassitudinisq; oppositione quadãtenus summorũ medium: cuius mistura neq; ipsum illud adstringens, neq; ipsum amarũ, summe est tale quale dicitur. qualitates enim omnes exoluit aquei admistio. Ipsum itaq; hoc aqueum elaboratũ extenuatumq; atq; excalfactum quodãmodo videtur, ac proinde facilè in vaporem solui: & hac ratione rosam tum odoratam esse, tum celerrime resiccari. Atq; hæc omnia de eo ex gustu conijcias: at per odorẽ haud æque: quippe quum non æque omnes eius partes euaporent, nec perinde sensum moueant. In gustu autem omnes similiter gustabilium corporum particulæ in linguam incidunt, sensumq; mouent pro sua natura singulæ. Quare certum tutumq; non est de tota medicamẽtorum facultate ex odore conijcere. Nam ea sola agnosci possunt quæ modo posuimus. Multo minus ex coloribus de medicinarũ virtutibus colligere quid valeas: quippe quum in singulis coloribus calida, frigida, humida, siccaq; reperias: quemadmodũ in primis huius operis cõmentarijs ostẽdimus. In quoq; tamen singulatim genere aut seminis, aut radicis, aut succi ex colore indicationẽ quandam liceat sumere: vtpote cepa, scilla, vinũ, quanto fuerint albidiora, tanto & minus sunt calida: quæ vero subflaua fuluaq;, calidiora. Idem vsuuenit tritico, milio, ochris, phaselis, ciceri, ireos radici, asphodeliq;, alijsq; compluribus. In quoq; enim genere in vniuersum fulua, flaua, rubraq; omnia albis sunt calidiora. Itaq; etsi hinc quoq; de medicamentorum viribus coniectura fieri queat, tamẽ sermoni adijciatur, optimũ sanè esse (vt & dictum & ostensum sæpenumero est) per experientiam discretam facultates inuenire. in hac enim falli non possis. quanquam prius quàm experientia virtutem agnoscas, gustus pleraq; indicet, pauculum etiam approbante ipso odore.

De saporibus ex Aphrodisei problematum sect. 2a. probl. 66.

1. Dulcedinem, plus caloris, minus humoris parit //
2. Acritudinem, caloris et siccitatis copia //
3. Salsuginem, plus siccitatis, minus frigiditatis //
4. Acorem, frigiditatis humiditatisq; copia //
5. Austeritatem, siccitas largior et frigiditas committunt
6. Amarorem, siccitas et calor plenior
7. Pinguitudinem ex humore pleni et caloris corruptione oriri censendum est //

Libri quarti finis.

g.j.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber quintus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Vintum librum de simplicium medicamentorum facultatibus orsurus, ea primùm repetam, quæ supra demonstrata in rem præsentem cēsentur accōmoda, sumpto ab elemētis principio, aqua videlicet, igne, aëre, ac terra, quæ nonnulli à qualitatibus denominātes, humidum, calidū, siccum, & frigidum esse aiunt. Sunt ergo qualitates hæ humiditas, siccitas, caliditas, frigiditas. Quæ vero ab illis denominantur corpora, ea sunt tum cōmunia omnium elemēta, tum ea quæ per harū excellentiam aut humida, aut sicca, aut calida, aut frigida nuncupātur, tum ea quæ ad conueniens siue symmetrum generis eiusdem aut speciei conferuntur, quæcꝫ ad quiduis obuium. Sanè de horū differentia frequenter tractauimus, nec minus diximus quatenus differat nutrimentum à medicamento, & quòd nutrimentū vincitur ac superatur ab eo quod nutritur, medicamentū autem contrà. ipsum enim vincit atcꝫ superat corpus cuius fuerit medicamentum. quippe cum vtriusꝗ referatur ad aliquid notio. Ostensum præterea est medicamentū alterare natum esse aut vna quapiā qualitate, nempe aut calfaciendo, aut refrigerādo, aut humectando, aut siccādo, aut dictorū coniugatione quapiam, aut tota sui substantia, sicuti complura letalium medicamentorum, nec pauca alexiteriorum seu amuletorum, tum purgantia omnia, ac pleracꝫ eorum quæ epispastica, hoc est attrahentia nuncupāt. Sed de istis quæ reliqua sunt infra adijciā. Quæ vero vna duabusve qualitatibus in vniuersum corpus nostrū agunt, ea hoc in libro exponam, rursum hic sumpta hypothesi superius demonstrata, quòd simplicium medicaminū pleracꝫ dissimilarium sint partium, recꝫ vera cōposita. cæterum appellari simplicia, quòd cuiusmodi sunt, talia natura sint, nec quicquam ex nostra industria assumpserint. quinetiam ꝙ quędam crassarū sunt partium, & terrena suis substantijs, quædā tenuia & aëria, alia vero aquea, & dictorū media. Hæc quum sint superioribus libris demonstrata, hypotheses mihi sunto ad ea quæ nunc dicenda veniunt. His ergo propositis ordienda iam oratio est.

De vsu medicamentorum. Cap. I.

Sus est frequenter hominibus medicamentorū ob id ipsum tantummodo, vt aut refrigerēt, aut humectēt, aut calfaciāt, aut siccēt, aut per coniugationē horum quid agant. Interim vero vt quod supra modum laxatū est, contendant atcꝫ contrahāt, aut quod intensum est laxent, aut quod cōdensatum est rarefaciant, aut rarū condensent, aut durū emolliāt, aut immodicā mollitiem ad duritatem reuocēt, aut plenū euacuent, aut vacuum impleāt, aut eius generis quid agāt. Nam quisquis perfrixerit, nō medicus tātum, sed quiuis etiam ex plebe, ab ipsa rei natura ductus, calfaciens medicamen inuenire desiderat: aut ardenti febre æstuans,

quod refrigeret. Sic priuatus quispiam si vlcus habeat nimis molle ac humidum, id medicum desiccare iubet: aut si siccum & exuccum, humectare. Quinetiam quum siccitatem pariter atq; caliditatem toto corpore percipiunt, ceu qui æstuāt, siue vsti sunt, aut defatigati, lauari expetunt, frigidamq; bibunt, tum quicquid refrigerare simul & humectare potest, studiose exquirunt, votiq; sæpe cōpotes fiunt, atq; ipsa natura duce eorū remedia plerīq; idiotarū inueniūt. At phlegmones, scirri, œdematis, erysipelatis, putredinis, herpetis, gangrænæ, nullus ex illis sibi remediū peruestigandum sumit, tanquā vnūquodq; eorū maius iam sit quàm pro captu hominis plebeij, ac scientiā requirat venerabiliorē. Eam scientiā nuncupant Medicinam: & qui eam exercet, Medicum. Atq; hucusq; & ipsi procedunt, vt sciant vlcus cauum carne impleri, sordidum purgari debere, æquabile cicatrice induci. Non tamen norūt quid carne impleat, quid purget, quid cicatrice inducat. Sic sanè etiā si musculū habeāt durū aut tensum laxumve, q duro quidem mollientibus sit opus, tēso autē laxantibus, laxo vero contendentibus, id satis perspiciunt: non tamen compertum habent medicamentum quod aut emolliat, aut laxet, aut contendat, sed ea inuenire opus est medici. Siquidem inuenias ex plebe quosdam qui non secus atq; medici medicamentorū pollent inuentione, sed hactenus, dum calida modò ac frigida, humida ac sicca perquiruntur. Verum in ijs quæ modo dicebamus, prorsum rudes reperias. Tametsi, ceu ante monuimus, haud omniū tum calfacientium, tum refrigerantium, tum humectantiū, atq; exsiccantiū, æque facilis est atq; expedita inuentio. Quippe quòd napy pyrethrumq; excalfaciunt, & portulaca solanumq; refrigerāt, tum aqua & oleum humectant, & acetum & marina aqua desiccant, penè omnibus non medicis duntaxat sed & idiotis confessum est. At rosaceū an ne calfacere an refrigerare dicēdum, similiter acetū, oleum, & eius generis non pauca, ingenti cōtrouersia iactata sunt. Verum de talium facultate in quatuor ante hunc libris disputauimus, in primo ac secundo sophistarū redarguentes epicheremata, seu in vtranq; partem ratiocinationes monstrantes, veramq; methodum, cuius quis ductu medicamētorum facultates inueniat. In tertio, missis sophistis, omnes ab initio logicas exposuimus quæstiones, quibus maxime insistas, quibusq;, vt sic dicam, artificiose efformatus, idoneus sis ac sufficiens qui medicamentorū omnium facultates inuestiges. In quarto de proprijs linguæ sensorijs disserui, quos sapores appellitāt: id indicans, quo pacto hinc orsus, primas inuenias tum qualitates, tum facultates. Attigi porrò etiam in extremo libro qualitates odoratus, docens quantum itidem & hinc iuuari queas ad primarū inuentionem facultatū. At in hoc quinto libro aliud mihi propositū est facultatū genus expromere, quas vocare potes secūdas ac tertias post primas & omnium cōmunes. Siquidem quum particulatim vnumquodq; nō pari modo ex illis temperatū sit: aliud, puto, ex ijs laxatorium euasit, aliud intensorium, aliud emolliens, aut indurās, aut rarefaciēs, aut condensans: tum ex operibus quæ edere nata sunt, facultates in se habere dicta sunt rarefaciendi, condensandi, emolliendi, indurandi, illinendi, extergendi, attrahendi, repellendi, ad hæc laxandi, contendendi, orā referandi, ac contrahendi, incrassandi, extenuādi, dolores sedandi, acciendi, (illas ἀνωδύνους, has ὀδυνηρὰς nominant) concoquendi, puris mouendi, digerendi per halitum, sudoris prouocandi, soporis cōciliandi, stuporis accersendi, animum alienandi (ἐκστατικὰς nuncupāt) vrendi, erodendi, crustam faciendi, fundendi,

denſandi,ſuccum prauum procreandi,exuperandi,purgandi,ſiſtendi,exaſperandi, leniendi,infarciendi,farctu liberandi,ac quum vlterius etiam procedunt,ac propè particulatim opera appellant,vrinas ciendi,vomitus proritandi,ſubducēdi ventris ac lubricandi,per nares & os purgandi,quas ἐῤῥίνους & ἀποφλεγματικοὺς vocāt,menſes mouendi aut cōprimendi,ſimiliter lactis ac ſeminis tum generandi & extinguēdi, tum prouocandi & reprimendi,magiſq; etiam cum à iecore hepaticas,à liene ſplenicas,ab auribus oticas,ab oculis ophthalmicas,à dētibus odonticas,à coxa iſchyadicas, à renibus nephriticas, à pedibus podagricas, ab articulis arthriticas,à coſtis pleuriticas,à tuſſi bechicas,& à calculis cōminuendis λίθων θρυπτικὰς facultates vocitant,ad particulares perueniunt. Pari modo quædam dicta eſt à procreanda in vlceribus carne facultas ſarcotica,ab inducenda cicatrice epulotica,à glutinando colletica,à purgatione cathartica,ab excreſcentia carnis detrahenda cathæretica:fereq; numerari nequeant omnes particulatim facultates,ſi ab vnoquoq; ſingulatim eorū quæ perficiuntur deflexa illis imponere nomina aggrediamur. Sed præclarius ſanè ac methodo dignius eſt,ſi miſſam facientes orationem tum prolixam,tum confuſam,cōmodis ſpeciebus conſuetas medicamentorum facultates compendio definiamus,non puris mouendi aut mitigandi,aut doloris ſedandi,aut per halitum digerendi,aut laxādi in triticeæ farinæ cataplaſmate facultatē ineſſe dictitantes,ſed modice tum humidam,tum calidam. ſuperius nanq; poſitum eſt in quo ſignificato eiuſmodi dictionem efferimus. Similiter non vrinas aut menſes prouocās, aut bechicum eſſe medicamen,aut pleuriticis,aut peripneumonicis,aut purulentis(quos ἐμπύους vocant)congruere,aut morbis comitialibus & ſpaſmis & palpitationibus & tremoribus & ruptionibus & ſpaſmatibus prodeſſe, neque carne implere,aut purgare ſinuoſa vlcera,aut lateris iecoris lieniſve dolores ſedare,neque chœradas diſcutere,aut ex oſſibus carnes educere,ad eundem modum neque genituræ profluuio congruere,aut in vteri fomenta vtiliter miſceri emollientem & reſerantem, quin nec quod neuos & ephelides detergeat,& inueteratum capitis dolorem ſanet,aut fœtum corrumpat detrahatq;:ſed ſufficit hactenus dixiſſe calidam,hactenus ſiccam,& eatenus tenuium partium illis obueniſſe tēperiem atq; tum omnia quæ nunc memorata ſunt,tum longe item plura indicare:quin alio quoq; modo de ea dixiſſe ſat eſt amaram eſſe,ſed nō extreme,imò ita vt dulcedo quædam admiſta appareat. Ac primus doctrinæ modus empiricorum proprius eſt,ſecundus virum potiſſimum rationalem decet:atq; hunc mihi nunc exponere ſtatutum eſt.

De pus mouentibus,atq; emollientibus medicamentis. Cap. II.

CAeterum vniuerſa ea quæ quatuor ſuperioribus libris ſunt dicta, propria ſunt ipſius de medicamentis ſpeculationis,niſi ſiquando per affinitatem curandi methodum ſermo attigit:at in quo nunc verſamur,ad illam magis pertinet:quapropter ſæpe conſiliū mihi fuit omnino intactum præterire. Verum quandoquidem viſum eſt præexercendos eſſe eos qui aſſequi deberent curandi rationis intentiones,& pleriq; ex amicis,potiſſimumq; ij quorum in gratiā hunc tractatum conſcribere ſum aggreſſus,ita me facere cenſuerunt:idcirco ſermonem hunc hoc in libro abſoluam,ſumpto exordio ab emollientibus,& pus mouentibus. Quæ cum

vtraque sint calida humidaque, diuerso tamen vtrunque modo. Hæc enim ceu simillimũ corpori in pus mouendo calorem producentia, absque vlla existentis in eo humiditatis aut consumptione, aut adiectione: illa vero ceu maiorem quàm pro natura accedentia, ac nonnihil quoque humiditatis contrahentia. Porrò perspicua est notaque pus mouentium notio. Siquidem suppuratio in pus est mutatio.

Tribus modis dicitur molle & durum, partim vt extreme tale, partim vt per excellentiam, partim vt ad symmetrum generis eiusdem aut speciei aut quiduis obuium. Cap. III.

Sed de emollientibus medicamentis, ipsaque adeo emollitione nõ perinde simpliciter loqui licet, quia videlicet nec de duro mollique corpore. Siquidem partim absolute durum dicitur, vt terra: partim per excessum, vt vnguis, calcar, cornu: partim ad symmetrum sui generis aut speciei, vt hoc animal puta elephas, aut hic homo puta Hercules: partim ad quiduis obuium collatum, vt Diogenes ad Aristotelem. Pari modo dicitur molle, aut vt summe eiusmodi, aut per excessum, aut ad symmetron sui generis, aut speciei, aut ad quiduis obuium. Quod vero tripliciter quoque id genus omnia dicere liceat, partim vt à mistura aliena, summasque habentia qualitates à quibus nuncupata sunt, partim vt ad symmetron sui generis aut speciei, partim ad quiduis obuium collata, & quod nihil retulerit illo an hoc modo dixeris, frequenter mihi ostensum est. Omissis itaque cæteris significatis, de mollibus durisque vt ad optime cõparatum habitumque hominem contemplemur, quem sane regulam ac mensuram statuimus omnium quæ eum in modum dicuntur: nec tamen ad illius partem quamcunque, puta os adipemve, sed quæ temperie media est, nempe cutem, maximeque eam quæ in manibus est, vbi perfecta est tangendi potentia. In vnũ autem redit, si quod per excessum ad totam substantiam dicitur, sic molle durumque appellites, quandoquidem medium quoddam est tactus noster: vti & Aristoteli visum est, & Plato quoque sensisse videtur, quum ait: Dura quidem, quibus caro nostra cedit. Mollia vero, quæ cedũt carni. Nam cutem hominis eo ipso in libro, Timæo scilicet, genere esse carnem ostendit. Quin & Aristoteles quum ait molle esse quod in se cedit, durum quod non cedit, idem quod Plato sensisse videtur, & maxime quod ad tactum ea iudicanda censet, tanquam ad medium. Quod vero in comparatione ad quiduis obuium durum est ac molle, id in eo quod magis minusque cedat, iudicari videtur. Quin & ipsam cutem nostram aut musculum quum induratum dicimus, cum naturali eius statu aduentitium affectum conferentes ita nominamus. Sane corporum hoc pacto affectorum ad statum naturalem reditus emollitio est.

Quot modis fiunt dura: nempe aut resiccatione, aut cõcretione, aut nimia impletione, aut harum coniugatione quapiam. Cap. IIII.

Porrò quum variè quidque durius efficiatur, nempe aut siccescens, aut concrescens, aut nimia repletione, adeo vt vehementer distendatur, aut coniugatione quapiã: sequitur vt & propria suaque cuique emolliendi sit ratio. Itaque de omnibus deinceps distinguamus. Interim illud prius cõmonefacientes, nominum verborumque co-

piam plerunq; non esse indecoram, sed potius eius cõtrarium: illiberalem vero tum esse, cum non est necesse de illis distinguere. Nam ita & Plato prodidit. Et nobis in præsens necessitas incumbit de duri significatis definire, principio rursum ab ijs desumpto quæ modo dicere desijmus. Nam quod in se cedit, molle est, si quidem corpus simplex fuerit. Siquidem quod ex pluribus constat aut sese contingentibus, sicut tritici aceruus, aut inuicem implicatis, vt lana & pili, simul & cedere potest, nec tamen esse molle. Contra in ijs quæ summe plena sunt, velut vtres, vesicæq;, neutrum latus in se cedit, nec tamen quod continetur durum est, sicut nec quod continet vbi impletũ est durius seipso euasit, aut aduentitiũ alium affectum est adeptũ, nisi quod nunc tensum est, quod hactenus fuerat laxum. Quamobrem ego id renitens, græce ἀντίτυπον, non durum appello, quãdo nimirũ accuratius loqui propono. Permitto tamen qui velit durum appellare, quin & ipse persæpe sic nuncupo. Sed illud tamen moneo, non vnã esse induratorum naturam, neq; vnam medelam. Nam quod à siccitate induratũ est, humectari postulat: quod vero à congelatione, excalfieri: quod autẽ à repletione, inaniri: quod deniq; à siccitate simul concretioneq;, humectari simul ac cõcalescere: quod vero à cõgelatione pariter & impletione, pariter quoq; calfieri & euacuari. Siccantur itaq; corpora citra congelationẽ tum in validis exercitijs, tum in sole feruẽti, tum in inedia ingenti, tum in febre ardenti, & medicamentis quæ ita siccãt vt non refrigerent quoq;. Congelantur à vehementi duntaxat frigore, sicut sanè & implentur à largi tantum humoris affluxu. At siccantur simul & congelantur coëuntibus quæ simul conuenire possunt causis: vt si quis supra modum laboret in frigore. Sic quoq; replentur simul & congelantur ab influxu frigido, ac partis refrigeratione. Frigoris rursus causa triplex est, vna à foris incidẽtibus, puta aëre, aqua, medicamento, quod sæpe factitant in erysipelatis. Altera est propria patientis particulæ temperies. Tertia ab influente in ipsam humore prouenit. Nam is sæpenumero seipso calidior effectus est, aut putrescens, aut contactu calidarum natura partium alterascẽs, cum interim quod partibus natura frigidioribus affricuit frigus, plurimo perdurat tempore. Atq; tot quidem modis corpora tum indurãtur, tum molliũtur. At medicamen emolliens, (græce vocant μαλακτικόν) non de omnibus ijs modis efferre videntur, sed peculiariter de ijs quæ congelatione induruerunt, magisq; etiam si in eis contentus sit humor præter naturam, velut in scirrosis. Quippe si à siccitate induruerit, humectare nõ mollire id præcipiunt, sicut impleta euacuare, nõ emollire. Sed de nominibus neq; contendere honestũ est, neq; curiosum esse est necesse: verum rerum insistere diuersitatibus præstat: in quibus si quid peccatur, ingẽs ægrotis damnũ malumq; prouenit. Itaq; quod resiccatum est, humectãtia poscit remedia, de quibus supra abunde disserui. At quod à frigore cõgelatum est, excalfacientia postulat: quæ nec ipsa obscura sunt. At quod impletum est, aut refrigerantia requirit, aut excalfacientia, aut quæ proprie vocantur siccãtia. Vniuersa siquidem hæc humorem superfluum euacuãt, sed sua ac peculiari quodq; ratione. Frigida quidem duobus modis, nempe repellentia, simulque cum calore multam educentia humiditatem, sicut Aristoteles docuit. Quæ vero excalfaciunt, dum contentũ in incalescentibus corporibus humorẽ in vapores dissoluunt. Quæ autẽ desiccant, velut quæ vocãtur diaphoretica, hoc est per halitũ digerentia, & ipsa duplici ratione, aut humores ebibentia quum poris quibusdam insunt, aut totã alterantia parte. Verum quãdo tempestiuus cuiusq; sit vsus, nõ est præsentis negotij

definire, sed ad curandi attinet methodum. Quæ vero à frigore pariter & ſiccitate induruere, ea excalfacere pariter & madefacere expedit, non ſicut pus mouentia calore & humiditate ſecundum naturam attemperatis, ſed tanto eſſe medicamen expedit calidius, quanto exuperauit frigiditas: tantoq; ~~ſiccius~~, quanto & vicit ſiccitas. In quibus menſuram finire ad curandi itidem methodum pertinet. Sufficiat autē hic medicamentorū ſpeciei formulā quādam exponere, idq; pauculis exēplis. Igitur oleum & aqua calida humectant ſimul & excalfaciunt. Quod ſi ambo in vnū miſceantur, multo magis tum excalfaciet, tum humectabit quod ex ambobus erit miſtū, ſicut aquæ potabilis balnea cum oleo cōpioſo exhibita. Idem efficit eduliorū qualitas, ſi ſimiliter habeat. Itaq; ingentis famis, quam βουλιμίαν nomināt, illiuſmodi ſunt remedia. Eſt enim ea affectio frigiditas iuncta ſiccitati: & ſanatio eius per contraria perficitur. Veruntamen cataplaſma quod ex farina triticea cōficitur, in temperatis naturis pus mouens, nec quicquā naturalis partiū humiditatis aufert, quod quidem relatu ſit dignū: multoq; magis nec apponit, ſicut nec calorē intendere poteſt, nec hebetare, ſed tantū in ſubſtātia ipſa augere. Cæterum nō idem eſt, qualitatē intendere, & augere ſubſtantiā. Sed hæc paulo poſt accuratius oſtendā. Attamen id genus medicamēta humida calidaq; dicimus, non ceu calidiora humidioraq; quàm noſtra ſit ſubſtantia, ſed ceu ſimilem habētia nobis tēperiem, quæ calida & humida eſt iuxta veterem ſermonem, velut in libris de Temperamentis oſtendimus. Nec tamen ſic aquam humidam aut galbanum * calidum dicimus, ſed illam tanquam quæ carnem noſtram riget, hoc tanquam quod calfaciat. Nam tametſi aqua calida euacuare quæ per humorum influxum contumuerunt valeat, ſimilares tamen partes ſaltem omnino humectat, ſicut in primo libro à me monſtratum eſt.

* Vetus interpres legit ignis

De medicamentis pus mouentibus. Cap. V.

Medicamenta itaq; quæ pus mouent, eò q; perinde vt aqua calida excalfaciāt, ſuperfluum in ſpatijs vacuis contentū humorem per halitum digerunt: ſicut in libello de inæquali intēperie monſtrauimus. Ipſis tamen ſimilaribus corporibus ſecundum naturam affectis, humiditatis nihil neq; adijciunt, neq; adimunt, quod quidem manifeſtū ſit, & ſentiri queat. Quippe quum temperaturā poſſideant æqualem ac parem, earū ſubſtantiā tueri potius quàm alterare poſſunt. Nam in ſuppurationibus humiditas quidem alteratur, itēq; ſiqua ſit caro contuſa: cætera vero quæ ſecundum naturā habent, ſubſtantiā ſuam ſeruant. Etenim quum tres in animalium corpore fiant alterationes: vna planè ſecūdum naturā eſt, quum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in viſceribus & vaſis qui inibi generatur ſuccus, vnde rurſum pars vnaquæq; nutriatur. Altera contrà planè: præter naturā, nēpe in putreſcentibus omnibus. Atq; hæ quodāmodo inuicē ſibi contrariæ ſunt. Tertia ex vtraq; miſta & media eſt, partim ſecūdum naturā exiſtēs, partim præter naturā. Siquidem alterationi ſecundum naturā duo hæc inſunt, vt & ex familiari animātis naturā fiat alteratio, & ab ingenito calore planè ſuperetur. Ei vero quæ præter naturam eſt, & ab aliena caliditate mutatio prouenit, & ad nihil vtile. At media earū, quæ ſcilicet ſuppurationes comitatur, ab ingenito quidem fit calore, ſed non planè vincente. neq; enim ex materia peragitur quæ prorſum benigna ſit, neq; tamen ex omnino aliena. Itaq; quemadmodum naturales alterationes quæ ab innato proue-

niunt calore,à ſimili extrinſecus iuuãtur,pari modo & quę in mouẽdo pure conſpicitur. Nam quid æque concoctioni ventris conferre nouimus,atq; corpus humanũ illi impoſitum? Proinde quidam puellos noctu admouẽtes per quietem,longe euidentiſſimum adiumentũ ſentiunt. Confert ſiquidem amplius,magiſq; multo familiaris eſt eo calore qui à fomẽtis paratur. Eiuſdem gratia vtilitatis quidã paruos catellos per quietẽ ventri imponunt,copiã coquentis cibos caliditatis adaugentes, non qualitatem. Tale eſſe debet quod ad mouendum pus adhibebitur medicamentum,qualis eſt in naturis temperatis calor natiuus. At ſi iuſto calidior natura fuerit,in eo corpore,quod pus mouebit medicamen,calidius ſit oportet:tanto nimirum tẽperato calidius,quanto & natura eius tẽperatam in caliditate exuperat. Itaq; clarum iam illud eſt ex curandi methodo,cuiuſq; ſingulatim hominis ſuum ac proprium eſſe puris mouendi medicamentum. Nec minus illud conſtat,quod ſæpenumero iam demonſtratum,horum comprobatur teſtimonio,omnes medicamentorum facultates vt ad optime temperatum hominem explorãdas. Siquidem nulla conſtitui ars poſſet,niſi prius velut regula ac ſcopo generi materiæ in qua verſatur conſtituto, ad illum iam particularia omnia dirigantur. Rurſum ergo propoſito tãquam ſcopo quodam in hoc ſermone optime temperato homine,eius reſpectu aliud eſſe dicimus medicamentũ pus mouens,quàm quod indurata emollit, eſſeq; eorum temperaturas,quas ſuperius eſſe poſuimus eius quidem quod naturæ in mouẽdo pure auxilio eſt,commoderatam & ſimilem ei corpori cui admouetur: ac proinde quòd natura noſtra humida ſit & calida,humida calidaq; medicamenta eiuſmodi frequenter appellari. Eius vero quod indurata emollit,temperata natura multo calidiorem,non tamen iam valde calidam.

De ortu ſcirri. Cap. VI.

ORitur autem induratorum affectio ex fluxione viſcoſa & craſſa paruis particulæ poris ſiue meatibus impacta. Digeſto vero per halitum quod tenue eſt eius ac ſubtile,ac deinde quod reliquum eſt refrigerato ac velut cõgelato,vocata ſequitur ſcirrωſis, ac proinde frigidum pathos aiunt,& per calfaciẽtia curari. Porrò quoniam cum frigiditate humor redundat ſuperfluus,idcirco etiam compoſitam eius eſſe medelam,ob refrigerationem ſcilicet excalfacientia poſcente affectu,ob alienam vero & ſuperuacaneam humiditatem,euacuantia. Vnde ſit vt eorum quæ ſcirri in morem indurata ſunt,nullum curari valeat,neque à valide exſiccantibus,neque à fortiter excalfacientibus,neque ab iis quæ vtraq; hæc præſtare poſſunt. Nam quæ valide excalfaciunt,hęrẽns ac contentum in particula humidum violenter digerentia atq; eliciẽtia,reliquum omne deſiccãt,& incurabile conſtituũt. quæ vero fortiter deſiccant,etiamſi non excalfaciant,tamen ipſa non per medium, euacuando ſcilicet quod ſubtile eſt,ſed ex profeſſo ac ex natura ſua ad ſummã ſiccitatem infixam particulæ fluxionem adigunt. Sola igitur ea quæ calfaciunt,ſed non admodum,vnaq; exſiccant non magnopere,eiuſmodi ſanare affectus poſſunt:vocanturq; ea medicamenta græce μαλακτικὰ, latine emollientia nomino,eodem tempore vtrunque agentia,nempe quod congelatum eſt fundentia,& ſenſim per halitum digerentia.

Emollientia medicamenta in hoc à pus mouentibus differunt, quòd emollientia calidiora sunt, & moderate desiccant existētem in partibus humiditatem: pus autē mouentia corporibus quidem nostris similem calorem obtinent, sed tamen existentem in eis humiditatē seruant. Cap. VII.

Qvapropter calida sunt id genus medicamēta, nec admodum sicca, à pus mouentibus eò dissidentia, quòd calidiora sint, & sicciora. Illa enim cognatam ac simillimam corporibus nostris caliditatē possident: emollientia vero licet validiorem habeant, non tantā tamē vt attractionis violentia reliquum desiccent. Praeterea ea quae pus mouent, humorē qui praefuit in partibus indura tis, seruant: emollientia vero paulum quiddam eius absumunt. Proinde quanuis innumera sint calfacientia simul atque exsiccantia medicamenta, sola tamen ea quae conuenientem ac symmetrum calorem possidēt, vnáque illi respondentē sortita sunt siccitatem, mollire quae scirri instar indurata sunt possunt, quale est bdellium, styrax, galbanum, thymiama ammoniacum, medulla tum ceruina tum vitulina, adeps caprinus, & taurinus, & quae eius sunt generis. Nam nunc cōsilium non est omnem exprimere materiam, sed vnam de id genus facultatibus omnibus generalem constituere doctrinam. Praestat nanque in genere de pus mouētibus atque emollientibus cognoscere quòd illa aequalem accēdunt calorem ei qui est in homine secundum naturam: quae vero emolliunt, multo maiorem. Quocirca illa quidem quantitate potius quàm qualitate caloris agere sunt nata: at quae indurata emolliunt, qualitate potius. Itaque si in parte quae suppuratione indiget, assiduè impositas seruare manus aut aliam quāuis partem possibile foret, celerrime sic suppuratio procederet. Pari quoque modo si medicamentum hominis temperaturae sit quàm simillimum, ocyssime concoquet quod in pus verti debet, vt est nonnunquam caro, nimirum vbi contusa fuerit: interdum vero humor qui phlegmonen produxit.

Quòd pus mouentia etiam emplastica esse conueniat. Cap. VIII.

Qvin etiam quòd emplasticū esse debeat eius generis medicamentum, & ipsum liquidò mihi apparere videtur. Nam si substantiā innati caloris augere, non intendere qualitatem ipsam cōueniat, poros corporis obstructos esse necessum est, quò videlicet halituosos transpiratus includat. Siquidem ea cataplasmata quae aut detergētia, aut validius excalfaciētia, halitus difflari permittunt: exsiccant quidem, sed pus non mouent. Talis est hordeacea, cicerum, foenigraeci, fabaceáque farina, amplius etiam aerina, eruina, panici, lupinorum, milij, omniumque adeò exsiccantium: quippe quum tum per ea quae detergunt, etiamsi non admodum excalfaciāt, sed quia obstructione liberant, reserantque meatus, vnà quoque calor particulae euolet, vt naturalis haudquaquam seruetur commoderatio: tum ab admodum excalfacientibus huius etiam non parum vacuetur, & qui reliquus est incalescat: ex quo fit vt natiui caloris substantia diminuatur, sed qualitas intendatur. Quorum neutrum fieri expedit, verum halituosum & calidum spiritum cōtineri quamplurimum, & ad vnguem caliditate symmetrum: quippe cum hic in pueris copiosissimus, omnes actiones naturales adaugeat. Sed sunt quos id fugit, & cum hoc quòd ignorent, Hippocratē insuper accusare non verētur, quòd dixerit crescē-

tia plurimum habere caloris innati. Sed nos dicta eius haud perperã capere oportet, ac cognoscere innatum dixisse calorem, quem in quoq; animantium spiritum nominamus, de quo & Aristoteles scriptũ reliquit. Verum nihil prohibet sanguineam substantiam simulq; aeriam vna cum spiritu calidum inaudire innatum. Ac Stoici quidem hunc ipsum spiritum animæ esse substantiam autumant. Nos sanè de animæ substantia non admodum pronunciare quippiam audemus, & ad præsens superuacaneũ arbitramur. Quanquam nos iam ante spiritum innatũ etiamsi non sit animæ essentia, saltem primum eius esse instrumẽtum in commentarijs de Hippocratis Platonisq; placitis demonstrauimus: & certè dicimus eum spiritũ in omnibus animantis contineri partibus, sed non vndiquaq; esse sui similem, veluti nec sanguinem, esse necesse. Tum in spatijs inanibus non paruam eius inesse substantiam, imò potius velut materiam quãdam leuiculam etiamnum mutationem exposcẽtem ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationẽ, nihilo secius tamen iam tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem. Porrò autem vnum ex naturalibus operibus est ea quæ in pus fit cõuersio. Nam & illic quædam perficitur coctio. Quum autẽ coquere consilium est, quamplurimum, meo iudicio, spiritum seruari intus oportet. Atqui digeritur tum ab euaporantibus ac detergẽtibus, qualis est hordeacea fabaceaq; farina: tum à resiccãtibus: qualis est panici, lupinorũ, milij: tum ab excalfacientibus, qualis est fœnigræci. Quin multo etiã magis ab ijs quæ simul & excalfacere & resiccare possunt, puta lolio, eruo, cicere, ochris. Porrò omnium ad puris generationẽ aptissimum est, ex ijs vtiq; quę perfunduntur, aqua temperata, aut cui additum oleũ est, quod hydrelæum græci vocãt: ex ijs vero quæ irrigantur, oleum temperatum. At ex ijs quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse. Sed is modice coctus sit oportet. Nam qui plurimum coctus est, quodammodo siccior est, aptusq; phlegmonis quæ ægrius cõcoctionem admittũt. qui vero minus, ijs quæ admodum calidæ sunt, atq;, vt sic dixerim, feruent, congruit. Tum cui plus additum olei fuerit, pertinacius coctioni aduersantibus conuenit. Cui minus, feruentibus magis competit. Et sanè quod ex pane cõficitur cataplasma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneum est, si quidem pani tum sal tum fermentum admistum est. Quod vero ex triticea farina præparatum est, calidioribus vtilius est. Et ipsius etiam triticeæ farinæ quæ pura est, tum panis quoq; qui purus est, puri mouẽdo cõpetentior est, nimirum quum furfur minus sit calidum, & magis desiccet. Farina autẽ pura, quæq; alere est nata, humida est & calida: qualia certe ad pus producendum cõferre ostendimus. Itaq; medicamenta quæ phlegmone tentatis imponuntur partibus, si calida sint & humida, ad pus mouendum cõducunt, vti adeps suillus, & vitulinus. Nam tauri & capræ acriora esse ostẽdimus: quãobrem phlegmonis tum frigidioribus tum durioribus magis cõgruũt. At suillus ijs quæ propriè phlegmonæ appellãtur, familiarissimus est. Est & adeps gallinaceorum familiarissimus, magisq; etiam anserum, quodammodo tamen ad digerendum potentior. est enim substantia sua tenuior, sicut & bubulus & caprarũ crassior & terrenus magis. Quin & agrestium animalium omniũ acrior est adeps simulq; siccior multo quàm domesticorum, maximeque pardalis & leonis. Quare horum nullus omnino puri mouendo idoneus est, sed, vt dixi, suillus & vitulinus. Porrò pus mouent & pix & resina, nempe oleo quopiam aut rosaceo subactæ. Sed & hic ad feruentes phlegmonas ex rosaceo eas liquare oportet: ad frigidiores vero

excalfaciẽtium quopiam, puta cicino, raphanino, veteri, ficyoneō. Quòd ſiquando ſola vtaris cera, alijs ad manum nullis, ad pus mouendum & ipſam in calefacientiũ quopiam diſſoluere oportebit: quippe cum ipſa per ſe minus ſit calida quàm vt pus mouere poſſit. Siquidem illinendi certe vim obtinet. Solis itaq; feruentibus phlegmonis apta eſt, ex calidorũ oleorũ quopiam liquata. Verum quemadmodũ hæc ſymmetria ac mediocritate inferior eſt vt ad medias tẽperie phlegmonas, hominumq; & partium naturas, ſic paulum quiddam excedunt reſina & pix. Quapropter hæc omnia ſimul miſta moderate pus mouent. Sed hæc iam ad tractatum de medicamentorum compoſitione attinent, quem vt aliquatenus attingeremus, ſpeculationis ipſius nos ſequela adegit. Rurſum ergo ad propoſitum reuertor. Eſt autem propoſitum definire quæ ſit in genere pus mouẽtium natura. Dictum vero eſt quòd modice eam humectantẽ & excalfacientem eſſe oporteat: quod alijs verbis eſt vt neq; excellat neq; inferius ſit temperatura corporis ipſum immutantis, ſed quoad fieri poſſit ſimillimum. Cæterum quòd medicamentum puri mouẽdo idoneum tale ſit facultate, & actu ſiue energia fiat eiuſmodi dum corpori noſtro admotũ eſt, ſæpenumero iam ante dictum eſt: ſed nunc nihilo ſecius id repetimus, quãdoquidem vtrobiq; eius meminiſſe oportet. Atq; eiuſmodi eſt pus mouentis medicamẽti tẽperies. Porrò corporis ipſius cõſtitutio emplaſtica eſt: quã maxime pollẽt quæ lẽta & viſcoſa ſunt, velut adeps porcinus, butyrũ, thus, & quod ex farina triticea cõficitur cataplaſma: quippe quæ moderate tum calida tum humida lẽtaq; ſunt, ac proinde puri mouendo idonea. Chondrus tamen farina triticea ſiccior eſt, quanq̃ nihilo minus lẽtus ſit, niſi forte etiã amplius: vnde fit vt in medijs phlegmonis puri mouendo ineptior, in humidioribus etiam triticea farina præſtantior ſit. Verum & hæc iam præſentis cõmentationis limites excedunt. Itaq; denuo ad medicamenta duritates emollientia reuertor, hactenus & hic curandi methodum attingens, quantum dicendorum claritati cõducat. Scirrum vocant tumorem præter naturam, doloris vacuũ, ſed durum. Sunt autẽ inter eos quidam qui vbi plurimum increuerint, ſimul atq; indurati fuerint, non modo dolore carent, verum etiã ſenſum exiguum aut etiam nullum habent reliquum: porro naſcuntur ex humore craſſo & frigido, quales ſunt in animalium corporibus dũtaxat duo, bilis videlicet atra, & ſuperexſiccata pituita. Proinde tumores ſcirroſi omnino aut pituitoſę ſunt ſubſtantiæ, aut atrabilariæ, aut ex vtraq; miſti. Sed de agnitione eorũ non eſt nunc tempeſtiuũ diſſerere, verũ de medicamẽtis emolliẽtibus illud vt nunc dicam opportunũ eſt, nempe quòd proprie vocantur emollientia, quæ medẽtur ſcirroſis tumoribus ex pituita reſiccata craſſoq; humore prognatis. Conſueuerunt autẽ ij potiſſimum in muſculorũ capitibus, & qui ex eis prodeunt tendonibus cõſiſtere. At quæ ab atrabilario ſucco duruerunt, cancroſa ſunt omnia, & ab emolliẽtibus medicinis exaſperantur. Sed horum quo pacto meminiſſe oporteat, in cõmentarijs methodi curãdi docebimus. Quę vero à lento craſſoq; humore cogelato indurata ſunt, calida poſcunt ſiccaq; medicamenta, ſed non tamẽ quæ valida ſunt ac violenta: ſed ſufficit interim vt ſecundi aut tertij ſint ordinis excalfacientium, primi exſiccantiũ. Porrò quũ nõ exigua ſit in corporibus induratis maioris minoriſq; latitudo, neceſſe vtiq; eſt & medicamentorũ illis medentiũ non paruam eſſe latitudinẽ. Siquidem adeps caprinus, & gallinarũ, quæ ſic indurata fuere iuuarunt. Verũ illi quidem imbecilliores ſunt, & moderatas duritates emolliũt. Valentior gallinarũ gallorumq; adipe

anſerinus eſt,caprarum vero hircinus,validior quoq; & taurinus,ſed minus tamen q̄ hircinus. Quinetiam medulla ceruina modice emollit,& cũ ea vitulina: quippe qunm id genus omnia medicamẽta calida ſint,& mediocriter ſicca,multóq; magis excalfacere quàm exſiccare nata. Vnde ſi quis forte ea quandoq; calida dicat & humida,non repugnandnm.nam paulum abſunt ab ijs quæ neq; humectant neq; deſiccãt. Eodem ex genere ſunt,quanquã validiora,ammoniacũ thymiama & ſtyrax & galbanum & bdellium ſcythicum:ſed ad emolliendum præſtantiora ex ijs ſunt quæ recentia ſunt. Siquidem inueterata validius q̄ oportet deſiccant. Id ipſum vſu venit in medulla & adipe,quippe quæ & ipſa vetuſtate ſeipſis tum acriora tum ſiciora euadũt. Quin & oleum quoq; ſicyoniũ ex hoc eſt genere,nec in poſtremis id quod inueteratum eſt:& ea quæ præparantur,vt ſuſinũ. Sed de cõpoſitis hic dicere ſtatutum non eſt. Porrò radix altheæ, & cucumeris agreſtis,nonnullæq; aliæ plãtæ partim in oleo partim in aqua decoctæ emollientium medicamentorum facultatẽ induunt,ſicut maluæ agreſtis folia tum cruda tum cocta. Atq; hoc ſimplex medicamentum eſt,ſicut porcinus adeps vetuſtatem paſſus: ſed ſalis nihil oportet adijcere,ſicut nec alijs quæ emolliũt. valde enim deſiccat ſal. Porrò quæcunq; alia emollire poſſunt, ſeu ſimplicia ſeu cõpoſita ſint medicamenta(alibi enim ea recenſebimus)calida ſunt ex ſecundo & interdum ex tertio ordine,leuiter vero ſicca. Sed & his ſanè illinendi vis(emplaſticam vocant)inſit neceſſe eſt,non aliter q̄ ijs quæ pus mouent. Sed quanto maiore euacuandi facultate pollere debent,tanto vtique minus et iam meatus illitu obſtruere.

Quòd medicamẽta indurãtia humido frigidoq; ſint temperamẽto. Cap. IX.

SAnè emollientium facultas medicamentorũ abunde iam expoſita eſt,proinde deinceps de indurantibus verba faciam. Frigida itaq; hæc ſint oportet & humida, velut ſemperuiuum,portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum. aut hoc quidem certe non eſt temperamento humido, ſed medium abſolute humectãtis & exſiccantis,ex pugnantibus facultatibus compoſitum,exſiccante videlicet,& humectãte:nimirum cum & duplicem in ſe habeat ſubſtantiam,terrenam,& aqueam. Sed iam non eſt mihi cõſilium ad particularem materiam ſermonem deducere, verum generales duntaxat breuiter facultates definire. Sanè ſi quid ſimul & refrigeret & deſiccet,& ipſum profectò omnino indurabit:ſed non eſt ex ijs quæ propriè indurant.. Siquidem congelatione potius quàm euacuatione durũ efficitur corpus, prout ſupra poſuimus. At ſi quid ſit quod proinde quia natiuum humorem nõ retinet,induratum eſt,id ſiccum potius quàm durum appellabimus: conſtatq; eius ſanatio rigatione & humectatione, non emollitione: ſicut certe & tenſio curatur laxatione, & laxatio tenſione.

De tendentibus laxantibuſq; medicamentis. Cap. X.

SEd hæc vt ſe habeant liquidò cõſpiciuntur, cum in cute,quemadmodum & ab Hippocrate dictũ eſt,cutis durę mollificatio,tenſæ laxatio,tum etiã frequẽter in articulis. Igitur laxatio prouenit humectatis immodice quæ circa eos ſunt ligamentis pariter & tendonibus,tenſio vero non etiam ſimpliciter, ſed aut pluſculũ exſiccatis, aut refrigeratis,aut phlegmone affectis, aut ſcirro. Atq;

ita quidem in articulis. In cute vero nō tantū ita, sed musculis quoq; qui ei subiecti sunt, quoquo modo in tumorem sublatis. Nam & præ carnis sæpe copia quibusdā téditur. Quód vero & in phlegmonis idipsum illi accidat, supra positū est. Quamobrem non simpliciter vna est species laxantium remediorum, vtpote quum alia humectādo, alia calfaciēdo, alia vero emolliēdo, quędā euacuando, nōnulla tumores præter naturā purgando, aliá etiā per cōiugationem horum quampiā agētia, laxare assolent. At Thessalus, fereq; sequaces eius vniuersi, sicut in alijs multis, ita & in his appellationes simul cum rebus cōfundūt, quicquid obuiū est, citra vllam examinationem cōscribentes. Quamobrem vbi quę in manibus sunt absoluerimus, necesse nobis forsan fuerit aliquando in eos stylum cōuertere: in præsentiarum autē quod dicta cōtinuo sequitur persequamur, rursum sumpto principio ab ijs medicamētis quæ vocantur emplastica. Quia vero sæpe iam ante de ijs diximus, breuiter ergo Emplasticum medicamentum est quod tenaciter corporis poris siue meatibus illitum inhæret. Porrò abunde dictum est nobis de pororum quos nos statuimus natura in libris de temperamētis. Demonstratum autem est & in libro hunc præcedente, mordacitate vacare omnino debere medicamentum emplasticum. nam si qua illi inerit mordacitas, hærere in poris nō poterit, sed omnino facilè excernetur, aut partium aliquam liquando, aut certe humorem ex alto attrahendo. Sed & illud satis constat, terrenæ consistentiæ & viscosum esse oportere emplasticum.

Quód poros purgātium medicaminū vnumquodq; calidum sit, & tenuiū partium: nam amara omnia & nitrosa sunt. Cap. XI.

Sed de istis supra abunde dictum est. Quod vero illi contrarium est, dici queat poros repurgans, & infarctu liberās: sicut & ipsum emplasticum nō modo emplasticū dicitur, sed & ἐμφρακτικόν, quasi dicas infarciens. Fuerit autē id sicut effectu cōtrarium, ita & corporis natura neq; viscosum, neq; mordicatis expers, sed nitrosum & subtile. Nam in ratione maioris ac minoris differūt, substantiæ genere minime diuersa tum emplastica ab ijs quæ sordē nutriunt, tum repurgantia ab extergentibus. Nam quæ in superficie sordem auferunt, siue in cute, siue in vlceribus, ea extergentia siue rhyptica nominantur. Quæ vero poros etiam expurgant, ea subtiliorum his partium sunt, & emplasticis contraria: proinde pororum ecphractica & eccathartica, quasi expurgantia & farctu liberantia dicas, appellantur. Sunt autē hæc tum nitrosa, tum amara, atq; cuti extimæ imposita solam nitrosam qualitatem possideant exactam est opus ad ea peragēda quæ dicta sunt. At intrò in corpus assumpta, etiamsi adiuncta sit quædam adstrictio, possint tamē sic quoq; magnos purgare abstergereq; meatus, cuiusmodi sunt in vasis. Nam foris meatuū exiguitas prius ab adstrictione occlusa quàm probe queat expurgari, non etiā inde in altum abstergentem substantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrē sunt partes omnes, quęq; in iocinore, liene, alijsq; omnibus visceribus: cum maximos in se meatus habeant, maius accipiunt cōmodum ex vasorum corroboratione, q̄ propter osculorum exiguitatem lædantur. Proin intus absinthiū repurgare poteſt, foris non potest: quippe compositum est, vt supra dixi, ex amara acerbaq; facultate. Quamobrem eius generis medicamenta particulatim vt persequar, nón est necesse. Quæcunq; enim repereris nitrosa & amara, ea ad purgandos

meatus omnes valere noueris. At cutis ac vlcerum sordes, non hæc tantum, sed & viribus minora auferre possunt, qualia sunt dulcia quæ tenuium sunt partium, puta mel, & ex cerealibus seminibus quędam, vt eruum, fabæ, hordeum, lupini: quanquam in his ipsis fabacea hordeaceaq; farina tantum extergit, non etiam meatus farctu liberat. Erui autem & lupinorum, potissimum si amara fuerint, supra quàm quòd extergunt, nõnihil quoq; meatus purgare valent. Simile quiddam amygdalis accidit. nam & horum ipsorum ea quæ amara sunt, & detergunt, & meatus expurgant: quæ vero edendo sunt, detergunt quidem, non tamẽ infarctu liberant. Quin & vrticæ semẽ, non secus atq; eruũ amygdalaq; amara, meatus purgat. Ex eodem genere scilicet sunt scilla & iris, & quæcunq; alia vincentẽ in se qualitatem amaram possidẽt. Siquidem nitrũ ipsum per se, & aphronitrũ, & spuma nitri, & seriphon, & abrotonum, & id genus reliqua cum cibo potuq; assumpta eandem vim obtinent. Protinus enim his inest vt crassos lentósq; humores extenuãdi vim obtineãt, sicut emplasticis omnibus crassos lentósq; corporis succos reddẽdi: quamobrem lentis ac pituitosis thoracis pulmonisq; humoribus aut puri & incidendis & extenuandis & educendis aptiora inuenire alia præ istis medicamenta nequeas. iisdem istis & iocinoris obstructiones expurges, & modicas etiam lienis. nam quæ maiores sunt, vehemẽtiora desiderant, nẽpe capparis corticem, radices tamarices, scolopendrion, & scillam, & eam quæ id ipsum nomine repræsentat, asplenos appellata. Sed tamen istis vtendum in quoq; viscerũ est: ad iecur, ipsis per sese duntaxat: ad lienẽ vero, mistis aceto, aut ei incoctis: ad thoracẽ pulmonẽmq;, melicrato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiam. Sed hæc ad curandi pertinent methodum, proinde in præsens rationibus ea confirmarẽ omitto. Nam & in illo opere & in alio quod de componẽdis medicamentis inscribetur, eas explicabo.

Quod vrinam cientia ex acrium genere sint, ac proinde calida & sicca, tum quod sanguinem serosum segregẽt, crassum vero cogant. Cap. XII.

Orro quæ necesse est vt dictis adiiciam, ea duntaxat expromam, nempe quum plurimã mouere vrinam annitimur, non admodũ dictis vtendum pharmacis, sed quæ acriora sunt, & magis excalfaciunt. Dictum siquidem supra est acre omne esse calidum. eius generis sunt semen apii, petroselini, fœniculi, dauci, agrioselini, smyrnii, & sane ipsum quoq; seseli, & ammi, & phu, & meon, & asaron, & acoron, à quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & funditur ac secernitur, non secus atq; lac quod coagulatur, seroso videlicet & tenui seorsum segregato, crasso vero in sese coeũte. Siquidem quò facillime ad se attrahant renes quod in sanguine aqueũ tenueq; ac serosum est, vtraq; hæc cõferũt, nẽpe totius sanguinis primum fusio, deinde segregatio, quorum neutrum absq; valido calore peragi queat. Quamobrẽ puris ex thorace expuitioni ea omnia aduersa sunt: quippe quum natura eorum sit, tum excalfactoria exsiccatoriaq;, tum etiam secretoria, & coactoria. Cogitur quidem in sese quod crassum est, excernitur vero ac secernitur in ipso coactu quod in sanguine serosũ ac tenue defertur. Atq; hoc ad sese trahere renes anteuertũt: quod vero coactũ est atq; exsiccatum, haud etiã facile expuitur. Proinde, vt modo posui, incidendi vim habeat eiusmodi medicamentum oportet, sed non tamen insigniter calidam, ne videlicet valide desiccet: ac eiusdem profecto

commoditatis gratia cum ſorbitiunculis potionibuſq; humectantibus exhiberi poſtulat. At quæ renes expurgant, & ipſa quidem incidẽtia ſunt, verum larga humiditate non indigent. Porrò quæ calloſas ſiue tophaceas conſiſtentias incidere ſunt idonea, & ipſa vtiq; admodũ incidunt, ſed minimũ caloris poſſident. Quippe caliditas callum paruũve ipſa contrahit ac procreat, non incidit neq; diuidit. At quæ minus ſunt calida, cum hoc quòd incidere valeãt, meliora quoq; ſunt, velut radices regiorum aſparagorũ, & rubi, & betonica, & polium, tum ochra, & vitrum vſtum, & ex ſcilla confectum acetum, & quę ſunt eius generis. At Theſſalus inſulſiſſimus atq; imperitiſſimus, ſicut pleraq; alia artis, contumelijs ac probris immerito afficit, ita & hæc quoq; diſcerpere contendit, nullum eſſe medicamentum cenſens quod proprie ſit aut hepaticum, aut nephriticum, aut pleuriticum.

ἀπελλατορ (?) / τῶν βασιλικῶν ὀνομαζομένων

Quòd rarefacientiũ temperies moderatæ ſit tum caliditatis, tum ſiccitatis, cõſiſtentiæ vero tenuium partium: anaſtomoticorum autẽ tum calidior tum etiam mordax atq; acris, ac craſſarũ partium: porrò cõdenſantium adſtringens & aquea potius: ſtipantium vero ſiue στεγνωτικῶν craſſarum partium, & frigida. Cap. XIII.

Ed illius peccata alijs libris detegam. In præſenti autẽ libro reliquas ſimplicium medicamẽtorum facultates ediſſeram, exordio rurſus ab aperientibus ac rarefacientibus (illa anaſtomωtica, hæc aræωtica nominant) deſumpto. Videntur enim & hæc quodam ſanè modo iam dictis eſſe vicina, nempe quæ extergere, incidere, obſtructiones tollere, diuidereq; diximus: quanquã nõ vndiquaq; eſſe ſimilia. Sanè & horum ante omnia diſtinguenda notio eſt, ac ſic inquirenda ſubſtantia. Quæ cutis meatus referant, rarefaciẽtia dicimus: quę vero vaſorũ oſcula, aperientia. Quin & illis cõtrariorum, quod poros cõtrahit, cõdenſans appellitant: quod autẽ oſculum occludit, haud etiã proprio deſignãt nomine, ſed generalioribus, puta cõtrahens, occludẽs, cõſtringens, obſtruẽs nominant. Porrò vtriuſq; natura ſic habet, rarefaciẽtium quidem tum modice calida eſt, tum minimè deſiccans, tum tenuium partium: aperientium vero, tum craſſarũ partium, tum acris ac mordax. His porrò cõtrariorum, cõdenſantium quidem frigida ſanè, ſed non terrena neq; aëria, ſed potius aquea. Eorum autẽ quæ apertiones ſiue anaſtomωσεις occludunt, craſſarum partium, & frigida. Exempla horum ſunt, rarefacientis quidem naturæ chamæmælum, & althea, & quod ex ipſis præparatur oleũ, nec minus quod ex agreſtibus conficitur cucumeribus. Quin & vetus & cicinum & rhaphaninum oleum ex eadem ſunt nota. Aperientis vero facultatis, quæ acria ſunt ſimulq; terrena, cyclaminus, allia, cepæ, fel taurinum: vnguentorumq; adeo omniũ quæ ſimul craſſarum ſunt partium, & calida, ſubſidentię: cuiuſmodi eſt irinum, & amaracinũ: quæ vtiq; & occæcatas aperiunt hæmorrhoidas. Porrò quæ vteri os à phlegmone aut ſcirro aut ariditate occluſum aperire dicuntur: ex accidenti, non autẽ primario & per ſe eiuſmodi habere facultatem cenſentur, velut nec ea quæ labiorum à phlegmone occluſorum aut genarum aut narium aut gutturis aut præputij aut ſedis aut alterius eiuſmodi oſculi inſtrumẽti phlegmonen ſanant, atque occluſionẽ corrigunt. Ea nanq; phlegmonen ſoluere dici poſſint, haudquaquã aperientia ſiue anaſtomωtica. Peccat ſanè in iſtis Dioſcorides, nonnunq̃ aperiẽtis inquiẽs facultatis

ὑπεδέξαμεν

minimè

Rarefacient / Chamæmelum / Althea / Oleum (Vetus / Cicinum / Raphaninum)

Ad hæmorrhoidas

medicamentum quod laxat, aut emollit, aut humectat, aut phlegmonẽ soluit. Atq; rarefacientium & aperientium eiusmodi sunt essentiæ. At eorum quæ ipsis cõtraria sunt, condensantium quidem, aqua est frigida, semperviui, portulacæ, tribuli viridis, psyllij, herbæ quam muris aurem vocitant, lenticulæ palustris, & vt semel dicam, quæcunq; refrigerant, sed non adstringunt. Proinde & mandragora, cicuta, altercum, papauer, ipsas nunc dico herbas, si quis modice vtatur, condensandi vim obtinent: sin liberalius, non modo cõdensandi, sed & obstupefaciendi. Si vero etiã plurimum, non tantum obstupefaciendi, sed & enecandi. At eorum quæ aperientibus aduersantur, substantia, cum sit crassarum partium, & frigida, adstringentium est omnium, quæ quidem admistam non habent acrimoniam. Quorum sané materiæ abunde multa posuimus in quarto huius exempla: in quo & essentiã eiusmodi medicaminũ terrenam frigidámq; exposuimus. Mirum ergo videri non debet si sola contrahere occludereq; possit aperta præter naturam vasorum oscula. soli enim huic, quæcunq; requirunt ea quæ contrahi debent, omnia adsunt: nimirum quæ consistentiæ crassitudine foris incumbat, nec paruos meatus penetrare possit, tum frigiditate sua intrò premat, atq; vndiquaq; in sese contacta vicinaq; corpora cogat ac cõtrahat. Nam proinde q; desiccat, (eiusmodi enim esse ostẽsum est quicquid adstringit) humorẽ depascitur, & partẽ roborat. Itaq; si hæc omnia cõueniant, osculum cludetur, ceu á manibus foris, ipsis nimirũ adstringentis substantiæ partibus contractũ. Ea vero medicamenta quæ frigida quidem sunt aut æque, aut amplius, sed substantiam sortita sunt aqueam, ea inquam debiliter & cõtrahunt & cõstringunt, nimirum propter mollitiem. quippe quicquid valenter tum constipare tum constringere debet, robur quoddam renitens & durum habeat oportet: qua cum careant medicamẽta naturæ magis aqueæ, tenues quidem poros in vnoquoq; corpore contrahunt atq; condensant, cæterum instrumentum vndiquaq; totum cõstringere nequeunt. Quamobrem merito talia cõdensantia quidem sunt (græce πυκνωτικὰ) non tamẽ obstruẽtia, græce στεγνωτικὰ dicta. Intelligas nunc velim obstruẽtia siue stegnotica me dicere corpora quæ sensibiles excretiones cohibent. corpus enim stegnoticũ, quod στέγει siue claudit ac cõtinet in se, nec quicquã quod sensu queat percipi, ex sese emittit, græce στεγνὸν nũcupatur. Atq; hæc eiusmodi sunt tũ tẽperaturæ tũ facultatis. at rarefaciẽtia prorsum quidem calfaciũt: nec enim aliter diffundere & laxare possent substãtiã: ad quod cõsequitur vt & pori dilatẽtur. Debent autẽ nõ admodũ esse calida tẽperie. siquidem ea iam acria sunt, & inhorrere faciũt. neq; itẽ exsiccatoria. nam & hæc sensilia corpora colliquãt, doloremq; in ipsis excitãt.

Quòd escharotica crassæ sint cõsistentiæ, ac vehemẽter caustica siue vrentia, adeò vt corpus sensibiliter colliquẽt. at septica, quæ videlicet non dicuntur proprie caustica, & ipsa colliquare sunt nata, non tamẽ tam valẽter q̃ escharotica. ad hæc cõsistentia sunt tenui, ac proinde latentem moliuntur colliquationem. Cap. XIIII.

Taq; quæ citra molestiam excalfaciunt, ea sola omnium sunt rarefaciẽtia. Si vero nõ modo calida fuerint, sed etiã cõsistẽtia crassa, si quidem vehementia sint, & caustica, hoc est vrentia, & ignis instar corpus colliquant, & sæpe escharas hoc est crustas ritu cauterij efficiunt. Porro si debilius quàm vt vrere possint calfaciant,

anaſtomoticam ſiue aperiendi vim obtinent. Itaque medicamen omne anaſtomoticum eſſentiæ quidem terreæ ſimulque igneæ eſt, hactenus tamen excalfaciens, vt nondum vrat. Si porro cauſticum ſit, non tamen vehementer, præterea eſſentiæ tenuioris, id plane ab omni aberit mordacitate: aut cum exiguo tum dolore tum morſu carnoſas partes eliquabit. Nam quod non confertim alterat, vti quæ vehementer ſunt calida, quodq; non ægre penetrat, ſicut quæ craſſæ ſunt eſſentiæ, latentē ea actionem obtinent. Siquidem alterationum ſubitæ confertæq; mutationes maxime ſenſibiles ſunt, tum penetrationum quæ violentæ ſunt. Quippe quod in craſſa eſſentia cauſticum eſt, id cuicunque inhæſerit parti, ſtipitis ritu infixum excruciat. Verum hoc quidem eſcharoticum eſt, perinde vt cauſtica. cæterum de quibus nunc agitur, cruſtam non faciunt, & vocantur ſeptica, hoc eſt putrefacientia, haud quidem appellatione propria: (nam quæ vere ſunt ſeptica, humectant ſimul & calfaciunt) veruntamen ſymptomatis ſimilitudo vt ſic appellemus efficit: vtpote cum ab vtriſque nullo doloris ſenſu fiat corruptio. Multis enim modis corrumpi quid poteſt. Siquidem quæ nimio plus refrigerata ſunt aut excalfacta, tum exſiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur. cæterum non quicquid corrumpitur, σήπεσθαι, hoc eſt putreſcere dicimus, ſed quibus id cum fœtore accidit. Sed de nominibus non admodum eſſe ſolicitum oportet: verum nouiſſe expedit ea medicamina quæ ſepta & ſeptica nuncupātur, vt ſunt auripigmentum, (ἀρσενικὸν Græci vocant) ſandaraca, chryſocolla, dryopteris, pityocampe, aconitum, omnia tum liquare, tum colliquare, ac potiſſimum carnem tenellam, idq; abſque dolore. Sed ſunt interea quæ proprie vocant cathæretica, hoc eſt detractoria, eiſq; vtuntur ad inducendam vlceribus excreſcentibus cicatricem. Sunt tamen & ipſa eiuſdem generé facultatis, ſeptices ſcilicet: verum tantulo imbecillioris, quod extimam modo ſuperficiem quam contigerint detrahant, non tamen in altum ſubire valeant, velut aſiæ petræ flos: quanquam nec ipſius reuera facultatis cicatricem inducentis, quam vocant ἐπουλωτικήν. Siquidem quæ huius ſunt facultatis, non detrahere neq; liquare carnem ſunt nata, verum indurare & deſiccare, cuiuſmodi ſunt alumen, galla omphacitis vocata, æs combuſtum, maxime lotum. nam quod lotum non eſt, quiddam obtinet cathæreticum, velut & æris ſquama. Nam quod lotū eſt, omniū medicaminum cicatricem inducentium longe præſtantiſſimum eſt: quippe quod probe cicatricem inducit, modice adſtringat oportet atque deſiccet. Quapropter ſpinæ ægyptiæ fructus, & mali granati putamina ſicca, & eius generis vniuerſa, cicatrici inducendæ ſunt medicamina.

Quod cicatricem inducentia medicamenta adſtrictoria eſſe & deſiccatoria conueniat: quæ vero vlcerum caua implent, mediocriter extergentia, & morſu vacantia. Cap. XV.

Aeterum confuſa eſt apud pleroſq; medicorum non ſolum appellatio, verum etiam omnium id genus medicaminū facultatis cognitio. Siquidem quæ carnē detrahere ac colliquare ſunt nata, ea nonnunquam nominant epulotica, hoc eſt cicatricem inducentia, ſcilicet quod horum ſæpe vſu vlcera ad cicatricem perueniāt. ſed id neq; primario, neq; peculiari ipſorū facultate, neq; in omni vſu ſequitur. Siquidem ad exactum pulueris læuorem redacta id genus medica-

menta per specilli cuspidem carnem leuiter contingentia, ad cicatricem vlcera perducunt. At si paulo largius vtare, mordicant colliquantq; carnem, & vlcus cauum efficiunt, contrà quàm in ijs quæ re vera sunt epulotica. Siquidem nisi satis magnã eorum quantitatem imponas, nihil proficies. Id enim est in planis vlceribus ad cicatricem ducendis consilium, vt caro alteretur, fiatq; cutis: id quod perficitur per ea quæ illam contrahere, constringere, cõstipare, densare, præterea siccare, & calli instar indurare valeant: quippe quum cutis velut in callum durata caro sit. Atq; ea sanè medicamenta quæ sic agere possunt, primario proprieq; dicuntur epulotica, siue ad cicatricem perducentia: cætera vero, nempe cathæretica, hoc est detractoria, secundario, & per accidens: sicut & ea quæ absque adstrictione desiccandi vim habent mordacitatis expertem. Nam & hæc quoque ex accidente cicatricem inducunt, cuiusmodi vtiq; medicamentum est myrrha, & lithargyrus, & ostreum, & diphriges combusta: quandoquidem & ipsa sæpenumero cicatricem inducunt illita. Cæterum scire oportet, vbi tum in his libris tum alijs omnibus hanc vocẽ [sæpenumero] adijcio, id me velle significare, quòd aliquando promissa frustrentur, propterea quòd nec primario nec ex sua facultate efficiant. Porrò epulotica medicamenta vlcus omne planum claudere cicatrice valent: sicut mediocriter citraque morsum abstergentia cauitates implere. Cæterum de hoc genus medicamentis fusius dicetur in commentarijs de ratione curandi, cum quo multis locis magna est huius libri affinitas, ceu etiam ab initio præfatus sum. Proinde suspenso de istis sermone, ad alterum genus facultatum, nempe attrahentium & repercutientium siue repellentium transeundum censeo.

Quòd attrahentium essentia & calida sit, & tenuium partium: repercutientium vero, & frigida, & crassarum. Cap. XVI.

IGitur attrahentes sunt quæ ex alto vehementius extrahunt: repercutientes vero, quæ in altum occurrẽtes sibi succos repellunt. At essentia illis quidem calida est, & tenuium partium: his vero frigida, & crassarum. Attrahit enim perpetuo calidum, repellit vero frigidum: verum quod cum caliditate coniunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius: quod vero cum frigiditate partium crassitudinem, id violentius propellit. Itaq; ex actionis vehementia nomen vtrique impositum. Atq; adstringentium quidem nota est essentia: attrahentium autem alia sponte nata est, alia vero ex putrescente [arescenteq;] generationem sortita. Sponte nata, vt dictamni essentia, & propoleos, & thapsiæ, & sagapeni, & succorum cyrenaici & medici, & siqua his similis extiterit. Ex putrefactione qualis est fermenti, & psorici quod vocant. Quòd si fimis quoque ex putrefactione generatio constat, vtique omnes attrahendi facultate pollebunt. Sed non parua illis inest diuersitas. Nam columbinus admodum attrahit: ex æquo autem vtrinque ab hoc recesserunt, ad calidius quidem anserinus, ad frigidius vero gallinaceus: hoc etiam magis vincuntur humanus & suillus. At canum stercus simile est medicamentis extergentibus, maxime si vescantur ossibus. Crocodilorum autem terrestrium stercus magis etiam id perficit atq; absoluit. Sed & aliud est attrahentium genus medicamentorum, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud est nihil quàm totius essentiæ similitudine: ceu quæ nutriuntur, familiaria nutrimenta

attrahunt. Talium medicamentorum sunt purgantia omnia, & nonnulla alexiteriorum siue amuletorum. Cæterum calida vt sint id genus omnia necesse est. Nam inter ea, quæ essentijs similia sunt, quod calidius est, id potentius attrahit, vtpote quod similitudini auxiliarium adiunxerit calorem. Siquidem quum ipsum duabus causis attrahat, superabit id quod vna duntaxat trahit. Porrò nihil refert ἐπισπαστικὴν, aut ὁλκικὴν, aut ἑλκυστικὴν δύναμιν dicas, latine attrahentem siue attractoriam facultatem.

Alexiteriarum & alexipharmacarum facultatū, quædam alterando, quod mortiferum est iuuant, quædam vero euacuando. Et earum quæ alterāt, aliæ vna aut duabus qualitatibus agunt, aliæ tota essentia. Similiter quæ euacuant, quædam substantiæ similitudine euacuant, quædam caliditate subtili ac tenui. Cap. XVII.

Verum, quandoquidem de istis abunde dictum est, transeamus ad facultates quas vocant alexiterias, & alexipharmacas. Est autem harum natura duplex. Siquidem quædam alterat, quædam vero euacuant ex corpore patiente, seu venenum corrumpens, seu deleterium medicamen. Alterāt igitur aut vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut deniq; tota substantia. Euacuant totius substantiæ similitudine, & caliditate subtilium partium. Quatuor itaque sunt vniuersæ differentiæ proficiscentis ab illis vtilitatis, duæ alterantes, & duæ vacuantes. Atq; ea sanè quæ qualitatis cōtrarietate auxilio est, manifesta est. Nam si frigidum sit medicamen deleterium, aut venenum animantis, ab excalfacientibus petendum remedium. Sin calidum, à refrigerātibus. Si vero humidum, ab exsiccantibus. Sin siccum, ab humectantibus. Sic etiam si humidum sit & frigidum, ab exsiccātibus & excalfaciētibus. Sin calidum & siccum, ab humectantibus & refrigerantibus: & in reliquis duabus coniugationibus ex proportione. Sed nec obscura est alteratio quę fit per totius substantiæ facultatem, vtiq; ijs qui memoria tenent quæ demonstrata sunt in cōmentarijs de naturalibus facultatibus, & in illis quæ inscribūtur de Temperamentis. Siquidem facultates quæ deleteria medicamina alterant, naturam habent mediam inter corpora perpetientia, & medicamēta ipsa lædentia, vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatē alexiteriam, quæ illius ad deleteriam: & rursum deleterij ad alexiterium, quæ alexiterij ad corpus. Eapropter propemodū omnia quæ deleterijs aduersantur, si largius sumpta fuerint, grauiter animātis corpus oblædunt. Quamobrem ea moderatione quantitatis omnes id genus facultates exhibere oportet, vt neq; copia nimia corpus offendant, neque exiguitate sua à deleterijs vincantur. Sed hoc iam attinet ad curandi methodum. Nunc autem quæ reliqua sunt persequamur. Omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis euacuatur, nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine. Sed & hic quoad fieri poterit maxime medium natura alexiterium sit oportet, corporis videlicet quod curatur, & veneni lædentis. Nam si aduersissimum foret corpori, in ipsum ageret potius, ceu deleterium, haud euacuaret venenum. Etenim, vt claritatis gratia summā repetamus, scire oportet deleterias facultates vniuersas tēperatura esse aduersissimas corporibus quæ ab ipsis læduntur.

tur. Itaq; si a similibus temperie medicamentis euacuētur, erunt & hæc corporum naturis contraria. Sane & sunt quadantenus contraria, non tamen adeo vt interimant, sed ambigant potius, in medio sita eorum quæ ex professo corpus animantis lædunt, & quæ iuuant. Porro nihil intererit deleterias facultates, an phtharticas, an phthoropœas, an alio quouis modo appellare voles: similiter nec an alexiterias, an alexipharmacas. Attamen si qui ea quæ venenatarum bestiarum ictus aut venena sanant, alexiteria nominare velint, quæ vero medentur, deleterijs, alexipharmaca, ceu quidam censuere: disceptandum cum istis ac pugnandum de nominibus non est. Nec enim ex istis comparatur curandi morbos peritia, sed ex rerum ipsarum cognitione.

Quod anodynorum, hoc est dolorem sedātium, & paregoricorum, hoc est lenientium aut mitigantium vocatorum medicamētorum, quędam reuera sunt eiusmodi, velut calida coniunctam habentia partiū tenuitatē: alia vero nomine duntaxat, veluti narcotica, hoc est stupefacientia, qualia sunt refrigerantia omnia. Cap. XVIII.

Orro quandoquidem & de his quod ad præsens conueniat satis iam expositum est, trāseundum deinceps est ad sermonem de facultatibus anodynis, hoc est dolorem sedantibus, & paregoricis aut praynticis, id est lenientibus aut mitigantibus, aut vtcunque nuncupare libebit. Facultas igitur anodyna, alia reuera est, alia tantum dicitur, tanquam si quispiam hominem mortuum dicat anodynon, quia dolore vacet. Cæterum facultas reuera anodyna est eorū quæ primo ordine excalfaciunt, si vtique in essentia tenui contineatur. At facultas eorum quæ dicuntur frigidorum est quę absoluto vtentia frigore partem obstupefaciunt. Est autem stupor paulo minus quam insensibilitas, ac sensus priuatio. Porro quæ affectum sanando, dolorem sedant, nec ea merito anodyna dici possunt. Nam id cōmune est omnium quæ curant. Itaque quæ reuera sunt anodyna, partium sint tenuium, & calidiora quām quæ symmetra sunt, necesse est, vt scilicet euacuent, ac digerant, tum rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant quicquid in partibus dolore vexatis aut humorum acrium, aut lentorum, aut crassorum, aut multorum tenuibus spiramētis infarctorum, aut etiam vaporosi, aut crassi, aut admodum frigidi spiritus exitum cōmodum non inuenientis inhæsit, atq; inclusum est. Itaq; nihil prorsum adstrictionis habeant oportet, nisi pars quidem aut etiam affectus exposcant. Ex quibus liquet quod interdum affectionem non iuuabunt, sed dolorem tantūmodo mitigabunt, quando videlicet reuera dicentur anodyna. Interdum vero etiam affectum ipsum adiuuabunt, & facultatē habebunt duplicē, nempe anodynam, & sanantem. Sed de talibus copiosius agetur in curandi voluminibus. At in præsenti hoc dixisse sufficiat, nempe q; horum anodynorum proprie nuncupatorum medicamentorum quædam, vt est ante dictum, primi sunt ordinis excalfacientium, quæ sane proprie sunt anodyna, velut oleum anethinum: quædam vero similiter vt corpus nostrum, velut pus mouentia nuncupata, de quorum materia supra disertum est. Sed de ipsorum vsu in libris de curandi ratione definietur. At ea quæ καρωτικὰ, id est soporem epota moliantur, ac proinde [illegible]

hoc est somnũ conciliantia à plerisq; appellantur, temperiem sortiũtur vel summe aduersam ijs quæ reuera sunt anodyna. Refrigerãt siquidem omnia corpus, & sensum eousq; obstupefaciunt, vt si paulo liberalius ebibantur, mortẽ afferant. Cæterũ ad vsum propositum optima sunt quæ desiccãt. Quæ vero frigida cum sint, humiditatis item copiam obtinent, ceu cicuta: ea potui non sunt vtilia. talis est mandragora, excepto cortice, eius sicco: & altercum, præter semen. Sed tamen & in his candidum semen atro præstat. At sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt: proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est, ceu dryopteris, & pityocampe, & thapsia, & solanum manicum, & hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea saliua & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia genere sunt deleteria, non quantitate. Ac proinde nihil eorum in alexiterias antidotos inditur, veluti papaueris succus, & myrrha, & styrax, & crocus. Siquidem hæc si largius bibantur, quædam dementant, quædam mortem inferunt: verum conuenienti quadam mensura alijs admista adiuuant. Porro quæcunq; inter ea mentem lædunt, continuò etiam pleraq; caput degrauãt, vaporum prauorum congerie ipsum implentia. Sed & quædam os ventriculi tentant atq; affligunt, vt & inde caput per consensum lædatur. Cõmuniter vero vniuersa duobus modis cerebrum affligunt læduntq;, aut quum tota substantia sunt contraria, aut cum vna duabusve qualitatibus temperaturam immutant.

Duobus modis dicitur cathartica, hoc est purgãs facultas. aut enim quocunq; modo expurgans corporis recrementa, aut quia vim attractoriam familiarium succorum obtinet. Cap. XIX.

Cæterum quoniã de his sufficiẽter dictum iam est quod quidem ad præsentia faciat, tempestiuum nunc est, resumptis dictorum capitibus, ea adijcere quæ sermoni reliqua esse videãtur. Nam in veritate quidem nihil est reliquum, nimirum quum secundæ iam facultates omnes sint expositæ, quales sint genere scilicet, nec paucæ speciatim superius explanatæ ceu exempla, vnde quis orsus, quorumq; auxilio reliquas ipse queas assequi. Verum nihilo sese res deterius habebit si claritatis gratia breuibus iterum capitibus ea fuero cõplexus. Primum enim facultatem omnes purgatoriam in ore habent, haud tamen omnes perinde intelligunt: quia vocabulum duo significat. Alterum cõmune omniũ quæ quouis modo animalis excrementa expurgãt. Alterum vero quod per excellentiam de ijs tantũmodo dicitur quæ aut per vomitũ aut per ventris deiectionẽ purgent. non tanquã eiusdem sit generis tum ea quæ fit per nares, tum ea quæ per os fit purgatio. Vocãt autem ea medicamenta quæ naribus (quas Græci ῥῖνας nominant) capitis purgandi gratia infunduntur, errhina. At quæ in ore colluuntur, aut dentibus manduntur, omnia vna nomẽclatura cõprehendentes apophlegmatizonta nuncupãt. Eiusdem cum istis sunt generis, quæ vuluæ admota expurgant. Quæcunq; siquidem purgare animaduertimus, ea trahẽdi vim possident, alia vnum quempiã succum, alia duos, aut etiam plures. & id illis inter sese cõmune est. Nam quæ crassis lentisq; humoribus extenuãdis aut vrinã ciere possunt, aut ex pectore pulmoneq; eijciẽdis excreationibus auxiliari: ea purgãt sanè quidem, verum antedictis nõ similiter nuncupantur, sed alia vocãtur vretica, alia bechica, alia menses mouentia, hac re à superioribus

diuerſa,quòd non habeant vim familiarium ſuccorū attractricē,vt illa. Quamobrē & in hiſce ſermo aliam diſtinctionem poſtulat,nempe huiuſmodi. Quæ in peſſis aut fomentis,aut quouis modo ſimili,vuluæ admouentur,ea duplici ratione agere conſueuerunt. Nam alia calfaciendo duntaxat prouocāt,alia facultatibus attractorijs & purgatorijs quas vocant,quas demonſtrauimus trahendorum familiaritate attractiones peragere. At quæ hoc nomine bibuntur,vt ſanguinem extenuent,& meatus obſtructione liberent aperiantq́;,ea trahendi facultate vacuationē non perficiunt. Atq; priora quidem cum purgātibus eiuſdē ſunt generis,ſecunda vero cum ijs quæ lac & ſanguinē generant:de quibus paulo infra verba faciemus,vbi prius de bechicis diſertum à nobis fuerit: quandoquidem & hæc bifariam nominata ſunt, partim quia tuſſim prouocēt,partim quia ſedent. Atqui contrariæ horū facultates ſunt. Alia enim extenuādi naturā habent,alia incraſſandi. Atq; extenuādi quidem facultas in calidis & tenuium partium ſubſtantijs ſita eſt,incraſſandi vero in frigidis & craſſarum partium eſſentijs ineſt. Atq; hic ſermo hoc in loco finem habeat. Conuenit autem tranſire ad id quod paulo ante diſtulimus. Eſt enim ſocietas & ſimilitudo quædam tum operū tum facultatū in ijs quæ prouocant ſedantq́; menſes, lac,& ſemen. Sed & affinia illis quodammodo vicinaq; ſunt quæ vrinas mouent,& bechica. Proinde de quolibet ſeorſum diſſerendum eſt.

Quòd lac generantium aut ſemen prouocantium facultas moderate ſit calida & humida,alimentorum vero in totius eſſentiæ conſiſtat ſimilitudine. Cap. XX.

Actis & ſeminis effectrices facultates ſunt partim in medicamentis tantū,partim in alimentis. In medicamētis,quum ſuccos pituitoſos excalfaciētes in ſanguinē vertimus. In alimentis autē ſecundum ſubſtantiæ totius ſimilitudinē,vbi videlicet boni ſunt ſucci,& humida,ac tepide calida,ceu ipſum lac. Siquidē ſanguis caloris eſt particeps animali mediocris: plus quàm verò mediocris,bilis:ſicut pituita frigiditatis. In medio autē pituitæ & ſanguinis eſt lac,vtiq; quod ad calorē attinet. Non tamen æque ab vtroq; abeſt,ſed lōgius abeſt à pituita, propius accedit ad ſanguinem. Quum ergo minus quàm expediat ad vbera lactis venit,velis autem copioſe prouenire,ipſum contemplator ſanguinem. Aut enim paucior eſt quàm conueniat,aut deterior. Itaq; qui paucior eſt,vniuerſam victus rationem expoſcit humectātem & excalfacientem. qui autem deterior eſt,ſi quidem bilioſus fuerit, primùm purgationem deſiderat, mox victum quem modo dicebamus. ſin pituitoſus,medicamenta requirit excalfacientia aut primo aut ſecundo ordine,non tamen deſiccantia. Verum inter ea potiora ſunt quæ non tantum ſunt medicamenta,ſed & nutrimēta,velut eruca,fœniculum,anethum. Dico autē ipſas herbas etiamnum virentes & humidas. Nam ſicca plus quàm oporteat & excalfaciunt & deſiccant. Huius generis eſt & ſmyrnium,apium,ſion,polium,eaq; virentia prius quàm ſiccentur: quippe quum ea quæ deſiccant,humorē ſanguinis depaſcentia, ipſum craſſiorem ſimul pauciorem q́; efficiant: tum ſi natura quoq; ſint calida,iuſto etiam calidiorem. ſin frigida,frigidiorem. Debet enim eſſe modice calidus,ac neutiquam craſſus,vt lac generet. Quocirca quę ſunt illiuſmodi,extinguunt magis lac quàm procreant. At quæ ſic vt dictum eſt calfaciunt,nullamq; inſignem

adiunctam habent siccitatem, lactis procreatricem habere facultatem merito dicta sunt. Verum ea numero sunt perquam exigua. Nec enim profecto facile inuentu est quod propositam in temperie sortitum sit mediocritatem: cæterum infinita sunt & multitudine incomprehensa quæ lac lædant. Etenim quæcunq; plus quàm expediat calefaciunt, quæq; desiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim ipsum minorem reddentia, lac prouenire prohibent.

Quod menses mouentiū medicaminū facultas calidior est, & modice desiccat, alimentorū vero est secundū totius substantiæ similitudinē. Cap. XXI.

Porro dictis adsimilem vim obtinent quæcunque prouocare aut sedare menses possunt. Vtrorunque enim communis materia est, nempe sanguis in venis contentus. Itaq; vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate contemperatus, vtriq; abūdantem suppeditat copiam. Cōmunes quinetiam vberibus vteroq; venæ sunt non exiles. At quænam eæ sint, alibi dictum est. Itaque vbi ad alterutram partiū sanguis defertur, altera siccescit. Proinde quibus menses mediocriter feruntur, ijs lac in mamillis [non] colligitur: quibus vero hoc large suppetit, ijs plane mēses supprimuntur. Itaq; mirandum non est si tum victus tum medicamenta similia sint, nempe & ea quæ generant sedantq; in menses singulos ex vtero purgationem, & ea quæ lactis in vberibus generationem procurāt ac supprimunt. Quanquam hactenus differant, q̄ & calidioribus & magis incidentibus purgatio menstrua nonnunquam indigeat: quippe quum ea in parte sitæ venæ magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mām̄as, & sanguinem fluxilē magis requirāt, nimirū quum vterus ad delationē eius nihil conferat. Mittūtur enim in venas quæ illi cōmittuntur, haud attrahuntur menses. At sanguis in vbera non tantum mittitur, sed & trahitur: ac proinde leuiore subsidio medicaminū opus habet quum non abunde in mām̄as cōfluit. Et medicinæ quæ iuuāt vt sanguis in mamillas eat, deficiētes atq; imperfectas purgationes etiā adiuuant. Sin autē multum oblæsæ sint, aut plane retentæ, nulla ex eiusmodi eas sanare potest: verum Sabina, & Meum, & Iris, & Calamintha, & Pulegium, tum Dictamnū, Asarō, Costus, Casia, Cinamomū, Amomū, Aristolochia, Bunium, & eius generis reliqua absolutas vteri purgationum retentiones sanant: nam talia quoq; vrinā promouent. Sed ab ijs quæ hoc ipsum tantum appellantur, nempe vretica, hoc quidem differunt, q̄ nōn vehementer desiccent. Siquidem excalfactio tribus generibus medicaminum cōmunis est, puta quæ lacti procreando succurrunt, quæq; mensibus ciendis, aut vrinæ conueniunt. Differūt tamen caloris mensura, tum etiam q̄ quædam desiccāt, quædam non. Siquidem quæ nō desiccāt, & modice excalfaciunt, lacti generando vtilia sunt. Quæ vero plus excalfaciunt, nō tamen valenter desiccant, mensibus eliciendis sunt congrua. Verum & vtraque hæc vrinas prouocant, & ad hęc cum primis ea quæ desiccantia etiā calefaciunt. Proinde ea peculiariter dicuntur vretica, siue vrinā mouentia, non quia sola moueant vrinas, sed quia solas, absq; vt etiā menses aut lac. Nam præter alia & reddendis ex pectore pulmoneq; excreationibus incōmoda sunt desiccantia. Poscunt enim & ipsa incidi quidem, at nō siccari, ceu & renum vesicæq; calculi. Verum de talibus medicamētis supra disserui.

Quod quæ semen prouocant, quorundam vt medicamentorum quidem facultas est flatuosa & calida, aliorũ vero vt ciborum flatuosa quidem etiã, sed tota substantia familiaris. Cap. XXII.

T lac, ita & semen quædam generare dicuntur: & quæ his sunt contraria, extinguere. Tum quædam prouocare, & ipsis cõtraria supprimere. Ac generare quidem, quæ procreant quod antea nõ erat. Extinguere vero, quæ corrumpunt. Prouocare autem, quæ quod in alto delitescebat, in apertũ proferũt: & his cõtraria, quæ supprimũt. Igitur semen generãt cibi quidem qui bene nutriũt & flatuosi sunt, totisq; substantijs familiares, medicamenta vero flatuosa & calida. Extinguũt autẽ desiccãtia & refrigerãtia omnia, & quæ totis substãtijs sunt contraria. Porrò prouocãt quæcunq; calida sunt & flatuosa absq; desiccatione, supprimũt vero cõtraria. Etenim cum seminis substãtia ex bona superfluitate generationem sortiatur, sitq; etiã flatuosa, bene nutriãt & flatuosa sint necesse est quæcunq; semen aut procreare aut ꝓuocare possunt. Itaq; bulbi, cicer, fabæ, polypodes, conus, edulia dicuntur multi seminis, & sunt. At scincus & satyrion medicamẽta sunt. Porrò simul cibi ac medicamina multi seminis sunt lini semen & eruca. Cæterum quæ refrigerare sunt nata tum edulia tum medicamina semen cogẽtia, incrassantia, & stabile reddentia, vim habent ipsum supprimentẽ, non autẽ corrumpentẽ, nempe lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres seu pepones seu nõ pepones, hoc est maturi, seu non. Porrò quæ resiccant, prorsum ne esse quidem semen permittunt, etiam si calida sint natura, velut ruta. Si autẽ non calfaciant, multo minus, vt nymphæa. Atq; hæc sanè rationabile est substantiæ proprietate contrarie affecta esse semini. Eandem proportionem tum esculentorũ, tum medicamentorũ est inuenire in lacte & mensibus. Porrò alio modo sub idem genus cadunt quæ respirantium instrumentorũ reijciendis excreationibus auxiliãtur, quæq; vrinã ciere possunt. Hæc enim omnia extenuãdi facultatẽ obtinent, vti contraria incrassandi. Sed de victu extenuante priuatim conscriptũ est, nihilo secius in eodem volumine indicatis quæ incrassant. Verum extenuãtia & incrassantia medicamenta ex libris qui deinceps sequentur seligito, in extenuãtibus quidem scopũ habens caliditatem iunctam partium tenuitati, in incrassantibus vero contraria. Ostensum enim est in superioribus libris quod propria quædam sit medicamentorũ essentiæ tenuis natura, non solis excalfacientibus coniuncta. Eadem ratione & incrassantium natura non solis inest refrigerãtibus. Cæterum vt in talibus facultatibus proportio quædã inest: eundem in modũ quærendũ est in omnibus, etiam si nomen non sit impositũ. Vocãtur enim quædam oxydorcicæ facultates, quæ oculos, vbi nullum illis insit sensibile pathema, male tamen munere suo fungẽtes corrigunt, & in integrũ restituũt. Ac nimirum & in auribus & in naribus & per quemq; aliorũ sensuum singulatim proportione talis quædã sit facultas necesse est, nec tamen facultas nominata est ab acumine auditus oxyecos, sicut nec in olfactu, nec in gustu, nec in tactu, cum tamen in rebus ipsis sensilibus ex proportione insit. Porrò si quis similitudinẽ plus etiam extendat, per quamq; nostri particulã talem existere medicamentorũ facultatẽ necesse est, à qua videlicet melior reddatur partis ipsius actio, vt verbi causa ventris actio. Siquidem talẽ eius imbecillitatẽ inuenire est sæpenumero, qualis est in oculis

amblyopia, hoc est hebetudo visus, cum ij nec phlegmone teneātur, nec influxu torqueantur, nec vlcerati sint, nec aliud quiduis mali perpessi. Et sanè in medicamētis quæ affectum ventris eiusmodi emendant, peptica siue concoquentia nuncupātur, appellationis quidem figura nihil proportionale habentia oxydorcicis, cæterum opere ipso & facultate similia.

De facultatibus à partibus corporis cognominatis. Cap. XXIII.

Porrò quoniam & quasdam appellatas à corporis partibus facultates esse diximus, nihilo fuerit deterius & de his disserere. Nec enim (quod quispiā forsan existimet) omnibus partis affectibus congruunt, nec ita vni, vt alij nihil prosint, sed quoniam frequentissime aut maxime agāt ea in parte à qua nomen sunt mutuatæ. Ophthalmicæ quidem, quādoquidem maxime ac plurimum ad oculos ipsas vsurpamus, velut collyrio διὰ ῥόδων, & alio διὰ πομφόλυγος, & cnico quod vocant, & thure, & alijs omnibus quibus vti quidem liceat & ad aures affectas, aut os, aut nares, præterea pudendum, & anum: verum non ita frequenter, nec tanto cum fructu. Rursum autem alias nuncupamus hepaticas, alias splenicas, pleuriticásque, & stomachicas: nimirum quum & ipsas ea in parte quā nomine designāt, sæpissime simul ac potissime prodesse conspicimus. Porrò quæ sit profectus & adiumenti causa, in opere de curandi ratione explicabimus, in quo cætera quoque omnia de medicamentorum vsu exponentur. Itaque nihil etiam hic hærendum atque immorandum est: nisi quòd vocabulorum nonnihil declarandus est vsus: quem cum alij nonnulli recētiorum medicorum, tum præsertim qui vocantur Methodici, inaniter innouarunt atque induxerunt.

De inani nominum vsurpatione quam medici recētiores & inter eos maxime Methodici induxerunt. Cap. XXIIII.

Nam quòd stalticas quasdam facultates, hoc est sistentes seu supprimentes, & cōstringentes & cōtrahentes & repellētes, aut alias id genus proferant, id nequaquam absurdum est, nec obscurum. At cùm metasyncriticas tum materias tum facultates nomināt, nec apertum est quod dicunt, nec verum, nec etiam sectæ congruens eorū qui se fugitare profitentur quæ à dogmaticis opinionibus (ὑπολήψεις vocant) proficiscitur indicationē. Sufficere nanque aiunt sibi apparētes cōmunitates. Atqui, excedentibus corporis meatibus ex statu naturali in statū præter naturam, in proprietate excedendi existere quædam pathe, ea dogmatica hypolepsis est. Sequitur vero ad hanc quasdā esse facultates eiusmodi παθῶν metasyncriticas, videlicet quæ cōmutent meatuum alienam à natura cōfusionem: nam sic vsurpāt nomina Thessali sequaces: atque ad ea quæ diutina fluxione vexantur, facultates eiuscemodi adhibent: cùm nec monstrarint meatuum alterationes in talibus prouenire affectibus: nec quòd hæc medicamenta transmutare (nam ita verto τὸ μετασυγκρίνειν) vitiatum meatuum statum possunt, demonstrare valeant. Nam, per deos immortales, quur obsecro napy, thapsiā, pyrethrū, capparis, & absolute quæcunque vrere possunt, si diutius corpori inhæreant, meatuum statum commutant?

Nam quod partes quæ tentantur assidua fluxione, ab hoc genus medicamentis iuuentur, perspicuo videtur: at quãobrem iuuentur, naturalis speculationis problema est. Ac nos quidem dicimus earum frigidam simul atq; humidam esse temperiem, ac proinde poscere medicamẽta quæ simul & excalfaciãt, & desiccẽt. Atq; alij aliam causam proferent, pro opinione nimirum quã conceperunt de corporis elementis. Nec tamẽ vsurpari cõuenit metasyncriseos vocabulum à quoquã alterius sectæ præterquã eorum qui animãtium corpora & existimant & appellitant syncrimata seu confusiones ex corpusculis insecabilibus, minimisq;, & partitionis expertibus, ac similaribus. quanquã nec istis omnibus: sed ijs duntaxat, qui, vti Thessalus in canone, meatuum alterationi id genus morbos adscribunt. Non enim quà methodicus est Thessalus id dicit: (siquidem vbi tãquam methodicus differit, illic ab obscurorũ recedit indicatione) sed quà dogmaticus, scilicet ab ijsdem quę Asclepiades ponit elementis exorsus, cæterum haud vtrobiq; sequens. Sed nũc tempus nõ est super talibus prolixius disserere. Nam quædã curandi methodo magis sunt propria, quædã vero in opere de Themisonis & Thessali secta exactius exprомẽtur. Tempestiuum itaq; nunc est cõtractis huius libri velis quiescere, si modò duo illi præterea capita adiecero, alterum superius dilatũ, nempe de facultatibus contrarijs: alterũ ad insequentẽ sermonem necessariũ, definiturus scilicet cuiusq; tum excalfacientiũ tum refrigerantiũ tum exsiccantium atq; humectantiũ ordinem.

Quo pacto contrarias iudicare facultates oporteat. Cap. XXV.

Gitur cõtrarias iudicare facultates ex operibus oportet, sicut toto hoc libro sæpenumero ostẽdimus, dicentes quasdã facultates emplasticas, & his contrarias extergentes, tũ farctu liberãtes, & infarciẽtes, præterea emolliẽtes & indurãtes, ac laxãtes & cõtendentes. nam adstringẽtes, aut acres, aut amaras, aut acidas aut dulces, non facultates medicamẽtorũ, sed gustus esse qualitates mõstrauimus. Itaq; in his aut prorsum quærẽda non est cõtrarietas, aut nõ vt in facultatibus quærẽda. Quanquam & in istis duplex est scopus, nempe earũ actiones, & tẽperaturæ. Actiones quidem, in densando & rarefaciẽdo, aut quippiã ex alto extrahendo, aut repellẽdo, incrassando materias, aut extenuando, aut infarciẽdo meatus, aut farctu liberãdo. Temperaturę vero in calido, frigido, humido, & sicco: de quibus omnibus abũde in quarto libro determinatũ est, mõstrantibus nobis q; adstringens terrestre sit & frigidum: acidũ vero subtile frigidum, amarum autẽ terrestre subtile: deniq; quod absq; insigni qualitate frigidum, aqueum. Sic acre igneum ostẽdimus, salsum vero terrestre calidum, nondum tamen igneum: similiter dulce calidum, sed nondũ vrens. Quæ vero oleosa sunt, omnia aquea sunt & aëria. Secuta sanè sunt temperaturas eorum & opera. Nam adstringens cõtrahere, constringere, densare, repellere & incrassare, ad hæc omnia refrigerare exsiccareq; natum est: acidum vero incidere, extenuare, diuidere, farctu liberare, perpurgare (διακαθαίρειν græci vocãt) citra excalfactionem. Acre vero similiter vt acidum agere quod ad extenuationem perpurgationemq; attinet: cæterum hoc differt, q; acidum refrigeret, acre vero excalfaciat: ad hæc quod illud repercutiat, hoc attrahat & digerat. Sic amarum quoq; meatus perpurgat, abstergit, extenuat, incidit humorum crassitiem absq; manifesta excal-

factione,frigidum vero aqueũ incrassat,cogit,contrahit,constringit, extinguit,atq; obstupefacit. Porrò acre extenuat,perpurgat,digerit,perrumpit,attrahit, & escharam sine crustam efficit. At salsum cõtrahit,constringit,condiendo seruat,desiccat citra apertam aut caliditatem aut frigiditatẽ. Dulce vero cõcoquit,laxat,rarefacit. Oleosum deniq; humectat, emollit, laxat. Facilius itaq; iam erit ex modo dictis ponderantẽ sapores,inuenire qui temperamento,quiq; operibus sint cõtrarij.

De limitatione ac finitione ordinis cuiusq; excalfaciẽtium, frigefacientiũ, humectantium,& desiccantium. Cap. XXVI.

Porrò cõgruens iam tempus est definitis temperamentorum & facultatum quæ in medicamentis sunt ordinibus, hunc librum absoluere. Igitur symmetrũ appellare medicamen cõuenit,quod neq; excalfacit,neq; desiccat,neq; frigefacit, neq; humectat,neq; calidum,frigidum,humidũ, siccũm ve est. Quod vero aut calidius aut humidius aut frigidius aut siccius est,à vincente seu excedẽte cognominatur facultate. Porrò per vnumquemq; excessum quatuor posuisse ordines,quod ad vsum spectat, sufficit,calidum quidem nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit,non tamẽ euidenter,verum vt opus sit insuper demõstratione rationali:sic frigidum,humidum,& siccum,quod demonstrationẽ requirat etiam, nondum actionem valentem adeptum. Quæ vero manifeste aut calfacere aut frigefacere aut humectare aut desiccare possunt,ea secundi esse ordinis dicentur. At quæ iam vehementer quidem,non tamẽ summe,tertij. Quæ autem adeò excalfacere possunt,vt escharam moliantur,& vrant,quarti. Sic quoq; quæ vehementius refrigerant,adeò vt extinguãt,& ipsa quarti sunt ordinis. Cæterum nullum inuenire est quod quarto ordine desiccet,quod non etiam vrat.nam quod summe desiccat,omnino id etiam deurit. Attamen tertij ordinis exsiccãtium esse quippiam queat,quod non vrat,ceu omnia quæ vehementer adstringunt,ex quibus est omphacion,rhus,alumen,balaustium, galla omphacitis. In his autem ipsis quædam vicina sunt adurentibus,vt squama æris,& æs vstum, quasi inter tertiũ quartũmq; ordinem dubie hæreant. In medio tertij est æs vstum,si lotum sit. In principio tertij hypocistis. Sic autem & in secundo & quarto differentias constituere licet triplices. Nec enim perinde vrit cauterium, & napy, licet ambo quarti sint ordinis. De his sanè omnibus in sequentibus libris per singula seorsum medicamenta determinabitur.

Libri quinti finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber sextus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

DE simplicium medicaminũ forma pariter & facultate scribere nobis aggressis, primis duobus libris ante omnia prauos modos ratiocinationũ quibus recentiorum medicorũ pleriq; vsi grauissime hallucinantur, indicare est visum. In tertio velut elemẽta quædam totius doctrinæ tradidimus: deinde vero in quarto de saporibus disquisiuimus, studio inueniendorum omnium quæ ex illis ad facultatum conducere cognitionem possent. Disseruimus autem in extremo ipsius libri de qualitatibus medicamentorum quæ ad odoratũ attinent. Porrò in quinto ad reliquum facultatum genus trãsgressi, quod quidem ab ipsis operibus quæ peragere natæ sunt, denominatur, & illic quoq; omnem substantiam ostendimus. Et sanè generalis sermo de simpliciũ facultate vniuersus iam finem sortitus videtur. Tempus vero est ad sermones particulares, seu speciales, seu vtcũq; nominare cuiq; visum erit, transire. Et sanè hi priuatim in vnoquoq; medicamine peragentur, ceu protinus in initio fecimus: in horum commentariorum primo quidem de aqua & aceto cõtemplati: in secundo vero de oleo & rosaceo. Nisi quòd illic exemplis sermonem transegimus aduersus eos qui non rectè de illorum facultate quid protulissent: hic autem breuibus de vnoquoq; disseram, non amplius curans si quis male de quouis eorum quippiam pronũciarit: id tantũ scripturus quod mihi videbitur verissimum, omissa aduersus illos qui quid peccarunt, concertatione. Porrò quòd non modo obscura futura est oratio ijs qui superiora ignorant, verum demonstrationis quoq; fide destituta, vel me tacẽte clarum arbitror. Sed tamen & in memoriã reduxisse forsan præstiterit, primũ quidem quòd in natura tẽperatissima faciẽdum est medicaminũ facultatis periculum, [deinde in intemperata,] postea deinceps in morbis simplicibus. At si quis ex gustus qualitatibus indicatoriè cõiectari velit de ipsa facultate, in quarto monstrauimus quænã sit in his methodus. Si quis ergo aut negligenter lectis superioribus, aut planè non lectis, statim ad hunc librũ pergat, festinans quamprimum medicaminũ facultatis peritus effici, haud certam eorum habebit notitiam. Cæterum quoniam medicamenta omnia partim sunt partes animalium, aut plantarũ, aut fructuum, aut horũ liquores (quos ὀπούς græci vocant) aut succi, partim vero ex metallis sumuntur: optimum mihi visum est de plantis ante omnia disserere, tum quòd numerosissimum illarum est genus, tum quòd viriũ robore præcellẽtissimũ: inde de metallicis tractare, atq; hinc ad animaliũ partes transire. Quinetiam eo illas ordine perscribere decreui, qui in elemẽtis visitur, eas plantarum primo loco collocans, quarum appellationes initium sui sortitæ sunt elementum α: secundo vero loco quæ à β incipiunt: & sic tertio, quarto, quintoq; loco, atq; ita deinceps, pro literarũ videlicet ordine. Nam & Pamphilus eum in modum tractatum de herbis cõposuit. Verum is ad fabulas versus aniles est, simulq; præstigiaturas quasdam, iunctis nonnullis incãtationibus quas quum herbas colligũt, admurmurãt. Et sanè vtitur ad periapta, id est quæ suspendũtur, & manganeas non solũ curiosas, & à medicina alienas, sed etiam falsas vniuersas. At

nos neq; horũ quippiã, neq; nugaces istorũ narrabimus trãsformationes. nec enim vel paruis admodum pueris vtiles tales esse fabulas existimamus, nedum ijs qui medicinæ opera obire properant. Et profecto protinus in Aphorismorum initio ab Hippocrate dictum mihi videtur, Vita breuis, ars vero longa. vt tempus nõ in inutilia impederemus, verum quàm maximo studio festinaremus viam incedere cõpendiosissimam, nempe per ea quæ sunt in arte vtilissima. Pleraq; vero ista herbarum nomina aut ægyptiaca, aut babylonia, quæq; nonnulli aut priuatim aut cõmuni quorũdam consensu illis imposuerunt, hic adscribere, mihi visum est superuacuũ. nam præstat, si quis hęc volet curiosius persequi, seorsum & per se apud illos legere qui trãstulere. nam ita & libros illos inscribunt, vt qui eos non cõposuerint: velut Xenocrates Aphrodisiẽsis fecit, vir cum in alijs supra modum curiosus, tum à prestigiatura non alienus. At Pamphilus, is scilicet qui libros de herbis cõposuit, plane ex ijs quæ vel ipse scribit, præ se fert grãmaticum, indicatq; se nec conspexisse herbas de quibus cõscribit, nec vires earũ expertũ, sed ijs qui ante ipsum scripsere, fidem habuisse citra vllam exploratione͂. Sic sane libros expleuit, annexo ad quãq; herbam nominũ m aceruo, deinde etiam exponẽs siqua ex homine ferebatur transformatio, tum epodos & libationes atq; thymiamata quæ in colligendis illis adhibebantur, adscribens, necnon & alias eiusmodi præstigiaturas nugaces. At Anazarbensis Dioscorides quinq; libris materiã omnem vtilem absoluit, non herbarũ tantum, sed & arborum, & fructuum, & succorum, & liquorũ, memorans insuper & metallica omnia, & partes animaliũ. Et mihi vtiq; videtur omniũ perfectissime tractatũ de materia medicamẽtorum cõfecisse. Nam licet à maioribus eo plurima de illis bene scripta extent, tamen à nemine omnium æque de omnibus: nisi si quis Tanitrum prædicet Asclepiadis. Nam & huic cætera bene dicta esse probantur extra ratiocinationes quas super causis affert. Atq; hæc nimirum perlegere debet quisquis peritus materiæ euadere studet. Ad hæc quoq; quę scripta reliquit Heraclides Tarẽtinus, & Crateuas, & Mantias: verum illi non similiter scripserũt, nec in vnum collegerunt omnia, ceu Dioscorides, qui de materia quinq; libris fecit titulum: verum seorsum, verbi causa, de præparatione aut probatione scripserũt, vt Heraclides Tarẽtinus: seorsum vero de purgãtibus, aut propotismis, aut clysmis, vt fecit Mantias: separatim de facile parabilibus remedijs, vti Apollonius: aut de ijs quæ secũdum locos, vt Mantias. Porrò plerunq; medicamentorũ vsum veteres in curandi tractatibus prodiderũt, vt & iuniorũ medicorũ propè omnes. Nam & ab Hippocrate dicta sunt multa, & ab Euryphonte, & Dieuche, & Diocle, & Plistonico, & Praxagora, & Herophilo. Nec est veterũ medicorũ quisquã qui nõ aliquid plus minusve arti cõtulerit ad medicamẽtorũ scientiã, idq; citra præstigiaturã aut mendacium, quæ postea inuexit Andreas. Itaq; cui otium suppetit legendis vtiliter de medicamẽtis scriptis libris, multos quidem habet, vt est dictũ, antiquorum, sed nec paucos iuniorũ, adusq; Pamphilum & Archigenem. Quin & Rufus Ephesius cum multa medicamẽta in curãdi libris cõscripserit, tum de herbis versibus hexametris quinq; libros cõposuit. Nec metus est defecturos libros vtiles, etiamsi in tota vita quis aliud nihil q̃ de medicamentis legere volet. Verum abstinendum ab Andrea est, alijsq; similiter mendacibus: multoq; etiam magis fugiẽdus Pamphilus, qui ne per somnium quidem herbas vidit quarũ aggreditur figuras perscribere. nam id genus hominum, (quomodo assimilauit eos Heraclides

Tarentinus) simillimum est præconibus, qui formam ac notas fugitiui mancipij, licet ipsi non viderint vnquam, præconio tamen publicant. notas enim ab alijs qui norunt accipiunt, & ceu cantilenam eas proferunt: vt si forte is quem præconio indicant, prope adsisteret, agnoscere tamen non possent. Equidem non possum nō accusare & illos quoq; qui primi herbarum formas scriptis docere sunt conati, cum melius existimē ab ipso præceptore oculis discere, ac nō adsimilari ijs qui ex libris prodeunt gubernatores. nam sic & verior & manifestior esset doctrina, non herbarum modo & fruticum arborumq;, sed & aliorum omnium medicaminū. Verum enimuero si omnino libris est opus, quis adeò miser est, vt præteritis scriptis Dioscoridis, Nigri, Heraclidis, Crateuæ, & aliorū innumerorū qui in arte ipsa cōsenuerunt, libros grammaticos scribentis incantationes, trāsformationes, & decanorum dæmoniorumq; herbas sacras perferat? Nam q hominibus istis præstigiatoribus vnicum fuerit studium, vt vulgus imperitum talia scribentes in sui admirationem verterent, vel ex ipsis Pamphili libris discere liceat, qui primam inter herbas conscripsit Abrotonon, omnibus nobis cognitam, ac deinde Agnon siue viticem, & ipsam admodum notam, inde Agrostin herbam, nec vulgo ignotā, mox Anchusam, quam nec ipsam quispiam ignorat, sicut nec Adianton, quæ illi de inceps scripta legitur. atq; in his vtiq; nihil, quod quidem sciam, superuacuum scribit: verum postea herbæ meminit nomine (vt ait) Aëti, hoc est Aquilæ, de quā fatetur græcorum nulli quicquam esse proditum, verum scriptam se reperisse in libello quopiā ex ijs qui inscribuntur Mercurio Aegyptio, continente triginta sex sacras horoscoporum herbas. Quas clarum est esse omnes nugas meras, atque authoris ipsius figmēta similia Ophionicis Conchlacis. Nec enim prorsum quisquam extitit Cōchlax. ad risum enim fictum nomē est, sicut pleraq; alia in libro eius cōscripta. Nec triginta sex herbæ illæ vltra nomen ipsum quicquā sunt, nec vlla ipsis res subiacet. verū Pamphilo otium fortassis supererat inutiles fabulas libris intexere. At nos nunc quoq; tempus nos perdidisse arbitramur, qui prolixius eorum meminimus. Itaq; quæ vtilia sunt iam nunc ordiamur.

Abrotonum.

Erbæ huius nec speciem formamve scribere post tot tantosq; viros oportet, nec particulares actiones, ceu illi factitarunt, quas vt non definite distinctéq;, saltē clare significarunt. verū & nos quoq; eas copiosius exponemus in opere de componendis pharmacis, simulq; de paratu facilibus: interim vero etiā in curandi methodi libris, nimirum vbi exposcet vsus. Verum quod ab initio propositum fuit, nempe vniuersales duntaxat medicamentorum omnium facultates inspicere, id quidem & in alijs consentaneum est, & nunc sane etiā faciendum, dicendumq; Abrotonum esse calidum & siccū facultate, in tertio ordine siue recessu post media situm. Porrò quod eiusmodi ordo vt ad temperatam naturam expenditur, sæpe ante diximus. Sed & inuenimus temperiē eius nō minimē quidem & ex gustu ducta cōiectura, vtpote cum sit admodum amarū. Porrò saporē eiusmodi, cum terrenæ sit essentiæ, à largo calore extenuatū ostendimus. Itaq; non instrenue excalefacit pariter & desiccat. Quinimo & cum distincta illa experiētia, de quā supra frequenter dictum est, diligenter explorassemus, ex eadem temperie medicamen hoc

comperimus. Nam siue comam cum floribus (nam reliqua eius palea inutilis est) contusam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur: siue eo in oleo macerato caput voles aut ventrem perfundere, admodum calfacere reperies. Quin & si quibus per circuitum redeunt rigores, eos ante inuasionem rigorum hoc voles confricare, minus vtiq; rigore concutientur: imò & sensus quidem protinus vbi admotũ fuerit, ipsum calfacere percipit. Porro q̃ lumbricos interimat, par est, nimirũ cum cum sit amarum, ac proinde vel antequam experiaris manifestum, siquidem memoria teneas quæ in horum cõmentariorum quarto de amari saporis natura prodidimus. Scies q; protinus quod & digerendi & incidendi quandã vim habeat: sed & quod magis q̃ Absinthio id ipsi necessario insit, in promptu erit colligere, primũ quidem ex gustu, (paucissimæ siquidem acerbitatis particeps Abrotonon est, nõ paucæ vero Absinthiũ) deinde ex eo q̃ inimicũ sit stomacho Abrotonon, velut etiã Seriphon, gratũ vero & amicũ Absinthium. Siquidem de istis supra ostensum est q̃ amarũ ipsum per se omnifariã infensum sit stomacho, austerũ vero, aut acerbum, aut in summa adstringens, stomacho amicum. Porro vbi qualitates hę inuicẽ permistæ fuerint: quæ vehementior fuerit, ea vtiq; vicerit. Atq; hæc satis est in hoc tractatu nouisse. Monstrabitur autem in libris de ratione curandi, quo pacto quis optime medicamento eiusmodi vti possit. Ac proinde quærẽdum haud etiam est quamobrem cum malo cydonio cocto illitum aut pane, oculorum sanet phlegmonas: neq; quod cum farina hordeacea tritum ac coctũ digerat phymata. Neutrum siquidem horum nec aliorum quiduis huic tractatui proprium est: sed qui empiricam profitentur doctrinam, ij in paratu facilibus medicamentis ea cõscribunt. At qui ex ratione artẽ tractare volunt, ijs opus est methodo curandi. Nam alioqui damnũ magis q̃ vtilitatem ex tali consequantur narratione. Sane Hippocrati (qui in Aphorismis scripsit, Dolores oculorũ soluit meri potio, aut balneũ, aut fomẽtatio, « aut sanguinis missio, aut purgatio: nec adiecit quosnã dolores vini potio, quos bal« neum, quos fomentũ, quos sanguinis missio, & quos purgatio) ignoscendũ forsan quis arbitretur, tribus, vt arbitror, de causis. Siquidem aphoristicam faciebat doctrinam, in qua propter breuitatem & cõpendium pleraq; ita dici concessum est: & omnia quæ dolores soluũt enumerauit, tametsi nõ definijt ad quem dolorẽ quodnã ex illis congrueret. Tum multis in locis aliorum librorũ occasiones nobis præstitit distinctiones in ijs quæ hoc pacto dicuntur, inueniendi. At qui neq; in alijs libris de talibus scripsere distinctionibus, aut in enarratorio & prolixo tractatu aphoristice tamẽ ac breuiter scribunt, aut insuper etiã ex multis vnum tantum indicant, ij plus nos lædunt q̃ iuuãt. Nam cum sint multæ in ophthalmijs differẽtiæ, atq; vna duntaxat ex eis propositũ poscat cataplasma, alię vero omnes ab eo lędantur: si quis id ad omnes sine discrimine adhibeat, multo plus lędet q̃ iuuabit. Ad hunc itaq; modum non tantũ de Abrotono, sed de alijs quoq; omnibus scribendum nobis est, eas quidem facultates quæ sunt in calefaciendo, frigefaciendo, humectando, siccando q;, ijs quas sæpenumero memorauimus methodis, reperientibus: quæ vero secundum totius substantiæ proprietatem perficiuntur, sola experientia. Et de his ostensum est quod deleteriæ sint, & deleteriarũ alexiteriæ & purgatoriæ. Nam has ex ratione inuenire est impossibile, præterquam quod in quibusdam suspicionem duntaxat probabilem inuenire liceat. At de facultatibus quæ hoc pacto inueniuntur, separatim postea differemus, vbi videlicet prius singulatim per quodq; medicamentum

Subsidia [redacted]

de ijs quæ calefaciendo, frigefaciẽdo, humectando, siccandoq́ agunt: tum de ijs quæ ad has cõsequuntur, narrationem absoluero. Porrò vbi vnum modo adiecero, finẽ faciam de Abrotono dicendi, nempe q̃ summe suspiciendus ille Pamphilus etiã hanc primam herbarum recensuit, ac forsan vt nullam deinceps aliam, tamen hanc saltem oculis suis cõspicari voluerit, attamen vel maximè hallucinatur existimans hanc herbam à Romanis appellari Santonicũ. differt enim ab Abrotono Santonicum, velut etiam Dioscorides exactissime scripsit in tertio de materia, & omnes id norũt tum medici, tum rhopopolæ. Nam Abrotoni duæ sunt species, altera quã marem, altera quã fœminam nũcupãt. quod ipsum definitũ est tum apud Dioscoridem, tum apud ipsum Pamphilum, aliosq́ innumeros. At aliud est ab eo Absinthium, cuius rursum tres statuẽdæ sunt species: quarum vnam eodem cum genere ipso nomine appellitant, cuiusmodi potissimum est Ponticum: alterum Santonicum: tertiũ Seriphum. Si verò aliud placet appellare Absinthium, aliud vero Seriphum, aliud autem Santonicum: nihil interest, quod ad præsens certe attinet. Nec enim nomen diuisuri venimus, sed studium nobis est ipsis de rebus. Porrò quoniam hæc tum specie seu forma, tum gustu, tum facultatibus inter sese diuersa sunt non obscure: vno, si ita lubet, omnia nomine nuncupes, verũ exactè vires earũ edoceas. Ac nos sanè sufficiẽter ipsas formas à Dioscoride explicatas esse, alijsq́ nõ paucis, iam diximus. Itaq́ denuo eadem scribenda non sunt, quæ maioribus rectè sunt prodita. At si quid illi in facultatibus omisere indistinctum, cuius profectò gratia ad hanc narrationẽ venimus, ea nos adijcere tentabimus. Absinthium quidem dictis minus est calidum, nempe plurimam obtinens adstrictionem. Quod cum sit & minus quoq́ tenuiũ quàm illa partium, & vtiq́ minori etiam q̃ illa ad eundem modum extenuãdi facultate: attamen non minus desiccatoriũ est. At cæterorum Santonicum quidem à Santonia regione in qua nascitur, nomẽ sortitum, proximam habet facultatem, Seripho paulo imbecillius in extenuando & excalfaciendo desiccandoq́. Porrò ipsum Seriphon Abrotono minus est calidum, verum calidius Absinthio, stomacho impẽdio inimicũ, nempe cum amaritate salsedinem quandam præ se ferens. Sed & quandam, licet minimam, adstrictionẽ obtinet. Sic & Abrotonon & Santonicum admodum infesta sunt stomacho. Solum autem inter ea Absinthium, & maxime põticum, gratum est stomacho, quia plurimam adstrictionem continet. Abrotonũ vstum, calidum, siccumq́ facultate est, magis etiã q̃ Cucurbita sicca vsta, & Anethi radix. Illa enim vlceribus humidis simul & citra phlegmonẽ callo induratis cõueniunt, ac proinde maxime vlceribus quę pudendorum præputijs cõpetere videntur. At cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax est: ac idcirco cum oleo tenui, cicino scilicet aut rhaphanino aut sicyonio aut veteri & maxime sabino ad alopecias accõmodatur; tum barbam segnius tardiusq́ enascentem cum aliquo dictorũ oleorũ elicit: sed nec minus illis lentiscino maceratum. Quippe pro eo q̃ tenuiũ est partium, rarefaciẽdi vim obtinet, & mordax est, & calidum: quas vtique maxime eius facultates nouisse oportet, nec quicquam etiam particulare in hoc tractatu requirere.

Agnos. Vitex.

Agnos, aut lygos, hoc est vitex, planta illa fruticosa, calidus quidem est & siccus tertio ordine, verum multum tenuis substantiæ, tum gustu acris simul & adstringens: ipsas tamen vitices ad medicinam habet inutiles: cæterum folia semenq́

calida siccaq; facultate sunt, substantia vero tenui. Nam & vtentibus ita apparet, & gustātibus acre simul & subadstringens percipitur tum foliū, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiā semen est: verum tam perspicuo calfacit, vt capiti hoc nomine dolorē pariat. At si frigatur (nam & sic editur cum tragematis) minus caput tētat. Porro flatus ventris discutit & cum non frictus, & multo magis cum frictus fuerit. Cohibet porro impetus in venerē, tum frictionis expers, tum etiā ipsam expertus. folia item floresque ipsius fruticis idipsum præstare possunt. Itaq; non tantum esa potaque ad castitatem conferre creduntur, verum etiam substrata. Hinc est quod Athenis in Thesmophorijs, hoc est sacris Cereris, mulieres totū sibi fruticem substernunt. Hinc illi quoq; nomen inditum agni, hoc est casti. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem memoria teneamus quæ superioribus cōmentarijs sunt dicta, agnum calfacere, simulque exsiccare, tum omnium maxime flatus discutere. Porro quod tenuium sit partium, facultas eius indicio est. Nam quod caput tentat, non magis à multitudine vaporum ab eo prognatorum, quam à caliditate eius ac subtilitate partium fieri rationabile est. Nam si flatuosum spiritum procreare posset, sane & ventrem inflaret, & venerem stimularet, perinde vt eruca. Verum quum non tantū non excitare, imo etiā reprimere queat, fuerit profecto secundum rutæ maxime facultatem tum in excalfaciendo, tum in resiccando: non tamen illi par est. Nam vtroq; paulo est inferior. Siquidem ruta tum magis est excalfactoria, tum magis desiccatoria. Differt etiā qualitatis simul ac facultatis mistione. Nam agni semen ac germina modicam ferunt adstrictionem: at ruta vbi aruerit, exacte amara est, & acris: vbi vero humida, subamara. Non tamen austeritas aut acerbitas illi inest: aut si cui videatur inesse, ea vtique omnino obscura (scio) videbitur, nec par ei quæ est in agno. Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa agni semen potius quam rutæ competit. Sed hæc ad curandi iam methodum pertinēt: quam vt omnino non attingam de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri non potest: verum celeriter ad rem propositam reflectere, viri est vtique temperati. Magisq; etiam id in sequentibus medicamētis efficere conabor. hoc est, vbi ex quibusdam euidentibus generalem facultatem collegero, particulares postea actiones omittā. Nam in præsens id nouisse sufficit, quod agnus calidus est & siccus facultate, idq; non mediocriter, sed tertio excessu: tum admodum tenuium partiū. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inueniet quo pacto menses hinc cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto lassitudinem soluens, seu acopum, & excalfactorium ex eo vnguentum præparetur.

Agrostis. Gramen.

Graminis radix modice frigida est, & sicca: mordacitatem quādam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipsa primo quidem excessu refrigerat, in humiditate vero & siccitate moderata. Porro semen alibi quidem imbecillum est, in Parnasso vero desiccatorium, & tenuium partium, & subacerbum.

Agrostis esculenta.

Gramen esculentam habet radicem, vbi mollis fuerit, dulcem quidem instar aquæ, sed acre quiddam exiguum & subacerbū obtinentē. Hæc herba plane aquea gustātibus est. Ex quibus apertum est radicē modice esse tum frigidam, tum siccā, ac proinde cruenta vlcera glutinare. At ipsa herba illita nō vehemēter refrigerat, in medio constituta humiditatis & siccitatis. Porro mordacitas & tenuitas quæ radici

ineſt, exigua eſt quidem, ſed interdum tamen lapides frangere aſſolet, ſi quis eam decoctam ebibat. At ſemen alterius quidem imbecillum eſt, eius vero quæ in Parnaſſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus ventris & ſtomachi reſiccat. vis enim eius eſt exſiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba.

Anchuſa.

Anchuſæ quadruplex ſpecies eſt. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem & deſiccantem, tum adſtringentem & ſubamarã, tum quæ ſufficiat extenuandis & extergendis humoribus biliosis, corporibuſq; condenſandis. Cæterum folia habet imbecilliora quidem radice, adſtringunt tamen & ipſa, & deſiccant. Porrò lycopſos cognominata, refrigerat & deſiccat, magiſq; quàm onoclea adſtringit. At onochelos calidior eſt, & magis medicata. Nam pluſculũ habet & guſtu ipſo protinus acrimoniæ. Hac vero etiam calidior eſt parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata eſt.

De anchuſis.

Anchuſæ non omnes eaſdem vires obtinent. Nam onoclea quam vocãt, radicẽ habet ſimul adſtringentem & ſubamaram, corporibus cõdenſandis & modice extenuandis idoneam, tum abſtergendis quoque & abluendis biliosis & ſalſis ſuccis. Dictum enim ſupra eſt quòd qualitas acerba miſta amaritudini ea præſtare queat. Sic ſanè aurigini & lienosis eſt vtilis. Sed & refrigerare idonea eſt. Et ſanè cum polenta illita iuuat eryſipelata: & abſtergit non modo epota, ſed & foris impoſita. Proinde vitiligines & lepras ſanat cum aceto. Ac radicis quidem hæc opera ſunt, & operũ facultates quas diximus. At folia ipſius herbæ radice quidem ſunt imbecilliora, non tamẽ aliena ſunt à reſiccatione & adſtrictione. Itaq; etiã profluuium ſanãt pota cum vino. Et quæ lycopſos nominatur, eodem modo eryſipelatis cõgruit, & radicẽ habet quàm onoclea magis adſtringentẽ. At onocleæ & alcibiadij cognominatæ vis magis eſt medicata. Nam & guſtu protinus maiorẽ habet acrimoniam, & eos qui à viperis morſi ſunt, admodũ iuuat tum illita, tũ ſuſpenſa, tum eſa. Reliqua vero, nẽpe quarta, quę parua eſt, & ferè nominẽ caret ex illis ſola, alcibiadio quidem perſimilis eſt, verum & amarior, & magis medicaminoſa, ac proinde ad latos lumbricos idonea oxybaphi menſura cum hyſſopo & naſturtio epota.

Agarici radix.

Agarici radix, hoc eſt quę truco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulo poſt ſubamara apparet, & acrimoniæ quandam ſpeciem tẽporis ſpatio inducit, leuiculæq; adſtrictionis. Eſt & conſiſtentia laxa. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem quæ ſuperius dicta ſunt meminerimus, quòd medicamentũ hoc compoſitũ eſt ex ſubſtantia aeria & terrea à caliditate extenuata. Porrò minimũ habet eſſentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim habet, & craſſitudinẽ incidendi, tum infarctus viſcerum expurgandi. proinde regio morbo laborantes ſanat, eos vtique qui ſic ab infarctu iecoris laborant. Iuuat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate: tum rigores per circuitum recurrentes ex craſſis aut viſcoſis humoribus natos ſanat. Iuuat & morſos à beſtijs frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impoſitum, tum intro in corpus ſumptum pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Eſt & purgatorium,

Agerantum.

Agerantũ facultatẽ digerendi habet, & leuiter quadantenus phlegmone liberãdi.

Adiantum.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrũ eſt, verum deſiccat, & extenuat, & digerit. Etenim caput ex alopecia glabrũ capillis conueſtit, & ſtrumas & abſceſſus digerit, lapideſq́ frangit epotum, & viſcoſorum craſſorumq́ e pectore pulmoneq́ excreationibus non mediocriter confert, & ventris profluuiũ ſiſtit: non tamen vllam manifeſtam caliditatem affert, ſicut nec frigiditatem. Verum poſuerit ipſum quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio.

Aezoon. Semperuiuum.

Aizoon vtrunq́, tum maius, tum minus, deſiccat quidem leuiter, quãdoquidem & mediocriter adſtringit, omnis alterius vehementis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abundat eſſentia aquea. Cæterum nõ mediocriter refrigerat. Eſt enim ex tertio ordine & receſſu refrigerantium. Hinc etiam ad eryſipelata, & herpetes, & phlegmonas a fluxione natas accõmodatur.

Aegilops. Auena.

Aegilops digerendi vim poſſidet. id quod ex guſtu patet. leuiter enim eſt acris. Verum & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas ſanat.

Aera. Lolium.

Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquũ ſit acribus, magis quàm iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verum multum in hoc deficit. Secũdum hoc ponat ipſam quiſpiam in principio tertij ordinis excalfaciẽtium, ſecundi vero extremo exſiccantium.

Aegyrus.

Aegyri flores calidi quidẽ ſunt in tertio * receſſu à tẽperatis: at in differẽtia quæ habetur in ſiccando & humectando, paulum quiddam ad ſiccius deflexerunt: ſed & ſubtiliorum potius quàm craſſiorũ ſunt partium. Et folia quoq́ ipſius quodãmodo floribus ſimilia ſunt, niſi quòd ad omnia imbecilliora, minuſq́ efficacia. Sed & reſina eius floribus ſimilem facultatem obtinet, atq́ etiam calidiorem. Porro ſemen tum reſina tum floribus & ſubtiliorum eſt partium, & exſiccantius, non tamẽ admodum calidius.

* Arbitror legẽdum, primo. nam ſic etiã habet Paulus Aeg.

Acacia.

Acaciæ & planta ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidem & imbecillior & minus mordax redditur, vtpote acrimoniam quandam in lauatione deponens. Porrò ſi parti alicui ſanæ illinatur, protinus eam & ſicciorem & contractam efficiet, nullum quidem caloris ſenſum inuehens, ſed nec frigoris admodum valentem. Vnde cõſtat medicamen id eſſe frigidum & terroſum, immiſta quadam etiam eſſentia aquea. Et ſanè coniectura eſt nõ eſſe ſimilare, verum quaſdam in ſeſe diſperſas habere partes tenues & calidas, quæ in ipſa ablutione ſegregentur. Eſtoq́ & hoc tertij ordinis exſiccantium, & ſecundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, abſque eo verò primi.

Acalephe. Vrtica.

Vrtica. & huius herbæ tum fructus, tum folia (nam hæc potiſſimum ſunt vſui) admodum digerentis ſunt facultatis, adeo vt & phymata & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & venerem extimulant, & maxime vbi cum

musto semen bibitur. Porrò quòd non vehementer calfaciat, sed multũ tenuium sit partium, testimonio est crassorum viscosorumq; humorum ex pectore pulmoneq; eductio, tum quòd partes quas cõtigerit pruriant. Porrò flatuosum eius cuius esse particeps dicta est, dum cõcoquitur, nascitur. non enim actu flatuosa est, sed facultate. Ventrem autẽ modicè subducit ipsa duntaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione. Et gangrænosa, & cancrosa, & in totum quæ exsiccari citra mordicationem postulant, ea conuenienter sanat, nimirum cum subtilium partiũ sit, & temperaturæ siccæ, non tamen tantum habens caliditatis, vt iam mordicet.

Acanthos. Spina vulgaris.

Acanthos, alij quidem Melamphyllum nominãt, alij vero pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinẽt, at radix exsiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthion.

Acanthium, radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ, vt & ijs qui conuelluntur auxilientur.

Acantha leuce. Spina alba.

Acantha leuce. Hanc quidam leucacanthon nominant. radix eius desiccatoria est, & modicè adstringens. Quamobrem & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, œdemataq; illitu contrahit, ac dentes dolentes iuuat si decocto eius colluantur. semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est. Itaq; potui dari ijs qui conuelluntur conuenit.

Acantha ægyptia.

Acantha ægyptia, quidam arabicam vocant. similis autem est spinæ albæ nostrati, verum facultate validius adstringente pariter & desiccante. Itaq; profluuium muliebre radix eius iuuat, & alia quibus auxilio est quę apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia adiuuant tum radix tum fructus. Hic vero & columellæ prodest, & ijs quæ in sede inflata sunt: tum vlcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens & non molestam adstrictionem.

Acorum.

Acorum, huius vtimur radice, quæ gustu acri est, & modicè amaro, odoreq; non iniucundo. Itaque facultatis calidæ est, & consistentiæ tenuis. Huic consentaneum est vt vrinã moueat, & lienes induratos iuuet, tum ceratoidis crassitiem detergeat simul atq; extenuet. sed ad hoc melior est ipsius succus. Omnino vero siccificũ esse clarum est. Et sanè ordinis esto tertij in vtroq;, in calfaciendo scilicet & desiccando.

Aconitum, siue pardalianches.

Aconitum, seu pardalianches. Hoc septicæ & deleteriæ facultatis est. Itaque in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum est. herbæ autem radix ad hæc est vtilis.

Aconitum seu lycoctonum.

Aconitum siue lycoctonum, est & hoc similis alteri facultatis, sed peculiariter lupos interficit, sicut illud pardos.

Acte. Sabucus, & Ebulus.

Acte, tum magna illa & arborea, tum herbacea, quam & chamæacten Græci vocant, (Latini hanc ebulum, illam sabucum) vtraq; potentiam habet tum desiccãdi, tum conglutinandi, modiceq; digerendi.

Alimum.

Alimum, hæc planta frutex est plurimo in Cilicia præcipue prouetu, vbi & germina eius recentia esitant, & reponunt quoq; in posterũ futura vsui. Semen pariter & lac planta ipsa generat, estq; gustus acris & subadstringẽtis. Ex quibus omnibus palam est ipsam esse dissimilarem. Maior autem pars eius calida est tẽperate, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuosa.

Aloë.

Hæc herba nõ admodum apud nos prouenit: & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen vsqueadeo desiccare potest, vt vulnera glutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cœlosyria, & Arabia, multo est melior. Optima autẽ Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur cognominatum aloë, medicamentum ad plurimas res propter siccitatem mordicationis expertem vtile. Est autem nõ simplicis naturæ, sed, vt est indicio gustus, adstringit simul & amara est: adstringit quidem modice, sed fortiter amara est. Subducit & ventrem, vtputa ex numero medicamentorum quæ Græci ab excernendo stercore vocãt ἐκκοπρωτικά. Itaq; ex dictis patet (si quidem memoria tenemus quæ in quarto libro sunt demonstrata) quòd tertij sit ordinis exsiccantium, calfacientium autem aut primi intensi, aut secundi remissi. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera. Nam & gratũ stomacho medicamen est, vt si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat & vlcera quæ ægre ad cicatricem duci possunt, & maxime quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat & eorum phlegmonas aqua subacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Congruit similiter vtenti & ad phlegmonas in ore, ac naribus & oculis. In summa, repellere & digerere simul potest, cum hoc vt paulum extergeat, quantum videlicet vlceribus puris non sit molestum.

Alysson.

Nuncupata est hæc herba alysson, quòd mirifice iuuet morsos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substãtiæ similitudine efficit. Dictumq; prius est talem facultatem ex sola percipi experiẽtia, & plane nulla constare methodo. Quòd si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc vt abstersorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat.

Alsine. Auricula muris.

Alsine, aut myos ota. Similem hæc facultatem Helxinæ obtinet, nempe refrigerantem & humectantẽ: est enim essentiæ aqueæ, frigidæq;: quare & citra adstrictionẽ refrigerat. Quocirca ad feruentes phlegmonas & mediocria erysipelata competit.

Amaracon. Maiorana.

Amaracon excalfacit non instrenue, non valde autem desiccat, sed in caliditate quidem tertij est ordinis, in siccitate vero secundi.

Ambrosia.

Ambrosia illita vim habet adstringentem, ac repellentem.

Ami.

Herbæ quam vocãt ami, semen maxime est vtile: facultatis est excalfactoriæ, & desiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & gustu subamarum est, & acre: & clarum est quòd & digerat, & vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo resiccandoq; ex ordine tertio intenso.

Amarantum.

Amarantum facultatis est incidentis & extenuantis. coma igitur eius menses cum vino pota educit. Sed & grumos sanguinis liquare ac soluere creditur, non solum in ventre, sed & in vesica. Sed tunc potius cum mulso bibenda, & omnes simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho infesta.

Amorge. Amurca.

Amurca terrestris est substantiæ, calidæ, non tamen tantum possidet caliditatis vt palam mordicet. Quòd si coquatur quoque, multo etiam magis terrosa redditur, & fuerit sane ex secundo ordine excalfacientium & siccantium intenso quodammodo magis. Sic & vlcera corporum téperatura siccorum curat: quæ vero in alijs omnibus sunt, exasperat. Siquidem contrahit perinde vt resina, & pix sicca, & bitumen. Quæ & ipsa in corporibus admodum duris quæ vulnus habent aut sinum, glutinatoria sunt, alia vero omnia contendunt atque iritant.

Ampeloprason.

Ampeloprason. Si inter allium & prason, hoc est porrum, medium quiddam cõcipias, facultatẽ ampeloprasi inueneris. Est enim agreste, vt sic dicã, porrum: quamobrem & acrius eo & siccius est, sicut agrestia omnia reliqua hortensibus: ac proinde stomacho quàm illud nocentius: sed & crassos & lentos humores potentius incidit, valentiusque infarcta organa obstructione liberat. Hac quoque ratione vrinas sæpe prouocauit vbi a crassis & lentis retinebantur humoribus. Adeo vero est calidum, vt illitum cataplasmatis modo exulceret. Dictum est autem retro quòd quæ eum in modum sunt calida, extremi sint ordinis.

Ampelos agria. Vitis agrestis.

Vitis agrestis racemi extergendi vim habent, vt ephelis & næuos & id genus omnia in extima cute existentia curare possint. Sed & adstrictionem quandam extrema germina, ἀκρέμονας Græci vocant, obtinent, quæ & sale condiri assolent.

Ampelos hemeros. Vitis satiua & culta.

Vitis cultæ adsimilis facultas est agresti, sed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce. Vitis alba.

Ampeli leuces, quam & bryoniam & psilothrum vocãt, prima quidem germina ab omnibus pro more edi vere solent, vtpote eduliũ stomacho propter adstrictionẽ acceptum. sed & subamaram & modice acrẽ adstrictionẽ possident: quare & vrinã modice cient. At radix & abstergentem & desiccantem vim habet, & moderate calidam: quamobrem & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus imposita; & psoram & lepram sanat. Porro fructus eius, racemi speciem præferẽs, ijs qui coria depsant, est vtilis.

Ampelos melæna. Vitis nigra.

Vitis nigra. Vocatur autem hæc proprie bryonia, supradictæ tamen ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdala, quæ quidem palam amara sunt, omnino extenuandi vim possident, quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat. Ac de amara quidem qualitate in quarto horum commentariorum proditum est. Cæterum duo experientiæ exempla proponi satis est, vnde vim eorũ possis discere. Siquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmoneque crassorum lentorumque humorum

impendio conferunt. Porro hæc ostensa sunt genere quidem incidentis, specie verò extergentis esse facultatis. Quin & quòd per accidens facultatem item habeant ab obstructione liberãdi, & ipsum supra demonstratũ est. Sed & experiẽtia monstrat. Nam in iecore crassorum viscosorumq; humorum in extremis vasis impactorum obstructiones abunde expurgãt expediuntq;. Quin & laterũ dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum, [sanãt]. Porrò & ipsa arbor similẽ sortita vim est. Nam huius radices coctæ atq; illitæ ephelés purgant. Quotquot vero sunt amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur. cæterum id temporis spatio clarũ fit. Demonstratum autem retro est qualitatem dulcem moderate esse calidam.

Ammoniacum.

Ammoniacum, opus siue liquor est ferulæ cuiusdam. hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeo vt & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas per halitum digerat.

Amomum.

Amomum acoro similem facultatem obtinet, nisi quòd acorum siccius sit, maiore autem concoquendi facultate amomum.

Anagallis.

Anagallis vtraq;, tam ea quæ ceruleum habet florem, tam ea quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent vero nonnihil etiã caloris, & quandam trahendi facultatem, adeo vt & infixa corpori extrahant. Succus earũ ex naribus purgat eadem de causa. In summa autẽ desiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adiuuant.

Anagyrus.

Anagyrus frutex est grauiter olens, & digerentis excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiamnum virentia cum propter humiditatis admistionem minus sint acria, idcirco tumentia reprimunt. at resiccata incidentis sunt exsiccantisq; facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis eius cortex. Semen autem magis subtilium est partium. Sed & vomitum prouocat.

Androsæmum.

Androsæmum, planta fruticosa, natura duplex. vnũ enim ascyron, & ascyroides nuncupatũ est, species hyperici. Alterum vero à quibusdam dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum vero facultas modice extergens & desiccãs, vt & ambusta curare credantur. Cæterum in vino austero decocta, vinum ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces, amara & acris herba. Potest autem resiccata ebibitaq; tum ipsa tum fructus eius magnopere vrinã prouocare, & nimirũ etiã digerere, & desiccare.

Andrachne. Portulaca.

Andrachne, frigida & aquea tẽperie est. Paucæ particeps austeritatis, proinde fluxiones repellit, & maxime biliosas & calidas: cum eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sane in refrigerãdi quidem facultate tertij excessus à temperatis ac medijs, in humectandi vero secundi. Hac ratione & æstuãtes, vt si quid aliud, adiuuat, tum veteris osculo imposita, tum totis hypochondrijs, maxime in febribus hecticis. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ

ab acidorum contactu aſpere exſiccata fuerant leniens, atque replens, vtpote cum viſcoſam habeat humiditatem. Similiter vero & ſuccus eius. Itaq; non foris modo impoſitus, ſed epotus quoq; refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ commeſæ accidit. Quoniam autẽ reſtringit, vtiliter dyſentericis editur, & muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multo eſt, q̃ herba, ſuccus ipſius efficacior.

Anemone.

Anemonæ omnes extrahendi & attrahendi & ora vaſorum reſerandi facultatẽ obtinent. Itaq; radix cõmanſa pituitam euocat, & ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcerum anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſeſq; appoſitæ eliciunt, & lac trahunt.

Anethum.

Anethum adeo excalfacit vt habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij remiſſi. Exſiccãtium vero ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Itaq; merito in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua ſit temperies iis pus mouentibus, & concoquentibus vocatis medicamẽtis, niſi quatenus paulo illis tum calidius tum ſubtilius eſt, ac proinde digerens. Vſtum autẽ tertij ordinis tum excalfacientium tum deſiccantium fit, & proinde vlceribus nimis humidis mollibuſq; prodeſt, potiſſimum ijs quæ in pudendis conſiſtunt: at quæ in præputio ſunt inueterata, ea probe cicatrice includit. Cæterum viride humidius eſt ſcilicet, & minus calidum: itaq; magis cõcoquit, & ſomnum conciliat, ſed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo plexis vti ſolere.

Anthillis.

Anthillis duplex eſt, ſed vtraq; modice deſiccat, vt & vlcera glutinet. Cæterum altera, ea ſcilicet quæ chamæpityi adſimilis eſt, quadantenus ſubtiliorum eſt partiũ quam altera: adeo vt & comitialibus competat. Quin & ipſa magis quàm altera extergere poteſt.

Anthemis, aut Chamæmelum.

Anthemis, aut Chamæmelum. Dictũ quidem in tertio libro copioſius eſt de hac herba, diceturque nunc ſummatim quòd calfacit & deſiccat in primo ordine, eſt & tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Aniſum.

Aniſi ſemen maxime vtile eſt, acre, & ſubamarum, vt prope ad vrentium accedat caliditatẽ. Eſt autem & in ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calfacieñdo. Proinde & vrinam cίet, & digerit, & flatus ventris reprimit.

Antirinum.

Antirinum aut anarinũ ſemen habet vituli naribus ſimile, ad ſanationes inutile. Ipſum autem adſimilis eſt cum bubonio facultatis, ſed multo minoris. Itaq; ex illo de hoc conijcito.

Aparine.

Aparine, quidam philanthropon, alij omphalocarpum cognominãt, modice extergit, & deſiccat: habetq; nonnihil ſubtilium partium.

Pirus.

Piri folia pariter ac turiones auſtera ſunt: fructus dulcedinis quiddam obtinet aqueæ, ex quibus clara quoq; temperies eſt, inæqualis ſecundum parte s. Nam pars

una terrea est, alia aquea, cæterum utraque frigida: tum alia têperata. Proinde esu pira stomacho grata sunt, & sitim prohibet. Illita autem desiccant, & modice refrigerat. Nam ego ijs illitis vulnus glutinasse me memini, cum aliud ad manum esset nihil.

Achrades. Pira silvestria.

Achrades vocatæ, magis quàm pira reliqua adstringunt, & desiccant, & proinde sanè maiora vulnera glutinant, fluxusque repellunt.

Apocynum, aut Cynocrambe.

Apocynum, aut Cynocrambe. Vocant autē quidam eam Cynomorum, quandoquidem canes celerrime interimit, sicut Lycoctonon lupos. Est autē hominibus venenum, herba multum grauiter olens: proinde omnino calida est non instrenue, non tamen proportione desiccat. Itaque illita admodum digerentis est facultatis.

Argemone.

Et huius herbæ facultas abstersoria est, & digerens.

Arisarum.

Arisarum multo minus est Aro. Radicē habet oliuæ magnitudine, sed multo est ipsa acrius.

Aristolochia.

Aristolochiæ radix multo est ad medicationes utilissima, amara, & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda: aliarum vero duarum quæ Clematitis appellatur, fragrantior est: itaque ea ad unguenta utuntur unguētarij: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet quàm rotunda: sed nec ipsa inefficax est, verum abstergendi atque excalfaciendi potentiam possidet, minus quidem quàm rotunda abstergens ac digerens, sed non minus calfaciens, imò forsan plus quoque. Itaque in quibus usus est modicæ abstersionis, cōmodior est longa, puta in carnis exulcerationibus, & fomētationibus vteri. At in quibus crassum humorē validius extenuare oportet, illic usus est rotūdæ. Proinde dolores ab infarctu aut crassitie crudorum spirituum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida vlcera repurgat, dentes & gingiuas candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricis, si cū aqua bibatur: tum ruptis & cōuulsis, ut si quod aliud medicamentū, idoneū est.

Arceuthus. Iuniperus.

Iuniperus, calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, verum in hoc primi fuerit ordinis.

Arctium. Lappa minor.

Arctium illud quod thapso verbasco est simile, radice tenera, cādida, dulci, caule oblongo & molli, semine Cymino simili, facultatis est admodum tenuiū partium, & ob id exsiccantis, [extergentisque,] tamen modice. Quamobrem radix ac semen eius cocta cum vino quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta & chimethla non horum modo decoctum perfusum, sed & caules teneriores sanare possunt. Arctium aliud, lappa maior, bardana. Alterum vero arctium, quod prosopitida vocant, cuiusque folia cucurbitæ simillima sunt, nisi quatenus tum maiora, tum duriora: digerit simul & desiccat, sed & adstringit nonnihil: quamobrem folia eius veteribus vlceribus mederi possunt.

Arnoglossum. Plantago.

Arnoglossum, mistę & hoc est temperaturæ. habet enim quiddam aqueum frigidum, habet vero & austerum quiddam, id quod terreum est, siccum, frigidum.

Itaq; refrigerat simul & desiccat, & in vtroq; secundi excessus à medijs est. Porrò medicaméta quę cum hoc quòd refrigerant, vna etiā adstringunt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines cōueniūt, ac proinde & ad dysenterias. Nam & sanguinis profluuia sistūt, & siquid aduratur refrigerāt. Tum sinus quoq; glutinant, & alia vlcera recentia simul & vetera. In omnibus fere id genus medicamentis primas tenet, aut certe nulli secundum est Arnoglossum, idq; temperaturæ symmetria & conuenientia. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem quæ nondum obstupefaciat. & fructus & radix similis sunt facultatis, nisi q; tum sicciores, tum minus frigidæ. Sed & semen subtilium est partium, & minus frigidæ facultatis: nempe difflato ex eo ac digesto excremēto aqueo. Hac ratione & radicibus vtuntur ad dentium dolores tum mandentes, tum collutionibus incoquentes: prȩterea ad iocinoris & renum obstructiones non has tantum adhibēt, sed folia quoq;, & multo magis semina. Hæc enim quandam in se abstergendi facultatem obtinent: quam & in herba viridi inesse satis conijci potest, verum ab humiditatis copia deuinci.

Arum.

Terrena & ipsum essentia constat, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verum non valentem, sicut Dracontiū. Est itaq; in exsiccando & calefaciēdo primi ordinis. Radices eius maxime sunt vtiles. Siquidem comesæ crassitiem humorū mediocriter incidunt, adeò vt & excreationibus ex pectore idoneæ sint. sed magis tamen aptum est Dracontium.

Artemisia.

Duplex quidem est herba Artemisia, sed vtraq; excalfacit, & modice desiccat. & sunt, quod ad calfactionem attinet, excessus secūdi: quod vero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remissi. sunt autē & modice tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commodæ sunt, & ad fomentationes vteri.

Asarum.

Huius herbæ radices vtiles sunt, facultate similes radicibus acori, intensiores tamen. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt, hic facienda coniectura.

Asclepias.

In tertio Dioscorides de hac herba cōscripsit: at nos eius nōdū periculū fecimus.

Aspalathos

Aspalathus gustu quidem acris simul & adstringēs est, facultate vero ex dissimilaribus cōstat, nempe partibus suis acribus excalfaciēs, partibus vero alijs, austeris scilicet, refrigerans. Itaq; vtriusq; ratione desiccat, & proinde ad putredines & fluxiones est vtilis.

Asparagus.

Asparagus petræus aut myacanthinus abstergendi vim habet, idq; citra manifestam aut caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maxime herbæ ipsius radices & semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam vel maxime dentes requirunt. Porrò Athenienses per ph dicunt Aspharagus.

Asplenum.

Asplenum, tenuium quidem partium, non tamen calida est herba. Hac vtiq; ratione & lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos fruticellus eſt exiguus, radices habens adſtrictorias: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrenue exiccantium. Nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatam ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fruticis prouentus eſt in Pheneo Arcadiæ.

Aſter atticus.

Aſter atticus. Alij bubonium vocant, non ob id tantum, quod illitum, ſed etiam quod ſuſpenſum bubonas ſanare creditur: habet vero quiddam etiam digerens: vt miſtæ ſit potentiæ, vti roſa. verum id non adſtringit.

Aſtaphis. Vua.

Aſtaphis, culta quidem, cõcoquendi, adſtringendi, & leuiter digerendi facultatẽ poſſidet. At agreſtis vehementer acrem obtinet, adeò vt ex capite purget, quod ἀποφλεγματίζειν græci dicunt, abſtergatq; valenter. Itaq; ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus. Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, Aſari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. vſtæ autem cinis calidior, & exſiccantior, ſubtiliorq;, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias ſanat.

Atractilis.

Atractilis, aut cnicus agreſtis, hæc planta ex ſpinarum eſt genere. facultatem habet deſiccandi, & modice digerendi.

Atraphaxys. Atriplex.

Atriplex humida & frigida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à medijs, frigida vero primi, quam vtiq; tepidam eſſe caliditatem poſuimus, cuiuſmodi roſis ineſt. non tamen adſtrictionis eſt particeps, ſed aquea eſt, & minimum terrena, ſimiliter maluæ. Quin & ventrem celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatem. Porrò paululum omnino eius eſt quod digerendi obtinet potentiam. Hortenſes autem atriplex & malua, q̃ agreſtes, tum humidiores ſunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis & phygethlis incipientibus gliſcentibuſq; & mollibus etiãnum ac velut feruentibus hortenſes, vigentibus autem & declinantibus ac indureſcentibus commodiores ſunt agreſtes. Semen eius abſtergendi vim habet: itaq; ad auriginem ex pituitæ infarctu prognatam vtilis eſt.

Aphace.

Aphace vim habet adſtringendi, ſicut & ipſa lenticula (φακὸν græci vocant). Sed & ſimiliter vt lenticulæ edi ſolet. cæterum ægrius quàm illa concoquitur: valentius autem deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium adſtrictoriam & amarã & acrem ſimul qualitates poſſidet, excalfaciẽs pariter & extergens, & roborans & deſiccans. proinde bilioſos vetris humores per egeſtionẽ infernam propellit, ac per vrinas euacuat. Magis autẽ quod in venis eſt bilioſum, per vrinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum. Sic nec ſi in thorace aut pulmone cõtineatur. nam adſtringens in eo facultas, quàm amara, valentior eſt. Porrò quod inſit quoq; acrimonia, idcirco maiori portione calidum eſt quàm frigidum. At ſi opus eſt generatim comprehẽſam eius temperiẽ ſecũdum primas circunſcribere facultates (etſi anomœomeres

& dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, siccum tertij. Succus autem eius longe quàm herba ipsa calidior est.

Balanos.

Balanus myrepsica, hoc est glās vnguētaria, adfertur ex barbarica regione. vtūtur vnguētarij carnis eius succo, qui facultate calidus est. Reliquę antē vnde expressus est succus, terrestres scilicet & duræ, vincētē habēt qualitatē amarā. Sed & admista est quædā adstrictio. Proinde extergētē simul & incidentē cōtrahētēmq; & stipantē effectū possident. Itaq; ad ionthos, lentes, ephelin, & pruritū, deinde & ad psorā & lepram cōueniunt. verūenimuero & lienes liquāt iecurq; indurescētia. Quòd si quis carnem eius drachmę pondere cum melicrato bibat, medicamē experietur vomitorium. Sæpe etiā per infernam aluum largiter subducit. Itaq; quum hoc medicamento vtimur ad viscerum expurgationē, & maxime iocinoris lienisq;, ex oxycrato ipsum exhibere cōsueuimus. Gaudet vero vel maxime alioqui aceto ad actiones extrinsecas. Adeò enim efficax efficitur, vt & psoras & lepras extergeat, & multo etiam magis quæ his sunt minora, lentes, vitiliginem, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tū vlcerosa, & quæ crassi sunt succi omnia. Sed & cicatricibus decorem affert. Porrò quòd cum illinenda est lieni, præstet admistam esse farinarum quampiam exsiccantium, cuiusmodi est erui ac lolij farina, id iam potius ad componendorum medicaminum tractationem, haudquaquam ad præsens institutum pertinet. sed & in paratu facilibus ipsum dicetur. verum in præsens sufficit abstergentem & incidentem cum adstrictione quapiam propositi medicaminis dixisse facultatē, ac sic ad aliud transgredi. cortex tamē eius admodū adstringit: itaq; & hūc quoq; possis vbi validus vsus est adstrictionis, accōmodare.

Balsamum.

Balsamum desiccat & excalfacit secūdo excessu, est autem & tenuium partium adeò vt odoratum sit. Sed liquor eius subtiliorum etiam partium est quàm ipsa planta, non tamen adeò calidus, q̄ quidam existimant, tenuitate partiū falsi. Porrò fructus eius persimilis facultatis est, cæterū longe in subtilitate partiū inferior.

Balaustium.

Balaustium flos est agrestis punicæ, sicut domesticarum cytinus. valenter gustū adstringit. Et sanè desiccantis & refrigerantis facultatis est, & nimirum etiā crassæ essentiæ, si quidem memores sumus eorum quę in quarto horum cōmentariorum sunt prodita, vbi ostendimus omne adstringens terrestre esse frigidum. Aliarum autē qualitatum nullius præ se fert indicium. Proinde ipsum quis censeat strenue & exsiccare & refrigerare. Siquidem non perperam in quarto horum voluminum terreis frigidis corporibus adstringentem inesse qualitatem demonstratum est. Sanè vero & euētus ipse cōprobat. Nam si intertriginibus & alijs vlceribus ipsum illinas, celerrime illa videbis cicatricem cōtrahere. Hoc sanè nomine & ad sanguinem reijcientes, & ad dysenteriam, tum ad ventris vteriq; profluuia nō est quispiā medicorum qui curandi tractatus conscripsere, qui hoc non vtatur medicamento.

Batus. Rubus.

Rubi folia, germina, flos, fructus & radix qualitate adstringēte participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia mollia & recēns nata plurimum in se habeant substantiæ aqueæ, paucum vero adstrictionis. eadem ratione & germina. Itaq; si mandātur, aphthas & alia oris vlcera sanāt. Quin & alia vulnera glu-

tinare valent. Est enim eorũ temperies partim ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, vti monstrauimus. Itaq; ob hoc & ob modicã adstrictionem esui non insuauis est. At immaturus à frigida substãtia terrea vincitur, ac proinde acerbus est & exsiccatorius. Et sanè vterq; reconditur validius quàm recens desiccans. Sed & flos eandem vim fructui immaturo possidet. vtraq; ad dysenterias, & ventris profluuium, tum robur deperditum, & sanguinis expuitionem idonea remedia. Porrò radix præter adstrictionẽ non paucam habet substãtiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Batrachium.

Batrachium quatuor habet speciatim differẽtias. Omnia vero vehementer acrẽ qualitatẽ possident, adeo vt cum dolore exulcerẽt. hac ratione si moderate ac cõueniẽter vtare, psoras & lepras excoriant, & vngues diuellunt: tum leprosis stigmata digerũt, & acrochordonas & myrmecias detrahũt. Quin & alopecias iuuãt pauco tempore admota. Nam si diutius inhæreãt, non excoriatur solùm ipsa cutis, sed & in crustam vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorũ sunt opera si imponas virentia. Porrò radix arefacta sternutationem prouocat similiter alijs quę valenter desiccãt. Sed & dentes dolentes iuuat, vt & frangat eos, valenti scilicet exsiccatione. & vt semel dicam, calida & sicca valde est tum radix, tum vniuersa adeò herba.

Bdellium.

Bdellium, quod scythicũ nominant, quod sanè & atrius est, & resinosum magis, emolliẽtis admodum & efficacis virtutis est. At alterum, nempe arabicum, quod dilucidius est, magis desiccat quàm emollientia. Igitur recens & humidum est, & cõtusum facilè mollescit, ad omnia ad quæ scythicũ, idoneũ. At quod antiquius est, & admodum gustu amarum, & acre & siccum, ab eorum quæ indurata molliunt mediocritate excidit. Vtuntur autem quidam illis, & potissimum arabico, & ad bronchocelas, & hydrocelas, saliua matutina ieiunaque subigentes, vt emplastri consistentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores & rupturas persanare.

Bechium. Tussilago.

Bechium inde adeò nuncupatũ est, quod bechas, hoc est tusses & orthopnœas iuuare sit creditum, si quis folia arida aut radicem in prunis vrens ascendẽtem inde fuliginẽ inspiratu attrahat. Est autẽ modice acris, vt sine molestia noxaue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia virentia partes crũda phlegmone obsessas illitu extrinsecus adiuuant, nempe ob aqueæ substantiæ admistionem, qua omnia viridia teneraq; participãt, alia plus, alia minus. Nam sicca bechij folia acriora sunt quàm vt phlegmonis conueniant.

Blitum.

Blitum holus est esculentum humidæ frigidæq; temperaturæ in secundo maxime excessu à temperatis.

Bulbus satiuus.

Bulbus esculentus quidem frigidior & crassior est, lentumq; succum procreat. Nam & coctu difficilis est, & flatuosus, & venerem prouocans. Attamen illitus ob amaritatem simul & adstrictionem abstergit simul & glutinat, & nimirum etiam

exſiccat. Eſt enim oſtenſum amaritudinem in extergentibus eſſe ſubſtãtijs, adſtrictionem vero in glutinantibus. At ſiccitas vtranq; conſequitur.

Bolbos emeticos. Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius multo eſt calidioris temperaturæ quàm ſuperior.

Bubonium.

Bubonium, aut After atticus, nuncupatum eſt ita, quia creditum eſt bubonas ſanare, tum illitum, tum inguini adalligatum. Eſt autem mediocriter digerentis facultatis, quia videlicet & modice calidum eſt, nec vehementer: nec ita deſiccat vt tendat, maxime quum etiamnum molle ac recens fuerit.

Bugloſſum.

Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaq; vinis iniectum, letitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt. Sed & ijs qui ob ſupremi gutturis (pharynga græci vocant) aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit.

Bunium.

Buinum, alij arcticũ, adeò excalfacit, vt & vrinam moueat, & mẽſes prouocet, ſed & pſeudobunium adſimilis illi caliditatis eſt.

Buphthalmum.

Buphthalmum ſic appellatum eſt à floribus qui in ſpecie boum oculis videãtur adſimiles: colore autẽ anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ita multo tum maiores, tũ acriores: proinde & vehemẽtius digerũt, adeò vt & duritias ſanẽt cerato miſti.

Brathy. Sabina.

Sabina ex numero eſt fortiter exſiccantiũ, idq; ſecundum treis qualitates quas in guſtu præ ſe fert, ſimiliter cupreſſo, niſi q; ea & acrior eſt, &, vt ſic dixerim, magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quã modo dixi qualitatis eſt particeps, nẽpe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis & adſtrictionis obſcurioris q̃ in cupreſſo. Siquidem quanto magis acrimonia ſuperat, tãto etiam potentius digerit. Itaq; glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriuſq; illi tantũ ineſt, vt etiã tendat, & inflammationẽ afferat. At putredinibus ſimiliter cupreſſo accõmodari poteſt, maxime vbi rebelliores fuerint & diuturniores. Nam hæc citra noxam vim medicamẽti perferũt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodũ ſordida, ea cum melle expurgat. Carbũculos item ſoluit. Porrò eſſentię tenuitate menſes quoq; prouocat, vt ſi quid aliud: & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum eijcit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium, ex numero eorum quæ vel maxime tenuium ſunt partium. Et hoc vtiq; nomine vnguentis inditur, & maxime gleucino, & in multas antidotos inijcitur. Quidam vero etiã Cinamomi vice duplũ eius ſubijciũt. Eſt enim extenuãdi & digerẽdi facultatis ſi epotũ fuerit.

Bretanica.

Bretanicæ herbæ folia adſtringentia ſunt, & vulnerum glutinatoria, ſimilia agreſtibus lapathis, niſi quatenus atriora ſunt, magiſq; hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt adſtringere. itaq; coctũ quidam reponũt tanquã inter ſtomatica medicamẽta efficaciſſimũ. Videtur enim ſanare iam etiam putreſcentia.

Bromus.

Bromus, vnum eſt ex leguminibus, verum vt medicamentum ſimilem hordeo vim obtinet. Nam illitũ deſiccat & digerit mediocriter, & ſine morſu. Temperiẽ

autem habet paulo frigidiorem. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

Bryon thalattion. Alga.

Bryon thalattion cõpositum est ex terrena & aquea essentia, vtraque frigida. Siquidem & gustum adstringit, & calidis quibusuis illitum, ea refrigerat & adiuuat.

Bryon, aut Splanchnon. Muscus.

Bryon, quidam vero Splanchnon. Inuenitur autem in quercubus & piceis & populis albis. vim habet adstringentem inualidam. Nec enim multum est frigidũ, sed proxime ferme medijs, quia videlicet & digerendi & emolliendi facultatis est particeps, maxime quod in cedrinis lignis reperitur.

Gallium.

Gallium inde adeo nomẽ sortitum est suum, quod lac coagulet. Adsimile autem est aparinæ, facultatem obtinens exsiccatoriam & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere videtur, & combustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Huius herbæ radix multũ est efficax quum opus est extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. nec mirũ si hęc possit, cum impẽse sit amara.

Gigarta, siue acinorum vuæ nuclei.

Acinorum vuæ nuclei ex secundo ordine sunt exsiccantium, refrigerantiũ vero primo. Substantia eorũ crassa est, & terrena: cui gustus indicio est, nimirum quum acerbi appareant. Quin & experientia comprobat. Nam omnibus ventris cum profluuio iunctis affectibus impendio conferunt.

Gingidium.

Gingidium sicut gustu amaritatẽ & adstrictionem præfert, sic temperie quoque ipsa caliditatẽ & frigiditatem. Secũdum vtranque vero qualitatem desiccatorium est. Sedenim stomacho amicũ est, vtpote non paruam obtinens adstrictionem. Quãobrẽ non admodum cõspicuam caliditatẽ possidet: duobus autẽ numeris desiccat.

Glaucium.

Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeo insigniter refrigerat, vt solum sæpe erysipelata, vtique si valentia non fuerint, curare possit. Mistura eius composita est ex aquea terreaque substantia, vtraque sane frigida, verum non summe, sed ceu aqua fontana.

Glaux.

Glaux herba, & ipsa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod si sit, calida quodammodo humidaque fuerit.

Glichon. Pulegium.

Pulegium, & hæc herba, quãdoquidem acris & subamara est, valde tum excalfacit, tum extenuat. Porrò quod excalfaciat, abunde magnum est testimoniũ, quod illita rubrificat: & si quis diutius toleret, exulcerat quoque. Quod vero extenuet, satis indicat quum humida crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mensesque moueat.

Glœos. Strigmenta balneorum.

Glœos modice emolliendi vim obtinet.

Glycyriza. Dulcis radix.

Huius fruticis radicū ſuccus in primis vtilis eſt, ſimiliter vt eius radices dulcis, ſimulq; leuiter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modo in arteria, verumetiā veſica ſcabra: idq; temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ. nam tale mōſtratum eſt eſſe dulce. ſed cū adſtrictio quædam adiuncta ſit, vniuerſum eius temperamentum quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimum caliditatis fuerit, quamproxime accedens ad ſymmetrum ſiue tēperatum. Porrò quoniā temperie quoq; eſt humidū id quod modice eſt dulce, iure ſanè etiam ſiti cōgruens medicamentum eſt, nimirū modice humidū, ſimul & humana natura frigidius. Refert Dioſcorides radicē ſiccā ad lęuorē redactam, pterygiorum ſeu vnguiū oculorū idoneū eſſe illitu remediū.

Glycyſida. Pæonia.

Glycyſida, quā pentorobon & pæoniam nūcupant, radicē habet leuiter adſtringētem cum quadam dulcedine: ac ſi pluſculum dētibus mandas, acrimoniam item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Proinde menſes ciet ex melicrato, amygdali pota quantitate. Sanè tundere eam neceſſe eſt, ac ita cribratam inſpergere. Expurgat porrò etiā iecur obſtructum, & renes. ſed hęc efficere nata eſt quà acris & ſubamara eſt. Quà vero quiddam etiā adſtrictorium obtinet, in vētre prouenīētes fluxiones ſiſtere poteſt. Cæterum eam tunc in auſterorū vinorū quopiam decoctā potare cōuenit. Eſt porrò omnino & reſiccatoria. Eapropter haud deſperauerim eam ex collo pueris ſuſpenſam merito comitialem morbum ſanare. Equidem vidi puellum quandoq; octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ac poſtea forte fortuna quum quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuo cōuulſione correptum, ruſuſq; ſuſpenſo in locū illius alio, inculpate poſtea egiſſe. Porrò viſum eſt mihi ſatius eſſe ruſum id collo detrahere, certioris experientiæ gratia. id cum feciſſem, ac puer iterum eſſet conuulſus, magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer, nec poſtea cōuulſus eſt. Rationabile itaque erat aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas, affectos ita locos curare, aut aërem à radice aſſidue mutari & alterari. Nam hoc pacto ſuccus cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanthium frictum palàm catarrhos & coryzas deſiccat ſi quis id in calidum linteum rarum liget, aſſidueq; calorem ex eo per inſpirationem in nares attrahat. Quinetiam ſi cōpluribus linis, & maxime marinę purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eaq; poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirifice profuerit tum pariſthmijs, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant. Sanè de talibus priuatim aliquando forte conſcribam. At nunc pæoniæ cognoſcendum tēperamentum eſt tum exſiccatorium, tum ſubtilium eſſe partium, haud tamē inſigniter calidum, ſed aut ſymmetrum, aut pauxillo calidius.

Gnaphalium.

Gnaphalium inde adeò nominatum eſt, quòd folijs eius mollibus pro tomēto vtantur. Sunt autem candida, & modice adſtringunt, ac proinde quidam id exhibent ex auſterorum vinorum quopiam dyſentericis.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis ſemen venerem excitat, vtpote ſpiritum flatuoſum procreans. Sic & radix coctu difficilis eſt, inflatq;, & ſemen generat.

Damasonium. Alisma.

Damasonium, aut alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides quòd radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus: quòd autem constitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit, pota comminuat, id certe experti sumus. Ex quo liquet quòd abstersoriã quandam facultatẽ obtinet.

Daucus. Staphylinus.

Daucus, quem quidam staphylinum nũcupant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, cæterum in omnibus vehementior: at domesticus esui aptior, sed imbecillior, acrem, & calfaciendi facultatẽ obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certe radix præter iam cõprehensa flatuosum quiddam obtinet, ac veneriũ. Semen antẽ domestici quidem & ipsum quandã ad venerẽ ciendi potẽtiam possidet. Agrestis vero plane flatu caret, quod ἄφυσον vocant: ac proinde vrinã mensesq; ciet.

Dauci semen.

Dauci herbæ semen excalfaciendi vehementer facultatem habet, adeo vt inter prima efficax sit tũ vrinæ mouendæ medicamen, tum mensibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum foris impositum valet. Ipsa vero herba similẽ quidem vim obtinet, tamen semine infirmiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis misturam: quanquam vtique & ipsa calida sit temperie.

Daphne arbor. Laurus.

Lauri arboris & folia & fructus desiccant & calfaciunt vehementer, plusq; etiam fructus quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris est & calidus, plus tamen amarus, habetq; etiam adstrictionis nonnihil. Quamobrẽ & calculos confringit, & iecori prodest. bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba.

Daphnes herbæ, quam & daphnen Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul est & subamara, potaq; tum vrinas tum menses prolicit.

Chamædaphne.

Porro chamædaphnes germina tenera edi quoque assolet. Est autem persimilis viribus daphnæ Alexandrinæ, sicut sane & quòd daphnoides nuncupant.

Dictamnum.

Dictamnum tenuiore essentia cõstat quàm pulegiũ, cætera illi simile. At quod vocant pseudodictamnum, ad omnia imbecillius dictamno est.

Dipsacos.

Dipsaci spinæ radix ex secũdo ordine exiccatoria est, habetq; nonnihil & abstersorium.

Dorycnidium.

Dorycnidium temperamento papaueri simile est, & mandragoræ, ac quæcunq; parem habẽt refrigerandi potẽtiam: excellit & frigiditate aqueã: quamobrem paululum quidem, soporem conciliat, plusculum vero sumptum interimit.

Dracuntium. Dracunculus.

Dracuntium quiddam Aro persimile obtinet tum folijs, tum radice: cæterum illo tum acrius est, tum amarius, ac proinde calfactorium magis, & tenuioribus partibus. Habet etiam leuiculam quandam adstrictionem, quæ quandoquidem cum comprehensis duabus qualitatibus acri scilicet & amara coniuncta est, medica-

mentum factũ eſt, vt quę maxime, efficax. Nã radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimum & lentos ſuccos extenuans: optimumq́ remedium eſt contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nuncupant. Expurgat quoq́ extergetq́ profecto ſtrenue tum alia quæ exterſionẽ deſiderant, tum vitiliginem cum aceto: tum folia item, vtpote ſimilẽ facultatem habentia, vlceribus vulneribuſq́ recens inflictis accõmoda ſunt: & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant. Nã quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus quàm vt vulneribus cõueniãt. Creditum quoq́ eſt caſeum humidum ſi illis foris tectus reponatur, ob temperaturæ illorum ſiccitatẽ à putredine conſeruari. Fructus valentior eſt non folijs tantum, ſed & radice: itaque & cancros & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoque eius vitia oculorum expurgat.

Dryopteris. Filicula.

Dryopteris guſtu miſtam qualitatẽ præfert, dulcem, acrem, amaram, in radice vero item acerbam. Facultatem habet ſepticã: proinde etiam pilis glabram cutem efficit.

Drys. Quercus, ſiue Robur.

Quercus partes omnes adſtringentis facultatis participes ſunt. Sed plus tamẽ habet quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, tum quæ ſub glandis ipſius caliculo, ea videlicet quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre, & ſanguinis expuitiones, [tum dyſenterias,] & diuturnos vẽtris fluxus commodã eſſe credunt. Maxime vero ea vtuntur decocta. Valentius tamen adſtringũt fagus & ilex, ſeu quis eas ſpecies eſſe Roboris velit, ſeu toto genere diuerſas. Quin & folia harum plantarum tenella illita non inſtrenue deſiccare valent, minus autem quæ ſunt alterius Roboris, nimirum quanto minus ſortita ſunt adſtrictionis. Siquidẽ ego quãdoq́ glutinaſſe me vulnus memini ſecuri inflictum, cum nullum adeſſet ad manum medicamen præter ipſius quercus folia. terebam ea in læui petra, & vulnus omnemq́ vicinum locum contexi. Eandem folijs vim habet & fructus Roboris, eoque medici nonnulli ad incipientes & creſcentes vtũtur phlegmonas. Nam quæ iam vehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Sed talia ad curandi potius rationẽ quàm præſentem tractatum attinent. Cæterum in præſentia nouiſſe ꝙ eatenus adſtringẽtem, quatenus dictũ eſt, facultatem quercus obtineat, ſufficit: ac proinde deſiccandi, atque adſtringendi: excalfaciendi autem paulo infra media, in genere ſcilicet eorum quæ (vt ſic dicam) tepida ſunt.

Ebiſcus. Althea.

Ebiſcus, ſiue althea. Eſt autem malua agreſtis, facultate digerendi, laxandi, ἀφλεγμαντ☉, hoc eſt phlegmone leuandi, mitigandi, cõcoquẽdi difficiles coctu abſceſſus. Radix porro eius & ſemen cætera quidem pari folijs modo agunt, verum tenuiorum partium, magiſq́ exiccatoriam, ad hæc magis exterſoriam facultatem oſtendunt, vt & vitiligines detergant, & ſemen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dyſenteriam, diarrhœam, hoc eſt profluuiũ & ſanguinis reiectionem aptum eſt, nempe quum adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

Ebenus.

Ebenus ex ijs lignis eſt quæ trita cum aqua in ſuccũ ſoluuntur. Vis ei ineſt excalfaciendi, extergẽdi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuſcant, extergere creditur. miſcetur alijs remedijs ocularibus quæ ad vlcera multa, fluxiones,

& bullas siue pustulas accommoda sunt.

Elæa. Olea.

Oliuę rami quantum habent adstrictionis, tantæ & frigiditatis participes sunt. Fructus vero, si quidem ad vnguem maturuit, moderate calidus est: sin immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat.

Elæon. Oleum.

Oleum quod ex oliuis conficitur, quod sane propriissimo nomine oleum appellamus, cuiusmodi sit temperaturæ, superioribus libris definitũ est. Quippe humectatorium esse & moderate calidum ostẽdimus. Eiusmodi est quod est dulcissimũ: fitq; potissimum ex oliuis quas græci δρυπεπεῖς vocãt, nos druppas. Cæterum quod omotribes & omphacinum nuncupant, id quantum in se habet adstrictionis, tantũ etiam illi inest frigiditatis. Porro oleum vetus, quod quidẽ ex dulci inueterato efficitur, & calidius est, & potentioribus ad euaporandum viribus. Quod vero ex crudo, id dum reliquum quippiam seruauerit adstrictionis, mistę permanet facultatis. vbi vero illam prorsum abiecerit, reliquo fit simile. Quinetiam quicunq; in præparando ramos iniiciunt, ij & ipsi omphacino simile oleum efficiunt. Cæterum rogãdum non est quo pacto sit præparatum, sed gustandum est potius: ac si præferat adstrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum esse existimãdum, ceu illud quod ab Iberia portatur, quod spanum, id est hispanicũ nominant. Quod si nequaquam gustatibus adstringere appareat, sed ad amussim videatur dulce, id modice esse calidũ putãdum. Porro si tenue quoque cernatur, (tale est quod purum est, quodq; intuenti translucidũ videtur) ac modicũ eius latissime per cutẽ extensum sibi maneat continuum, celeriterq; à cute combibatur: id vtiq; pro optimo ducẽdum, ac olei virtute quàm maxime pollere, quale est sabinum. Porro q̃ oleum lotũ minime omniũ mordacitatem continet, supra positum est. Cæterum quo potissimũ modo id probissime laues, in sequẽti tradam opere, quod inscribetur de medicaminũ compositione: vbi & de sicyonio, & si quod eius generis præterea oleum est, agetur: nũc sermo mihi est de simplicibus, adijciãq; & de alijs olei speciebus. Vocatur enim quoddam cicinum oleũ, in Aegypto maxime proueniens ex fructu ricini. Tum rhaphaninum, sesaminũ, amygdalinum, caryinum, ad hæc sinapinũ, lentiscinum, laurinũ, melanthinum, terebinthinum, mastichinum, myrtinum, balaninum, hyoscyaminum, nec pauca præter hæc ex fructibus expressa omnia, cæterum tantum inter sese discrepantia, quantum & fructus ipsi à se inuicem dissident. Est enim cicinum tum tenuius, tum ad discutiendum potentius, quàm simillimum oleo ex oliua vetusto. Quamobrem siquando in medicamẽti compositione cicinum oleum adscriptum fuerit: si ipsum non adsit, cõmuni vtendum oleo, maxime si fuerit sabinũ. Rhaphaninũ autem cætera huic simile est, sed calidius tamẽ: at hoc etiam calidius sinapinũ. Huic simile est quod ex melanthio, hoc est gith, cõficitur. Pugnant cũ istis myrtinũ & sesaminũ, tum q̃ adstringãt, tũ quòd crassarũ sint partiũ. Mistę facultatis est lentiscinũ & terebinthinũ, & mastichinum. non enim tantũ emolliunt, sed & adstringunt. Amygdalinum porro amaritatem exuperãtem possidet, cæterum cuiusdam etiam adstrictionis est particeps: non tamen caryinum; sed id vel maxime simplicis est digerendi facultatis. Calidius eo est laurinum, & hoc etiam magis cedrinum. proximum ei est quod ex nigra pice conficitur. Dadinum, minus quidem laurino calidum, verum valentius desiccans. Hyoscyaminũ vero mistæ facultatis est,

emolliendi videlicet, & refrigerandi. Oleum porro cicinum ventrem subducit. Hoc vero magis, quod fit ex gnidio grano, tantò nimirum, quanto granum potentiorẽ purgãdi vim obtinet, quàm cicis, id est ricinus. Iam quod ex agresti oliua oleum exprimitur, nõ simplicem temperaturam obtinet, sed extergit, simulq; adstringit. Squalidissimum id est ex omni olei genere, & post istricum quoque. deinceps illis est hispanum. Pinguissimũ est libycum, & cilicium: simul autẽ pingue & tenue sabinum. In medio comprehensorum omniũ sunt tũ id quod per Cyclades insulas nascitur, tũ quod per Græciã, Asiamq;. Porro oleũ pingue æstimatur iudicaturq; viscositate: tenue vero, si perluceat, si purũ sit, si plurimũ minima eius portione inungatur, si facile à cute combibatur. Ex dictis cognoscere iã liceat & de alijs olei generibus, quæ æquiuoce ipsis dicũtur vnguentis, puta rosaceo, melino, liliaceo, & quæcunq; id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis cõficiuntur. Horum quodq; vbi vnà cum aromatibus præparantur, vnguẽtum efficitur. De his copiosius dicetur in opere de componendis medicamentis. Porro vbi quod in præsentiarũ vtile est exposuero, desinam. Pro cuiusq; iniectorum natura oleũ variari contingit. Ex ijs ergo quæ in toto hoc opere de quoque inijciendorum generatim disces, singillatim quoq; confectum ex ijsdem oleum cognoscere dabitur.

Elatine.

Elatine modice tum refrigerat, tum adstringit.

Elaphoboscus.

Elaphoboscus facultatis est excalfactoriæ, & tenuium partium, ac pròinde exiccatoriæ secundo maxime excessuum ordine.

Elenium. Enula campana.

Elenij herbæ radix maxime est vtilis, non primo statim occursu excalfaciens, ac proinde dicenda est non calida & sicca exacte ceu piper tum atrum tum candidum, sed cum recrementitio humore. Quapropter eligmatis quæ faciunt ad educendos ex pectore pulmoneq; crassos lentosq; humores, idonee commiscetur. Rubrificant eius quoq; vi partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiusmodi sunt nõnullæ coxarum passiones, ischiadas vocant, & exiguæ assiduæq; articulorum quorundã præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

Elelisphacos. Saluia.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter subadstringit.

Helleborus. Veratrum.

Helleborus vterq; tum albus tum niger extergentis est & excalfacientis facultatis. Quamobrem ad alphos, lichenas, psoras leprasq; accommodi sunt. Quinetiam niger si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribusve diebus, callum detrahit. Dentibus prodest cum aceto colluentibus. Sunto autem in tertio ordine excalfacientium & desiccantium. Porro niger gustu calidior est, candidus amarior.

Elxine.

Elxine. Alij perdicium nominãt, alij parthenium, alij sideritin, sunt qui heracleã appellitent. cæterum vis ei inest abstergendi & cõstringendi cum humiditate subfrigida. Quamobrẽ phlegmonas omnes in initio & augmẽto sanat vsq; ad statum (ἀκμὴν græci vocãt) & maxime si calidæ fuerint. Quinetiã incipientibus phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Tũ etiam ad auriũ dolores phlegmonosos succus eius mediocriter profuerit. Gargarizandum item nonnulli exhibẽt ad paristhmia. Sunt

vero etiam ex medicis quidã qui ijs qui diutina tussi vexantur, illam exhibuerint. Certe euidens extergendi experimentum præbet & in vasis vitreis.

Elxine.

Elxine, quæ & cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem obtinet.

Elymus, Meline, Panicum.

Panicum ex leguminum genere est, milio specie simile, facultate certe pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoque nonnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam milium. Si vero foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetrum ad solas purgationes esse videtur commodum, bilem ac pituitam educens. Gustu salsum est: proinde ad alia quoque vtaris licet, ad quæ pollere ostendimus substantiam salsam. Nominatur item prasoides.

Epithymum.

Epithymum thymi facultatem habet, ad omnia efficacius. exiccat & excalfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedij vis est moderate refrigeratoria cum aquea humiditate: quare nullam habet insignem qualitatem. vberibus illitum ea recta seruare potest. Aiunt vero si potu hauriatur, sterilitatem parere.

Epimelis.

Epimelis, acerba hæc planta est, vtcp dixerit quispiam, pomus sylucstris. Vocatur autem ab Italiæ rusticis Vnedon. Ingẽs eius in Calabria prouẽtus. Fructus eius acerbus quidem est, nihilominus tamen stomacho ingratus, & capitis mouens dolores. Admista siquidem ei est aliena quæpiam qualitas.

Erebinthus. Cicer.

Cicer legumen est flatuosum, copiosi nutrimenti, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneũ, lacti & semini generãdo aptum. prolicit vero & mẽses. Porro quod vocatur crium, hoc est arietinum, cæteris efficacius vrinam prouocat. Decoctũ eius calculos renum confringit. Reliquum autem cicerum genus, (vocatur autem orobieum) eadẽ vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Sunt enim calidi, & modice sicci. participes item sunt amaritatis, cuius vi & lienem & iecur & renes expurgant, psorasq́ & lepras & lichenes extergunt, tum abscessus post aures prouenientes (παρωτίδας græci vocãt) & testes induratos discutiunt. Tum etiam vlcera quæ cacoëthe vocant, cum melle sanant.

Erebinthus agrestis.

Erebinthus agrestis ad omnia efficacior domestico est, hoc est tum calidior, tum siccior, quanto & acrior & amarior.

Erice.

Erice digerẽdi per halitum facultatem obtinet. Flore eius potissimum ac folijs vtendum.

Erpylus. Serpyllum.

Serpyllum vsq́ adeo excalfacit, vt & menses & vrinas moueat. gustu multum est acre.

Erysimum.

Erysimi semen sicut gustu nasturtio apparet simile, ita facultate igneum est,

excalfactorium. Porro vbi in ecligmate vti ex vsu est, præstat aqua maceratum refrigerare, aut linteolo inuolutũ & crusta pistoria circũlitum torrere. Vtile est cum ecligmatis ad promouẽdas crassorum lentorumq́ue pectoris pulmonisq́ue humorum exspuitiones. Quin & parotides induratas & duritias antiquas vberum & testiculorum iuuat. Refert Dioscorides quod cum aqua & melle cataplastri in morem illitum occultis prosit cancris.

Erythrodanum. Rubia passiua.

Est autẽ tinctorũ rubia radix acerba, & gustu amara. Itaque quæcunque agere dictæ sunt superiore libro vbi eiusmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies: quippe cum & lienem & iecur expurget, & vrinas crassas multasque ac nonnunquã etiã sanguinolentas moueat. Quin & mẽses ciet, & mediocriter quæ extersionem postulãt extergit: proinde vitiligines albas cũ aceto illita iuuat. Sunt qui eam ischiadicis, hoc est coxendicum doloribus afflictis, & resolutis in potu cum melicrato exhibeant.

Eupatorium.

Eupatorium herba ipsa tenuium partium, incidendi extergẽdiq́ue facultatem citra manifestam caliditatem obtinet: quocirca obstructiones iecoris expurgat. Inest itidem ei & adstrictio quædam, per quam robur visceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium causticæ siue vrentis & tenuium partium facultatis est, alijs succis similiter.

Ephemerum.

Ephemerum, non illud letale ac deleterium, sed alterum, quod & irin agrestem cognominant, folia & caulem lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotũdam ceu colchicum. Digiti potissimũ crassitudine adstringẽs, & boni suauisq́ue odoris. Ex quibus palam fit facultatis temperaturæq́ue esse mistę, nẽpe repellentis, & halitu euaporantis. Testificantur opera quæ particulatim edit. Siquidem nõ inefficaciter radix eius in dentiũ doloribus colluitur. Tum phymatum augmento & statui folia congruunt. Oportet autẽ ea in vino decocta prius quàm pus moueas, illinere.

Echinus herba.

Echini herbæ fructus acerbus est, ac proinde repellẽtis & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum fluxiones & aurium.

Zea.

Zeia vniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici & hordei. Itaque ex illis cognoscatur.

Zingiber.

Zingiberis radix vtilis est, vtiq́ue quam ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit, sed non primo statim occursu velut piper: vnde sanè & minus esse subtiliũ partiũ quàm piper existimandũ, si quidẽ in tenues solueretur partes, & celerrime actu vt illud, fieret calidũ. Apparet enim illaborata & crassior adhuc quædã ei inesse substantia, nec ea sicca & terrestris, sed humida potius atq́ue aquea. Quo fit vt facilè perforetur, cũ scilicet recremẽtitia insit humiditas. Neq́ue enim quicquam eorũ quæ aut planè sicca sunt aut humida, sed elaboratã & familiarẽ continẽtia humiditatẽ, huic vitio obnoxia sunt. Idẽ vsuvenit piperi longo. Atq́ue hinc est quòd diutius pseuerat quæ proficiscitur à zingibere aut pipere longo caliditas, quã quæ ab albo aut nigro.

Nã sicut ab aridis calamis flamma simul celerrime accenditur, & vndequaq; dispergitur: eundẽ in modũ quæ à siccis potestate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ceu ligna sunt viridia, & tardius accẽditur, & durat diutius. Ex quo fit vt vtriusque medicamenti diuersus sit vsus. Siquidem vbi totum corpus celeriter excalfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt quæ & celerrime à caloris nostri contactu incalescant, & promptissime vndequaque ferantur. Verũ vbi partẽ quamuis refrigeratam recalfacere studemus, contrà agendum, nimirũ quæ tarde calescentia plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Cæterum licet zingiber & piper album hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen est differentia. at nasturtium, napy, thapsia, & agrestium columbarum stercus maiori tempore perfecte accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zythus acrior est non parum hordeo, & succi praui, vtpote qui ex putredine proueniat. est & flatuosus. tum partim acris est & calidus, parte vero plurima frigidus, aqueus, acidus.

Zyme. Fermentum.

Fermentum tenuium est partium, & mediocriter calidũ. Proinde sanè sine molestia ac mordacitate quæ in profundo sunt tum extrahit, tum digerit. Cæterum ex contrariis & ipsum facultatibus temperatum est, sicut alia multa. Particeps nanq; est aciditatis cuiusdã frigidæ, & caliditatis ex putredine natæ, cui accedit & ea quæ ex salis est & farinæ natura.

Hediosmos. Menta.

Ediosmos, alii vero minthen odoratã nuncupant. Est enim & alia quædã minthe non odorata, quã calaminthen vocant. Vtraq; gustu acri, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientiũ. Infirmior tamẽ est mẽta odorata quàm calamintha: minus excalfacit. Vt autẽ in vniuersum dicã, hæc ceu syluestris quædã est, illa ceu domestica: quamobrẽ sanè ob eã quæ ex cultu accedit humiditatẽ, mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatem semicoctam & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturam in abscessibus ea quidã cum poleta mista vtũtur. Id quod in calamintha facere nequeas, propterea quòd valentius tum excalfaciat, tum desiccet, quàm id genus possint. Habet vero etiam quiddã amarũ in se & acerbum. Illo quidem lumbricos interficit, acerbitate vero si cum oxycrato bibatur, recẽtes sanguinis reiectiones reprimit. Substantiæ est, vt siqua alia herba, tenuium partium.

Hedysarum.

Hedysarum, aut pelecinus. Huius fruticis semen colore ruffum est, vtrinque anceps, vti secures. Amarum & subacerbum apparet. Quãobrem potum gratũ est stomacho, & viscerũ obstructiones expurgat. Idẽ præstãt totius fruticis germina.

Hemerocalles.

Hemerocalles radicẽ habet lilii radici similem, non figura tãtum, sed & viribus. prodest, nõ secus atque illa, igni ambustis, quippe quæ leuiter digerentem facultatẽ habeat, & cum hoc nonnihil adstringentem.

Hemionitis.

Hæmionitis simul & adstrictionem & amaritudinem possidet: quamobrem cũ aceto pota lienosis auxilio est.

Herigeron.

Herigeron facultatem mistã obtinet, ſimul refrigeratoriã, & modice digerentẽ.

Heryngium.

Heryngium caliditate aut parũ aut nihil quod temperatũ eſt ſuperat: cæterum non paruam habet ſiccitatem in tenui eſſentia conſiſtentem.

Thalietrum.

Thalietrum folia habet coriãdro ſimilia, caulẽ craſſitudine rutæ. Vis ei ineſt exſiccatoria citra morſum, itaq; vlcera inueterata ad cicatricẽ pducit.

Thapſia.

Thapſia acrem habet ac valenter excalfacientem facultatem cũ humiditate coniunctam. Quãobrem ex alto violenter extrahit, & quod extraxit digerit. Verũ pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat, vt quæ larga humiditate impleta eſt, cuius vitio etiam fit vt celeriter corrumpatur.

Thermus. Lupinus.

Lupinus edi poteſt coctus, multis antè diebus per macerationẽ amaritudine in aqua depoſita. Fitq; tunc nutrimentum ſucci craſſi: cæterũ vt medicamẽtũ ita præparatus ex genere eſt emplaſticorũ. At vbi natiua etiãdũ manet amaritas, extergẽdi digerẽdiq; vim obtinet. Interficit lumbricos tũ illitus, tũ addito melle linctus, tũ ex poſca epotus. Quin & decoctũ eius lumbricos eijcere poteſt: tum etiam foris idẽtidem perfuſum vitiligines, achoras, puſtulas, exanthemata græci vocãt, pſoras, gangrænas, vlcera maligna quæ cacoëthe vocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandoq;. expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia aſſumptũ. Elicit menſes ac fœtũ cũ myrrha & melle impoſitũ. Porro lupinorũ farina ſine mordicatiõe digerit. nec enim liuida tãtũ, ſed & chœradas & phymata curat. ſed tunc in aceto aut oxymelite aut poſca coquatur oportet, idq; pro laborantium temperamẽto, & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligẽdo. Sed nõ eſt præſentis inſtituti talia diſtinguere. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcũq; modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt vero etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt.

Thermos agrios. Lupinus agreſtis.

Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior domeſtico, eiuſdem genere cum ipſo facultatis.

Thlaſpi.

Thlaſpi ſemen habet & ipſum facultatem acrem, adeo vt internos abſceſſus po tũ diſrumpat. Menſes ciet, & fœtũ necat. Per ſedẽ infuſum ſanguinolenta euacuãs iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſuperne tum inferne biliosorũ humorũ euacuatorium oxybaphi menſura epotum.

Thridax. Lactuca.

Lactuca humidum eſt frigidũque holus, non tamen extreme (ſiquidem edendo non foret) verum maxime ſecundum aquæ, vt ſic dicã, fontanẹ frigiditatẽ: proinde ad calidas phlegmonas accommodum eſt, & ad parua & leuia eryſipelata: nõ tamen maioribus ſatisfacere idonea eſt. Eſt etiam edulium ſiti aduerſum. At ſemen potu genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiã ijs qui libidinoſis ſomnijs vexantur, datur: ſic & agreſtis lactucæ ſemen, cuius colligitur ſuccus, argemas & caligines expurgans, tum ad aduſtiones cum lacte mulierum inungi ſolitus.

Thymum.

Thymum incidit & calfacit vehementer, ob id & vrinam & menses prouocat, fœtum euellit, viscera potum expurgat, educendis ex thorace & pulmone cōfert. Itaq; in excalfaciendo exsiccandoq; in tertio ordine statuendum est.

Idæa radix.

Idæa radix gustu admodum acerba est: ac si opere periculum facias, eandē vim præferet, nimirū sanguinis profluuia, alui fluxus, dysenterias, profluuiū mulierū, & quęcunq; eius sunt generis tū pota tū foris impōsita curās.

Ixos. Viscum.

Viscum ex plurima aëria & aquea, paucissima terrena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaq; etiā effectus substantiæ respondent. Siquidem valēter ex alto humores extrahit, nec eos tantū tenues, sed & crassiores, eosq; diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere quæ non protinus admota excalfaciunt, sed quæ tēpus requirunt, velut thapsia. sed & supra hoc cōmonuimus inesse calidis facultate medicamētis, vbi largum cōtinent humorem recremētitiū.

Ios. Viola.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantē possident: proinde tum per se tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. imponuntur & ori ventriculi æstuanti, & oculis.

Hippuris. Cauda equina.

Hippuris adstringentem cum amaritudine facultatē possidet, ac proinde valēter simulq; citra mordacitatem exsiccantem. Itaq; vulnera, vel maxima cōglutinat, etiamsi præsectos esse neruos cōtigerit: præterea vocatas enterocelas glutinat. Ad hæc ad sanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potissimum rubrum, ad dysenterias, & reliquos vētris fluxus strenuum ac generosum est remedium herba ipsa aut ex aqua aut ex vino epota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt quòd nonnunquam etiam vesicæ ac tenuium intestinorum vulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiā profluuio sanguinis prorūpenti ex naribus, tū fluxui obnoxijs in vētre passionibus ex austerorū vinorū quopiam potus: ac si febri teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum. vnà cum fœniculo & de ipso differemus.

Isatis.

Isatis domestica quidem, qua vtuntur tinctores, facultatis est valēter exsiccātis, nondum tamen mordētis. est enim simul amara atq; adstringens. Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint. & sanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur. tumores œdematodes mirifice digerit simul ac reprimit, & aduersus omnia vlcera maligna & cacoëthe mirabiliter resistit, etiāsi putrescant, etiamsi exedātur ac erodantur. Quòd siquādo quàm pro laborantis natura valentior appareat, folijs eius tritis miscere oportebit aut panē, aut hordeaceā farinā aut triticeā, aut polētam, pro vincēte nimirū in vnoquoq; affectu. At isatis syluestris manifeste iam acre quiddā tum gustu tū actione præfert. Proinde q̄ domestica valentius deficcans, potentissimis etiā putredinibus obsistit, ad cætera vero iam comprehensa deterior. Minus enim moderate mordaciterq; deficcat. talia enim iritātur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiūt. Cæterum ob facultatis robur lienosis quoq; vtilis fuerit, cū altera nōdū prodesse possit.

Isopyron, aut Phasiolon.

Ipsopyrum aut phasiolum semen habet amarum & subacerbum. extergit itaq; & incidit humores crassos cum hoc vt corpora cōtrahat & constringat. Quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & sanguinem spuentibus non est aduersum, imo etiam iuuare creditur. Nam propter temperaturæ mistionem contrarijs etiam congruere videtur.

Itea. Salix.

Salicis folijs ad cruenti vulneris glutinationem vti possis: verum floribus eius maxime propè omnes vtuntur medici ad exsiccantis emplastri præparationem. est enim vis eorum ita desiccatoria, vt morsu abstineat. habet vero etiam quandam adstrictionem. Sunt vero etiam qui succum ex ea expressum, medicamen ferunt mordacitatis expers, & exsiccatoriū, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatē exsiccante, quod paulum etiā adstringat: sicut in opere de medicamentorum cōpositione exactius docebimus. Porro arboris cortex similē facultatem obtinet tum floribus, tū folijs, nisi q; temperaturæ sit siccioris, velut omnes cortices. sed hunc quidam comburunt, eiusq; cinere vtuntur ad ea omnia quę valenter desiccare oportet. Nam clauos quos vocant, callos, (græci τύλους vocāt) myrmecias tollūt, aceto ipsum macerātes. Nonnulli autē dum floret salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, vtunturq; ad ea quæ pupillas offuscant, extergente videlicet simulq; tenuium partium medicamine. Vti vero illo ad multa quis possit, si quidem talis fuerit.

Libri sexti finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber septimus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

SEptimum de simplicium medicaminum facultatibus cõmentarium scripturus, necessarium duxi præfari, solis ijs apertum ac clarum fore qui in superioribus libris nõ velut aliud agẽtes aut obiter fuerint versati: alios vero potius perperam indituros, quàm eorũ quæ in eo dicẽda sunt aliquid addiscituros existimo: tum sese falsuros, & nos forsan tanquã non recte quædã scripserimus, calumniaturos, atq; cõuitijs laceraturos. Itaq; qui sanioris mentis sunt, monitis scio auscultabunt: ac siqua illis cura est presentis huius speculationis, ab initio totũ opus perlegent At qui præ curiositate potius q̃ discendi studio huc accesserũt, monita nostra cõtemnent. Enimuero mirũ videri non debet si inuenti sunt qui mysteriorũ libros à mysterijs alieni legere non sunt reueriti. Verum illos sui authores non scripserant prophanis: nec ego, me Hercules, ijs qui in principijs nõ sunt exercitati. Exponentur hoc in libro, & eo qui hunc subsequitur, reliquarũ plantarum primæ facultates, eo doctrinæ ordine qui in literis à quibus incipiũt visitur. Antecedẽte itaq; libro vsq; ad ι progressi sumus. Hic autẽ principium sumemus à κ: id modo præmonentes etiã quod ad antè demonstrata principia totum referemus. Siquidem hinc omnis mẽbratim medicamẽtorum in agendo prouenit diuersitas, quod hactenus eorũ vnumquodq; aut calidum est aut frigidum, aut siccum aut humidum, aut tenuium partium aut crassarum. Cæterum iuxta exactam veritatem quatenus in comprehensorũ vnoquoq; processum sit, explicatu certe est impossibile. Sed nos id tamẽ claris limitibus circunscribere sumus conati, qui quidem ad artis vsum sufficerent, Vnum esse medicamentorum genus mõnstrantes quod ad similem corporibus nostris temperaturã pertingeret, cum à colore qui in illis est, mutationis alterationisq; acciperet principium. Alterum, quod calidius quàm nos efficeretur: cuius quatuor cõstituendos esse ordines visum est. Primum qui sensu obscurus sit, adeo vt ratione sit opus, quæ verum deprehendat. Alterum ab eo secundum, quodãmodo iam sensui clarum. Tertium deinde alium, qui valenter quidem excalfaciat, sed nondum vrat. Quem sequitur quartus & postremus iam adurens. Sic quoq; refrigerãtium, Primũ quidem eorũ quæ rationis subsidio indigẽt vt refrigerare demonstrẽtur. Secũdum eorũ quæ sensibiliter refrigerant. Tertium eorũ que valenter. Quartum eorũ quę extinguũt, ac mortẽ frigore inducũt. Proportione istorũ & de humectãtibus.

Calamintha. Nepita.

CAlamintha essentia est tenui, & calida siccaq; tẽperie, ex tertio quodammodo ordine vtraq; qualitate. Horũ manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris & palam calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet. Periclitantibus autem & corpori admouentibus extrinsecus imposita primũ quidem valde excalfacit & mordicat, cutemq; exugit, postremo etiam vlcus efficit. In corpus autem intro assum-

ptã tũ ipsa per sese sicca, tum etiã cum melicrato, perspicuo calfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum exsiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra corporis cõcussiones rigoresq; per circuitum repetẽtes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò assumẽtes sicuti est dictum. Quinetiã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hæret, ad superficiẽ, totũq; adeo articulum excalfacit, cutémq; non obscure adurit, mensesque tum epota tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorum remedium, non eò tantũ quod strenue tenues humores digerat, verũ etiam quia extenuet & incidat valẽter crassos, qui talem morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed ad talia [recẽtem adhibere] quàm arentem prestat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrẽdum promptior. Porrò talis cum sit, ad venenatarũ bestiarum morsus assumitur, velut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria, tenuiumq; partium, quæq; facile ex alto ad sese circumiacentẽ omnem humiditatem possunt attrahere. Cæterũ quæ illi inest amaritas, plane exigua est, verũ ad quædam ita efficaciter agit vt quę valentissima est, nimirũ cum cõiuncta sit vehementi calori cũ tenui essentia. Quare & ascaridas & lubricos succus eius aut infusus aut epotus enecat. Eadem ratione auriũ vermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa aut implicata quæ putredine tẽtetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota seu admota interimit, & eijcit. Igitur incidẽdi quidem ei vis adest propter calorem eius, tenuitatẽ, & amaritudinẽ: abstergendi vero propter vnicã amaritudinẽ. Itaq; asthmaticis ob omnia antedicta prodest: ictericis vero, siue regio morbo laborãtibus, potissimũ ob amaritudinẽ, sicut alia fere omnia amara, vtpote abstergẽtia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus leuiculã quandam adstrictionẽ, ac minimam acrimoniã possidet: magna ex parte essentia eius terrena est & aëria, in caliditatis frigiditatisq; coniugatione temperata. quamobrem moderate vrinã mouet, & facultatibus quæ iecori stomachoq; imponuntur, misceri potest: tum in fomenta quoq; vteri, quæ phlegmones gratia, aut iritandis mensibus assumuntur, vtiliter admiscetur. Ponatur itaq; habeaturq; secundi ordinis eorum quæ excalfaciunt & desiccant, valentius tamen desiccant quàm excalfaciunt Inest quoq; ei quædam partium tenuitas, velut alijs omnis odoratis siue aromatibus. Cæterum illorum compluribus, tenuiũ partium plurimum, calamo verò non multum adest.

Calamus phragmites. Canna.

Calami phragmitis radicem cum bulbis aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quędam vis ei inesset. Nos tamẽ eius rei periculum non fecimus: verum quantum gustu liceat cõijcere, abstergentẽ facultatem possidet nõ paucam, minimeq; acrẽ. Quinetiam folia ipsa abstergẽtis sunt facultatis: cortex vero eius combustus admodum tenuium partiũ, & digerentis facultatis efficitur, adiunctũ habens abstersorium quiddam, vt exsiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet quàm excalfaciat. Vitandus est eius flos, quam anthelen vocant. Nam si in aures incidat, adeò tenaciter adherens affigitur, vt auelli non possit: auditumq; vitiat: quamobrem sæpissime exurdat.

Cancanus. Cacalia.

Cancani radix facultatem habet mordacitatis expertē, & modice exſiccantem, eſſentiam craſſam, & emplaſticam. quapropter macerata vino ſicut tragacantha & lincta arteriæ aſperitates ſanat: nec minus ſi quis eam cōmādat, ſuccus eius defluēs prodeſt arteriæ ſimiliter vt glycyriza.

Canabis.

Canabis ſemen flatus extinguit; adeoq; deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exſiccet. Sunt qui viridem ſuccum exprimentes ad aurium dolores ab obſtructione, opinor, natos eo vtantur.

Capnios. Fumus.

Capnios, alij capnos, acris ſimul & amaræ qualitatis eſt particeps: nec tamē planè expers eſt acerbæ. Quamobrem vrinā bilioſam multámq; prouocat, ſanatq; iocinoris obſtructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, nō paulum trahens lachrymarum, velut ipſe fumus. Nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti ſolebat ad ſtomachum roborandum, vnaq; ventrem lubricandum. Siquidem herbam primū deſiccatam cōdebat: porrò quum vti volebat, ſubductionis quidem gratia, melicrato inſpergebat: roborādi vero cauſa, vino nimirū diluto.

Capparis.

Capparis radicis cortex vincētem habet qualitatem amaram, proximam acrē, deinde acerbam. Ex quo liquet quòd diuerſis pugnantibuſq; conſtet facultatibus: quippe abſtergere, purgare, incidere poteſt amaritudine: excalfacere, incidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, denſare, conſtringere acerbitate. Itaq; lienes induratos, ſi quid aliud, hoc medicamētum iuuare valet, tum foris idoneis illinēdis remedijs admiſtum, tum intrò in corpus aſſumptum, ſiue decoctum in aceto aut oxymelite, & id genus, ſiue aridum contuſum, illiſque permiſtum: quippe quum aperte craſſos lentóſq; humores hoc pacto ſumptum euacuet: nec eos tantum per vrinas, ſed & per ventrē ſæpe etiā ſanguinolentos defert, vnde & lienes adiuti ſunt, & coxarum dolores. Quinetiam mēſes promouet, & ex capite purgat detrahitq;, quod ἀποφλεγματίζειν vocant, auxiliaturq; ruptis atq; conuulſis. Cæterum cuinam ipſum potioni in quoq; affectuū miſceri conueniat, non eſt præſentis inſtituti perſequi, ſed aut eius vbi de componendis agitur medicamentis, aut vbi curandi traditur methodus. Porrò radicis eius cortex vlceribus malignis cataplaſmatis modo impoſitus non malum eſt remedium, vt qui illa extergere valeat, nec ſegniter deſiccare. Præterea dētium labores prædictarū qualitatū ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum vino, ſæpe etiam ſolus dentibus manſus ac morſus. Sed non pertinet ad præſens negotiū quando quodq; horum tempeſtiuum ſit, definire. Nec enim id nunc propoſitum eſt, ſed ex quoq; particularium eius operum, virium eius quandam ſumere indicationem, ſermonem ad principia ab initio propoſita reducendo. Ex dictis ergo clarum eſt incidendi quandam ei facultatē ineſſe, itémq; extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines ſiquidem cū aceto detrahit, & chœradas & duros tumores digerit idoneis ad ea medicamētis miſtus. Radicis cortici, fructus proportione virium reſpondet, niſi quòd ad omnia ſit imbecillior. Imò & folia & caules eius ſimilem vim obtinent: meminiq; me folijs quandoq; paucis diebus duritiem chœradis naturam referentē diſcuſſiſſe. Sed admiſcemus ſcilicet illis quippiam quod eorum viriū obtundat vehemētiam. Nec mirum eſt quòd aurium

vermes amaritate occidant sua. Porro capparis quæ in admodum feruentibus regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multo est nostrate acrior, adeo vt plurimum etiam habeat facultatis adurentis.

Cardamum, Nasturtium.

Nasturtij semen adurentis seu causticæ facultatis particeps est, velut napy: proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeo quodcunque rubrificationē postulat, eo excalfaciunt sicut napy. Miscetur quoque remedijs quæ exhibentur asthmaticis, tanquam valenter crassos succos incidere valeat velut & napy. Nam omnia ei simile est. Porro & herba arefacta similē semini vim possidet. Humida vero est ac viridis propter aqueæ humiditatis admistionem multo semine inferiorem, adeoque tunc mordacitas eius moderata est, vt cum pane ea vti liceat ceu opsonio.

Cardamomum.

Cardamomum est & ipsum sane facultatis admodum calidæ, non tamen vsque adeo vt nasturtium, sed quāto suauius magisque fragrans est nasturtio, tanto & imbecillior ei calida facultas inest. nec enim vlcerare idoneū est vel ipsum per se illitum: porro adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter psoras detergit.

Caron.

Cari semen calfacit & exsiccat tertio quodamodo ordine, moderate acrē qualitatē possidens: itaque & flatus extinguit, & vrinas ciet, non semē tantū, sed & planta.

Casia.

Casia exsiccat & excalfacit tertio quodamodo ordine. sed & tenuiū admodum partiū est, gustu vero plurimū habet acrimoniæ, leuiter quoque nonnihil adstringens. Quaobrem ob hæc omnia incidit simulque digerit quæ in corpore sunt recrementa: & ad hæc robur etiā instrumentis addit. Idoneū vero etiā suppressis mēsibus, cū videlicet a copia simul & crassitudine excrementorū quod sufficiat euacuari nequit.

Carya. Nuces.

Arbor tum in folijs tum in germinibus adstrictionem quandam possidet, cæterum euidentem multamque in nucis putamine recenti pariter & sicco: proinde eo fullones quoque vti solent. At nos eius expressi succo, similiter vt mororū & uborum, in melle decocto, vice stomatici medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus ad quæ modo dicti succi conuenire censentur. Porro ipsius id quod edendo est, oleosum est, & tenue: itaque etiam facile exprimitur: & quo diutius reconditū fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc sane admodum fit per halitū euaporatorium. Itaque quidam eo gangrænas & carbunculos & ægilopas sanant, ac nōnulli ad neurotrota, hoc est neruorū vulnera vtuntur. Cæterum si recens sit, adstringentis nonnihil qualitatis etiam obtinet. At quod imperfectum est etiādum, ac nōdum siccum, velut reliqui fructus omnes qui virides sunt, plenum est semicoctæ humiditatis. Nucleus tamen eius vbi inaruit, tenuium partium & exsiccatoriū est medicamentum, morsus expers. Est & aliud genus nucum minorum, quæ nimirum ponticæ nuncupantur, plus habens essentiæ terrestris ac frigidæ: itaque etiam gustanti austerior tum cortex tum planta tum fructus apparet: cætera magnæ nuci similes sunt, quę à quibusdam vocatur græce κάρυον βασιλικόν, latine Iuglans. Appellatur autem parua hæc nux λεπτοκάρυον græce, latine Auellana.

Caucalis.

Quidam dauci̅ syluestrē nuncupant. est enim ei adsimilis gustu simul ac viribus. excalfacit enim vt ille, & desiccat, tum vrinam ciet, & muria ad repositionē cōditur.

Carpesium.

Carpesium simile est vocato phu, hoc est valerianæ, non gustu tantum, sed & facultate. Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiam viscerum obstructiones extergit, & vrinam mouet, renesque calculis degrauatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium est partium, vt liceat loco cinamoni, si non ad manum sit, vsurpare, sicuti faciebat Quintus. Præstantius est ponticū carpesium laërtio, non tamen vel ipsum cinamomi viribus vicinum est, imò non paruo deterius optima casia. Nuncupatur vtrunq; à montibus quibusdam Pamphiliæ in quibus nascitur. Ingensq; eius prouentus est in Syria.

Cenchrum. Milium.

Milium primo ordine refrigerat. Exsiccat vero tertio exoluto, aut certe secūdo intēso. Paululum etiā habet tenuitatis. Ex hac tum cōsistentia tum tēperatura esu quidem planè inter omnia frumētaria edulia minimū cōfert nutrimēti. Sed & ventrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneū est fomētum ijs quæ citra morsum exsiccari postulant: & cataplasmatis modo illitum exsiccare potest. attamen admodum friabile est: proinde difficilis est eius in cataplasmatis vsus.

Cedrus.

Cedrus specie duplex est, altera fruticosa iuniperis adsimilis, altera arbor non exigua. vtraq; est calidæ siccæq; temperaturæ tertij quodammodo ordinis secundū vtrunq;. Cæterum cedrea (vocatur ita cedri oleum) quartum etiā ordinem videtur attingere, admodum calida, simul & tenuiū partium. Mollem itaq; carnem promptè citraq; dolorem putrefacit, sicut alia omnia quæ cum eiusdem sint in calfaciēdo ordinis, adiunctam etiam habent substantię tenuitatem. At in duris plusculo tempore & vix effectum potest cōsequi. Porrò talia omnia medicamenta septica vocantur, & septa: sed inter sese maioris minorisq; ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamētorum ex primo & infirmissimo ordine cedrea. pleraq; enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaq; & mortuorum corporum carnes corrūpunt: at cedrea exsiccat, simulq; à corruptione tuetur corpora demortua, vtpote humiditates eorum depascens, cæterum solida corpora haud attingens. At in viuētibus calor ipse qui in corporibus est, cedreæ vires adaugens, causa efficitur vt teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirū videri debet si quum tanta polleat potētia, lendes, pediculos, & tineas, & in corporibus natos vermes interficere valeat, tum fœtum viuentē quidem interimat, mortuum autem eijciat, sicut sane etiam coitus semen pudēdo circumlita: proinde partui aduersum est medicamentū, si sic vtaris, nulli secundum. Aliaq; multa eiusmodi particulatim efficit. Itaq; argumentum est ipsum valenter excalfacere, sicut vbi dentium foraminibus instillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confringit. Extenuat quoq; oculorū cicatrices, & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porrò quod eius est pinguissimum, & ad vnguem oleosum, quod suspensis supra eam dum coquitur lanis excipitur ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem est, sed minus acre, quanquam nō minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id, quod reliquū est cedreæ, crassius illud videlicet, quam oleum ad amurcam. Proinde illud, vtpote

crassius, mordax est, & maiore aperiẽdi facultate præditum. Itaq; vlcera iritat, phlegmonénque illis excitat. Porrò oleosa illa cedrea adeo clementibus est viribus, vt etiam plebeij experientia docti vulnera ouibus occasione tundendi à forfice facta, illa illita sanent, sicut etiam pice humida. Vtuntur autem ea & ad ouium scabiem, & ricinos, græci κρότωνας vocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nuncupant) moderatiores vires obtinent, adeò vt comedi quoque possint. Attamen si liberalius ijs vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre percipies.

Centaurium maius.

Centaurij magni radix sicut gustu cõtrarias qualitates, ita in vsu cõtrarios effectus præstat. Gustu itaq; acris simul adstringénsq; apparet cum leuicula dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostentat, menses prouocans, & fœtum mortuum euellens, viuúmq; corrumpens atq; eijciens. Adstrictio vero, opera crassæ terrenæq; frigiditatis, quum vlcera glutinet, & sanguinẽ reijcientibus prosit. Exhibentur autẽ eius drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri vero liberis cũ vino. Porrò secũdum omnium simul qualitatum actionẽ, ruptis, conuulsis, dyspnœæ, siue spirandi difficultati, tum inueteratæ tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solum quod præter naturam est oportet, sed partem quoq; euacuatam roborare ac cõfirmare. Vacuationi itaq; accommoda est acrimonia, vtiq; cum non sola sit ac pura, sed aut dulcedini iuncta, aut certe non prorsum amaritudini. Siquidem vehementiam tunc atque violentiam mista illi temperata quadam substantia, cuiusmodi est dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea quæ euacuata sunt, roboranda contrahendaq;, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: vtunturq; eo quidam vice lycij.

Centaurium minus.

Centaurij minoris radix planè inefficax est, sed caulis eius extremus, & potius folia quæ illi inhærent, & flores, vtiliora sunt. vincit in eis qualitas amara, paulum habens & adstrictionis, atq; ob eiusmodi temperamentum admodum exsiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia vtiliora sint, suprà cõmonui, & nunc nihilosecius tamẽ nos repetere tempestiuũ est, omnes eius particulatim actiones memorantes. Vlcera itaq; magna herbæ ipsius recentis illitu glutinantur: & vetusta, quæq; ægre ad cicatricem perduci queunt, cicatrice eodem modo vtẽtibus includuntur. Arefacta vero glutinatorijs & desiccatorijs miscetur facultatibus, ijs videlicet quæ sinus & fistulas sanare sunt natæ, veteresq; duritias emollire, tum vlcerum maligna & cacoëthe sanare. Miscetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur. In quibus ea medicamina præstantissima sunt, quæ vehementer desiccantia cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa & crassa ducens. nam & talia purgat: quanquam cum adeò vehemẽter operabitur vt cruẽta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius cum adsimilis sit facultatis, hoc est exsiccatoriæ & abstersoriæ, & cætera iam cõprehensa pulchre præstare potest, & cum melle oculis illinitur, mensesq; & fœtum euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs quibus nerui affecti sunt, vt qui euacuet & desiccet innoxie quæ impleta sunt: quippe quum iocinoris quoq; obstructiones optime expediat, bonúmq; sit lieni indurato remedium foris impositum, nec secius si quis bibere sustineat.

Cerasus.

Cerasus arbor fructum fert nõ paris adstrictionis in omnibus particulatim plãtis participem. Nam & in harum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam vero dulcis, nõnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum cocta sunt ac matura, quædam admodum sunt acerba, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in cerasijs nõ semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Contra austera acida pituitosis excremẽtosisq́ stomachis sunt apta. Siquidẽ austeris magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro ipsius arboris gummi communẽ omnibus viscosis & mordacitatis expertibus medicaminibus facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accommoda est. Proprie autẽ, si quidem quod quidam scribunt, verum est, calculis vexatos adiuuat. Nam sic illi tenuium partium inesset facultas quædam.

Ceratonia.

Ceratonia exiccantis est & adstringentis facultatis, sicut & fructus eius, quæ ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem istis quiddam simile cerasijs. Nam si humida sumas, magis ventrem subducũt: sicca vero magis sistunt: vtpote cum humiditatem expirent, & quod essentiæ est crassioris, tãtum reliquum habeant.

Cestrum. Betonica. Psychrotrophum.

Cestrum, aut psychrotrophum, Romane vero Betonica, vim habet incidendi, vt gustus indicat. Amariuscula enim est & subacris ipsa herba, id quod ostendit & particulatim edita actio. Nam consistentes in renibus calculos rumpit, & pulmonem pectus & iecur expurgat abstergitq́, menses quoque ciet, & comitialibus prodest. Tum rupta conuulsaque curat, & omnibus bestiarum morsibus vlceri illita auxiliatur. Postremo acidũ ructantibus (ὀξυρεγμιῶντες græci vocant) & ischiadicis bibita auxilio est.

Cecis. Galla.

Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamẽ, pleraq́ sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ, per quam desiccat & repercutit fluxiones. ad hæc constringit contrahitq́ partes laxas ac languidas: omnibusq́ fluxionũ affectibus strenue resistit. Esto vero tertij in desiccando, secundi autem in refrigerãdo ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna laxaque, & ipsa desiccat quidem, sed tanto minus quanto minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque ipsa per se ac deinde trita cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidẽtiarum. Porro coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua. si vehementiore, in vino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, vino vtare austeriusculo. Hanc rustici nostrates οἰνοκηκῖδα, quasi vinigallam dicas, nominant. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex vstione assumunt, suntq́ ijs quæ ignẽ expertæ non fuerint, tum subtiliorum partiũ, tum maiore desiccãdi potestate. Cæterum quũ ad sanguinis suppressionẽ preparare eas voles, carbonibus impositas dũ vndequaq́ candeãt, aceto aut vino extinguere oportebit.

Cera.

Cera quodãmodo medium tenet calfaciẽtium, refrigerantium, humectantiũ & desiccantium. Habet vero quiddam etiã essentiæ crassę, atq; emplasticũ. quamobrẽ non modo exiccare, sed & per accidẽs humectare videri fortassis poterit, perspirationes videlicet prohibens. Quamobrẽ aliorum medicamentorũ tum excalfacientium tũ refrigerantiũ materia est. Ipsa autẽ per se ex genere fuerit debiliter concoquentiũ: nec tamen intro in corpus assumptum, sed foris impositum. Habet enim paulum quiddam digerentis calidæq; potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici. Ricinus.

Ricini fructus quemadmodum expurgat, detergit ac digerit, sic quoque folium, sed vndequaq; debilius. Oleum quod ex semine cõficitur, tum calidius est, tum tenuiorum partium quàm est oleum commune, ac proinde potentius quoque digerit.

Cinamomum.

Cinamomum summe tenuiũ est partiũ, non summe tamẽ calidum, sed ex tertio ordine. nihil autẽ æque desiccat eorum quę pari sunt excalfaciẽdi facultate, propter tenuitatem scilicet essentiæ. At cinamomis est velut imbecillum cinamomũ. Nonnulli esse pseudocinamomum nuncupant.

Circæa.

Circæę herbę radicem scribit Dioscorides ex vino dulci potã secũdas purgare. est enim boni odoris, & calfactoria. semen autẽ eius in sorbitione exhibitum ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Cisthus aut cistharus, frutex est gustu adstringẽs, omnibusq; particulatim operibus. Attamen folia & parua germina trita adeò desiccãt adstringuntq;, vt vlcera glutinare valeant. At flores magis sunt efficaces, adeo vt cũ vino poti dysenterias, vẽtris imbecillitates, fluxusq; ac humiditates sanẽt: cataplasmatis ritũ illita vlcerũ putredinosa iuuant. Est enim facultas eorũ non instrenue desiccãs, fereq; secũdi excessus à temperatis absoluti. Adeo vero frutex hic frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Porro hypocistis quam vocant, multo est magis adstrictoria quàm folia, admodũ efficax remediũ ad omnes fluxionũ affectus, puta sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dysentericosq; affectus. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatẽ illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis epithematis hepaticisq; commiscetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quò corpora confirmet ac roboret.

Cisthus.

Cisthus, aut ladanum. In calidis regionibus hic cisthus proueniẽs, tametsi haud alius sit genere quàm qui apud nos nascitur, eximiũ tamẽ à regione ac peculiarem digerentẽq; caliditatem nactus est: atq; vtroq; à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tũ quia calorẽ assumpsit. Itaq; cętera quidẽ huius cisthi, illis quę in nostrate visuntur, similia sunt. Verũ ladanũ quod vocant, ex eo prouenit, medicamẽtũ primo excessu iã quodãmodo cõplete calidũ, vt videlicet & secũdũ attingat, habẽs etiã adstrictionis paululũ. Ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, siue mala-

cticũ, pariterq́ moderate digerens, ac videlicet etiam συμπεπτικὸν, hoc est cõcoquens. Itaq́ mirãdum non est si peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddã adstrictionis obtinet. Quocirca diffluentes capillos retinet. Nã quicquid ad radices eorũ praui humoris federit, id omne absumit: tũ meatus quibus infixi sunt, contrahit. Cæterũ alopecias & ophthalmias siue lippitudines sanare non potest, vtpote grauiores vires quàm quæ ladano insunt, poscentes. quippe proueniunt isti ex prauis succis lentis crassisq́, quos secantia ac digerentia medicamenta potissimum euocant atque euacuant. Cæterum tenuiũ partium sint facultatis oportet, non tamen vsque adeò tenuium partium, & desiccatoriæ, vt nimio plus desiccent, vnàque cum collectis inibi succis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis suppeditantem absumant. Nam sic non tantum alopecia liberabunt, sed & caluitiem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent.

Cissos. Hedera.

Hedera ex contrarijs composita est facultatibus. habet enim quiddã adstringẽtis substantiæ, quam terrenam & frigidam esse ostendimus: habetq́ etiam nonnihil acris, quam calidã esse vel gustus cõprobat. Nec deest tertia. aqueã nanq́ substantiã quãdam tepidam obtinet, certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est: manetq́ quæ terrea est & frigida adstringensq́, & ea quæ calida & acris. Viridis autem, folijs eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat: quæq́ maligna sunt, ad sanitatem reducit. Tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porro cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo validiores sunt, vt ad læuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentum est errhinon, hoc est, in nares fusum, capiti purgãdo idoneum: tum vetustas aurium fluxiones sanat: ad hęc vlcera vetera tum in auribus, tum in naribus. Porro si acrior appareat, aut rosaceo aut dulci oleo miscetur. Lachryma eius lẽdes interimit, pilis nudat: vsque adeò calidę potestatis, vt obscure adurat. est enim velut aqueus quidam liquor, sicut aliæ omnes lachrymæ.

Clinopodium.

Clinopodium excalfaciendi vim obtinet, sed nondum adurendi. est vero etiam essentia subtili: ponatq́ ipsum quispiam in tertio ordine tum excalfaciẽtium, tum resiccantium.

Clematis.

Clematidis folia acrem & adurentẽ siue causticam facultatem obtinent, adeò vt & lepras excoriẽt. Fuerit itaq́ in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrsinoides, alij polygonoides appellitãt. Cæterum id nequaquam exulceratorium est aut acre, sicut quod ante dictum est, imò profluuijs ac dysenterijs cum vino potum prodest, dentiũq́ dolores mansum mitigat: tum vteri quoque doloribus in pesso admotum vsui est: tãtum abest vt perinde vrat aut vlceret ceu illud superius. Sed summe nobis suspiciendus Pamphilus ille, sicuti in reliquis nugatur de ijs quæ nunquam vidit, literis ea mandans, sic hæc ambo in vnum cõfudit. At Dioscorides vtriusq́ in quarto meminit, & eius quæ simpliciter vocatur clematoides, idq́ in fine libri: & alterius, sed in principio: quamobrem non est necesse vt ego rursum notis suis vtrunq́ depingam, sicut nec in alijs feci.

Cnicus.

Cnici semine dũtaxat ad purgationes vtimur. Tertij est ordinis excalfacientiũ si quis foris eo vti volet.

Coccum Cnidium. Granũ gnidium.

Granum gnidium & ipsum quoque purgat: sed acris est adurentisq́ facultatis.

Coccos baphicos. Granum tinctorium.

Granum tinctorium adstringentem simulque amaram qualitatem possidet. Vtraque sine morsu desiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt, alij cum oxymelite.

Coccymelea. Prunus.

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Cæterum haud scio cur Dioscorides pruna damascena siccata ventrem sistere dicat, cum & ipsa palàm etiam subducãt, minus tamen quàm quę importantur ex Iberia. Siquidem damascena magis adstringũt: at quę Iberia fert, dulciora sunt. Quin & ipsę arbores fructibus pro portione respõdent. Minus enim adstringunt quæ in Iberia nascuntur, magis vero quæ Damasci. Cæterum vt in summa dicam, quorum in folijs aut germinibus adstrictio quędam inesse apparet manifesta, ijs decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis existentes idonee colluuntur. Porro agrestium fructus euidenter adstrictorius est, ventremq́ sistit. Nominatur autem hæc planta in Asia prumnum. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto puerorum sanare lichenas. Ac si id præstat, clarum est extenuandi incidendiq́ illi facultatem inesse.

Colla, aut gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex similagine & garo, emplasticæ concoctoriæq́ facultatis est, quibuscunq́ ipsum partibus illinas.

Colocynte. Cucurbita.

Cucurbita humidæ frigidæq́ temperaturæ est, vtraque qualitate secundi ordinis: quocirca ramentorum eius succus ad aurium dolores cum phlegmone iunctos cum rosaceo vtilis est. sic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In esu autem humida est, & sitim propellens.

Colocynthis.

Colocynthis gustu amara est. Sed quæ illi amaritudinis dum potatur adsunt opera, ea euidẽter efficere nequit ob purgatoriam facultatem quam validam in sese continet: nimirum cum ijs quæ expurgat, antè & ipsa per aluum excerni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadibus prodest.

Comarus. Arbutus.

Arbutus arbor ipsa qualitate acerba vnà cum fructu est. Eum memecylum nũcupant. Est autem hic & infensus stomacho, & capiti dolorem commouens.

Commi. Gummi.

Gummi lachryma est cõgelata concretaq́ in trũcis arborũ ipsam producentiũ, velut resina quoque in multis visitur quæ resinam proferre possunt. Cęterùm quòd exiccatoriæ emplasticæq́ potentiæ sit, constat. Præterea asperitatibus medetur.

Conia. Lixiuium.

Lixiuium, sic quod velut ablutio est cineris, nominatur. Porro omnium maxime tum abstersorium, tum exiccatorium illud est quod ex cinere ficus & tithy-

mallorum efficitur: fereq; septicæ seu putrefacientis est facultatis: quæ cuiusmodi sit, in quinto volumine exposui.

Coniza.

Conyza & maior & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis, gustu amaræ & acres: excalfaciuntq; admodum luculenter, siue quis folia cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, siue vbi in oleo coxerit, eo vtatur. Siquidem concussiones siue rigores per circuitum redeuntes tale sanare oleum videtur. Flores quoque eorum adsimilis sunt facultatis. Itaque quidam & ipsos cum folijs tritos in vino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, eijciendumq; fœtum. Est & tertium conyzę genus in locis humidioribus proueniens, vtrisque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij sunt ordinis in excalfaciendo exiccandoq;.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon, siue corion, aut vtcunq; vocare lubet. Vetustiores græci coriannon nominabant: at recentiores medici omnes corion appellitãt, sicut & Dioscorides refrigeratoriam esse herbam ipsam dictitans, sed perperam. Siquidem ex contrarijs facultatibus constat & composita est, plurimum habens essentiæ amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. his adiunctum est quoq; adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus varie quidem agit ea quę scribit Dioscorides, sed non tantũ ex refrigeratione. Cæterum ego cuiusque particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mei vnius duntaxat hoc in libro sentẽtiam expromere: sed forte nihil obstabit: imo, si verum fatendum est, proderit nonnihil superiores methodos quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primum ergo nõ Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorũ indeterminate de morbis pronunciant, sicut sane hac quoque tempestate non paucos inuenias medicos vel insignes, præter alia, hac in re turpissime hallucinantes. Interdum enim atra liuida frigidaque reddita parte quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente pharmaca, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturã humorem eliciant, quidam tamen refrigerare perseuerant: alij ad digerentia quidem transeunt, cæterum ea erysipelas sanare dicunt. Quanquam scribant incipientibus etiamnũ atque gliscentibus, ac escentibusue erysipelatis alia esse medicamenta, alia vero iam declinantibus ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam vocari debet postea quam inflammatio eius & feruor ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ illa sanant, remedio esse putandum: sed velut si vel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiam aut liuidus aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantque, poscere: ad eundem, opinor, modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia: concedendum sane est, si cui ita placet, vt talis affectio etiam erysipelas vocetur: sed eam etiam calidam dicere vbi iam refrigerata est, id vero neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse

credamus, sicut Dioscorides coriandrum, qui cum pane aut polenta erysipelas curet illitum. Nam quod ad vnguem est erysipelas, quod vtiq; inflammatũ est & flauum, haud vnquam sanare queat cum pane coriandrũ, sed illud quod iã refrigeratũ est. Proinde nos superioribus voluminibus quũ determinata ac definita experiẽtia cuiusq; medicaminis facultatẽ explorandam censuimus, quàm maxime fieri posset simplicissimum eligi affectũ consuluimus. At pleriq; medici neq; quòd vel plurimi morborũ protinus ab initio cõpositi inuadant, norunt: neq; quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius vero is qui vocatur ab omnibus nobis vsitate, vt à veteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, vt sic dicã, erysipelata phlegmonωde, partim phlegmonæ erysipelatωdes. Ac inuenias nonnunquã vbi neutrum vincat, sed ad vnguem paria sint. Quinetiam nõnunquam œdematodes esse erysipelas conspicitur, sicut aliud scirrodes: vt compositorum morborum non paruus aceruetur numerus. De quibus copiosius cũ alibi disseruimus, tum in curandi rationis voluminibus. Dicetur autem & nũc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud vnquam ab antedicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, cum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porro quòd lõge à refrigeratione absit coriandrũ, vel ex ijs quæ ipse scripsit Dioscorides, discere liceat. Nam chœradas siue strumas cũ eregmo siue lomento, inquit, discutit. Porro quòd nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiẽdis chœradibus, vel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror, quippe qui sexcenta scripserit medicamenta chœradas sanare potẽtia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodesse creditur manducata.

Costus.

Costus leuiculam planè amaram, plurimã autem acrem & calidam in se qualitatem simul & facultatem continet, adeo vt etiam exulceret, quum ex oleo corpus eorum quibus per circuitum rigor inuadit, ante accessionem illo confricatur. sic vero etiam in resolutis [& ischiadicis] atque in summa in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in superficiem extrahere quippiam est opus, ad costum cõfugitur. Eadem de causa vrinas mensesq; prouocat, & ad rupta, conuulsa, ac laterũ dolores congruit. Porro ob amaritatem quæ illi inest, lumbricos necat. Ob eandem & ad contractas velut ex sole maculas, ἐφήλεις græci vocãt, cum aqua aut melle vsurpãt. Inest item flatuosa quędam illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulso.

Cotyledon. Vmbilicus veneris.

Cotyledon facultatis mistæ est, nempe humidæ subfrigidæ, & cuiusdam obscure adstringentis, & cũ ea leuiter amaræ. Vnde refrigerat, repercutit, abstergit, & discutit. Itaque phlegmonas erysipelatωdes & erysipelata phlegmonωde curat: & maxime stomachi ardore æstuantis admodum vtile est epiplasma. Putantur folia cũ radice manducata calculos confringere, & vrinam mouere.

Crania. Cornus.

Corni arboris fructus admodum acerbus est, esui aptus. Itaque mirum videri nõ debet ipsum valenter ventrẽ restringere, sicut & mespila. Folia quoq; & germi-

na gustu acerba sunt, valenterq; deficcant. Itaq; maxima vulnera glutinare possunt, potissimum durorū corporū: at paruis vulneribus & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis deficcant.

Crambe. Brassica.

Brassica esculenta desiccandi vim habet tum esa, tum foris imposita, non tamē etiam admodū acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat, præterea phlegmonas iam induratas, ac ægre solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadē facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddā etiam in se abstersoriū, quo lepras curat. Porro semē eius potū lumbricos interficit, maxime brassicæ ægyptiæ, quanto ea scilicet tēperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut videlicet omnia alia medicamēta quæ ad lumbricos idonea sunt. Secūdū eandem facultatē ephelidas, & lentes, & quæcunq; modicam abstersionē postulant, adiuuat. Porro caules brassicæ combusti cineres efficiunt admodū deficcātes, vt videlicet iam & causticam siue adurētem vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam valenter digerens pharmacum efficitur.

Cinis ex caulibus brassice

Crambe agria. Brassica agrestis.

Brassica agrestis quodāmodo calidior sicciorq; domestica est, ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis domesticis secundum vtranq; hanc facultatem valentiora sunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam sumitur, vt quæ longius ab humana recesserit temperatura. Eadem de causa & gustātibus amarior est quàm domestica: quanquam domestica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: sed vtranq; habet agrestis validam: quare etiam extergit & digerit quàm domestica valentius.

Crambe thalattia. Brassica marina.

Brassica marina supra quàm quod ventrem deijciat, vt pote subsalsa & subamara gustu, fuerit sanè etiā ad externos corporis vsus, & ad omnia ea ad quę tales qualitates accommodantur, idonea.

Cratæogonos.

Cratæogoni herbæ fructus & acris gustanti est, & vtenti frigidus, similis milio.

Crethmon.

vulgo dr. [illegible] marina

Crethmon gustātibus salsum est, cum paucula amaritate: quamobrem vis eius est exiccatoria & abstersoria. Vtraq; tamen imbecillior in eo est quàm in amaris.

Crithe. Hordeum.

Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando. habet etiam pauxillū abstersionis. Paulo etiam plus deficcat quàm farina fabacea cui nō insint cortices: cętera vero similia sunt foris vtentibus. In cibo autē hoc fabis præstat, quòd flatuosam naturā exuat: fabis, quantumcūq; coxeris, flatuosa natura remanet. sunt enim crassioris essentię quàm hordeum: quamobrem eo plus etiam alūt. porro quoniam vtrunque paulum modo à medio recessit, multo sunt vsui. Nam talia medicamenta multis alijs miscentur ceu materiæ quædam: itaque etiam cera & oleum non paucis medicamentis coniungūtur. Alphiton vero, hoc est polenta, multo plus hordeo deficcat.

fabe, semper flatuose

Crimnon.

Quòd crassę essentiæ est tū in tritico, tū in zea, ita appellari cōsueuit. Plus nutrit

quàm polenta,ſed ægrius concoquitur. Porro ſorbitio quam ex eo conficiunt, poltos nũcupatur:eaq; ſi ex zea conficiatur,leuiter ventrẽ ſiſtit,ac potiſſimũ ſi frigatur.

Crinos. Lilium.

Lilij flos temperaturam miſtam obtinet partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia,ex qua vtiq; habet vt guſtu ſit amara,partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo conficitur oleũ,citra morſum digerendi ſimulq; emolliendi facultatem obtinet: vnde fit vt vteri duritiebus ſit aptiſſimũ. Porro radix foliaq; per ſe trita deſiccant & abſtergũt & digerunt moderate: proinde quoq; ambuſtis competunt. Siquidem hæc quoque moderate deſiccantẽ extergentemq; facultatem poſtulant. Radicem ergo toſtam ac deinde cum roſaceo contritam ambuſtis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe quum alioqui & aliorum vlcerum omnium bonum ſit inducẽdæ cicatrici remedium. Quinetiam vteros emollit, mẽſeſq; prouocat. Folia vero præcoquentes & ipſa ad obductam vſq; cicatricem imponunt,nõ in ambuſtionibus duntaxat,ſed alijs quoq; vulneribus. Sed & ſunt qui aceto ea cõdientes ad vulnera ſuo tempore vtantur. Plus tamẽ ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in folijs, quanquam tamen nec in ea ipſa multum inſit, ſicut prædiximus. Nam primi ordinis abſtergentium eſt medicaminum: itaque cum aut vitiligines aut pſoram aut lepram aut achoras aut aliquid id genus extergere volumus, commiſcemus illi aliquid aliorum medicaminum validius extergẽtium,cuiuſmodi eſt mel. Cæterum ſi id moderate illi ac conuenienter admiſceatur, & ad neruorũ diuiſiones competit,& ad alia vniuerſa quæ valenter exiccari poſtulant abſq; morſu. Impoſuimus vero etiam quandoq; & foliorum ſuccum cum aceto & melle coctum. Quinq; partibus ſucci plus vtroq; erat: eratq; inſigne medicamẽ ad omnia ea quæ exiccari poſtulant abſq; morſu,ceu vulnera omnia ingentia,& maxime quæ in capitibus muſculorũ eueniũt:tũ ea quæ nimis mollia ſunt,& diuturna, atq; ægre ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorũ inſtitutum attinent,à quo quãtum licet abſtinere in præſentiarum adnitor, cæterum rerum ipſarum natura ſæpenumero vt attingam adigit: celeriter vero relinquenda ſunt, atque ad propoſitum reuertendum.

Crocodilium.

Crocodilij ſemen acre eſt atque odoratum, vrinam menſeſq; ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam digerentem & exiccantem. Succus tum caulis tum ſeminis, vt quæ ſimilis ſint facultatis, nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm ſemen acris, non tamẽ minus amara. Trahit vero etiam per nares ſanguinem.

Crocus.

Crocus paulum etiam adſtringẽs quid obtinet, quod terreũ frigidumq; oſtẽdimus: ſed ſuperat in eo calfaciens & qualitas & facultas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, & primi exiccantium: proinde concoquẽdi quoq; vim quandã obtinet, adiutante ſcilicet in hoc & paucula illa adſtrictione. Quippe quibus medicamẽtis, quum nõ admodum excalfaciant, paucula adeſt adſtrictio, ea parẽ facultatem habent eſſentijs emplaſticis vocatis: quas cũ iunctas eſſe caliditati nõ vehementi contigerit, pepticas hoc eſt concoquentes eſſe oſtendimus.

Cepa.

Cepa ex quarto eſt ordine excalfacientium. eſſentia eius potius craſſarũ eſt par-

tium: vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit, tum alopecijs attrita pilos alcyonio citius restituit. Porro si succum eius exprimas: quod reliquum est, admodum terreæ substantiæ est, eiusq; calidæ: at succus aqueæ aëriæq; caliditatis. Hic igitur ijs qui suffusi sunt, aut aciem oculorū obtusam præ crassitudine humorum obtinent, inunctus prodest. ex huius temperatura tota cepa flatuosa est manducata. Itaq; quæ temperatura sunt sicciore, minus flatuum generant.

Cyamos. Faba.

Faba in vtroq; medij temperamenti proxime est in exiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abstergentis facultatis continet, sicut putamen nonnihil adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, vomētibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porro vt edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentum vero foris imposita, desiccat innoxie. In podagricis ea sæpenumero vsi sumus ex aqua decocta, & ita adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum vulnerationes farinā eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium & vberum aptum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone tenētur, moderate refrigerari amant, maxime cum vbera ex lacte in ipsis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet.

Cyclaminos. Rapum, siue tuber terræ.

Cyclaminus varias vires possidet. Nam & abstergit, & incidit, & ora venarum aperit & attrahit & digerit. clarum id est ex particularibus operibus. Nam succus eius hęmorrhoidas referat, violenterq; ad secessum prouocat in crocyde siue floccis appositus. Sic etiam facultatibus phymata strumas aliasque durities digerentibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: ad hæc quoq; per nares expurgat. Adeo vehemēs eius facultas est, vt abdomine illito ventrem subducat, & fœtū interimat. Nam & alioqui validū interimendo conceptui medicamen est in pesso additus. Tota autē radix succo imbecillior est, quanquā & ipsa vehemens sit. Nam & mēses siue epota siue apposita euocat, & aurigini prodest, non modo ipsum viscus expurgans, sed etiā quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem eijciens. Proinde sanè post potionē, sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibēdi est drachmarū trium, siue cum melicrato, siue cū passo. Cutē detergit cū in alijs, tū q; alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata siue efflorescētias curet. lienē quoq; induratū iuuat emplastri modo illita tum recēs, tum arida. Sunt qui radicē siccam asthmaticis seu anhelantibus exhibeant. Porro altera cycaminus, quam quidam cyssanthemon nominant, propterea quod cysso, hoc est hederæ flore sit assimilis, radicem quidem superuacaneā habet, sed fructū admodum efficacē. nam hic cum vino pluribus diebus potus lienes sanat, vrinas mouens, ac ventrem subducens. locos quoq; eijcit, & asthmaticis prodest. Qualitas eius gustāti acris est, & subleta.

Cyminum. Cuminum.

Cymini semine maxime vtimur, quemadmodum anisi, ligustici, cari, petroselini. Est vero & facultatis excalfacientis, sicut illorum vnumquodq;, tum vrinam mouentis, & flatum extinguentis: ex tertio ordine excalfacientium.

Cynosbatus. Sentis canis.

Huius fruticis fructus nō segniter adstrictorius est, folia vero mediocriter. Itaq; particularis eius vsus haud ignotus est: cauendum ab eo quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriam vitians.

Cyparissus. Cupressus.

Cupressi folia, germina, pilulæ recentes & molles magna vlcera conglutinant in duris corporibus: ex quo clarum est quod resiccandi vim habeat absque insigni acrimonia, aut caliditate, sicut certe & gustus testificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta ei inest acrimonia caliditasque, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati, ac nullam tamen mordicationem aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescētibusq; affectibus humiditates innoxie tutoq; depascitur, atq; absumit: cum quę excalfaciunt simul desiccantq;, eas quidem quæ cōtentæ sunt absumant, cæterū acrimonia & caliditate alias attrahāt. Sic enterocelicos iuuat: siquidem exsiccat, roburq; addit corporis partibus præ humiditate laxis, vtpote cum adstrictio in altum subeat deducente ipsa caliditate quę admista est, eum seruante modum, vt deducere quidem valeat, non tamen mordicare queat. Quidam ea vtuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miscētes, tanquam absumat citra excalfactionē eos morbos facientem humiditatē. Sunt qui ad erysipelata vtantur, admista nimirum polenta cum aqua aut oxycrato aquoso.

Cyperus. Iuncus quadratus.

Cyperi radices maximo vsui sunt, excalfaciētes pariter & exsiccātes absq; mordacitate. Itaq; vlceribus quæ præ nimia humiditate cicatricē difficulter admittunt, mirifice prosunt. habent enim quiddam etiā adstringens: quapropter vlceris item oris cōueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificādum, quā & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesq; prouocaut.

Cypros.

Cyprus. huius arboris folia summaq; germina in vsum veniunt, & facultatis & qualitatis mistæ. habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modice calida, habentq; etiam adstrictorium quiddam ex terrena substantia frigida. Itaq; eorum decocto quidam ambusta fouent. Vtuntur vero etiā aduersus igneas phlegmonas & carbūculos. Nā absq; molestia & morsu desiccant. Quinetiā spōte prouenientibus in ore vlceribus aphthę dictis, & ipsis aphthis cōmansa accōmoda sunt.

Cytisus.

Cytisi folia digerēdi facultatē obtinēt aqueæ & tēperatę mistam, sicut & maluæ.

Coneon. Cicuta.

Cicuta quod extreme refrigerantis sit facultatis, omnes norunt.

Conos.

Coni fructus, quem quidam cocalon nuncupant, & strobilon, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinem quampiam & acrimoniam: proinde purulentis, & quibuscunq; adeo quæ in thorace & pulmone sunt facilè etussire & expuere expedit, accommodus est. Porrò fructus ex eo esculentus, nutrimentum est coctu difficile, & validum. At vt medicamen asperitati leniendæ congruit, cum videlicet in aqua maceratus omnem in ea acrimoniam reliquerit. Nam reliquum omne minus mordax, magisq; emplasticum redditur. in medio calidæ & frigidæ

qualitatis cõſiſtens, ex aquea & terrea miſtũ ſubſtantia, minimũ participans aëriæ.

Lagopus.

Lagopus facultatis eſt deſiccantis adeò vt fluxus alui probe exſiccet.

Lathyris.

Sunt qui dicant & hanc eſſe tithymalli ſpeciem, tum quòd ſimiliter illis ſuccum habeat, tum quòd eodem modo purget, totáque illis facultate aſſimilis ſit, niſi quòd ſemen guſtantibus videatur dulce: quod ſanè etiam maxime purgatoriam vim poſſidet.

Lampſane.

Lampſane eſa quidem ſuccos prauos procreat: cæterum illita abſtergendi non nullam digerendíq; facultatem poſſidet.

Lapathum.

Lapathum moderate digerẽtem ſortitum facultatem eſt, at oxylapathum miſtam, nam cum eo quòd digerit, nõnihil quoq; repercutit. Semen eorum manifeſtam quoq; quãdam adſtrictionẽ obtinet, vt & dyſenterias & diarrhœas ſiue profluuia ſanet, & maxime oxylapathi. Porrò hippolapathum quod in totũ in paludibus prouenit, eaſdem dictis facultates obtinet, ſed imbecilliores.

Lemonium.

Lemonij frnctum, vtpote acerbum, exhibent cœliacis, & dyſentericis, hæmoptoicíſq;, ſiue ſanguinem ſpuentibus. iuuat & profluuium muliebre. Satis eſt oxybaphi menſura.

Lechen.

Lechen qui in petris naſcitur, eſt velut muſcus quidem, ſed rectè ex plantarum cenſeri genere pòteſt. Porrò ita nominatus videtur, quòd lechenas curet. exter gentem habet ac modice refrigerantem facultatem, vtranque vero reſiccantem. Atq; abſtergentem quidem atq; exſiccantem à petra obtinet, refrigerantẽ vero ab humore aqueo, naſcitur enim in humidis & grauiter olentibus ſaxis. Porrò quod ex talibus cõponitur, aduerſum eſſe phlegmonæ (quod aphlegmãton vocant) nihil mirum eſt. Cæterum an hæmorrhagias ſiſtat, vt refert Dioſcorides, id vero neutiquam dicere queam.

Leontopetalon.

Leontopetali radice maxime vtimur. digerendi facultatem & exſiccandi excalfaciendíq; in tertio ordine poſſidet.

Lepidium.

Lepidium ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus: ſed minus eo deſiccat.

Leucas.

Leucas acrem poſſidet qualitatem exuperantem, temperaturam vero calidam ſiccámq; in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon, quidam autẽ polygonaton, alij iſchiada nuncupant. huius amara radix eſt, ac proinde incidit & exſiccat in tertio ordine. in calfaciendo autem ex primo eſt ordine.

Leucoion.

Leucoij frutex vniuerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partiũ.

plus tamen flores, & inter hos qui sunt ficciores magis etiam quàm virides, adeò vt & oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoq; decoctum eorum mouet, & locos, partúmq; emortuum elicit: ac si bibatur, abortum facit. Est ergo id medicamētum, vt si quod aliud, amarum. Ac si quis virium eius vehementiā multa aqua admista retūdat ac mitiget, aut certe id genus aliquo, habebit & ad phlegmonen non malū medicamen. Sic decoctum eius si non merum fuerit, vteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirri modū induruere. Sic cum cerato vlcera ægre ad cicatricem peruenientia curat. Sunt vero etiam qui cum melle & ad aphthas adhibeant. Semen cum eiusdem sit facultatis, aptissimū est duarum drachmarū mēsura potum, tum mensibus ciendis impositū cōuenire creditur, partúmq; viuētem interficere, ac mortuū eijcere. Radices similis quoq; facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli vero & phlegmonas induratas ijs curant.

Leuce. Populus alba.

Leuce arbor mistæ quodammodo temperaturæ est ex aquea tepida & terrena extenuata essentia: quámobrem & abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus. Thus.

Thus excalfacit ordine secundo, desiccat primo, habet quoq; adstrictionem pusillam. Sed minimū manifesta adstrictio est candido. cortex eius euidēter adstringit. proinde sanè strenue quoq; desiccat, adeò vt ex secundo sit ordine desiccantiū. Est autem crassiorum partium quàm ipsum thus, & minimum habet acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates tum qualitates multus est eius vsus apud medicos in hæmoptoicis, stomachicis, cœliacis, ac dysentericis, non tātum ijs quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscētes, sed & ijs quę intro in corpus sumūtur. Ramus eius tum ficcioris tum calidioris est facultatis q̄ ipsum thus, adeò vt ad tertiū vsq; excessum perueniat. Habet vero etiā abstersoriū quiddam. Itaq; eo nomine & expurgare & implere quæ in oculis cōsistunt vlcera videtur, velut & myrrhæ & styracis.

Libanotides.

Libanotides tres sunt, vna sterilis, duæ fructum ferentes: omnes vero eiusdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis tum herbæ mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Porrò eius libanotidis quæ ad coronas est vtilis, quam Romani rosmarinum nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim libanotides abstergentis & incidentis facultatis participes sunt.

Lignys. Fuligo.

Fuligo omnis exsiccatoria est, ac proinde terrestris est essentiæ, habēs quasdam etiā ignis qui materiā cōbussit, reliquias: sed id pusillum est. Porrò tota natura terrena est, tenuium partium. Sed quæ speciatim in eā differētiæ sunt, eæ pro vsta materia eueniunt: ex acriore & calidiore, tali etiam proueniente fuligine: ex dulciore simili quoq; & hinc fuligine proueniente. Primum enim thuris fuligine vtuntur in ocularias medicinas mista, eas videlicet quæ ad oculos etiamnū phlegmone tentatos accommodantur, atq; etiamnum fluxione vexantur, & vlcera habent. nam & illa expurgat, & carne implet. Ad hec vsurpant quoq; eam ad facultates quas vocāt calliblepharas. Præterea terebinthinę myrrhæq; fuligo molestia caret, non aliter quàm thuris. sed styracis quodammodo valentior est. magis etiam picis liquidæ,

quæ etiã magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia ſuperciliorũ vocata ptila, & eroſos oculorum angulos humidoſq; citra phlegmonen. At mollioribus mitioribuſq; tum ad hæc, tũ ad ea ad quæ cõpetere paulo ſuperius diximus thuris fuliginẽ.

Libyſticũ m.

Libyſtici radix & ſemen ex genere excalfacientium ſunt, adeò vt & menſes cieant, & vrinas prouocent, flatuſq; extinguant.

Linoſpermon. Lini ſemen.

Lini ſemen eſum flatuoſum eſt etiamſi frigatur: adeò ſanè recremẽtitia humiditate plenum eſt. Eſt vero etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & ſiccitatis quodammodo in medio eſt ſitum.

Linozoſtis. Mercurialis.

Linozoſtide vtuntur omnes ad vẽtris purgationes duntaxat. Verumenimuero ſi quis eius facere periculum volet in cataplaſmate, ſanè admodum eam eſſe digerentis experietur facultatis.

Lonchitis.

Lonchitidis, eius videlicet quæ ſemen habet triangulare, cuſpidis figura, radix potiſſimum quodammodo ſimilis eſt radici dauci: proinde vrinã ciet. Porrò eius quæ ſcolopẽdriæ ſimilia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea ſunt viridia, ſed ſicca cum aceto lienes induratos ſanant.

Lycion.

Lycion, ſiue pyxacanthon, arbor ſpinoſa, ex qua lycium quod vocant cõficitur, id videlicet medicamentũ liquidum quo ad ſugillata vtuntur, & ſedis oriſq; phlegmonas, vlcerationeſq;, tum herpetas, putredines, & vlcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Eſt autẽ facultatis exſiccatoriæ, cõpoſitũ ex diuerſi generis ſubſtantijs, quas ἐτερογενεῖς græci vocant, altera quidem tenuium partium digerente atq; calida, altera terreſtri & frigida, ex qua adſtrictionẽ obtinet. Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt, digerit vero & deſiccat non parum, nempe in ſecundo ordine. in calore autẽ medijs & ſymmetris proximum eſt. proinde ad varia hoc vtuntur medicamine, vt abſtergente quidem [ad putredines, & cacoëthe vlcera:] vt cõtrahente vero, cœliacis, dyſentericis, ac muliebri profluuio adhibent. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Sed Indicum ad omnia valentius eſt.

Lyſimachios.

Lyſimachios ſuperantem habet qualitatem adſtrictoriam, per quam & vlcera glutinat, erumpentemq; ex naribus ſanguinẽ emplaſtri modo illita reprimit. quin & reliquas ſanguinis eruptiones ſiſtere poteſt tũ ipſa, tum ſuccus eius multo magis. Pota dyſenterias, ſanguinis reiectiones, ac muliebre profluuium ſanat.

Lychnis.

Lychnidos coronariæ ſemẽ calidum eſt ſecundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio. Siccum ſanè etiam eodem modo.

Lotos.

Lotus domeſtica, quam quidam triphyllon, hoc eſt trifolium nominant, vt mediocriter cõcoquendi vim poſſidet, ſic etiã exſiccandi. in caliditatis frigiditatiſq; cõiugatione media quodãmodo eſt, & temperata. Lotus autẽ agreſtis plurima in Libya prouenit. ſemẽ eius ſecundi eſt ordinis excalfacientiũ, habetq; nonnihil abſter-

sorium. Porrò ægyptiæ loti semen etiam in panes fingitur.

Lotos.

Lotus arbor non ita multæ adstrictoriæ qualitatis est particeps, sed & tenuium partium est, & exsiccatoria. Itaq; lignorum assulæ derasæ muliebri accõmodantur profluuio, & dysenterijs, & cœliacis affectibus. Decoquũtur vero interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vsus poposcerit: nec infunduntur tantum, sed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, non mediocre signum est ipsum adstringentis esse cuiusdam, similiter mediocriter desiccãtis facultatis. Dictum quippe est & in sermone de ladano eiusmodi esse facultatis oportere quod fluentes capillos esset cohibiturum.

Macer. Mace (?)

MAcer, cortex est, qui ex India conuehitur, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum sanè redolens, vt pleraque aromata siue odorata quæ ex India conuehuntur. Videtur itaq; & ipse ex mista constare essentia, pleraq; terrena frigida, paucula vero calida, & tenuium partium. Quamobrem valẽter desiccat, adstringitq;: proinde cœliacis & dysentericis miscetur facultatibus, in tertio exsiccantium consistens ordine, in caloris frigorisq; differentia neutrum insigniter efficiens.

Malabathrum.

Malabathri folium cum spica nardi simillimam facultatem habet.

Malache. Malua.

Malua, agrestis quidem, digerẽtis paululum & emollientis leuiter est facultatis: hortensis vero quãto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est. Fructus eius tanto validior est, quanto & siccior. Porrò huius generis est & ea quæ anadendromalache nuncupatur, sed efficacissima comprehensarum in digerendo. Appellatur etiam Althea.

Mandragoras. Mandragora.

Mandragora vincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò vt tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest & in pomis humiditatis. proinde soporem ea conciliandi vim habent. Radicis cortex cum sit valentissimus, non tantũ refrigerat, sed & desiccat. reliquũ quod intus est, imbecillũ est.

Marathrum. Fœniculum.

Fœniculum tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientium censeri promereatur: desiccat vero nõ æque, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac procreat: quod, si admodum desiccaret, nõ sanè efficeret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Vrinas mensesq; ciet. Porrò est & alterum fœniculum quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant: cuius radix ac semen amplius quàm domestici, desiccandi vim obtinet: quocirca ventrem quoq; eo nomine sistere videtur. Nec sanè manifesta illis inesse videtur adstrictio. Huius non radix modo, sed & semẽ Cachryi assimile est, potestq; & calculos frangere, & auriginosos sanare, mensesq; & vrinas mouere: non tamen lac congerere, sicut illud superius. Aliud est hippomarathrum cuius semen rotundum est & acre, simile semini coriandri, facultate quidem hippomarathro simile, sed debilius.

Hippomarathron (?)

Mastiche.

Mastiche candida quidem & Chia cõsueto more cognominata quodammodo

ex contrarijs cõposita facultatibus est, adstringente videlicet, & emolliente. Proinde stomachi, ventris, intestinorum, iecorisq; inflammationibus competit, vtpute secũdo ordine excalfaciens & desiccans. Nigra vero, quæ Aegyptia cognominatur, tum magis desiccat, tum minus adstringit: quamobrem aptior est ad ea quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt. hac ratione furunculis bonum est remedium. Porrò oleum vnguentumq; mastichinum ex Chia cõficitur, non admodum sanè ex Aegyptia. Cæterum similis est & ipsum mastichæ facultatis.

Melanthium.

Melanthium excalfacit atq; desiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium esse partium. hoc enim nomine catarrhos sanat in linteo admotum atque assiduò olfactum. Quinetiam si intro in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit. Vnde constat essentiæ ipsum esse subtilis, & ad vnguem à caliditate elaboratæ. Propterea sanè etiã amarum est. Ostensum vero in quarto horum voluminũ est, quod quum ad extremam tenuitatem atq; elaboratione terrena pertingit substãtia, amara prouenit qualitas. Itaq; mirum non est si lumbricos interimat non esum modo, sed etiã foris impositum. Siquidem & id præstare posse saporem amarum mõstratum est. Nec sanè etiam mirandum si lepras, clauos, myrmecias eijciat, ei præsertim qui in superioribus libris comprehensorum haud est immemor. Sic vero etiam orthopnoeam iuuat, & menses prouocat, qui vtiq; ob crassitiem aut viscositatem retenti fuerint. In summa vero, vbi sectione, extersione, desiccatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium est.

Melilotum.

Melilotum mistæ facultatis est. habet enim quiddam adstringens: sed & digerit & concoquit. copiosior enim in eo est substantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel desiccat & excalfacit ordine secũdo. Est autem simplicis, quoad fieri potest, tum facultatis, tum temperamenti, extergentis, vt nobis appellare mos est, medicamẽtorum speciei existens. Porrò coctum minus acre abstersoriumq; redditur: itaq; ad sinuosorum vlcerum glutinationes eo vtũtur. Cæterum si quod mel amarum est, ceu Sardoum, clarum est & ipsum mistę esse facultatis: tãquam si nostrum quispiam ei absinthium admiscuisset. Sed & Sacchar vt vocant, quod ex India atq; fœlici Arabia cõuehitur, in calamis vt aiunt concrescit, & ipsum mellis est species, minus certe nostrate dulcius, sed adsimiles ei vires obtinens quod ad abstergendũ desiccandum & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum stomacho est, ceu nostras, nec sitim afferens, eatenus ab illo substantia differt.

Melissophyllon. Citrago.

Melissophyllũ marrubio simile est facultate, sed plurimũ ab eo vincitur: quamobrẽ nec vtitur eo quisquã. Superuacaneũ siquidẽ foret præsente marrubio, cuius tãtus est vbiq; terrarũ prouẽtus, velle vti melissophyllo. cæterũ si cui forte ad manũ quandoq; marrubiũ non fuerit, illo vti liceat, modo nõ exciderit quãto ab hoc exuperetur.

Mespilum.

Mespilum, alij tricoccum nominant, quod tria intus in vniuersum gerat grana, quorum vnumquodq; arboris est semen, ceu ea quæ in malis inueniuntur, ipsius mali: & nuclei, ipsius vitis: & ficus, minuta illa grana quas cenchramidas græci vocant. Arboris huius fructus admodum acerbus est, vixq; edi possit, ventrẽ strenue

coercens. Quin & in germinibus & folijs acerba hæc qualitas nō pauca reperitur.

Medion. Trifolium odoratum.

Medij radicem contrà atque semen ipsum temperatam esse contigit. nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cum alias, tum vero etiam profluuiū muliebre quod vocant. At semen tantum abest vt tale quid efficiat, vt etiā mēses cieat, nimirum tenuium partium, & incidendi facultatis.

Mecon. Papauer.

Papauer alterum rhœas nūcupatum est, quod scilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domesticum, quādoquidem colitur. Quin & alteræ duæ sunt species syluestris papaueris: alterum velut insidentem calicem sustinēs, alterum longiorem q̃ illud calicē obtinēs, totū autē procerius ac squalidius. Ab hoc succus defluit, atq; hinc est quod hanc speciem quidam rhœada nominent. Porro omnium facultas refrigeratoria est. Cæterum satiui semen, quod & thylacite cognominant, mediocriter somnum conciliat, visu candidum. proinde pani ipsum inspergunt, ac melle maceratum edunt. At eius quod primo loco recensuimus, cuius florem celeriter decidere posuimus, validius semen refrigerat: itaq; nequaquā, eo quis innoxie solo vti possit, sicut satiuo siue domestico melli admiscens. Admodum vero si ita sumptum sit, somnū conciliat. Cæterum pusillum eius inspergunt ijs quę ex melle conficiuntur bellarijs, atq; itrijs, panibusq;. Porro tertio loco dicti semen atrum etiā medicamentosum est, admodum refrigerans. At quod quarto loco positum est, omnium est medicatissimum tum in semine, tum in caliculis, tum in folijs, tum in succo. Valide enim refrigerat, ad stuporem vsq; & mortē perducens. Sed medici, quo probe eo vtantur, medicamentis miscentes, frigiditatis vehementiā retundunt. Est enim ex quarto & vltimo refrigeratium ordine. Porro quo pacto maxime ex methodo mistionem facere oporteat, nō est præsentis tractationis proprium, sed eius quæ de componendis medicamentis agit, quæ post hoc opus a nobis exponetur.

Mecon ceratitis. Papauer cornutum.

Nominatum quidem sic est à semine leuem inuersionē habente, velut & fœnigræcū: vt bouis cornu esse videatur simile. Vocatur porro à quibusdā paraliū, quādoquidem vt plurimum iuxta mare nascitur. Vim habet incidendi, & abstergendi. Itaq; radix herbæ in aqua decocta ad dimidiū, hepaticos affectus adiuuat. Porro folia & flores sordida admodū & cōtumacia vlcera iuuāt: sed ea reijcere oportet vlceribus iam purgatis. Adeo enim abstergere valent, vt & puræ quoq; carnis nonnihil eliquent. Hoc viriū robore nō sordem dūtaxat, sed & crustam vlceribus detrahit.

Mecon Heraclea. Papauer Herculeum.

Vocatur vero & aphrodes, hoc est spumosum, eo quod totum candidum est & spumosum, exile. Semen habet pituitam expurgans.

Melea. Malus.

Malus non omnis eiusdem naturæ est, velut nec eiusdem fructus. Quippe quædam mala dulcia sunt, quędā austera, nonnulla acida, alia extreme exoluta & aquea. & sane in istis aqueum exuperat: vt temperies eorum sit tum humidior, tum frigidior: in acerbis autem terrenum frigidum. In austeris vero tum istud, tum aqueum frigidum, sicut in dulcibus aqueum temperatum. Sic quoq; succi, cortices, foliaque arborum inter sese dissident. Itaq; si austeriora sint atq; acidiora vulnera, illis glutinare possis, tum in phlegmonarū principio influxionem repercutere, ac stomachū

ventrémq; exolutum ac languidũ roborare: at aquosioribus mediocres phlegmonas incipientes & gliscentes remittere. Sed hæc iam ad curandi rationem attinent: proinde ea citius etiã relinquẽda. Porrò q̃ plurima pomis omnibus recrementitia frigidáq; insit humiditas, vel hinc liqueat, quòd eorum omnium nullus omnino succus durare, ac vetustatem ferre possit, verum acescant corrumpãturq; vniuersi. Solus enim cydoniorũ & struthorum (vtpote quę propter vincentem adstrictionẽ minus cæteris sunt humida) succus coctus cũ melle durare potest: tametsi ipse per se nõ ita durare queat.

Melea persice. Malus persica.

Hęc vulgo nunc ab omnibus vocatur persice tantũ, illo videlicet omisso, melea. Ipsa igitur arbor in germinibus & folijs vincẽtẽ habet amarã qualitatẽ: proinde folia eius trita & super vmbilicũ imposita lũbricos necãt. Alioqui sanè etiã digerens medicamen est. Fructus eius, nẽpe esculẽtum hoc persicũ, humidior est & frigidior temperie.

Melea armenice. Malus armenica.

Huius vetus nomẽ deficit. Vocant enim omnes tũ fructũ tũ arborẽ pręcocion. Fructus humidior frigidiórq; est, vtrũq; secũdo quodammodo excessu perpessus.

Melea medice. Malus medica.

Huius fructus nõ amplius malũ medicũ, sed ab omnibus citriũ nũcupari adsolet, in semine quidẽ vincẽtẽ habẽs qualitatẽ acidã & siccã, vt ipsum tertij sit ordinis resiccantiũ refrigerãtiũq;: in cortice vero itidẽ desiccantẽ tẽperiẽ est sortitus, nõ parũ tamẽ habẽtẽ acrimonię: proinde desiccat hic secundo excessu, nõ tamẽ frigidus est, sed aut tẽperatus, aut paulo infra. Porrò caro eius pariter crassi succi est, & pituitosa frigidáq;. Nã & ipsa editur sicut & cortex: semẽ omne edi ineptũ est, tũ humidũ illud & acidũ de quo primũ disserui, & nucleus qui in illo inuenitur, id quod reuera semẽ est. Hic amarus est, & digerẽdi videlicet siccandiq; facultatẽ obtinens, secũdo quodãmodo ordine à tẽperatis recedẽs. Folia vero deniq; exiccãdi ac digerẽdi vim obtinent.

Meum.

Huius radices perutiles sunt, calidæ tertio ordine, siccæ secundo: proinde vrinã mensesq; ciere volentes hoc vtũtur pharmaco. Sed si plusculũ sumatur, capiti dolorem mouet, vtpote cũ plusculũ sit calidũ quàm siccũ: quippe quũ humiditatẽ crudiusculã etiamnum & flatuosam caliditatẽ ad caput deferat, atq; ita ipsum afficiat lædatq;.

Milax trachæa, hoc est aspera.

Milax trachæa clauiculis plena est. Varie nanq; arboribus circũuoluitur sursum deorsum. Folia leuiter acria gustantibus sunt, & alioqui vtentibus calida.

Milax læa, hoc est læuis.

Milax læa quodammodo iam dictæ similes vires obtinet.

Morea. Morus.

Mori fructus maturus quidẽ vẽtrẽ subducit, immaturus vero vbi aruerit, admodũ restringit. Itaq; ad dysenterias accõmodus est, & affectiones cœliacas, & quascũq; alias fluẽtes. cõtunditur autẽ, ac opsonijs cõmiscetur, velut rhoi fructus: aut si cui ita videatur, ex aqua aut vino bibat. Porrò q̃ maturorũ succus ad stomatica medicamẽta sit vtilis, propter eã videlicet quę inest illi adstrictionẽ, neminẽ latet. Pręterea ad alia cõplura particularia quę mediocrẽ poscũt adstrictionẽ, cõpetit. At matura mora pręter acerbitatẽ & aciditatẽ sortita sũt. & tota adeò arbor in omnibus suis partibus mistã aliquã vim obtinere videtur ex restringẽte & purgante cõpositã. Attamẽ in radicis cortice purgatoria cum quadã amaritudine exuperat, adeo vt & latum lumbricum interficiat. In alijs autẽ partibus restringẽs vincit. in folijs tamẽ

& germinibus quodammodo media vtriſque temperies eſt.

Myagros.

Myagri ſemen pingue eſt. nam ſi fundatur, oleoſum quid effundit, quod emplaſticã vim obtinet.

Fungus.

Fungus frigida humidaq; admodũ planta eſt: quamobrẽ etiã proxime ad deleteriam & enecantẽ facultatẽ accedit: & ſanè inter eos ſunt qui interficiant, potiſſimum qui ex natura miſtam habent qualitatem putredinoſam.

Myle.

Myles radix paruo bulbo ſimilis eſt facultatis, contrahẽtis. nam cum farina ærina, hoc eſt lolij, apertam vuluam ſanare ſcribit Dioſcorides.

Myos otis. Auricula muris.

Myos otis, quidã vero myos ota. deſiccat ſecundo ordine: cęterũ nullã euidentẽ caliditatem poſſidet.

Myrice. Tamarix.

Myrice abſtergẽtis eſt ac incidẽtis facultatis, abſq; pſpicua deſiccatione. habet vero etiã adſtrictionẽ nonnullã. Has ob qualitates facultateſq; admodũ prodeſt lieni indurato decocta cũ aceto aut vino ſiue radice, ſiue folijs, ſiue extremis ramulis. Sanat porro dẽtiũ dolores. Cæterũ fructus & cortex nõ paucã ſortita ſunt adſtrictionem, adeò vt gallę omphacitidi proxima ſint, niſi quòd acerbitas euidens eſt in galla, ſed myricæ fructui temperatura ineſt inæqualis. immiſta eſt enim naturæ eius multa partiũ tenuitas, atq; vis abſtergẽdi: quod ſanè gallæ nõ accidit. Attamen vbi galla forte ad manũ nõ erit, eo vti liceat ad omnia ad quę illa vtimur. in eiſdẽ & cortice. Porrò myricę combuſtę cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimã habens abſtergendi facultatem, pauxillam adſtringendi.

Myriophyllon.

Myriophyllon vſque eo deſiccatoriæ facultatis eſt, vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis. quidã myrrhan nominãt. Radicẽ habet odoris iucũdi, & dulcẽ, quęq; menſes moueat, tum ea quæ thoracem ac pulmonem degrauant, purgantem. Itaq; ex ſecundo ordine fuerit excalfacientium, adiuncta quadam partium tenuitate.

Myrrhine. Myrtus.

Myrtus, ex cõtrarijs ſubſtãtijs hęc plãta cõſtat. vincit tamẽ in ea frigidũ terrenũ. Habet vero etiã tenue quiddã calidũ. Itaq; valẽter deſiccat. Porrò tũ folia, tũ germina, tũ fructus, tũ ſuccus, nõ parũ iter ſe in adſtrictione diſſidẽt. Porrò quod ramis & trũco adnaſcitur tuberoſum, quã quidã myrtada nũcupãt, quãto dictis ſiccius eſt, tãto & deſiccat & adſtringit vehementius. Quidã id tundẽtes reponunt, poſtea vino ſubigentes in paſtillos formant. Folia itẽ arida viridibus plus deſiccant. miſcetur enim virentibus humiditas quędã. Porrò ſuccus nõ tantũ ex virẽtibus folijs exprimitur, ſed & fructu. Reſtringẽdi vim hæc omnia habent tũ foris impoſita, tũ intro ſumpta in corpus, qp ſcilicet nondũ vllã deleteriã aut purgatoriã ſubſtantiã habeant admiſtam.

Moly.

Hoc quidã vocãt peganon agrion, hoc eſt rutã ſylueſtrem. Nonnulli harmolan. Syri Beſaſan, ſicut Cappadoces Moly, quia radicem habeat nigrã, & florẽ lacteũ. vis eius tenuium partium eſt, & calida tertio ordine: vnde & craſſos humores diſſecat ac digerit, & vrinam mouet.

Libri ſeptimi finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber octauus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

QVantum itaque reliquum est facultatis secundũ naturam, id hoc libro dicetur, nec id quidem omne, sed tantum effectricium qualitatum actiones. Nam totius substantiæ plantarum opera postea per se exponam. Commonefactis itaque lectoribus de iis quæ supra tractauimus, nempe quòd cuiusque simplicis facultatis in maioris minorisque ratione discriminationem quatuor ordinibus notauimus, quòdque perspicuis limitibus cuiusque ordinis latitudinem circunscripsimus, tum quòd inueniendarum facultatum rationem quandam ac viam docuimus, horumque omniũ demonstrationes confecimus, ac scopos posuimus, & cuiusque facultatis iudicãdi normas tum peculiares tum cõmunes: sic iam reliqua adiiciemus, hortantes, si quis sit qui in superioribus versatus non sit, vt aut hæc omnino relinquat, aut si amans laboris est, ab initio prius totũ opus perlegat. Siquidẽ prius quàm in illis exercitatus fuerit, obscura omnia & demonstrationis expertia videbuntur dicenda.

Nardu stachys. Spica nardi.

NArdi spica excalfacit excessu primo, desiccat secũdo iam completo. Composita est ex adstringente sufficienter substantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. ex his constans facultatibus radix & ad iecur & ad stomachũ rationabiliter conuenit tũ pota, tum extrinsecus imposita. Vrinã ciet, morsus stomachi sanat, in ventre ac intestinis cõsistentes fluxiones desiccat, ad hæc & eas quæ in capite & thorace. Valentior est vocata indica, nigriorque quàm syriaca.

Nardus Celtica, hoc est Gallica.

Nardus gallica iam dictis similis quadantenus in genere facultatis est, cæterum ad omnia imbecillior, præterquam ad prouocandam vrinam. Siquidem calidior illis est, sed minus adstringit.

Nardus orea, hoc est montana.

Nardus montana, quę & thylacitis & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia nascitur, sed prædictis debilior.

Narthex. Ferula.

Ferulæ semen excalfacit & attenuat. Cęterum id quòd intus inest, quod medullam vocant, adstringentem qualitatem participat, cuius nomine sanguinẽ spuentibus & cœliacis conuenit.

Napy.

Napy calfacit & desiccat ordine quarto.

Narcissus.

Narcissi radix vsque adeo exiccandi facultate pollet, vt & maxima vlcera conglutinet vel ad incisiones vsque quæ circa tendones accidũt. Habet vero quiddam abstersorium & attractorium.

Neuras. Poterium.

Neuras, quidam poterium vocant. desiccandi absque morsu facultatem possidet, adeo vt & neruos incisos glutinare credatur. Radices eius potissimũ eiusmodi vim obtinent: quin & decoctũ earũ quidã exhibent ijs quibus affecti sunt nerui.

Nerium, aut Rhododaphne.

Nerium, aut Rhododaphne, notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerẽdi vim obtinet. Porrò si intro in corpus assumatur, perniciosus ac venenosus nõ tantum hominibus, sed plerisque etiam pecudibus est.

Nymphea.

Nymphea tum radix tũ semen desiccandi vim habet citra morsum. Itaq; ventris profluuia cohibet: semenq; siue per insomnia siue alio pacto immodice profluẽs retinet. Iuuat porro etiam dysentericos. Cæterum nymphea quę candidam habet radicem, potentioris est facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verũ & hæc, & ea quoq; quę atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porro nõnullam habent quoq; & abstergendi potentiã. Itaq; & alphos sanant, & alopecias. Cæterum ad alphos macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

Xanthium.

x Anthium, vocatur etiam phasganium. Semen digerendi vim obtinet.

Xyris.

Xyris, quidam xyrida. tenuium partium, attractorię, digerẽdi, ac nimirum etiam desiccandi est facultatis cũ radix, tum multo etiam amplius fructus, qui quidẽ & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Xiphion. Gladiolus.

Xiphij radix, & maxime altera illa quæ superior est, attrahentem, digerẽtem, & desiccantem scilicet etiam facultatem possidet.

Oë. Sorbus.

Sorbus arbor, cuius fructus gręce ὄα vocãtur, & à plerisq; ὄυα, hoc est sorba nominãtur, adstringẽtẽ obtinet qualitatẽ, sed multo imbecilliorẽ quàm mespilus. proinde sanè etiã esui iucunda est, minusq; quàm mespilus ventrẽ constringens.

Oenos. Vinum.

Vinum ex secundo est ordine excalfacientium: sed quod admodum vetus est, ex tertio: sicut mustum quod vocant, ex primo. Caliditati eius proportione respondet siccitas.

Olynthi. Grossi.

Grossi acrem vim possident propter succum totius arboris communem qui illis inest. Cocti itaque duros tumores discutiunt, crudi vero myrmecias & thymos eijciunt.

Olostium.

Olostium desiccandi vim habet cũ adstrictione: quamobrẽ ipsum ad rupta potui exhibent.

Olyra.

Olyra mediam tritici & hordei naturam possidet tam vt nutrimentum, quàm vt medicamentum. Ex illis igitur de istis colligito.

Onagron.

Onagron, aut onathera, aut onathyris. huius radix arefacta vinosum quiddam redolet. Sed & facultatis vini est maxime.

Onosma.

Onosma vel osmas, vel phlonitis, vel ononis, ex acri & amara constat substãtia: proinde quoque creditur fœtus necare & eijcere folijs eius in vino potis.

Onobrychis.

Onobrychis rarefaciendi digerendiq; vim obtinet. proinde folia eius virentis etiamnum, illita ad morem cataplasmatis, phymata digerunt: arefactę vero si cũ vino bibantur, strangurias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta.

Ononis.

Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Radix eius maxime est vtilis, habens quippiam & abstersorium & incisorium. Itaq; non tantum vrinas prouocat, sed & lapides confringit. Eadẽ facultate & crustas detrahit. Vtuntur porro ea quoque & ad dentium dolores, collui videlicet eam in oxycrato coctam præcipientes.

Oxos. Acetum.

Acetum in primo horum commentariorum mistæ esse substantiæ, nempe frigidæ pariter & calidæ, eiusq; vtriusq; tenuium partium, demonstratum est. Cæterũ calidam frigida exuperat. Porro magnã desiccandi facultatem obtinet, adeo vt sit tertij ordinis desiccantium iam completi, vtiq; quum validum extiterit.

Oxyacanthos.

Oxyacanthus. Hæc arbor vt piro syluestri similem habet speciem, ita & vires non dissimiles: quin & ipsi fructus: piri quidem syluestris, prorsum atque absolute amarus est: cæterum oxyacanthes & tenuium est partium, & paulũ quiddam incisiuum obtinet. Porro arboris huius fructus, piri syluestris fructui similis non est, verum myrtis, scilicet rubens, & rarus. Habet vero & nucleos. Porro non esus tantum, sed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos ῥόους graeci vocant, cohibet.

Opus, siue succus.

Opus siue succus cyrenaicus quidẽ omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omnium maxime per halitum digerit: quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi. siquidem plurima eorum pars essentiæ aëriq; est & igneæ. Porro complures habentur succi. Quauis nanque radice incisa aut caule, quod ex vulnere crassum ac lẽtum effluit, succus est: cęterum specialius & velut per excellentiam quandam cyrenaicum ita nuncupant, & medicum, & syriacum.

Origanus.

Origanus, heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quam quidã panaces heraclium, alij conylen cognominant, valentior vtraque est. Omnes vero incidendi extenuandi calfaciendiq; facultatem possident: hæcq; tertio excessu obtinent. Porro ea quam tragoriganũ appellitant, assumpsit etiã adstrictionis quippiã.

Orobos. Eruum.

Orobus desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit vero primo. Porro quatenus amaritatis est particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obstructiones expedit. Cæterum si sumatur copiose, sanguinem per vrinas euocat.

Orobanche. Eruangina.

Orobanche siccæ frigidæq; temperaturæ est in primo ordine.

Oryza.

Oryza habet adstrictorium quippiam: quare mediocriter ventrem sistit.

Orchis. Testiculus canis.

Orchis nuncupatur & herba hæc cynos orchis. Radici eius bulbosæ ac geminę vis inest humida & calida: ac gustantibus dulciuscula est. Cæterum maior radix multam videtur habere humiditatem excrementitiam, & flatuosam: quapropter epota venerem excitat. Altera vero, minor videlicet, econtra, nimirum admodum elaborata: vt sit eius temperamẽtum ad calidius & siccius vergens. Itaque hæc radix tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiã planè contrà cohibeat ac reprimat. Eduntur bulborum more tostæ.

Orchis serapias.

Orchis quem & serapiada nuncupant, sicciorem facultatẽ obtinet quàm vt primi ordinis haberi mereatur: quocirca nec perinde ad venerem accommodus est. Oedemata illitus discutit. Vlcera sordida expurgat, herpetes sanat. Siccatus multò amplius desiccat. Nã & putrescentia contumaciáq; vlcera sanitati restituit: quippe cum & subadstringens sit: ac proinde etiam ventrem ex vino potus sistit.

Osiris.

Osiridi herbæ, ex qua fiũt & cacoremata, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. Quare & in iocinore consistentes adiuuat obstructiones.

Pancration.

PAncratiũ. Radix huius, scillę similem gustum refert ac vires. Quare ea quidã pro scilla, si ea non adsit, vtuntur. efficit enim omnia in genere quidem similiter, sed longe imbecillius.

Paliurus.

Paliuri folia & radix adeo non obscuram habent adstringendi facultatem, vt & ventrem fluentem cohibeant: adeoq; digerunt, vt & phymata curent, quæ quidem non admodum phlegmonode sunt & calida. Fructus porro tantam obtinet incidendi vim, vt & calculos vesicæ comminuat, & pectoris pulmonisq; excretionibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus ipsa quidem per se in vsum medicinalem haud ingreditur. At macerata aut vsta vtilis efficitur. Igitur oxycrato vinove macerata recentia vlcera glutinat, maxime in circulum circumposita. Verum hic quidẽ est ceu materia quæ medicamina sanantia accipiat: at vbi vsta fuerit, medicamẽ est exiccatorium, velut & chartæ combustæ cinis, nisi quatenus infirmior est quàm papyri.

Panax Heraclium.

Panaces Heracliũ. Ex hoc fit vocatus opopanax, radicibus eius & caulibus scilicet excisis. Porrò opopanax ipse lõge est ad plurimos vsus aptissimus, vtpote excalfaciens, emolliens & digerens. ponatque ipsum quispiam in calfaciẽdo tertij ordinis, in desiccando verò secundi. Cortex radicis exiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum: sed minus quàm succus. Quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoque vtimur & ad nuda ossium, & ad vlcera maligna & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, scilicet abstergendo simul ac desiccando, nec ita magnopere calfaciendo: quæ omnia ad carnem generãdã necessaria sunt: velut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus mouendis medicamen accommodũ. Cæterum nescio quo pa-

cto nunc omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc vocitent.

Panax Asclepium.

Panaces Asclepium minus est calidum supra dicto panace: quamobrem floribus eius & semine melli mistis, ad vlcera phymata & phagedænas vtuntur.

Panax Chæronium.

Panaces Chæronium & ipsum similem prædicto facultatem possidet.

Paronychia.

Paronychia ab effectu nominata est. sanat enim paronychias, &, vt refert Dioscorides, fauos quoque. Vis eius est tenuiũ partiũ, & exiccatoria, morsu vacans. Talia enim sint oportet quæ paronychias sanant. Porro satis cõstat tale esse idoneum ad digerendos affectus omnes qui digeri postulãt. Talia enim sunt quæ cum ex tertio sint ordine excalfacientiũ & desiccantiũ, velut & hoc, essentiæ insuper subtilis sunt.

Pentaphyllum.

Pentaphylli radix desiccat vehemẽter, minimum vero acris est: quare multo est vsui: velut alia quoque omnia quæ cum sint tenuium partiũ, citra morsum desiccant. Est enim hęc radix desiccatoria ex tertio ordine, minimũ habẽs euidẽtis caliditatis.

Peplos.

Peplos. quidam vero mecona aphrode. & hic frutex succum habet similem tithymallis, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.

Peplium.

Peplium. & hic quoque fruticulus succũ obtinet sicut tithymalli: nascitur que plerunque ad mare, radicem habens superuacuam, vt & peplos: succum vero validũ, nõ tamen admodũ vtile: sed semẽ vtile est & flatuosum, similiter semini pepli purgãs.

Peperi. Piper.

Piperis radix vires costo similes potissimũ obtinet. Porro fructus nuper quidem admodum germinãtis, longũ piper est: quare etiam maturo humidius est. humiditatis eius indicium est quod facile repositũ perforetur, ac nõ protinus mordicet, sed post paulo incipiat, verũ plusculũ dûret. Porro fructus qui velut omphax est, piper album est: nigro quidem acrius. Nam illud iam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verum vtrunque valenter tum excalfacit, tum desiccat.

Persea.

Perseæ folia adstringentem vim modice participant, adeo vt queant etiã nonnunquam vtiliter sanguinis eruptione affectis partibus imponi.

Periclymenos. Volucrum maius.

Periclymeni vtilis est tum fructus, tũ folia, adeo vehementer incidẽtis pariter & excalfacientis facultatis, vt si plusculũ bibantur, vrinam sanguinolentã efficiant: principio quidẽ vrinã duntaxat mouentia: porro foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuãt & lienosos difficulter spirantes. Competens potionis mensura est drachmę vnius cũ vino. Porro desiccat quoque semẽ: & quidã aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatẽ bibẽtibus afferre. Sed & sunt qui certum dierũ numerum ad talem potionem præfiniunt, vt Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam vrinam cruentam reddi a sexto die memorat.

Peristereon.

Peristereon. Appellata est inde adeo, quod in ea peristeræ, hoc est columbę versentur. Vim habet hactenus desiccantem, vt vulnera conglutinet.

Petaſites.

Petaſites ex tertio eſt ordine deſiccantium. Quamobrem ad cacoëthe & phagedænica vlcera eam adhibent.

Petroſelinum.

Petroſelini ſemen maxime vſui eſt, quũ tota etiã herba vnà cũ radice ſimilẽ ſed imbecilliorẽ facultatẽ ſortiatur. Eſt autem vt guſtu acre cum amaritudine, ſic & in operibus calidũ, vnà cũ incidẽdi effectu. Hinc menſes & vrinas affatim prouocat. Eſt & aphyſon, hoc eſt, flatus extinguit. Fuerit itaq; & ipſum tertij ordinis tũ excalfaciẽtiũ, tũ deſiccantiũ. Porrò Cilices id modo petroſelinon appellãt, quod natũ eſt in Amano. Sed id ſmyrniũ potius fuerit, quàm petroſelinũ. Nõ tamen ita multũ à petroſelini viribus abeſt.

Peucedanum.

Peucedani radice quidẽ maxime, ſed tamẽ etiam ſucco & liquore vtimur. Sunt autẽ omnia hæc eiuſdem ſpecie facultatis: ſed valentior ſuccus, admodum excalfaciens & digerens: quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone thoraceq; ex craſſitudine & viſcoſitate humorũ prouenientibus. Atq; intro quidem in corpus ſumpta, ſed tamen etiã olfactu proſunt. Porrò quod incidat & extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit: quia videlicet tenuium eſt partium, & excalfactorius. Quinetiã lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo atq; extenuando craſſos humores. ſed & radice ad hæc vti liceat, quæ & ſquamas celerrime ab oſſibus detrahit, quia videlicet valide deſiccat, minus tamẽ quã ſuccus excalfaciens. Et vlceribus contumacibus remediũ eſt optimũ arida illita. ipſa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit, excalfaciens quidem ordine ſecundo iam completo, deſiccans vero tertio iam incipiente.

Peganon. Ruta.

Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfacientiũ: domeſtica vero ex tertio. Eſt autẽ non ſolũ guſtu acri, ſed & amaro. Ex quo ſanè etiã digerere atq; incidere craſſos lentoſq; humores poteſt. Ob eandẽ vim & vrinas mouet. Quin & tenuium eſt partium, flatuſq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitũ cohibet: digeritq; atq; exiccat ſanè ſtrenue. eſt enim eorum ex numero medicamẽtorũ quæ valenter deſiccant. Porrò quod ſuperius moly & beſanum nominari diximus, & ipſum vtiq; fuerit ruta ſylueſtris.

Piſſa. Pix.

Pix ſicca quidẽ deſiccat & excalfacit ſecundo à medio cribus ſiue ſymmetris exceſſu: ac plus deſiccare poteſt quàm excalfacere. Humida vero econtra, plus videlicet calfacit quàm deſiccat: habetq; nonnullã partium tenuitatẽ: quo & aſthmaticos & purulentos adiuuat. Satis eſt autẽ cyathi linxiſſe mẽſurã melli miſtę. Sed & abſtergẽdi quandã vim habet, atq; cõcoquendi digerẽdiq;: veluti & in guſtu leuẽ amaritatem & acrimoniã. Sic leproſos vngues eximũt miſtæ cũ cera: lichenaſq; detergunt: cõcoquunt item duros & crudos tumores omnes cataplaſmatis inditæ. Ad eã omnia humida valẽtior eſt. Arida vero pix tametſi ad hæc quidem deterior eſt, glutinandis tamen vulneribus magis congruit. Ex his itaq; clarum eſt humidæ pici calidam humiditatem affatim eſſe admiſtam.

Piſſelæum.

Piſſelæũ ex humida pice efficitur, genere quidẽ illi ſimile, ſed eſſentiæ tenuioris.

Pistacium.

Pistacium. In Syria vbertim hæc planta nascitur. Fructus eius quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum habens. obstructiones itaq; liberat, sed maxime iecoris, veruntamen etiam thoracis, pulmonisq;.

Pityides.

Pityides. nominatur ita fructus pityon, hoc est picearũ. At quidam per abusum similiter quoq; pini fructum nũcupant. Mistam vim obtinent, vtpote adstringentes, & acrimoniam quandam cum amaritate possidentes: quamobrem thoracis pulmonisq; expuitionibus conferunt.

Pitys. Picea.

Piceæ cortex vincentem habet facultatem adstrictoriam, vsqueadeo vt & intertrigines bellissime sanet, & ventrem potus sistat. sed & ambusta cicatrice includit. Porrò tedę cortex illi adsimilis est, sed viribus tamen moderatioribus. In folijs arboris vtriusq;, vt quæ multo sunt cortice humidiora, vis inest vlcerum glutinatoria. In cono, quanquam his similis sit, validior tamen facultas est tum in cortice, tum in folijs, adeò vt dictorum nihil probe efficere queat, verum molestam quampiam habeat mordacitatẽ. Porrò fuligo quæ ex dictis colligitur, ad pilos superciliorum accõmoda est, itẽmq; ad angulos oculorũ erosos, lippientes, ac lachrymãtes.

Pityusa.

Pityusa. & hanc quidam speciem putant esse tithymalli, quòd succum habeat vtillæ, quodq; similiter illis purget: cæteraq; omnia viribus illis est adsimilis.

Platanus.

Platanus humidioris frigidiorisq; essentiæ est non ita multo quàm symmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obscure phlegmonas nascentes adiuuant. Cortex autẽ & pilulæ magis desiccantem vim obtinent, vt ille quidem in aceto coctus ad dentiũ adhibeatur dolores, pilulæ vero cum adipe ad vlcera ambusta. Sunt autẽ qui cortice cõbusto medicamẽ desiccatoriũ & abstersorium efficiunt: vt cum aqua lepras sanet: per sese autem illitum, ob humorem nimium, vetera & sordida. Vitandus est puluis folijs arboris insidens: alioqui si spiritu attrahatur, arteriam offendit, valenter desiccans & exasperans: vocẽmq; lædit, sicut sanè etiam visum & auditum si in oculos aut aures inciderit.

Polygonon. Seminalis.

Polygonon vti adstrictionem quandam obtinet, ita sanè vincit in eo aqueum frigidum: vt videlicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. proinde sanè quibus stomachus æstu feruet, foris frigidum illitum prodest, velut etiã erysipelata & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cũ sit, & fluxiones repercutit, & hac ratione videtur esse exsiccatorium. Quare cum herpetum tum vlcerum tum aliorum bonum est remedium, tum etiam efficacissimum in inflammatis partibus. Est & cruẽtorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodest. Ac si vel plurimum insit puris, hoc tamen etiam desiccat. Easdem ob facultates sistit profluuium muliebre, ac dysenteriam, & sanguinis eiectiones, & vndecunq; aliunde immoderatius quippiam feratur. Refert Dioscorides quòd & vrinam prouocet exhibitum stillicidio & stranguria affectis: non tamen exacte dispositionem discriminat in qua ipsum dari expediat. Porrò mas ad omnia dicta quàm fœmina validioris est effectus.

Polygalon.

Polygalon modice auſtera folia obtinet. videntur autem ſi bibantur, lac generare. Itaq; ſuperauerit in eo calidum ac humidum.

Polygonatum.

Polygonatum miſtam habet tum facultatem, tum qualitatem. habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon faſtidioſam quandam amaritatem explicatu difficilem. Quocirca nec admodum eſt vſui, ſed tantum quòd radicem eius quidam vulneribus illinunt. Sunt etiã qui næuos in facie illo detergũt.

Polemonium.

Polemonium, quidam philetærium, quidã (velut Cappadoces) chiliodynamon, tenuiũ partium eſt, & deſiccandi vim obtinet: quamobrem quidam radicem eius cum vino ad iſchiadicos, dyſenteriam, lienémq; induratum potui exhibent.

Polium.

Polium amarum eſt guſtantibus, & modice acre. obſtructione itaque liberat viſcera omnia, vrinámq; & menſes ciet: ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, & maxime ſpecies eius fruticoſa. aridum cũ fuerit, rebellia vlcera ſanat illitũ. & magis hoc præſtat quod minus eſt.

Polium minus.

Polium minus, quo etiam vtimur ad antidotos. nam & acrius & amarius eſt hoc quàm maius, adeò vt ex tertio ſit ordine deſiccãtium, ex ſecundo autem completo excalfacientium.

Polycnemon.

Polycnemũ deſiccat & excalfacit ſecundo exceſſu. Itaq; & ipſum vlcera glutinat.

Potamogeton.

Potamogeton adſtringit & refrigerat ſimiliter polygono: ſed eſſentia eius craſſior quàm polygoni eſt.

Polypodium.

Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem: vt facultatis ſit admodum quidem deſiccantis, citra morſum tamen.

Praſium. Marrubium.

Praſium ſicut guſtu amarũ eſt, ita ſi quis vtatur, cõuenientẽ huic ſapori actionẽ poſſidet, iecur ac lienẽ obſtructione liberans, & thoracẽ pulmonémq; expurgans, ac mẽſes promouẽs. Sed & illitũ detergit ac digerit: ponátq; ipſum quiſpiã in calidita te quidem ſecũdi ordinis iam cõpleti, in ſiccitate tertij medij aut cõpleti. Succo eius ad aciei oculorũ claritatẽ vtuntur cum melle. Quinetiã & per nares auriginẽ purgant, & ad auriũ dolores inueteratos adhibẽt, vtiq; in quibus obſtructionẽ diſijcere, meatúmq; ipſum & ramos meningum ſeu membranarum expurgare eſt vſus.

Propolis.

Propolis extergentis non ita valentis eſt facultatis, cæterum admodum valenter attrahentis. Eſt enim eſſentia tenui. porrò excalfacit ordine ſecundo completo, aut certe tertio incipiente.

Ptarmice.

Ptarmices flores quidem, ciẽdæ ſternutationis vim obtinẽt: vnde & herbæ [nomen obuenit. Sugillata] & reliquas ecchymoſeis digerit. eſt enim temperies eius calida & ſicca, viridis etiamnum ordine ſecundo, ſiccatæ tertio.

Ptelea. Vlmus.

Vlmi folijs quandoq; recens vulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & abstergentem inesse illis facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius. Itaq; cum aceto & lepram sanat. Porro viridis etiamnum ac recens si vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare potest. Radices eandem vim obtinent. nam & decocto earum quidam perfundūt fracturas quæ topho siue callo inducto opus habent.

Pteris, Filix. Thelypteris.

Filix radicem habet maxime vtilem. latum enim lumbricum interficit si quis eam quatuor drachmis in melicrato ebibat. Ad eundem modum partum viuum quidem necare, mortuū autem eijcere mirum non est. Est enim amara, paulum habēs adstrictionis. Quamobrem vlceribus imposita vim habet valenter desiccandi, non tamen mordax est. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

Pycnocomum.

Pycnocomi radix, fructus, folia, omnia digerendi attrahendiq; habent facultatē, vtpote quæ & gustu sunt acria. folia itaq; phymata & furunculos discutiūt. fructus valentior est, & hæc quidem efficere potest mistus alicui digerentium cataplasmatum, cuiusmodi est quod ex hordeacea farina cōficitur. palos & alia id genus infixa ad extimam cutem elicit. Porro radix ad supradicta quidem deterior est & infirmior, cæterum bilem flauam expurgat.

Pyrethron.

Pyrethri radice potissime vtimur causticam vrentemve facultatem obtinente, qua vtiq; etiam dentes refrigeratos mitigat: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq;, quos ναρκώδεις vocant, & resolutos adiuuat.

Pyros. Triticum.

Triticum vt alimentum quidem quam habeat naturam, non est huius instituti exponere, vt medicamentum vero foris impositum primi est ordinis excalfacientium: non tamen nec resiccare nec refrigerare manifesto potest. habet vero etiam quiddam lentoris, obstruentisq; naturæ. Porro quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius. Quod vero ex pane fit cataplasma, vim habet magis digerentem quam quod ex tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe quum fermentum vim habeat attrahendi digerendiq; ea quæ in alto resident.

Rhamnus.

RHamnus desiccat & digerit excessu secūdo, refrigerat in primo cōpleto, aut secūdo incipiēte. proinde herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Cæterum ad hæc teneris vtendum est folijs.

Rhaphanis. Radicula.

Raphanis excalfacit quidem excessu tertio, desiccat vero secundo. agrestis autē in vtroq; efficacior est. Quin & semē ipsum planta efficacius est. Facultas ei inest digerēdi. Itaq; ad sugillata & alia id genus liuida ob talē facultatē accōmoda existūt.

Rheum. Rha.

Rheum, quidam id Rha nuncupant. mistam habet tum temperaturam, tum facultatem. habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio: & adiuncta est quædam caliditas. siquidem si plusculum mandatur, subacre con-

ſpicitur. Quinetiam aëriæ cuiuſdam ſubſtãtiæ ſubtilis eſt particeps: quod indicat tum laxitas, tum leuitas: verum & opera. ob id enim non tantum conuulſis, ſed & ruptis & orthopnœæ prodeſt. Sic quoq; liuentia & lichenas ſanat illitũ cum aceto. Porrò quòd adſtrictionis opera haud inſtrenua ſunt, hinc diſcere liceat, quòd ſanguinem expuentibus, cœliacis, & dyſentericis conferat. nec enim reluctatur terreſtri frigido tenue aërium: imò eo quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus cauſa exiſtit.

Rhetinæ. Reſinæ.

Reſinæ omnes deſiccant & excalfaciũt. Cæterum inter ſe diſcrepant, quòd plus ac minus habeant in guſtu quidem acrimoniæ, in facultate vero caliditatis: tum quòd aliæ plus aliæ minus ſortitæ ſunt partiũ tenuitatis: præterea ꝙ nonnullæ adſtrictionis ſunt participes, aliæ nequaquam. Primas meruit omnium non iniuria lentiſcina. Eam vocant maſtichen. Nam præterquam ꝙ paucula ei adeſt adſtrictio adeò vt ſtomachi ventriſq; & iecoris imbecillitatibus & phlegmonis conueniat, inſuper illi ineſt mordacitate vacãs deſiccatio. Minimũ enim acris eſt, & maximè tenuiũ partium. Inter alias præfertur terebinthina, manifeſtam quidem, non tamẽ ſimiliter atq; maſtiche adſtrictionem poſſidens. cæterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quã magis etiam quàm maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, vt & pſoras ſanet. Quinetiam quæ in profundo reſident, cæteris reſinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen pinea, & hac etiam magis ſtrobilina, acriores quidem ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt neq; attrahunt. Mediæ inter has ſunt picea & abietina, terebinthina quidem acriores, minus tamen quàm aut pinea aut ſtrobilina. Habet porrò etiã emolliens quiddam terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo lentiſcina, ſicut & cypariſſina acrimoniæ.

Rhodos. Roſa.

Roſarum vis atq; facultas ſuperioribus libris pluribus verbis expoſita eſt, nẽpe ꝙ ex aquea ſubſtantia calida miſta duabus alijs qualitatibus, adſtringenti videlicet & amaræ, cõpoſita ſit. Quinetiam cuius ſit naturæ vtraq;, amara ſcilicet & adſtringens, in horum cõmentariorum quarto declarauimus. Flos earum magis etiã ipſis roſis adſtringit, ac proinde ſanè etiam exſiccatorius eſt.

Rhodia rhiza. Radix Rhodia.

Rhodia radix, ea videlicet quę in Macedonia naſcitur, tenuium partium, & digerentis eſt facultatis. In calfaciendo vero ſecundi ordinis cẽſenda eſt, aut certe tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne tota ſua eſſentia venenum eſt, nec tantum homini, ſed pleriſq; pecoribus. At temperie ſanè tertij eſt ordinis excalfacientium, incipientis vtique, primi autem deſiccantium.

Rhœa. Malum granatum, ſiue punicum.

Malum granatum omne adſtringentẽ qualitatem obtinet, non tamẽ in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia quàm auſtera. Et ſanè quæ ab vnoquoq; eorum procedit vtilitas, ſecundum vincentem eueniat qualitatem neceſſe eſt. Dictum autem in quarto horum cõmentariorum eſt ſuper dulci ſapore, auſtero, & acido. Itaq; ex illis de malorum punicorum differentia liceat colligere. Porrò ſucci ipſius acini tum adſtringentiores, tum exſiccan

tiores sunt: his etiam magis putamina. vocatur autem Sidia. Adsimilem illis vim habent Cytini. sic enim eorum appellantur flores.

Rhus.

Rhus fruticosa planta adstringit, desiccat. Nam & coriarij ad desiccãdum & adstringendum planta vtuntur: ac proinde βυρσοδεψικὴ græce, latine excoriaria appellata est. Porrò medicis in vsu sunt in primis fructus eius & succus multum austeræ qualitatis. Consentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaq; & hoc medicamen ex tertio ordine exsiccantium, ex secundo vero refrigerantium.

Rhypos. Sordes.

Sordes in gymnasiorũ statuis in quibus largum oleum inhęret, digerendi emolliendiq; vim obtinet. In palæstris autem, quantum accepit pulueris, tantum etiam diuersa est. Hanc sordem πάτον græci vocant. prior cruda phymata digerit, secunda optimum est phlegmones mamillarum remedium. Siquidem feruorem earum veluti igneum extinguit, & quod affluit repellit: denique & quod continetur, halitu digerit. Constat enim ex puluere, oleo, sorde humana, & sudore. Ac puluis quidem emplasticam vim habet, & refrigeratoriam, repercussoriamque: oleum vero emollit: porrò sudor & sordes digerentia sunt. Cæterum quæ à statuis corraditur cum puluerem non habeat, & ab ære æruginem quandam sumpserit, non iniuria acrior est. porrò huius mentionem modo fecimus, quòd maxima sui parte ex planta originem sortiatur. Sed & vbi de ijs quæ ab animalibus proueniunt verba faciemus, eius tum quoq; meminisse necesse erit propter sudorem.

Sagapenum.

SAgapenum liquor est calidus, & tenuiũ partiũ, sicut & alij liquores. Sed & absterſionẽ quãdã possidet qua oculorũ cicatrices expurgat atq; extenuat. Quin & suffusionibus & hebetudinibus oculorũ quæ ob humorũ prouenientes crassitiem, non malũ est medicamentũ. At ipsa planta ex qua prouenit, ferulę assimilis, imbecilla & inutilis est. Sanè ipsa primũ sagapenũ appellatur. At liquor eius abusiue hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius nanq; foret ipsum cognominare non sagapenum, sed sagapeni succum.

Sampsychon. Meiurana.

Sampsychon tenuium partium, & digerentis est facultatis. desiccat enim & excalfacit ordine tertio.

Saprotes ξύλων. Caries lignorum.

Caries lignorum, & maxime quæ particeps est adstrictionis simul & abstersionis, velut vlmus, expurgat impletq; vlcera humida.

Sarcocolla.

Sarcocolla lachryma est arboris persicæ. mistam vim habet ex emplastica quadam substãtia, & paucula amara. itaq; citra morsum desiccat, ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrium. Triphyllon.

Satyrium aut triphyllum humidum & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoq; apparet dulce. Attamen recrementitiam & flatuosam humiditatem possidet. Quocirca ad venerem incitat. Hæc vero & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò, vt quidam aiunt, ex vino nigro austero potum sanat opisthotonon.

Selinon. Apium.

Selinum vsq; adeò calidum est, vt & vrinas & mēses cieat: flatus quoq; discutit, & magis semen quàm herba ipsa. sed & oreoselini & hipposelini similis vis est: verum hipposelinon imbecillius est, oreoselinum valentius.

Seris. Cichorium.

Seris holus est subamarum, & magis quod agreste est, quod ob id ipsum picrida hoc est amarā quidam nūcupant, quidam vero cichoriū appellant. Est autē ea sicce frigidæq; tēperaturæ, vtrūq; secūdo excessu. porrò domestica magis etiā quā agrestis refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatē extinguit. verū vtraq; adstringētis qualitatis est particeps, velut & chondrile. nā & ipsa est sereos species.

Seriphum.

Seriphum. dictum sanè de hoc est & in sexto libro in sermone de absinthio. Est enim absinthio tum specie tū gustu simile: attamē discrepat, gustu quidem, quandoquidem non æque vt illud adstringat, plusq; excalfaciat, amaritatémq; quādam cum salsedine resipiat, tum quòd stomacho infestum sit, magisq; absinthio lumbricos necet, siue foris impositū, siue intro in corpus assumptum. Et sanè calfacere ipsum in secundo ordine intenso censendum est, exsiccare in tertio.

Seseli.

Seseli, & radix quidem, sed & fructus vsq; adeò excalfacit, vt admodū vrinā mouere queat. Sed & tenuiū est partiū, vt & comitiali morbo & orthopnœis cōpetat.

Sesamon.

Sesamon non parum in se continet viscosum & pingue: quare emplasticum est & emolliēs, ac modice calidum. Eiusdem facultatis est quod ex eo cōficitur oleum: & herbæ quoq; decoctum similem vim obtinet.

Sesamoides.

Sesamoides magnum, quod & anticyricos helleboros appellatū est, propterea videlicet quia semē eius vt helleborus expurgat: hoc & reliqua facultate helleboro simile est. Nam & in abstergēdo, excalfaciendo, desiccādoq;, similē illi vim obtinet.

Sesamoides album.

Sesamoidis albi semen nonnullam item amaram qualitatē continet: sed multum amarum est. excalfacit itaq;, rumpit, & extergit.

Sideritis.

Sideritis habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem, sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida: paucula vero inest adstrictio: quare phlegmonē sedat, & glutinat. Quidam etiā vocant Achilleon Sideritin, quæ propositę quidem, quod ad iam dicta attinet, viribus est non dissimilibus, cęterum adstrictione exuperat: quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebre profluuium congruit.

Sicyos. Cucumis.

Cucumis esculentus, pepon quidem, hoc est maturus, tenuioris essentiæ est: qui immaturus est, crassioris. Sed & abstergendi & incidēdi facultas eis inest: quare & vrinam mouēt, & corpus splendidum reddunt: ac magis quoq; si quis semine arefacto contusoq; atq; cribrato vice pulueris abstersorij siue σμήγματος vtatur. Superat in eis humida frigidaq; temperies, non tamen magnopere, sed quasi in secundo cēsetur ordine. Attamen si quis aut semē aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ

fuerit naturæ, sed iam desiccatis, idq; in primo quodãmodo ordine, aut etiã secũdo, sed incipiente. Est & in istis maior abstergendi facultas q̃ in fructus ipsius carne.

Sicyos agrios. Cucumis agrestis.

Cucumeris agrestis tum fructus ipsius succus, quem vocãt elaterium, tum non minime radicis & foliorum ad medicationes perutilis est. Elaterium itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partium, maxime si quam habeant caliditatem, velut nimirum elaterium. summe siquidem amarum est, leuiter calidum: vt ex secundo sit ordine excalfacientium. porrò tale protinus quoq; digerendi vim possidet. Sic igitur eo angina laborãtes inungũt quidã cum melle aut oleo vetere. Bonũ item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. Sed & dolores capitis sanat hoc vsu. Atq; elateriũ quidem eiusmodi est: at radicis succus, vt & foliorum, licet elaterio similem vim habeat, imbecilliorẽ tamen. Sed & ipsa radix adsimilem facultatem possidet. abstergit nanq;, digerit, atq; emollit. Porrò cortex ea potentius desiccat.

Silphium. Laserpitium.

Silphij liquor calidissimus est. verũenimuero & folia & caulis & radix sat strenue excalfaciũt. Sed omnia flatulẽtę magis essentię sunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen imposita corpori, efficaciora: & omnium potissimũ liquor, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliẽdi, & liquandi vim quandam propter propositam temperiem obtinet.

Sison.

Sison calidus & subamarus gustu est: quare & vrinam mouet & cõcoquit, mensesq; prouocat, omnesq; viscerum obstructiones disijcit.

Sion.

Sion quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps. Sed & digerit, & vrinã mouet, & calculos renũ frangit, & mẽses euocat.

Sisaron.

Sisari radix cocta stomacho grata est, & vrinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritatem quandam cum leuicula adstrictione.

Sisymbrium.

Sisymbrium tenuiũ partium, digerentis, excalfacientis, & resiccantis facultatis est & temperaturæ in tertio ordine. Sed & semẽ eius tenuiũ partium est, & calidũ. Quocirca ipsum quidã cum vino exhibẽt singultiẽtibus, & tormina patientibus.

Sisymbrium.

Sisymbrium quod quidam cardaminen vocant, quandoquidem cardamomo simile quiddam gustu præfert: cum siccum est, tertij est ordinis excalfacientium & desiccantium: cum humidum & viride, secundi.

Scandix.

Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre & amarum, adeò vt in siccãdo & excalfaciendo aut secũdi sit ordinis intensi, [aut tertij incipiẽtis.] vrinã valenter ciet, & viscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans.

Scilla.

Scilla admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidã. Sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfaciẽtium. Præstat autem aut assam aut lixam sumere. sic enim virium eius vehementia exoluitur.

Scolymos.

Scolymi radix copioſam vrinam graueolentē elicit ſi quis eam in vino coctam bibat: ac proinde graueolentiam ſanat tum alarum, tum totius corporis. Atq; hoc ſanè medicamento ex tota ineſt eſſentia, nimirum cum ſuccus ſit purgatorius. At quæ ſecundum qualitates editur actio, calidum in ſecundo ordine cōpleto, aut tertio incipiente, medicamen indicat, ſiccum vero in ſecundo.

Scordium.

Scordium ex varijs id tum ſaporibus tū facultatibus cōſtat. nam & amarū quid obtinet, & acerbū & acre: & maxime ſcorodo, hoc eſt allio, aſſimilis eius eſt acrimonia: vnde ſanè mea ſentētia nomēclaturā ſortitū eſt. Expurgat igitur ſimulq; excalfacit viſcera: tū mēſes vrināq; prouocat. Præterea cōuulſa ruptaq; & laterū dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat epotū. deniq; viride quidē illitū magna vulnera cōglutinat, ſed ſordida purgat, & cōtumacia ad cicatricē perducit illitū aridū.

Scorodum. Allium.

Allium deſiccat & excalfacit quarto exceſſu. Porrò ophioſcorodon agreſte alliū eſt, domeſtico valentius, ceu reliqua agreſtia omnia.

Scorodopraſſon.

Scorodopraſſon ſicut guſtu & odore mediam ſcorodi hoc eſt allij, & praſſi id eſt porri, qualitatem poſſidet, ita & viribus.

Scorpioides.

Scorpioides excalfacit ordine tertio, deſiccat ſecundo.

Smilax.

Smilax aut Cactus arbor eſt venenoſæ facultatis.

Smyrna. Myrrha.

Myrrha ſecundi ordinis eſt tum excalfacientiū, tum deſiccantium. Itaq; capitū vulneribus illita glutinare ea poteſt. Ineſt & amaritas non pauca, per quam fœtū & lumbricos tum enecat, tum eijcit. Adeſt hinc ei & abſtergēdi potentia. Sic igitur ocularibus miſcetur facultatibus, vtiq; quę ad vlcera & craſſas cicatrices præparantur. Eadem de cauſa inditur & medicamentis quæ ad tuſſim veterē & aſthma ſiue anhelationē exhibentur. non tamen arteriam exaſperat ſicut abſtergentium nonnulla. Verum adeò moderatam obtinet abſterſionē, vt nonnulli eam arteriacis quæ vocant medicamentis commiſceant, tanquam ſufficienter excalfaciens & deſiccās medicamen: ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil verentes.

Smyrna boice. Myrrha beotia.

Smyrna boice vim habet excalfaciendi, fundendi, emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium quidā hippoſelinū agreſte cognominăt. Ex eodē genere & ipſum cū apio eſt, & petroſelino. Fueritq; apio quidem validius, imbecillius petroſelino. Menſes itaq; & vrinas mouet, calidum ſiccumq; tertio ordine. Cilices petroſelinū nominăt quod in Amano naſcitur. Sed & ipſum ſmyrnium minus eſt petroſelino ſmyrnioq; acre. proinde ſanè vlceribus imponi poteſt, quia videlicet ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere quę indurata ſunt poteſt. Reliqua vis eius apiò & petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine eius vtimur ad mēſes, vrinas, & aſthmata ſiue anhelationes.

Sonchus.

Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterum viridis etiamnum

& tener estur perinde vt cætera olera. Temperamẽtum eius quodammodo mistũ est: cõstat enim ex aquea terreaq; essentia, vtraq; leuiter frigida. Nã & adstrictionis cuiusdam est particeps: & siue cataplasmatis in morem illinatur, siue edatur, manifestò refrigerat. postea vero quàm plane resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis.

Spartum. Genista.

Sparti, quo & vites alligant, tum fructus tum virgarum succus non instrenue trahentis est facultatis.

Staphilinus. Pastinaca.

Staphilinus satiuus imbecillior, agrestis ad omnia potẽtior est. Vrinas mẽsesq; prouocat cum herba quidẽ tota, tum maxime semẽ ac radix. Habet porro etiam abstersorium in se quippiam: quamobrẽ vlcerum phagedænica quidam folijs eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

Stachys.

Stachys, frutex ille marrubio similis, gustu acri & amaro, tertij est ordinis excalfacientiũ. Quamobrẽ rationabiliter menses prouocat. Sed & abortum affert, & secundas eijcit.

Stœbe.

Stœbes fructus & folia maximo sunt vsui, adstringẽdi vim habentia mordacitatis expertem. Sed & desiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente: quamobrem decoctum eorũ dysentericis inijcitur, & auribus pure fluentibus. Tum vulnera magna conglutinat. Euidentius hæc præstat cum vino atro austero. Valenter enim desiccat omnes præter naturã humiditates. Præterea folia viridia si illinãtur, vim habent erumpentis sanguinis supprimendi, deniq; & oculorum ex ictu suffusiones illita iuuant.

Stœchas.

Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringẽs: cæterum temperies cõposita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, vnde sanè adstringit: & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vtiq; amara est. Ob vtrorumque vero conuenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viscera omnia tum totum corpus est nata. Supra nanque ostensum est quòd quæ ex eiusmodi essentijs constant medicamina, dictos effectus reddere possint.

Stratiotes.

Stratiotes aquaticus quidẽ humida & frigida facultate est, terrestris vero nonnihil habet adstrictionis: proinde sanè & vlcera glutinare potest, & vlceribus esse vtilis. Sunt qui eo & ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas.

Struthion.

Struthij radice potissimum vtimur, vtpote gustu acri, & calida siccaq; temperamẽto, ex quarto quodammodo ordine excalfacientium. Sed & abstergit & iritat: proinde quoque sternutationem prouocat, ceu cætera omnia quæ calida sunt temperie, & gustu acria.

Styrax.

Styrax excalfacit, emollit, cõcoquit: quamobrem tussibus, catarrhis, pituitæ de-

ſtillationibus raucedinibuſq; quas κορύζας καὶ βράγχους vocant, prodeſt. Tum menſes ſeu potum ſeu admotum prolicit. Combuſti eius fuligo, thuris fuligini quodammodo eſt ſimilis.

Syca. Ficus.

Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo etiam completo, aut ſecundo incipiente. habẽt vero etiam partium tenuitatem quandã. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt quæ tubercula dura concoquant: ſtatim vero etiam ea digerunt. Atque ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinẽt. Sed & decoctum earum eiuſdem vtiq; naturæ eſt. Verum vbi magis concoquere conſiliũ eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi vero plus digerere, hordeacea. panis horum in medio. Sed hæc magis ſunt propria tractatus de medicamẽtorum compoſitione, & rationis curandi: verum in præſentiarũ hæc de iſchadibus nouiſſe ſufficiat. Porrò ſcire oportet quòd quę pinguiores ſunt, magis poſſunt cõcoquere: quæ vero guſtu acriores, magis tum extergere, tum digerere. Cæterum quod ex ijs plurimũ in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli non ſolum conſiſtentia, ſed & facultate. Porro ficus virides comeſæ propter admiſtam humiditatem facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamẽ aluum vtræq; tum humidæ, tum ſiccæ. Porrò ficus caprifici acris & digerẽtis facultatis ſunt: ſic etiam domeſticarum groſſi, græce vocant ὀλύνθους. ineſt enim illis nõnihil etiam ſucci ex ficu arbore.

Syce. Ficus arbor.

Ficus arbor calidæ tenuiumq; partium temperaturæ eſt, ceu indicãt tum liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim eorum vterq; calidus eſt. Itaque nõ mordicat tãtum, aut vehemẽter abſterget, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & verrucas quas myrmecias vocãt, eijcit. Sed & purgare poteſt. Porrò ficus agreſtis, quã erineum græce, latine caprificum nominant, tum opus tum ſuccus ad omnia quàm ſatiuæ valentior eſt. Sed & cradæ earum adeo ſunt calidæ, tenuiumq; partiũ, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adijciantur, friabiles ac teneras efficiant.

Symphytum petræum.

Symphyton petræum ex contrarijs cõſtat viribus. habet enim ſecãdi vim quãpiam, qua collectum in thorace pulmoneq; pus expurgare poteſt: habetq; etiã quãdam contrahendi vim, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodice calida: per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucũdum. Manſum ſitim extinguit, & arterię aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarũ viriũ miſtionẽ ſimul digerere abũde poteſt, ſimulq; corpora contrahere conſtringereq;: proinde enterocœlijs imponitur, & ad cõuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in vino decoctum ad muliebre exhibent profluuium, vtuntur tanquam deſiccante & contrahente. Qui vero ad nephritin, tanquam expurgante & incidente.

Symphyton magnum.

Symphyton alterum, puta magnum, ſimilem dicto vim habet: non tamen guſtantibus dulce eſt, aut odorãtibus odoratũ. Sed his ſanè à modo ſcripto diuerſum eſt. Cæterum quatenus viſcoſitatem quandam & mordacitatem obtinet, ſcillæ ſimile eſt: vtitorq; ad omnia ad quæ iam dicto.

Spondylon.

Spondyli fructus acris & ſecantis eſt facultatis: itaq; ad aſthma & comitialem

morbum aptum est medicamen. prodest & aurigini. Et radix, nimirum adsimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & insuper fistularum callos tollit: cæterũ imponere eam oportet circumrasam. Porrò floris etiã succus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

Schinos. Lentiscus.

Schinos. frutex hic ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca compositus est. Desiccat igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente. in caliditatis & frigiditatis differẽtia quodammodo est medius & symmetrus. Similem omnibus sui partibus adstrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac folijs, præterea fructu, & cortice: ac si succũ ex folijs eius viridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderate adstringens. Itaque bibitur & per se, & cũ alijs medicamẽtis quę dysenterias & alui affectus sanant. quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinisq́ ex vtero eruptiones, tum sedis vuluæq́ procidentias idoneus est, vtpote ad hypocystida nonnihil prope accedens.

Schinuanthos. Schini flos.

Schinuanthos modice calfacit, modiceq́ etiam adstringit: nec plane à tenuitatis natura alienus est. Quocirca his de causis vrinam mouet, mensesq́ ciet adhibitum siue in fomentationem, siue in potionem. prodest & iecoris & stomachi ac vẽtris phlegmonis. Magis eo adstringit radix. Quod vero florem vocant, calidius est. Porrò in omnibus sui partibus, in alijs magis, alijs minus, gustantibus apparet adstrictio: proinde medicinis quę hæmoptoicis siue sanguinem reijcientibus exhibentur, commiscetur.

Schœnos læa. Iuncus læuis.

Schœnos læa, quædam oxyschœnos, alia oligoschœnos nũcupatur. gracilior duriorq́ oxyschœnos, crassior laxiorq́ oligoschœnos. Fructus oligoschœni somnum affert. At oxyschœni duæ sunt species, altera sterilis, cuius quidem in medicina nullus vsus est. altera vero semen fert. conciliat vero & huius semen somnum, sed minus quàm oligoscœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrunque si frictum cum vino bibatur, ventris fluxus desiccat, & muliebre profluuium rubrum sistit. Ex quibus clarum est quòd composita eorum temperies est, ex terrena videlicet essentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: vt & inferna desiccare possint, & sensim frigidos ad caput vapores submittere, quibus somnolentos efficiant.

Terminthos. Terebinthus.

Terebinthi tum cortex tum folia tum fructus adstrictoriũ quiddam obtinent. Sed & secundo ordine excalfaciunt. Itaque quòd etiã desiccent, manifestũ est: recentes quidem etiamnũ humidiq́, modice: sicci vero, ordine secundo. Cæterum fructus aridus propinquus est etiam tertio ordini desiccãtium. Est enim adeo calidus, vt mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam vrinam prouocat, & lienibus prodest.

Teutlon. Beta.

Beta nitrosę facultatis particeps est: qua tum digerit, tum extergit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitrositatẽ omnem exuit, fitq́ facultatis aphlegmantæ, hoc est phlegmonis aduersæ, leuiter digerẽtis. Porrò ad detergendũ digerendumq́ validior est beta alba. Nam nigra adiunctum habet adstrictionis quippiam, & magis in radice quàm alijs partibus.

Teucrium.

Teucrium incidendi & tenuium partium facultatis eſt: quare lienes ſanat. Po natq; ipſum quiſpiam in tertio exiccantium, ſecundo vero calfacientium ordine.

Tephra. Cinis.

Combuſtorum lignorum reliquiæ ſic nuncupantur, compoſitæ ex contrarijs tũ qualitatibus tũ ſubſtãtijs. Habet enim in ſe partim terrenũ, partim velut fuligino ſum, græce æthalωdes, ſiue lignyωdes, id eſt fuliginoſum, ſiue quomodocũq; quis appellare volet. atq; hæ ſane partes ſunt tenues, quæ maceratis aqua cineribus & percolata vnà aſportantur atq; abeunt. Quod vero reliquum eſt, terreum eſt & infirmum, in cinerem calida facultate depoſita. Sed non omnis cinis eadẽ temperatura præditus eſt, ſed pro combuſtæ materiæ diuerſitate variatur. At neſcio quo pacto Dioſcorides adſtringendi eũ habere vim prodiderit, cũ ficulneus eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers, vtpote cum & ipſa arbor nulla ſui parte acerbam qualitatem præferat, ceu quercus, ilex, arbutus, fagus, lentiſcus, hedera, & hoc genus alia: verum plena ſucco valido tota ſit, eoq; acri & calido. Ergo ex acerbis vtiq; lignis factus cinis non parum adſtringit: meminiq; me quandoq; cum aliud ad manum non eſſet medicamen, ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionem. Verum nullus vnquam ad tale vti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ multum adurentiſq; facultatis obtinet, miſtæ abſterſioni: & vtroq; differt ab eo qui ex quercinis lignis cõficitur, tum q in eo fuligineum multo eſt acrius, tum quod in illis terrenum quodammodo ſubadſtringẽs eſt, in hac abſtergens, veluti in cinere tithymallorũ. Eſt & calx, cineris quædam ſpecies; cæterum tenuioris eſſentię quàm qui ex lignis fit: nimirum quanto lapides exactius torreri vt cinis fiant poſtulant: non tamen multum reliquum in ſe habet velut naturæ igneæ, quod vocãt ἐμπύρευμα. proinde elota medicamen eſt citra morſum deſiccans, magiſq; ſi bis terve lauetur. Cæterum ſi marina aqua abluta ſit, admodum digerit. Dicetur porro de ea vbi de metallicis ſermo habebitur.

Telephium.

Telephium exiccandi & detergendi facultate eſt, non tamen inſigniter calida: verum in hoc forſan quiſpiam ipſum ſecundi eſſe ordinis cenſeat. Deſiccat tamen ſecundo ordine intenſo, aut certe principio tertij: proinde ad putrida vlcera cõuenit, & vitiliginem vtramq; ſanat cum aceto.

Telis. Fenumgræcum.

Fenumgræcum calidum eſt ſecũdi ordinis, deſiccat primo: proinde ferventes phlegmonas iritat acerbatq;. quæ vero minus ſunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

Tithymalli.

Tithymalli omnes vincentẽ habẽt acrem calidãq; facultatẽ: ineſt vero & amaritas. Validiſſimus itaq; eorum eſt liquor: ſecundũ locũ tenẽt fructus & folia. Sed & radix dictarum facultatũ particeps eſt: ſed nõ ex æquo. Sanè ipſa cum aceto decocta dolores ſanat dentiũ, maxime qui illis eroſis proueniunt. at liquores, vt qui valentiorem vim habeant, in foramina quidem ipſa dentium induntur: cæterum ſi aliam corporis partem contigerint, continuo adurunt, vlcerantq;: proinde foris illis cera circunlinitur: quippe quũ ex quarto ſint excalfaciẽtiũ ordine, quẽ eſſe adurentium poſuimus. Sic pilos quoq; ſuccus inunctus tollit. Porro quũ vehemẽtior ſit, oleo miſcetur: & ſi id identidẽ ac ſæpe fiat, tandẽ prorſum pilorũ radices aduſtę

corrũpentur, corpusq́ depile reddetur. Eadem facultate verrucas, quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, siue oculorũ vngues, & thymos auferunt: detergẽtq́ lichenas & psoras: quia scilicet & abstergẽdi facultas inest propter amaritudinẽ. Præterea vlcerũ phagedænica, anthracode, & gangrænode, quia valenter tũ excalfaciunt, tũ desiccant, si in tẽpore & moderate vtare, iuuare aliquando poterũt. Verumenimuero & fistularum callos eximũt. Cæterum hæc omnia genere quidẽ similiter, imbecillius tamẽ & folia & fructus prestare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos vti assolent. Celerrime nanq; ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Porrò quum septem sint eorum genera, valentissimus est quem characian nominant: quem vtiq; etiam quidam marem cognominant: & fœmina nũcupata myrsinites: & qui in petris nascitur ad modũ arboris: deinceps qui phlomo adsimilis est: & cyparissias: deinde paralius siue marinus: deniq; helioscopius. Proportione vero comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

Tragacantha.

Tragacantha similem gummi vim obtinet, emplasticam quandam, & acrimoniam hebetiorem. Et sanè similiter illi desiccat.

Tragion.

Tragij folia, fructus, lachrymaque, trahentis digerentisq́ sunt facultatis. Est vero & tenuiũ partium, & facultate in principio tertij ordinis calida. stipites & hęrẽtia corporibus extrahit, lapides frangit, menses mouet drachmę pondere potũ. porro in Creta sola nascitur, lentisco adsimile. Cæterum alterum tragiũ hoc minus, cuius folia scolopendrio similia sunt, visitur quidem multis in locis: sed non parũ habet facultatis adstringentis: vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganum.

De tragorigano in sermone de origano supra est dictum.

Tribolos.

Tribolus ex humida essentia modice frigida & sicca non mediocriter & ipsa frigida componitur: in terrestri tamen superat terreum frigidum: quod adstringens ostendimus: in aquatico vero aqueum. Propter vtrunq; itaque & cõtra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruit. Porrò terrestris ipsius fructus cum tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Tripolium.

Tripolij radix gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu.

Triphyllum.

Triphyllum. quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium vocitent. prima quidẽ tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio vnde. Vis plantæ est calida & sicca vt bitumen, cui odore est similis, vtrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & vrinam mensesq́ prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes eadem præstat quæ Adiantum.

Trychnon. Solanum.

Trychnon quidam præposito ſ strychnum vocat. Esculentum quidem quod in hortis nascitur, notum est omnibus: vtũturq; ad omnia ea quæ refrigerari adstrin-

giq; postulant. Potest enim hæc duo ordine secundo. Cæterorū non esculentorum vnum quidem nuncupatur alicacabum, fructū habens ruffum, acino vuæ tum figura tum magnitudine adsimilem: quo & ad coronas vtuntur. alterum vero fruticosum, à conciliando somno hypnoticum: & tertium, q insaniā afferat, manicum appellitāt. Alicacabum igitur in foliorum facultate hortensi solano simile est, fructū habens ciendæ vrinę idoneū: proinde compluribus facultatibus compositis quę ad iecur, ad vesicā & renes accōmodantur, adiungitur. Solani vero hypnotici cortex radicis si cum vino bibatnr, somnū accersit drachmæ pōdere sumptus. Sed & cætera quoq; papaueris succo persimilis est, nisi quòd hactenus imbecillior est, q ipse tertij habeatur ordinis refrigerantiū, cum hic positus sit in quarto. Huius solani semē vrinam ciendi potestatem habet. Cæterū si plus duodecim corymbis hauseris, dementiā quoq; adsciscet. Porrò quod reliquum est ex propositis solanis, ad medicationes quę intro in corpus adhibentur, inutile est. Nā si quatuor eius drachmæ offerātur, mortem inferent: si pauciores, saltem insaniam. Vna certe innoxie sumitur, cæterum nec ipsa vtile quid obtinet. Verum si foris corpori emplastri modo illinatur, vlcera cacoëthe & nomade siue pascentia curat. Sed ad talia radicis cortex præfertur desiccās secundo ordine iam completo, & tertio incipiente, refrigerans secūdo incipiente.

Hyacinthus.

Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando: secūdi vero completi, aut certe tertij incipientis in refrigerando. Itaq; pueros diutissime seruare impuberes illita creditur. Fructus leuiter extergit & adstringit: quamobrem & ipse regio morbo laborātibus exhibetur in vino, ordine quidē tertio quadantenus desiccans, cæterum in medio consistens caliditatis ac frigiditatis.

Hydnon. Tuber terræ.

Hydna omnibus nota sunt. Substātiam habent vincentem terrestrem quidē, sed tamen cum paucula quadam tenuitate mistam.

Hydropeperi.

Hydropeperi à locis in quibus nascitur, & à similitudine quæ illi cum pipere in gustu est, nomē sortitum est. Cęterum non vsq; adeò calidū est quàm piper. Attamen herba ipsa etiamnum viridis cataplasmatis in modum imposita suggillata & tumores induratos digerit.

Hyoscyamus. Altercum.

Hyoscyamus cui semen atrum est, insaniam ac soporem affert: sed is cui semen mediocriter flauum est, propinquā ei facultatē possidet. Verū vtriq; fugiendi sunt vt inutiles & venenosi seu deleterij. Cæterū cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes vel maxime idoneus est, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos eius quidem cui semē est nigrum, mediocriter purpureus est: eius vero cui est subflauum, leuiter mali colorem refert.

Hypericum.

Hypericum calfacit & desiccat, essentia tenui, adeò vt & menses & vrinas prouocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, nō tantum semen. Porrò cum folijs illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cęterū si sicca cōtusa inspergas, sanabis & mollia nimis, humidaq; & putredinosa vlcerū. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant.

Hypecoon.

Hypecoon refrigerandi vim habet ex tertio ordine refrigerantium, vt parũ absit à papauere.

Hypoglosson.

Hypoglosson inde adeo nuncupata est, quòd summis corymbis velut ligulæ quædam exeunt. Cæterum radix & succus fruticis emolliendi vim possident.

Hyssopum.

Hyssopum desiccat & excalfacit ordine tertio: sed & tenuium est partium.

Phaci. Lentes.

Lentes valenter adstringunt. medium tenent caliditatis & frigiditatis. desiccant tamen in secundo ordine. ipsum itaq; earum corpus desiccat & sistit ventrem: cæterum decoctum prouocat. proinde etiã prior aqua abijcitur vbi retentionis causa adhibentur.

Phacos. Lenticula palustris.

Lenticula palustris humidæ frigidæq; temperaturæ est, vtrinq; ex secundo quodammodo ordine.

Phaleris.

Phaleridis tũ succus tum semen tum folia potari vtiliter creduntur ad vesicæ dolores, ceu in sese habeant tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalangites. Sic appellata est, quòd morsis à phalangijs auxilietur. est autem facultatis tenuium partium, desiccãtis: quamobrẽ & tormina patientibus succurrit.

Phlomus. Verbascum.

Phlomos, quidam per p literam & scribunt & proferunt. Quædam folijs alba est, quędam vero nigra. Et albę quidem mas est, cuius folia angustiora: fœmina, cuius maiora. & præter has est alia phlomos agria cognominata. flores habet aureos & luteos siue melizontas. Sed & alia pręter has est, quam proprie phlomida nominant, & thryallida. Priorum itaque duarum radix acerba gustu est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorem eam quidam colluunt. Attamen folia digerẽdi vim habent. sic & aliarũ folia, & maxime eius quę aurei coloris flores obtinet, aut etiã pilis flauescentes. Omnium enim folia desiccandi & detergendi vim possident.

Phœnix. Palma.

Phœnix arbor adstrictoriæ facultatis omnibus sui partibus est particeps. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substãtia tepida & terrea frigida cõstãs. Similis facultatis est encephalos quẽ vocãt, hoc est cerebrũ siue medulla, esui aptus. At fructus eius, & maxime dulcis, non paucã obtinet caliditatẽ. Cęterũ cum ededo sit, multo est vsui, nõ tantũ foris impositus, vbi quid roborare, & desiccare, cõtrahere, stipare, dẽsareq; consiliũ est: sed & tanquã cibus sumptus, & simul cũ alijs, & per se. Porrò quod elaten vocant, nempe tenerũ illud palmæ germẽ, eandem cũ cerebro eius facultatẽ possidet. Quod vero velut decoctum eius est, adstringentẽ & ipsum qualitatem habet: verũ plus quã dicta omnia exiccat, vtpote quod & essentiæ cõsistentia illis siccius est, & nimiũ habet humiditatis. Itaq; iure vtũtur illo ad vlcerum putrescẽtia, miscentq; medicamẽtis articulos plus iusto laxatos cõtrahentibus: ad hęc facultatibus hepaticis & stomachicis, seu intro sumãtur, seu foris admoueãtur. Sed & radix plantæ, desiccatoriæ citra morsum facultatis est, adiunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam.

Phorbion.

Phorbij semine ad leucomata, hoc est albugines, cum melle applicãt. Sed & spicula extrahere creditur. Porrò & ipsa herba idem præstare videtur. Ex quibus cõstat quòd tenuium partium, & attrahendi detergendiq; potentiam obtinet.

Phu.

Phu odorata quodammodo est huius herbæ radix, nardo viribus similis, sed tamen ad pleraq; infirmior. vrinas mouet plus quàm aut indica aut syrica nardus, perinde vt gallica.

Phycos. Alga.

Phycos humens etiãnum & vires ex mari exemptus desiccat & refrigerat ordine secundo. habet enim quiddam modice acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis cũ qualitatis sit acerbæ, non absurde diarrhœas siue profluuia & dysenterias pota iuuat.

Phyllon malathru. Folium malabathri.

Folium malabathri nardo similem vim possidet.

Chalbane. Galbanum.

GAlbanum succus est plantæ ferulaceæ molliendi & digerendi vi. Fueritq; sane ex tertio ordine excalfacientum incipiente: aut secundo cõpleto: in desiccãdo vero ex secũdo incipiẽte.

Chamædrys.

Chamædrys vincentem habet qualitatem amaram. est & quodammodo acris, quocirca merito lienes colliquat, & vrinas ac menses prouocat. crassitudinẽ humorum incidit, & viscerũ obstructiones purgat. Ponatq; eam quispiam in tertio ordine excalfacientinm & desiccantium. plus tamen calfacit quàm desiccat.

Chamæcissos.

Chamæcissi flos cum sit admodum amarus, iecur obstructione liberat, datúrq; ex coxendice laborantibus.

Chamælea.

Chamælea vincentẽ habet qualitatẽ amaram: quamobrem admodum sordida vlcera, & quæ maximas habent crustas, cum melle purgare potest.

Chamæleuce.

Chamæleuce calidæ facultatis est tertio quodammodo ordine, siccæ primo.

Chamæleon.

Chamæleontis radix, nigri quidem, letale quiddam obtinet: quamobrem foris vtiq; vsus eius ad psoras adhibetur, & lichenas, & vitiligines, & in summa quæ detersionẽ postulant. præterea digerentibus & emolliẽtibus pharmacis cõmiscetur: & phagedænica vlcera sanat illita. Est enim sicca tertio ordine, calfacit vero secũdo ordine absoluto. Porrò albi chamæleontis radix potui datur cum vino austero mensura oxybaphi. Exhibent sanè etiã aqua inter cutem laborantibus, adsimilem habentem temperiem ipsius nigri radici, nisi quatenus illa acrior est.

Chamæpitys.

Chamæpitys gustu quidem amarũ saporem validiorẽ acri obtinet, effectu vero expurgat abstergitq; viscera plus quã calfacit: proinde auriginosis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est remedium. Quin & menses ducit tum pota tum apposita cum melle. Sed & vrinæ mouẽdæ medicamen est. Sunt autẽ etiã qui eam exhibent decoctã in melicrato ijs qui coxendicis doloribus torquẽtur. Herba porrò ipsa viridis vulnera magna cõglutinat, & vlcera putrescentia sanat: præterea vberũ durities discutit. Est enim in siccãdo ordinis tertij, in calfaciẽdo vero secũdi.

Chamæsyce.

Chamæsyce abstergēdi simul & acrem vim possidet. Itaque acrochordonas & myrmecias caules eius teneriores in modũ cataplasmatis admoti, quiq; ex eis profluit liquor, auferunt. Cum melle vero crassas oculorum cicatrices detergunt: sed & hebetudinē visus à crassitie natam adiuuant, sicut sane & suffusionum principia.

Chelidonium.

Chelidoniũ extergētis admodũ & calidæ facultatis est, sed & succus eius ad acuendũ visum cōmodus est, vtiq; in quibus crassum quiddã in pupilla colligitur digestione atq; discussione indigēs. Vsi sũt radice eius quidã ad auriginē ab obstructione iecoris proficiscentē, in vino eam albo potui exhibentes. Similiter mansa cōfert dentiũ doloribus. Porrò chelidoniũ minus cum acrius sit maiore, celeriter illitum cutē exulcerat: vnguesq; scabros eijcit. Succus eius per nares purgat, vtpote admodum acer. Itaq; hæc herba quarti ordinis fuerit absoluti etiam, idq; tũ in calfaciēdo, tum in siccando.

Chondrila.

Et hanc quidam serin nominant. Est enim eiusdem fere cum illa facultatis: nisi quòd gustu amariuscula est, ac proinde facultate siccantiore.

Chondrus.

Chondrus est sane nutrimentũ optimũ, sicuti & triticum. sed huius instituti nō est de nutrimēto distinguere. verũ vt medicamen emplasticæ facultatis est, temperie tritico similis, plus tamen illo viscosus: quare sane etiã illo plus nutrit. Estq; ceu materia quædam idonea excipiēdis aceto, marina aqua, muria, & id genus alijs valē ter desiccantibus: proinde quidam ex genere admodũ exiccãtium esse & hoc semē autumarunt. Cæterũ chondrus ex numero est potius cōcoquentiũ, vt & triticũ, quę minime profectò desiccant. At ob exiccãtium medicaminũ admistionē, cum quod ex illis compositũ est, exiccatoriũ sit, medicorum cōplures in errorem inducti sunt, vt falsò putarent desiccationem chondro acceptam ferendam, ijs quę admista erant præteritis.

Chrysocome.

Chrysocome. vocatur & chrysites. Radix vincentes habet acrem simul & adstringentem qualitates: quare non admodũ multi vsus est. Vsui tamen est decocta in melicrato in peripneumonijs, & morbis hepaticis siue iecorarijs. sed & mēstruæ purgationis prouocandæ vim quandam obtinet.

Pseudodictamnum.

Pseudodictamnum imbecillem dictamni vim habet.

Psyllium.

Psyllium semen habet admodum vtile, ex secundo refrigerãtium ordine: in desiccando vero & humectando medium quodammodo est & symmetrum.

Ocimon.

Ocimum ex secundo est ordine calfacientium: habet autem recrementitiam humiditatem: proinde nec commodum est quòd in corpus sumatur. Cæterum foris illitum ad digerendum & concoquendum idoneum est.

Ocimoides.

Ocimoides quidã philetęrium cognominant. Radix superuacua est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordicationem facultatis est.

Libri octaui finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBUS liber nonus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Procemium.

Votquot plantarum partes sunt, & fructus, & succi, atq; liquores, suprà dicta sunt omnia. Nunc autē de reliquis medicamentis, quæ metallorum genere censentur, quæq; ipsius terræ propriæ sunt, disserere propositū est: post quę deinceps nonnihil tractabitur de partibus animalium, vtiq; quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Cæterū præstare mihi videtur cōmuniter de illis omnibus præfari, quò videlicet tum clarius intelligi possint, tū quæ dicenda sunt, distinctè ceu in articulos inaudiantur. Nam si quis in omnibus sequatur scriptores siue medicamētorum, siue materiarum, siue illorum præparandorum: in multis profectò turpissime hallucinabitur, & ea quæ præfinite ac determinate à me posita sunt, perperam accipiet. Cæterum quum duo sint capita cōmunis orationis iam proponēdæ, alterum est, An sponte nascentium medicaminum quę combusta sunt, calidiora arbitrari oporteat, an frigidiora. Alterum de medicamentis adstringentibus, quorum in genere esse supra ostensum est tum austera, tum acerba. Itaq; super his quidem in quarto horum cōmentariorū verba fecimus, sed & modo cōmemorare satius fuerit medicamentis adstringentibus & facultatem & qualitatem inesse cum acribus pugnantissimam. Adstringunt enim Acacia, Balaustium, Hypocystis, Cytini, Galla, Rheon, Rhus, Omphacium, Mespila, Corna, Malicoriū, Myrta. Acria vero sunt Euphorbium, Allium, Cepa, Porrū, Napy, Piper, Gingiberi, Smyrniū, Origanum, Pulegiū, Calamēthe, & Thymus. Reuocandū itaq; in memoriā dūtaxat qualem cuiusq; dictorū percipimus sensum, & protinus sequetur qualitatis eorū diuersitas, quā in quarto libro exposui vnà cum alijs omnibus gustus differentijs. Sanè cōtrahunt constipantq; atq; condensant substantiā nostram adstringentia: ac proinde in quamuis corporis nostri partem extrinsecus imposita, cōtinuo illam rugosam & cōtractam efficiunt, contrà quàm acria, quæ imposita cuti perspicuò eam excalfaciunt, atq; in molem attollunt, rubente colore: ac si diutius immorentur, etiā vlcerant. Hæc itaq; euidenter apparent tum incidere, tum excalfacere, tum etiam à vicinis partibus ad sese sanguinē attrahere: at adstringentia refrigerando cōtrahendo cōstringendoq; in illis etiam contentū repellere. Facultas itaq; aduersissima est adstringētibus cum acribus: nec quę in gustu apparet qualitas, simile quippiam obtinet. Quid ergo nōnullis in mētem venerit vt piper, allium, atq; adeò acria omnia adstringere diceret, sanè cogitatione assequi nequeo. Nam si vt hęc adstringere dictitāt, ita Rhoon, Balaustiū, Omphaciū, Mespilum, & quotquot eius sunt generis, acria cognominarēt, diuersa ac cōmutata in nominibus cōsuetudine: ignaros profectò illos vocū, & earū significatuū, non tamen gustandi aut olfaciendi carere iudicio dicerem. Nunc vero cum res duas & olfactu & gustu & effectibus suis contrariam inter sese naturam ostentantes, vna appellatione nuncupēt, admiranda profectò hominum aut stupiditas est, aut dementia, aut simul vtraq;. perinde enim faciunt atq; illi qui & ignis &

nimis eundem eſſe ſenſum aiunt. Atq; adeó in quendam quondam incidi qui præ tam aliena atq; abſurda vſurpandorum vocabulorum conſuetudine diceret nihil prohibere quo minus diceretur nix eandem igni habere tum qualitatem, tum facultatem: quia videlicet & hæc quandoq; viſa ſit pedes diutius per eam ambulantium aduſſiſſe. Sanè nō paruo tempore opus eſt vt illis hominibus ſordem animi expurges. At quibus non in tam profunda ignorantiæ caligine degere contigit, ac quartū horum cōmentariorum perlegerint: iis quę iam dicta ſunt, memoriæ cauſa repetita ſufficiunt, quò diſtinctè nomina de quaq; propriarum rerum ita inaudiāt quemadmodū latinis efferre græciſq; mos eſt. Tranſibo vero ad ſecundum ſcemma ſiue ſpeculationem, haud etiam de nomine & ſignificato eius habendum, verū de rei natura. Nam pleriq; exiſtimant cōbuſta omnia ſeipſis effici frigidiora. Alij econtra cōbuſtorum omnium augeri caliditatem exiſtimant. vtriq; ſanè errantes. Conſpiciūtur enim liquidò quædam calidiora reddita & ad guſtum & ad tactum, & eam quæ in vſu cernitur facultatē: velut ſupra dicebam de acribus & adſtringētibus. Quædam contrà ab vſtione minus apparent calida: idq; clare diſcernimus tum tactu, tum vſu. Dico autē vſum, ceu ante dixi, cum cuti impoſita alia calidiorem rubentioremq; partem efficiunt, alia exanguē & frigidam: & alia molem attollunt, alia cōtrahunt. Igitur acria multū caloris amittunt vſta. At quæ eiuſmodi non ſunt, aſſumunt. Sanè combuſtorum omnium nullum plane eſt frigidū. Relinquitur enim in illis velut ἐμπύρευμα, hoc eſt ignitio quędā. Nam ita vocabat Ariſtoteles: atq; id eſt quod per ablutiones detergitur, ex combuſtorum ſubſtantia ſubtiliſſimū: quod vbi cum aqua abierit, quod vſti reliquum eſt, ſubſtantia terrena eſt. Siquidem humidum omne combuſtio abſumit, reliquum autem terrenum eſt vna cum empyreumate ab Ariſtotele vocato. Hoc ergo vbi per lotionē ablatum ac ſemotum fuerit, aqua in qua medicamen ablutum eſt, calidam adſciuit facultatem, eamq; tenuium partium. quod reliquum vero eſt, terreum eſt, deſiccare citra mordacitatem potens. De his quidem & ſupra diximus: cæterum nihilo deterius eſt in memoriam nunc ea reuocaſſe, vt refricata illorum memoria, ſimul quæ dicēda ſunt, exactius quis aſſequatur.

De terræ differentijs.

Vm duæ ſint res quæ terræ vocabulo ſignificantur, neceſſariū duxi prius eas diſtinguere, vt clariora ſint quæ dicenda veniunt. Altera ſanè græcis pariter latiniſq; conſueta eſt. Siquidem vbi triticum, hordeum, aut aliud quodpiam ſeminum quę cerealia nuncupantur, ſeminant, mediocriter humidam eſſe terram oportere aiunt. at vbi vites, ficus, oleas, aut aliā quāuis arborem plantant, fugiendā præcipiunt tum eā quæ vliginis planè expers ſit, & arida, tū quæ humida ſit & lutoſa. Nam lutum vocāt terrā humido maceratā. Tum qui de colēdis agris ſeu georgica cōſcribunt, in regionum differentijs atram terram, argilloſam, arenoſamq; diſcriminantes efferunt. ſed & pinguem terram vocant, ex qua lutum fit viſcoſum ac lentum. Alteram vero cōtrà quàm hanc diſpoſitam, quæ lutum efficiat, pinguitudinis expers, & friabile, vt ſic dicam. Atq; hoc eſt vnum terræ vocabuli ſignificatum, omnibus vſitatum. Alterum eſt ſolis philoſophis vſurpatum, quum aiunt elementa corporū eſſe terram, aquam, aërem, & ignem. Corpus nanq; extre-

me ſiccum ac frigidum terram nũcupant. Secundum hos ergo nullum compoſitorum corporum terra cenſetur elementaris: aiunt tamẽ eã plurimum habere terræ, puta Adamãtem, & ſaxa: & quanto corpore fuerint duriore, tanto magis ea dicunt eſſe terrea, contra quàm agricolæ. Haud enim quo durior ſit corporum cõſiſtentia, eo plus terream eſſe dictitant, verum lapides & petras planè ad agriculturam eſſe ineptiſſima contendunt. Cæterum eam eſſe terram dicunt exactiſſimam, quæ quàm longiſſime receſſit à ſaxi conſiſtentia: quippe quum & argilloſam & arenoſam ad pleraq; damnent inutilem. Secundum itaq; ſignificatum quod à philoſophis celebratur, tribus finiẽtur generibus terræ differẽtię. Siquidem vnum eius genus lapis eſt, alterum corpus metallicũ, tertium vero terra quæ colitur. facta apud eos differentia de metallicis corporibus quę fundi poſſunt, velut ære, ſtanno, plumbo. Hæc enim quidam aiunt non terræ ſed aquæ plus continere. Attamen cæteri homines omnes eam duntaxat terram nominant, quæ humido macerata lutum efficitur: de qua vtiq; & ego nunc ſtatui differentias exponere, id modo pręfatus, quòd propoſita ſectio corporum terrenorum in lapides, metallica, & terram quæ colitur, abſq; corporibus quæ proprie phyſica ſeu naturalia nominantur, dicta eſt. Nam ſi ea accedant, tum ligna omnia, & fructuum partes cõplures, velut etiam animaliũ eſſentia, eſſe terrena dicẽtur: fructuũ quidem partes, vt nuclei oliuarum, & acini vuarũ, putamina nucũ, & conorum, & eius generis multa alia. Animalium vero, oſſa, cornua, dentes. Verum de plantarum partibus, quæ terrenæ vtiq; ſunt & duræ, partim iam ſupra dictum eſt, partim etiam nunc dicetur. At de ijs quæ animantium ſunt, infra tractabitur, vbi prius terrę ſpecies abſoluero. Licet enim ea tibi aut differentias, aut ſpecies, aut etiã appellare genera. Dico autẽ hęc, lapides, metallica corpora, terram in lutum ſolubilem. Ac primum omnium dicam ab latinis nuncupatę terræ differentias, quæ commune hoc habet, vt addita aqua continuò ſoluatur, & fiat lutum. Nam quod à philoſophis ſic appellatur, nõ habet omnibus commune, ſed illis tantum conſuetum ac celebratum ſignificatum.

De differentijs nominatæ paſſim terræ.

TErram vſitate latinis vocari dixi quæ iniecta aqua ſtatim ſoluitur, & fit lutum. Huiuſmodi ergo eſt quam homines ad culturam elaborant, differentias habens quaſdam ſanè ſecundum propriã rationẽ, dum pinguis eſt & viſcoſa, quæ vtiq; omnino & atra colore eſt. alia vero friabilior, & pinguitudinis expers, quã vocant argillam, quæ ſanè quodãmodo candidior eſt. Atq; hæ contrariſſimæ ſunt differentiæ. Aliæ harum in medio ſunt, alteri atq; alteri magis accedentes: atq; adeò quædam etiam quę ex æquo ad vnguem in medio, pari interuallo ab vtraq; diſtant. At aliæ ſunt terræ differentiæ ex diuerſi generis corporum natæ commiſtione. qua ratione lapidoſæ & arenoſæ habentur. atq; admiſtam taliũ ſubſtantiam ſegregant largæ aquæ affuſione ac maceratione, dum totum humidũ efficiatur. Cum enim id effectum eſt, id quod defertur atq; ineſt lapidoſum atque arenoſum, id omne ſubſidit, & terra exacta ſupernatat. Tale quiddam & in lemnia terra viſitur, quam cognominãt quidam milton lemniam, id eſt rubricam lemniã: & alij quidam ſphragida lemniam, hoc eſt ſigillum lẽnium, ob impreſſum videlicet illi ſigillum Dianæ ſacrum. Siquidem hanc terram ſacerdos cum patrio quodam

honore sumens, haud mactatis animalibus, sed tritico atq; hordeo piamenti gratia terræ redditis, in vrbem cõportat: quam deinde aqua maceratã, atq; in lutum redactam, vbi valenter cõturbauit, paulumq; inde quiescere siuit, aquã quæ supernatat, aufert, & mox quod sub ea est lutum tollit, ac reliquũ dũtaxat quod ad imum subsedit, lapidosum scilicet & arenosum, relinquit vt inutile ac superuacaneũ. Porro lutum illud pingue vsq; eo desiccat, dum mollis ceræ cõsistentiam accipiat: huiusq; exiguis acceptis particulis, sacrum Dianæ signum imprimit. Ac postea rursum in vmbra siccandum reponit, donec omnem plane humiditatem amittat, fiatq; illud medicis omnibus cognitũ medicamẽ lemnia sphragis, siue sigillum. Sic enim quidam illam cognominant ob impressam illi sphragida, hoc est sigillum: ceu etiã nõnulli ob colorem, lemniam milton siue rubricam appellitant. Verum ab ea differt, quod contactu non contaminet atq; illa: & secundum collem in Lemno, qui totus colore fuluo est, & in quo neq; arbor neq; saxum neq; planta nascitur, tãtum huiusmodi terra visitur. Porro tres eius signãtur differentiæ: vna quam posuimus terræ sacræ, quam alij nemini præter vnam sacerdotẽ contingere fas est. Altera vero eius quæ revera miltos est siue rubrica. vtuntur autem ea potissimum fabri. demum tertia eius quæ extergit, qua vtuntur qui lintea & vestes lauant, quibus vtiq; collibitum est. Cæterum quum & apud Dioscoridem & alios quosdam scriptũ legissem lemniæ terræ hircinum misceri sanguinem, atq; ex luto quod ea mistione cõficiebatur, sacerdotem lemnias sphragidas tum conformare, tum cõsignare, cupiebã profecto & ipse mistionis modum inspicere atq; symmetriã. Itaq; quemadmodũ in Cyprum nauigaueram videndorũ quæ in ea sunt metallorum gratia, & in cauã Syriam Palestinæ partẽ profectus fueram bituminis & aliorum quorundã inspiciendorum causa, ita nec in Lemnum enauigare piguit, vt quãtum sanguinis terræ admisceretur, conspicerem. Nam cum iterum Romam pedestri peterem itinere per Thraciam & Macedoniam, prius a Troade Alexãdrea in Lemnũ adnauigaui, nactus illic nauẽ quæ ad Thessalonicam cursum destinabat. Conueniebam autem cum nauclero vt in cursu Lemno appelleret. Et sane ille præstitit, sed non ad eam ciuitatem ad quã oportebat. Antea enim nesciueram duas esse in insula ciuitates, sed credebam, vt Samus, Chius, Cœs, Andrus, Tenus, & omnes adeo quæ in Aegæo sunt mari, vnam duntaxat ciuitatem habent toti insulæ cognominem, ita & Lemnum nominis sui vnam habere ciuitatem. Porro vt ex naui descenderam, intellexi ciuitati nomẽ esse Myrinæ: nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis tẽplum esse, aut sacrum Neptuni collem, sed in altera quæ vocaretur Ephestias: nec ciuitatem eam Myrinæ esse propinquã. Cumq; me nauclerus expectare nõ posset, distuli, vt cum Roma in Asiam redirem, tunc Hephestiada viserem: id quod feci prout sperauerã & proposuerã. Nam vbi ex Italia in Macedoniam traiecissem, eamq; pene totam pedestri itinere pertransijssem, peruenissemq; Philippos, quæ ciuitas est finitima Thraciæ, inde ad mare descendi quod proximum aberat centũ viginti stadijs: primumq; Thason transmisi distantem plus minus ducẽtis stadijs: atq; illinc in Lemnum septingẽtis, ac rursum ferme septingentis in Alexandream Troada traieci. Ac proinde sane ex industria tum de nauigatione tum de stadijs adscripsi, vt si quẽ eadem quæ me caperet Hephestiada visendi cupiditas, cognito eius situ, sic nauigationẽ institueret. In tota nanq; insula Lemno orientem spectat Hephestias, occidentem vero Myrina. Et quod a poëta dictum de Vulcano est, qui

Vulcanus Hephestus

græce dicitur Hephestus, Decidit in Lemnũ, propter collis naturã, occasionẽ sumpsisse fabulæ crediderim. Apparet enim cõbusto simillimus tum colore ipso, tum etiam quia nihil in eo nascitur. In hunc itaq; collem sacerdos quo tempore ego ad insulam accesseram, egressa, certo quodam tritici hordeiq; numero in terram coniecto, alijsq; quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totũ terra impleuit. Atq; vbi in vrbem conuexisset, quo dixi modo, illas fama hominum adeo celebratas lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percontari nunquid vnquam antea hircinum sanguinem huic misceri solitum, memoriæ proditũ accepisset. Quo audito omnes in risum soluti sunt, nec ij sanè quiuis ex vulgo, sed viri oppidò quàm eruditi cum in alijs, tum præcipue in vniuersa patriæ historia. Quin & librum accepi quondam ab incolarum quopiam conscriptum, qui omnẽ lemniæ terræ vsum edocebat. Quamobrẽ nec me quoq; piguit huius medicamẽti periculum facere acceptis sphragidum viginti milibus. Sed & is à quo librũ dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc vtebatur medicamine. Siquidem ad vulnera tum vetera, tum cicatrici inducendæ cõtumacia: ad hæc ad morsus viperæ, atq; adeò omnes ferarum morsus, necnon aduersus medicamenta letalia non ante modo exhibere, sed & post sphragide vti cõsueuerat. Addebat porrò sese periculũ fecisse medicamẽti, quod quia fructũ iuniperi accipit, διὰ τῶν ἀρκευθίδων nũcupatur, cui vtiq; indebatur & terra lemnia: vomitumq; ciere aiebat si quis cum etiamnum in ventre letale venenum hęreret, alexiterium siue amuletum ebibisset. Et sanè nos quoq; huius fecimus periculum in lepore marino, & cantharidibus, cum sese tale quippiam accepisse homines suspicarẽtur. verũ hausto quod lemniam sphragida habebat medicamento, protinus omne euomuerunt, nec postea vllum illis accidit symptoma eorũ quæ ad leporem & cantharides comitari cõsueuerunt, tametsi conuicta esset perniciosorum medicaminũ exhibitio. Ceterum an ad alia mortifera medicamẽta, hæc inquam quæ vocant deleteria, eãdem vim habeat medicamentum quod ex fructu iuniperi & terra lemnia cõficitur, mihi vtiq; ignotum est: at ille ab Hephestiade profectò afferebat, adeò vt & rabientis canis morsum eã sanare diceret in vino diluto epotam, at vlceri ex aceto impensè acri impositam. Sed & aliarum ferarum ictus ex aceto sanare referebat, extrinsecus folijs insuper impositis, quæ putredini resistere didicimus. In primis vero prædicabat Scordium, deinde Centaurium exile, inde Marrubium. Porrò si quãdo nos sanè ad vlcera cacoëthe & putrida terrã lemniam adhibuimus, magnifice profuit. Vsus autẽ est pro prauitatis vlceris magnitudine. Quippe id quod grauiter olet, impendioq; laxum molleq; est, ac sordidum, sustinet vt vel per acerrimum acetum lemnia terra in lutosam soluatur cõsistentiam, aliorum more pastillorum, quorum alius alio vtitur, dico autẽ Polyïdæ, & Prasionis, & Andronis, & qui nunc dictus est, quem Betinũ vocant. Siquidem hi omnes valenter desiccantes prosunt vlceribus cõtumacibus soluti interim quidem in vino dulci, interim sapa, interim œnomelite, nonnunquã etiã alborum quopiam aut fuluorum aut flauorum: prout nimirũ vsus postulat. Nam de talibus alibi definietur. Similiter vero quãdoq; soluũtur aut ex aceto, aut vino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porrò lemnia terra ex aliquo cõprehensorum soluta, medicamen fit idoneum tum recentibus glutinãdis vulneribus, tum medendis inueteratis, ægre ad cicatricem venientibus, & cõtumacibus. Similiter autem & alia quæuis terra pharmacodes siue medicamẽtosa. Ne-

Terræ Lemniæ facultates

Terra medicamentosa

cesse enim erit distinguere sicuti supra ab elementari terra, in qua & lapides comprehendebātur, eam quæ in lutum soluitur: sic nunc ab ea quę colitur, medicamentosam, nihilo enim deterius erit ita eam cognominasse qua ad curationes vtimur: tametsi eius quoq; quæ colitur, siqua pinguis est, conmoda est ad curationem earū omnium partium quæ desiccari poscunt. vnde sane ea & Alexādriæ & per Aegyptum vtūtur multi, sua vtiq; sponte ac iudicio, multi vero etiam moniti somnijs. Vidi enim Alexandriæ quosdam aqua inter cutem laborantes ac lienosos ægyptię terræ luto vtentes, qui sibi suras, femora, cubitos, brachia, tergum, latera, pectusq; inungerent, ac perspicuo iuuarentur. Eundem in modum & veteres phlegmonas & laxa œdemata adiuuat lutū hoc. Noui siquidem quosdam qui ex immodica per hæmorrhoides euacuatione turgentes effecti ac tumidi, non obscure fuere adiuti. Sed & quidam diutinos fixosq; parte quapiā dolores perpessi, luto hoc plane persanati sunt. desiccandi nanq; vim terra quæuis possidet. Quoniā vero corpus eius natura siccum est, & quia prorsum igneæ substantiæ mistionis est expers, ita desiccat, vt minime sit mordax: ad quod tamen etiam proficit si lauetur.

De terræ lotione.

Eeterum lauatur terra omnis ad eūdem modum quo propositū est de lemnia. Primū quidem maceratur aqua quæ nullam habet medicamētosæ qualitatis suspicionem: at vbi lutum consederit, effunditur quæ innatat aqua: ac quod in fundo erat, segregatur à lapidosis atq; arenosis quę ad imum resederūt. Ac si exercitatum habeas gustādi sensum, ipse iudex eris accuratus quam oporteat terram lauare, quam non. Nam quædam lauari non desiderant, quædam etiam bis terq; elui exposcunt. Ac lemniam quidem paratam accipis semel à sacerdote lotam, quæ iterum ablui non exigit.

De terra Samia.

T Samiam ne lauari quidem opus est. vtimur autem altera eius specie magis, quā samiū astera cognominant, ad sanguinis expuitiones vndecunq; natas, velut etiā lemnio sigillo. Eadem vi iuuāt sanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum muliebrem. Quin & prosunt exulcerationibus dysentericis antequam putrescētia euadant vlcera. Nomas id genus affectus appellare medicis mos est, ab eo quod putredo depascat, & ad vicinas partes serpat, quod græce dicitur νέμεσθαι, vna cum primum vitiata & ipsas corrumpens. Tametsi etiam in istis quādoq; sum vsus lemnia, & palam profuit tum per sedem infusa, tum epota, vtiq; antea: quod facere solemus vlceribus melicrato priore ablutis, posteriore vero muria. Inijciebatur ergo per succum arnoglossæ: bibebatur vero ex oxycrato aquoso. Sed nec parū efficacioribus videtur esse viribus lemnia terra quam samia: quare nec ea quæ iam phlegmone tētari cœperint, vim eius perferunt, sed clare irritantur, atq; exasperātur, potissimū si vir sit habitus mollioris, quem malacosarcon græci vocant. At à samia adeo non exasperatur vlla sic affectarum partium, vt etiā mitigentur maxime quæ humidiores sunt & laxiores, velut vbera, testes, adenes. Idonee autem vtaris terra eiusmodi si vbi ad læuorem redegeris per aquam, tantū

admiſceas olei roſati boni, quod miſtione ſua medicamentum à reſiccatione prohibeat: ſed & cõmodum vtileq; eſt vbi ſic preparatũ fuerit, ad alias quoq; phlegmonas calidas, & bubonas incipientes, & fluxiones podagricas, & ſummatim vbi refrigerare ſtatutum eſt mediocriter cum mitigatione ac lenitione: vt euidenter appareat vim ſamiæ mediocriter eſſe refrigeratoriam. Quin & magis quodãmodo aëria eſt eius eſſentia collata ad lemniam: cuius argumentũ eſt & leuitas. His itaq; notis & omnem aliam terram medicamino ſam æſtimato. Dico autem notas conſiſtentiæ, tum leuitatem, tum grauitatem, prætereaq; in guſtu aſperitatem ac læuitatem, ad hæc tenacitatem, & abſtergendi potentiam. Tenax enim & viſcoſus eſt Samius Aſter, cum & Lemnia ſphragis eiuſmodi paululum quiddã habeat. Abſterſoriam quoq; facultatẽ moderatam obtinent & Selinuſia terra, & Chia: quamobrem mulieres quædam ad faciem iis vtuntur. Oſtẽſum autem eſt in tertio libro de ratione curandi, quicquid leuiter abſterget, producendæ vlcerum carni eſſe idoneũ. Id autem ſi etiam deſiccet, cicatrici inducendæ habile eſt. Porrò omnium ex iis aptiſſima ſunt & ad vlcera quę in ſumma cute conſiſtunt, & ad ambuſta, illa quæ cũ citra morſum exſiccant, tum neq; manifeſto excalfaciunt, neq; refrigerãt. Quocirca terra Selinuſia & terra Chia pulcherrima ſunt ad ambuſta vlcerũ remedia. Expoſcunt enim ea moderatiſſime extergẽtia medicamina abſq; inſigni aut calfactione, aut refrigeratione: quod vtiq; ineſt tũ Selinuſiæ, tum Chiæ, tum Samiæ terræ. Oſtẽſum eſt autẽ quòd & huius ſpecies eſt Aſter quẽ vocant, reliqua terra hoc præſtans, q; viſcoſum quiddam ac tenax obtineat. Quocirca quod cum ad alia vlcera tum ad ambuſta pertinet, aliis terris quæ tenacitatẽ non habent, conferẽdus non eſt. Siquidem ſubſtantiam tenacitas magis reddit emplaſticam, quàm vt ſinat abſtergere: ſcilicet vbi nulla vtiq; alia adſit acrimonia viſcoſo tenaciq; corpori, vt in viſco cernere eſt. Attamen Chia & Selinuſia terra inferiores ſunt Samia ad phlegmonas in mamillis, teſtibus, atq; inguinibus incipientes: tametſi vbi inopia eſt aliorum quæ ſumme proſunt, nec ipſæ plane ineptæ ſunt & incommodæ. Porrò Cimolia cum miſtæ ſit facultatis, partim refrigerat, partim etiam digerit, ſed leuiter: proinde dũ lauatur, hanc facultatem deponit atq; exuit. Abſq; eo ſecundum vtranq; agit facultates, ceu alia quoq; compoſitorum medicamentorum plurima digerentia pariter & repercutientia. Porrò vtranq; facultatẽ facilè indicat dum illi miſcentur humores naturæ cõtrariæ. Nam ſi miſta ſit repercutiẽtibus refrigerãtibuſq;: lutum quod ex ipſa & illis cõficitur, refrigerans repercutiẽſq; efficit. Sin digerẽtibus, & ipſum digerens. Sic ambuſtis conuenit. Atq; idiotæ quidam protinus aceto maceratam illinunt. Sed in tali vſu non impenſe acre ſit acetum oportet. Ac ſi tale ſit, aquam miſcere præſtat. Et illud mihi ſemper memoria teneto, ceu commune omnis terræ leuis. Omnes enim ambuſta iuuant cõtinuò illitæ ex aceto aut oxycrato, nimirum bullas exiſtere prohibentes. Cæterum cõtemplandum inſuper eſt, corporis curãdi quæ ſit natura ſiue habitudo, dura ne, an mollis: id in vniuerſum prę oculis habẽdo, corpora mollia valentium medicaminũ vim haud poſſe perferre, dura vero poſſe. Sed hæc huius inſtituti non ſunt, verum copioſius exponentur tum in tractatu de componendis pharmacis, tum in libris de facilè parabilibus. Præſens autẽ narratio à principio id ſtuduit, vt generales inueniret facultates. Quibus animum intendens quiſpiam cõplura habiturus eſt ad particularis vſus copiam, vtiq; ſi vtẽdi eorum viam ac rationem inſuper adiunxerit atq; edidicerit. Quare immorandum

non est. Verũ quod antea dictum est, nũc in memoriã reuocare oportet, nempe terrã ipsam expertẽ mistionis substantiæ generis alterius, vim habere citra morsum desiccãdi. Atqui cum nullum reperire corpus queas mistionis ad vnguem expers, inspicienda item est eorum quę illi accidunt cõmistio, idq; secundũ leuitatis & grauitatis differentias, easque quę in gustu visuntur. Nã si qua eluceat adstrictio, tantũ assumpsit frigiditatis, quantum habet & adstrictionis. Sin etiam acrimonia quędã appareat, tantum inesse scito caliditatis, quantum & acrimonię. Similiter in leui & graui vidẽdum, cum leuitas illi inde proueniat, q̃ larga & copiosa in tota eius temperie aëria insit substantia: grauitas vero quanto maior sit, tanto itidem syncerior terra existat. Terræ propriũ est, q̃ igni admota nõ fundatur aut liquescat: id quod accidit plumbo, stanno, argento, & auro. Itaq; cum terrã audis ab argento nominari Argyriten, (nam ita nuncupant quidam illas quæ ex metallis sumuntur) haud putes per totum terræ immistum esse argentũ, aurum, aut ferrũ, sed cõtingere, coniunctasque esse paruis terræ particulis immistas particulas paruas, in chrysite quidẽ, quæ ab auro dicitur, auri: in argyrite, quæ ab argento, argenti: in siderite, quæ à ferro, ferri: easq; ab igne in fornacibus fusas, coire adinuicem. Eũdem in modum quæ vitrũ continet terra, arenosa est. In arena enim potissimũ eiusmodi substãtiæ frustula reperiuntur sæpenumero parua. Et qui earũ rerum periti sunt, conspectis arenis talibus haud difficulter cognoscunt quantum ex eis colligi queat vitri. Sed & auri quoq; frustula exigua frequenter non paruo numero in quibusdam inueniuntur arenis. Verũ non ex quauis arena, qui negotio huic sunt dediti, aurũ vitrũque extrahũt, sed eas eligunt arenas quę quàm minimo impẽdio plurimũ congerũt. Siquidẽ post multos sumptus quos in fornacibus instruẽdis facere necesse est, si paulũ modo colligeretur substãtiæ, dãnosum id ipsis esset. Itaq; cum in plurimis arenis auri vitriq; frustula parua cõtineantur, qui talia callent, non ad quasuis accedũt. Ad eũdem modum neq; æs, aut argẽtum, aut ferrum, aut stannũ, plumbũve ex quauis terra colligunt. Nec tamen vbi dictorum quodque ab admista terra separauerint, quę reliqua est, alijs terris est similis, (quas passim sic ab omnibus nũcupari proposui, quæ communem habent notam, quod irrigatæ facile soluantur in lutum) nam terræ quę in metallis est, reliquiæ lapideę fiunt, nec macerari rigarive possunt. Dico autem rigari, per totam substantiam humectari: madescere vero, extima tantum superficie madefieri, haud etiam in altũ penetrãte humore. illud τέγγεσθαι, hoc βρέχεσθαι græci appellitant. Sic fit cadmia, quam vocant, lapidea, nec ipsa rigari potis. Sed de talibus corporibus infra differetur. Nunc rursum ad medicaminosam terrã reuertor, quæ proinde quod aqua irrigata facile in lutum soluitur, terra appellatur: quia vero ea vtimur velut alijs medicamentis, idcirco non iniuria græce pharmacitis, latine medicaminosa sola vocatur: nempe quia aut sola est eiusmodi, aut euidẽtiorem vim medicaminosam possidet. Id quod sane verum est. Nominatur autem ampelites, non quod vitem in ea serere præstat, sed quod viti circumlita interimat nascentes in ea vermes, quos scnipas apud nos vinitores cognominant. Nascuntur porro hi ineunte vere, quum germinare vites, turgereq; earũ pars vnde germẽ exit (quę oculum nominant) incipiunt. Hos igitur oculos scnipes depascentes, non leuem viti noxam afferunt: ac proinde oculorũ istorũ radices, qui hæc sapiunt, inungunt ac illinunt. Hac itaq; ratione ampelitis & pharmacitis id genus terra ap-

pellata eſt, vel ex eo φ Scnipas perdat, quātū habeat facultatis medicaminoſæ indicās. Sed & a reliqua terra qua ad curationes vtimur, multū diuerſa eſt; quippe quæ proxime ad lapideam perueniat: quamobrem miſceri eam in medicaminum ſcriptionibus comperies, vbi exiccare atque digerere quid opus eſt. Nec enim mordacitatis expers eſt, nec moderata, nec mitigādi vim obtinet velut Chia, Samia, & Selinuſia. Atq; de Cimolia quidem dictum eſt φ illis paulo ſit valentior, veruntamē etiā morſus expers, maxime ſi elota ſit. Cretica vero terra iſtis quodammodo aſſimilis eſt: verum admodum imbecilla eſt, multum habens ſubſtātiæ aëriæ: ineſt tamen ei vis extergendi: quamobrē ea homines vaſis argenteis ſordidis ſplendorem recuperāt. Itaq; & hæc tibi vſui fuerit ad ea omnia ad quæ alias ſine morſu extergētes idoneas eſſe poſuimus. Harum omnium Lemnia valentiſſimas vires obtinet. Siquidem & adſtrictio ei quædam ineſt. Porro Eretrieſis hac etiā valentiorē poſſidet, hactenus tamē, vt nondū mordicet. Quod ſi lauetur, valde moderata efficitur, non ſecus atq; ſupra dictæ. Expedit vero hanc terram non ſemel ſed bis terque lauare, vt & Cimoliam. Quin & vrunt eam quidam, quo videlicet eſſentiæ reddant ſubtilioris & acrioris, vt & ad digerendi potentiam tranſeat. Cæterum ſi vſta lauetur, tunc depoſita in aquam acrimonia, ſubtilitatem quidem quam ex toſtione acquiſiuerat, retinens, deſiccantior cōſtituitur. Quocirca cū vſtionem nō experta, communi ratione terræ cuiuſlibet, vlceribus ſit accommoda: magis certe etiam cōgruit & ad ea quæ carnem ſibi reſtitui ægre patiuntur, & ad ea quæ ad cicatricē difficulter perueniunt, ſi poſtquam cōbuſta fuerit, abluatur. Porro quū duæ eius ſpecies ſint, ea quę colore eſt cinericeo, illi quę admodū albida eſt præfertur. Eſt & alia terra dicta Pnigitis, tota quidē facultate Cimoliæ aſſimilis, cæterū colore diuerſa. Eſt enim atra, perinde vt Ampelitis. Porrō viſcoſitatem & tenacitatē non minorē quàm Samia terra obtinet, imò nonnūquam etiā maiorem. Cæterum durante hac immani & graui peſte, allata ad me terra eſt ex Armenia ea quę Cappadociæ finitima eſt, etiam ſiccantior, colore pallido. Lapidē, qui donarat, nō terram appellabat, promptiſſimeq; in læuorē ſoluitur, ceu etiam calx. Sic enim videlicet nuncupo petram combuſtam. Verum vti nec in illa arenoſum quippiā admiſtū eſt: ita nec in armenia. Nam poſteaquā in mortario piſtillo cōminuta eſt, adeò eſt læuis, nec plus eſt lapidea, quàm aut calx, aut Samius aſter: tametſi non æque vt aſter leuis eſt. Itaque illo etiam magis conſpiſſata eſt, minuſque aëria: quamobrem opinionem ac phantaſiam præbet ijs qui negligentius intuentur, quaſi lapis eſſet. Cæterum quod ad præſentia attinet, nihil intereſt, lapidem an terram vocites, ſi id modo teneamus, quod ſumme deſiccat. Siquidem ad dyſenterias, & ventris profluuia, tum ſanguinis expuitiones, & catarrhos, ad hæc ad putreſcentia oris vlcera in primis competit. Quin & eos magnifice iuuat quibus ex capite in thoracē fluxio decumbit: quamobrem illis quibus ex tali occaſione aſſidue difficilis eſt anhelitus, valide prodeſt. Sed & eos qui phthoe laborant, adiuuat. Vlcus enim eorū deſiccat: vt haud etiam tuſſiant, niſi in victu peccetur non leuiter, aut ambiens derepente ad intemperiem recidat. Ac mihi videtur quod ſicut in fiſtulis ſæpe conſpeximus non in alijs partibus duntaxat, ſed in ipſa etiam ano vt citra collyrij immiſſionem quod ſordem & callum auferret, ipſo duntaxat deſiccante medicamine contraherentur ac clauderentur, ita quoque in pulmonis euenire vlcere. Siquidem & ipſum ab

exiccantibus iuuari medicamentis perinde conspicitur, vtique quum mediocre est, non admodum magnum. Itaque visi sunt quidam eorum qui talia habebant, prorsum esse liberati. Ac quidam qui Roma in Libyam talem ob causam profecti sunt, planè se sanos esse credidere. & sanè vsque ad annos aliquot inculpate trāsigebant: postea vero quum non pari degerent cura & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, vt dixi, bolus armenia euidenter adiuuit. Quin & eos qui Romæ agunt, qui assiduò difficultate spirandi discruciantur, magis etiam. Porrò in magna hac peste, cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucydidis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamen bibêre, celeriter curati sunt. At quibus non profuit, omnes interiere, scilicet quum nec alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur quod ijs duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erāt incurabiles. Cæterum bibitur ex vino albo, consistētia tenui, modice diluto, si aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur: sin grauius febriat, admodum aqueo. Non tamen calore vehementes sunt febres pestilentiales. Porro de vlceribus resiccari postulantibus quid attinet dicere quantā vim habeat bolus hæc armenica? Liberum est autem vtcunq; appellare velis, siue lapidem, vt is qui mihi donauit: siue terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.

De lapidibus.

EX spõte natis corporibus sunt & lapides, hoc diuersi à vulgo nũcupata terra, quod rigari nō sustinent. Vires habent partim secūdū totius substantiæ proprietatē, partim secundū qualitates effectrices. Porrò vt hæc differant, superius docui. Nunc autē sermo nobis esto de illis quæ secundum effectrices agunt qualitates: in quibus sanè est & vtendi ratio ac methodus. Siquidem, vt ostendimus, facultates quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiam. Nam cur hic lapis tacto vulnere vnde sanguis prorūpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis quem vocant Hęmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet. Nam id rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, adstringētem facultatē percipies. Atqui didicisti q; phlegmonas etiamnũ gliscentes, potissimũ quæ contingunt in partibus neruosis, restringētibus medicamentis repercutere oporteat: at vbi haud etiā sanguis in partē affluit, adstringentibus medicinis, quę digerant, adiungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidē facultatibus in lapidibus disseremus, vbi ea prius in memoriam reuocarimus, de quibus fuse locuti sumus in libro contra eos conscripto qui insultāt ijs qui voce solœcismum committunt. Nam horum quidam λίθον (quæ vox lapidem græcis significat) masculino genere efferri non sinunt: verum si dicas, ἔμβαλλον τὸν λίθον ἐπὶ τὸν κύνα, non aliter vociferantur, q̃ si ipsis in caput lapis esset coniectus: velut etiam si quis dixerit τὸν δρῦν (quercum sonat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaq; si quis eorũ suasu cõsueta medicis nomina mutare in animum inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτην, καὶ τὴν πυρίτην, καὶ τὴν γαλακτίτην, καὶ τὴν σχιστὸν, vt curiosus sanè & stolidus damnabitur: nimirum quũ veteres ex more omnes masculine efferant eorum differētias αἱματίτην, πυρίτην, γαλακτίτην, μελιτίτην, γαγάτην, σχιστὸν, φρύγιον, ἀράβιον, μεμφίτην. Econtrario vero τὴν πέτραν fœminine pronũciant, non τὸν πέτρον masculine.

Nam ἀσίαν πέτραν, non ἄσιον πέτρον nominăt, neque λίθον ἄσιον, hoc eſt lapidem aſium, ceu etiam aſiæ petræ florem. Porrò ex petra combuſta calcem fieri dicunt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nõnulli nõ ex quouis lapide calcem fieri volũt, ſed ex ſola petra, nuncupantes ita per excellẽtiam ſolũ qui ſit lapidum duriſſimus. Equidem ego vel ex induſtria & ſtudio conſueui mutatis inuicẽ nominibus vtroque modo talia efferre de quibus inutiliter nõnulli rixantur, id re ipſa cõmonſtrãs, nihil offendi enarrationis claritatem vtrouis modo quis dixerit. Cæterum mirandum non eſt, qui ignorant enarrationis naturalis aut vnã ſolamq́ habẽdam virtutem, ipſam ſcilicet perſpicuitatem ac claritatem, aut certe omnium aliarum primã principemq́ atque optimam, ſi ad tantas vertantur nugas. Itaque de ijs lapidibus primum differam, qui mortarij aut cotis attritu in liquorem ſuccumve ſoluuntur.

Ciſeris. Pumex.

Cæterum ſi pumex inter lapides recenſeri poteſt, & ipſe eiuſdem eſt facultatis quod certe ad abſterſionẽ attinet, velut etiam figulina teſta, ac multo magis ea quæ fornacium eſt. Sed Smiris acrimoniæ quiddam obtinet: proinde cauſticis & deficcantibus facultatibus additur, eiſq́ quæ curant gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem ſi comburatur, haud erit inferior eoſdem ad vſus Smire.

De lapidibus qui in ſpongijs reperiuntur.

Lapides qui reperiuntur in ſpongijs, frangendi vim obtinẽt, non tamen ita validam vt lapides in veſica comminuant: & qui id ſcriptum reliquerunt, mentiti ſunt. Verum qui in renibus conſiſtunt rumpunt, velut qui ex Cappadocia conuehuntur, quos in Argeo naſci aiunt. Soluuntur autem hi in ſuccum colore lacteum: ex quo liquet quòd extenuandi vim obtinent abſque vt inſigniter excalfaciant.

Oſtracites.

Porrò Oſtraciten vocatum lapidem prædicare quoſdam audio quaſi deficcandi valenter facultatem obtineat, temperatam ex adſtrictione & acrimonia, velut Geōden nomine pupillas expurgare, & vberum teſtiumq́ phlegmonas ſanare, ex aqua videlicet inunctum. Attamen Cotis Naxiæ ramẽtum mammas virginibus ſuo tempore prohibet tumeſcere, & puerorum teſtes, tanquam videlicet particeps facultatis refrigeratoriæ.

Ophites.

Sed Ophites quem vocant lapis extergendi confringendiq́ vim poſſidet, ceu etiam vitrum. Admodum enim ipſum ex vino albo ac tenui epotum lapides veſicæ conterit atq́ confringit. Verum ipſum in lapidibus quiſpiã forte non numeret.

Iaſpis viridis.

Proprietatem nonnulli lapidibus quibuſdam teſtimonio ſuo aſcribunt, qualẽ reuera habet Iaſpis virens, nempe ſtomachum adhæſu ventriſq́ os adiuuans. Ac nonnulli quoq́ annulis inſerunt, ſcalpuntq́ in eo draconem radios habẽtem: velut rex Nechepſos memorię prodidit in ſexto & decimo libro. Sanè huius ego quoq́ lapidis abunde feci periculũ. Torquem enim ex huiuſmodi lapillis confectũ à collo ſuſpendi, ita vt lapides os ventris contingerent. Apparebant autẽ nihilo ſecius prodeſſe etiamſi ſculpturam non haberent quam ſcripſit Nechepſos. Porrò lapidẽ Omphatitin vir fide dignus reuera iuuare morſos à vipera ſuſpenſum retulit. Sed eiuſmodi facultates extra vſum ſunt methodo conſtantẽ: velut etiam cum Hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoidibus ſiſtunt ſanguinem.

Sapphyrus.

Sed & Sapphyrus ictos à scorpio epotus iuuare creditur.

Aphroselinus.

Et Aphroselinus quem vocant, comitiali morbo vexatos: nō tamen nos experti sumus. Sunt vero & alij lapides nonnulli, qui aduersus quædā suspēduntur. Cæterū quidam characteres quosdam & literas inscriptas habēt: sicut qui hæmorrhoidibus cōgruit Hieracites: cuius nos fecimus periculum. Sed non est nunc tempus de illis differere quæ sola experientia fidem habent, ac non rationali quadā methodo in vsum veniunt. Aliud de his tempus erit & locus. Nūc autem ad id quod toto opere propositum fuit, reuertor.

Dioscoridis Thyites.

Omnium dictorū lapidum valētissimā vim habet is qui ex Aethiopia affertur, quadātenus subuiridis, vt Iaspis quē vocāt. Soluitur hic lapis in succū colore lacteū, gustu vero acrem: ac proinde illum nemo ocularibus miscet facultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; vlcera sanātibus: sed tantum ad purgandum & abstergendum quæ pupillam offuscant absque phlegmone: ex quibus sunt cicatrices recentes, quas attenuare potest: sed & oculorum vngues (græci pterygia vocant) vtique si non admodum duri fuerint.

Iudaicus.

Est & alius lapis viribus valētioribus in Palestina Syria proueniens, colore candido, specie concinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eū à loco in quo nasci consueuit, Iudaicum: vtunturq; ad vesicæ lapides, in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sane in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides vesicæ pertinet: verum ad eos qui in renibus herēt, efficax est.

Pyrites.

Vnus eorum qui validam facultatē possident, est & Pyrites quē vocāt, quo vtimur digerenti emplastro admisto. adijcitur ei & Schistos. ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorū nata, per halitū digesta sunt. Cæterum vbi in vsum vocātur lapides, admodum vehemēter cōtusi, atq; ad læuorem redacti sint oportet, similiter atq; ea quæ in ophthalmicas facultates admiscentur. Etenim nisi pollinis instar comminuantur, adeo vt in profundū corporū quibus applicantur subeant, assimiles manēt istis marinis ac fluuiatilibus arenis, quæ & ipsæ cōmunem omnium lapidū vim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutē carnem, videlicet laborāte in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistētes tum sanguinem tum muliebre profluuium facultates, præterea ad glutinanda vlcera, cicatrice claudēda, carne implenda. Nam qui ex eis acres nō sunt, ad hæc omnia sunt vtiles: velut & acres, quorum posterius mentionē faciam, ad detergendum abstergendumq;, tum detrahendum, extenuandū, digerēdum, valenterq; siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

Huius facultatis habetur & Phrygius quē vocant. Sed eo semper vtor combusto quidē ad vlcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex aceto aut œnomelite aut oxycrato: ad oculos vero medicamentum siccum efficiens: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscentur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de

componendis pharmacis: nunc satis est de generali eius facultate explicuisse. valide enim desiccat, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictum vero superius est ea esse omnia optima medicamina, plurimique vsus, quæ mistas in sese hasce facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.

Ageratus.

Est autem lapis Ageratus quem vocant, quo vtuntur coriarij, facultatis mistæ, adstringentis scilicet & digerentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidenter columellas phlegmone grauatas: non tamen apertam gustu adstrictionem præferre aut acrimoniam conspicitur.

Assius.

Est & alius lapis in Asso proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, non durus vt petræ. Siquidem color illi est pariterque consistentia ceu tophi, friabilis & laxus. Innascitur ei quiddam farinæ tenuissimæ simillimum, qualis in molarū parietibus adhærere visitur. Appellitāt hoc medicamentū Petræ Asiæ florē. Est vero & subtilium partium, vt sine morsu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra vero in qua nascitur, tametsi vim habeat illi similem, actionis tamen vehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet ac digerat, & velut sale condita seruet, sed & quia hæc præstet absque vehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic Asiæ petræ flos: vt coiectura sit illum nasci ex eo quod ros ex mari in petrā residens, postea a sole desiccetur.

Gagates.

Est & alius lapis colore atro, qui vbi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet: quem Dioscorides nonnullique alij in Lycia inueniri prodiderunt ad fluuium nomine Gagaten, vnde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamē eum fluuiū nō vidi, tametsi parua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quo videlicet quæ in ea sunt inspicerem. Crustaceos vero lapides, & qui in ignē additi exilem flammā ederēt, complures ex Cœle Syria asportaui, natos in colle mari mortuo quod vocant, circundato, qua Orientem spectat, vbi & bitumē est: eratque lapidū odor similis bitumini. Vtebarque eis ad tumores in genu diuturnos, & ægre curabiles, mistis videlicet facultatibus quæ ad hoc symptoma probatæ fuerāt. Plane neque visum est mihi euidentiorem earū facultatē reddidisse. Miscui vero ipsum & Barbaro quā vocāt: & palam medicamentū effectum est exiccantius, adeo vt & sinus contraheret, nedum cruenta vulnera glutinaret, ad quæ cōpetere maxime creditur. Est & alius lapis cuius meminit Nicander, hunc in modum.

Si lapis vratur candenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur. adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina vsus est: neque Nicander præter graueolentiam quę suffitu feras fugat, quicquam ei adscripsit.

Magnites, quæ & Heraclea. Magnes.

Ex lapidibus vnus est & Magnites, & Heraclia quam vocant, adsimilem Hæmatiti vim obtinens.

Arabius.

Attamen Arabius quē nominăt lapis elephāti similis, desiccantis abstergētisq; facultatis est.

Alabastrites.

Et Alabastrites vocatus vnguis in medicinæ vsum ingreditur cōbustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Sed & Smiris quod multam abstergentem habeat facultatem, clarum est vel ex eo quòd dactylioglyphi, hoc est qui annulos exculpunt, eum in vsum illo vtantur. Quinetiam quòd dentes puros efficiat, experti sumus.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Porro talium quoque vnus est hæmatites quem vocant, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & Galactites, quando & ipse in succum solutus, lacti similis cōspicitur. Huic autem colore adsimilem succum efficiens Melitites, à mellis similitudine, quod gustū repræsentat, nūcupatus est. Porro ostensum in quarto horū commentariorū est, quòd succus omnis dulcis à tēperato calore talis eueniat, adstringens verò à frigore. Habebit ergo lapis Hæmatites tantū frigiditatis, quātum habet adstrictionis: Melitites verò calorē temperatum: mediam autē vtriusq; temperiē Galactites. Merito itaq; ausi sunt medici ocularibus facultatibus lapidē miscere Hæmatitē. Ac solo eo vti possis supercilijs exasperatis, si quidem cū phlegmone aspera sint reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiam per decoctū fœnigreci. Sin verò citra phlegmonen, ex aqua. Incipito verò semper à modice humido per specillum infundens. Vbi autem quòd vires eius ferat cōspexeris, magis ac magis crassum efficies: ac tādem adeò crassum facies, vt specilli cuspide inungas secundum subiectionem aut euersionem supercilij. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni competit, omnibusq; vlceribus. Porro siccus si ad tantum redactus fuerit læuorem, vt pollinem tenuitate æquet, reprimit excrescentia. Atque eo nullus solo atque per sese vtitur. Ego verò, vti proposui, vsus sum, facultate eius ex gustus qualitate comperta, quum mox experientia periclitari vellē nūquid rectè cōiecissem. Et ipsa quidē oculorū vlcera solus per se cicatrice includit vt paulo ante comprehēsum est attritus, cæterum aut affusus, aut inunctus. Nam & id experientia exploratum habeo.

Schistos.

Huic lapidi persimilem vim obtinet, verum infirmiorē, is qui vocatur schistus, ac post eum galactites: at melitites caliditatis etiā nonnihil, vt dixi, adiūxit. vt itaq; vnusquisq; leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in vsum ducitur: est tamē mitior. Porro mitiora remedia partibus etiamnū phlegmone afflictis semper gratiora sunt atq; iucūdiora: cæterū liberis iam phlegmone partibus infirmiora quàm quę persanare valeant. Porro quum lapidibus omnibus cōmune sit vt desiccent: quotquot ex ijs in succū soluti, aut alioqui ad læuorē triti, nullā continuo qualitatē in gustu obtinēt, hos putandū est esse tum infirmissimos, tū mitissimos, tū minime mordaces. At qui manifestā gustui qualitatē offerūt, hi pro qualitatis proportione potentiā possident: ac si quidem adstringāt, ad comprimendū, constringendū, spissandum, & contrahēdū. Si verò mordicent, ad excalfaciendum, digerendū, & liquandū. Medij eorum sunt qui abstergēt citra mordicationē. Igitur hæmatites, schistos, galactites, ac melitites, in succū soluuntur quo posui modo ad cotē aut mortariū attriti: cū sint & alij lapides in succū solubiles, vt qui in Aegypto

nascitur, quo vtuntur ad splendorē linteis conciliandū. Est autē omnium dictorū minimę qualitatis particeps, nec adstrictionē nec morsum nec abstersionē præse ferēs: quocirca hoc ipsum dūtaxat lapidi huic inest, quod desiccet videlicet: proinde cerato eum miscentes, ad cicatricē vlceribus inducēdam in mollibus corporibus vsurpant. Sed & ocularibus miscetur facultatibus perinde vt modo dixi: at quāto est maiore emolliendi vi quàm prędicti, φ nullam videlicet effectricem qualitatem habeat: tanto etiam moderatior est, minusq́ sentiri potest. Hunc lapidem quidam Moroxum, nonnulli Graphida nuncupant.

Metallica medicamenta.

Etallica medicamēta appellare medicis mos est, quorum generatio in metallis est, siue spontanea, siue per fornacē facta. Et ad hęc tertio loco sunt quæ rursum homines ex his ipsis preparant quouis modo, velut cerussam, psoricum, sandyca, phycū. Deinceps itaq; de singulis dicetur ea serie literarū qua quodq; nomen incipit. Verum illud primū de omnibus illis dicemus communi prefatione, qualem de lapidibus paulo ante habuimus, & his etiam superius de terra medicaminosa. Nā vti illis id inter sese omnibus cōmune est, vt desiccēt, ita metallicis quoq; medicamētis omnibus. est enim essentia eorū terrea, secundū elementaris videlicet terrę significatū nunc loquendo. Sed quemadmodū à nobis ex terra figulina dolia & fictilia, ollæq;, & alia eiusmodi parantur, per ignē, qui torrēdo humiditatem absumit, durata: eūdem in modum in terra, caliditate diutina mistam ex terra & aqua, nonnunquam etiam aēre, substantiam vniente tēperanteq́, ac postea desiccante, metallicorum medicamentorum proueniunt consistentiæ. Porro locorum in quibus hæc proueniunt, natura, prout plus minusq; est frigida, alia plus, alia minus congelat ac cogit. Quemadmodum itaque in terræ differētijs plurima inest essentia terræ elementaris, paulum vero aëris: ita in metallicis multum immistum est igneæ substātiæ. In medio eorum sunt lapides. Proinde pleraq; metallicorū medicamentorū alia semel aut bis, alia vero frequentius lota, idonea sunt ad desiccātes sine morsu facultates. Atq; hæ sunt cōmunes rationes quas præscire oporteat. Deinceps vero dicentur quæ cuiq; singulatim sunt propriæ, idq; iuxta literarū à quibus appellationes incipiunt, ordinēm.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari prouenit, in salinis videlicet, quas græci vocāt halas: cuius & inter marina medicamenta mentionem facturi sumus. partim ex terra effoditur, quē græci ὀρυκτοὺς ἅλας nominant, communi metallicorum genere comprehēsus. Vtriq; vis adsimilis est, siue fossilis sit, siue ex mari oriundus. De quibus & suprà verba fecimus libro quarto, eo loco vbi salsum ac salsuginosum saporem ab amaro distinximus. Ac nunc quoque dicetur quòd aphonitri quidem amarus est & abstergēs: salis vero tanto in abstergendo inferior est, quātū accessit adstrictionis. Est enim ex duabus qualitatibus mistus, abstergēte videlicet, & adstringente. Porrò φ magnopere vterq; desiccet, supra monstratū est. ceterū vtriusq; in medio est spuma litri.

Armeniacum.

Armeniacum vim habet extergentem cum leuicula acrimonia, & leuissima adstrictione. Itaq; tale quū sit, ocularibus miscetur facultatibus. Et ipso per sese quo-

quæ ad pollinis læuorem redacto vtuntur sicco ad pilorum in supercilijs incrementum, nempe vbi præ humorum acrimonia partim excidũt, partim vero nec crescũt nec aluntur. Siquidem depastis his acrimonijs, in bonum naturæ habitũ pars reducitur. Cuius cum alia sint munera, tum etiã producendi, incrementum præbendi, ac roborãdi qui in supercilijs sunt pili: quippe quum prima & ex professo quædã sint medicamẽtorũ opera: quædã vero mediante natura quæ animãtiũ corpus dispẽsat, eduntur, velut quæ in his ipsis Calliblephara nuncupant. Ipsa enim partes oblæsas mediocriter desiccant, pilos corrumpentem humiditatem absumendo: quæ vbi abolita est, tum natura ad proprias redit actiones, nimirum sublatis quæ hactenus impedimento fuerant.

Arrhenicum. Auripigmentum.

Arrhenice, siue Arrhenicum (vtroq; enim modo appellitant) facultatis est causticæ, siue vrentis, idq; tam combustum quàm vstionis expers. Cæterum id constat vstione reddi tenuiorum partium. Vtuntur porro eo ceu adurente ad denudãdam pilis partem quamuis. Verum si diutius inhæreat, nec cuti etiam ipsi parcet.

Aphrolitrum.

Aphrolitrum ab Aphonitro differt. Litri enim aphros, hoc est spuma, medicamentũ est exsiccatoriũ, aspectu triticeæ farinæ similis. Etenim alba est, non, vt asiæ petræ flos, cinericea. Aphonitrum vero farinæ speciem non habet, neq; solutum est, sed congelatum & coactum: quo qui in balneis sordes exterunt, quotidie vtuntur: ea detergẽdi facultate, vt non modo sordes extergeat, sed etiam pruritũ sanet, nempe digerẽdis quæ ipsum excitat saniebus. Non abs re itaq; medici ex eo multa digerentium medicaminum preparant. At spuma litri, eiusdem quidem cum litro tum naturæ tum facultatis est, cæterum essentiæ tenuioris. Dictum tamen paulò ante est Aphrolitrum in medio consistentem habere facultatem Aphonitri & Salis. Aphonitro enim sola inest vis extergendi, Sali vero etiam adstringendi multo magis, ac extergendi.

Gypsus. Gypsum.

Gypsum & ipsum ad cõmunem omnium terrenorũ lapidosorumq; corporum facultatem, qua desiccare dicta sunt, insuper hoc adiunctum habet, quod est facultatis emplasticæ. Vnitur enim ipsa ad sese & cogitur lapidescitq; macerata. Quãobrem siccis medicamentis quæ ad sanguinis accommodantur eruptionem, vtiliter commiscetur. Nam ipsa per sese lapidosa fit coacta ac cõgelata. proinde rigare diluereq; illam excogitaui tenui alboq; oui liquore, quod ad ophthalmias vtile est admisto quod in farina triticea est pollinis tenuissimi qui in parietibus molarum residet. Excipere vero quod sic maceratum est, tenellis leporis pilis, aut qui perinde sunt molles, expedit.

Gypsum κεκαυμένον, hoc est deustum.

Gypsum cõbustum non æque emplasticam vim habet, cæterũ tenuiorũ est partiũ, & valẽtius desiccat. Quin & repercussoriũ est, maxime si maceretur oxycrato.

Diphriges.

Diphriges mistam habet tum qualitatem, tum facultatem. Habet enim in sese quiddam & mediocriter adstringẽs, & mediocriter acre. quamobrem vlcerum rebellium optimum medicamen est. Conuexi autem & huius medicamenti vim ingẽtem ex Cypro Solis, vbi metallum ab vrbe abest quasi triginta stadijs. Proiectũ

enim erat in medio spatio ædium quæ ante metallum extructæ erant, & vici qui ei subiacet. Cæterũ præfectus ac procurator metalli, id quod post Cadmiam reperiretur, esse dicebat inutile, itaq; abijci non secus atq; vstorũ in foco lignorum cinerẽ. Verum hoc mihi multo vtilissimum factũ est medicamentum, tum ad putrescẽtia oris vlcera, siue per se, siue cum melle cui detracta sit spuma: tum ad anginam, videlicet vbi iam per adstringentiũ medicaminum auxiliũ constitit quod influebat. Præterea columellam vbi præsecuissem, ipso solo & statim & vsque ad cicatricem sum vsus: ac frequenter exacte occlusam effecit cicatricẽ tum huius particulæ, tum omnium adeo exulceratorũ. Sic in vlceribus omnibus pudẽdorum, atq; ani. Vsus autem similis est vt in oris vlceribus. siquidem eæ partes eisdem fere medicamẽtis gaudẽt, nimirum calidæ similiter ac humidæ. Verum hæc oratio iam tractatum de componendis medicamentis attingit. Ea itaq; omissa, ad id quod propositum est pergamus, vniuersalem medicamẽti cuiusq; facultatem exponentes, sicut sane de diphrigis diximus. Adijciam vero huic qui de illo habetur sermoni, rem non modo de diphrige scitu vtilem, sed & de lemnia sphragide, & pompholyge, & opobalsamo, & lycio indico. Nam etiamnum adolescens didici hæc ita præparare, vt a veris natiuisq; nihil differre viderentur. Nam qui me docebat, ingenti mercede, homo curiosissimus erat, non in his tantum, sed & alijs similibus. Itaq; in Lemnũ, in Cyprum, in Palestinã Syriam eo studio nauigaui, vt medicamẽtorum istorũ cuiusq; vim magnam, quæ in omnem vitam meam satis forent, reponerem. Sed & Lycium indicum cum Aloë indica id temporis cõmodum accipere contigit, quum a Palestina iter reflecterẽ: cum persuasum haberem, eo ipso quod a camelis cum tota sarcina aduectum esset, proculdubio esse indicum: quodq; adulteratũ haud nosci ab ijs qui portassent posset, propterea quod materia ex qua id præparatur atq; adulteratur, illis in locis haud nasceretur. Porro satius visum est mihi, quibus rationibus ea adulterãtur, haudquaquam adscribere, vtpote cum homines scelerati in lucro ponant talia posse discere. Nec enim necessarium est cum verorum ac germanorum notis ac indicijs, adulterãdorum nosse cõpositiones, cum nihil ad ea discernenda conferant: imo optem, si queam, quæ a maioribus me perperam conficiendorum atq; adulterãdorum medicaminum proditæ sunt compositiones omnes prorsum delere atq; extirpare.

Theon. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim possidet, estq; temperamẽti calidi, atq; essentiæ tenuis, adeo vt ad multa venenatorum animalium resistat. Siquidem ego aduersus turturem marinum & draconem sæpenumero eo sum vsus: & cum id piscatores quosdam docuissem, reuerso post aliquantum temporis magnifice medicamentũ hoc commendarunt. Vsus eius est vt & siccum ictui inspergatur, & cum saliua mistum. nam cum & hoc excogitassem, ab experientia cõprobari reperi. Sed & vrina maceratum idem effecturum excogitaui. Docebam enim piscatores medicamẽta maxime parabilia: dixiq; pulchre illos & cũ oleo veteri & melle & resina terebinthina vsuros. Et sane horum omniũ experientia iudiciũ præstitit. Quin & psoras & lichenas & lepras non raro hoc medicamento cum resina terebinthina sanaui. Extergit enim omnes id genus affectus, absq; vt in profundum repellat: cum alia multa medicamenta quæ illos curent, mistam habeant potentiam, nempe vt digerant pariter & repercutiant.

Ios. Aerugo.

Aerugo gustantibus acrem qualitatem offert, digerens, detrahens, & liquans non teneram modo, sed & duram carnem. Porro supra dictum est, nonnullos eius generis medicamenta, epulotica, hoc est quæ cicatricem inducant, appellare, quum iis in tenuissimum pollinem tritis per specilli cuspidem cõtigerint vlcera excrescẽtia, ac postridie cõtracta reperiant: tametsi illos haud lateat, si paulo plus impositũ foret, sese vlcus non cõtractum, sed erosum inuenturos. Siquidem colliquat & digerit carnem, cum medicamenta epulotica cõtrahant, constipent, constringant, & calli in morem illam induret. Quin & gustum mordicat ærugo, non tantum ipsa vlcera. Quod si pauculum eius cerato non pauco admisceas, id quod ex ambobus mistum est, citra morsum extergět. Dictum vero supra est de talium medicamẽtorum natura: tum vt sese quidam fallunt, ex talibus compositionibus aut sarcoticam aut epuloticam adscribentes facultatẽ medicamentis quibus minime oportet, vtpote cum ipsa id præstare nequeant, verum ea quæ ex ipsis composita sunt.

Cadmia.

Cadmia fit vbi in fornacibus æs paratur, nẽpe tota terra ex qua æs generatur, in fornacibus in altũ egerente velut fuliginem quampiã, & fauillam, siue vtcunq; appellare libebit. At si non terrã, sed lapidem nũcupare velis, ex quo in fornacibus secernẽdo, partim fit æs, partim cadmia, partim diphriges, nihil sane retulerit. Sed & in argẽteis metallis efficitur simili secretione siue generatione, aut quomodocunq; vocare voles. Quin & ex Pyrite lapide in fornacibus vsto fit cadmia. Cæterũ absq; fornace in Cypro cadmia inuenitur: ac iure quispiã illam lapidem nuncupet. Itaq; in Solis, quo tempore ego in insula peregrinabar, paucissimum etiã reliquum erat Cadmiæ quæ in fornacibus prouenit. Verum lapidibus qui in montibus & riuis reperiebãtur, à metallis præfecto acceptis, eos in Asiam Italiamq; portaui ad amicos: a quibus summam inibam gratiam, quod se vel maximum munus accepisse dicerent, vt quæ alia omni Cadmia multo esset præstantior. Et talem certe merito quis lapidosam vocet Cadmiam. At eius quæ cõbusta est, aliam Botryitin, aliam Placitin medici nuncupant. Botryitin quidem, quæ in editioribus domorũ in quibus fornaces extructæ sunt, partibus colligitur. Placitin vero, quæ in inferioribus. Acliquet sane Botryitin partiũ esse tenuiorũ, crassiorũ vero Placitin, vtranq; autẽ vi desiccãdi, ceu alia metallica omnia, & lapidosa terrenaq;. Porro præter desiccãdi facultatẽ mediocriter item extergit. Attamẽ quę in fornacibus colligitur, igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Merito itaq; lauãtes eam, medicamentũ efficiũt mediocriter tum desiccãs, tum extergens absq; mordicatione, vtile ad vlcera carnis impletionem poscentia, & in oculis, & in toto corpore. Porro vlcera magnopere humida aut putrescentia in corporibus impendio mollibus, qualia sunt eunuchorum, puerorum, ac mulierum, eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus & compactioribus, quæ valentius desiccant requiruntur. Itaq; illud semper memoria tenendum, sermonem ad temperatam & mediam excessuum naturam in iis quæ ita simpliciter efferũtur, referendũ: puta quum dicimus medicamentũ aut vlcera carne implere, aut cicatrice claudere, aut aliud quiduis eius generis præstare, ad quã vtiq; & nos respicientes, leuiter desiccatoriam abstersoriamq; Cadmiæ inesse facultatẽ dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis differentia, temperata quodammodo existit Cadmia, nempe neutrum insigniter efficiens.

Cinnabari.

Cinnabari modice acrē facultatē obtinet. Habet vero & adstrictionis quippiā.

Ciseris. Pumex.

Pumicem si inter metallica recenseas, calumniabuntur quibus animus prurit accusandi libidine: & si inter lapides ponas, lapidem esse negabūt: ac multo minus terram esse cōcedent: nec marinorū haberi quodpiam volent. Atqui alicubi tamē de illo dicēdum est: quippe qui in sarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergunt, partim vstionem non expertus, partim etiam vstus, quando videlicet alijs omnibus combustis similiter, substantiæ efficitur tenuioris. Cæterum vstione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rursum lotione exuit. Videri autem poterit splendorem conciliare non tantum facultate, sed etiam asperitate: velut etiamsi smirin, aut testam, aut hoc genus quippiam tritum admoueas. Quæ certe & ipsa splendorē afferunt, forte vtrunq;, tum quia detergendi habeant facultatē, tum quia asperitatem. Eundem in modum cornua deusta dentes splendidos efficiunt.

Conia. Lixiuium ex cinere.

Lixiuium. Abluto cinere fit lixiuium. Cinerem autē, vstorum corporum reliquias latini nūcupant, siue natura sint lapidea, siue arborū animaliumve particulæ. Fit ergo lixiuiū pro eius quod eluitur natura: eius quidem quod empyreuma siue igneam naturā habet acerrimā, ipsum quoq; acerrimū est: eius quod tale nō est, etiā moderatius. Quare & septicis vocatis facultatibus cōmiscetur, vtpote causticam caliditatem possidens, sed propter substantiæ tenuitatem citra dolorem adurens.

Cyanos. Ceruleus.

Cyanos siue masculino siue fœminino genere pronūciare velis, hoc medicamē acri facultate est tum detrahendi, quam καθαιρετικὴν vocāt, tum digerendi, potētiore quàm Cinnabari. Inest quoq; ei nonnulla adstrictio.

Lepis, id est squamma æris & ferri.

Squamma alia est æris, medicamen, multo vtilissimū: alia ferri & stomomatis. Quidam vero nominant & helitin lepida siue squammā. Omnes sane vehemēter desiccāt. At inter sese diuersæ sunt, tum quod alia magis, alia minus exiccat: tum quod alia crassioris, alia tenuioris sit essentiæ: quodq; plus minusve adstrictionis sint participes. Helitis certe principem in desiccando locum obtinet. Nam & subtilissimæ omnium substantiæ est, nimirum quæ & æruginis nonnihil assumpserit. Maiorem obtinet adstrictionem squāma ferri, & hac etiā maiorem stomomatis: quamobrem ad contumacia vlcera meliores sunt quàm squāma æris. Detrahit & liquat carnem potentius squāma æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autē squāmæ non instrenue mordaces sunt. Ex quo clarum est, q; essentiæ ipsarum cōsistētia nō admodū tenuis est, sed potius crassa. Siquidem inter ea quæ eandē vim obtinēt, minus est mordax quod est tenuius: ceu superioribus libris ostēdimus.

Lithargyros.

Lithargyrus desiccat quidem velut alia omnia metallica, lapidea, terrenaq; medicamenta, verum omnium id efficit moderatissime: & secundum alias tum qualitates tum facultates quodammodo in medio est, neq; manifesto excalfaciens, neq; refrigerans. modica tamen adstringendi abstergendiq; facultas ei inest: quamobrē inferior est & sarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia ostendimus, & contrahentibus atq; adstringētibus. Cæterum ad intertrigines femorum vtilis

medela eſt: quandoquidem vtriuſq; iam dictæ facultatis leuiter eſt particeps. Iure itaq; medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde ea frequenter vtimur ceu materia iis miſcentes quæ valentem facultatem obtinent ſiue mordicantem, ſiue adſtringentem: ſicut in liqueſcentibus ad pleraq; medicamenta ceram adhibemus tãquam materiam, quia ſcilicet & ipſa quodammodo medium tenet eorum quæ valentem facultatem poſſident.

Nitrum.

Nitrum dictum eſt ſupra in medio eſſe aphronitri & ſalis virium. cæterum vſtũ propius ad aphronitrum accedit, vtpote ex vſtione tenuius redditũ. deſiccat itaq; ac digerit: & ſi intro in corpus ſumatur, ſecat & extenuat craſſos lẽtóſq; ſuccos potentius multo quàm ſal. Aphronitrum vero, niſi grauis vrgeat neceſſitas, deuorandum non eſt, nimirum inimicum ſtomacho: quandoquidem plus etiam litro incidit. Sanè ad fungos ſuffocantes ruſticus quidam eo vti aſſolet: & ſemper profuiſſe probatum eſt. Cæterum nitro vſto ſimul & non vſto, & multo etiam magis eius ſpuma in talibus vti conſueuimus.

Melanteria.

Melanteria ex medicamẽtis eſt multum adſtringentibus, cum hoc quod omnia propemodum adſtringentia tenuitate exuperet.

Melan graphicum. Atramentum ſcriptorium.

Atramentum quo ſcribimus, admodum & ipſum deſiccat aqua ſolutum. vlcera autem igni ambuſta protinus illitum iuuat: at ſi acetũ quoq; habeat, multo magis.

Miſy.

In metallo Cypri, cuius modo mentionem feci, in montibus Solorum domus erat ingens, cuius ad parietem dextrum, ſed ad nos vtiq; qui ingrediebamur, ſiniſtrum, deſcenſus erat in ipſum metallum, in quo quaſdam conſpexi in longiſſimũ porrectas veluti zonas alias ſuper alias, numero tres. infima erat ipſius Soreos, ſuper quam erat altera Chalciteos, ſuprema Miſyos. Cæterum id temporis præfectus metalli, his commonſtratis, Sicut, inquit, nunc aduenis in Cadmiæ fornacariæ inopia, ita horum trium admirandas has vides diuitias. Itaq; ego ingenti eius accepto pondere, primũ quidem in Aſiam, deinde Romã attuli, & vſq; modo habui, elapſis iam annis plus minus triginta. Et forte quadam abſolutum fuit hoc opus aduſq; octauum librum ante annos viginti, nec adiectus fuit nonus, partim quòd lapides quoſdam nondum conſpexiſſem, partim ob alia negotia quæ mihi interea temporis obuenere. Nunc autem quum nonum hunc librum cæteris addere pararem, interea forte fortuna mihi accidit res ſpectatu longe pulcherrima, ac ſi quiſpiam eam ſtudio ac induſtria magno cum artificio effeciſſet. Nam cum miſy opus haberem ad medicamẽ quodpiam præparandum, bolum eius accepi, quã ferè plena manu teneas, qualem ſanè conſiſtentiam miſy non admodum ſolet habere, cum in parua fruſtula diuidatur. Miratus itaq; inſolitã eius cõdenſationem, bolo fracta, extimũ quidem miſy circumquaque reperi eius quod intus erat velut efflorescentiam. Porro ſub eo, inter chalcitin videlicet & miſy quiddam erat medium vergẽs ex chalcite ad miſy, ex dimidio iam commutatum. principio enim bolus fuerat chalciteos: cæterum quod in alto erat, perfecta erat Chalcitis, nullam dum alterationem experta. Hoc igitur vbi vidiſſem, cogitatione repetens & in metallo ita ſuper chalcitin naſci ipſum miſy, vt ærugo ſuper æs: in mentem ſubijt inſpicere

quod ſeruabatur adhuc apud me reliquum ipſius ſoreos, nunquid & ipſum vllam accepiſſet mutationẽ in chalcitin. & quædam certe apparuit ſuſpicio vt videretur & ipſum forte longo tempore mutationem in Chalcitin poſſe accipere. Itaq; mirũ non eſt tria hæc medicamina eiuſdem genere facultatis eſſe, Sori dico, & Chalcitin, & Miſy, tenuitate & craſſitudine inter ſe diuerſa. Craſſiſſimũ enim eſt inter ipſa Sori, tenuiſſimum Miſy, mediam vtriuſq; facultatẽ habet Chalcitis. Adurũt vniuerſa hæc tria, & eſcharas quas vocant efficiunt. Attamen etiamſi vrant, nonnihil quoq; adſtringũt. Cæterum Miſy admotũ corporibus duris minus Chalcite mordicat, tametſi ea non minus ſit calidũ. verum id habet beneficio tenuitatis. Porrò quum vtraq; hæc in decoctionibus fundantur, & magis Chalcitis quàm miſy, Sori tamen non liqueſcit, nimirum quòd lapidoſius ſit ac vehementius cõpactum, ſicut rurſum Miſy quia à congenito calore elaboratius eſt, ac proinde ſiccius Chalcite, idcirco merito quoq; ægrius liqueſcit.

Molibdæna. Plumbago.

Molibdæna ſimilem lithargyro vim poſſidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedens. Sed nec abſtergentis facultatis eſt particeps. Vtraq; autem hæc medicamina, liquari poſſunt, ac non vt lapides & Cadmia & arena liquationem reſpuunt, ſed celerrime liquantur vbi oleo additum nonnihil aceti eſt, liquantur tamen etiam admiſta aqua, ſed diutiſſima coctione. Porrò ceu in Cypro Cadmiam quæ in montibus & riuis naſcitur accipiebã, quæ & ipſa lapidis, vt dixi, ſpecies eſt: ad eundem modum Molibdænam cum multis alijs proiectam cõſpexi in via quę ad Ergaſteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergaſteria pagus quidã in quo & metalla ſunt, inter Cyzicum & Pergamũ, quadringentis & quadraginta ſtadijs diſtans à Pergamo.

Molibdos. Plumbum.

Plumbum facultatis eſt refrigeratoriæ. Siquidem non modo multã habet ſubſtantiã humidam à frigore cõgelatam coactamq;, ſed & aëriam, paucam autẽ terream. Igitur q; plurimũ habet eſſentię humidæ à frigore coactæ, indicium tibi eſto quòd vbi admotũ eſt igni, celeriter fundatur fluatq;. Quòd vero & aëriæ ſit particeps, hoc habeto ſignum. Omnium quę nouimus, vnicũ plumbum tum mole ipſa tum pondere augetur ſi cõdatur in ædibus ſubterraneis aërem habentibus turbidum, ita vt quęcunq; illic ponantur, celeriter ſitum colligant. Tum etiam plumbea ſtatuarũ vincula quibus earũ pedes annectuntur, ſępenumero creuiſſe viſum eſt, & quædã adeò intumuiſſe, vt ex lapidibus dependerent cryſtalli modo verrucę. Atq; hæ probabiles quidẽ ſunt humiditatis eius frigiditatiſq; notæ, prius q̃ experiaris: cæterũ ſcientificę & certæ per experientiam cognoſcuntur. Præparato igitur mortario, ſimulq; piſtillo, vtriſq; ex plumbo, infunde quemlibet liquorem, itaq; terito vt & piſtillus & plumbeum mortarium ſuccũ quendam reddat. id quod ex vtroq; conſtabit, multo erit frigidius quàm liquor ipſe fuerat. Licet autẽ & aquam & vinum tenue aqueum & oleum inijcere, aut quiduis eiuſmodi. At ſi etiam plus efficere ſuccum voles refrigeratorium, oleum omphacinum ſit, aut roſaceum, aut melinum, aut myrtinum. Porrò ſi ſucco qui proueniet, vti voles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in ſede cum vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudendis, teſtibuſque & vberibus conſiſtunt, ſimiliter aduerſus cæteras omnes fluxiones incipientes, quæ aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemuis articu-

lum decumbunt. Sed & vlceribus rebellibus vtile est. Nam ad cancros eo vtens virtutem medicamenti mirabere. Quòd si celeriter multum succi plumbei voles colligere, conare in sole terere, aut quocūq; certe modo aëre excalfacto. Multo autẽ vtilissimum habebis medicamentũ si adfuso refrigerantium succorũ quopiam teras, ceu Semperuiui, Cotyledonis, Intybi, Lactucæ, Chondriles, Psillij, Omphacis, Portulacæ. Porrò si qua horũ non facilè in succũ soluuntur, velut Portulaca, misceto illis aliorum succorũ quempiam, velut Omphacis: qui & ipse per sese prædicto mortario inditus medicamẽtum efficit refrigeratoriũ longe pulcherrimum. Quin & in laminam diductum plumbũ ipsum per sese Athletarum sese exercitantium lumbis insternitur, vbi Veneris somnijs vexantur scilicet: nimirum haud obscure eos refrigerans. Sed & bractea tenuis probe ganglio illigata planè ipsum dissipat. Illigabit autem probe quisquis ab Hippocrate didicerit in ipsam noxam potius firmandum, quàm hinc vel inde. Mirum ergo non est si plumbum crematum, ac rursus ablutum, refrigerantis efficiatur facultatis, cum ante lotionem mistæ fuerit. Et hoc ipsum medicamen, nempe plumbum combustum, bonum est ad vlcera rebellia. Vbi vero lotum fuerit, multo optimum medicamẽ est & ad vlcerum impletionem, & ad eadem cicatrice obducẽda. Conuenit & Chironeis quæ vocant vlceribus, & cancrosis omnibus, tum ipsum per sese, tum medicaminum ad cicatricẽ perducentium quibusdam commistum, quale est quod ex Cadmia cõficitur. Cæterũ soluendũ est principio, si copiosa sit sanies, quotidie: si minus, tertio aut quarto quoq; die. Verum foris spongiam imponito aquæ frigidæ: quæ si desiccetur, rursum mergatur. Sed hæc fusius quàm pro instituto diximus, plusculũ sermonis affinitate prouecti. At tempus iam est sequentia deinceps persequi.

Ostracon. Testa.

Testa desiccandi vim possidet, atq; abstergendi, maximè quæ ex fornacibus est, quòd videlicet tosta sit. Quocirca Emplastrus quam vocant Hephestiada, ex hac præparata videlicet, optimum est medicamen inducendæ cicatrici.

Pompholyx. Spodium.

Pompholyx fit & in æris fornace, velut & Cadmia, fitq; & dum in fornacibus Cadmia vritur, vt in Cypro. Cum enim præfectus ad æris fornacem instructas res non haberet, præcepit ex ipsa Cadmia præparari (præsentibus atq; inspectantibus nobis) pompholyga, videlicet minutis Cadmiæ fragmentis in ignem cõiectis qui ante ærarium iacebat follem. Camera erat incurua, nusquam pertusa, sed integra, quę egestam ab vsta Cadmia fauillam excipiebat, quam vbi collegissent, habebant pompholyga. At quod reflectens in pauimentum recidebat, spodos est quam vocant: quæ plurima vbi æs in fornacibus vritur, colligi assolet. Quidam eam spodiũ neutro genere pronunciant. Cui videtur similem habere facultatem quod vocant Antispodium. At ego illo vsus sum nũquam, cum large mihi semper pompholyx suppeteret. Nec enim quisquam vbi hęc adsit, spodio vti velit, nedum antispodio. Est autem pompholyx medicamentum propè omniũ quæ citra morsum desiccãt, si elota fuerit, præstantissimum: quamobrem ad vlcera cancrosa idonea est, & ad alia omnia maligna. Itaq; inditur collyrijs quæ ad oculorũ imponuntur fluxiones, quæq; bullas siue pustulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorum ac sedis vlcera optimum est medicamen, nimirum sine morsu desiccans. Sed non est huius negotij in istis diutius immorari.

Sandarace.

Sandarace vrentis est facultatis, ceu Arsenicum quod vocant. Merito itaque eam digerentibus facultatibus commiscent, atque extergentibus.

Sandix.

Sandix qua sit facultate prædita, in sermone de psimythio explicabitur.

Scoria.

Scoria omnis resiccatorium medicamen est, potissimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipsam in aceto quàm acerrimo, posteaque decoquens, ad aures quæ longo iam tempore pure fluxerunt, ea vtor pro medicamento maxime exsiccatorio, adeò vt mirētur qui præparantē me vident, & ante rei periculum fidē non habeant aures tale posse ferre medicamen. Porrò argenti scoriam proprie helcysma appellāt. Verum emplastris quibusdā resiccatoriæ facultatis cōmiscetur.

Stimmi.

Stimmi ad facultatem desiccantem adiunctam habet hoc medicamen adstrictionem: quamobrem & ocularibus medicinis cōmiscetur, & illis scilicet quę conformantur in collyria quæ vocant, & siccis, quæ vtique sicca collyria cognominant.

Stypteria schiste, & strongyle, & hygra. Alumen fissile, rotundum, & humidum.

Stypteria huius medicamenti nomen ab adstrictione deductum est. nam adest illi vehementissima. Cæterum quum sit crassarum partiū, tenuior quodammodo est quæ vocatur schiste, hoc est fissilis. proxima est strongyle, & astragalote. Admodum autem crassa est tum liquida, tum placites, & plinthites appellata.

Titanos. Calx.

Calx, viua quidem, quæ ἄσβεστος græce dicitur, vehementer vrit, adeò vt crustas efficiat: extincta vero protinus etiam crustam molitur & ipsa: at post diem vnum aut alterum minus vrit, minusque inducere crustam potest. At vero temporis progressu prorsum ne crustam quidem gignere queat, tametsi etiamnū calfaciat, carnemque liquet. Porrò si lauetur in aqua, suam mordacitatem exuit, efficiturque nunc patam græce κονίαν, latine lixiuium. At ipsa absque morsu resiccat: ac si bis terque aut amplius abluta fuerit, plane mordacitatis expers constituitur, ac strenue absque mordacitate exsiccat.

Hydrargyros.

Hydrargyrus non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex ijs quæ præparantur, velut psimythium, ærugo, psoricum, lithargyros. Nullum autē eius feci periculum, neque quòd interimat si deuoretur, neque vbi foris admota sit.

Phycos.

Phycos cuiusnam sit facultatis, vbi de psimythio agetur, exponam.

Chalcanthos. Atramentum sutorium.

Chalcanthos. Forte fortuna & Chalcanthum in Chalcitin transire conspexi. Asportaui enim ex Cypro & huius medicamenti ingentem copiam. Extimum eius omne post annos plus minus viginti Chalcitis effectum est, intima eius parte Chalcanthi speciem seruātē. Quamobrem & vsque in hunc diem quod sic mutatur asseruo, obseruans dum ad imum vsque voluentibus annis procedat mutatio, ceu Chalcitidis quoque in Misy: vt est ante positum. Cæterum mirari subit de hoc medicamento, quo pacto vehementissimæ adstrictioni admista est caliditas non in-

ſtrenua. Conſtat ergo quòd omnium maxime condire ſeruareq́ carnes humidas poteſt, nimirum caliditate humiditatem abſumens, atque adſtrictione ſubſtantiã contrahens atque conſtipans. Hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipſius exprimit. Conſtringit vero, deficcat, atque contrahit in ſeſe totius ſubſtantiam carnis. Porrò quo tempore in Cypro diuerſabar, hunc in modum medicamentũ hoc colligi conſpexi. Domus erat magna quidem, ſed humilis, ingreſſui in metallũ obiecta. Ad parietem autẽ domus ſiniſtrum, qui erat ingredientibus dexter, effoſſus erat ſpecus in continentem collem, ea latitudine, vt tres ſeſe viri in eo cõtingerent: tanta vero altitudine, vt viro ſumme procero recto liceret incedere. Specus hic decliuis quidem erat, ſed nõ planus, verum multis locis prẹruptus. Porrò ad finẽ eius quaſi in ſtadium porrecti, lacus erat aquæ viridis & craſſæ, calore tepenti. At in toto deſcẽſu calor ſimilis qualis in primis balneorum ædibus percipitur: quas, quòd in eis corpora prẹmolliri ſoleant, promalacteria appellare conſueuerũt. Aqua vero quotidie guttatim ex pertuſo colle deſtillãs, quatuor & viginti horis totius diei ac noctis colligi aſſolet ad amphoras romanas quaſi octo. Eam vincti quidam in piſcinas quaſdam quadratas fictiles in domo ad ingreſſum poſita ſitas efferebant, in quibus paucis diebus concreſcebat fiebatq́ chalcanthus. Mihi vero vbi ad terminum effoſſi ſpecus deſcendiſſem, vbi videlicet tepida hæc viridiſq́ aqua colligitur, æris odor viſus eſt ſuffocans, & toleratu difficilis, chalcitin æruginemq́ redolens. Et aqua quoque guſtu prẹferebat qualitatem eiuſmodi. Eapropter & nudi & cum ſumma feſtinatione amphoras vincti exportabãt, nec longiorem illic moram perferre poterant, ſed celeriter recurrebant. Accenſi autem erant mediocribus in ſpecu interuallis lychni, qui nec ipſi longo tempore durabant, ſed celerrime extinguebantur. Hũc ergo ſpecũ pedetentim excauatũ multis annis, ab ijs tunc didici. Hæc enim, inquiebant, aqua viridis quam vides ex colle in lacum manantem, ſenſim ſe ipſa minor effici aſſolet. At vbi prope adeſt vt deſinat, rurſum vincti, quod continens eſt ipſius collis, perfodere pergunt: euenitq́ aliquando olim vt ſubito quicquid perfoſſum eſſet cõcideret, omneſq́ ad vnũ occideret, ac totam viam corrũperet. Id vbi fit, alio foramini fodiendo eouſque inſiſtũt, quoad rurſum aqua illis adſit. Hæc habui quæ tibi de chalcãtho exponenda cenſerem, & ſanè fortaſſis nõ neceſſaria, cęterum quæ ſcire prẹſtaret quàm ignorare. Memineris autem quòd ad ſiniſtram manum ingredientibus conſpectum nobis dixerim metallum ſoreos, chalciteos, & miſyos: vt ex his conijcere liceat aquam pluuiam totius collis terram illã colluere atque abluere: ex qua ſponte quidẽ fiebat ſori, miſy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, ſpodium, & diphriges.

Chalcitis.

Chalcitis. dictum de ea eſt in ſermone de Miſy: nunc autem tantum dixiſſe ſufficiat, quòd miſtas habeat adſtringentem acremq́ facultates. Ceterum vincit acris, vt quę adeo eſt vehemens, vt carnẽ vrat, vocatãq́ eſcharam efficiat. Vſtum hoc medicamen minus quidẽ mordicat, cęterũ non minus deſiccat: ſed & adſtrictionis nõ parum remittit. Itaq́ vndequaque melior eſt chalcitis vſta quàm quæ non vſta eſt, nempe partibus tuncquidem tenuioribus, ceu alia omnia combuſta, verum haud aſſumpta acrimonia, velut in alijs multis accidit. Didiciſti porro quòd vſta omnia ſi lauentur, moderatiora reddantur, minuſque mordacia.

Chalcos cecaumenus. Aes vstum.

Aes vstum habet & acrimoniam quandã: sed & adstrictionis est particeps. Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen inducendis cicatricibus: quanquam id ipsum præstare & antequam lauetur possit, potissimum in carne duriore: alioqui in molliore commodius est quod ablutum est.

Chalcu anthos. Flos æris.

Flos æris, tenuioris essentiæ est quàm aut æs vstum, aut squama. Merito itaque ex eo factis collyrijs extergunt auferuntq; superciliorum magnas asperitates, quas vocant sycoses.

Chrysocolla.

Chrysocolla. & hoc medicamentum ex ijs est quę carnem liquant: non tamẽ valenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente desiccanteq;. Igitur quidã id modo quod in metallis inuenitur, ita nominant: a lij vero id quod in æreo mortario pistilloque æreo ex pueri vrina præparatur: id quod quidã inter æruginũ differentias numerãt. Satius vero est ipsum præparare tẽpore æstiuo, aut certe aëre prorsum calido, vrinam in mortario terentes. Præstat autem æs ex quo mortarium pistillumq; conficias, rubrum sit. Nam quo æs mollius fuerit, eo plus circumagẽdo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est vlceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mistum: vt in opere de componendis medicamẽtis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quòd quanto plus quàm chrysocolla metallica desiccat, minusq; mordicat, tanto etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen chrysocollam illam si vras, multo tenuiorem efficies.

Psimythium. Cerussa.

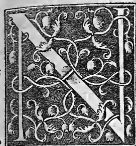
Psimythium. & hoc medicamen testimoniũ præbet modo dictæ facultati. Nã si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neque acre erit, neque mordax: sed emplasticũ & refrigeratorium: facultatis æruginì dissimillimæ: tametsi & illa conficiatur aceto æs dissoluente. Porrò cerussa adusta, in sandycam quam vocant transit, medicamentum seipso tenuius, nondum tamen excalfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate tenuitatem assumpsit, vt per eam in profundum altumq; corporum quibus admouetur, vis eius penetrare valeat.

Psoricum.

Psoricum. Conficitur hoc medicamen dupla chalcite admista lithargyro, ante tamen vtrisque aceto acerrimo solutis, sicque in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media diebus quadraginta obrutã sepelies. Hoc medicamen desiccatorium est, simulq; minus chalcite mordax, nimirum cum partibus sit tenuioribus.

Libri noni finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber decimus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Nihil eorum quę nunc dicẽda veniunt, magnopere iuuare poterit eos qui ea quæ principio huius tractationis, primis videlicet quinque libris tradita ſunt, ignorant: imò quædam fortaſſis noxæ occaſio erũt illi qui quum ſcriptis hic medicamentis vti volet, rationem tamen ac methodum nõ habeat. Tanquam itaque illa didiceris, ita tecum verba faciam, repetita totius tractatus ſumma. Oſtẽſum eſt medicamẽta quæ effectricibus nominatis qualitatibus agunt, nẽpe caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate, harum miſtione effici acerba, auſtera, ſalſa, ſalſuginoſa, amara, acria, dulcia, præterea extergentia, repercutientia, attrahentia, emollientia, vrentia, ſeptica, cruſtifica, ad hæc ſecundum alias actiones magis ſpeciales ſarcotica, ſynulotica, glutinatoria tum fiſtularum, tum vlcerum, aut carnis excreſcentiã detrahentia. Oſtenſum quoque eſt quo pacto vniuerſalis facultas experientia vnica demonſtratorie inueniatur, nec ea vulgari & quauis, ſed quæ cum dictis adhibeatur limitationibus. Cæterum inuẽta ſemel facultate vniuerſali, nulla inſuper experientia opus eſſe ad particulares actiones, niſi ad confirmationem eorum quæ ratio reperit. Sic ergo nunc quoque iudicium faciamus propoſitæ materiæ, quæ eſt ea quæ ab animantibus accipitur. In tribus enim libris qui inſequuntur quintum, nempe ſexto, ſeptimo, & octauo, materiam ad plantas attinentem expoſuimus, nõ ſanè omnem quæ vniuerſo terrarum orbe reperiatur, ſed quantum nobis experiri eius datum eſt. In ſuperiore vero, qui eſt totius operis nonus, eã quæ verſatur in terroſis ac lapidoſis, enarrauimus. Reliquũ porro nũc eſt vt eam quæ ab animalibus ſumitur materiã, diuidamus. Deinde reſtant quę in mari, paludibus, aut omnino in aqua naſcuntur, quæ quidem neque plantæ, neque terra, neque lapis, neq; animal ſunt. Ea plane pauciſſima ſunt, & vltimo loco ſcribenda, poſtquam videlicet quæ ad animãtium corpora pertinent, abſoluero. In quibus is doctrinæ ordo ſeruabitur, qui in nomenclaturarum primis viſitur literis. Porrò ſicut in plantarum materia etiam de ſuccis qui ex ipſis fiunt diſſerui, ita nunc quoque nõ ſolum edocebo ſolidarum in animalibus partium facultatem, ſed eorum quoque quæ in ipſis continentur, puta pituitæ, bilis, ſanguinis, vrinæ, ſtercoris, & ſimiliũ. Igitur in ijs quæ ſuperius ſunt dicta, haud ita multa particularia eorum quæ in materijs cõſcripta ſunt à medicis, ignota mihi fuere: verum operam dedi vt ipſe per experientiã facultates eorum cognoſcerem. Quòd ſi quid ignorabam, planè nec de illo quicquam cõſcripſi, haud credẽdũ alijs cẽſens, ne de vno quidẽ eiuſmodi: ꝙ certum habeã nonnullos multa mẽtiri. At in pręſenti materia nõ ita ſe res habet. Ingenue ſiquidẽ fateor cõplura eſſe tũ partium tum liquorũ in animantiũ corporibus comprehenſorum, quorum nulliꝰ eiuſmodi feci periculum, cuiuſmodi quidam ſcriptũ reliquerũt. Siquidem quę-

dam eorum abominanda deteſtandaq; ſunt, quędã etiam legibus vetita: de quibus haud ſcio quo pacto ſcribere licuit Xenocrati, homini non olim nato, ſed proauorum noſtrorum ſeculo, cum imperium Romanum hominibus veſci vetuiſſet. Atque ille ſanè, tanquam ipſemet fuerit expertus, magna profecto fiducia ſcribit quoſnam affectus curare valeat comeſum cerebrum aut carnes aut iecur humanũ: quos autem capitis, ſuræ, & digitorum oſſa partim vſta, partim vſtionem non experta: quæ denique & ſanguis. Sed hæc ſanè tametſi contra leges ſunt, non tamen ſunt fœda atque abominanda. At potio ſudoris, aut vrinæ, aut menſium mulieris, abominanda deteſtandaq; eſt: atque horum in primis ſtercus: quod tamen ſcribit Xenocrates ſi oris ac gutturis partibus inungatur, & in ventrem deuoretur, quid præſtare valeat. Scripſit etiam de aurium ſordibus deuorandis. At ego ne has quidem vnquam deuorare ſuſtineam, ne ſi in totũ quidem morbo deinceps liber degerẽ. Atq; his etiam magis abominãdum puto ſtercus. Eſtq; probrũ grauius homini modeſto audire κοπροφάγον, hoc eſt ſtercoriuorũ, quàm fellatorẽ aut cinædum: & inter fellatores magis execramur qui phœniciſſant, quàm qui leſbiantur. Cui nõ diſſimile mihi videtur perpeti qui menſes bibere ſuſtinet. Itaque horum nemo periculum facere non auerſabitur, hominum certe ſecundum naturam habentium: neque inſuper quæ tametſi modeſtiora videantur, tamen etiam fœda ſunt, nempe partẽ aliquam corporis ſtercore inungi perpeti, ob affectum ſcilicet ſi quem patiatur: aut humano ſemine, id quod γόνον, hoc eſt geniturã, appellare ſolet Xenocrates: ſummaq; diligentia diſtinguit, quęnã ipſa genitura ſola illita, quæ vero vbi ex ſinu mulieris poſt coitum viri effluxerit. Nam ingens ſit medicamentorum penuria oportet vbi quis quò chimethla ſiue perniones curet, viri ſemen conquirere cogitur quod in mulieris congreſſu intus non remanſit, verum effluxit, atque effuſum eſt. Atque pleraque ſanè eiuſmodi materię ſpecies eſt in ijs quæ de vtilitate ab animalibus percipienda, ab illo ſunt conſcripta. Siquidem nõ quam vim habeat epota vrina, aut deuoratum illitumve oris partibus ſtercus duntaxat hominis enarrat, verum etiam aliorum cuiuſque animalium, atque alia etiam non pauca rarorum & paratu difficilium, puta cum elephanti aut equi Niloi meminit. Nam beſtiam ſeu feram regiam, quam vocant βασιλικὸν θηρίον, ne videre quidem vnquam contigit: & ſi vera ſunt quæ de illa referuntur, periculoſum etiam eſt vel prope accedere ad hoc animal. Non diſſimilia ijs quæ à Xenocrate ſcripta ſunt, & ab alijs prodita ſunt de animalibus, ex quibus & ipſe Xenocrates pleraque exſcripſit. Nam vnde illi tantarum taliumque rerum experiundarum fuiſſet copia? Sanè rex quondam noſter Attalus cum ambitioſiſſime talia ad experientiam cõquireret, tamen pauciora ſcribere cõſpicitur. Porrò quidam Ateuriſti eandem tractationem commẽdans, enarrandam mihi tradidit: cęterum iudicio meo nec illa quidem etiam ita ab illo conſcripta eſt, vt omnia ipſe fuerit intuitus, oculiſque ſuis præſens conſpexerit. Proinde nec ego baſiliſcorum aut elephantorum aut equorum Niloorum, neque alterius cuiuſquam cuius ipſe periculum non fecerim, meminero. Porrò φίλτρων, ἀγωγίμων, ὀνειροπομπῶν & μισήθρων (ex induſtria enim ipſa illorũ nomina recẽſui) plane nec ſi abunde illa forẽ expertus, mentionem facere in animum inducerem, ſicuti nec letalium medicamentorum, aut vt ipſi vocant παθοποιῶν. Nam illa ſanè ridicula ſunt, conſtringere ac vincire aduerſarios vt in iudicio nihil poſſint eloqui, aut grauidæ aborſum afferre, aut vt ne vnquam deinceps concipiat efficere, & quæ

cunque eius ſunt generis. Sanè horum pleraq; vel antequam facias periculum, ſcire licet eſſe impoſſibilia, quædam vero poſſibilia, cæterum vitæ mortalium noxia. Itaque ego, per deos, admiror, qua cogitatione, quove conſilio ad ea ſcribenda quidam acceſſerint. Nam quæ viuentibus dedecori atq; ignominiæ ſunt prodita, quo pacto ſibi poſt mortem gloriæ fore ſperarũt? Itaque ſi regia poteſtate prędití in hominibus morti condemnatis illa experirentur, nihil graue committerent. At vbi totam vitã degunt priuati, atque eiuſmodi poteſtatis expertes ad ea ſcribenda accedunt, duorum alterũ neceſſe eſt. Aut enim ſi experti non ſunt, ea cõſcribunt quæ ipſi ignorant: aut ſi experti ſunt, hominum omnium ſunt vel impijſſimi, qui experiundi gratia hominibus innoxijs pernicioſa medicamenta exhibent, ac nonnunquã etiam honeſtis ac probis viris. Nam quidam medicis duobus ad vnguẽtariorum officinam cõſpectis, attulit ad eos mel, venditurus ſcilicet. illi vbi guſtaſſent, de pretio diſceptant. at hic tanquam illi parum offerrẽt, propere ſubducit ſeſe. verum medicorum neuter ſeruatus eſt. Itaque non minus qui ſcribunt, quàm qui talia perpetrant, imò magis etiam odio digni ſunt: quanto ſcilicet minor iniuria ac ſcelus eſt quod ſolus facias, quàm quod cum multis. Deinde cum eo qui perpetrauit, moritur & malorum theorematũ experientia: at eorum qui ſcriptis prodidere, immortalis eſt, malitiæ arma prauis hominibus ſuppeditans. Iã igitur nos dicamus de ijs rebus quæ humano generi ſunt vtiles, vtique quarum fecimus periculũ.

Hæma. De ſanguine.

SAnguis: intelligẽdum videlicet eſt animalis ſecundum naturam habentis: nam is re vera ſanguis eſt. At melancholicus aut picrocholus aut pituitoſus aut ſeroſus aut putridus, ſanguis eſt miſtus, ex ſanguine ſcilicet vero, & ſucco aut ſanie illi permiſta. Tum ipſius quoq; ſanguinis naturalis in quoque animali alius eſt liquidior, alius ſiccior: hic magis, ille minus calidus. Nam frigidus ſanguis nullus eſt.

De ſanguine ſuillo.

Sanguis ſuillus humidus eſt, & minus calidus, humano maxime temperie ſimilis. Siquidem & carnes ſuum humanis ſunt ſimiles. Comperti enim ſunt hoſpites & coqui complures qui humanas carnes pro ſuillis venderent: tametſi qui eas edisſent, nullum omnino diſcrimen percipere potuerint. Quin & ipſe narrantes audiui viros fide dignos ſeſe in diuerſorio publico ius eſitaſſe delicatum cum carnibus ſuauiſſimis: cæterum quum iam penè ſaturi eſſent, inueniſſe digiti partem anteriorem, quæ videlicet ad vnguem eſt. quo perculſi, ac metuentes eos qui agebant in diuerſorio, ne ſcilicet ſe quoque vorarent, ceu ei rei aſſueti, protinus quidem illinc exiere, ac vomitu redditis quæ ederant, ita iter denuo ingreſſi ſunt. Sed & in ipſo facinore homines mactantes deprehenſos nõ ita multò poſt referebant. Itaque iure quiſpiam exiſtimet ſuillum ſanguinem humano eſſe ſimillimum. Ex tali enim ſanguine tum prima conſtat generatio, tum poſtea nutritio carnibus. Itaque quiſquis ſanguinem humanum morbo alicui vtilem eſſe ait, in ſuillo primum id comprobet: ac ſi non eandem, ſaltem ſimilem actionem oſtendat. Nam & ſi aliquatenus inferior ſit humano ſanguine, ſaltem aſſimile quippiam efficiet: quo cognito, ab humano pleniorẽ fore vtilitatem ſperabimus. Nam ſi ne paulum quidem promiſſis reſpondeat, non erit cur in humano experiri oporteat. Quip-

pe similia efficere posse similia, experti sumus. Nam columbæ sanguinem Pergameni nostri, atque adeò per totam ferè Asiam qui capitis ossa confracta perforant, in crassum cerebri inuolucrum effundere assolent. Postea quidam quum haberet palumbum, nec esset ad manum columba, vsus est palumbi sanguine, & tamen seruatus est homo ille. Et alius turturem eundem ad vsum applicans, nihil hominem læsit. Siquidem similibus ad eosdem vti affectus, vbi quæ antea expertus sis non adsunt, vnum est ex confessis, & experientia comprobatis. Et humanæ vitæ pleraque hunc in modum peraguntur.

Hæma peristeras. Sanguis columbæ.

Porrò quoniam exempli vice mentionem feci sanguinis columbini, nihilo deterius fuerit iam ipsum sermoni proponere. Siquidem eo ad hyposphagmata in oculis consistentia quidam vtuntur, protinus videlicet sumentes qui ex animante mactata effluit. Nam calidum in hyposphagmata affundunt, venis ad alarum exortus incisis, quò videlicet ad multos vsus idem animal sufficiat. Alter pullorum tenerorum extractis pennis, (sunt autē hæ molles, & fistulas humore plenas obtinent) eum ipsum humorem exprimebat, oculis instillans. At alijs medicis cōtrouersia fuit, pulli ne sanguinem, an colūbæ adultæ meningi affundere oporteret: & an maris, an fœminæ. Ego vero sexcentos noui eorū quibus Romæ perforata fuere capitis ossa, nec quicquam ab vsu rosacei citra columbę sanguinem, offensos. Verum id calidū sit æque atque columbæ sanguis, necesse est. Ac fortassis ipsa tantum caliditatis in contactu moderatione est vtilis, haudquaquam eximia & incognita facultate. Adest illi quoque bona facultatis tēperatura. Sed quid hoc? Nam & hæc rosaceo inest, præterquam quòd leuiter adstringat. Itaq; melius inuenire nihil possis in capite perforato, quàm vt rosaceo probo vtare. Indicaui autem suprà quo pacto oporteat rosaceū de quo queri non liceat, præparare. Sed & collyria sunt plurima quæ medeantur hyposphagmatis, & maxime quod plurimā recipit myrrham, quale est quod à Damocrate compositū est, quod vocant diasmyrnon. Secūdo sunt quæ habent multum thuris: post quæ sunt quæ ex croco constant. Quin & fœnigreci succus sanguine columbino in hoc vtique prętat. Quid ergo moramur aut columbos, aut palumbos, aut turtures? quum omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnumgræcum? tum memorata collyria in promptu seruemus? Ad eundem modum nec noctuę sanguine ad difficulter spirantes egebimus: quanquam sunt qui non sanguinem bibendum exhibeant, sed ipsam iubeāt coctam edere ex albo iure. Ac sanguinē quidem alij aquæ, alij vino instillantes exhibent. Et fuit etiam quidam qui immodice hunc sanguinem apud mulierem assidue difficulter spirantem extolleret: & cum rogarem qualem ab eo sciret curatā spirandi difficultatem, ne id quidem nouerat quod plures essent. Et sanè in muliere quidem est vsus, verum profuit nihil.

Hæma nycteridos. Sanguis vespertilionis.

Sicut nec sanguis verspertilionis: quem scribunt quidam si virginum vberibus illinatur, plurimo ea tempore ab extuberatione tueri. Est autem & ipsum falsum: veluti & quòd enasci sub alis pilos prohibeat: id quod rectè Xenocrates tanquam mendacium calumniatus est. Verum ipse censet post illius vsum aut chalcanthon inspergendum, aut semen cicutæ. Aitque vbi hoc factum erit, aut prorsum pilos

non proditurос,aut certe lanuginosos : ceu leue atque exile medicamentum addereret cicutæ semen, ac non per sese sufficiat strenue refrigerare partes quibus fuerit impositum. Alij vero & puerorũ pudendis sanguinem vespertilionis illinũt, credẽtes ita diutissime eas partes à pube seruari posse immunes. Atqui non oportebat putare diutissime, verũ perpetuo fore tales: velut existimant & alas. Ergo ex refrigeratione partis vehementi eiusmodi quippiam posse contingere, non est à ratione alienum. Non tamen adeò frigidæ facultatis est vespertilionis sanguis. Nam in totum nullus sanguis frigidus est. Sunt tamen non pauci qui pro alimento habent sanguinem leporis, gallinarum, & caprarum: verum leporis & gallinarum complures etiam eorũ qui vrbes incolũt: at agrestes, ventres suos caprarũ sanguine vna cũ adipe implent, vti Homerus ait solitos sponsos Penelopes. Sed nũc non tractatur de ijs quę ciborũ loco sumuntur, sed quæ adhibẽtur vt medicamenta. Sed quædam sunt, vti supra posui, alimenta simul & medicamẽta: quorũ hic facienda mentio est quatenus medicamenta, non quatenus alimenta. Etenim qui aqua inter cutẽ laborantibus sanguinem caprarum cũ melle exhibuerunt, eũ vt medicamen, non vt alimentum obtulere: tum qui ad dysenteriam tosto eo, & ad ventris fluxum sunt vsi. Videturque mihi quispiam crassam eius essentiam & terream cum caliditate exiccatoriam esse suspicatus, ad hunc vsum perductus. Porrò galli gallinæq; sanguinem cum ab ipsis ad meningum hæmorrhagiã scriptum inuenissem: nec magnum quippiam effecturum speraui, nec ausus sum experiri. Simul enim metuebã ne curiosus & stolidus viderer, si tantis tamque probatis remedijs semel præteritis, confiderem sanguinem gallinaceum illis plus posse præstare. Simul vero quũ eiusmodi sanguinis eruptio admodum sit periculosa, non est mihi visum fore honestum si ad ea quæ inexplorata essent, transissem. Siquidem periculosa est eiusmodi experientiã, & quæ solis regibus in homines noxios merito vsurpatur. Desperabam vero etiam de sanguine agnorum, quem quidam comitiali morbo mederi potũ scripserunt. Itaque nec hunc quidẽ etiam experimento dare sum ausus. Quod si quis experiri volet, certo scio damnabit qui talia scripserunt. Siquidem quæcunque potu iuuant epilepticos, ea facultatis sunt incidentis. At sanguis agninus omniũ minime talis est. Porrò quod de hœdorũ sanguine prodidit Xenocrates, cum existimassem non esse impossibile, ratus ob aceti mistionẽ posse aliquid efficere, persuasi cuidam in agro degenti, ac rei rusticæ quidem studioso, cæterum primis disciplinis erudito: retulitque se in duobus sanguinem expuentibus vsum, nõnullam vtilitatem expertum. Cæterum illorum neuter, ex ijs quæ mihi narrabat, neque ex arteria, neque ex larynge aut pulmone expuisse visus est. Xenocrates igitur in primo libro de percipienda ab animantibus vtilitate, vbi de hœdis differit, scribit in hæc verba. Ad hæmoptoïcos, hoc est sanguinem spuentes, admodum vtile. Oportet autem [hœdorum sanguini] nondum concreto plus minus mensura semicotylæ tantundem admiscere aceti acris, idq; feruefactũ trifariam partiri, & in singulos dies singulas partes exorbẽdas præbere. Itaque liceat tibi forte fortuna in agro deprehenso vbi reliquorũ fuerit inopia, hoc vti, cum citra periculũ id experiri possis. Vrsorũ vero sanguis si abscessibus imponatur, fieri potest vt concoquat. Adijciam vero etiam Caprinum, Hircinum, Taurinum: licetq; tibi, si voles, prẹteritis decem milibus medicaminũ paratu promptorũ, quibus coquũtur abscessus, vrsos, tauros, ac hircos mactare, quolibet scilicet vsu. nec enim quispiã semel imposito in partem

medicamento promissum eius exiget, nec etiam si refrixerit vt iam cogatur.

De sanguine viridium ranarum.

Porro quum assereret quidam sanguinem viridium ranarum, paruarum scilicet, quas quidam brexantes nuncupant, si euulsis ex palpebris pilis inungeretur, vt in posterum ne recresceret prohibiturum, falsum id comperi facto periculo. Postea vero scriptum á quibusdam reperi illud ipsum, sicut etiam crotonum, quos potius veteres appellitant Cynoraistas. Verum nec hic facto periculo promissa praestitit.

De sanguine Crocodili, & reliquorum.

Cęterum an Crocodili terrestris sanguis visum acuat, ne id quidem experiri volui, quum haberē probata aciei exacuendæ medicamina, quæ græci vocant ὀξυδερκικά. Neq; an admissariorū equorum sanguis crustam moliatur, & septicus sit: neq; an muriū domesticorū sanguis verrucas quas vocāt ἀκροχορδόνας, decidere faciat. Nam aliorū fuit mihi magna semper copia & ad hoc pathema, & quod ægrius illo medicabile est, nempe ad vocatam myrmeciam: & cauebam ne præstigiaturæ opinionem merito referrem, cum iam etiam improbi quidam medici ex diuinandi quapiā arte, non ex speculatione medica me in morbis solere prædicere calūniarentur.

γάλα. Lac.

Lac. bifariam hoc vtimur, partim vt cibo, partim vt medicamento. Sed quid valeat vt cibus, in curādi methodo alibiq; expositum est: at facultatem eius ceu medicamenti, eam nunc explicabimus: ac primum illud commonebo, quod paulo ante de sanguine, quod non de morbido lacte, sed de naturali cuiusq; animantis, ea quæ dicenda sunt intelligere oporteat. Igitur lac sanissimum, velut etiam sanguis, purū syncerūq; est, nec amaritudinis nec acrimoniæ aut aciditatis aut salsedinis aut foetoris particeps: sed vt dixerit quispiam, bono odore præditum, aut odoris expers, aut certe exiguum odorem bonum referens. Clarum etiam est id esse debere gustu suaue, pauculam habens dulcedinem, sicut & sanguis integræ sanitatis, ex quo & lacti constat generatio. Tale lac ad acres & mordaces fluxiones est vtilissimum, non abluens tātummodo eas á partibus afflictis (est enim id illi cum aqua commune) sed & corpora illinens, vt non in nuda cadat quod defluit. Nec in hoc dūtaxat aquę præstat, verum etiam quia colluit, vtpote extergentem in sese humiditatem continens, quā vocant serū: id quod colluit, diluitq; corpora: reliquo autē quod crassum pingueq; est collinitur, non aliter quàm pinguedo, adeps, atque oui albumen, & ceratum ex eloto oleo ceraque confectum. Nam & hæc ab acribus humoribus natas mordicationes mitigant, corpora videlicet oblinēdo, ipsa naturæ minime mordacis. Porro cū lac omnium facillime alteretur, præsertim si ambiens fuerit calidus, multū á dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab vberibus effuso calido etiamnum vtatur. Maxime igitur mulieris bene habitæ, & bonam victus rationem seruantis, lacte vtendum, (nam id humano corpori est familiarissimum) deinde aliorū animalium, quæ quidem ab humana natura non longissime absunt: id quod scies ex carnium odore. nam fastidiosus est & iniucundus eorū quæ multū diuersam habent temperiem, ceu canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, hyænæ, vrsi, & similiū. non iniucundus autē est eorum quæ non porro absunt: vt suis, capræ, equæ, bouis, ouis, asini. Quocirca etiam homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, asininoque vtuntur lacte, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino. Nam id plane

tenue est, & plenum humoris serosi, velut bubulum crassum. cæterum consistentia medium caprinũ est. At sus crudum aqueumq; lac obtinet. Porrò lac omne ex tribus cõstat essentijs, caseosa, serosa, pingui. hanc plurimã habere cõspicitur bubulũ: ex quo conficitur & id quod butyrum nominant, concoquentis & laxantis facultatis: quamobrem maxime illo vtuntur ad parotidas & bubonas.

Serum lactis.

At serum, vt dictum est, extergendi potentiã possidet, adhibeturq; subducẽdi ventris gratia, ac per clysteres inijcitur, extergens & abluens sine mordacitate intestinorũ acrimoniam. Præterea si quis vlcera quæ sanie infestantur acri, vice aquæ sero colluat, optime sanè fecerit. Præterea quæcunq; medicamenta digerere solent ecchymomata & atra, ea præstat sero quàm aqua diluere. Sic etiam eo vtimur ad suggillata & hyposphagmata, peculiaribus ad hæc medicamentis cõmiscentes. At caseosum illud & crassum ipsius lactis magis illitum adhæret, & eo nomine acrimoniam retundit. Porrò vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, optimum est remedium dysenteriæ, & omnium vẽtris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus qui prædecocto ipsi inijciuntur igniti. Porrò eos esse oportet quos vocãt κάχληκας. Et lac eousq; decoqui debet, dum pleraq; serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectis ferreis in ipsum cylindris candẽtibus, eandẽ aut etiam meliorẽ facultatẽ efficimus. Nam ferrũ adstringentis quoq; (vt est dictũ) facultatis est particeps: ac proinde cylindros ego cõplures effeci huius gratia, ad fines veruum propendentes, quò videlicet quis manubrio ignitum ferrum facilè igni eximat. & sicut cauteriorum, ita horum manubria pannis inuoluo. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se tum cum mollium collyriorũ quopiam est vtile, preterea ad hypopia, & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, vbi qui ophthalmia laborant, somno sese dabũt, impositum simul cum rosaceo & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & vtero vlcerato tum per sese, tum ijs medicamentis cõmiscentes quibus misceri potest, vtiq; citra morsum curãtibus, & vbi in sede vlcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas aut stolidas perpetientia. Sic & ad vlcera pudendorum vtimur, & omnia quę leniri postulant siue ob phlegmonen, siue ob morsum, siue ob malignitatẽ. Eapropter & cancrosis applicatur vlceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge. Et quid attinet cõmemorare quòd ore contentum & collutum gargarizatumq; vel maxime phlegmonas eius mitigat? Sed & tõsillas & columellam & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde & synanchen siue anginam. Atq;, vt semel dicam, medicamentum est leniens (græci vocant παρηγορικὸν) totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multo magis vbi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi videntur etiam medici ad venena quæ erosione interimunt, lac dari suadere, velut sunt lepus marinus, & cantharis. Sed & sunt qui exhibent ijs qui aconitum & thapsiam sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerunt. Alia vero palã mentiti sunt, vt de lacte canino quòd in palpebris pilos renasci prohibeat, si prioribus euulsis ei loco foret illitũ vndè pilorum radices extractę essent. Ad eundem modum qui scripserũt quòd celerem pilorum in pudendis exortum reprimat, si quidem foret ante pubertatem illitum, quiq; quòd fœtus emortuos

eijceret potum, verum non protulere. Sed & alia quędam præstigiaturis contaminata, tum de horũ tum de aliorum quorundam animalium lacte conscribunt, quæ me ab initio dicturum negaui, etiamsi experientia didicissem vera dixisse.

Caseus.

Caseus. Sermoni qui habetur de lacte, annectendũ est de caseo, propterea quod lac sit coagulatum ac glaciatũ: non tamen vniuersa lactis essentia in caseos cogitur, sed quod crassum est dũtaxat, scilicet tenui seroso secreto ac separato. Porrò dictũ est habere lac in se naturam quandam pinguem & oleosam: eamq; plurimam esse posui in bubulo: ac vbi à reliquo lacte seiunctum fuerit, solumq; per se constiterit id pingue, butyrum appellari. At vbi cum toto lacte coagulatum fuerit, seroso dũtaxat humore per coagulationẽ separato, pinguem caseum effici. Fiuntq; hoc pacto casei bubuli quidam adeò pingues, vt ex ijs effluat quiddam ad speciem olei. Porrò tum hi tum reliqui omnes temporis spatio acriores tibi apparebunt, siue gustes, siue olfacias. Itaq; cum mihi olim caseus allatus esset bubulus, quẽ ex odore acrem esse conijciebam, abieci: & iam à famulis absumptum putabam: cæterũ illi talia seruare soliti, longo pòst tempore ex promptuario proferentes, quidnã de illo fieri iuberẽ rogant. Cum igitur edendo non esset propter acrimoniã, ludicrũ nobis problema extitit, proponentibus cui rei quis illum vtiliter posset accommodare. Interea cum ad me arthriticus quispiam in curru cõuectus esset, tophos quos græci πώρους nuncupant, in articulis habens: subijt mihi crure suillo salso decocto, caseum eo decocto macerare, ac probe in mortario subigendo vnitum, tophis imponere. Et sanè arthriticus ab hoc medicamine magnificè adiutus est. Nam rupta sponte sua cute, absq; incisione videlicet, effluxere quotidie citra dolorem tophorũ particulæ. Vbi autem totus qui apud me erat caseus fuisset absumptus, talem sibi alium cõparans arthriticus in posterũ seruauit, & postea rursum vsus est inueterato. atq; vbi tunc quoq; idem percepit commodum, sæpius deinceps vti perseuerabat: & quosdam amicorũ similiter affectorũ docuit. Atq; id quidem nos excogitauimus, cæterum comprobauit atq; confirmauit experientia. Porrò recentem, qui inueterato contrarij est temperamenti, quandoq; homini in agro degenti moderatæ magnitudinis vulnus habenti imposui, antea videlicet ad læuorẽ tritum. Extrinsecus autẽ illi imponebam folia lapathi. Possint vero etiam, si hæc nõ adsint, folia superponi vitis, aut platani, aut betæ, aut lactucæ. At ipse quidem caseus vulnus glutinauit, eratq; etiamnum mollis. Alius vero qui vocatur & in patria mea Pergamo & per superiacentẽ Asiã oxygalactinus, magnũ rustici vulnus cõglutinauit impositus. Nam recẽs coagulatus ac mollis repercutiẽdi vim obtinet, nimirũ leuiter refrigerans. At oxygalactinus præter hæc, digerendi insuper leuem quandam vim possidet.

Butyrum.

Butyrus, aut butyrum, vtcunq; nominare voles, siue masculino siue neutro genere, fit quidem, vt supra dictum est, ex eo quod in lacte pinguissimum est. Miror autem quo pacto Dioscorides ex ouillo & caprino cõfici referat. Ego nanq; ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatum esse butyrum existimo. Facultatis est cõcoquentis, paulum habens etiam digerendi potentiæ, in medijs nimirum corporibus secundum duritiem ac mollitiem. Nam id semper memoria tenere oportet, quicquid simpliciter ac sine addito profertur, de medijs temperatura corporibus intelligi. Nam corporũ planè durorum tumores præter naturam hoc nequit me-

dicamen digerere. At quæ in mollibus ſunt phlegmonæ, eas & cōcoquit & digerit perfacile. Nam parotidas & bubonas, & oris phlegmonas, aliaq; innumera prorſum illo ſolo curauimus, nimirū puerilibus corporibus ac muliebribus perpetientibus. Sed & gingiuis puerorum dentientium aſſidue illitum, nihilo imbecillius melle gingiuas extenuat, per quas exitus eſt dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonoſos, poſteaq; fluxio reſtiterit, digerit pariter & cōcoquit. Proinde cataplaſmatis inditur quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondrijs, & bubonibus. Sed & in ventrem deuoratum, & ex eo diſtributum, magnifice cōfert expuitionibus ex pulmone, idq; in pleuriticis & peripneumonicis affectibus, cum hoc q; eos etiam cōcoquat. Atq; ſi ſolū lingatur, magis quidem cōcoquit, verū minus educit. ſin cum melle & amygdalis amaris, plus educit, ſed minus cōcoquit.

Pytia. Coagulum.

Coagulum omne acris ac digerentis potentiæ eſt, ac nimirum etiā exſiccatoriæ, nam neceſſario id ſuperiora comitatur. Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum, ſi cum aceto ebibatur, præterea profluuium muliebre ſanare proditum eſt: ſed & lac in vētre coagulatum diſſoluere: quod certe & nos experti ſumus, non ſolum in leporino, ſed etiam in aliorum animalium omniū coagulo. Attamen leporinum omnium eſt præſtantiſſimum. Sed & ſanguinem in ventre concretum ſimili modo epotum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris, verum non ſolum, quod quibuſdam ſcriptum legitur: ſed & hoc cōmune eſt omni coagulo. Quidam autē ſanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum ſupprimere prodiderunt: cæterum nec alium quenquam eo vſum noui, nec ipſe ſum auſus acri vti remedio ad affectum adſtrictionem poſcētem. Porro coagulum equinum ad dyſentericos & cœliacos peculiariter accommodari ſcripſerunt nonnulli.

Coagulum phocæ.

At phocæ coagulum eximie aptum eſſe quidam prædicant, tanquam vires obtineat caſtorij. Verum quæcunq; proditum eſt quodq; coagulum ſecundum eſſentiæ ſuæ præſtare proprietatem, non eſt nunc tempus exponere.

Chole. Fel.

Hic ſuccus omniū quæ in quoq; ſunt animalium, calidiſſimus eſſe demōſtratus eſt. Itaq; ſicuti ſanguinē & carnes diſſimiliter temperata obtinēt animalia, eadem ratione & fel. Quocirca calidiſſimorum fel, aliorum quoq; animalium fel excellere neceſſe eſt: & quæ illis minus ſunt calida, proportione & hunc humorem illis ineſſe minus calidum, quāto ſcilicet & in alijs ſunt inferiora. Didiciſti enim quatuor eſſe vniuerſos in vnoquoq; animali ſanguineo humores, ſanguinē, pituitam, & bilem tum flauam, tum atram. Didiciſti porro ex more non tātum medicis ſed & latinis omnibus bilem flauam abſolute efferri bilem, tanquam ſubauditurís qui audiūt, coloris cognominationem. Atram vero non ſimpliciter nuncupari bilem, ſed cum addito, nempe hoc totū, atram bilem. Sed & quod flauam bilem nonnunquā pallidam cognominant, noſti: & quod in veſica iecoris interdum pallidam, interdum flauam in conſectionibus animaliū conſpicimus. Audiſti porro flauam tanto eſſe pallida calidiorē, quanto & craſſiorem. Nam ſeroſo recremento flauæ bili cōmiſto pallidam conſtitui contingit: ſicut & flauam pluſculum excalfactam conſiſtentia reddi craſſam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem ijs quæ magis ſunt calida: quæ vero minus, pallida. Et vbi calida animalia aūt fame

aut siti torquêtur, ad atrum colorem vergit, interim illum habens æruginosum, interim cœruleũ, interim Isatidis, qui quidem magis est colore brassicæ fuscus. Itaq; & tu bilis colori diligenter intendito cum medicamentum præparabis cui admiscẽda est bilis. Miscent autem cycliscis vocatis & trochiscis, qualis est Andronis & Polyidæ & Pasionis, & Bitinus, qui tauri recipiunt bilem. nam vbi ea medicamẽta præparant quæ sunt vtilia ad oculos, hyænæ, galli, perdicis, & aliorum quorundã animalium bilem adhibent. Porrò taurorum bilis calidior est & siccior quàm boũ castratorum. Nam castratũ animal semper simile redditur fœminæ, & ijs quæ sunt ætatis minoris. Itaq; sicut hæc humore superant adulta & perfecta, vincunturq; ab ijsdem caliditate: ad eũdem modum bos castratus à tauris. Et quorũdam ego taurorum bilem vidi cœruleam, flaua nimirum superassata: quam sanè in præparandum inijci medicamẽtum vetui, sumpto illius loco alterius tauri bile mediocriter flaua. Nam ille vinculis violenter tractus, supra modum fuerat defatigatus. itaq; eo labore cum excanduisset, clarum est temperaturam eius fuisse calidiorem: probabileq; est sic violenter pertractum tum sitisse, tum etiam esuriuisse. atq;, vt summatim dicam, velut vrina à modica potione modice pallere, & sitim famémq; & multum laborem perpessis flaua esse cõspicitur, impletis verò atq; inebriatis albida: ita & bilis colores variat, ad flauius quidem per exercitia, inediam, & sitim: ad candidius verò in contrarijs. Scito ergo si præparando medicamini bilem impensè flauam inijcias, calidius te id effecturum. si pallidam, mediocriter calidum. sin exolutam & aqueam, tanto imbecillius temperie conuenienti, quanto & bilis ad candidius fuerit versa. Sic qui occlusas hæmorrhoidas taurino felle aperiunt, ijs interdum imbecillum, interdum verò supra quàm conueniebat acre apparuit. Quãquam nonnulla quoq; diuersitas existit pro corpore cui adhibetur, prout scilicet promptiore sensu aut hebetiore fuerit, tum perfacilè patiens, aut difficulter. Verum in ipsa bile non parua visitur (vt dixi) varietas. Nam idem homo à pallida minus, à flaua bile plus mordicatur. Liquet itaque vel ex eo quòd hæmorrhoidas aperit, quàm sit hic humor acris. sed & illis ipsis qui vtũtur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus ne ad alium morbũ aut symptoma bilem vsurpemus solam ac per se. Nam propositi cyclisci pauculum bilis accipiunt. Ac quæ ad oculorũ aciem componuntur medicamẽta, partim hyænæ, partim perdicis, partim galli, partim alterius cuiuspiam bilem accipiẽtia, admistum habent tum mel, tum fœniculi succum, tum opobalsamum. Porrò animalium quorũdam singulariter bilis à medicis extollitur, tanquam aciem exacuat oculorum; & suffusionum initia digerat, velut piscis quem vocant callionymon, hyænæ, & scorpij marini, tum galli, & perdicis. At suilla adeo omnium imbecillima est, vt ne vlceribus quidem toleratu sit grauis: & apparet omnium bilium maximè aquea, exceptis syluestribus suibus, & ijs quæ degunt in montibus. Nam vt harũ caro & calidior & siccior est, ita & bilis. Porrò domesticarum suum bile vtuntur quidam ad vlcera aurium, medicamento vtiq; non reprobo. & tu quoq; vbi compositorum nihil adfuerit, vtitor. sunt enim innumera. Sed & pro affectus magnitudine alia etiã atq; alia alterius animalis bilis potest congruere. Nam vbi vlcus diuturnum fuerit, multámq; saniem púsq; contineat, etiã sicciorem bilem perferet, putã ouium, quæ paulo est acrior suilla: hac etiã magis caprarum: cui adsimilis quodammodo est vrsorum, & boum. At taurorum his valentior est, inferior tamen bile hyænarum. & hæc quoq; inferior bile callio-

nymi,& scorpij marini,& marinæ testudinis. Porrò hirci agrestis bilem scripsere quidam prodesse luſciosis, siue nyctalope vexatis. Cæterum volatilium animaliũ biles omnes tum acriores sunt tum ſicciores quàm quadrupedum:& inter ipsas quoq; volucres gallinarũ & perdicum biles ad medicinæ vſum probatiores habentur. Miluiorum vero & aquilarũ,impendio acres ſunt:ſed & erodũt:quamobrem colore viſuntur ærugineo,ac nonunquam atro. His itaq; earũ cognitis differentijs, atq; affectibus qui plus quiq; minus deſiccari poſtulant cognitis,ſi vnã modo quãpiam opere fueris expertus,inde ad alias tranſire poteris per methodum: vt ſemper quæ commoda ſit adhibeatur. Nam cum velut in coniectura ſita ſit cuiuſq; facultatis vehementia, à definito quopiam principio ad materiam inexploratam tranſire oportet:ac à prius explorato,exceſſus qui in illis conſiſtunt diſcere. Sed & notas quaſdam luculẽtas ego expoſui tum à bilis colore,tum ab animaliũ tẽperie.

Hidrωs. Sudor.

Sudor. Vnus hic eſt humorum in animantis corpore prouenientium,& eãdem habens materiam quam vrina,& eundem generationis modum. Siquidem vtriq; ex bibito humore conſtat generatio,excalfacto ſimul in corpore,& bilioſæ nõnihil ſubſtãtiæ adepto. Verum ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſq; permeatis omnibus quæ interſunt partibus,peruenit. Attamen ſudores inter ſeſe & vrinas differre neceſſe eſt, tum pro animalium temperaturis, quæ & natura & per ætates non parum à ſeſe inuicem ſunt diuerſæ,& pro ambiẽtis nos aëris temperie. Clarum autem eſt,etiamſi aliquando in ſermone omiſſum fuerit,pro tempore anni,& præſenti conſtitutione, præterea pro regionibus diuerſitatẽ effici in animantium corporibus non paruam. Nam compẽdij gratia vno capite cõplecti eiuſmodi omnia ſoleo,nempe pro cingentis nos aëris temperie ea mutari dicens. Etenim diuerſitatem regionum quæ eſt in caliditate & frigiditate,hic cõprehendit, vt tempus anni,& præſentem præteritamq; conſtitutionem. Quum ergo ſermo fuerit de vrinis,aut ſudoribus,aut ſanguine,aut pinguedine,aut adipe,aut quopiam in corpore nato, diuidentibus videlicet nobis eas quę in animalibus viſuntur differẽtias, de ſanis corporibus ſermo intelligẽdus eſt mediam proprię ipſorum temperaturæ cõſtitutionẽ habentibus. Sic ergo ꝙ & ſudor ſalſæ & ſalſuginoſæ vocatę qualitatis eſt particeps, guſtus teſtimonio probatur. Nam ſæpenumero nolentibus in os defluens, dictam qualitatem indicat. Sæpe vero etiam non obſcuram præfert amaritudinem. Attamen & color eius naturam deſignat. Nam ſicut vrina naturalis modice eſt pallida,ſic & ſudor. Verum id facilè cognoſces in ijs qui lauantur,quũ abſq; oleo ſtrigili radũtur. Nam ſudor in cauo ſtrigilis colligitur,colorẽ quem dixi ſimul & guſtũ præferens,ac euidenter ſalſedinẽ habens,ſed obſcure amaritudinem. Verũ de vrina plus etiam quàm cõueniat medici ſcripſerunt,propterea nimirum quòd large ea in omnibus hominibus tum priuatim tum publice quotidie colligatur. At de ſudoribus aut nihil, aut quæ curioſa ſint potius,& pręſtigiaturæ obnoxia:& inſuper ſcripſerunt alij ſuperuacanea,quæ per aliã fieri poſſent materiã. Porrò ſudor etiã in palæſtris miſcetur exercẽtium ſordibus,quẽ quidam curioſe Atticam ſectãtes linguam, Coniſalon vocãt: cõfertq; tenuibus ſordibus ac ſimplicibus vt tumores præter naturam per halitum digerant. Nam illæ plus repercutiũt,minus autem digerunt: at poſt adiunctum exercentium ſudorem acquirunt multum facultatis digerentis. Ergo in phlegmonas vberum ſolæ hæ ſordes impoſitæ,efficaciori ſunt

remedio. Sin ficciores videbūtur, cyprinū superūgito: & si valde etiā sicca, cyprino item subigito. Præstat autē non siccas sed molles accipere. Porro si non adsit cyprinum, rosaceum bonum miscuisse sufficit. Hoc medicamentum admodum est vtile iis quibus à partu restinguere lac consilium est, eo nomine, quòd in mammis coaguletur in morem casei. Hinc orso, ad alios affectus similes vti licebit. Atque ego sanè ad bubonem eo vsus, celeriter disparuisse tumorem conspexi.

Vrina.

Dictum quidem est de tota eius natura in sermone de sudore, diceturq; & nunc quòd quanta est in animalibus bilis diuersitas, tanta item sit in vrinis. Atq; omnes quidem facultate sunt calidæ, sed plus tamē animalium calidiorum, minus autem frigidorum.

Vrina humana.

At vrina hominis, omnium propè aliarum vrinarum est imbecillima, exceptis porcis domesticis, quibus execti sunt testes. Nam illorum similis est totius corporis temperatura, tēperiei hominum, & vrina similiter debilis. Verum montanorū aprorum valida est, vt etiā ex odore apparet, qui vtiq; acerrimus est. Sed & in aliis animalibus ex odore vim eius cōiicere liceat. Nam vrinas illas degustare planè est abominandum, quum ne pueri quidem vrinam vir quidam honestus vita pariter ac moribus ebibere sustinuerit cum pestifere ægrotaret in Syria, vbi cum multi vrinam puerorū simul & virorum hausissent, sese hinc seruatos credebant. Cæterū vrina hominum, vt si quid aliud, extergēdi vim obtinet: quod cum alij multi satis indicant, tum maxime fullones, qui sordida vestium expurgant ea atq; extergunt. Hanc eius vim cum & medici conspexissent, psoras & lepras ea detergunt, perfunduntq; vlcera tum multa humiditate, tum sordibus & impuritate scatentia, ac multo magis vbi putridum quiddam obtinent. Sed & pudendis vbi sic afficiūtur, vrinā infundunt, & auribus pure fluētibus. Quin & achoras & furfures ea curant, capiti identidem perfundentes. At nos hæc facere odimus potius, cum ad manum sint quæ illis cōducant alia medicamina. At vlcera digitorū pedis, maxime quæ ex illisione atq; offensione essent inflicta, sæpenumero, vbi nimirū phlegmone carerēt, & ipse curaui, eaq; in seruis, & hominibus rusticis, quos iter ingredi absq; medicis erat necesse. Siquidem linamento (μοτὸν græci vocant) vlceri imposito, ac insuper linteo circūuoluto, quoties meiendi incesseret cupiditas, in digitū digerere vrinam præcepi, nec ante soluere, quàm bene esset curatus. Nam & si quem alium ruri sine medico agentem vrinam vlceribus perfundentem audissem, non vetui, vbi scilicet in partibus thorace inferioribus vsq; ad imos pedes vlcus cōstitisset. Siquidem vlcera aut capitis aut faciei vrina perfundi sinere auersabar. Attamen medicamentū quod ex vrina pueri conficitur, quod quidam vocant chrysocollan, quia eo ad auri glutinationem vtuntur, ad vlcera difficilia sanatu optimum esse assero. Fit autem id figura phiali, cōfecto mortario ex ære rubro, habēte pistillum eiusdem materiæ, in quod meiēte puero pistillum circumages identidem, vt non tantum à mortario quid deradat, sed etiam à sese nonnihil deterat: id quod pluribus deinceps diebus peragitur, donec vrina crassitudinem assequatur mellis. Faciendum vero id in sole. Nam facilius in aēre eiusmodi à mortario quid deteritur. Aut si sol absit, calidas esse ædes saltem conuenit. Hoc medicamento misto iis quæ curandis vlceribus rebellibus sunt idonea, vtimur, vt dixi, ceu optimo. Nihil enim habet abominandū

perinde vt vrina capiti alterive parti infusa. Nam quid cõmemorem vrinæ potũ? Scripsere tamen medicorum quidam de subsidente in vrina, crasso illo videlicet & albo, dicẽtes id mederi erysipelatis. Sanè ea erysipelata quæ ignea etiamnum sunt, & re vera erysipelata, calidorũ & acrium medicamẽtorum omnino nullum iuuare potest. Quæ vero per refrigerantia refrixere, tum hoc tum alia multa medicamina digerentia adiuuare valent. Atq; hoc quidem vti licebit vbi non in facie aut propè erysipelas cõstiterit, verum in artuum quopiam, aut dorso, aut ventre. At vrinam pueri orthopnœæ gratia ebibere necessarium non est, cum sint & alia medicamina quæ huic medeãtur affectui. Quin cum bibisset quidam, affectu liberatus non est: vt non eximium quid præter alia possideat.

Sielon. Saliua.

Sielon, siue Sialon, siue Ptyelon appellare libet, nihil interest. Verum id sciẽdum est, vim eius esse differẽtem tum in animalium speciebus, tum in eorum vnoquoq; sano & ægroto, ieiuno & sitibundo, aut cibo potuq; sumpto. Etenim vt vrina & bilis, sic etiã saliua sumpto quidem cibo imbecilla est: valida & acris eorum qui ingenti aut inedia aut siti premuntur. In medio vtriusq; est eorũ qui probe cõcoxere quidem, nondum tamẽ cibum potumve hausere. Hac ergo saliua nutrices pueris lichenas curant, paruum videlicet digitum rigantes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idq; faciunt subinde, tanto scilicet interuallo, dum saliuæ vires in lichene perdurent, ac nondum sint extinctæ. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cum si macerarẽt aqua, non æque prodesset. Ex quo liquet saliuã iuuandi robur adferre. Atq; corporibus mollibus, aut puerorũ, panem, nõ triticum, imponunt, ore cõmansum. Porrò omnia sic commansa digerunt & suggillata, cæteraq; ecchymomata, maxime vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit commansus. Porrò tota substantia vel maxime aduersa est saliua bestijs hominẽ interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poëta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurum quæ scorpios interficeret: vbi illam semel dixisset, in scorpium expuit: inde rursum eam obmurmurans, iterũ scorpium cõspuit: ac vbi tertio dixisset, atq; expuisset, mortuus est scorpius. At postea ego absq; incantatione à sola saliua occisum vidi scorpium, idq; celeriter à saliua esurientium aut sitientium, tarde autem ab illis qui cibo potuq; fuerant impleti: in alijs autem proportione.

De ijs quæ in corpore proueniunt.

Nascuntur in corpore cum alia præter naturam, quorum non est satis honestũ meminisse, tum etiam lapis in vesica: de quo scripsere quidam quòd lapides vesicæ comminuat. Atq; hoc quidem falsum est experientia iudicatum. Cæterum an renum lapides frangat, omnino experti non sumus, cum suppeterẽt alia ad hoc symptoma probata medicamina. De pure autem & id genus dicere supersedeo, id illis concedens qui his in rebus mirifici sunt, scilicet quibusdam cum præstigijs. Cæterũ stercus, vnum est inter ea quæ in corpore proueniunt secundum naturam affecto animali, veluti & aurium sordes. De vtroq; itaq; deinceps differam.

Copros. Stercus.

Copros, siue copron, siue apopatema appellari velis, perinde est. Scito autem hanc substantiam vim habere vel maxime digerentem. Verum stercus humanum ob fœtorem abominandum est. At bubulum, caprinum, crocodilorũ terrestrium,

& canum vbi ossibus duntaxat vescuntur, neq; grauiter olet, & multa experientia non tantum nobis sed & alijs medicis me natu maioribus cōprobatum est. Siquidem Asclepiades, cui cognomentum erat pharmaceωn, & alia omnia medicamēta collegit, vt multos impleret libros, & stercore ad multos sæpe affectus vtitur, non modo medicamentis quæ foris imponuntur commiscens, sed ijs quoq; quæ intro in os sumuntur.

Stercus caninum.

Sanè ego memini me admirandam tum humani tum canini stercoris expertū facultatem. Sed prius differam de canino, quo vti assidue consueuit præceptorum nostrorū quidam, sola ossa cani edenda exhibens duobus cōtinuo diebus, ex quibus durum candidum ac minime fœtens stercus proueniebat. Hoc igitur acceptū desiccabat, vt cum postea vsus esset, facilè ad læuorem posset redigi. Vtebatur eo ad anginam, & dysenteriam, & summe inueterata vlcera. Ad anginam quidem, ijs admiscens quæ alioqui huic affectui cōgruebant. Ad dysenteriam, lacti illi immiscēs cui decocto calculos vocatos κάχληκας ignitos inijci ante posuimus: aut, vt ego postea ob parabilitatē ad ferrum confugi, id candens lacti probe decocto inijciens. Vocant autem medici nonnulli lac eiusmodi, nescio quo pacto, schistum. Verum oportebat non hoc sic appellare, sed in quo segregamus ac scindimus (quod σχίζειν græce dicitur) serū à caseo. Cęterum medicus ille stercus caninū lacti in quo extincti erant calculi marini, clàm inijciebat, & id solū generosissimos quosq; discipulos docebat. In his ergo duobus multū expertus sum stercus caninum ceu medicamētum mirabile, sicut & in vlceribus extreme malignis. Miscui ergo & ad illa paulū quiddam stercoris canini medicamentis probatis: & manifestò seipso valentius redditum est medicamem. Et siquando digerere aut desiccare quid opus esset, illis etiam medicamentis admiscui.

Stercus humanum.

Cęterum humani stercoris hoc habeo experimentum. Assidue quidam à phlegmonis ad guttur existentibus vexabatur, adeo vehementer, vt suffocationis subiret periculum. & sanè ob hoc periculum sanguinem mittere cogebatur. In hunc quum forte quis incidisset, pollicitus est se præbiturum medicamēti experimentū: & se vocari siquando rursus aliqua in parte gutturis emicuisset phlegmone, ante sanguinis missionem præcepit. Itaq; vocatus, medicamēto illito statim hominem curauit. Vt autem iterum profecit, non in ipso tantū, sed & in alijs qui similiter erāt affecti: rogabat is qui assiduò periclitabatur, data mercede, vt se medicamentū illud doceret. Erat enim ille & locuples, & in pecuniæ sumptu liberalis. Porrò vbi conuentum esset de pretio, is qui vendebat, Hoc medicamentum, inquit, per antipathεan quādam vtilitatem obtinet. Esse autem eam antipathεan, vt qui curatur, nesciat vnde cōficiatur. Iussit itaq; alium daret qui pro ipso disceret, quiq; iureiurādo reciperet sese nulli eius facturum copiam prius quàm ipse qui dedisset foret defunctus. Itaq; à morte eius qui indicarat, non tantum ille suum hominē, sed & alios sanabat: & mihi ne petenti quidem medicamēti exemplum volens ac lubens obtulit. Erat autem stercus pueri siccum cum melle attico ad læuorem tritum. Victitabat autem puer cuius stercus accepturus erat, vti ipse qui medicamentū dederat ostendit, lupinis, illis videlicet qui ex more edi solent cum pane bene cocto in clibano, modicum salem & fermentum habente. Præbebat autem bibendum vinum

vetus: atque hæc omnia mediocri in quãtitate, modo vt perfecte ea puer poſſet cõcoquere. Itaque quum primo die eo victu eſſet vſus, poſtero tamen die nondum ſtercus capiebat, ſed in eo quoq; die rurſum eodem alebat victu, ac tertio demum ſumebat, ac poſtea arefacto vtebatur, ſimiliter vt ſtercore canino: vt ante dictum eſt. Dicebat autem illum qui docuerat, fugitantem alios cibos ob fœtorem, prętuliſſe lupinos: ſeſe vero, experimẽti gratia, carnes gallinaceas aut perdicum ex aqua aut tenui iure bene coctas perſæpe exhibuiſſe, & medicamentũ nihilo minus operatum. Atque ego ſanè hæc tibi de canino humanoque ſtercore narrare poſſum.

Stercus lupinum.

At lupinum ſtercus quidam colicis potandum dabat, non tantum in ipſis paroxyſmis, ſed etiam in interuallis, ſi quidem phlegmone vacarent. Quorum ego quoſdam vidi nõ amplius inuadi: & qui erant inuaſi, non amplius id grauiter paſſos, ſed nec poſt paucum tẽporis. Accipiebat autẽ ille albidius potius ſtercus, quale vbi oſſa ederint ſolent excernere. Verùm illud etiam in eo mirabar, quòd vel ſuſpenſum euidenter aliquoties iuuiſſet. Itaque hic ſtercus capiebat quod non deciſſet in terram: id quod non erat inuẽtu difficile. Ea enim eſt luporum natura, quę canum, vt ſuſpenſo altero poſteriorũ crurum & meiant & cacent in eminenti quopiam ex terra. Itaque in ſpinis ſępe æſtate ſtercus lupinum reperitur, & fruticibus, vepribus, herbiſque procerioribus. Inuenitur porro in ſtercore illorum & nõnihil oſſium deuorati animalis: quod vt effugit commanſionẽ, ita & concoctionẽ: quod & ipſum contundens ac conterens, bibendum præbuit colicis: ac ſi homo eſſet puritatis amans, miſcebat & ſalis quippiam, aut piperis, aut quippiam eiuſmodi. Vt plurimum autem ex vino albo conſiſtentiæ tenuis bibẽdum prębebat: interim vero etiã ex aqua. Hoc ergo ſtercoris quod patientis inguinibus, λαγῶνας græci vocãt, applicandum eſſet, præcepit ſuſpendi ex vinculo confecto ex lana, ſed nõ qualibet, verum multo præſtabat eam eſſe ouis à lupo laniatæ, vnde quod ad hunc vſum accommodaretur, eſſet conficiendum. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina & lorum quod cingeret inguina, & in quo ſtercus contineretur, parari præcipiebat. At nos ollulam ad magnitudinem maximæ fabæ cõfecimus, quam experiundi gratia indito ſtercore quibuſdam ſuſpendimus, nec potuimus non mirari cum plurimos ipſorum videremus adiutos: cæterum ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum tranſmitti poſſet. Sed hoc quidem obiter dictum eſto, ſi quis inuenietur qui ſic ſuſpenſis fidem habere dignabitur. Dico autem ſic, nam ſubſtãtia eſt quæ ſuſpenditur, non voces barbaræ, vt quidam facere præſtigiatorum aſſolent: quando & alias expertus ſum ſubſtantias quę in alijs affectibus ſimiliter operarentur. Sed de his non eſt nunc dicendi tempus. Ad propoſitum itaque reuertamur.

Stercus caprinum.

Nam humanum, caninum, lupinumque ſtercus recenſui, alia vero nondum: quorũ etiam maior eſt q̃ dictorũ numerus: & quædã aſſiduo habẽtur in vſu, quædã rariore. Omnium creberrime vtimur caprino ſtercore (græci σπυράθους proprie nominant) digerentis & acris facultatis: adeo vt & induratis ſcirrorum in modum tumoribus congruat, nec tantum lienis, ad quos creberrime medici non pauci huiuſmodi ſtercora applicant, ſed etiam aliarum partium. Siquidem ego eo vſus ſum ad genu tumorem habens inueteratum & ægre ſolubilem, iuſſo fieri catapla-

ſmate ex farina hordeacea per oxycratum indito videlicet hoc ſtercore: & mirum eſt quàm homo ille fuerit adiutus. Erat autem ruſticus in quo id factũ eſt. Etiam etiam alius ruſticus cum ſic vſus eſſet non tantũ in genu, ſed etiam alijs in partibus ad tumores ſimiles, perinde adiutus eſt. Nam acrius eſt medicamentum quàm vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera ſunt carne, ſanare poſſit. Sed de particulari omnium medicamentorum vſu in opere de componendis illis tractabitur. Quin & ad aquã inter cutẽ & ad ſplenicos varie caprino ſtercore vtimur. Sed & vſtum tenuioris quidem eſſentię, verũ haud manifeſtò redditur acrius: quãobrem ſanè ad alopecias congruit, & omnia adeo quæ extergentia medicamenta deſiderant, vt lepras, pſoras, lichenas, & hoc genus alia. Miſcetur & digerentibus cataplaſmatis, qualia ſunt quę accommodantur ad parotidas & bubonas diuturniores. Eſt enim vis eius tum vſti, tum non vſti, abſterſoria, & digerens: nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quiſpiam ex ijs qui in agris & vicis medicinam exercent, vtebatur eo ex aceto ad viperarum morſus, & multo ſanè etiam magis aliarum beſtiarum: ac profectò ex ijs complures ſeruauit. Et hic ipſe quoque medicus ad auriginem potandas ipſas ſpyrathos ex vino præbuit, & ad profluuium muliebre cũ thure appoſuit. Quæ omnia ſanè optimus medicus ignorare non debet: cæterum potiora eligere potiſſimum ad vrbanos & honoratos, alicuiuſque exiſtimationis viros: in quibus equidem ego tali nũquam ſum vſus medicamine, cum multo meliorum ſuppeteret copia. Attamen exiſtit nonnũquam talium vſus aut in itinere, aut venatione, aut ruſticatione, quum ſcilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo ruſticus perinde fuerit carnis duræ ac aſinus. Nã eiuſmodi multos in agris reperias dignos qui bibant ſpyrathos. Porrò quod & ſuprà monui de vrinis & bile & ſaliua, id nũc memoria repete, nempe vniuerſalem & communem facultatem eandem omnibus ineſſe, verum pro animalium temperaturis variam. Nam eorum quæ ſicciore ſunt temperatura, & ſtercus exiccantius eſt: ſicut & calidiorum magis etiam excalfactorium. Verum nullum omnino ſtercus refrigerat, ſicut nec vllum humectat. Sed & pro natura eorum quę edunt, multa item fuerit diuerſitas. Proinde in hominibus potius quàm alijs animalibus maior eſt: quandoquidem hoc animal diuerſiſſimis maximeq; varijs cibis vtitur. Nam quid ſimile habent qui allium ac cepas comedunt, & qui cucurbitam, verbi cauſa? Atca prarum ſpyrathi pro paſtu vario nonnihil item habuerint differentiæ, nou tamen tantum quantum ſtercus humanum.

Stercus bubulum.

Similiter ſtercus bubulum exiguam habet differentiam: eſtq; & ipſum facultatis exiccatoriæ. Verum attractoriã etiam obtinet, vt monſtrat dum apum veſparumque morſus iuuat. Atque hæc vt à proprietate ſubſtantiæ totius iuueutur, fieri poteſt. Cæterum medicus quidam medicamentorum peritus, in Myſia quæ in Helleſponto eſt, aqua inter cutem laborantes bubulo ſtercore oblinens in ſolẽ exponebat. Atq; hic ipſe impoſuit & partibus ruſticorũ phlegmone obſeſſis humidũ illud vere collectum, quum herbã boues paſcuntur. Manifeſtum autem eſt hoc eſſe alio moderatioribus multo viribus. Dico autẽ aliud quũ paleis veſcũtur. Nã hoc mediũ eſt inter id quod modo diximus, & quod prouenit ab erui paſtu. Liquet ergo queãdmodum id quod ex paſcuo herbaceo prouenit, ad phlegmonas accõmodatur, ſic iſtud aqua infeſtatis eſſe idoneũ. Scire tamẽ oportet omnia id genus me-

Ad apum vesparumq; morsus

Ad hydropem

dicamenta duris agrestium hominũ corporibus aptari, uepe fossoribus & messoribus, & qui opus obeunt tam validum: in quibus vtiq; Mysius ille medicus & ad choeradas adhibebat, & ad tumores omnes scirrosos ex aceto in cataplasmatis formam compositum illinens.

Stercus ouillum.

Sed & hic ipse medicus ouium vtebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clauos nominãt, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Sed & per stercus caprinum combustum similiter curabat: cæterum pauculum eius multis numeris maiori cerati moli admiscebat. Et in totum studium id illi erat vnicum, omnia curare per ea quæ in agris facillime parantur: inter quæ sunt & herbę, & frutices, & arborũ flagra, & germina, & folia mollia, & fructus, & cortices: super quibus copiosius dicetur in facile parabilibus.

Stercus columbinum.

Porrò stercore columbarum nomadum (nam sic eas quidam cognominant, à domesticis videlicet distinguentes) tanquam medicamento excalfaciente & ipse ad multa frequenter admodum vtor, nempe cũ semine nasturtij contusum cribratumq; siccum vice napyos ad ea quæ rubrificari debent adhibens. Manifestum autem est quod inueterata omnia dico in talibus affectibus quales sunt coxendix, hemicrania, scotomata, vertigines, & cephalæa, & in lateribus, scapulis, ceruice, lũbis dolores inueterati, & ad hæc nephritides, & affectus cœliaci, & podagricæ arthritides: quando videlicet in articulis eorum nondũ constiterint tophi siue pori. Atque hoc stercus planè fœtidũ non est, & maxime arefactũ. Quocirca & in vrbibus eo varie vtimur, alias alijs miscentes medicamentis.

Stercus gallinaceum.

Porrò quum conspexissem illum in Mysia medicum gallinaceo vtentem stercore in eis qui ab esu fungorum suffocabantur, & ipse quoq; sum vsus in quibusdã vrbem inhabitantibus, qui & ipsi fungos esitarãt, ipsum videlicet ad læuorẽ contritum tribus quatuorve oxycrati aut oxymelitis inspergens cyathis: & palam adiuti sunt, idq; celeriter. Nam qui pręfocabantur, paulo post vomebant pituitosum humorem omnino crassissimũ, & exinde planè liberati sunt symptomate. Est autẽ hoc stercus columbino minus calidum. Cæterum Mysius ille medicus dabat etiã bibendũ stercus gallinaceum ijs qui diutino coli dolore fuissent vexati, ex œnomelite. Quod si hoc non aderat, ex aceto aut vino aqua diluto. Porrò memoria tenere oportet communem de omnibus animantibus rationẽ, nempe, tum in ijs quæ in corporibus ipsorum continentur tã humida quàm solida, tũ in ipsis partibus plurimam esse diuersitatem montanorum quæ vocant, & eorum quæ in pratis, paludibus, lacubus, & ædibus versantur. Semper enim quæ exercẽtur, ijs quæ non exercentur, sunt sicciora: & quę cibis vtuntur calidioribus siccioribusque, ijs quę humidis frigidisq;. Nam in columbis (quandoquidem creber nobis earum stercoris est vsus) multo semper inferius ac imbecillius expertus sum earum stercus quę in domibus degebant, quàm earum quæ in montibus, quas nomadas nuncupant. Tum gallinarum quoque inueni multo etiã imbecillius earum quæ conclusæ seruantur, & furfuribus aluntur, nonpaulo autem valentius earum quæ in agris atrijs aut foris pascuntur.

Stercus anſerum, & ciconiarum.

Cæterum ſtercus anſerinum præ nimia acrimonia inutile eſt. Colligo etiam ita eſſe & accipitrum, & aquilarum. Verum fugienda eſt materia omnis eiuſmodi quę difficulter comparari poteſt. Qua occaſione complures validiſſimas vires talibus materijs teſtimonio adſcribunt ſuo, ceu non facile redarguendi: velut qui ciconiarum ſtercus comitiali morbo mederi ſcriptitant. Verum quanquam hoc multis alijs quæ ſcribunt, longe ſit parabilius, curioſum tamē eſt, vt taceā falſum eſſe quod de illo eſt proditum. Nam quidam ijs qui talia memorāt credulus, epoto hoc ſtercore nihil adiutus eſt. Nam & antequam experiare, promiſſorū prauitatem ac falſitatem ipſi qui talia ſcribunt detegunt. Nam cum multis modis difficulter homines ſpirent: nec quod omnibus conferāt adſcribūt, nec quod his, aut huic. Tametſi ſunt inter eos qui talia ſcriptitāt, qui non ſimpliciter dyſpnœæ, hoc eſt difficilis ſpirationis, ſed orthopnœæ talia eſſe remedia dicūt, nempe ciconię ſtercus, noctuæ ſanguinem, vrinam humanam, & alia his abſurdiora: haud ſcientes quod pituitoſus viſcoſusque ſuccus bronchia obſtruens pulmonis, huius affectus ſit cauſa, & quod in eo euacuando conſiſtat medela, & quod euacuatur dum per tuſſim excreatur, & quod id fieri nequeat abſque crebro epoto medicamento acriore. At hi adeo ſunt nugaces, aut præſtigiatores, aut quo illos digno appellem nomine neſcio, vt dicant abſurdorum iſtorum poculorum vnumquodq; epotum à dyſpnœa liberare: quod fieri non poſſet ne ſi vel ſpecillum fas eſſet alicui in pulmonem demittere, quo infixum humorem tolleret, ſemel duntaxat demiſſo. Pręſtabat itaque illis dixiſſe, non ſi epotus ſit hic ſanguis, aut vrina, ſanare dyſpnœan, ſed ſi potetur. Rectiuſque etiam quod nō ſemper & omnino ſanabit, ne ſi vel aſſiduò potetur, ſed quod multos ſanauit, multos verò adiuuit quidem, ſed morbo prorſum non liberauit. Sed hos iam mittamus, & quod deinceps eſt, ad id pergamus. Cuiuſq; enim ſtercoris acrimoniā & digerendi vim poſſidentis prout aliud alio plus minusve eius fortitū eſt facultatis, ita particulares in ipſis proueniunt differentiæ: ac proinde aliud hoc pathema potius, aliud illud magis curare valet.

Stercus murium.

Sic enim murium ſtercus alopecias curare proditum eſt: & inuentus eſt quidā medicus qui ad hoc pathema vtebatur compoſito medicamento ex murium ſtercore confecto. Et alius quidam glandem puero familiaribus rogantibus vt apponeret, præcepit vt ex ſtercore conficeretur muriū. Quo dicto omnes qui audierant in riſum ſoluti ſunt, quod cum tot eſſent quæ appoſita ſedi ad excretionem excitarent inteſtinum, ille omnibus præteritis ad murium confugiſſet ſtercus. Nam re vera pudendum eſt talia etiam experiri velle, cum omnes ceu curioſum & præſtigiatorem condemnent eum qui talia aut faciat, aut dicat. Itaque de murium ſtercore hæc quoque ſufficiunt.

Stercus crocodilorum terreſtrium.

Cæterum terreſtrium crocodilorum, horum inquam exiguorum, & humi ſerpētium ſtercus pretioſum effecere mulieres delicioſę, quibus nō eſt ſatis q; alia ſint medicamenta tam multa quibus faciei cutis & tenſa & ſplēdens efficitur, quin etiam adiungant ſtercus crocodilorum. Similis illi eſt & ſturnorū quum ſolam oryzā ederint. Clarum itaque eſt quod abſtergendi deſiccandique facultatem vtranque moderatam habent ſtercora eiuſmodi, & multo moderatiorē & hebetiorem ſter-

cus sturnorum. At stercus crocodilorum sicut à facie ephelen tollit, ita & vitiliginē, & lichenas.

Rhypos, hoc est sordes, hominum.

Sordes nascitur non tantū per totam corporis cutem, sed & in auribus. sed ob paucitatem paratu difficilis est. Proinde de illa nihil scribūt, nisi quod paronychijs congruat sordes aurium: quam sanè etiam solam per se licet accipere. Nam quæ in tota cute prouenit: & in balneis & in palæstris deraditur, conferens nōnihil & ipsa ad patum quem vocāt: de quo suprà disserui. Sed & generatio eius naturā indicat. Nam si sordes est crassum illud ac terrestre quod reliquum est eorum quę per latētem transpirationem euacuantur, sequitur vt desiccandi vim habeat cum nonnulla caliditate iunctam. Ea tamen sordes quæ lanis ouium inheret, & adnascitur, ex qua œsypon quod vocant conficitur, coquendi vim habet similem butyro: paulū vero etiam digerentis facultatis obtinens. œsypus

Libri decimi finis.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIbus liber vndecimus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Leræque animantium partes communes inter ſe omnium ſunt, nulla tamen eſt æque communis vt caro. Hanc enim habet omne animal, Sanguine quidem præditum, vt homo, & omnes quadrupedes, tum aues, ſerpentes, lacerti, quos ſauros vocãt, teſtudines, & quę ſunt eius generis. Sanguine carentia, tũ oſtrea omnia, tũ non pauca eorum quæ in aquis degunt, ſicut & nonnulla quę in terris. Et quod ex animantibus maxime editur, caro eſt. Nam & viſcerum plurima moles ex carnibus ipſis inhærentibus conſtat. Verum nonnulli medicorum carnem viſcerum parenchyma vocãdam cenſent, propterea quòd ex venis effuſus ſanguis circum vaſa omnia concreſcat, vt ipſi arbitrantur. Sed eam quæ viſitur in muſculis, ſolam carnis appellatione dignatur. Verum de nominibus, vt ſemper monemus, contendendum non eſt: ſed exercenda potius rerum ſcientia: cuius nos quoque ſtudio vſq; dediti, quæcunq; tum de cuiuſq; animantis partibus, tũ de cõmunibus cognouimus, eaq; partim experientia, partim ratione docti, omnia deinceps exponemus, orſi à carne proprie dicta.

Caro viperæ.

Non omnes animalium carnes hominem nutriunt, ſed quorundam etiam letales ſunt, non ſecus atque venena quæ vocant deleteria. Tum inter eas carnes quæ hominem nutriunt, quædam hoc ipſum tantum ſunt, nempe nutrimentum. Quędam vero ſupra quàm quòd nutriunt, habent & facultatem ceu medicamẽti: quãdoquidem deſiccando humectando excalfaciendo ac refrigerando corpus alterant. Nam viperarum carnes palam videre eſt excalfacientes & deſiccantes vbi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, ſale, anetho, porro, & aqua, ſeruato nimirum modo. Quòd autem totum corpus per cutim euacuent, diſcere tibi liceat vel ex iis quę ego iuuenis etiamnum in Aſia noſtra ſum expertus: quæ ſingulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo quem elephanta cognominant, laborans, aliquouſq; cum ſodalibus conuerſabatur, donec ex ipſius conſuetudine conuerſationeq; quidam noſtrum morbi inficerentur contagione, & ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aſpectu. Conſtructo igitur illi tugurio proxime vicũ in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quod vitæ ſuſtinẽdę ſatis foret. Cęterum ad Canis exortum cum forte meſſoribus haud procul inde metẽtibus vinum eſſet allatum in fictili ſanequam fragrans: is quidem qui attulerat, depoſito illo prope meſſores, abiit: verum vbi eius bibendi adueniſſet tempus, ſublato fictili adoleſcẽs vt pro more impleto cratere, competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & vnà excidit vipera mortua. Quare attoniti meſſores, veriti ne quod, ſi ebibiſſent, inde ſibi malum eueniret, ſuam quidem ſitim aquæ potione ſedare maluerunt: cæterum quum illinc diſcederent, præ humanitate videlicet ac miſericordia homini illi elephanti obnoxio vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm viuere in ea miſeria. At ille

vbi bibisset, admirandum in modum sanitati restitutus est. Nam tuberosum illud omne cutis totius non aliter quàm animaliū à testis mollitie nūcupatorū malacostracon tegmē decidit. Quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancrorum & locustarum (carabos græci vocant) vbi extima testa fuerit detracta. Alterum quoq; eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asiæ non procul ab vrbe nostra accidit. Vir quidam elephāto laborans profectus est ad aquarum sponte nascentium vsum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortum mancipium iuuencula sanè formosa, compluribus amatoribus ambita. Profectis igitur illis, in ædibus, quibus vicinus erat locus squalidus, & viperarum plenus, forte fortuna ex illis vna in vrceum vini incidit negligentius positum: extinctaque est. Ac scortum quidem in lucro id reputans quod fors euenisset, hero id vini propinat, atque ille ebibit: cæterum exinde ad eum modum quo ille qui degebat in tugurio, persanatus est. Porrò tertium quoq; annectam quod ex nostra profectū est imitatione. Quum quidam hoc morbo ægrotaret, animo magis quàm vulgus philosophico, & contemptore mortis, oppidoquam grauiter ferebat, satiusque dicebat mortem semel perpeti, quàm vitam viuere tam miserabilem. Itaq; illi quæ superioribus duobus accidissent indico. Erat autē & ipse auguriorum peritus, & amico vtebatur mirifice hanc disciplinam tractāte. Itaq; vbi ad augurium cum illo consedisset, persuasus est vt quæ per experientiam essent cognita, ipse imitaretur: atque epoto vino quod sic erat veneno infectum, leprosus factus est: ac postea lepram eius nos cōsuetis remedijs sanauimus. Quartus præterea viuas capere viperas arte instituit. Sed illius in illo morbi tantum erant principia: itaque cura studiumque nobis fuit vt illum quàm celerrime sanitati redderemus. quocirca misso sanguine, atraque bile medicamento detracta, viperis quas capiebat vti iussimus, præparatis in olla anguillarum in modum. Atq; hic ita sanatus est, euaporato per cutem affectu. Postremo & alius vir quidam opulentus, nō nostras ille quidem, sed ex media Thracia, Pergamum aduenit, admonitus somnio: vbi iubēte deo per insomnium vt quotidie medicamentum biberet quod confectum est ex viperis, forisq; corpus inungeret, non multos post dies morbus in lepram abijt: rursumq; & hoc pathos quibus deus præcipiebat medicamentis curatum est. Sanè viperarum caro adeo ingentem obtinet desiccādi facultatem, vt quidam qui eam edêre, vehementissima cruciati sint siti: ac proinde illas dipsadas cognomināt. Sunt autem qui dicant demorsos à viperis satiari non posse potando, sed dirumpi citius, quàm siti liberari. Quocirca eos qui Romæ viperas venātur, quos Marsos nūcupant, percōtatus sum ecquid haberent signi quo genus vtrunq; viperarum discernerent. At illi prorsum negabant vllum esse genus viperarum dipsadum, verum eas quæ iuxta mare atque in locis degunt salsedinem multam habentibus, carnem obtinere salsam: ac proinde in Libya talium ingētem esse prouētum: in Italia vero propter regionis humiditatem non inueniri. Atque hæc quidem narrantes audiui Marsos: non tamen certo dicere queam an in totum verum dixerint, an partim etiam falsum. Nam quasdam esse viperas in ijs quas memorabant regionibus, quibus salsa sit caro, vel maxime mihi videtur esse probabile. Scio enim cum cibis, animaliū mutari carnes. Non tamen nullū esse genus viperarum dipsadum pronunciare valeam. Cæterum tutissimum est cauere ne in eiusmodi regionibus viperas venemur seu ad esum, seu ad medicamenti præparationem, quale est & hoc præclarum quod

medici propè omnes Theriacam appellitant. Porrò quoniam ex more quum artiſcos theriacos, quos vocant, præparamus, nõ tantum caput, ſed & caudam earum abijcimus: ſubijt mihi frequẽter rationabile fortaſſis eſſe caput quidem totũ abijci, ob venenum quod ore continent, verum à ratione alienum eſſe adimere & caudam. Nec enim dicere liceat quòd id faciendum ſit ob recremẽta tum liquida, tum ſicca. Nam interfectis atque excoriatis apertiſq; exempta interanea omnia abijcimus, vt ſola ſit carnium ſubſtantia reliqua vnà cum arterijs veniſq; per ipſas innatis, quarum minima moles eſt vt ad totam carnem, ac ne apparens quidẽ, niſi quis multũ diligenter intentis oculis conſideret. Atque artiſcos quos & Theriacos vocant, hunc in modũ præparamus. Purgatas illas in aqua lixamus, quoad exactè nobis videantur coctæ. Indimus autem ab initio ſtatim aquæ anethũ, & poſt coctionem ſpinas à carne ſeparamus: mox pani ad lęuorem trito carnem commiſcemus. Verum non quemlibet panem citra delectũ accipimus, ſed quàm fieri poſſit puriſſimum, ſimul & probe in clibãno coctum, & ſalis ſimulque fermenti quod ſatis ſit habẽtem. Eum autem antea deſiccamus in ædibus ſiccis, minimeque humectis, donec adeò ſiccus efficiatur, vt in mortario contundi poſſit. Non tamen tundentes miſcemus, verum aqua in qua decoctæ fuerant viperæ, maceramus, & carnem ipſam prius quàm commiſceatur pani, in mortario coquorum eatenus cõterimus, donec exactè reddatur læuis. Poſtea paruos artiſcos fingentes, atque in ædibus calidis ſicciſq; deſiccantes, deinde quoque in talibus repoſitos ſeruamus. Hos ergo ineunte æſtate conficimus, quo potiſſimum tempore optima eſt viperarum caro. Porrò vtimur eis poſtea contuſis denuo & cribratis, & rurſus ad læuorem redactis, ſalis nonnihil adijcientes ad ſuauitatem compoſiti: cuius etiam aliquid ipſi theriacæ inijcimus. Cæterum eodem quoque tempore ex viperis deuſtis ſalem conficimus, viuis illis in ollam nouam iniectis vnà cum ijs medicamentis quæ illis & ſubſterni & apponi aſſolent: quæ omnia nunc commemorare non eſt præſentis negotij. Nã inuenientur fortaſſis etiam qui me non iniuria reprehendent, ob monſtratam hoc in loco Artiſcorum præparationem, tanquam alieno tempore expoſitam. Verum hæc poſteaquam dicta nunc ſunt, ſeruentur tamen ac maneant etiam ſi non admodum videantur huic inſtituto propria. At quæ ſequuntur, conuenienti dicantur modo. Cõueniens autem eſt generalis facultatis meminiſſe, carnem viperinam dicendo exiccatoriam, & valenter digerentem, mediocriter vero excalfacientem. Properat autem, vt videtur, vis eius ad cutem, per eam videlicet quæ in corpore ſunt recremẽta exigens. Quibus ergo affatim eſt mali ſucci in corpore, ijs ingẽs prouenit pediculorum numerus, & à cute ceu ſquama abſcedit ac decidit extima cutis, quam græci vocant ἐπιδερμίδα, ad quam ſiſtuntur ac retinentur craſſi terroſique humores ad cutem protruſi, à quibus quidem pſoræ, lepræ & elphantes naſcuntur. Et hæc quidem habui quæ de viperarum carne dicenda putarem. Rurſum ergo ſermonem repetã. Calidiorum natura animalium carnes non ſolum nos alunt, ſed etiam calfaciunt: frigidiorum autem refrigerant. Sic etiam ſicciorum carnes deſiccãt: humidiorum humectant. Memoria itaq; repete, quemadmodum didiciſti in libris de temperamẽtis, quòd vbi conieceris animal quoduis temperatura eſſe ſiccius, velut exempli gratia ſuem ſilueſtrẽ domeſtico, huius & carnẽ eſſe magis exſiccatoriam: & ſecundum alias temperaturarũ differentias ſimiliter: puta ſue ſicciorem ouem, & hac capram, qua bouem, quo deniq; leonem. ſic in caliditate

leo calidior est cane, canis tauro, taurus boue execto. Itaque pro portione quà cætera animalia in temperatura excedunt, & carnes quoq; eorum differunt atq; exuperant. Proinde vbi consilium fuerit corpus exsiccare, sicciorum temperie animalium carnem exhibeto: calfacere autẽ volens, calidiorum: & frigidiorum, si coneris refrigerare: deniq; si humidius reddere, humidiorum. Nec parua existit carnium differentia, quum quasdam sale condimus. Nam prorsum diuersæ atq; aliæ euadunt, adeò vt sæpenumero animalis temperatura humidissimi caro salita longe euaserit exsiccatior, q̃ ea quæ natura fuerat sicca. Porrò inter eas quę salitæ nõ sunt, siccior est quæ assa est, q̃ quæ in aqua elixa. Scripserunt autẽ & aliorum animalium carnes quidam prodesse tum comesas, tum in partes affectas impositas, vt erinacei terrestris desiccatam, si bibẽda prębeatur elephanto obnoxijs, cachectis, hoc est qui mali sunt habitus, tum cõuulsionem sæpenumero patientibus, nephriticisq;, & ijs qui laborant aqua inter cutẽ, quam anasarca vocãt. Ac si ea efficere potest, facultatẽ habuerit valenter simul digerentẽ desiccantẽmq;, sicut & caro Mustelæ (gręci galen vocant) arefacta: quæ vtiq; comitiali morbo afflictos iuuat epota. Sed & salitorũ Hælurorum carnẽ ad læuorem contritam palos & spicula educere aiunt, impositã videlicet, tanquam trahendi vim habeat. Porrò Mutulorum, quos Myacas græci vocant, carnem vlceribus à mordẽte cane inflictis competere. Ego vero nullam insignem inuenio facultatem quam requirant id genus vlcera, tanquam ea quæ à rabido cane mordẽte sunt illata. At coclearũ caro prius in mortario cõtusa, ac postea ad læuorem redacta, omnium valentissime desiccat partes superfluo humore grauatas, adeo vt & hydericis conueniat. Ipse autem humor solus per se citra carnem acceptus, (vocatur autem is à vulgo cochliu myxa, hoc est mucus limacis) thuri mistus, aut aloë aut myrrhæ, aut horum quibusdam, aut omnibus, quoad accipiat cerati crassitiem, medicamentum fit tenax, desiccatq; purulentos mucos aurium. sed & fronti impositum inhæret, oculorum fluxiones resiccans. Quidam etiam ad palos eximendos vtuntur totis vnà cum testis ad læuorem tritis. sed & quidam ad sistendos mẽses. Equidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in vulnus cum nerui vulneratione & contusione factum tritas imposui, ipsumq; vulnus pulchre glutinatum est, & neruus phlegmonen haud perpessus. Erat autẽ homo durus & agrestis. miscui tamen illis cõtritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripsere autem maiores me nonnulli medici ad eiusmodi vsum miscendũ thus aut myrrham. Verum horum habebam tum neutrum, vt qui tunc ab vrbe abessem in agro. Possis autem & resinæ frictæ contritæ admiscere, si adsit, quippiã. Porrò vbi multi muci coclearũ accipere voles seorsum, stylo carnem earũ pungito. Sed non ante multos dies venatas esse expedit: alioqui enim tempore desiccãtur. Nam recentes plurimum habent viscosæ illius humiditatis, quam stylo cõpunctæ effundunt. Humiditas hęc pilorum in supercilijs præter naturam gluten est.

Pinguedo, & adeps.

Pinguedo, & adeps. & hæc quoq; communissimæ sunt inter animalium partes. Nam quæcunq; bene nutriuntur, ea omnia aut pinguedinem aut adipem obtinẽt. Quæ vero macilenta sunt, maleq; nutriũtur, sæpe omnino ne habere quidem, sæpe vero pauculum, idq; siccum, vt ægre vti possis, apparẽt. Porrò differt à pinguedine adeps, quòd crassior sit, ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps prouenit, velut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo cele-

riter in ignem posita liquescit: nec facile vbi liquata fuerit, rursum concrescit ac cogitur. At adeps nec facile funditur liquescitve, & fusus celerrime coit ac cōglaciatur, multoq; apparet pinguedine durior. Sus enim bene habitus pastusq; multam habet pinguedinē, ob naturalem temperamenti humiditatem. At boues & capræ, & quæcunq; id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum generant. At tu si voles, oleosam & pinguem in animalibus substātiam omnem adipem appellato, vt pleriq; medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus licet. Non tamē licet citra mendacium adipem caprinum humidiorē esse dicere quàm suum. Nam hic omnium ferme aliorum est humidissimus, ac proinde actione sua vicinam oleo vim possidens: quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat: ac proinde cataplasmatis quæ ad phlegmonas accommodantur, commisceri solet. Qui vero mordicationes perpetiuntur aut in recto intestino, aut in colo, ijs potius caprinum adipem quàm suillum inijcimus, non quod acrimonias plus obtūdat, (nam ex natura sua suillus obtundit magis, ac proinde miscetur medicamentis vlcera curantibus, cuiusmodi est quod vocant parygrum) sed quod caprinus ob crassitiem citius cōcrescat, suillus autem instar olei defluat. proinde ipsum potius dysentericis & tinesmosis inijcimus, quando morsum eorum mitigare consilium est. Porrò ob tenuitatem essentiæ nonnulla acrimonias magis retundunt, vbi nimirum in alto mordicatorum corporum quod molestum est hæserit. Nam quod crassiorum est partium, minus, magis autem quod subtilium, tota corpora penetrat, & omnibus ipsum saniebus mordicantibus permiscetur. Hac ratione adeps anserinus quæ in alto corpore mordicant magis obtundit. Sed & suillo calidior est. Horum tamen in medio est gallinaceorum adeps. Porrò calidior semper ac siccior est masculorū animalium, & horum ipsorum exectorum minus tum calidus, tum siccus. Quippe mas castratus eiusdem semper generis fœminę assimilatur. Hoc autē sermonis caput cōmune est, cuius meminisse oportet, Pro animalium temperatura semper existere differētias eius quæ in illis est pinguedinis, aut adipis, aut quocunq; modo appellare libebit totum hoc genus corporis in animātibus oleosi & pinguis. Igitur quum sus omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate ac siccitate inferior sit, proinde pinguedinem quoq; minus habet calidam, magisq; humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas est humectatoria & excalfactoria humanorum corporum. (Huius enim meminisse perpetuò oportet in principijs huius operis dicti) At differētiæ quę sunt cuiusq; singulatim, in maioris minorisq; ratione sunt. Nam pinguedo suis vt ad nos quidem largius humectare potest, sed nō æque excalfacere vt oleum: verū pinguedinis suū talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porrò taurorum adeps suillo multo calidior est & siccior. Rursum id memoria repetentibus nobis, marem fœmina esse tum calidiorem, tum sicciorem: marem autem castratum adsimilari fœminæ, velut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia, fœmina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus est, tum siccus, & hœdorum q̄ caprarum. Sed & caprarum minus quàm hircorum. Et rursum taurorum minus quàm leonum. Nam horum adeps, omniū prope quadrupedum adipe potētius digerit. Nam & caliditate exuperat, & partium tenuitate. Itaq; si ipsum medicamentis ad vlcera & phlegmonas conuenientibus commisceas, non modo nihil adiuueris, verum etiam læseris, nimirum addita maiori quàm conueniat acrimonia. Inueteratis tamē tumoribus atq;

scirri in morem induratis,tum neruorum curuaturis(ἀγκύλας græci vocant)& in summa quæcunq; scirrosa sunt,ijs aptissimus est:in quibus sanè minime apparet efficax suillus. Taurinus autē ab vtroq; ex æquo distat:vt quāto calidior sicciorq; suillo est,tanto superetur à leonino. Itaq; tanquā in medio cōsistens,merito vtriq; medicamentorū miscetur generi,& ei scilicet quod scirrosis medetur,& ei quod phlegmonas cōcoquit, cuiusmodi est tetrapharmacū quod vocāt,ex cera,resina,pice & adipe cōstans. Nam siue in hoc taurinū,siue vitulinum,siue hircinum,siue caprinū, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum,& concoctorium medicamē effeceris. Sed suillus si addatur in pueris,& fœminis,& vt breuiter dicam,omnibus quibus caro est mollior,cōpetit. Sin taurinum adieceris, fossoribus & messoribus & omnibus carnem duram habentibus siue ob naturalem temperiē,siue ex ratione ac forma vitæ,conueniens effeceris. Cæterum adeps dum inueterascit,seipso & calidior & tenuior efficitur,ac proinde quoq; valentius desiccans. Verum id omnibus inueterascētibus accidit,quę quidem non putrescere anticipent. Nam vinum,mel, acetum,frumentū,butyrum,hyssopum, oleum omne,siue lentiscinum,siue cicinū, siue rhaphaninum,siue ipsum quod ex oliuis cōficitur, vetustate & calidiora,& tenuioris essentiæ efficiuntur,ac proinde gustantibus apparent acriora,& ad induratos ægreq; solubiles affectus adhibentibus potentius digerentia. Atq; ego sanè gustantibus acriora videri dixi. At quidam quibus studium est nominum significatus corrumpere, non acria sed adstringentia vocant id genus omnia,adusq; piper: tanquam intersit nihil adstringens an acre dixeris. Et si denuo illos roges de galla, myrtho,mespilis,mali punici putaminibus,quę sidia vocant,rhoo & omphacio,& hæc dicunt adstringere: tametsi aduersissimum ex illis sensum percipiamus ei qui à pipere, pyrethro,napy,euphorbio, cepa,allio, adarce percipitur. Igitur si quemadmodum adstrictionis vocabulum de vtroq; affectu quem gustu percipimus,cōmuniter efferunt,sic ipsos quoq; affectus vnam habere naturam existimāt:quiduis aliud potius habendi sunt q̄ homines,vt qui soli proprios sensus obtineant. At si omphaca,rhoon,gallam,balaustium,hypocystida cōtrahere cōstringereq; nostram fateātur substantiā,secernere vero mordicare ac penetrare piper,napy,pyrethrum: improprie adstringentia nuncupant quæ mordicant & excalfaciūt,cæterum in cognoscendis ipsis medicamētis non peccant. Verum si oportet coniectantē dicere in vocabulis an in rebus hallucinentur,equidem in vocabulis potius falsos viros illos dixerim,& maxime quibus græca lingua insueta est,qualis est Dioscorides Anazarbēus,qui profecto multa bene dixit eorum quæ de materia memoriæ prodidit, cæterum significata græcanicarū vocum nō satis pernouit. Hic ergo quum ait magis esse adstrictorium adipem caprinum suillo : si quidem acriorē significare velit per magis adstrictorium,accipimus sermonem ceu verum. At si illud,talem habētem qualitatem,qualem rhus,rheon, hypocystis, balaustium, haud verum esse sermonē dicemus. Porrò quoniam viperarū adipem vbi radicitus pilos sub alis euulseris,prohibere illos recrescere illitum referunt,visum est mihi eius facere periculū esse satius. at vbi prout iubent fecissem , mentitos comperi, sicut etiam quòd initia suffusionum sanet. Verum vrsorum adipem alopecias curare vere est proditū: cum tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porro cum dicant tamen vulpinū adipem dolores aurium sanare, absq; vt dicant quos aurium dolores: ceu non nōscentibus ipsos distinguere,attendendum non est. Alij piscium adipem

laudant, tãquam ad suffusiones, aut quęcunq; alium affectum nominare velint, cõgruat. Alij non similiter piscium dicunt, sed addunt fluuiatilium: alij vero potius marinorum: quò videlicet aliquid plus scire videantur quàm vulgus.

Myelos. Medulla.

Medulla vim habet indurata & scirrosa corpora emolliendi, siue musculis siue tendonibus siue ligamẽtis id accidat, siue etiã visceribus. Optimam semper expertus sum ceruinam, deinde iuniorum boum, quos vitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum vitulinam appellitant. At hircorum & taurorũ tum acrior est, tum siccior. Itaque durities scirrosas emollire nequit, siqua etiam memoria manet eorũ quæ in quinto libro de his sunt prodita. Ex vitulina igitur & ceruina medulla pessi cõponuntur vteros emollientes. Et extrinsecus vteris medicamẽta imponuntur quæ ex medulla præparãtur, vim habentia emolliẽdi. Accipitur autẽ non solum medulla ex ossibus, quę sanè reuera est medulla, sed & ex spina, quam & ipsam medullam nominant, spinalem videlicet: quæ tum durior tum siccior est q̃ alia. Illa enim mollior est & pinguior: ac proinde ego spinalem seorsum per sese absq; illa repono. Sed ea mihi vtriusq; cura est, ne aut putrescant, aut situm colligãt. Itaq; in hyeme primũ eas capio, velut & adipem, deinde in ædibus siccis atq; editis planè humoris expertibus cũ folijs lauri siccis repono. Nam quæ recentia sunt & humida, multum etiam qualitatis suæ illis impartiũt, vt acriores fiant medullæ. At siquando ambiẽte calido & austrino medullas aut adipem voles reponere, paratum sit in hoc cubiculum neq; calidum, qualia ferè sunt quæ meridiem spectant, (putrescunt enim in talibus) nec humo proximum, atq; humidum (nam in talibus situm cõtrahunt) sed supernũ atq; excelsum, & ad Aquilonem obuersum, paruas habẽs apertas fenestras, vt tam noctu q̃ interdiu ab Arcto spirãtes vẽtos accipiat.

Caput mænidum.

Capitibus mænidum sale inueteratarũ ad sedis fissuras vtebatur quidam, & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarũ esse desiccatoria, nõ admodũ acris. nã id adustarũ quæpiam obtinẽt, sicut omnes cõmuniter desiccationẽ.

Caput leporum.

Alius caput leporis comburens vtebatur ad alopecias cum adipe vrsino.

Caput saurarum.

Porrò sauræ caput contritum quidam palos & spicula extrahere memoriæ reliquerunt, tum myrmecias, acrochordonas, & clauos.

Cerebrum leporis.

Vide gale. lib. 5.° de [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. pag. 149.

Cerebrum leporis attritum & esum vtile esse didicimus pueris dentientibus, capite videlicet toto elixo, vt ego facere soleo. Non tamen eximia vis eius est, sed similis melli & butyro, & alijs quæ ad dentientes pueros cõueniunt. Quidam etiã aduersus metum vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua cerui & capræ.

Cornibus cerui & capręvstis maxime vtuntur, vt & nos sæpe vsi sumus, tum ad candorem dentiũ, tum ad contrahendas mollitie fluidas gingiuas. Cæterum ceruinum maxime commendatur ab ijs qui talia scribunt, quòd si ab vstione lauetur, dysenteriam & sanguinis excreationẽ, præterea cœliacos affectus sanat: & aurigini vtile esse dicunt. Porrò duo exhiberi coclearia ad omnia ista pręcipiũt. Miscuerunt autẽ ipsum nonnulli vt dictum est vstum & elotũ collyrijs etiam desiccãtibus ocu-

lorũ fluxiones. Est enim scilicet omniũ talium vis exsiccatoria: velut & dictũ est.

Pulmo agninus, & porcinus.

Pulmo agninus pariter & porcinus intertrigines a calceamentis curare creditur. At vulpinus si bibatur resiccatus, asthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabientis si assum edatur, remedium existere ijs qui ab ipso fuerint morsi, quibusdam est proditum: ac scio certe quosdam qui sumpsere, mansisse superstites, verum non illo duntaxat vsos. Siquidem alia præterea remedia, quorũ fecimus periculum, in rabiẽtibus tunc adhibuimus. Audiui vero quosdam quum illi soli fidem habuissent, postea mortuos.

Iecur caprinum.

Porrò caprinum iecur quidam assantes, saniémq; effluentem excipientes, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius dum lixatur, oculis apertis excipiendum prȩcipiunt. Quin & assum si edatur, & ad eosdem affectus accõmodari aiunt: & eos qui comitiali morbo sunt obnoxij, arguere, conuulsionémq; illis accersere. Idem potest hircinum.

Iecur lacertæ.

Iecur autem lacertæ erosis impositum dẽtibus, eos dolore liberare nonnulli scriptum reliquere.

Venter mergi.

Ventrem mergi quidam commendant tanquam medicamen concoquens, & pepticum, idque siue protinus lixum siue arefactum comedas. At nos id experti, vanam esse promissionem comperimus: sicut sanè etiã quod de interna tunica gallinarum memorię est proditum. Aiunt enim quidam si ea arefacta bibatur, iuuare stomachicos.

Interna tunica ventriculi gallinarum Dioscoridi id præstat, quod Gal. respuit. lib. 2. cap. 41.

Iecur lupinum.

Iecur lupinum sæpenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio cõficitur, nec tamen quod mentione dignum sit amplius pręstare comperi, ad illud videlicet cõparans quod sine ipso componitur.

Castorium.

Testiculos castoris nuncupant castorium, medicamentum & celebre, & multi vsus, adeo vt Archigenes de castorij vsu totum conscripserit librum. Atq; ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos vero velut in alijs medicamẽtis fecimus, ita & in hoc quoq; generalem modo facultatem dicemus. Quam si præ oculis habeas, ipse per te particulares inuenire possis. Itaq; quòd excalfaciat, manifestũ est. Nam si voles ipsum ad vnguem læuigatum oleo maceratum parti cuipiam infricare, euidenter illam incalescere percipies. Porrò calfacientia omnia vbi contactæ substãtiæ quippiam digerunt, cõtinuo etiã illam desiccant, nisi si quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atq; aduentitiam qualitatem calidam, non facultatẽ assumpserit: sicut certe hæc ipsa igni soli ve æstiuo admota. Itaq; quum castorij cõsistentia quoq; sit sicca, & calfaciendi potẽtiam habeat adiunctam, merito desiccat. Atq; hoc illi cum multis alijs medicamẽtis cõmune existit. Porrò quoniam impẽse subtilium est partium, ob id plus valet quam alia quę similiter vt ipsum & calfaciunt & desiccant. Nam quæ tenuium sunt partium medicamẽta, ijs quæ sunt crassarum, plus sunt efficacia, etiamsi parem sortita fuerint facultatem, nimirum quia

penetrēt & in altū subeant quibus admouentur corporū, potissimū si ea densa fuerint, velut neruacea. Palā igit talia ob causam positā magnifice iuuātur à castorio. Cæterum falluntur medicorum pleriq; in vsu castorij, cum id modo considerant, partem quampiam aut tremere, aut cōuelli, aut sensu motuve priuatam, aut ægre sentire: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles sequi corporis affectus. At tu ab Hippocrate doctus ex plenitudine pariter & inanitione conuulsionem consequi: vbi quidem quæ in neruis cōtinentur præter naturam, euacuare consilij est, ibi & bibēdum exhibe, & foris cuti castorium impone. Vbi vero ex siccitate nimia obuenerit conuulsio, scito hoc medicamen illic esse aduersissimū. Ad eundem modum ijs qui prę plenitudine tremunt, vtilissimum: aduersissimum vero ijs quibus id accidit ab inanitione. Ad portionē modo dictorum affectuum, vbi singultus euenerit stomachi, perscrutato prius inuentoq; illius affectu, ac discreto, si quidem à plenitudine ipsum ægroti perpetiātur, ad castorij vsum accedito. Sin autem ab euacuatione, aut acrium humorum morsu prouenerit: medicamen hoc fugito. Sanè si odori gustuiq; aduertas animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficere cōperiatur eorum quæ talia facere assolent. Siquidem alia stomachum vitiant, alia vētrem, alia caput, alia aliam quamuis partem lædunt. At hoc medicamen siue corpori humido applices resiccationē poscenti, siue frigido excalfactionē, siue humido simul frigidoq; excalfactionem pariter & resiccationem requirenti, magnam vtiq; experiere cōmoditatem: nec vllam parti cuiquam noxam afferet, potissimum si febri vacet, aut non admodū calidam perpetiatur homo febrim, sed vt sic dicam tepidā, qualis accidit in cataphoris maxime & lethargis. Ac multis sanè castorium exhibuimus vnà cum pipere albo, vtrunq; mensura cochlearij ex melicrato bibendum præbētes: nec quisquam vllam sensit noxam. Sed & mensibus retētis, vbi per venam quæ in talo est, modice euacuassem, oblato castorio vnà cum pulegio aut calamintho, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere absq; vt hominem læderet. Præterea locos morantes eijcit. Eaq; omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita venter flatu distenditur, vt ægre curationē admittat, itaq; torminibus vexatur atq; singultu, idq; ob frigidos crassosq; humores, aut crassos flatulētosq; spiritus, eos ex oxycrato potum adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intro sumptum, ijs prodest quoq; cuti impositū cū sicyonio aut veteri oleo. Quæ vero ampliori caliditate indigēt, ijs etiā per se se infricari debet. Iuuat etiā si quis suffitū eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maxime affectus in pulmone aut capite consistentes. Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrē, præstat non dictorum oleorum quopiam macerantes curare, sed potius ex rosaceo capiti colloq; imponere.

Renes scincorum.

Renes scincorum bibunt quidam tanquam pudenda intendentes: quorum cōtrarium accidere videtur semini lactucæ poto ex aqua. Sed & quidam lēticularum decoctum cum melle bibitum intensiones sedare referunt.

Vngues caprarum, & asinorum.

Quidam vngues caprarū deustos moxq; aceto perfusos alopecijs illinunt. Itaq; fuerit & talis cinis facultatis extenuatoriæ. Sunt autem qui combustos asinorum vngues comitialem morbum curare dicant, si scilicet assiduò bibantur: si vero oleo

macerentur, chœradas digerere. Sed & ipsum cinerem si siccus inspersus fuerit, sanare perniones siue chimethla.

Ossa.

Ossa cõbusta admodum digerentẽ exsiccantẽmq; vim obtinent, & id maxime, vt quidam ferunt, humana. Certe talum suillum cõbustum, ac deinde bibitũ inflationes & tormina sanare dixerũt. Noui autẽ nostratium quosdam ossa potui exhibuisse, haud scientibus qui biberent, quidnam ebibissent, ne scilicet auersarentur: ac multorum tum epilepsiam tum arthritin curasse.

Senecta serpentis.

Senectam serpentis scripsere quidã in aceto bullitam dentiũ mederi doloribus.

Pellis ouina.

Pellis ouina recẽs detracta circumposita ijs qui quocunq; modo fuerint verberati, omnium luculentissime adiuuat, adeó vt die ac nocte vna illos curet. cõcoquit enim & digerit quæ sub cute sanguinem habent.

Equorum lichenes.

Equorum lichenas cum aceto tritas comitiales curare scriptum quibusdam est. Alij vero & ad cuiusuis feræ morsum adhiberi consulunt.

Tela aranei.

Aranei telam scribunt quidam á phlegmone tueri summæ cutis vlcera.

Coria vetera.

Coria vetera, quæ videlicet veteramentorum sunt, vsta, ad attritiones commodari calceamentorum scriptum á quibusdam est, tanquam scilicet hoc faciant ex antipathia quadam. Certe quæ phlegmone obsidentur, haudquaquam iuuantur: verũ vbi extincta fuerit phlegmone, non iniuria iuuantur, nempe quia resiccantur. Est enim talis cinis resiccatorius. Ac nos sané quandoq; in agro ad vlcus eiusmodi ex attritione sumus vsi. Curat autem talis cinis nõ abs re vlcerum ambusta, & quæ vocantur intertrigines in fœminibus existentes.

Ostrea.

Ostrea quidam nuncupant omnia ostracoderma, hoc est testacea, ab Aristotele appellata. At quod á plerisq; vocatur ostreon, secunda syllaba absq; ı scripta, vnam esse ostreorum speciem constituunt, in toto genere comprehendentes & buccina, & purpuras, & chamas, & pinas, & similia omnia.

Buccina, & purpuræ.

Buccinorum purpurarũmq; testa, quãdoquidem durissima est, nunquam absq; vstione vtor. Atq; vsta quidem deficcãdi vim possidet, cęterũ ad vnguem eam læuigare planeq; pollinis in modũ necesse est, tundendo scilicet & cribrãdo. Quod tibi cõmune sit in omnibus lapidosis testaceisq; substantijs præceptum. Nam nisi exacte læuia sint reddita, arenis similia sunt. per se autem illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. Id quod ipsum quoq; commune est omnium quæ citra insignem morsum deficcant vehementer: quippe quum alioqui fluxionum causa existant. Sed & aliud est omnium id genus cõmune, nempe vt cum aceto aut oxycrato aut œnomelite aut oxymelite idonea sint vlceribus putrescẽtibus. Idcirco lapides omnes vbi ad eum vsum applicantur, alij magis, alij minus, certe omnes conferunt.

Ostrea.

Ostreorum testa vsta similis est facultatis buccinorum testis, tametsi plus etiã

subtilis,imò vt certius veriusq; dicam,minus crassæ. Nam terrosam duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendiò omnia crassarum sunt partiũ. Itaq; accurate ea læuigare necesse est. Quamobrem quum dicimus horũ aliud alio esse tenuius,ita inaudiẽda dictio est, tanquã si Vlyssem Thersite dicamus maiorẽ,cum vterq; tamen fuerit paruus.aut Aiacem Achille minorẽ,cum ambo itidẽ fuerint magni. Cæterum omnia id genus (vt & antea est dictum) cogendi quandã in se facultatem obtinent,per quam cõdensata eorum essentia, dura terrosaq; sunt reddita: quam vbi per vstionem deposuerint, contrariam adsciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porrò si laueris ea vserisq;, ignea in aquam natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeò vt & putrefaciat: sed nõnunquam reliquum illud terrenum est,morsus expers: id quod maxime implẽdis cicatriceq; claudendis vlceribus humidis est vtile. Igitur testa eorum quæ peculiariter vocantur ostrea, combusta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægreq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fistulosæ sunt atque profundæ, eam foris cum suillo adipe veterato circumponens. Id vulgo axungiam nuncupant. At in sinum ipsum aliquid eorum quæ talia carne implent, immitto, quale est vstũ diaphanes, quod Specarium nominãt. Parem in genere facultatem habẽt & cæterorum ostracodermorum testæ deustæ,maxime vero (vt dixi) ostreorum,deinde buccinorum, & purpurarum. Itaq; cinis eius generis emplasticis miscetur facultatibus digerẽtibus: & cum quouis adipe digerit. Verum quoniam inueteratus efficacius digerit, illi magis misceri solet. Porrò potentius hoc medicamen digeret si acrem illi adipẽ quempiam miscueris. de quibus superius determinatum est. Quin & dentes splẽdidiores talium omnium cinis efficit,non tãtum extergendi potentia,sed & asperitate substantiæ,velut & pumex,& testa clibani. Verũ in vsu eiusmodi non est necesse quæ sic vsta sunt admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus prę omnibus diligenter sunt læuiganda. Porrò excrescentiã mediocriter exterunt cõprimuntq;. Ad hæc cum sale omnia id genus vsta dentiũ smegma reddũt efficacius,adeò vt nõ modo laxitatem mollitiemq; gingiuarum desiccet, verum etiã vlcera putrescentia adiuuet.

Sepia.

Sepiarum testa admodũ laxa est,non vt ostreorum lapidosa. Itaq; abstersio quidem illi cum alijs ostracodermorum testis cõmunis est, velut etiam desiccatio: cæterum partium tenuitas eximia illi præ cæteris inest. Quocirca vsta ea vtimur ad vitiligines,ephelin, lentes, psoras. Quin & fossili sali mista, in oculis existentes vngues eliquat. Et antequam vratur, dentibus splendorem adfert, vlceraq; desiccat. Porrò hoc nomine, quòd mediocrem obtinet asperitatem, adhibemus eam & ad ingentes oculorum asperitates, quas sycoses appellare consueuimus. Nam exscalpentes ex ea quiddam ipsa figura simile collyrio, eo illas confricamus donec sanguinem reddere incipiant: quo facto collyria cathæretica siue detrahentia præstantius effectum suum in illas exerunt.

Opercula purpurarum.

Opercula purpurarũ quidam memoriæ prodiderunt lienes turgidos sanare,& suffitu eas quę vteri suffocatione periclitãtur,iuuare. præterea retẽtos eijcere locos.

Lana hysωpera, hoc est succida.

Lana sordida,ac proinde à quibusdam appellata succida, idonee excipit irrigationes quæ adhibentur contusis,aut quomodocunq; percussis,vt quę vtilitatem ex

illis proficiſcẽtem promoueat,idq; propter œſypon. Lota vero, nec amplius œſypum habens apta eſt humoribus qui irrigantur, excipiendis. Porrò vſta vim habet acrem pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaq; molles nimiúmq; humidas vlcerum carnes celerrime eliquat. Inditur & in medicamen deſiccatorium. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertuſum.

Pili vſti.

Pili vſti ſimiliter vſtæ lanæ excalfaciendi deſiccandique admodum ſunt facultatis.

Ouorum facultas.

Conſequens fuerit ad partium doctrinã de ouis differere. Nam alibi eorũ meminiſſe nõ licet. Sanè oua partes non ſunt animalium, ceu nec arborũ fructus, nec grauidarũ fœtus: verum proportione reſpondent ijs quæ agnaſcuntur. Itaq; eorũ quæ agnaſcũtur, quædã planè familiaria propriaq; cõſpiciuntur tum plantarũ tum animaliũ naturis: quædã non omnino talia, vt viſcũ quod agnaſcitur quercubus: & vt ſemel dicã, ſiqua arboribus, alterius generis generis arbor, frutex, fructus, herba aut germen quodpiã, vt fungi, agnaſcãtur. Ex familiaribus autẽ eſt & ouiũ lana, & aliorũ animaliũ pili: & cornua quæ decidẽtia denuo recreſcũt, vt in maſculis ceruis, ex hoc ſunt genere. Conceptus autẽ ſiue fœtus fructibus proportione reſpondent, nimirum ad generis propagationem à natura creati. Ex his vnum eſt & ouum, factum ad generis ſucceſſionem perpetuitatémq;. Cæterum vtile eſt & tanquam nutrimentum. Verum de nutrimento non eſt nunc inſtitutum differere. Proinde quę tanquam medicamentum efficere poteſt, ea hoc loco recenſebo, ex pauculis vſibus particularibus vim eius exquirens tum in partibus, tum in tota ſubſtantia. Siquidem quo pacto inuenta rerum cuiuſq; generali facultate, ad multos eam vſus particulares ducere poſſimus, didicimus. Inſuper ſuprà docti iam ſumus quomodo ex vno alterove experimento de generali facultate liceat colligere. Igitur ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero eſt medicamentorum minime mordicantium: nec vnquam effectu fruſtratus ſum ex vlla tali intemperie, qualem habet ſæpe lac, vti ante oſtendimus, in animalibus cruditatem perpetientibus, aut nimiam famem, ſitimve, aut quæ cibis paſta ſunt prauis. Quę ſanè frequentius euenire ſolent mulieribus, ob victus videlicet vitæq; errorẽ. At oua vnam modo prauitatem patiuntur, quam ſcilicet affert vetuſtas. Eamque facillime effugias, ſi vtaris recentibus. Porrò vſitatiſſimum nobis eſt maximéque parabile gallinarum ouum: eapropter illo vtimur, aliorum oua nihil curantes, tametſi eandem illi habeant naturam. Temperatura porrò ſymmetro frigidius eſt. Itaq; vtendum eſt oui albumine non tãtum ad oculos, verum etiam ad alia omnia quæ medicamẽta requirũt ſuauiſſima, minimèq; mordacia, vt ſunt vniuerſa ſedis ac pudendorũ vlcera contumacia. Miſcetur quoque idonee medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri inuolucris ſupprimentibus, quę nimirum citra morſum illinuntur, atque adſtringunt. Sed & ad vlcera rebellia miſcetur ijs quę abſque morſu ea poſſunt deſiccare, cuiuſmodi eſt medicamen pompholyx elota, & metallicorum quædam elota: de quibus priuatim ſupra diſſeruimus. Porrò & ipſe vi-

r.j.

tellus adſimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceratis morſus expertibus, ouis videlicet aut lixis, aut aſſis. Verum id tamen manifeſtum eſt hic leuiculam exiſtere differentiam, quod paulo plus deſiccent quæ ſunt aſſa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantum deperdant de mitigandi potentia. Miſcetur & cataplaſmatis phlegmonen extinguentibus, vt ijs quæ ex meliloto conſtant, ſedi applicandis. Crudo verò ouo toto vtimur admiſto roſaceo ad palpebrarum aurium mammarumque phlegmonas, quæ ſcilicet aut ictis illis aut alio quouis modo euenerint aut extiterint in neruoſis corporibus, puta cubito, & digitorum tendonibus, aut articulis, idq; in pedibus pariter & manibus. Porrò in aceto, coctum ouum ſi edatur, fluxiones ventris deſiccat. At ſi etiam quippiam eorum quæ ad dyſenteriam aut cœliacum affectum conueniunt adiunxeris, atque in igne modico fumique experte (qualis eſt qui ex prunis conſtat) frixeris, edendumque ita præbeas, non minime ſanè laborantes adiuueris. Aptiſſima talem ad vſum ſunt omphacium, rhus, tum ipſe qui cibis adſpergitur erythros nuncupatus, tum ſuccus ipſius, galla, ſidia, hoc eſt mali granati putamina, cinis cochlearum integrarum vſtarum. Apta quoque & vuarum acini, & myrta, & meſpila, & corna. Magis iſtis medicamino ſa ſunt balauſtium, hypociſtis, cytini, ſiue mali punici flores. Sed & ad ambuſtiones protinus impoſitum eſt vtile, ſiue quis ſeorſum albumen duntaxat ipſum molli lana excipiat, ſiue etiam cum vitello commiſcens confundénſque applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morſum deſiccat. Tale cum ſit, & ad anacollemata vocata, quæ fronti videlicet imponuntur, vtimur, & pilos palpebrarum adglutinamus, nimirum admiſto idoneorum quopiam, cuius generis eſt thus, potiſſimum pingue ſi fuerit, ac non inueteratum & ſiccum. Verum in illiuſmodi, ipſius albuminis commoda eſt viſcoſitas, non autem temperies: niſi quis, quatenus nequaquam aduerſatur illi quod adhibetur medicamento, eo nomine vtile commodumque dixerit. Nam viſcoſorum quædam ſunt quæ aduerſantur, velut viſcum, nimirum acre & calidum, ad ea quæ excalfieri non debent: dictumque frequenter ſuperius eſt, ea quæ validam vim nullam obtineant medicamenta, ceu materiam ijs quæ tales vires obtinent, miſceri: proinde quoque quæ creberrimi ſunt vſus, vtpote ijs quæ valenter agunt, inſeruientia. Eiuſmodi cum ſit ouum, ſimulque non paruam adipiſcatur in lixationis aſſationiſque qualitate differentiam, fit ſanè multo vtiliſſimum. Nam medicamentis quæ humiditates deſiccant, aut lixum aut aſſum aut frictum miſcetur: ijs vero quæ lentorem humorum in pectore pulmoneque incidunt, ſorbile quod vocant: id quod in aqua euſque lixari debet, dum incaluerit. Eiuſdem huius naturæ nomine & ad eos quibus gutturis ſupremum aut ex vociferatione aut ex humorum acrimonia exaſperatum eſt, aſſumitur: tum ſcilicet quod affectis partibus illinitur, atque cataplaſmatis modo inhæret, tum quod ſubſtantiæ ſuæ leuitate eas mitigat, ſanatque. Eadem ratione, ſtomachi, ventris, inteſtinorum ac veſicæ medetur aſperitatibus.

Echinus, hoc eſt erinaceus, combuſtus.

Erinacei vtriuſque tum marini tum terreſtris corpus vſtum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam & ad excreſcentia & ad ſordida vſi ſunt vlcera.

Cochleæ, siue limaces.

Cochleæ si totæ cum testis vtantur, admista galla, omphacitide, simulque pipere albo, mirifice prosunt dysenterijs, in quibus vlcera nondum computrescere cœperunt. Conuenit autem vt piperis sit pars vna, gallæ vero duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigaris, cibis inspergito, bibendumque aut ex aqua aut ex vino albo & austero præbeto. Cæterum absque gallæ mistione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex vstione calidum. Porrò cochleæ quæ vstionem non sunt expertæ, si tritæ vnà cum testis imponantur & toti ventri aqua inter cutem laborantiũ, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægre quidem diuelli poterunt, cæterum impense desiccant. Et sanè inhærere finere oportet quoad sponte decidant. Idemque faciendum in tumoribus ex ictu natis difficilè solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnopere vniuersos, etiamsi viscosus crassusque in alto humor contineatur.

Carcini, hoc est cancri, vsti.

At fluuiatilium cancrorum cinis quanquam similiter prædictis exiccatorius est, substantiæ tamen proprietate mirabilis est eius in ijs qui à rabiente cane sunt morsi, effectus, isque tum solius, tum cum gentiana & thure multo præstantior. Thuris sanè partem esse vnam oportet, quinque autem gentianæ, porro cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis vstis nos sumus vsi, cæterum ad eum modum plerunque, quò Aeschrion empiricus ille medicamentorum peritissimus senex, conciuis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositis cancris viuentibus, eos hactenus vssit, dum facilè ad læuorem redigi possent. Hic Aeschrion paratum semper in ædibus hoc habebat medicamen, vrens eos post ortum Canis, quando Sol in Leonem transisset, non nisi luna decimaoctaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs qui à cane rabido fuissent morsi præbebat quotidie diebus quadraginta mensura coclearij magni aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, verum aliquot post dies curam cepisset demorsi, tunc quotidie duo coclearia aquæ inspergebat. Ad ipsum vero vulnus emplasticum applicabat medicamentum quod ex pice brutia & opopanace acetoque conficitur, habens picis libram vnam, vnum aceti acerrimi sextarium italicum, opopanacis vero vncias tres. Hæc tametsi à præsenti instituto essent aliena, scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem: nimirum quum nullus vnquam eorum qui illo fuerunt vsi, sit mortuus. Cæterum seorsum librum conscribam aliquando de ijs quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorum numero sunt id genus omnia. Ignoscendum itaque tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere cõtigit: nempe quia ex ijs summa proueniret vtilitas, quam sanè posteris impertiri volebam, si forsan me prius quàm quæ his deinceps sunt opera perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterum Pelops doctor meus & ipse omnium eiusmodi causas reddere volens, Non abs re, inquit, cancer cum animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos conuenire cancros dictitabat, scilicet quòd animalia marina ob admi-

Aeschrion [illegible] et preceptor galeni.

Ad canis rabidi morsum

Pelops galeni preceptor

ſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æque exactam tuerentur eam quæ eſt aduerſus rabiem contrarietatem. Ac quum quidam ſubieciſſet, Cur non omnia quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde vt cancri iuuare aſſolent? quia, inquit, ſimilem cancris præparationem non admittunt. Nam horum vſtorum cinerem, exiccatorius cum ſit, canum rabientium venenum abſumere ſimulque digerere profeſſus videlicet eſt, ambitione magna iactitans omnium ſe talium nouiſſe cauſas. At ego niſi plane me ſcire quippiam perſuaſum habeam, a lijs perſuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem vt veram accepi, vt quæ crebras habeat contradictiones: verum cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Quoniam autem nullum eorum qui fuerant illis vſi, mortuum ſciueram, hæc aperienda recenſendaque à me exiſtimaui: tametſi non eſſet huius inſtituti proprium. Sed corporibus totis, (nam id erat propoſitum) non in ijs tantum animalibus quæ poſui,

Chelidones ſiue hirundines vſtæ.

ſed & hirundinibus vſi ſunt multi, comburẽtes videlicet, & cinerem melli miſcentes, ac deinde ſynanchicos inungentes, & in totum quicunque in gutture ac columella conſiſtunt affectus. Vtuntur & ad acuendum viſum hoc cinere nonnulli. At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, id eſt Cicadæ.

Sed & cicadis quidam vtuntur ad colicos affectus cum paribus numero piperis granis, dantque aut treis, aut quinque, aut ſeptem, per intermiſſionem videlicet, & ipſos etiam paro xyſmos. Porrò alij aſſas edendas offerunt quibus affecta veſica eſt.

Corydos, id eſt Galerita.

Galerita tamen auis illa puſilla ob iter nobis plerunque obuia, in iure elixa colicos adiuuat. Verum aſſidue eam edere ſimul cũ iure neceſſe eſt. Habet vero hoc animal in capite velut galerum ex pilis ſponte enatum, cuius occaſione efficta eſt quæ apud Ariſtophanem comicum legitur fabula. Is enim inquit hũc in modum.
» Imperitus es, & curioſus, & nec Aeſopum quidem didiciſti, qui ait Galeritam pri-
» mam volucrum fuiſſe, etiam ante terram: inde patre morbo defuncto, cum humus
» nondum eſſet enata, illum quidem dies quinque iacuiſſe: at hãc præ inopia melio-
» ris conſilij, in capite tandem patrem ſuum defodiſſe. Hoc quoque aiunt, obſcure licet, deſignaſſe tamen Theocritum, οὐδ᾽ ἐπιτυμβιδίαι κορυδαλλίδες, ἠ λαῖνον τι. nempe indicare illum eas quæ in capite tymbon hoc eſt ſepulchrum gerant. Annexui autem huic iſta ſermoni, quò plane & clare hoc animal, nempe Galeritam, ſignificarem, quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus ſum eius aduerſus colicos vtilitatem: velimque qui ipſum non norũt, ijs bene a perteque monſtratum. Nam & ipſa corydalis appellata herba colicis conuenit. Et hoc quoque tibi obiter ſit notatum.

Alectorides, id eſt Gallinæ.

At gallinarum ius ſimplex retinendi vim poſſidet, vti gallorum ſubducendi. Coquendi autem ſunt cum ſale prolixiſſime. Sed horum ipſi fecimus periculum.

Gale, id est Mustela.

Mustelam nunquam combussimus, de qua scriptum legitur cinerem quidem eius cum aceto illitum podagricos arthriticosque iuuare, tanquam vehemẽter valeat digerere: ipsam vero arefactam ac potam prodesse comitialibus, eadem nimirum illa facultate. Porro quidam etiam plane omnis feræ alexipharmacũ eam esse referunt, & maxime eius ventrem.

Ranæ vstæ.

At ranarum vstarum cinerem sanguinis eruptioni mederi referunt inspersum, cæterum cum liquida pice sanare alopecias.

Hippocampus.

Et hippocampum animal illud marinum si totum vsseris, alopecijs prodesse proditum quibusdã est, ipsumq; videlicet desiccantis esse facultatis, extenuantisq;, aut certe eius cinerem, quem quidam vnguento amaracino commiscent, quidam pici liquidæ, alij veteri adipi suillo.

Tellinæ salsæ.

Et salsas tellinas vstas adeo vrentem efficere cinerẽ aiunt, vt is cum cedria, euulsos radicitus ex palpebris pilos, instillatus in locum, renasci prohibeat.

Intestina terræ, siue lumbrici.

Porrò citra vstionem aut lixationem, totorum animaliũ in partes affectas impositorum, aut intrò in corpus sumptorum, quidam medicorum fecere periculũ, aut ceu fecerint periculum, ita scribunt, terræ quidem intestina contrita, neruisque diuisis imposita protinus mirum in modum prodesse: atque hæc ipsa quoq; cum mulso pota, medicamen esse mouendæ vrinæ idoneum.

Cimices.

Sed & de cimicibus quibusdam traditum est quòd si cum aceto bibantur, hirudines eijciant. at nobis, cum eas perpetuo alliorum esu eiecerimus, haud opus fuit cimicibus.

Cantharides.

Veruntamen sufficientẽ habemus de cãtharidibus experientiã, quòd in vngues psoro-d;s cum idoneis ceratis aut emplastris impositæ sic illos educunt, vt toti cadant. Miscuimus eas etiam facultatibus psoris & lepris cõgruentibus, necnõ quibusdam septis, atq; interim etiã ijs quæ clauos quos vocant eijciunt. Porrò præceptorum meorum quidam earum paulum quiddam in medicamenta vrinam mouentia solet inijcere. At quidam solas alas & pedes inijciunt, quæ aiunt esse alexiteria ijs qui corpora ipsorum bibissent. Alij contrà. At nos totas indimus. Cæterũ aptiores sunt ad ea quæ expertum me dixi, ex cantharidum quę inuentæ in frumẽto, lutea transuersim in alis cingula obtinẽt, potissimum si inijciantur in vas fictile cuius ori linteum obductum sit rarum, itaque illud inuertas, vt linteum halitũ ab aceto subtus posito excipiat donec emoriantur ipsæ cantharides.

Buprestis.

Sic buprest-s quoque reponere expedit. Sunt autem & ipsæ animalis quoddã genus cantharidibus tum specie tum viribus adsimile.

Pityocampe.

Quin & erucæ quæ in piceis nascuntur, merito sane nuncupatæ pityocampæ, huius sunt facultatis.

Salamandra.

Et Salamādræ combuſtæ cinerem quidam ſepticis & lepricis pſoricisq; miſcent facultatibus.

Narce. Torpedo.

Sed & torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores ſanare capiti admotam, ſedemque euerſam coërcere, à quibuſdam eſt proditum. Verū ego cum vtrūque eſſem expertus, neutrum verum comperi. Eam igitur cum cogitaſſem viuam eſſe applicandam cui caput doleret, (poſſe enim fieri vt hoc medicamen anodynon ſit, ac dolore liberet, ſimiliter alijs quæ ſenſum obſtupefaciunt) ita habere comperi. Putoque eum qui primus eſt vſus, tali quapiam motum ratione experiri aggreſſum.

Draco marinus, & trigle, & alia id genus.

Viuas etiamnum haſce animantes apertas, & protinus partibus affectis appoſitas prodeſſe ſcripſerunt, nempe draconem marinum in ſuum ipſius ictum impoſitum, ſimiliter & triglā in draconis, mures domeſticos in ictum ſcorpij, velut & ſauram, mygalen in ſuum ipſius, & ſauram chalcidicam, quam & ex vino bibendam præbent, tanquam ſuum ipſius morſum ſanet. Porrò ſcorpium ſuum ipſius ictum curare ſi tritus imponatur, ſimiliter ſi aſſus edatur. Congruere autem aiunt & ijs qui à vipera ſunt morſi, Aſcalabota vero ijs qui à ſcorpio. Referunt autem & in Aegypti regionibus arefactū aſeracum quem vocāt, exhiberi ijs qui à ſcorpio percuſſi ſunt: & vocatum cybium vtiliter vulneri à cane inflicto imponi. Multaque eiuſmodi, de quibus copioſius diſſeremus vbi tractabitur de ijs quæ proprietate ſubſtantiæ quid agunt. Cæterum in oleo lixis totis animalibus, ipſo oleo vtebātur noſtratium medicorum quidā, ſed & ſuperiorum nonnulli, ad depilationē, ſeu pilorum nudationem, nempe pityocampis, & vrticis marinis, lepore marino, ſcolopendro marino. Ad aurium vero dolorem ſilphis in oleo coctis, & ijs quos vocant oniſcos græci, latini multipedas. Ea enim animalia in globum ſeſe contrahūt, vocantque ea apud nos quidam cyamos, hoc eſt fabas, quandoquidem eſculentis fabis ſunt perſimilia, vbi ſeſe videlicet in globum conuoluerint, colore fuſco. Porrò in agro complures videre eſt natos ſub ſitulis quibus à fontibus ruſtici aquam comportant, deponuntque eas iuxta focum. Vidique quoſdam ex ijs qui medicinam in agro exercebant, aſſidue oleo ex illis cōpoſito ad vniuerſos aurium dolores vti, non diſcernentes affectum vnde oriretur. Itaq; non ab re euenit vt interim effectum conſequerentur, interim læderent. Et quid mirum? quādo & inſignes quidam medici de ijs citra diſtinctionem ſcripſere. Tales ſunt Apollonij libri de parabilibus. Atque hic ſanè etiam ſcripſit vermes terræ in oleo coctos aurium dolores mitigare, ſed alij cenſent admiſto adipe anſerino ſic demum vtendum.

Vulpes, & hyænæ.

Cæterum de vulpibus quæ totæ in oleo coquuntur (nam ſic quidam curant arthriticos, partim viuas vulpes in lebetē ingētem inijcientes, partim etiā mortuas) fuſius dicere mihi neceſſe eſt, quandoquidem pleroſque viſæ ſunt principio planè morbo hoc liberaſſe, verum poſt multum temporis non ita profuiſſe. Siquidem illos malum repetijt, quāquam non ita vehemens quàm antea. Sanè oleum in quo cocta vulpes eſt, non eſt potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyænæ: quæ ſi ſimiliter in oleo lixetur, redditur oleum longe potentiſſimæ in digerendo

facultatis. Porrò frequenter dictum est talibus medicamẽtis inesse potentiã, eorũ quæ in alto continentur corpore, in extimã cutem extrahendi, ac eo nomine quandoq; sedandi dolores. non enim perpetuò hoc ad ea sequitur, quum ij dũtaxat dolores ab eiusmodi medicamentis sedentur, quorum causa est humor in alto contẽtus dolorẽ ciens aut substãtiæ crassitie, aut refrigeratione, aut vehemẽti acrimonia, aut etiã spiritus flatuosus exitũ non habens. Itaq; qui vtũtur vulpibus, & ipsi oleũ digestoriũ efficiũt: atq; inde impletis eo alueolis totos arthriticos in eos imponũt, multo ibi tempore immorari præcipientes. verũ ex hoc fit vt non tãtum qui circa articulos sunt tumores euacuentur, sed etiam vniuersum corpus. Itaq; vbi corpus illis antea plenitudine affectum fuerit, mirum non est per euacuationem consecutum commodum, nempe cum nihil etiam in affectas partes influat, quia corpus vniuersum iam euacuatum est, & qui continebantur humores exhalarunt. Cæterũ quemadmodum antea cum corpus noxa vacaret, praua victus ratio morbum inuexit: eundem in modum aut etiam amplius à simili diæta par est rursum illos similiter afficiendos in articulis quibus iam laborauerunt.

De ijs quæ in mari & aquis salsis proueniunt.

Sola hæc in toto opere reliqua hoc habẽt nunc tempus opportunũ. Nam quæ in mari & aqua nascũtur animalia, superiori sermone exposita sunt, vbi videlicet agebatur de animalibus. At quæ in aquis quidem nascũtur, nec sunt animalia, ea nunc exponentur.

Adarcion.

Adarcion, quidam vero masculine efferunt adarcon, alij fœminine adarcen appellitant, essentia quidem sua velut spuma est aquæ salsæ concreta, circum arundines & farragines cõcrescens. Acerrimum hoc est simulq; calidissimum, proinde & per se inutile est: verum commisceri solet ijs quæ vim eius retundunt, sicq; fit multo vtilissimum in ijs affectibus qui excalfieri postulãt, idq; foris impositum. Nam intrò in corpus ipsum sumere est impossibile, nimirum ob virium vehemẽtiam.

Alcyonia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem & calidam: verum aliud alio non parum plus minu'sque, & in his ipsis quæ diximus secundum partium essentiæ tenuitatem. Est autem eorum vnum densum & graue, odoris praui. olet enim pisces putridos. spongiæ in specie simile. Alterum vero figura longiuscula, leue & rarum, odorem habens similem phycijs. Aliud tertium vermi simile est specie, colore purpureo, consistentia molli. vocant id milesium. Post quæ quartum secundo quidem iam posito similiter & leue & rarum, verum lanis succidis simile. Deniq; & quintum extima superficie læui, cæterum interna substantia asperum, nullius odoris, gustu tamẽ apparens acre: & sane omnium alcyoniorum est calidissimum, adeò vt & pilos vrere possit. Itaq; quum duo prima lichenas, alphos, psoras leprasq; adiuuent, præterea cutem splendidiorem competentia virium efficiant, idem præstare non potest hoc vltimo loco positum. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat summam extergit, sed etiam excoriat, vsq; in profundũ cutis penetrans, vt etiã vlcera moliatur. Porrò quod tertio ordine recensuimus, omniũ est tenuissimũ. Itaq; vstũ alopecias curat illitum cũ vino, colore quidẽ fuluo, tenui tamen essentia. Quartum autẽ eiusdẽ cũ hoc speciei vires obtinet, verum haud parum imbecilliores.

Sal.

Sal eiusdem generis facultatis est, siue fossilis sit, siue marinus: verum hoc

differunt, q̃ ſalis ex terra effoſſi ſubſtantia magis ſit cõpacta, ac proinde in hoc maior eſt & partium craſſities, & adſtringendi potẽtia. Itaq; marinus affuſa aqua protinus liqueſcit: at foſſili hoc non euenit. Porrò eiuſdem ſpeciei cum marino eſt qui in ſtagnis quibuſdam ſalſedinem habentibus naſcitur, æſtate videlicet aquis æſtu ex ijs abſumptis, cuiuſmodi eſt Tragaſius, non procul à Sminthio. Confluit enim illuc ante aquas ſpontaneas, quæ admodum ſunt calidæ, copioſa aqua ſtagnans non amplo in loco: & ea æſtate omnis abſumitur, à Sole videlicet areſacta. Porrò quoniam locus ipſe ſalſedinem continet, quod reliquum eſt omne, ſal eſt, cognominationem à loco pariter & aquis ſortitus. Nam ſpontaneæ & ipſæ illis in locis aquæ Tragaſiæ nuncupantur, potẽtia ſumme exſiccatoria. & ſanè qui in ea regione ſunt medici, ad hoc illas accommodant. Porrò dictum eſt & de Sodominis in mari mortuo prouenientibus, in quarto libro: quem ſi quis librum diligẽter perlegerit, illi tantum refricare memoriam nunc opus eſt, vt expoſita guſtus qualitate, ipſe medicamenti facultatem cognoſcat. Igitur quum qualitas ſalſa digerat ſimul & contrahat contactam ab ipſa ſubſtantiam, Aphrolitron in hoc differt, quòd in ipſo vnũ modò ſaporem exuperantem ſit videre, quem vocãt amarum, vim habentem digerendi, haud etiam contrahendi vti ſal. Nam hic quicquid in corporibus humidum ineſt, id quodãmodo abſumit: & quod reliquum eſt ſubſtantiæ ſolidæ, adſtrictione cõtrahit: ac proinde etiam cõditura ſua carnes ſeruat, & à putredine tuetur. Quippe quæ putreſcunt, excrementitium continent humorem, ſubſtãtiámq; tum diſſolutã, tum minime cõpactam. Quibus ergo corporibus nulla prorſum eſt humiditas ſuperflua, ceu melli optimo, & corpus ſolidum & cõpactum eſt, ceu lapidibus, ea vt putreſcant, eſt impoſſibile: ac proinde in his ſalis non probatur vſus, verũ in ijs in quibus ſuſpecta eſt putredo.

Sal vſtus.

Sal vſtus digerit quidem potentius q̃ vſtionis expers, quanto ſcilicet ſubtilius ipſum corpus accepta ab igne facultate redditur, velut & in alijs quæ cõbuſta ſunt euenire diximus: verum non perinde ei qui non eſt vſtionem expertus, ſolidam ipſam ſubſtantiam contrahere conſtringereq; poteſt.

Litrum. Nitrum.

Litrũ. Oſtenſum eſt & hoc medicamẽ in medio ſalis & aphrolitri vires habere.

Halos anthos, hoc eſt ſalis flos.

Halos anthos. Quidam vt vnum nomen haloſanthos, quidam diuidentes halos anthos nominant. Eſt autem hoc medicamẽ liquidum, tenuius etiam quàm ſal vſtus: tum acris qualitatis, & admodum digerentis facultatis.

Halos achne. Spuma ſalis.

Halos achne, ſpumoſa eſt ſalis effloreſcentia, multo tenuioris naturæ quàm ſal ipſe: quare & extenuare & digerere multo plus ipſo poteſt: verum quod ſubſtãtiæ eſt reliquum, contrahere vt ſal nequit.

Aſphalton. Bitumen.

Bitumen, vnũ & ipſum eſt ex ijs quæ in aqua marina proueniunt, & in alia quapiam quę non eſt marinæ diſſimilis, vt in Apollonio Epiri, & per alia id genus loca multa aquis ſponte naſcentibus ceu ſpuma quædã innatans hoc medicamẽ reperitur: & molle quidẽ eſt dum innatat, poſtea verò reſiccatũ pice ſicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

Optimum vero bitumen in mari quod mortuum vocant, prouenit. eſt autẽ id

stagnum salsum in Cœle, hoc est caua, Syria. Cæterum medicaminis ipsius vis est tum resiccatoria, tum excalfactoria in secundo ordine. Merito itaque eo vtuntur & ad glutinationes vulnerũ cruentorũ, & ad alia omnia quæ exsiccari debent cum modica excalfactione.

Spongos, id est Spongia.

Spongia vsta actis est & digerentis potentiæ. Vtebatur eã præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent: in quem vsum semper eam paratam habebat siccam, & exarefactam: cum vero res posceret, bitumine in primis imbuebat: sin eo careret, pice. Porrò admouebat eã partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & crusta parti induceretur, & ipsum spongiæ corpus ceu operculum acciperet. Cæterum spongia noua, nõ sicut lana aut linamẽtum (quod μότον τιλτὸν, id est carpinatum vocant) materia duntaxat est quæ humores irrigandos excipiat, sed etiã manifeste desiccat. Id quod scies si ea vtaris in vulnere cum aqua aut oxycrato aut vino, pro diuersitate videlicet corporum, vti est ante dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atq; medicamenta quæ vocãt enæma. At si non noua sit, sed vsui accommodata, palàm cognosces quantũ à noua superetur, si vulneribus eam imponas siue cum aqua, siue cum oxycrato, siue cũ vino. Nec mirum est, cum in spongia noua seruetur etiamnum ea quam à mari accepit facultas modice corpora exsiccandi. Atq; hæc quidem præstare potest quum etiamnum seruat maris odorem. Nam temporis spatio, etiamsi nunquam vsui accommodata sit, tamen & odorem maris amittit, nec æque desiccat.

Garus vel garum.

Garus facultatem habet multum & calidam & siccam: ac proinde eò quidam ad vlcera vsi sunt putrescentia: tum dysentericis ischiadicisq; inijciunt.

Halme. Salsugo.

Salsugo piscium salsorum similiter garo & ad putredines accommodatur, & ad ischiadas dysenteriasq; infunditur. Et acrimonia quidem humores coxam infestantes attrahit, ac proinde per intestina euacuat. Putrescentia vero vlcera in dysenteria colluit atque desiccat. Maxime vero salsugine salsorum silurorum & mænidum ad talia vti medici quidam assolent, & nos sanè ad vlcera in corpore putrida accommodauimus.

FINIS VNDECIMI ET VLTIMI LIBRI GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE, AN. DOMINI M D XXIX, NON. APRIL.

EXCVDEBAT LVTETIAE LODOVICVS CYANIVS GANDAVVS SIMONI COLINAEO, MENSE AVGVSTO

1530